

PUBLI
TERENTII

Comœdiæ Sex,

*Quibus accedunt Notæ
Marginales*

JOH. MINELLII.

1799

CANTABRIGIÆ,

Ex Officina Joannis Hayes, celeberrimæ
Academiæ Typographi. 1692.

13-42

fec
ric
aff
qu
pu
ad

*Doctrinâ, virtute, pietate, ornatissimis
Viris*

D. NICHOLAO GREBBER.
D. JOHANNI URSINO.
D. JESAIÆ CLEMENT.
D. JOHANNI TEXELIO.
D. BERNARDO HOOMOET.

Ecclesiæ Roterodamensis Pastoribus
Fidelissimis.

Ornatissimi Viri,

Xistimat Socrates, animos nostros ex diversis constare animantibus, nimirum qui ex se diversos pro diversis animantium naturis pariant affectus.

Non his omnibus uno Collyrio medebimur : diversa pro diversis affectibus adhibenda sunt catapotia. Et quis est aded sinistrâ natus Minervâ, ut putet, scriptores omnes iisdem rationibus adductos scripsisse? Quemadmodum non

D E D I C A T I O.

unum idemque est, quod scribitur : ita nec unus idemque scribendi finis statuendus est. Jam & ipsis Poetis non eadem est in omnibus canendi ratio, quanquam omnes huc ferè enituntur, ut jucunda simul & vitæ dicant idonea. Præclarè id, Viri Doctissimi, præter alios faciunt Comici, quorum institutum Reipublicæ & utile & maximè necessarium est, ut hinc plura commoda in eam promanare, quàm ex centum Philosophorum scholis arbitremur. Hi enim honestatis exempla aperiunt, vitia insectantur, quid rectum, vitæque integritati consentaneum sit, demonstrant, nec quicquam prætermittunt, cujus usus ad virtutem aliquis sit. Nec omnino existimandum est, Comicos, conductis ad hoc histrionibus, voluisse tantum cives actionibus ludicris oblectare : sed quid in vita fugiendum sequendum-ve sit, iis abunde suppeditare, ut non abs re tantum de his dictum videri queat,

Et prodesse volunt, & delectare Poeta.

Idem præstare voluit noster Poeta Terentius : cujus in tanta dignitate semper sunt habita scripra, ut huic auctori inter Comicos

D E D I C A T I O.

cos omnes eruditi palmam tribuerint. Sunt enim pleraque hujus Poetæ dicta quasi quædam oracula, & inest in ipso sermone tanta simplicitas, proprietas & diligens observatio decori, ut nullum videatur extare scriptum, saltem in hoc scribendi genere absolutius & suavius: unde non immeritò Ciceroni *speculum vitæ* dicitur; in quo spectare est vitam hominum omnium, privatam, publicam; ex quo cuiusvis licet (ut ipsius Terentii verbis utar) *sumere exemplum sibi: hoc fugito: hoc laud est: hoc vitio datur.* Adeo ut verissimè, quisquis est, scripserit:

Unâ vis operâ polire linguam,

Pulchris moribus erudire pectus?

Vis, tanquam speculo, videre vitam

Humanam? legito Terentianas,

Atque ediscito fabulas ad unguem.

Sententiæ sententias premunt, atque adeo numerosæ, ut verbis, an rebus, adhærendum sit, anxie unusquisquæ dubitet. Quare meritò *disertissimus Romuli nepotum*, ob elegantiam sermonis, Terentium se sequi, gloriæ sibi ducat, & Terentianis verbis libenter se uti, palam in Lælio profiteatur.

D E D I C A T I O.

Itaque quicquid ex præstantissimorum virorum scriniis, vel nostro quoque ingenio ad illustrandum hunc tam insignem, non in moribus tantum, sed in stylo insuper ac linguâ formandis, artificem, P. Terentium, conferre potuimus, maximo studio atque industria congegimus: ac sedulo operam dedimus, ut nihil, in quo vel minima obscuritatis esset suspicio, prætermitteremus. Cæterum de elegantissimis hisce Latinæ illius Sirenis, quam victa Romanis dedit Africa, inscribendis, non multo mihi circuitu ac cogitatione fuit opus. In ipso limine auspicatò, Ornatissimi viri, occurritis: quibus opus hoc literarium libens dedico atque consecro, ingentis erga Vos affectus testimonium. Quare commissum hoc opus ante menses aliquot prælo, Viri Magnifici, ceu tesseram devoti animi accipite, summoperè à vobis contendens, ut id ipsum benignè & serenâ fronte suscipere, ac contra famæ vespillones patrocinio auctoritateq; vestra defendere velitis. Deum Optimum Maximum supplex veneror, ut Vos, Viros eruditione pietateque insignes, commodo Ecclesiæ, uti vestra
virtus

DEDICATIO.

virtus meretur, quàm diutissimè supersti-
tes, felices, piosque fospitet atque con-
servet. Valete hisce, meque vobis para-
tissimum benevolentia Vestra fovere con-
stanter perseverate. Dabam Roterodami
Anno M. DC. LXIX.

*Vobis virtutique vestrae
Addictissimus*

JOANNES MINEL.

P. TERENTII VITA,

EX

ELIODONATO.

PTERENTIUS *Afer, Carthagine natus, servivit*
. Romæ Terentio Lucano Senatori, à quo cō inge-
nium & formam, non institutus modo liberaliter sed
& maturè manumissus. Quidam captum esse existi-
mant, quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet:
cum in fine secundi belli Punici, & ante initium ter-
tii natus sit & mortuus: nec si à Numidis aut Ge-
italis captus sit, ad ducem Romanum pervenire po-
tuisset: nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi
post deletam Carthaginem cæpto. Hic cum multis no-
bilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione
Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gra-
tia conciliatus existimatur, quod ipsum Fenestella
arguit: contendens utroque majorem natu fuisse;
quamvis Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tra-
dat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc
faciat.

Dum lasciviam nobilium & fucosas laudes petit,
 Dum Africani voci divinæ inhiat avidis auribus,
 Dum ad Furium se cœnitare & Lælium pulchrum
 putat,

Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum
 rapi

Ob florem ætatis suæ; ad summam inopiam reda-
 ctus est.

Itaque è conspectu omnium abiit, in Græciam, ter-
 ram ultimam,

Mor-

P. TERENTII VITA.

Mortuus est Stymphalo Arcadiæ oppido, nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius, Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

eorum ille opera nè domum quidem habuit conductitiam,

saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus,

scripsit Comædias sex: ex quibus primam Andriam cum Aedilibus daret, iussus ante Cæcilio recitare, ad cenantem cum venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quod erat contemtioris vestitu subsellio, juxta ætulum residens, legisse: post paucos vero versus invitatus ut accumberet, canasse una: deinde cætera percurrisse; non sine magna Cæcilii admiratione. Et hanc autem & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita tribuit:

Sumetur Hecyra sexta ex iis fabula.

Eunuchus quidem bis acta est, meruitque pretium quantum nulla antea cuiusquam Comædia, id est, octo millia nummum. Propterea summa quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est adjutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit. Nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles

Hunc adjutare, assidueque una scribere:

Quod illi maledictum vehemens existimant,

Eam

P. TERENTII VITA.

Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent.

Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait. C. Lælium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temporis ut discumberet, petiisse ab ea, nè interpelleretur: serius tandem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe, in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiassse versus qui sunt in Heauton.

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt;

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indignerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: Q. Fabio Labeone, & M. Popillio, consulari utroque ac Poeta: ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur: sed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comædias nondum quintum atque trigessimum egressus annum causa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scri-

ptis

P. TERENTII VITA.

ptis; egressus urbe est, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit.

Sed & Afer sex populo edidit Comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit; navim cum semel
Conscendit; visus nunquam est: sic vitâ vacat.

Q. Consentius redeuntem è Græcia periisse in mari
dicit cum centum & octo fabulis conversis à Menan-
dro. Cæteri, mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo sive
Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Ful-
vio Nobiliore consulibus, morbo implicitum, acri dolo-
re ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præ-
miserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat.
Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore
fusco. Reliquit filiam: quæ Equiti Romano nupsit. I-
tem hortulos xx. jugerum, via Appia, ad Martis villam,
quo magis miror Porciam scribere:

-----Nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facil-
lime.

Eorum ille opera nè domum quidem habuit condu-
ctitiam,

Saltem ut esset quo referret obitum domini ser-
vulus,

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert; scri-
bens in compitalibus:

Terentio non similem dies quempiam,
Volcatius autem non solum Nævio, & Plauto, & Cæcilio,
sed Licinio quoque postponit. Cicero in Limone hæstenu.
laudat:

In quoque, qui solus lecto sermone Terenti,
Conversum expressumque Latina voce Menandrum

In

P. TERENTII VITA.

In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæsar.

Tu quoque tu in summis ô dimidiate Menander
Poneris; & meritò, puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despectus parte jaceres.
Unum hoc maceror & doleo tibi deesse Terenti.

*Hæc Suetonius Tranquillus: nam duos Terentios Poetas
fuisse scribit Mettius: quorum alter Fregellanus fue-
rit Terentius Libo: alter Libertinus Terentius, Afer
patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse
Terentium, Valgius in Aëtæone ait:*

Hæ quæ vocantur fabulæ, cujus sunt?
Non has, qui jura populis recensens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas?

*Due ab Apollodoro translata esse dicuntur Comico;
Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex
quibus magno successu & pretio stetit Eunuchus: Hecyra
sæpè exclusa, vix acta est.*

HISTO-

HISTORICORUM ET GRAMMATICORUM.

T. Livius lib. 30. ab V. C.

Secutus Scipionem triumphantem est pileo capiti imposito *P. Terentius* Culleo: omnique deinde vita, ut dignum erat, libertatis auctorem coluit.

Vellejus Paterc. histor. lib. 1.

Nam nisi aspera ac rudia repetas, & inventi laudanda nomine, in Attio circaque eum Rom. tragœdia est: dulcesque Latini leporis facetiæ, per Cæcili-um, *Terentiumque* & Afranium, sub pari ætate nituerunt.

Corn. Nepos apud Donatum.

Æquales *Terentii* Scipio & Lælius. Et, Auctore certo comperi, C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis, admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, nè interPELLARETUR; serius tandem egressum triclinio, dixisse non sæpe in scribendo magis successisse sibi, deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno:

Satin' pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

P O E T A R U M.

Afranius in Compitalibus.

Terentio ſimilem non dices quempiam.

Porcius Poeta.

Ipfus ſublatus rebus ad ſummam inopiam redactus eſt:

Itaque

TESTIMONIA.

Itaque è conspectu omnium abiit in Græciam, terram ultimam.

Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido, nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius ;

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime,

Eorum ille opera nè domum quidem habuit condititiam,

Saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus.

Cicero in Limone.

Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti

Conversum expressumque Latina voce Menandrum

In medio populi sedatis vocibus effers :

Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens,

C. Caesar.

Tu quoque, tu in summis, ô dimidiate Menander,

Poneris, & merito, puri sermonis amator.

Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis

Comica, ut æquato virtus polleret honore

Cum Græcis, neque in hac despectus parte jaceres.

Unum hoc maceror & doleo tibi deesse Terenti.

Ausonius in Protreptico ad Ausonium nepotem.

De studio pueruli.

Tu quoque qui Latium lecto sermone Terenti

Comis & Astrieto percarris pulpita focco ;

Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.

Et Epistola ad Ursulum.

Protulit in scenam quot dramata fabellarum,

Arcadiæ media qui jacet in gremio.

Ovidius

TESTIMONIA.

Ovidius in Ibin.

Comicus ut periit liquidis dum nabat in undis.
Quod Domitius de *Terentio* accepit vel Menandro.
Bapt. Ignatius de Eupoli, de quo Suidas & Aristophanes Scholiaſtes. Turnebus de Menandro lib. ix.
Adverſ. c. xix. Volcatius & L. Conſentius apud Donatum, redeuntem è Græcia periſſe in mari *Terentium* dicunt, cum cviii. Fabulis converſis è Menandro.

Horatius Lib. 2. Epist. 1.

Ambigitur quoties uter utro ſit prior; aufert
Paccuvius docti faniam ſenis, Attius alti:
Dicitur Afrani toga conveniſſe Menandro.
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi.
Vincere Cæcilius gravitate, *Terentius* arte.
Hos ediscit, & hos arcto ſtipata theatro
Spectat Roma potens, habet hos numeratque Poetas.

Quo loco Acron ſic ait.

Vincere Cæcilius gravitate] Cæcilius libros vicit antiquiores, alta verba & ſonora in ſuo carmine ponere ſolitus. *Terentius arte*, id eſt, proprietate verborum & artis Grammaticæ. Unde principatum inter omnes Comicos habere dicitur.

Volcatius Sedigitus apud Agell. lib. xv. c. xxiv.

Cæcilio palmam ſtatuo de Comico:
Plautus ſecundus facile exſuperat cæteros:
Dein Nævius, qui ſervet pretium, tertiu' ſt.
At ſi quid quæro detur, dabitur id Licinio,
Poſt inſequi Licinium facio Atilium.
In ſexto ſequitur hos loco Terentius.

TEREN.

P

1 AC
ET
BU
L.
FL
BU
TO
C.
BE
ST

lio po
tur ju
existan
fueru
norem
norem
qui pr
patric
Curul
lebant
critici
tenere
foram
libus c
uisse

E A

BYR
CHA
CHR
CRIT
DAVI
RO

ARCH
CHR
MI C
fcer

ANDRIA

PUBLII TERENTII

Carthaginienſis Afri.

1 ACTA 2 LUDIS MEGALENSIBUS. M. FULVIO 1 Recita-
ET M. GLABRIONE. 3 ÆDILIBUS CURULI- ta, repræ-
BUS. EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO. ET ſentata.
L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. 4 MODOS FECIT Inferip-
FLACCUS CLAUDII FILIUS, 5 TIBIIS PARTIO, quæ
BUS, DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST præfixa eſt
TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO ET argumen-
C. SLPITIO CONSULIBUS. ANNO AB UR- tis Comæ-
BE CONDITA 15 LXXXVII. ANTE CHRIS- diarum
STUM NATUM CLXII. Terentii,
hoc confi-

lio poſſimum facta eſſe videtur, ut primum de conſuetudine monere-
tur juvenus, quæ fuit apud Romanos in exhibendis ludis. Deinde, ut
exiſtaret certum quaſi teſtimonium Comædiarum. 2 Quatuor autem
fuerunt Ludi apud Romanos. 1. Ludi Megalenſes, qui fiebant in ho-
norem magnæ matris Deæ Cybeles. 2. Ludi Apollinares, qui in ho-
norem Apollinis, bonarum artium tutoris, fieri ſolebant. 3. Plebei,
qui pro ſalute plebis exhibebantur. 4. qui pro funere viri alicujus
patricii inſtruebantur. In his ludis agebantur Comædiæ. 3 Dicti ſunt
Curules à folio eburneo, in quo ſedebant, vel à curru, à quo vehi ſo-
lebant: & hi regiis utebantur inſignibus, ornati purpura, curam ſac-
riſiciorum & ludorum habentes. 4 Modulationes. 5 Satis eſt hoc
tenere, quod ad diſcrimen tibiarum pertinet, dexteras tibias uno fuiſſe
foramine: finiſtras vero duobus; & Tibias pares dictas eſſe ab æqua-
libus cavernis. Item modos varios, quibus temperabantur canica,
fuiſſe factos à perito artifice artis Muſices.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

BYRRHIA, ſervus.
CHARINUS, adoleſcens.
CHREMES, ſenex.
CRITO, hoſpes.
PAVUS, ſervus.
ROMO, lorarius.

GLYCERIVM, meretrix.
LESBIA, obſetrix.
MYSIS, ancilla.
PAMPHILUS, adoleſcens.
SIMO, ſenex.
SOSIA, libertus.

PERSONÆ MUTÆ.

ARCHILLIS, ancilla.
CHRYſIS, meretrix.
NICERATUS, adole-
ſcens.

PHÆDRUS, adoleſcens.
CLINIA, adoleſcens.
PASIBULA, eadem quæ Gly-
cerium.

ERASMI IDIOMATA PERSONARUM PRÆCIPUARUM.

Simo. *pius in filium, sed natura vementior.*

Pamphilus. *pius in patrem, sed fideliter amans, & cordatus ut adolecens.*

Davus. *vafer, ac spei pertinax.*

Charinus. *simplex, ac nullius consilii.*

Byrrhia. *Davo dissimillimus, desperandi author.*

Crito. *pauper, sed ob probitatem impatiens contumelia.*

Chremes. *pius in filium; alioqui Simonis dissimillimus, ingenio sedato & placido componens omnia.*

Mylis. *callida & bene amans.*

RATIO NOMINUM.

Simo, *ὁ δὲ τὸ σιμῶν, qui simo naso est, ita dictus à specie;*

fimi enim fere sunt iracundi

Chremes, *à χρέμης δα, quod est exire expuere: senes enim*

tussi expurgant pectus.

Pamphilus, *quasi πᾶσι φίλος, vel πᾶσις φίλων, id est, omnibus*

charus, aut omnium amans.

Charinus, *ὅτι τῆς χάριτος, à gratia, quasi dicas, gratus*

Solia, à σωζέσθαι, servari, quod servatus in bello.

Davus, *à patria gentile nomen*

Mylis, *item nomen gentile.*

Byrrhia *ὁ δὲ τὸ πυρρὸς, ab igne, quasi rubicundus mut. π. in β.*

Glycerium, *ὁ δὲ τῆς γλυκύτης, à dulcedine, Latine, Suaviū.*

Lesbia, *gent. nomen, à Lesbo patria.*

Crito, *ὁ δὲ τὸ κριτὸς, quod controversiā dirimat seu arbiter*

Dromo, *ὁ δὲ τὸ δρομαίος, à cursu fortasse κατ' ἀντι-*

φασιν.

ANDRIÆ ARGUMENTUM.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

¹ Existimatum ab omnibus.

² Cujusdam mulieris meretricis, scilicet

Chrysidis.

³ Quæ nata erat in Andro insula.

⁴ Promittit Pamphilus.

⁵ Glycerium.

⁶ Pamphili scilicet.

⁷ Pamphilo filio suo.

⁸ Promiserat se daturum.

⁹ Philumenam.

¹⁰ Postquam Simo deprehendit, cognovit filium suum amare.

¹¹ Quo animo esset Pamphilus.

¹² Consilio.

¹³ Contradicit Pamphilus.

¹⁴ Postquam.

¹⁵ Pater filiae, quam desponderat Simo Pamphilo.

¹⁶ Negat se facturas nuptias de filia sua cum Pamphilo.

¹⁷ Recusat Pamphilum pro genero.

¹⁸ Ubi præter spem cognovit Glycerium esse filiam suam, scilicet per Critonis verba, qui contra-

Sororem falsò ¹ creditam ² meretricula,

³ Genere Andriæ Glycerium vitiat Pamphilus:

Gravidæque factâ, ⁴ dat fidem, uxorem sibi

Fore ⁵ hanc: nam aliam ⁶ pater ⁷ ei ⁸ desponderat

⁹ Gnatam Chremetis: atque ¹⁰ ut amorem comperit,

Simulat futuras nuptias; cupiens, suus.

¹¹ Quid haberet animi filius, cognoscere,

Davi ¹² suâ non ¹³ repugnat Pamphilus.

Sed ex Glycerio natum ¹⁴ ut vidit puerulum

¹⁵ Chremes, ¹⁶ recusat nuptias, ¹⁷ generum abdicat:

Mox filiam Glycerium ¹⁸ in sperato agnitam

Dat Pamphilo ¹⁹ hanc, aliam Charino ²⁰ conjugem

versas diremit. ¹⁹ Glycerium. ²⁰ Philumenam.

ALIUD

ALIUD M. ANT. MURETÆ.

CHremes & Phania fratres Athenienses fuerunt. For-
 rum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filio-
 lam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credi-
 dit. Profecto eo, contingit, ut in Græcia magni bellorum
 motus excitarentur; quos fugiens Phania, cum, impositâ
 secum in navium puellâ, ad fratrem iter cepisset, vi tem-
 pestatis fractâ navi, apud Andrum insulam ejectus est. Ibi
 applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna iu-
 re: à quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita
 multo post moritur. Hospes Andrius relicta apud se pu-
 ellæ commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nomi-
 nat; cûmque per aliquot annos eam cum filia Chryside,
 pari utramque studio educasset, decedit ipse quoque, de vita,
 Chrysis, qui se & orbam & inopem videret: abreptâ se-
 cum Glycerio, Athenas navigat: ubi cûm aliquamdiu vi-
 tam lanâ telâque tolerasset, ad postremum, adolescentum
 blanditiis & pollicitationibus victa, quæstum corpore fa-
 cere incepit. Ventitabat ad eam inter cæteros Pamphi-
 lus. Simonis filius, probus & liberali præditus ingenio
 adolescens: qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius
 Glycerii mirifico quodam amore percussus, primus solus-
 que cum ea rem habuit, fidemque jam gravidæ dedit,
 eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes ali-
 am filiam, Philumenam nomine, eamque (jam enim nubi-
 lis erat) Pamphilo, bonâ adolescentis impulsus famâ, col-
 locare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem venit,
 cum eo negotium conficit. Inscio Pamphilo, de communi
 eum sententiâ faciendis nuptiis constituitur dies. Ad-
 hæc erant: cum Chrysis moritur. Ibi primum Simo-
 nis filij amore cognovit: nam cum ambo unâ in funus
 prodissent, accidit, ut posita in ignem Chryside, Glyceri-
 um se, præ doloris impatientia, eodem conjectura vide-
 retur. Accurrit Pamphilus eamque mediam amplexus, ita
 consolari cœpit, ut plurimas minimeque dubias totius rei
 confirmationes daret. Itaque venit ad Simonem postredie
 Chremes, conditionem renunciât: comperisse se, Pam-
 philum peregrinam illam habere in uxoris loco: nescius,
 se natam esse eam, quam ita contumeliæ causâ pere-
 grinam nominaret. Gaudere, ea re intellectâ, Pamphi-
 lus: dolere contra ac ringi Simo. Advenit interea dies
 qui

qui nuptiis initio fuerat præstitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, simulandis sibi, ad pertentandum filii animum, nuptias statuit, hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi objurgandi illius causam fore; quæ ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret facile se, quod vellet, à Chremete impetraturum, atque ita vero nuptias, Diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud forum, securo jam & nihil tale metuente filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac Deos comprecare: uxor tibi ducenda hodie est. Hoc dicto, velut improvise quodam jaculo, fauciatu adolescentem, quid ageret, aut quid consilii caperet, nesciebat: cum ad eum vafro admodum ac versuto ingenio servus, animadversa senis astutia, accurrit. Erat tum una cum Pamphilo Charinus, qui adolescentem miro quodam amore Philumenæ incensus, frustra sæpe tentatis illius nuptiis, ad postremum audito eam ea die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus, eum orabat, si se salvum vellet, ut vel eum ne duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus eum sua quidem causa bono esse animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: se, quantum in se esset, effecturum, ea ut nè daretur sibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, jam spei plenum, abire ad ambiendos senis amicos jubet: deinde seorsum Pamphilo conjecturas suas aperit, persuadetque, ut patri dicat, se paratum esse uxorem ducere, nam eo pacto, inquit, & patri omnem iurgandi occasionem præcideris, & non erit tamen verendum, nè nuptiæ fiant: nunquam enim Chremes, tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est. Hæc ita de servi consilio acta, longè aliter cecidere ac putabantur; exorat enim Chremetem Simo. Ita res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Forte eo ipso die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Davus, cum aliter nuptias disturbare non posset, præ foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat. In eum cum incidisset Chremes, & è Pamphilo natum esse cognosceret, rursus abducit animum à nuptiis. Turbæ maximæ concitantur: donec advenit Crito Andrius, qui, quod Chrysidæ gerere proximus fuisset, ad cernendam illius hæreditatem Athenas venerat, ejus interventu Chremes filiam agnoscit. Ita, summa omnium lætitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

TERENTII ANDRIA.

* PROLOGUS.

PROETA 2 *cum primum animum*
ad 3 *scribendum* 4 *appulit,*
5 *Id sibi* 6 *negoti credidit solum*
dari,
7 *Populo ut placerent, quas fe-*
cisset fabulas.

Verum 8 *aliter evenire multo* 9 *intelligit :*

10 *Nam* 11 *in prologis scribendis* 12 *operam abu-*
tatur ;

Non 13 *qui* 14 *argumentum* 15 *narrat, sed qui* 16 *ma-*
levoli

17 *Veteris Poeta* 18 *maledictis respondeat.*

* Præfa-
tio, proœ-
mium.
Prologis
Terentia-
nis non
est propo-
situm, ut
argumen-
tum fabu-
læ nar-
retur, sed
ut partim
studia Po-
etæ com-
mendat,
par-
tim, cri-
minatio-
nibus ad-
versario-

rum, id est, Luscii Lavinii respondeatur. 1 Terentius, qui con-
scripsit hanc Comœdiam. 2 Quando primum animum adjecit ad
scribendas Comœdias. 3 Comœdias. 4 Adjunxit, accommodavit.
Metaph. Appellere proprie dicitur de navibus, quæ ex pelago ad
littus aut portum perveniunt. Virg. 3. *Æn.* *Hinc me digressum ve-*
stris Deus appulit oris. 5 Existimavit id sibi solum curandum esse,
se nullum præterea negotium habiturum. 6 Laboris, curæ, mole-
stia. Unde *jacessere alicui negotium*, est molestiam alicui exhibere.
Sic dicitur, *nullo negotio*, id est, facile. Componitur ex *neg* &
otium, quasi *non otium*, id est, opus, munus. 7 Ut ex fabulæ,
quas conscripserat & composuisset, jucundæ essent auditoribus, &
ab iis probarentur. 8 Longè aliter, id est, contrâ, quàm ipse pu-
larat, rem se habere, scilicet, quod malevoli Poetæ maledictis re-
spondendum sibi foret, non quod populo Poetæ fabulæ displice-
rent: hæc enim spes eum non fefellit. 9 Nunc tandem experi-
tur, cognoscit 10 Ratio. 11 In scribendo prologos, dum scribit
fabularum ingressus & exordia. 12 Archaicè pro *opera*, id est,
laborem & industriam suam Poeta malè collocat, non potest ser-
vare usitatum morem. 13 Ut qui. Rationem reddit, quare opera
sua Poeta abusus sit. 14 Comœdiæ. Nam narrare argumentum
proprium est Prologi. 15 Recenseat. 16 Invidi. 17 Antiqui Co-
mici, scilicet Luscii Lavinii, qui senex adhuc edebat fabulas, adole-
scentulo tunc Terentio, 18 Calumniis.

1 Quid sit illud, quod isti malevoliti in Poeta nostro reprehendant, vituperent
 Cic. Offic. 14 *Quæ convenere, in* 15 *Andriam ex* 16 *Perinthia*
 2 Nec Mar- 17 *Fatetur* 18 *transfuisse, atq;* 19 *usum* 20 *pro suis.*
 co quidem 21 *Isti id vituperant factum, atq;* in eo 22 *disputant.*
 Sejo vitio datum, 23 *Contaminari non decere* 24 *fabulas.* 15
 quod in ea- 25 *Faciant ne intelligendo ut nihil intelligant:*
 vitate an- *Qui cum* 26 *hunc accusant,* 27 *Nevium, Plautum,*
 none esse modicum de- *Emmum*
 dit posulo. *Accusant, quos* 28 *hic noster* 29 *autores habet:*
 2 Diligen- 30 *Quorum* 31 *emulari* 32 *exoptat* 33 *negligentiam* 20
 ter atten- 34 *Potius, quam* 35 *istorum* 36 *obscuram diligentiam.*
 dite. Vir. 8. Fin. atque
 hic adver-
 tite mentem. 3 Poeta Græcus, à quo Terentius transtulit suas Comœ-
 dias. Narratio est, qua exponit, quid ex Græcis Poetis mutuatus sit in
 hanc suam Comœdiam. 4 Composuit, conscripsit Græcè. 5 Comœdi-
 am Græcam, ab *Andro*, insula maris Ægei. 6 Alteram Comœdiam,
 à *Perintho*, Metropoli amplissima in ora Propontidis. 7 Alterutram
 eorum Comœdiarum exactè intellexerit. 8 Andriam & Perinthiam.
 9 Adeo. 10 Materia differentii inter se, id est, non utique adeo eæ am-
 bæ Comœdiæ differunt argumento, non habent argumentum motum
 dissimile. 11 sermone. 12 Conscripse à Menandro. 13 Junctura
 verborum, scribendi modo. *Stylus* instrumentum est, quo in pugillari-
 bus olim aliquid annotabatur: ideoq; *Stylus* pro ipsa descriptione ponitur.
 14 Ordo est: *Poeta fatetur se transfuisse ex Perinthia in Andriam ea,*
 quæ convenere, id est, apta fuerunt ad suam Comœdiam. 15 Comœdi-
 am suam Latinam. 16 Comœdia Græca Menandri. 17 Terentius.
 18 Transtulisse. 19 Iis quæ transtulerat. 20 Tanquam suo invento, ac
 à sua fuissent. 21 Adversarii, sectatores Lucii Lavini non laudant,
 sed culpant quod id fecerit poetas, scilicet transtulerit multa loca ex
 Græca lingua in Latinum sermonem. 22 Circa id, propter id argumen-
 tantur, dissentiant. 23 Pollui ex multis unam faciendo, id est, ex hac Co-
 mœdia aliquid fumendo, ex illa aliquid, & ira ex illis consutisse novam
 Comœdiam componendo. Metaphora. *Contaminare* proprie, est pol-
 luere aliquid, aut lutosi manibus attingere. 24 Comœdias aliorum.
 25 Certè isti calumpniatores committunt nimium sapiendo, at rem, de
 qua loquuntur, penitus ignorent. 26 Terentium. 27 Poetas anti-
 quos. Ab exempli, factum comprobatur. Ita Cicero se defendit l. 1.
 de fin. 28 Poeta Terentius, cujus acturi sumus Comœdiam. 29 Imit-
 tatur tanquam autores eorum rerum quæ illi calumniantur, vel quo-
 rum exemplum sequitur in transferendis alienis, vel in usurpando a-
 lienâ pro suis. Nam *autores* sumitur etiam pro eo, cujus auctoritatem &
 fidem sequimur: ut, huius vocabuli habeo Ciceronem *auctorem*, id est
 in hoc vocabulo imitator Ciceronem. 30 Antiquorum Comicorum,
 31 Imitatorum. 32 Hic noster Poeta cupit. 33 Non nimiam curiositatem
 in aliorum argumentis transferendis. 34 Malevolorum. 35 Curiosi-
 tatem adferendam obscuritatem dictis.

¹ Dehinc ut quiescant ² porro ³ moneo, & ⁴ desinant ¹ Ceterum. Conclusio cum
⁴ Maledicere ⁵ malefacta ne noscant sua.
⁶ Favete, ⁷ adeste aequo animo, & ⁸ rem cognoscite, ²⁵ communicatione.
⁹ Ut pernoscatis. ¹⁰ Ecquid spei sit reliquum, ²⁵ Deinceps
 Posthac quis ¹¹ faciet ¹² de integro Comœdias, ³ Suadeo
¹³ Spectandæ, an ¹⁴ exigendæ sint vobis prius. ^{adversa-}

riis. ⁴ Calumniari Terentium. ⁵ Suos errores, id est, ne detegan-
 sua crimina. ⁶ Vos spectatores. ⁷ Benigne nos audiat, dum hanc
 Comœdiam recensēbimus. ⁸ Totam Comœdiam intelligite. ⁹ Ut
 perfectè intelligatis ex hac Comœdia. ¹⁰ Quæ spes futura sit reliqua
 aliarum Comœdiarum. ¹¹ Poeta. ¹² Denique, de novo. ¹³ Potius
 a vobis probandæ inter spectandum. ¹⁴ Explodendæ, ejiciendæ,
 reprobandæ.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. ¹ **V**OS ² isthac ³ intrò auferte: abite. Sosia ¹ Servi.
⁴ Adestum: ⁵ paucis te volo. SO. ⁶ di- ¹ Nam ad
 Num puta: ¹ fervor, qui
⁷ Nempe ut curentur rectè ⁸ hæc. SI. ⁹ Intrò aliud. ¹ fuit fori,
 SO. quid est, ¹ se loqui
 Quod tibi mea ¹⁰ ars ¹¹ efficere ¹² hæc possit am- ¹ fingit si-
 plius? ¹ mo, & ex
 Sed ¹⁴ iis, qui semper in te intellexi ¹⁵ sitis, ⁵ abrupto
¹⁶ Fide & taciturnitate. SO. ¹⁷ expecto, ¹⁸ quid ¹ scenam in-
 velis. ¹ greditur
¹ Simo, nar-
¹ ratio bo-
¹ næ pri-
¹ mum ho-
¹ nestam fi-

lii vitam: deinde amatoriam: ad postremum etiã aperit, quo con-
 silio se daturum sibi uxorem simulare natus. ² Edulc, quæ e-
 mi apud forum, vel potius merces, aut ea, aliunde apparatus ad
 nuptias filii navigandas. ³ In culinam seu ædes abducite. ⁴ Adest,
 imperantis est. Dum autem est ¹ *παύλας*, vel Plenissimæ. ⁵ Se.
¹ *verbis alloquit.* ⁶ Existima te jam dixisse: intelligo enim quid velis.
⁷ Vis dicere. ⁸ Quæ præcepisti. ⁹ Potius aliud est quod volo.
 Corrigentis est. ¹⁰ Industria aut virtus, sedulitas mea. ¹¹ Præ-
 stare. ¹² Hac re, ut sic isthac auferantur. ¹³ Ad experientiam fili-
 i. ¹⁴ Artibus, id est, virtutibus (sc. fide & taciturnitate) opus est.
¹⁵ Positas, id est, quibus artibus & virtutibus cognovi semper te
 esse ornatum. ¹⁶ Fidelitate & silentio, aut secretorum conserva-
 tione. ¹⁷ Desiderio: nam qui expectat, desiderat. ¹⁸ Mihi di-
 cere, aut me facere.

1. Exordium à commemorati-
one benefici-
orum in Sotiam
collatorum.

2. Ab eo
tempore
quo par-
valius ad-
huc eras,
3. Qualiter.
4. Mode-
rata & æ-
qualis.

5. Lenis,
non odi-
osa.

6. Cum
prius es
servus.

7. Manu-
missus, id
est, ut fie-
res liber,
servitute
te libe-

rans. *Liberti* enim sunt, qui ex iusta servitute libertate donantur & manumittuntur. Verum qui manumittebantur, ad Prætores ibant raso capite: à quo in templo Feroniæ pileum accipiebant. Unde Proverbium natum: *Ad pileum vocare*, id est, ad libertatem vocare. 8. Mihi. 9. Liberali animo: quia non meæ, sed tuæ utilitati consulebas. 10. Retribui, remuneravi id tibi pretium, quod existimavi omnium maximum, scilicet libertatem. 11. Memini accepti beneficii, non sum ingratus. Liberti ingrati olim in servitutem revocabantur. Sue. Claud. Val. Max. l. 2. c. 6. 12. Non pœnituit me id fecisse, scilicet te à servitute liberasse. 13. Mihi gratissimum est. 14. Aliquid. 15. Apud, erga te. 16. Sed id unum agere fero, hæc tua verba me male habent. 17. Beneficii tui præstari. 18. Obiectio probri. *Odiolum sane genus hominum* (inquit Cicero) *officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare qui consulit.* 19. Cujus accepti ego sum immemor. Al. *immemori*, id est, ista nunc commemorare mihi, ut facis, quid aliud est, quam exprobare mihi tua in me beneficia, quasi eorum immemori? 20. Sed tu paucis aperi mihi, quamobrem me huc solum convocaveris. 21. Uno verbo seu breviter dicam, quid velim. 22. In hoc negotio, quod tibi sum, explicaturus. 23. Hæ nuptiæ de filio meo non sunt veræ, id est, revera intentatæ, fictæ, quas nuptias credis esse veras. 24. Ergo quid cause est, quapropter eas nuptias non vis esse veras? *Simulamus* falsa, *dissimulamus* vera. 25. Quæ prius fuit bona, id est, mores filii mei Pamphili. 26. Id quod facere proposui de conscientia nuptiis filii.

SI. 1. Ego postquam te emi 2 à parvulo, 3 ut semper tibi.

Apud me 4 iusta & 5 clemens fuerit servitus, Scis: feci, 6 è servo ut esses 7 libertus mihi, 10 Propterea quod 8 serviebas 9 liberaliter.

Quod habui summum pretium, 10 perfovi tibi. SO. 11 In memoria habeo. SI. 12 haud muto factum.

SO. 13 gaudeo, Si tibi 14 quid feci aut facio quod placeat, Simo: &, Id gratum fuisse 15 adversum te, habeo gratiam. 15

16 Sed mihi hoc molestum est: nam isihac 17 commemoratio

Quasi 18 exprobatio est 19 immemoris beneficii 20 Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.

SI. 21 Ita faciam: hoc primum 22 in hac re prædico tibi,

Quas credis esse has: 23 non sunt veræ nuptiæ. 20

SO. 24 Cur simulas igitur? SI. rem omnem à principio audies.

Eo pacto & gnati 25 vitam, & 25 consilium meum

1 Cognosces, & quid facere in hac re te velim
 2 Nam 3 is postquam 4 excessit ex ephebis, Sofia.
 5 Liberior vivendi 6 fuit potestas: nam 7 antea 25
 8 Qui scire 9 posses, aut 10 ingenium noscere,
 Dum 11 etas, 12 metus, 13 magister prohibebant?

SO. ita est.

SI. Quod 14 plerique omnes faciunt 15 adolescentuli,
 Ut animum ad aliquod 16 studium adjungant, aut
 17 equos

Alere, aut 18 canes 19 ad venandum, aut ad 20 phi-
 losophos:

21 Horum 22 ille nihil 23 egregie 24 præter cetera
 Studebat, & tamen omnia hæc 25 mediocriter:
 26 Gaudebam. SO. non injuriâ: nam id arbitror
 27 Apprime 28 in vita esse utile, ut 29 NE QUID
 NIMIS.

SI. Sic 30 vita erat: facile omnes 31 perferre ac
 pati:

32 Cum quibus erat cumque una, iis sese 33 dedere,

Ephebi enim dicuntur pueri, quorum lucida facies jam pubescens
 prima lanugine obducitur, quasi *hæns*, quæ prima est pars
 adolescentiæ, extrema pueritiæ. 5 Quam antea. 6 Filio, id est,
 habuit licentiam ut viveret aliquanto liberius. Nam antè sub præ-
 dagogis erat, quorum custodia & imperio coercebatur. 7 Prius-
 quam excessit ex ephebis, dum erat adhuc puer. 8 Quo pacto.
 9 Potuisses. 10 Naturam & mores filii mei Pamphili. 11 Pueri-
 tia. 12 Timor parentum. 13 Pædagogus, custos, impediabant libe-
 rius vivere, vel quo minus ingenium nosceres. Horat. Oderunt pec-
 care mali formidino pæna. 14 Permulti & fere omnes. 15 Imberbis
 juvenis tandem custode remoto Gaudet equis, canibusque, & apris
gramine campi. Horat. 16 Exercitium vel ingenii vel corporis, men-
 tem applicent, accommodent. 17 Ad equos alendos. 18 Venaticos.
 19 Venandi gratia. 20 Audiendos. 21 Studiorum. 22 Pamphilus.
 23 Valdè, nimis, singulariter. Metaph. Egregium dicitur, quod ex
 grege eligitur. 24 Plus cæteris, quæ agere solebat, studiosè faci-
 ebat. Sic infra: Quia tum mihi lamentari præter cæteras visa est.
 25 Modestè faciebat, mediocre quendam effectum erga ea osten-
 dere videbatur. 26 Latabar filium meum tam mediocriter om-
 nia agere. 27 Admodum. Adverbium intendendi. 28 Ad rectè
 vivendum. 29 Scilicet agas, id est, ut serves mediocritatem. Ho-
 rat. Est modus in rebus, sunt certi denique finis. Quos ultra ei-
 traque, nequit consistere vestrum. 30 Filii mei Pamphili, id est, sic
 meus Pamphilus vivebat. 31 Perferebat ac patiebat. 32 Cum
 quibus versabatur. 33 Dabar, id est, omnium moribus se at-
 temperabat.

1 Scies,
 intelliges.
 2 Incipit
 narrare
 vitam filii
 sui, quo-
 modo eum
 amare de-
 prehende-
 rit. Vide
 Cic. 2. de
 Orat.

3 Pam-
 philus fi-
 lius meus.
 4 Non fuit
 amplius de
 numero
 ephebo-
 rum, id est,
 deposuit
 mores pu-
 eriles, cæ-
 35 pit adolef-
 cere, egres-
 sus est pu-
 eritiam.

1 Affen-
tiebatur,
obediebat
cupidita-
tibus seu
inclinatio-
nibus eo-
rum, id
est, jocis
vel aliis
rebus, ad
quos il-
lum qui-
buserat,
fese incli-
nabant.
2 Nemini
illorum
contradi-
cens.
3 Nun-
quam se
aliis supe-
riorem
faciens.
4 Faciens
ac vivens
eum om-
nibus.

5 Ut alii non inuideant tibi. 6 Invenire possis. 7 Compares, acqui-
ras. 8 Ordinavit, instituit filius tuus Pamphilus. 9 His corruptis
moribus. 10 Gratificatio, beneficium. 11 Veritatem amico si dixe-
ris, ea tibi acquirit odium. Sic in Adelph. *Ut homo est, ita morem geras.*
12 Dum sic vivebat filius meus. Incipit hic Simo narrare malam vitam
gnati, quam sibi colligit ex malo consortio: & prius fit digressio ad Chry-
sidem. 13 Chrysis. 14 Ante tres annos. 15 Insula maris Ægei. 16 Venit
Athens ad vel in hanc viciniam. 17 Paupertate. 18 Contemptu, in-
curia, id est, quod negligeretur à cognatis. Leges enim Atticæ jubebant,
ex cognatis proximum & ditissimum inopem cognatam aut ducere aut
ipsi dotem dare. 19 Adacta huc commigrare. 20 Eminent & præstanti
vultu & specie. 21 Florenti ætate, in ipso ætatis flore. *Integra enim æ-*
tas est, quæ in flore consistit, cui neque addendum jam sit, neque
quidquam adhuc sit adimendum. 22 Intersectio dolentis. Πάρεσθαι.
23 Aliquid. 24 Hæc mulier ex Andro. 25 Adferat filio tuo, id est,
sit alicujus mali causa. 26 Mulier, quæ commigravit in hanc vicini-
am. 27 Honestè & castè. 28 Laboriosè vivebat. 29 Ex quæstu la-
nificii, ac texturæ vel telæ vivens. *Tela* est pannus quicunque tam
laneus, quam lineus. 30 Nemo enim repente fit turpissimus; grada-
tim vero in vitia labimur. 31 Amator. 32 Adeam, vel ad ejus domum.
33 Natura propensa, inclinata ad intemperantiam. Homines enim
nihil agendo malè agere discunt. Metaphora à liquidibus vel aliis re-
bus, quæ porro inclinantur & miscantur ruinam. 34 Pactioni promif-
sionique amatorum assensit illa mulier. 35 Deinde ad optata sc. condi-
tione. 36 Cæpit facere lucrum corporis, id est, meretricium.

1 Eorum obsequi studiis, 2 adversus neminè,
3 Nunquam præponens se aliis: 4 ita facillimè
5 Sine invidiâ 6 invenias laudem, & amicos 7 pares.
SO. Sapienter vitam 8 instituit: namq; 9 hoc tem-
pore 40
20 OBSEQUIUM AMICOS, 11 veritas odium parit
SI. 12 Interea 13 mulier quædam 14 abhinc triennium
Ex 15 Andro 16 commigravit huc viciniam,
17 Inopiâ & cognatorum 18 negligentia
19 Coactâ 20 egregiâ formâ, atq; 21 ætate integrâ. 45
SO. 22 Hei vereor, ne 23 quid 24 Andria 25 apporet
mali!

SI. Primum 26 hæc 27 pudicè vitam, parcè, ac 28 du-
riter
Agebat, 29 lanâ ac telâ victum quæritans:
30 Sed postquam 31 amans 32 accessit, pretium pol-
licens, (omnium
Unus, & item alter (ita ut 33 INGENIUM est
Hominum à labore proclive ad lubricinam). 50
34 Accepit conditionem, 35 dein 36 quæstum occipit.

Qui tum 1 illum amabant fortè, ita 2 ut sit, 3 filium 1 Mulierè.
Perduxere illuc 4 scum, 5 ut uir esset meum. 2 Ut fieri

Egomet 6 continuo 7 mecum: certè 8 captus est. 55 solet inter
9 Habet. 10 Observabam manè 11 illorum servulos huiusmodi

12 Venientes, aut abeuntes: 13 rogitabam, heu 14 puer. Nam pa-
Dic 15 sodes, 16 quis heri 17 Chrysidem habuit? res cum

18 nam Andriæ paribus
Illi id erat 19 nomen. SO. 20 teneo. SI. 21 Phædrum, facillimè

aut Clintiam congre-
22 Dicebant, aut Niceratum: nam 23 hi tres tum gantur.

24 simul 60 4AdChry-
Amabant. 25 Eho, quid 26 Pamphilus? 27 quid? sidem.

28 symbolam 5 Ut unà
Dedit, cœnavit: 29 gaudebam. Item alio die cibum ca-

30 Querebam: 31 comperiebam: 32 nihil ad Pamphilum peret, et
Quidquam 33 attinere. 34 Enimverò 35 spectatum ut se so-

36 Putabam, 37 magnum exemplum 38 continentie. cium præ-
Nam qui cum ingenis 39 conficitur ejusmodi, 65 itaret.

6 Statim,
ubi hoc
persenti,
aut audivi.
7 Apud.

me, sc. cogitabam. 8 Filius meus sine dubio tenetur, irretitus est prava
amoris cupidine. Metaph. à feris laqueo implicatis. Sic raptus furore,
mente dicitur, qui huiusmodi rebus irretitus est, nempe qui raris, inia-
nus est. Captus oculis, qui munere oculorum privatus est. 9 Vulne-
ratus est, hic hoc ictu vulnus habet. Virg. Æn. 12. *teloque orantem multa*
trabali Desuper altus equo graviter ferit, atque ita sator: Hoc habet, *has*
melior magnis data victima Divis. Metaph. à gladiatoribus, qui dicunt
alterutrum eorum *habere*, qui percussus est. 10 Diligenter advertebam.
11 Juvenum, qui amabant Chrysidem. 12 Dum domum Chrysidis in-
grederentur, aut inde abirent. 13 Interrogabam eos. 14 Servule.
15 Siaudes. Exhortantis vox est. 16 Juvenum. 17 Chryside positus
est? 18 Nam hæc mulier ex Andro sic vocabatur. 19 Chrysidis. 20 In-
telligo Plaut. *Juxta rem mecum* tenes. 21 Habuisse Chrysidem. 22 Re-
spondebunt illi servuli. 23 Juvenes. 24 Chrysid. i. erant riva-
les. 25 Sc. *interrogabam servulos.* Interjectio admirantis. 26 Sc. *fuit?*
27 Rogas, quid fecerit? Respondent servuli. 28 Aliquid in cenam
contulit, portionem & pecuniam suam in medium coniecit. *Symb.* e-
nimerant pecuniæ, quas erogabant singuli ad cenam collatitiam: à
συνεσθία, consero: ita ut cœna illa dicatur *collatio*, ad quam
comparandam plures aliquid contulerunt. Sic in Eu. *Heri aliquot a-*
dolescentuli coimus in Piræo. In hunc diem ut de symbolis essimus,
29 Quod hæc dicerent de filio. 30 Rogabam eisdem servulos, qui
Chrysidem habuisset. 31 Ex responso servulorum. 32 Hujus rei.
33 Pertinere. 34 Nam certè. 35 Apud me probatum. 36 Filium me-
um esse. 37 Existimabam filium meum tantum esse, quem sibi pro ex-
emplo modestiæ imitandum proponerent omnes alii adolescentes.
Exemplum enim est, quod aliis imitandum proponitur. 38 Probitatis
& castitatis. 39 Collocatur, atteritur, conversatur cum juvenibus ta-
lis naturæ, sc. lascivæ, ad libidinem pronæ.

1 Incitatur ad libidinem. 2 Ejus qui consistatur. 3 Juvenem, qui consistatur. 4 Regimen, moderatio, id est, se ipsum posse regere. 5 Partim. 6 Quod animus filii non commovebatur. 7 Sed præcipue. Amplificatio à gratulatione populari. 8 Uno consensu, unanimiter. 9 Vicini, aut qui me noverant. 10 Dicebant omnia bona de Pamphilo, vel, mihi bene precabantur, gratulabantur, felicemque me prædicabant, ob ingenium filii & mores: hæc enim laus Pamphili est v. 71. 11. Laudabant felicitatem meam, id est, felicem me dicebant. 12 Quod. 13 Tam proba indole, qui jam instituisset vitæ suæ rationem. 14 Quid multa? 15 Hoc rumore de probitate filii mei concitatus, commotus. 16 Senex vicinus. 17 Spontè, non rogatus, nullo instigante. 18 Filiam Philumenam. 19 Decem enim talenta dabat. 20 Pamphilo. 21 In uxorem. 22 Promissi me daturum filium virum suæ gnatæ. Benè respondi: nam pater adolescentis, qui filio puellam petit, respondet filium suum ducturum uxorem filiam, quam petit; pater autem puellæ, à quo petitur, puella, spondet se daturum filiam nuprum adolescenti, à cujus patre petitur: sed confunditur hæc differentia. Cic. Respondit si filiam suam, illam quam ex genere susceperat. 23 Hodie nunc dies constitutus à nobis est ad celebrandas nuptias. Diem dicere etiam juris est dicendi formula. 24 Hæ nuptiæ, quas simulas. 25 Circa paucos dies, paucis post diebus. 26 Quod Chremes filiam suam gnato meo spondebat. 27 Quæ commigravit huc viciniæ. 28 Sic dicebant, ubi quid prospere evenisset. 29 Fecisti me beatum, liberasti me ab omnibus molestiis, dum morerem Chrysidis audiivi à te. 30 Interjectio dolentis. 31 Ne quid mali Pamphilo accideret ex Chrysidis consuetudine. Metuo illum, qui mihi aliquid mali facturus est. Metuo ab illo, cujus causa possum aliquid mali pati, etiam si nihil ipse in me mali consulat. 32 In adibus Chrysidis mortuæ. 33 Mortuâ Chryside. 34 Pamphilus. 35 Tribus rivalibus. 36 Frequenter.

1 Curabat unâ 2 funus : tristis 3 interim,
4 Nonnunquam conlacrymabat. Placuit 5 tum id
mihi

Sic cogitabam : 6 hic parvæ consuetudinis

7 Causâ mortem 8 hujus tam fert 9 familiariter :

10 Quid, si ipse 11 amasset ? Quid mihi hic faciet

12 patri ?

13 Hec ego putabam esse omnia 14 humani ingenii

15 Mansuetique animi officia. Quid multis moror ?

Egomet quoque 16 ejus causâ in funus prodeo,

Nihil 17 suspicans 18 etiam 19 mali. SO. 20 hem,

quid est ? SI. scies.

21 Effertur : 22 imus. 23 Interea inter mulieres, 90

24 Quæ ibi aderant, fortè 25 unam adfficio adole-

scutulam,

26 Formâ. SO. bonâ fortasse. SI. & vultu, Sofia.

Adeò 27 modesto, adeò 28 venusto, 29 ut nihil suprâ.

Quia 30 tum mihi 31 lamentari præter ceteras

32 Visâ est, & quia erat formâ præter ceteras 95

1 Occu-
patus erat
cum aliis
amatori-
bus in ap-
paranda
tunc bri
pompa.

85 2 Pompam
exequia-
rum. 3
funalibus
seu faci-
bus cereis
dictam :
etenim

noctu effe-
rebantur
mortuo-
rum cada-
vera pro-
pter sa-
crorum
celebra-
tionem di-
urnam.

3 In cu-

rando funere. 4 Flebat aliquando cum aliis quos lachrymantes vi-
deret. 5 Quod lachrymabat. 6 Filius meus. Citantur hi versus à
Ciceronis Antonio l. 2. de Orat. ubi ostendit, quomodo à Minore ad
Majus comparatio petatur. 7 Propter parvam conversationem & no-
titiam, scilicet unum aut alterum convivium. 8 Chrysidis. 9 Ita
fert, perinde ac si familiaris fuisset, ut solemus ferre mortem familia-
rium. 10 Fecisset. Argumentum. à Minori ad Majus. 11 Chrysi-
dem, quemadmodum reliqui tres. 12 Qui sum ejus pater, si morerer.
Hoc hemistichium Cicero Ep. 7. lib. 9. *ὑποφθιματικὸς* ad spem
accommodat, quam de invalescente unius & dominantibus potentia con-
ceperat. 13 Quæ faciebat filius Pamphilus. 14 Bonæ naturæ five
indolis circa Chrysidem : quia humanum est contristari morte alter-
ius. 15 Benigni ac mitis animi indicia, quod scilicet ex naturali mi-
sericordia & simplicitate fieret. 16 Propter humanitatem & man-
suetudinem filii mei Pamphili ad exequias Chrysidis vado. 17 Co-
gitans. 18 Adhuc. 19 Vitii aut criminis, quod subesset in illa
specie humanitatis. 20 Interjectio est contristati animi. 31 Cada-
ver mortuæ Chrysidis ad sepulcrum seu rogam exportatur, *ἐκπέτε*.
nam *effertur* propriè dicuntur cadavera mortuorum. 22 Sequimur
cadaver. Continuat hęc pars narrationis v. 100. *Funus interim
procedit*, &c. inserta interim opportunè descriptione Glycerii,
non à pulcritudine tantum formæ, sed à modestia etiam morum :
quod futuro focero maximè spectandum fuit. 23 Dum cadaver ef-
ferebatur. 24 Quæ una cadaver comitabantur, ut moris erat.
25 Quandam. 26 Quæ erat forma. 27 Morato. 28 Formoso. 29 Sci-
licet excogitari aut dici possit, vel nihil præterea sit requirendum.
30 Cum efferetur funus. 31 Lachrymari plusquam ceteræ mulieres,
quæ erant unâ in funere. 32 Adolescentula.

2 Nobili, 2 Honestâ, & 3 liberali; accedo ad 4 pedissequas;
 non mere- 5 Quæ sit, rogo: sororem esse quærit Chrysidis
 tricia, 6 Percussit 7 illico animum: at at 8 hoc illud est,
 quæ indi- 9 Hinc illæ lachrymæ, hæc illa est 10 misericordia.
 cat ani- SO. 11 Quam timeo quorsum 12 evadas. SI. 13 Fu-
 mum libe-
 ralem. 3 Ancillas nunc interim 100
 & comites
 illius ado- Proccedit: sequimur: ad 14 sepulchrum venimus:
 lescuntulæ 15 In ignem posita est: 16 fletur. 17 Interea hæc 18 soror,
 Glycerii. 19 Quam dixi, ad flammam accessit 20 imprudentius,
 4 Ea ado- Satis cum 21 periculo: ibi tum 22 exanimatus Pam-
 lescuntula philus
 5 Commo- 23 Benè dissimulatum 24 amorem & celatū 25 indicat:
 vit ea res 26 Accurrit: 27 mediam mulierem complexitur. 103
 mihi. Mea Glycerium, 28 inquit, 29 quid agis? cur te is
 mentem. Mea Glycerium, 28 inquit, 29 quid agis? cur te is
 6 Statim perditum?
 hoc au- Tum 30 illa, ut consuetum facili amorē 31 cerneret.
 dito. 32 Rejecit se in 33 eum flens 34 quam familiariter.
 7 Admi-
 rantis In-
 terjectio,
 subitum
 motum designans. Hic enim Simo, amantis Pamphili pater, audi-
 tis præter expectationem Chrysidis & sororis ejus nominibus, quasi
 improvise telo ictus, admirabundus hæc loquitur. Sic in Hecyra
 3. 4. Pamphilus ad occursum inperatum Lachetis patris & foceris
 Phidippi in hæc verba erumpit: At, at! *ecce Pamphilum & pa-*
trē video: horsum pergunt, quid dicam histe, incertus sum. 8 Pro-
 pter quod curabat una funus Chrysidis. 9 Ex hac causa, scilicet
 propter puellam Glycerium, illæ filii lacrymæ procedunt, fluunt.
 10 Commiseratio, quam habet filius meus de Chryside, propter a-
 matam sororem. 11 Quantum. 12 Pervenias, exas, id est, quis
 sit finis tuæ narrationis. 13 Mortuæ corpus vel pompa funebris.
 14 Sic dictum, quod *sine re pulvis sit.* 15 Cadaver Chrysidis posi-
 tum est ut combureretur. Olim enim cremabantur cadavera, de-
 inde cineres in urna condebantur. 16 Ab omnibus. 17 Dum in
 ignem ponebatur. 18 Chrysidis, scilicet Glycerium. 19 Esse so-
 rorem Chrysidis, aut de qua locutus sum. 20 Nimis inconsiderate.
 21 Vitæ: nempe quæ se velle videretur in ignem cum cadavere
 sororis vivam conjicere. 22 Perturbatus, quasi vita destitutus:
exanimis autem vel *exanimus* dicitur mortuus. Nunc redit ad Pam-
 phili amorem, qui signis colligitur. 23 Multum, diu tectum & oc-
 cultatum. 24 Erga sororem Chrysidis. 25 Indiciis, quæ deinde
 sequuntur, patefacit & ostendit. 26 Ex eo loco ubi erat. 27 Et
 amplectitur sororem Chrysidis (quæ se imprudentius in ignem
 conjicere velle videbatur) per medium corpus. 28 Pamphilus.
 29 Quid vis facere! 30 Glycerium. 31 Posses cernere. 32 Re-
 truxit se in ejus amplexum, qui complectebatur eam mediam. 33 Pam-
 philum. Velut familiaris in familiarem.

SO. 1 *Quid ais?* SI. redeo 2 *indè iratus, atq;* 3 *aggre-* 1 Admi-
ferens. 110 rantis est.

Nec satis ad 4 *objurgandum* 5 *causæ* : 6 *diceret,* 2 A funere.
Quid feci? *quid commerui aut peccavi, pater?* 3 Id quod

Quæ sese voluit in ignem injicere, 7 *prohibui,* de filio
Servavi : *honestæ* 8 *oratio est.* SO. rectè 9 *putas* : meo, sive

Nam si illum objurges, vitæ qui auxiliū 10 *tulit,* 115 culpam fi-
Quid 11 *facias illi, qui* 12 *dederit damnum, aut* 4 Repre-
malum? hendendū filium.

SI. Venit 13 *Chremes* 14 *postridiè ad me, clamitans,* 5 Erat mi-
Indignum facinus 15 *comperisse* 16 *Pamphilum* hi, habebam.

17 *Pro uxore habere hanc* 18 *peregrinam. Ego illud* 6 Potuisset
19 *sedulo* dicere, &

Negare factum : 20 *ille instat factum* : 21 *Denique* se purgare
22 *ita tum discedo ab illo, ut qui se* 22 *filiam* 120 his verbis

24 *Neget* 25 *daturum.* SO. Non 26 *tu ibi* 27 *gnatum?* sequentibus.

SI. ne hæc quidem

Satis 28 *vehemens causa ad* 29 *objurgandum.* 7 Impedi-
SO. 30 *qui?* cedo. vi, retinua

SI. 31 *Tute ipse his rebus finem præscripsi, pater :* eam, quæ
32 *Prope adest, cū alieno more vivendū est mihi;* 125 se ibat
perditum

33 *Sine, nunc meo me vivere interea modo,* igne.
8 Excusa-
tio.

9 Colligis
10 Attulit. 11 Faceres. 12 Intulerit, id est, qui causa fuerit alie-
rius damni aut mali? 13 Pater illius Puellæ, quam desponderam fi-
lio meo. 14 Die sequenti, quo Chrysidis exequiæ factæ sunt. 15 Se

ab aliis cognovisse & intellexisse. 16 Filium meum. 17 Tanquam
uxorem, non tanquam amicam. 18 Extraneam, alienigenam, scilicet
Glycerium falso existimatam sororem Chrysidis. Male audiebant

peregrinæ, tanquam meretrices. 19 Diligenter, simpliciter nega-
bam, vel cœpi negare hoc factum fuisse quod affirmabant. 20 Chre-
mes urget, constanter affirmat, persistit dicere factum ac verum esse

quod affirmaverat. 21 Post longam altercationem. 22 Eo animo.
23 Philumenam. 24 Cum eam ultro spondidisset. 25 Meo Pam-
philo. 26 Tunc, audita Chremetis affirmatione. 27 Scilicet *objur-*

gasti? 28 Valida ratio fuit. 29 Filium meum. 30 Quomodo non
fuit satis causæ? dic. 31 Ille mihi hoc potuisset dicere, cū ipse amo-

ribus seu vitæ liberi terminum præscripisti, statuisti. Excusatio
adolescentis per Mimesia. 32 Tempus imminet, quo uxoris arbitrio
vita est mihi transigenda. 33 Permitte, ut nunc, dum nuptiæ paran-

tur, vivam mea voluntate, meo arbitrio.

SO. 1 *Quis* 2 *igitur* reliquus est objurgandi locus? SI. Si propter 3 *amorem* 4 *uxorem* 5 *uolit ducere*, Ea primum ab illa 6 *animadvertenda* 7 *injuria est*. Et nunc 8 *in operam* do, ut per 9 *falsas nuptias* 130 Vera objurgandi 10 *causa sit*, 11 *si denegat*. 12 *Simul sceleratus* 13 *Davus* siq. quid 14 *consilii* Habet, 15 *consumat nunc*, 16 *cum nihil obest doli*. 17 *Quem ego credo* 18 *manibus pedibusque* 19 *obnixé* omnia *facturum*: magis 20 *id adeo*, mihi ut 21 *incommodet*. 125 Quam ut 22 *obsequatur gnato*. SO. 23 *quapropter* SI. *rogas?* 24 *MALA MENS, MALUS ANIMUS*: 25 *quem* *quidem ego*, si 26 *senseró*. Sed quid opus est 27 *verbis*? 28 *sin eveniat*, quod 29 *volo*, 30 *In Pamphilo ut nihil sit moræ*; 31 *restat Chremes*, Qui mihi exorandus est, 32 *stero* 33 *confore*. 140 33 *Nunc tuum est officium*, has 34 *benè* ut 35 *adsumes nuptias*, 5 *Filius meus*. 6 *Hoc agendum est mihi primo*, ut Pamphilus animadvertat seu sentiat se injurium esse, si, iussu uxorem ducere, recuset. 7 *Iniquitas, inobedientia*. 8 *Propter id*, circa id, in hoc maxime laboro. 9 *Simulatas, falso confectas*. 10 *Occasio*. 11 *Si recuset velle ducere Philumenam, Chremetis filiam*. 12 *Una operando*. 13 *Servus Pamphili*. 14 *Quod det filio meo ad disturbandas nuptias*. 15 *Frustra infumat, absque damno meo*. Sic in Heaut. 1. 1. *Quod in opere faciundo opere consumis tua*. 16 *Quoniam fallaciæ ejus nihil mihi nocere aut obesse possunt ad id quod molior*. 17 *Davum*. 18 *Omnibus membris, id est, omnibus viribus*, *peritis potius* Hom. II. 5. 19 *Cum conatu, summo studio*. 20 *Propter id*, propterea. 21 *Noceat, incommodum adferat impediendo propositum*. 22 *Præstet obsequium, morem gerat filio meo Pamphilo*. 23 *Quare id faciet Davus, ut tibi incommodet?* 24 *Ubiunque est perversa cogitatio, ibi est depravata voluntas, consilia prava, operationes malæ: q. d. totus est malus, propterea nihil boni facere potest*. *Argumentum ex Adjunctis*. 25 *Davum*. 26 *Quippiam moliri, in hoc crimine male filio consulere*. *Aposiopeus sive reticentia est: gravissimam enim penam reticet, quod est irari animi proprium: q. d. indignè tractabo, probè ulciscar*. 27 *Dicere de meo consilio*. 28 *Sed si accidar*. 29 *Opto, ut scilicet experiar Pamphili amorem per falsas nuptias*. 30 *Ut non differat Pamphilus has nuptias, sed in eas consentiat*. 31 *Superest ut uxorem Chremetem, ut impetrem precibus Chremetis filiam suam*. 32 *Perfectum iri, ut Chremes exoretur*. 33 *Hoc ad illud tertium respicit, quod dixit & quid facerem in hac re te velim*, v. 23. 34 *Prudenter*. 35 *Fingas apud filium, ne illi persentiant meam sententiam*.

Perterrefacias 2 Davum, observes tu filium. 1 Davo
 3 Quid agat, quid cum 4 illo consiliū capiet. SO. sat timorem
 est : incutias
 Curabo : eamus jam nunc intrō. 5 SI. i prae : sequar. minis qui-
 busdam ne
 cias aut insidias mihi struat. 2 Pamphilum. 3 Filius meus. 4 Davo. quas filla-
 5 Fraei, præcede. Anastrophe.

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

DA. 1 **N**ON dubium est, quin 2 uxorem nolit fi- 1 Minimè
 lius : dubito.
 3 Ita Davum 4 modò 5 timere sensi, ubi nuptias Hic Simo
 fuerat esse 6 audivit : sed 7 ipse exit foras. alloquitur
 DA. 8 Mirabar, 9 hoc si 10 sic abiret : & 11 heri spectato-
 12 semper 13 lenitas, res, &
 Verebar, 14 quorsim evaderet. Pamphili
 15 Qui postquam 16 audierat 17 non datum iri filio amorem
 uxorem suo, explorat :
 Nunquam cuiquam nostrum 18 verbum fecit, neque simulat fu-
 19 id ægrè tulit. turas nup-
 SI. At nunc 20 faciet : neque, ut opinor, sine tuo tias : in-
 magno 21 malo. terminatur Davo
 si quid pistrinum,
 fallacia in
 ipsis co-
 natus fue-

rit nuptiis. 2 Ducere, quam cupio ut ducat. 3 Tantopere. 4 Pau-
 lo antè quàm cum Sofia loqui cœpissim. Argumentum à signo.
 5 Nè filius meus uxorem duceret. 6 Ex me, vel. ex aliorum ser-
 mone. 7 Davus egreditur. 8 Mirum hoc fuisset. Secum ista lo-
 quitur Davus. Ordo est : Mirabar, si hoc abiret sic : & vere-
 bar semper, quorsum lenitas heri evaderet. 9 Res hæc, sci-
 licet Pamphili factum aut peccatum, quod fuerit apud meretricem.
 10 Tam leviter & negligenter elaberetur, præteriret, quod Græci
 11 dicunt. 11 Domini mei Simonis. 12 Ex quo Chremes Pam-
 philum generum abdicarat, itaque à Simone discesserat, ut negaret
 e filiam daturum. 13 Clementia, facilitas : cui contraria est aspe-
 ritas & difficultas. 14 Ad quem effectum erumperet aut recideret.
 Evadere enim est per quameunque difficultatem ad aliquid pervenire.
 15 Simo. 16 Intellexerat ex Chremete. 17 Quod non daretur uxor.
 18 Quidquam locutus est alicui ex conservis nostris. 19 Uxorem filio
 non datum iri. 20 Scilicet verbum, id est, ægrè feret, irascetur. Si-
 modo se per tertiam personam loquitur submisit & secreto, respon-
 dens verbis Davi, nescientis eum adesse. 21 Pericula : q. d. tradetis
 pistrinum.

1 Quod sequitur, id est, hoc consilio fecit. Causa impulsiva lenitatis
 2 Ut nos servi tali lenitate ducerentur. SI. 17 Dave. DA. hem, quid est? SI. 18 ehodum
 3 Nihil huiusmodi suspicantes, filiam Chremetis datum iri Pamphilo. SI. 27 Hoccine agis, an non? DA. ego verò 28 istuc,
 4 Ut alliceremur, fovere, aut induceremur tanquam in scelia.
 5 Conficta letitia. Fingeat enim se gaudere. Lege Senecam Epist. 59. 6 Cum autem nunc speraremus matrem nuptiarum esse ademptum.
 7 Posito timore nuptiarum. Metaph. ab inanimata ad inanimata. 8 Dum sic speraremus. 9 Securos. Metaph. Osecitare propriis dicuntur, qui vel ante somnum, vel etiam in somno, & præ nuntio otio os identidem aperiant. Et quoniam qui osecant, non attendunt ad ea quæ futura sunt, cum potius somno, quam vigilis, fiat proximi, ob id factum est, ut osecantes pro securis sumantur. Hinc osecatio, id est, animi otium & securitas: dicta ab ore sciendo, id est, commovendo, apertiendo. 10 Obrui ex improviso. 11 Daretur nobis tempus effugendi fallacias. 12 Impediendas. 13 Pamphili. 14 scilicet hos fecit. 15 Davus sceleratus, herum suum excrucians, carnifice dignus, ut lanietur. Nam is propriè carnifex dicitur, qui ex hominibus carnes facit. 16 Non eam videram prior. Davus hæc submisit loquitur. 17 Davum vocat Simo. 18 Adverbium vocandi. 19 Veni. 20 Herus meus Simo vult, quod subinde me vocat! Secum loquitur. 21 Quid tu murmuras? 22 Murmurarem, vel me interrogas! Filium Pamphilum. 24 Fama est, ferunt. 25 Filium tuum amare. 26 Quasi vero populus de amore filii tui sollicitus sit, ut rumorem esse dicas. Ironia: ut apud Virg. 4. Æn. Scilicet is Superis labor est. 27 Audis-ne, advertis-ne animum ad ea, quæ rogo, an non? 28 Ago, audio. 29 Quod nunc scisciter, interrogem talia de filio. 30 Morosi, minus amantis. 31 Superioribus annis, ante hæc facta commisit Pamphilus. 32 Parum de hoc sum sollicitus. 33 Quamdiu juvenus Pamphili aut temporis opportunitas ad eam vivendi rationem, id est, ad amandum se prabuit. 34 Permissi ut filius satiarer ac satisfaceret libidini suæ, id est, permissi filium vivere ex animi sententia.

Nunc ¹ hic dies aliam ² vitam adfert, ³ alios mo-
res postulat.

⁴ Dehinc postulo, ⁵ sive æquum est te oro Dave, ⁶ ut
redeat jam in ⁷ viam.

DA. ⁸ Hoc quid sit? SI Omnes ⁹ qui amant, ¹⁰ gra-
viter sibi dant uxorem ¹¹ ferunt

DA. Ita ¹² aiunt. SI. ¹³ tum si ¹⁴ quis magistrum
¹⁵ cepit ¹⁶ ad eam rem ¹⁷ improbum,

Ipsum ¹⁸ animum ¹⁹ ægrotum ad ²⁰ deterio-
rem partem plerumque ²¹ applicat

DA. Non hercle ²² intelligo. SI. non? ²³ hem! DA.
²⁴ non: ²⁵ DAVUS SUM, NON OEDIPUS.

SI Nempè ergo ²⁶ aperte vis, quæ restant, me loqui,
DA. ²⁷ sanè quidem.

SI. ²⁸ Si sensero hodie, quidquam in his te ²⁹ nuptiis
Fallacie ³⁰ conari, quò fiant minis,

Aut velle ³¹ in ea re ostendi, quàm sis ³² callidus ;

¹ Hoc
tempus,
hæc ætas;
in qua est
²⁰ filius. Pars
pro toto.
Cicero
hunc ver-
sum ad
consilia de
Republ.
accommo-
dat. Epiet.
fam. 12. 24.
² Vivendi
rationem.
³ Requirit
ut al is
²⁵ moribus
vivat Pam-
philus.
quàm pri-
us id est.
ut honesto

modo vivat. Polypoton. 4. Ex hoc tempore peto à te. 5. Vel si id
justum est, nempè ut herus servum ore. Correctio addita non tam
elegenter spectat, quàm vim jubendi intendit. Maier enim ad im-
perrandum vis est, eum rogare, qui possit jubere. 6. Ut filius resipis-
cat, & amare desinat. Metaphora à viatoribus, qui à via aberrarunt,
ad errorem animi, quando quis ab æquo & bono defecit. 7. Rectam
aut bonam. 8. Non intelligo, quid velis. 9. Amatores. Ratio, quare
velit, ut filius redeat in viam. 10. Molestè. 11. Accipiunt. 12. Ho-
mines. 13. Deinde, præterea. 14. Aliquis ex amatoribus. 15. Nactus
est. 16. Ad amandum. 17. Cujus opera & consilio improbo educatur,
ut Pamphilus tuo. 18. Amantis. 19. Malè habentem propter amoris
insaniam, id est, amoris morbo laborantem. 20. Pejorem partem, ut
magis expetat vitam agere cum meretrice, quàm cum honesta con-
juge. 21. Appellit, adjungit. 22. Quod dicis. 23. Interjectio ir-
ascens, cum sciat Davum probè intelligere. 24. Intelligo. 25. Servus
sum simplex, non interpres ænigmatum mihi propositorum (qualis fuit
Oedipus) nisi apertus fiat sermo. Erat enim Simo paulo ante obcenarius
locutus, cum ægrotum diceret animum, magistrum improbum, partem
deteriorem. Oedipus autem, postquam Sphingis monstri, ænigma pro-
ponentis, & nescium dissolvere interficientis, dissolvit, & monstrum
interfecit, dictus est obscurissimarum rerum interpres. 26. Sine cir-
cutione, clare. 27. Volo te aperte loqui. 28. Si intellexero. *Pre-
cisusque minas res aliter addit.* Ovid. 2. Metam. 29. Filii mei. 30. Me-
liri, excogitare. 31. In nuptiis impediendis. 32. Astutus adversus do-
minum tuum.

2 Virgis flagellatum. Moris olim fuit, ut extremo supplicio efficiendi prius verberarentur.
2 In eum locum in quo pilis & mollis contunditur frumentum, id est, ad circumagendas

molas trufatiles. Veteres enim ante usum molarum, in vasis lapideis concavis, quæ *Pile* vocabantur, frumentum igne prius tostum terebant, ut Virg. scribit, *Et torrire parant flammis & frangere saxo*. Molæ postea repertæ, quarum quedam asinariæ, aliæ trufatiles, quæ deteriorum mancipiorum opera versabantur, non sine ingenti labore. Unde factum, ut *pistrinum* pro loco fatigatorio pleno, & pro negotio molesto, viresque conficiente ponatur.
3 Coniiciam. 4 Tali conditione & eo auspicio seu augurio mentis & vocis, ut, si te inde exemerim, ea exemptio sit mihi pistrini omen, & ego icinioci pro te molam. *Omen* enim, teste Festo, est augurium, quod ore fit & voce, quali *crimen*, quod ore fiat. 5 Si ex pistrino te eduxerim, ego tuo loco in pistrino molas circumagam. 6 Intellexisti, sicut nec cætera te intelligere dicbas? 7 Astute intellexi. Responder ad id, quod Simo dixerat, cum eum *callidum* appellavit. 8 Tam clare. 9 Quod pistrinum debeat esse poena. 10 Nullis verborum ambagibus usus es, sed planè rem enuntiaſti & expreſſiſti. 11 In quacunq; alia re multo libentius paterer me & decipi, quàm in nuptiis filii. 12 Deludi. Paragoge. 13 Meliora vel suavius loquere rogo te, *εὐχόμεαι*, noli malè ominari, id est, noli ea loqui de servo tuo, quasi is te delusum cupiat, *proſus à me opiνομένην βαναυαυτὴν* esse ego *amolam* volo, ut infra loquitur 3. 2. 30. Ironia. 14 Non lates me, optime te novi. *Νῦν δὲ οὐδὲν λησθῆς με ἄν.* Menander. 15 Palam dico, diserte impero. 16 Nè inconsideratè quidquam facias. 17 Nè quid conareris fallaciæ. 18 Tibi. Comminantis & admonentis.

1 Verberibus casum te 2 in pistrinum, Dave, 3 dedam usque ad necem,

4 Ea lege atque omine ut, si 5 te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid, hoc intellexisti? an nondum etiam 6 nè hoc quidem? DA. imò 7 callidè:

8 Ita apertè 9 ipsam rem modo locutus: 10 nihil circutitione usus es.

SI. 11 Ubivis facilius passus sim, quàm in hac re, me 12 deludier.

DA. 13 Bona verba queso. SI. arrides? 14 nihil me fallis. Sed 15 dico tibi,

16 Ne temerè facias, neque tu haud dicas tibi non 17 prædictum, 18 Cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

DA. 1 **E** Nimverò, Dave, 2 nihil loci est 3 segni-
 tia, neque 4 socordia,
 Quantum intellexi 5 modo 7 senis 8 sententiam 9 de
 nuptiis :
 10 Que si non 11 astu providentur, me aut 12 he-
 rum 13 pessundabunt.
 14 Nec quid agam, certum est, Pamphilum ne ad-
 jutem, an 15 auscultem seni.
 Si 16 illum relinquo 17 ejus vitæ timeo : 18 si opi-
 tulo, 19 hujus 20 minas,
 21 Cui verba dare difficile est. 22 Primum jam de
 amore hoc 23 comperit :
 Me 24 infensus servat, nè quam faciam in nuptiis
 fallaciam.
 Si 25 senferit, 26 perii ; aut 27 si libitum fuerit,
 28 causam ceperit.

Sanè,
 profecto.
 Hic brevis
 delibera-
 tio est Da-
 vi : hic e-
 nim incre-
 patione
 Simonis
 in dubita-
 tionem &
 despera-
 tionem
 adductus,
 deliberat,
 an obtem-
 peret do-
 mino mi-
 nanti, an
 subveniat
 Pamphilo
 despe-
 ranti.

2 Non debes esse segnis, neque socors. 3 Negligentiæ ad agen-
 dum. Nam in rebus magni momenti priusquam incipias consulto,
 & ubi consulueris, maturè factò opus est. Segnis apponitur ala-
 cri. 4 Ignaviæ ad considerandum. q. d. non oportet hic Davum
 esse negligentem neque inconsideratum. Dicitur enim socors quasi
 socors, id est, sine corde, id est, ulla prudentia. Nam cordati ho-
 mines prudentes dicuntur. 5 In quantum. 6 Paulo antè, jam
 statim. 7 Simonis. 8 Opinionem. 9 Quod attinet de nuptiis Pam-
 phili. 10 Omnia à sene excogitata de nuptiis. 11 Astutia caven-
 tur, vitantur. 12 Herilem filium Pamphilum. 13 Perdent, oppri-
 ment, pessum, id est, ad pedes, ad imum præcipitabunt, mergent
 funditus. Metaphora ab his, qui irruentibus undis in aquis sub-
 merguntur : sic hic Davus timet, nè à nuptiis opprimatur, aut
 herilis filius. 14 Et nondum constitui, in dubio sum, quid agere
 debeam propter imminetia mala. 15 Obsequar & morem geram
 Simoni. 16 Pamphilum non adjutavero. 17 Metuo nè moriatur.
 18 Sed si illi Pamphilo opem fero. 19 Senis. 20 Interminationes
 timeo. Timeo tibi, scilicet amico, nè quid mali tibi accadat. Ti-
 meo te, scilicet tanquam inimicum, nè mihi malum inferas. 21 Quem
 senem fallere haud facile est. 22 Jamprimum. Anastrophe. Enu-
 merat pericula. 23 Scit Pamphilum amare Glycerium. 24 Obser-
 vat, diligenter animadvertit animo irato quid agam. 25 Cognove-
 rit me fecisse in nuptiis aliquam fallaciam. 26 Actum erit de me,
 27 Si venerit illi in mentem, si placebit illi. 28 Occasionem aliquam
 arripit, inveniet. Enallage modi.

1 Sive hoc iuste, sive iniuste faciat, quocumque tandem modo, *Andria*,
 2 Sive ista uxor, sive amica est, 7 gravida è Pamphilo est :
 3 Audireq; 8 eorum est 9 operæ pretium audaciam :
 Nam 10 inceptio est amentium, haud amantium :
 11 Quidquid 12 peperisset, 13 decreverunt tollere :
 Et 14 fingunt quandam inter se nunc fallaciam, 15
 Civem 16 Atticam esse 17 hanc. Fuit olim quidā senex.
 Mercator : 17 navē se fregit 18 apud Andrū insulam.
 Is 19 obiit mortem : 20 ibi tum 21 hanc 22 ejectionem
 Chrysidis
 Patrem recepisse, 23 orbam, 24 parvam. 25 Fabule.
 26 Mihi quidem hercle non sit verisimile. 20
 3 Quæ imminet mihi propter nuptias,
 vel quod herus sit mihi infensus.
 Sed 29 Mysis 30 ab ea egreditur. At 31 ego hinc me
 ad forum, ut
 32 Conveniam Pamphilum, nè 33 de hac re 34 pater
 35 imprudentem opprimat.
 4 Adjungitur, additur. 5 Quod hæc puella ex Andro, scilicet Glycerium. 6 Sive ista sit appellanda uxor Pamphili. 7 Prægnans est, uterum gerit ex compressione Pamphili. Igitur lex jubet aut ducere, aut dotem dare. 8 Pamphili & Glycerii. 9 Ad rem pertinens. 10 Quod inceperunt tanquam inceptum est eorum qui mente destituti, non eorum qui amore capti sunt. Paronomasia. Rectè igitur ille : *Amare & sapere vix Deo conseditur.* 11 Sive matculum, sive foeminam. Hæc est amentia. 12 Pareret Glycerium. 13 Constituerunt Pamphilus & Glycerium educare, non exponere pro illegitimo. 14 Comminiscuntur. Occupatio, qua aliquis obijcere potuisset, si Glycerium non est civis, Pamphilus non cogitur eam ducere. 15 Athenis natam. 16 Glycerium. 17 Is naufragium fecit. ejus fracta navi. Narrat obiter argumentum totius fabulæ. 18 Circa. 19 Mortuus est, quasi ivit ad mortem. 20 In Andro insula tunc temporis fingunt patrem Chrysidis meretricis recepisse apud se hanc ejectionem, orbam, ac parvam. 21 Glycerium. 22 Jactatam è navi ad litus hujus insulæ. 23 Parentibus privatam. 24 Adhuc tenellam, ita ut parentes agnoscere nequirat. 25 Nugæ sunt. 26 Sanè ego hoc non credo esse verisimile. 27 Pamphilo & Glycerio. 28 Hoc figmentum. 29 Ancilla. 30 Domo Glycerii. 31 Conferam me, id est, ibo. Ellipsis. 32 Alloquar Pamphilum, loquar cum Pamphilo, 33 De nuptiis. Causa finalis. 34 Ipsius Pamphili. 35 Nihil tale cogitantem molester.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS, ARCHILLIS.

MY. ¹ **A** ²Udvi, ³Archillis, jam dudum; ⁴Les- ¹Quid me
biam adduci jubes. ⁵facere ve-

⁶Sanè pol ⁴illa ⁵temulenta est mulier, & ⁶temeraria, ⁷scenam an-
⁸Nec satis ⁷digna, cui ⁸committas ⁹primo partu-
mulierem: ¹⁰datum

¹⁰Tamen eam adducam. ¹¹Importunitatem Specta-
te ¹²amiculæ: ¹³continet:

¹³Quia compotrix ejus est. ¹⁴Dii, date ¹⁵fa-
cultatem, obsecro, ¹⁶mittitur-
nina ancil-

¹⁶Huic ¹⁷pariundi, atque ¹⁸illi ¹⁹in aliis potius ²⁰peccandi locum.
²¹Sed ²²quid-nam Pamphilum ²³exanimatum video?

²⁴vereor, quid fiet. ²⁵cerfat.

²⁵Opperiari, ut sciam, num quid-nam hæc ²⁶turba
²⁷tristitiæ adferat. ²⁸Nomen
est amicu-
læ, quæ
puerper-
am ob-
servabat,
quam nos
nutricem
vocamus

camus. 3 Obstetricem illam ebriosam. 4 Lesbia obstetrix, quam ju-
bes adduci. 5 Vinolenta, ebriosa, quasi temeto vino plena. Temetum
enim antiqui vinum dicebant, quod teneat seu teneat mentem. Inde
abstemius, id est, sobrius, & à temeto abstinens. 6 Inconsiderata, non
satis considerans quid agat. 7 Idonea obstetrix. 8 Cujus fidei com-
mendes. 9 Primo puerperio. Primi enim partus omnium sunt diffi-
cillimi & periculosissimi, & eo majorem diligentiam & peritiam obstre-
tricum postulant. 10 Quamvis si temulenta. 11 Imprudentiam, in-
eptitudinem rei gerenda. Importunus enim is dicitur, qui nulla oc-
casionis, loci & temporis ratione habita, agit quæcunque ipsi animus
suggerit. Hæc secum abiens per Apostrophem ad spectatores loquitur.
12 Verula Archillidis. 13 Quia Archillis simul cum ea Lesbia
potat, ideo scilicet vult Archillis illam à me accersi. 14 Invocatio
Mysis orantis, ut Dii Nyptiales facilem dent Glycerio partum: qui
quinque esse dicuntur, Jupiter adultus, Hymeneus, Juno adulta, Ve-
nus suadela, & Diana Lucina. 15 Gratiam. 16 Glycerio. 17 Pari-
endi id est, ut feliciter pariat. 18 Obstetrici Lesbiæ. 19 In aliis
potius mulieribus, quam in Glycerio jam primum paritura, vel in a-
liis potius rebus, quam in partu, id est, si ebrietas ejus & temeritas
omnino innoxia semper esse nequit, in alia potius re vitium committat,
quam in hoc negotio, cujus causa non accersitur. 20 Errandi, male
agendi occasionem. 21 Propter quid. 22 Perturbatum. 23 Ex-
spectabo eum. 24 Turbatio, commotio animi Pamphili. Nam con-
venerat eum pater de nuptiis; hinc exanimatus & turbato est vultu.
25 Mali.

A C T U S I. S C E N A V.

P A M P H I L U S, M Y S I S.

1 Inducitur Pamphilus iracundus & dolens de nuptiis tam repentē celebrandis. PA. 1 **H**oc cine est 2 humanum factum aut inceptum? hoc cine officium patris?

MY. 3 Quid illud est?

PA. 4 Prò Deum atque hominum fidem! 5 quid est, si non hæc 6 contumelia est?

Uxorē 7 decrērat dare se mihi hodiē. Nonne oportuit 8 Præscisse me: ante? 10 nonne prius communicatum oportuit?

2 Humano ingenio dignum, MY. 11 Miseram me! 12 quod verbum audio?

PA. 13 Quid Chremes? qui denegarat

Se 14 commissurum mihi 15 gnatum suam uxorem? 16 id mutavit,

Quoniam me 17 immutatum vidit. Ita-nē 18 obstinatē operam dat, ut me à Glycerio miserum 19 abstrahat?

20 Quod si sit, pereō funditus.

21 Adeon' hominem 22 inuentum esse, aut 23 infelicem quenquam, ut ego sum?

24 Perturbatus. Hæc secum Mysis loquitur. 4 Imploro atque invoco orem sive auxilium. Deorum atque hominum. Pro interjectio est dolentis: unde prob dolor dici solet ab eo, qui dolens loquitur atque exclamat. Potest etiam esse interjectio indignantis. Indē prob pudor diei consuevit ab eo, qui cum vituperatione alicujus loquitur. Hic autem prob Deum atque hominum fidem dicitur à dolente iracundo. 5 Scilicet contumelia. 6 Injuria, uerget. 7 Decreverat, id est, constituerat pater se daturum. Syncope. 8 Præscisse hæc de nuptiis. Syncope. 9 Prius. 10 Nonne debuerat mecum de his omnibus communicasse, priusquam fierent? quia nuptiarum non omnis potestas in patre est. Communicare aliquid alicui, vel cum aliquo, est id ei secum commune facere, eumque facere participem sive gaudii sive tristitiæ, sive lucri sive damni. 11 O me infelicem 12 Quam orationem. Dixerat enim Pamphilus, Uxorē decrērat dare se mihi hodiē. 13 Scilicet facit, id est, quid dicam de Chremete? 14 Daturum. 15 Filiam suam Philumenam in uxorem. 16 Consilium, id est, sententiam. Nondum mutat consilium Chremes, quod facit infra 3. 3. sed ex oratione patris Pamphilus colligit mutasse. 17 Non mutatum, non desistentem ab amore Glycerii, constantem. 18 Pertinaciter conatur id facere Chremes. 19 Divellat. 20 Si à Glycerio abstrahat, actum est de me. 21 Num credibile aut possibile est? 22 Sine venere & gratia, quem omnes pulchre respiciunt & repudient, & appetant deformes. 23 Infortunatum, quod ab amica me abstrahere voluit.

Prò Deum atque hominum fidem! nullo-n' ego
Chremetis pacto ¹ affinitatem effugere ptereo? Quot
modis

Contemptus, ³ spretus? facta, ⁴ transacta omnia.
⁵ Hem!

Repudiatus repetor: ⁷ quamobrem? ⁸ nisi si id
est, quod suspicor:

ALIQUID? MONSTRI ALUNT: ¹⁰ ea quo-
niam nemini ¹¹ obtrudi potest,

Itur ad me. MY. ¹² oratio hæc me miseram ¹³ ex-
animavit metu.

PA. Nam quid ego dicam de patre? ¹⁴ ah!

¹⁵ Tantam nè rem tam negligenter agere? ¹⁶ præ-
teritus ¹⁷ modo,

Mihi, apud ¹⁸ forum, ¹⁹ uxor tibi ducenda est Pam-
phile ²⁰ hodie, inquit: para:

Abi domum: ²¹ id mihi visus est dicere, abi citò, &
suspende te.

²² Obstupui: censen' ullum me verbum potuisse pro-
loqui,

Aut ullam ²³ causam ²⁴ ineptam saltem, falsam,
iniquam? ²⁵ obmutui:

²⁶ Quod si ego ²⁷ rescissem id prius, quid facerem, si
quis nunc me roget,

Chremes recusaverat generum, nunc revocor. ⁷ Revocor sc. ⁸ Si

non est propter eam causam, quam conjicio. ⁹ Pater & Chremes te-
gunt & celant aliquid mali, seu aliquid deforme, quod mihi com-
mitti volunt, id est, præter æquum & justum aliquid faciunt. Meta-
phora sumpta à monstis, quæ sunt aliquid deforme, & præter natu-
ræ ritum procreantur. ¹⁰ Philumena, filia Chremetis. ¹¹ A suo pa-
tre invito dari. Metaphora. Sic infra: *Nunquam ausus sum revocare*

eam, quam mihi obtrudit pater. ¹² Pamphili. ¹³ Exanimem reddi-
dit. ¹⁴ Interjectio dolentis & indignantis. ¹⁵ Negotium tanti mo-
menti, scilicet matrimonium, tanta cum socordia & imprudenter con-
ficere ac tractare decet? ¹⁶ Ipse pater. A facto. ¹⁷ A tempore.

¹⁸ A loco. ¹⁹ A modo & verbis. ²⁰ A brevi temporis spatio: scilicet per patres ostendit, quid esset, negligenter agere tantam rem.

²¹ Videbar hoc ab eo audire, facta mentione deducenda uxore, id est, æquè gratus mihi fuit ejus sermo, ac si dixisset, propera, &c.

²² Attonitus torus fui, quasi nullum sensum habens, cum hoc diceret. ²³ Excusationem proloqui aut adducere. ²⁴ Nihil ad rem

pertinentem. ²⁵ Tunc factus sum murus. ²⁶ Ordo est: Quod si
quis nunc roget me, quid facerem, si ego prius rescissem id. ²⁷ Re-

scissem ab eo me ducturum hodie uxorem.

¹ Ut non
sim ejus
gener.

² A patre.
³ A Chre-
mete.

⁴ Pacta,
concorda-
ta, id est,

pater &
Chremes
omnia jam

confece-
runt ac
transege-
runt de

ducenda
uxore.

²⁰ Proverbi-
um est de
eo nego-
tio, de quo

nihil su-
pere est a-
gendum.

⁵ Interje-
ctio indig-
nantis est.

⁶ Reje-
ctus à
Creme-
te, id est,

quæ prius

1 Respon- 1 *Aliquid facerem,² ut hoc ne facerem. 3 Sed nunc*
 fio. *quid primum⁴ exequar?*
 2 Ut non ducerem *Tot me⁵ impediunt⁶ curæ, quæ meum animum⁷ di-*
 aliam uxorem, quam *versè trahunt:*
 Philumenam. 8 *Amor,⁹ misericordia hujus,¹⁰ nuptiarum solli-*
 citatio,
 3 Deliberat apud se quid agendum sit. 11 *Tum patris pudor,¹² qui me tam leni passus est*
 4 Conficiam! *animo¹³ usque adhuc,*
 5 Obstant mihi, perturbant me, nè possim de- 14 *Que meo cunque animo libitum est, facere:¹⁵ ei-*
 liberare quid optimum factu sit. *ne ego ut advorser?¹⁶ hei mihi!*
 6 Sollicitudines. 17 *Incertum est,¹⁷ quid agam. MY.¹⁸ misera timeo,*
 7 In diversas sententias impellunt. 19 *incertum hoc²⁰ quorsum accadat.*
 8 Quod Sed nunc²¹ peropus est, aut²² hunc cum²³ ipsa, aut
 Glycerium amo. Enumeratio curarum. 9 Commiseratio, qua ego me aliquid de²⁴ illa²⁵ adversum hunc loqui.
 misereor Glycerii. Passivè sumitur. 10 Tractatio de nuptiis, id est, 26 *Dum IN DUBIO EST ANIMUS,²⁷ PAULO*
 quod pater me sollicitat, ut nubam. 11 Præterea verecundia sive re- MOMENTO HUC ILLUC IMPELLITUR.
 verentia, qua ego propter patrem meum afficior, me impedit. 12 Pa- PA. 28 *Quis hic loquitur? Myfis salve. MY.²⁹ ô salve*
 ter. 13 In hunc diem usque. 14 Quodcunque animus meus voluit Pamphile. PA. Quid³⁰ agit? MY. rogas?
 facere. Timeo. 15 An ego committam, ut repugnem tam leni pa- Laborat è³¹ dolore: atque³² ex hoc³³ misera so-
 renti? 16 Intersectio dolentis. 17 Utrum amori, an vero patri ob- licita est diem
 temperem. 18 Myfis nondum se Pamphilo ostendit, sed eum apud se 35 *Quia olim in hunc sunt³⁴ constitutæ³⁵ nuptiæ:*
 conquerentem latenter auscultat, & sola secum per intervalla loqui- 36 *tum autem hoc³⁷ timet,*
 tur. 19 Quod dixit Pamphilus incertum esse sibi. 20 Ad quem pater-
 tem perveniat, evadat, id est, timeo ne hujusmodi incertitudo distra-
 hat eum ab amore nostræ Glycerii. 21 Valde, maxime necessarium
 est. Consilium à necessitate. 22 Pamphilum. 23 Glycerio. 24 Gly-
 cerio. 25 Apud hunc Pamphilum, cum hoc Pamphilo. 26 Quamdiu
 animus nescit, quid agere debeat. 27 Exiguo pondere sive motu in
 hanc vel in illam sententiam, quam eligat, inducitur. Translatum è
 itatera: cujus examinatio per linguam bilancis parvi ponderis mo-
 mento huc vel illuc inclinatur. 28 Est respicientis. 29 Optantis est ad-
 verbum, aut repente percussus. 30 Glycerium. 31 Parius & agritu-
 dinis, quam de te concepit. 32 Propter hoc. 33 Glycerium. 34 De-
 terminatæ à patre tuo. 35 Cum Philumena, Chremetis filia. 36 Præ-
 terea. 37. Glycerium.

1 Nè deferas se. PA. 2 Hem! ego-ne 3 isthuc cona-
ri queam?

Ego 4 propter me 5 illam decipi miseram finam?

6 Que mihi suum animum atque omnem vitam
7 credidit,

Quam ego animo 8 egregie caram pro uxore habue-
rim,

Benè 9 pudicè ejus 10 doctum atque 11 educatum
finam,

Coactum egestato 12 ingenium immutarier?

13 Non faciam. MY. haud vereor, 14 si in te solo
sit situm:

15 Sed 16 vim 17 ut queas ferre. PA. adeon' me 18 ig-
natum putas?

Adeon' 19 porro ingratum, aut 20 inhumanum,
aut 21 ferum,

Ut neque me 22 consuetudo, neque 23 amor, neque
24 pudor

25 Commoveat, neq; commoveat, 26 ut servem fidem?

MY. Unum hoc scio 27 meritam esse, ut memor esses
28 sui.

PA. Memor essem? ô Mysis, Mysis, 29 etiam nunc
mihi

30 Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis

De Glycerio. Jam fermè 31 moriens me 32 vocat:

33 Accessi: 34 vos semota: 35 nos soli: 36 incipit:

um. 11 Educatum. 12 Naturam immutari, depravari? Para-

goge. 13 Non deferam eam. 14 Si tu solus potestatem habeas

ius rei faciendæ. 15 Vereor. 16 Patris. 17 Quod non. 18 Ti-

midum, parum forrem, scilicet ut vim, à patre metuendam, sustinere

nequeam. 19 Præterea immemorem beneficii accepti. 20 Incivi-

em, durum. 21 Immansuetum, immitem adversus eam. 22 Diu-

urna conversatio, quam habui cum Glycerio, qua etiam feræ man-

uescunt, contra id quod dixit ferum. 23 Contra inhumanitatem.

24 Contra ingratitudinem. 25 Concitet. Paronomasia. 26 Ut sum

Glycerio fidelis? 27 Glycerium promeruisse. 28 Ejus. 29 Adhuc.

Ordo est: Illa dicta Chrysidis de Glycerio sunt etiam nunc mihi

scripta in animo meo. 30 Impressa. 31 Chrysis. 32 Ad se.

33 Veni ad eam. 34 Vos ancillæ eratis ab illa separata. 35 Ego &

Chrysis remansimus. 36 Chrysis incipit sic loqui.

1 Nè reje-
cta ipsa
ducas uxo-
rem.

2 Interje-
ctio do-
lentis &
indignan-
tis, affe-
ctum de-
monstrans.

3 Huic rei
operam
dare, sci-
licet dese-
rere.

4 Mea
causa, quia
ex megra-
vida & de-
nie solli-
cita est.

5 Glyce-
rium.

6 Glyce-
rium.

7 Meæ fi-
dei com-
missit.

8 Præter
ceteras
dilectam.

9 Hone-
ste, ca-
ste.

10 Institu-

30 dilectam.

31 Hone-
ste, ca-
ste.

32 Ad se.

33 Ego &

1 Glycerii Mi Pamphile, ¹ hujus formam atque atatem vides:
 pulchritu- ² Nec clam te est, quam illi ³ utraque res ⁴ inuitas
 dinem atq; ⁵ Et ad ⁶ pudicitiam & ad ⁷ tutandam rem fient. 45
 juvenu- ⁸ Quod ego te per ⁹ hanc dextram oro ¹⁰ & ingeni-
 tem vides. ¹¹ um tuum,
 Protopo-
 poeia. ¹² Per tuam ¹³ fidem ¹⁴ perque hujus solitudinem
 2 Neque ¹⁵ Te obtestor, ne abs te ¹⁶ hanc segreges, neu deferas:
 ignoras. ¹⁷ Si te in ¹⁸ germani fratris dilexi loco,
 3 Forma & ¹⁹ Sive ²⁰ haec te ²¹ solum semper ²² fecit maximi, 50
 aetas. ²³ Seu tibi ²⁴ morigera fuit in rebus omnibus:
²⁵ Te ²⁶ isti ²⁷ virum do, ²⁸ amicum, ²⁹ tutorem ³⁰ pa-
³¹ trem:
³² Bona nostra haec ³³ tibi committo, & tue mando
 Sat. 10. ³⁴ 27 fidei.
³⁵ Hanc mihi in manum dat: mors ³⁶ continuo ip-
³⁷ sam occupat.
³⁸ Accepi: acceptam servabo. MY. ita ffero quidē. 55
³⁹ Pa. Sed cur ⁴⁰ tu ab illa? MY. ⁴¹ obstetricem ac-
⁴² cerfo. PA. propera.
⁴³ Atque audin? ⁴⁴ 33 verbum unum cave de nuptiis.
⁴⁵ Ne ad morbum ⁴⁶ hoc etiam. MY. ⁴⁷ teneo.
 7 Faculta-
 res servandas. 8 Propter quod, itaque. 9 Manum tuam, quam teneo,
 fidei pignus: hinc enim apparet Chrysidem eum tenuisse inter loquen-
 dum. Solebant autem veteres jurare per ea, quae habebant charissima,
 & orare per eadem. Dextra autem *Fidē* consecratur; auris *Memoriae*,
 frons *Gemio*, digitus *Minus*, genua *Miserisordia*. 10 Et per naturam
 tuam mansuetam & bene moratam. 11 Quia promissisti, te hanc velle
 ducere. 12 Et quia Glycerium sola est, nisi tibi uni confocietur.
 13 Adjutando te rogo. 14 Glycerium separe. 15 Uterini, id est,
 ex utroque eodem parente. A commemoratione meritorum. 16 Gly-
 cerium. 17 Sine rivali. 18 Aestimavit plurimi. 19 Obsequiosa fuit,
 id est, obediit. 20 Glycerio. 21 In maritum, ne segreges.
 22 Pro amico, ne eam deferas. 23 Ut eam tuearis tanquam orbam
 24 Quia parva cum sit, paterno indiget auxilio. 25 Supellecti em
 nostram. 26 Tanquam iusto atque legitimo haeredi. 27 Tutela. Fi-
 nis Protopoeia. 28 Per manuum conjunctionem nos conjungit,
 mihi tradit. 29 Statim post illa verba Chrysidem arripit, id est, mo-
 ritur. 30 Glycerium in meam fidem. 31 Discessisti, abiisti a Glyce-
 cerio? Ellipsis. 32 Mulierem quae parturientibus opem fert, eo ac-
 cerfitum. 33 Scilicet *dixit*. Ellipsis. 34 Scilicet *accidat*, id est, ne
 morbus Glycerio ingruat. 35 Intelligo quid velis.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

CH. I. Quid ais, Byrrhia?

Datur² illa³ Pamphilo hodie⁴ nuptum?

BY. sic est. CH. qui scis, Byrrhia?

BY. ⁵ Apud forum⁶ modò de⁷ Davo audiuiCH. ⁸ vae misero mihi!Ut animus in⁹ spe atque in¹⁰ timore¹¹ usque ante hac¹² attentus fuit,Ita, postquam¹³ adempta¹⁴ spes est lassus,¹⁵ curâ confectus¹⁶ stupet,BY. Quæso¹⁷ adpol Charine, quoniam¹⁸ id fieri,¹⁹ quod vis, non potest,Velis id²⁰ quod possit. CH. nihil aliud, nisi Philumenam volo.BY. ²¹ Ah! quantò²² satius est,²³ te id dare operam,Qui istum amorem ex animo²⁴ amoveas, quam²⁵ id loqui,²⁶ Quo magis²⁷ libido frustra incendatur tuaCH. FACILE OMNES, CUM²⁸ VALEMUS,²⁹ RECTA CONSILIA EGROTIS DAMUS:Tu si³⁰ hic sis, aliter³¹ sentias. BY. age, age,³² ut lubet. CH. sed PamphilumVideo. ³³ Omnia experiri certum est prius, quam, pereo. BY. quid³⁴ hic agit?

1 Orditur

cum qua-

dam ad

miratione.

Charinus

intelligit,

Pamphilo

nupturam

Philume-

nam: i-

dem ro-

gat Pam-

philum,

ne ducat.

2 Philu-

mena a-

mica

mea.

3 Filio Si-

monis.

4 Ut nu-

bat? Ex

10 verbis

Charini

apparet,

Byrrhi-

am ser-

vum nun-

ciasse nup-

tias futu-

ras cum

Pamphilo.

3 Confirmatio à tribus circumstantiis, à loco, persona, & tempore. 6 Paulo ante. 7 Ex servo Pamphili. 8 Exclamatio dolentis est. 9 De futuro bono. 10 De futuro malo. 11 Assidue ante hoc tempus, id est, antequam audirem nuncium tuum de nuptiis. 12 Rectus, distentus. 13 Ablata mihi. 14 Ducenda Philumena. 15 Sollicitudine sic cruciatus & vulneratus, ut sanari non possit. 16 Quasi sensu caret animus. 17 Per adem Pollucis. Jurantis est. 18 Ut habeas Chremetis filiam uxorem. 19 Quod cupis fieri. 20 Indignantis. 21 Melius esset. 22 In eo te laborare. 23 Ur. 24 Aufert, ejicias. 25 Ut nomines amicum. 26 Quibus sermonibus. 27 Tuis effrenatus amor. 28 Sani sumus. 29 Salutaria. 30 Meo loco, id est, si partes meas ageres, si amator esses, deinde te ipsum indigitans. 31 Sentires, iudicares. 32 Sc. facias. 33 Omnes vias & rationes, quibus Philumenam habere possum, tentare creavi, priusquam moriar. 34 Charinus. Hæc ad spectatores dicuntur.

1 Pam-
philum.

2 Quo pa-
cto ego

amem su-
am Philu-

menam.

3 Obri-
nebo sup-

plican-

do a Pam-

philo.

4 Ad nu-
ptias cele-

brandas.

5 Produ-
cat, disse-

rat.

6 Dum

protra-

hentur

nuptiæ.

7 De meo

amore.

8 Dicit

hæc ad

spectato-

res.

9 Pamphi-

lum-ne

adire de-

beo?

10 Cur

non adeas

adeum?

11 Ab eo.

12 Adul-

terum,

Corrivalem.

13 Philumenam tuam amicam.

14 Imprecatio irati

15 Ad paribulum, exitum, supplicium te dignum, ad corvos

16 De me. 17 Scelestæ: substantivum pro adjective. 18 Ut de

mihî aliquid spei, quo recreer à meis curis. 19 Incolumitatem, si

non ducas eam uxorem, cujus amore depereo. 20 Ut saltem pro-

CH. 1 Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: 2 amo-

rem huic narrabo meum:

Credo, 3 impetrabo, ut aliquot saltem 4 nuptiis 5 pro-

trahat dies

6 Interea 7 fiat aliquid, spero. BY. 8 id aliquid nihî

est. CH. Byrrhia,

Quid tibi videtur? adeo-n' ad 9 eum? BY. 10 quid

ni? Si nihil 11 impetres,

Ut te arbitretur sibi paratum 12 mæchum, si 13 il-

lam duxerit.

CH. 14 Abi hinc in 15 malam rem cum 16 suspiciens

isthac, 17 scelus!

PA. Charinum video: salve. CH. 8 salve Pamphile: 20

Ad te advenio, 18 sperem, 19 salutem, 20 auxilium.

21 consilium 22 expetens.

PA. Neque pol 23 consilii 24 locum habeo, neque

25 auxilii copiam

Sed 26 isthuc quidnam est? CH. hodiè 27 uxorem

ducis? PA. aiunt. CH. Pamphile,

28 Si id facis, hodiè 29 postremum me vides.

PA. quid ita? CH. 30 hei mihi!

31 Vereor dicere; 32 huic dic quaeso, Byrrhia.

BY. ego dicam. PA. quid est?

BY. 33 Sponsam 34 hic tuam amat. PA. 35 ne iste

haud mecum sentit: 36 eodum dic mihi,

Nunquidnam 37 ampliùs tibi cum illa fuit Charine?

CH. 38 ab Pamphile,

Corrivalem. 13 Philumenam tuam amicam. 14 Imprecatio irati
15 Ad paribulum, exitum, supplicium te dignum, ad corvos
16 De me. 17 Scelestæ: substantivum pro adjective. 18 Ut de
mihî aliquid spei, quo recreer à meis curis. 19 Incolumitatem, si
non ducas eam uxorem, cujus amore depereo. 20 Ut saltem pro-
rogas nuptiarum tempus in aliquot dies. 21 Ut (quia amans sum
ideo amens & non mei compos) des mihi consilii quidquam ad de-
mentiam meam sanandam. 22 Quarrens à te. 23 Quia ipse consi-
lii ego. 24 Facultatem, opportunitatem. 25 Scilicet ferendi qui
miser sum. 26 Quod te impellit ad hæc petenda. 27 Philumenam
quam ego amo. 28 Si eam ducis. 29 Postremo, ultimo, id est, a-
moris dolore jam sum moriturus. 30 Dolentis. 31 Non audeo di-
cere. 32 Pamphilo. 33 Philumenam tibi promissam. 34 Charinus.
35 Certè Charinus non est ejusdem mecum sententiæ atque opinio-
nis: nam eam deperit, quam vehementer odi. Ad spectatores hoc
dicitur. 36 Particula movens attentionem: quia se convertit ad
Charinum. 37 Quàm amare, quod sit ejus reculandæ causæ. 38 Do-
lentis particula.

1 Nihil. PA. ² quàm vellem ! CH. nunc te per ami-
 citiam & per ³ amorem obsecro,
 Principio, ut nè ducas. PA. ⁴ dabo equidem operam.
 CH. sed si ⁵ id non potes,
 Aut tibi si nuptiæ hæc ⁶ sunt cordi. PA. ⁷ cordi ?
 CH. saltem aliquot dies
 Profer, dum proficiscor ⁹ aliquò nè ¹⁰ videam.
 PA. audi nunc jam :
 Ego Charine neutiquam officium ¹¹ liberi esse homi-
 nis puto,
 Cum ¹² is nihil ¹³ promereat, ¹⁴ postulare id gratia
¹⁵ apponi sibi :
 Nuptiis ¹⁶ effugere ego istas malo, quàm tu ¹⁷ adi-
 piscier.
 CH. ¹⁸ Reddidisti animum. PA. nunc si quid petes
 aut ¹⁹ tu, aut ²⁰ hic Byrrhia,
²¹ Facite, ²² fingite, invēte, ²³ efficite, ²⁴ quidetur tibi.
²⁵ Ego id agam, mihi qui nè detur. CH. sat habeo.
 PA. Davum ²⁶ optime
 Video : huius consilio fretus sum. CH. at ²⁷ tu
²⁸ hercle haud quidquam mihi,
²⁹ Nisi ea, quæ nihil opus sunt fieri : ³⁰ fugin' hinc ?
 BY. ³¹ ego ³² verò ac lubens.
 eam non ducas propter instantiam patris. 6 Placent, arrident, id
 est, si induxisti in animum ut nubas. 7 Repetitio interrogatoria
 cum indignatione. 8 Differ, protrahe nuptias tantisper. 9 In ali-
 quem tanquam exilii locum. 10 Has nuptias. 11 Hoc pertinere
 ad ingenuum ac honestum hominem. 12 Liber homo. 13 Promere-
 atur, mercede dignum efficiat. 14 Quod petit sibi haberi gratiam :
 non enim tui causa Philumena nuptias fugio, sed Glycerii, quam
 amine & constanter amo. 15 Attribui, exhiberi. 16 Evitare. 17 E-
 as nuptias. 18 Confirmasti animum meum, reduxisti me in spem.
 Hac proverbiali figura utimur, cum desperatio in spem conversa
 est. 19 Charine. 20 Aliquid poterit. 21 Movere omnem lapidem.
 22 Quod falsum sit. 23 Perducite rem ad effectum. 24 Ut illa
 Philumena tibi nuptum detur. 25 Ego dabo operam in hoc, ut ea
 Philumena mihi nuptum non detur. 26 Opportune. 27 Dicis, nup-
 tias. 28 Per Herculem. 29 Audierat enim de servo suo ; Pam-
 philum hodie ducturum Philumenam : nunc autem audit de Pam-
 philo, nihil minus futurum. 30 Fugisne hinc, neque discedis C. mi-
 nimentis est & rejicientis servum à se. 31 Libenter fugiant.
 32 Vero hic & alibi, frequenter est affirmativè respondentis : ut su-
 pra 1. 2. ubi à Simone rogatus Davus, Hocine agis, an non ? re-
 spondet, ego vero istabus.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINUS, PAMPHILUS

1 Davus cum ex variis conjecturis & signis comperisset, nuptias non coherere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat insolentius.

2 Quid bonæ rei, boni nuntii herom eo in animo fero ac gesto? *portamus enim non solum*

DA. 1 **D**I boni! 2 boni quid porto? sed ubi in *veniam* 3 Pamphilum,

4 Ut metum, in quo nunc 5 est, 6 adimam atque expleam 7 animum 8 gaudio?

CH. Letus 9 est, nescio 10 quid. PA. ii nihil est nondum hæc rescivit 12 mala.

DA. 13 Quem ego nunc credo, si jam audierit sit paratas nuptias.

CH. 14 Audin' tu 15 illum? DA. 16 toto me oppido exanimatum querere

Sed ubi 17 quæram? aut quò nunc primum 18 intendam? CH. 19 cessas alloqui?

DA. Abeo. PA. Dave ades, 20 resisse. DA. quis herom est, 21 qui me? ô Pamphile,

Te ipsum quero: 22 euge ô Charine! 23 ambo oportunè: 24 vos volo.

CH. Dave perii. DA. 25 quin tu 26 hoc audi. CH. interii. DA quid timeas, scio..

corpore, sed etiam animo tam bona, quàm mala. Alioqui *portamus* duobus modis dicimus: uno, cum jumentis aut curribus aliquid nobiscum ducimus: altero, cum corpore nostro, imitatione jumentorum terimus. 3 Herum meum. 4 Causa finalis. 5 Propter auditas nuptias. 6 Auferam illi. 7 Ejus Pamphili. 8 Nunciando falsas esse nuptias. 9 Davus. Hæc Charinus dicit ad Pamphilum. 10 Propter quid, quare. 11 Quare letus sit. 12 Nuptias hodie futuras. 13 Pamphilum. 14 Verba hæc sunt Charini secreto Pamphilum alloquentis. 15 Davum loquentem de nuptiis, tanquam rescierit. 16 Davi sermo Charini sermonis interpositione interruptus est: ideoque repetendum est, *quem*, scilicet Pamphilum, *exanimatum*, id est, perturbatum, *credo querere me toto oppido*, id est, per totam urbem. 17 Eum. 18 Gressum aut cursum dirigam? 19 Hoc dicit Charinus, timens ne abeat Davus. 20 Remane, mane stare. Virg. 1. Æn. Resistit *Aeneas*, *claraque in luce resulsit*. 21 Vocat, aut resistere jubet. 22 Interjectio est letitiam movens. 23 Uterque tempestive, scilicet *adesis, venisti*, 24 Scilicet *alloqui*. 25 Imo. 26 Quod dicturus sum.

PA. *Mea quidem hercle certè in* ¹ *dubio vita est.* ¹ In periculum
 DA. *Et quid* ² *tu, scio.* ¹⁰ gravissimu adducta est, nè
 PA. ³ *Nuptiæ mihi.* DA. *Et* ⁴ *id scio.* PA. ⁵ *hodie* cum mor-
 DA. ⁶ *obtundis, tametsi intelligo.* tetur.
⁷ *Id paves, nè ducas* ⁸ *tu* ⁹ *illam :* ¹⁰ *tu autem* ¹¹ *ut* ² Scilicet
 ducas. CH. ¹² *rem tenes.* *timeas.*
 PA. *Istuc ipsum.* DA *atqui* ¹³ *istuc ipsum nil periculi* ³ *Præpara-*
est : ¹⁴ *me vide.* *rata vel*
 PA. ¹⁵ *Obsecro te, quamprimum hoc me libera misere-* *indicta*
rum ¹⁶ *metu.* DA. ¹⁷ *hem,* *sunt à pa-*
Libero: uxorem tibi jam non ¹⁸ *dat Chremes.* PA. *qui* *tre : in-*
scis ? DA. *scio.* ¹⁵ *terrumpit*
¹⁹ *Tuus pater modò me* ²⁰ *prehendit :* *ait, tibi ux-* *Davus ser-*
rem dare sese *monem*
²¹ *Hodiè, item* ²² *alia multa, quæ nunc non est nar-* *Pamphil.*
randi ²³ *locus.* ⁴ *Tibi*
²⁴ *Continuò ad te properans,* ²⁵ *percurro ad forum* *præpara-*
²⁶ *ut dicam tibi* ²⁷ *hæc.* *tas & indi-*
Ubi te non invenio ²⁸ *ibi,* ²⁹ *ascendo in quendam* *ctas fuisse*
³⁰ *excelsum locum.* *nuptias.*
Circumspicio : ³¹ *nusquam :* *forte ibi* ³² *hujus vi-* ⁵ *Sunt in-*
deo Byrrhiam : ⁶ *Eadem* *constitutæ.*
²⁰ *toties re-*
petendo

me hebetas & molestus mihi es: qui enim sæpe repetendo aliquid di-
 cit, obtundere dicitur. Translatio autem est à fabris, qui sæpe repe-
 unt tundendo aliquid malleo, & idem obtundunt & heberant.
 Propter id. ⁸ Pamphile. ⁹ Philumenam. ¹⁰ Charine, scilicet
 paves, id est, times. ¹¹ Quod non, nè non. ¹² Negotium ip-
 sum, ut est, intelligis. ¹³ Quod tu times, non est periculum.
 Specta me fidei datorem, mihi fide, habe me fidei iusorem. Est
 enim spondendi formula, certam quandam fiduciam significans. Sic
 Thorm. 4. 4. cum dixisset Antipho, *modo ut fiant*, respondet Geta,
fiunt : me vide. ¹⁵ Per sacra rogo te. ¹⁶ Propter nuptias, nè
 cogar ducere filiam Chremetis. ¹⁷ Ecce libero te. Demonstratio
 facti. ¹⁸ Filiam suam in uxorem hodiè non dabit. ¹⁹ Simo,
 Narratio, quæ habet argumenta falsarum nuptiarum. Primum ar-
 gumentum sumptum est à persona patris. ²⁰ Comprehendit tanquam
 erantem & fugientem, scilicet apud forum. ²¹ Alterum ar-
 gumentum à tempore. ²² Scilicet dixit mihi. ²³ Tempus, oppor-
 tunitas. ²⁴ Statim, ubi hæc dixit mihi. ²⁵ Celeriter curro.
 Causa finalis cursus instituti. ²⁷ Quæ autem audiui à patre tuo.
 In foro. ²⁹ Conscendo, ut scilicet te advenientem possem vi-
 dere. ³⁰ Assum. ³¹ Vidi te. ³² Charini servum.

1 Inter-

rogo eum,

an te

usquam

viderit,

nec ne.

2 Se vi-

disse te.

3 Erat hoc

respon-

sum, *vel*,

quod te

non inve-

nirem.

4 Dum

redirem a

foro. Su-

spicio ex

signis, ex

quibus

colligit

nullas esse

nuptias.

5 En ipso

apparatu,

quem vi-

deram

paulo ante

6 In mentē

venit sus-

picio, id

est, coepi

suspiciari.

7 Interjectio indignantis & demonstrantis.

8 Rei cibariae five pul-

menti in aedibus prae paratum est. Est enim *opsonium* quicquid ultra

panem & vinum adjicitur in cibum. 9 Ipse pater Simo. 10 Fium.

11 Non quadrant haec, non conveniunt sibi. 12 Scilicet *disa*?

13 Confero. 14 Ad Chremetis domum. 15 Ad aedes Chremetis.

16 Nulla erat hominum frequentia, sed vacuitas pro foribus Chre-

metis. 17 Propter id. 18 Exspecto pro foribus 19 Dum ibi

exspecto. 20 Ingredi domum Chremetis. 21 Domo Chremetis.

22 Mulierem video exire aut introire. 23 Domo Chremetis. 24 Nul-

lum apparatum qui nuptiis conveniat. 25 Archaismus pro *ornatus*,1 *Rogo*: *negat* 2 *vidisse*: 3 *mibi molestum*: *quid a-*
*gam, cogito.*4 *Redeunt* *interea*, 5 *ex ipsa re mibi* 6 *incidit sus-*
picio: 7 *hem!**Paululum* 8 *opsonii*: 9 *ipsus tristis*: *de improvise*
10 *nuptiae*:11 *Non coherent.* PA. *quorsum nam* 12 *isthuc?*
DA. *ego* 13 *me continuo* 14 *ad Chremem.**Cum* 15 *illuc advenio*, 16 *solitudo ante ostium*: *jam*
17 *id gaudeo.* 25PA. *Recte dicis, perge.* DA. 18 *maneo*: 19 *interea*
20 *introire neminem**Video*, 21 *exire neminem*, 22 *matronam nullam*, *in*
23 *aedibus*24 *Nihil* 25 *ornati, nihil* 26 *tumulti*: *accessi, intro-*
spexi. PA. *scio.*27 *Magnum signum.* DA. *num videntur convenire*
28 *haec nuptiis?*PA. *Non opinor, Dave.* DA. *opinor*, 29 *narras?* 30 *non*
recte accipis: 3031 *Certa res est*: *etiam* 32 *puerum* 33 *inde abiens*
34 *conveni Chremis,**Olera*, & *pisciculos minutos* 35 *ferre* 36 *obolo* 37 *in*
cenam 38 *seni.*

21 Interjectio indignantis & demonstrantis. 8 Rei cibariae five pul-

menti in aedibus prae paratum est. Est enim *opsonium* quicquid ultra

panem & vinum adjicitur in cibum. 9 Ipse pater Simo. 10 Fium.

11 Non quadrant haec, non conveniunt sibi. 12 Scilicet *disa*?

13 Confero. 14 Ad Chremetis domum. 15 Ad aedes Chremetis.

16 Nulla erat hominum frequentia, sed vacuitas pro foribus Chre-

metis. 17 Propter id. 18 Exspecto pro foribus 19 Dum ibi

exspecto. 20 Ingredi domum Chremetis. 21 Domo Chremetis.

22 Mulierem video exire aut introire. 23 Domo Chremetis. 24 Nul-

lum apparatum qui nuptiis conveniat. 25 Archaismus pro *ornatus*,*sumultus*, quartae declinationis. 26 Nullum strepitum, nullum cur-

sum & recursum fervorum. 27 Magnum argumentum est quod

dicis, Philumenam mibi non datum iri. 28 Quae audis de me.

29 Quid dicis, opinor? 30 Rem ipsam non recte intelligis.

31 Certissimum est quod narro: de eo itaque non est opinandum.

32 Servum. 33 Ex aedibus Chremetis. 34 Allocutus sum, casu

aveni, 35 Proferentem. Infinitivus pro Participio. 36 Mi-

nuto nummo, exiguo pretio emptos. 37 Quibus cenaret. 38 Chre-

CH. *Liberatus sum, Dave, hodie i tuâ operâ* ¹ *Tuo*
 DA. ² *at nullus quidem.* ^{auxilio.}
 CH. *Quid ita? nempe* ³ *huic prorsus* ⁴ *illam non* ⁵ *dat.* ⁶ *Sed tu*
 DA. ⁶ *ridiculum caput.* ^{liberatus}
Quasi necesse sit, si ⁷ *huic non dat te* ⁸ *illam uxorem* ^{es mea}
ducere. ^{opera.}
Nisi ⁹ *vides, nisi* ¹⁰ *senis* ¹¹ *amicos oras,* ¹² *ambis.* ³⁵ ³ *Pamphi-*
 CH. ¹³ *benè mones.* ^{lo.}
¹⁴ *Ibo: & si hercle sæpe jam me* ¹⁵ *stet hæc* ¹⁶ *frustrata est. Vale.* ⁴ *Philu-*
⁵ *Chremes.* ⁶ *Ridicul-*
^{us five}

deridendus homo. Synecdoche. 7 Pamphilo. 8 Philumenam. 9 Pro-
 vides, adhibes omnem diligentiam. 10 Chremetis. 11 Qui pro te
 intercedant. 12 Per ambitionem certas. & in ea obtinenda operam
 adhibeas, sc. *nihil efficias, non es ducturus Philumenam*, aut simile quid.
 Ductum a candidatis, qui dum honores & magistratus quærent, si
 virtutibus aut meritis diffiderent, singulas tribus circumire solebant,
 & cuiusque pressare dextras, Δεξιῶδες. hinc fit, ut *ambire* su-
 matur pro eo, quod est honores & magistratus quærare. Unde fit
ambitus, id est, crimen, quo ad publicos honores & magistratus turpi-
 bus arque inhonestis artibus, pura blanditiis, precibus, largitione con-
 tendimus. *Ambio* autem propriè significat circumire, undique cingo.
 13 Rectè suades. 14 Ad amicos Chremetis, eosque orabo & ambiam.
 15 Habendæ Philumenæ. 16 Decepit.

ACTUS II. SCENA III.

P A M P H I L U S, D A V U S.

PA. ¹ *Q*uid igitur sibi vult pater? cur ² *simulat?* ³ *Si enim*
 DA. *ego dicam tibi.* ^{falsæ sunt}
 Si ³ *id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem* ^{nuptiæ,}
Chremes, ^{quid quæ-}
⁴ *Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuriâ:* ^{rit, quid}
⁶ *Prius, quàm tuum animum ut sese habeat ad nup-* ^{cupit, quid}
tias perspexerit, ^{cogitat}
Sed si tu ⁷ *negâris* ⁸ *ducere,* ⁹ *ibi culpam in te* ^{pater?}
¹⁰ *transferet:* ^{Suadet}
⁵ *suaderet* ^{Pamphilo}
^{Davus, ut}

patri dicat Davus, se uxorem ducturum, cujus consilio ^{major} oritur
 perturbatio. 2 Fingit, sc. velle ut nubam? 3 Ob id iratus esset. 4 Ipse
 pater tuus videatur sibi, id est, ipse iudicet ^{etiam} animo suo se esse inju-
 rium, id est, iniquum adversus te, ubique injuriam intulisse. 5 Neque
 immerito, & non sine causâ id iudicabit. 6 Priusquam ad plenum &
 perfectè noverit voluntatem tuam, quomodo sit disposita ad nuptias,
 id est, quid ipse sentias de his nuptiis. 7 Patri. 8 Eam Philumenam.
 9 Tum. 10 Conferet pater.

1 Cum negaveris.

2 Turbationes, rixæ.

3 Ego-ne dicam me ducturum uxorem?

4 Ideo habens auctoritatē, atque ideo æquum est te illi obtemperare. Ab honesto.

5 Periculosum est patri adversari ac resistere.

6 Præterea hæc Glycerium nullo habet amicos, est sine tutoribus.

7 Citius

quam quis dixerit aut fecerit, id est, celeriter, statim, *quæ i-
n G. quæ epov.* Sic Heaut. dictum factum *hic abiit Clitipho.*

8 Simo reperiet. A facili. 9 Occasionem. 10 Eam ex civitate expellat. 11 Priusquam tu cogitas, ejiciet. 12 Dic. 13 In hac re.

14 Consilium quidem callidum; sed quod Pamphilum inscientem in periculum conjiciet. 15 Philumenam. 16 Interjectio dolentis.

17 Quid ingemiscis? 18 Me ducturum, cum ego maxime nolim? 19 Ut dicam me ducturum Philumenam. 20 Si te ducturum dices, quæ commoda sequantur, vide. 21 Glycerio priver. Argu-

menti inversio. 22 In Philumenæ nuptias, id est, cum Philumera concludar. Paranomasia. 23 Mimesis, quæ patris sermonem imi-

tatur. 24 Dic, quam habebit objurgandi causam? 25 Tunc, hæc responsione facies. 26 Patri tuo. 27 Dubia reddes ejus de nuptiis consilia. 28 Ducendæ Philumenæ. 29 Propter meum consilium, vel quod promiseris patri, te esse ducturum Philumenam. 30 Mi-

nus facies hæc, quæ soles, nec eo minus perges itare ad Glyce-

rium. Sic *Ter. 4, 3, 10. Sed non minui meum consilium: ex usu quod est, id persiquitur.* 31 Chremes rursus tibi filiam suam dare velit.

32 Dic patri tuo te velis uxorem ducere.

1 Tum illa 2 turbæ fient. PA. quid 3 vis patiar?

DA. 4 pater est, Pamphile:

5 Difficile est: 6 tum hæc sola est mulier: 7 dictum ac factum 8 invenerit

Aliquam 9 causam, quomobrem 10 ejiciat oppido. PA. ejiciat? DA. 11 citò.

PA. 12 Cedo igitur, quid 13 faciam Dave? DA. 14 dic te 15 ducturum. PA. 16 hem? DA. 17 quid est?

PA. 18 Ego-ne dicam? DA. cur non? PA. nunquam faciam. DA. nè nega. 10

PA. 19 Suadere noli. DA. 20 ex ea re quid fiat, vide.

PA. Ut 21 ab illa excludar, 22 huc concludar. DA. non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:

23 Ducas volo hodiè uxorem: tu, ducam, inquires:

24 Cedo, quid jurgabit tecum? 25 hic reddes omnia, 15

Quæ nunc sunt certa 26 ei consilia. 27 incerta ut fient,

Sine omni 28 periculo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes

Tibi non det gnatam: nec tu 29 eà causâ 30 minueris

Hæc quæ facis, nè 31 is mutet suam sententiam.

32 Patri dic velle: ut, cum velit tibi jure irasci, non queat. 20

1 Nam quod t. speras, propulsabo facile: uxorem
 2 his moribus

Dabit nemo: 3 inopem inveniet potius, quam te cor-
 rumpi sinat:

Sed si te 4 aequo animo ferre 5 accipiet, 6 negligen-
 tem feceris.

7 Aliam 8 otiosus quæret: 9 interea aliquid accide-
 rit 10 boni.

PA. Itan' credis? DA. haud dubium id quidem
 est. PA. 11 vide, quo me 12 inducas. DA. 13 quin
 taces?

PA. 14 Dicam: 15 puerum autem ne 16 resciscat mi-
 hi esse ex 17 illa, 18 cautio est:

Nam 19 pollicitus sum 20 suscepturum. DA. 21 6 fa-
 cinus audax! PA. 22 hanc fidem

Sibi, me 23 obsecravit, 24 qui se sciret non 25 deser-
 turum, ut darem.

DA. 26 Curabitur: sed 27 pater 28 adest: cave, te
 esse tristem 29 sentiat.

1 Nam re-
 pellam ac
 refutabo
 facile,
 quod tu
 times, vel
 quod tibi
 persuades,
 qua una
 spe niteris,
 scilicet non
 futurū, ut
 quisquam
 civium
 committat
 filiā suam
 tibitalibus
 moribus
 prædico.
 2 Scilicet
 prædico
 mihi, agent
 mihi, id est,
 alibi ani-
 mum amo-
 ribus dedi-
 tum ha-

ne

benti. Hoc sperabat Pamphilus, & secum animo agitabat. 3 Uxo-
 rem pauperulam ac indotatam potius tibi collocabit pater tuus
 Chremes, quam te amore meretricio apud Glycerium perire, per-
 mittat. Atque hæc est refutatio hujus spei. 4 Quod det tibi Phi-
 lumenam in uxorem. 5 Intelliget pater. 6 Facies eum lentum &
 ignavum in parandis nuptiis. 7 Uxorem, quam ducas. 8 Securum,
 cum otio, non usque adeo celeriter. 9 Dum quæret tibi aliam.
 10 Mortem patris subindicari, Donatus putat. 11 Perpende sedu-
 lo. 12 Impellas, concludas, id est, in quod periculum me conji-
 cias, si tuo consilio respondeam patri me velle. 13 Cur non.
 14 Dicam ergo me velle ducere. 15 Infantulum, foetum. 16 Pater
 meus. 17 Glycerio. 18 Cavendum est, danda est opera. 19 Pro-
 misi Glycerio. 20 Me educaturum puerum. 21 O factum vel cri-
 men temerarium. Irridet pollicitationem. 22 Ordo est: Glycerium
 obsecravit me, ut darem sibi hanc fidem, id est, ut firmiter pro-
 mitterem hoc, scilicet me suscepturum puerum, qui sciret me non
 deserturum se. 23 Post conceptum puerum. 24 Qua fide. 25 Reli-
 cturum. 26 Hoc negotium, id est, opera dabitur, ne resciscat.
 27 Tuus. 28 Præsens est. 29 Scilicet est.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

1 Redeo
ut videam.
Monet

Pamphi-
lum Da-
vus. apud
patrem, ne
ritubet, sed
animo
præsenti
loquatur.

2 Faciant
Davus &
Pamphi-
lus. Re-
tulit ad

id quod supra : 1.1, 142. *Observe filium, quid agat, quid cum illo consilii capiat.* 3 Quod consilium capiant inter se ad disturbandas nuptias. 4 Simo. 5 Philumenam uxorem. 6 Negaturus sis. 7 Pater tuus venit ad nos. 8 Bene instructus, munitus ratione. Metaphora à litigantibus, qui causas acturi, prius meditabantur. Est autem *meditari*, exercere se cogitando. 9 Deserto, solitario, & propterea aptiori ad meditandum, id est, ex solitudine aliqua. 10 Multa argumenta. 11 Consilia disturberet tua, distrahat ab amore Glycerii. Sic *Adelph. 3, 5 Mistrum me!* differor doloribus. 12 Preparatus ut sis ad respondendum, atque adeo sedato animo. 13 Esse apud me 14 Altercatum, jurgatum, pro bonis dictis mala ingessum. Sic *Phor. 4, 3, 33, Ut ille est bonus vir, tria non commutabitur verba hodie inter vos*, id est, non jurgabitur. 15 Ducturum, Philumenam.

SI. 1 **R**eviso quid ² agant, aut ³ quid capient consilii.

DA. 4 Hic nunc non dubitat, quin te ⁵ ducturum ⁶ neges.

7 Venit ⁸ meditatus alicundè ex ⁹ solo loco :

¹⁰ Orationem sperat invenisse se,
Quà ¹¹ differat res proin' tu face, ¹² apud te ut fies.

PA. Modò ut ¹³ possim, Dave. DA. crede hoc mihi
inquam, Pamphile,

Nunquam hodie tecum ¹⁴ commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dicas ¹⁵ ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

2 Domi-
nus meus
Charinus.
Hæc verba
servus se-
cum lo-
quitur.

Explorat.

animum filii de nuptiis pater, cui assentitur Pamphilus impulsu Davi : & Byrrhia heri sui causa, audito Pamphili responso, perturbatur. 2 Omnibus meis negotiis domesticis postpositis sive intermissis. 3 In hunc diem constitutis. 4 Propter id. Pleonasmus. 5 Pamphilum. Al. bus. 6 Euntem.

BY. 1 **H**erus me, ² reliâis rebus, jussit Pam-
philum

Hodiè observare, ut, quid ageret de ³ nuptiis,
scirem : ⁴ id propterea nunc ⁵ hunc ⁶ venientem
sequor.

ipsum I adeo² praesto video cum Davo: hoc agam. ¹ Certe, nunc.
 SI. ⁴ Utrumque adesse video. DA. ⁵ hem, ⁶ serva. ² Praesen-
 SI. ⁷ Pamphile. ⁵ tem.
 DA. ⁸ Quasi de improviso respice ad eum. PA. ⁹ e- ³ Faciam
 hem pater. quod ius-
 SI. ¹⁰ Probe. SI. hodie uxorem ducas, ¹¹ ut dixi, volo. id est, Pamphi-
 BY. Nunc ¹² nostrae parti timeo, ¹³ hic quid ¹⁴ re- lum dili-
 spondeat. genter ob-
 PA. Neque ¹⁵ istuc, neque ¹⁶ alibi tibi usquam erit tervabo,
 in me mora. BY. ¹⁷ hem! relictis re-
 DA. ¹⁸ Obmutuit. BY. ¹⁹ quid dixit! SI. ²⁰ facis, ut bus omni-
 te decet, bus. Sum-
 cum istuc quod ²¹ postulo, impetro ²² cum gratia. ¹⁰ ptum a sa-
 DA. ²³ Sum verus? BY. ²⁴ herus, quantum ²⁵ audio, crificiis
²⁶ uxore excidit. & augu-
 SI. ²⁷ I jam nunc intro, ²⁸ ne in mora, cum opus sit, riis, in qui-
 fies. bus facer-
 PA. ²⁹ Eo. BY. nulla-ne in re esse homini cuiquam dos aut
 fidem! praeco alta
 Verum illud ³⁰ verbum est, vulgo quod dici solet, ¹⁵ eos, qui
 nebat, ut ad rem, quae ageretur, tota mente vacarent. ⁴ Davam
 & Pamphilum. ⁵ Admonentis est. ⁶ Observa, vide quid agas.
⁷ Vocat filium Simo. ⁸ Quasi antea non vidisses. ⁹ De impro-
 viso respicit. ¹⁰ Recte fecisti. ¹¹ Tibi apud forum. ¹² Cha-
 rino, qui a nostra parte est, id est, vereor ne respondeat se ductu-
 rum, quod nostrae parti nocebit. Dicit haec clam ad populum.
¹³ Pamphilus. ¹⁴ Respondebit patri. ¹⁵ In hac re, id est, nup-
 tias. ¹⁶ In ullo alio negotio repugnabo tibi, id est, in omnibus
 obediā tibi. ¹⁷ Interjectio percussu servi. ¹⁸ Pater tuus Simo
 mutus factus est. Haec in aurem Pamphili dicit Davus. ¹⁹ Quan-
 tam rem Pamphilus dixit patri! quanti rem ponderis & momenti lo-
 cutus est! Exclamando hoc pronuntiandum est. Haec secum loqui-
 tur. ²⁰ Pamphile. Pater laudat filium propter obedientiam suam.
²¹ Peto a te. ²² Cum benevolentia, sine contentione. ²³ Nonne
 sum verax, sive veridicus, id est, nonne praedixi tibi, patrem nun-
 quam tecum commutaturum unum verbum, si ita responderes? Hoc
 Davus quoque submissa voce dicit, conversus ad Pamphilum. ²⁴ Do-
 minus meus Charinus. ²⁵ Intelligo ex colloquio Simonis & Pam-
 phili. ²⁶ Decedit spe habendae Philumenae. *Excideret* dicuntur,
 quae imprudentibus nobis e manibus elabuntur. ²⁷ Nunc igitur
 ingrediēre domum, quia promissisti te ducturum. ²⁸ Ut paratus sis.
²⁹ Intro. ³⁰ Proverbium, sententia.

1 Homi-
nes.

2 Philu-
menam, fi-
liam Chre-
metis.

3 Me vi-
disse eam.

4 Qua re,
unde (quia
scilicet

adeo pul-
chra est)

æquiores Pamphilo causam tribuo, justum esse Pamphili ra-
tionem existimo.

5 Ordo est: Si maluit amplecti illam, scilicet Phi-
lumenam virginem, insomni, id est, per noctem, quam illum, scilicet

Charinum herum meum, amplecti illam, id est, quam ut Charinus
amplecteretur illam in somnis.

6 Illi, id est, meo Charino.
7 Sc. nuntio.

8 Infortunium. Non enim dubito, quin ob hoc me
verberet.

1 OMNES SIBI MALLE MELIUS ESSE
QUAM ALTERI.

Ego illam vidi 2 virginem: formâ bonâ

Memini 3 videre: 4 quo æquior sum Pamphilo

5 Si se illam in somnis, quam illum, amplecti ma-
luit.

6 Renunciabo, ut pro hoc 7 malo mihi 8 det ma-
lum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS, SIMO.

1 Simo

Davus Si-
monem, &

Davus Si-
mo fallit

2 Dum me
videt so-
lum resti-
sisse.

3 Adferre.

4 Solum
reman-
sisse.

5 Causa
eum fal-
lendi.

6 Atque
antea, id

est, æque narro nunc quidquam, atque antea narrabam, id est, nihil
narro nunc, ut ante nihil narrabam, ut Simo explicat. Nam supra 1,

2. Davus à Simone provocatus, de amoribus Pamphili nihil respon-
derat.

7 Interfectio irati adversus eum, qui se negat aliquid dixisse.

8 Ut aliquid narrares.

9 Contra spem, id est, aliter quam
sperabat. Hoc Davus aversus à Simone dicit ad spectatores.

10 Quod
videt me aliud nihil velle sibi respondet, cum id maxime speraret.

11 Angit & cruciat Simonem.

12 Potestne?

13 Possum, quam ve-
rum dicere.

DA. 1 HIC 2 nunc me credit aliquem sibi falli-
ciam

3 Portare, & eâ me hîc 4 restitisse 5 gratiâ.

SI. Quid Davus narrat? DA. 6 æquè quidquam
nunc quidem.

SI. Nihil ne? 7 hem! DA. nihil prorsus. SI. atqui
8 exspectabam quidem.

DA. 9 Præter spem evenit: 10 hoc malè 11 habet
virum.

SI. 12 Potin' es mihi verum dicere? DA. 13 Nihil
facilius.

SI. Num 14 illi 15 molestæ quidpiam hæ sunt 16 nuptiæ,
Propter 17 hospitæ hujusce 18 consuetudinem?

19

20

21

22

23

24

25

26

27

DA. 1 Nihil

ESSE DA. ¹ Nihil hercle : aut si ² adeo, ³ bidui est, aut ⁴ Molestæ
 tridui sunt ei ob
 Nec ⁴ sollicitudo : ⁵ nostin' ? ⁶ deinde desinet : ¹⁰ id nuptiæ.
 Istenim eam secum ⁷ rem rectâ reputavit viâ.
 I. Laudo. DA. ⁸ dum licitum est ⁹ illi, dumque ¹⁰ Aliquan-
¹⁰ atas tulit, sunt nup-
 Amavit : tum id ¹¹ clam : cavit, nè unquam ¹² in- ¹³ spatii
 famiæ duorum
¹³ Ea res sibi esset, ut ¹⁴ virum fortem decet. aut trium
 Nunc uxore opus est : animum ad uxorem ¹⁵ appulit. Intrat a-
 I. ¹⁶ Subtristis ¹⁷ visus est esse aliquantulum mihi. ¹⁶ mor men-
 DA. ¹⁸ Nihil propter hanc rem : sed ¹⁹ est ²⁰ quod dediscitur
 succenseat tibi. usu.
 I. Quid name est ? DA. puerile est. SI. quid est ? ⁴ Molestia
 DA. nihil. SI. quin dic, quid est ? nuptiarum
 DA. Ait nimium parcè facere. ²¹ sumptum, SI. ²² me- ⁵ Intelli-
 ne ? DA. te. gis-ne hoc?
³ Vix, inquit, dracbmis opsonatus est decem : ²⁰ Gungantis
 Num filio ²⁴ videtur uxorem dare ? est hæc
 Quem, inquit, ²⁵ vocabo ad cœnam ²⁶ meorum æ- ⁶ vox, &
 qualium querentis
 Potissimum nunc ? ²⁷ quod dicendum ²⁷ hic fiet, verba ad
 Tu quoque ²⁸ perparcè nimium : non laudo. SI. tace. ⁶ Postea,
 DA. ²⁹ Commovi. SI. ego, ³⁰ isthac rectè ut fiant, post bidu-
³¹ video. ²⁵ tum aut tri-
 sollicitudo, id est, non amplius excruciat se propter nuptias.
 Consuerudinem hospitæ, vel nuptias istas rectè ratione & consi-
 lo Pamphilus retractavit. ⁸ Quamdiu permisiui. ⁹ Pamphilo.
¹⁰ Juvenilis, immatura nuptiis, passa est pertulit, id est, dum fuit
 adolescens. ¹¹ Te. ¹² Dedecori. ¹³ Amor, sive quod amavit.
¹⁴ Adolescentem virtute præditum. ¹⁵ Applicuit, adjunxit. ¹⁶ Non
 ad plenum tristis, sed parum mœstus. ¹⁷ Pamphilus. ¹⁸ Non est
 tristis propter nuptias. ¹⁹ Aliud aliquid. ²⁰ Propter quod Pam-
 philus irascatur tibi. ²¹ Impensas nuptiarum. Sponsa enim domum
 mariti ingressa, tota dies nuptiarum in sacrificiis, conviviis & sal-
 tationibus, transigebatur : neque id parcè, sed lautè & opiparè.
²² An me dicit facere sumptum nimium parcè ! ²³ Pater meus,
 inquit Pamphilus, vix comparavit opsonia pro uno aureo corona-
 to. ²⁴ Pater meus. ²⁵ Invitabo ad nuptias. ²⁶ Ex meis sociis &
 coavis. *Aequales* dicuntur, qui eodem tempore nati sunt, qui
 simul accreverunt. ²⁷ Absente filio. ²⁸ Tenaciter nimis sumtum
 facis. ²⁹ Irritavi jam eum. Hoc tacitè & apud se dicit Davus.
³⁰ Illa curentur, quæ ad nuptias pertinent. ³¹ Videbo, provi-
 debo, curabo.

¹ Quod in- ¹ *Quid-nam hoc rei est? quid-nam hic vult?* ² *vete-*
 struit Da- *rator sibi?*
 vus. Hæc *Nam si hic mali est quidquam, hem illic est*
 secum lo- *huic rei caput.*
 quitur, Si-
 mo, a

Davo averfus. ² Davus vetus in astutia, qui in omni re callidus est, & dolis diu exercitatus. ³ In hac re, quam mihi retulit Davus de Pamphilo. ⁴ Damni, incommodi, id est, si dolus aliquis subest verbis Davi. ⁵ Interfectio indignantis. ⁶ Ille Davus est origo, fons & præcipuus autor hujus fraudis. *Caput enim est origo & summa uniuscujusque rei.*

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVUS, LESBIA, GLYCERIUM.

¹ Ex ab- MY. ¹ *ITA pol' quidem res est ut dixi Lesbiam*
 ruptio or- *Fidelem haud ferme mulieri invenis*
 ditur. Con- *virum.*
 firmat e-
 nim ora-
 tionem,

SI. ⁷ *Ab Andria est ancilla hæc: quid narrat?*
 DA. *ita est.*

MY. ⁹ *Sed hic Pamphilus.* SI. *quid dicit?*
 MY. ¹¹ *firmit fidem.* SI. ¹² *hem!*

DA. ¹³ *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.*

MY. ¹⁷ *Nam quod peperisset, jussit tolli.* SI. ¹⁸ *Jupiter,*

In hac scena terretur mulierum adventu senex, & se à Davo decipi putat, cui irascitur. ² Per Pollucem. Jurantis est. ³ Equidem. ⁴ Dixisti de infidelitate amatorum. Syncope. ⁵ Facile. ⁶ Inveniat aliquis, vel invenire possit. Modus potentialis. Nota hic obiter: quando ad generalitatem transit sermo, plerumque ad secundam personam præsentis subjunctivi, aut ad verbum impersonale oratio transtertur. Sic Virg. *Migrantes cernas*, id est, quilibet cernat. Ad impersonale: ut, *Uque adeo turbatur ager*. ⁷ Adeit ex adibus Andriæ Glycerii. ⁸ Mysis, quæ loquitur. ⁹ Continuanda fuerant hæc verba sequentia (*firmit fidem: nam quod peperisset, jussit tolli*) nisi interloquerentur Davus & Simo. Similis locus est supra ^{2. 2.} & Phor. ^{2. 1.} ¹⁰ Hæc ancilla de Pamphilo? ¹¹ Confirmavit promissionem suam, sanctè promisit se nunquam illum deseriturum. ¹² Interjectio est verba accipientis & admirantis. ¹³ Votum secum loquentis ad spectatores. ¹⁴ Simo factus sit surdus, nè illam audiret. ¹⁵ Ancilla Mysis. ¹⁶ Nè verbum possit loqui. ¹⁷ Quidquid, sive masculinum, sive puellulam. ¹⁸ Glycerium. ¹⁹ Pamphilus præcepit educari, nutrir.

Quid ego audio? ¹ aſſum eſt, ſiquidem ² hæc vera prædicat.

LE. ³ Bonum ingenium narras ⁴ adolescentis.

MY. ⁵ optimum.

Sed ſequere me intrò nè in mora ⁶ illi ſis. LE. ſequor.

DA. ⁷ Quod remedium nunc huic malo inveniam?

SI. ⁸ quid hoc?

Adeon? eſt? ⁹ demens? ¹⁰ ex peregrina? ¹¹ I jam ſcio:

¹² ah!

Vix tandem ¹³ ſerſi ¹⁴ ſolidus. DA. quid ¹⁵ hic ſenſiſſe ait?

SI. ¹⁶ Hæc primum adfertur jam mihi ab ¹⁷ hoc

¹⁸ fallacia:

¹⁹ Hanc ²⁰ ſimulant parere, ²¹ quò Chremetem ²² abſterreant.

GL. ²³ Juno? ²⁴ Lucina? ſer opẽ, ²⁵ ſerva me obſecro.

SI. ²⁷ Hui, ²⁸ tam citò? ²⁹ ridiculum: poſtquam

ante oſtium

Me audivit ſtare, ³⁰ approperat: non ſat ³¹ commodè

³² Diviſa ſunt ³³ temporibus ³⁴ tibi, Dave, ³⁵ hæc.

DA. ³⁶ mihi?

Ancilla Myſis. ³ Bonam indolem. naturam. ⁴ Pamphili. ⁵ Ingenium eſt in Pamphilo. Servat enim, quod promiſit. ⁶ Glycerio parturienti. ⁷ Secum loquitur, & deliberat. ⁸ Rei eſt, quod dixit Leſbia. ⁹ Mente captus filius meus Pamphilus? ¹⁰ Ut ſuſcipiat filium ex hõſpita meretrice? Nam peregrinæ mulieres inhõſteſte habebantur, tanquam meretrices. Vide i. t. ¹¹ Nunc primum ſcio factum filii, vel quid rei ſit. ¹² Interjeſſio dolentis. ¹³ Percepi fallaciam, quam comminſcuntur adverſus me & Chremetem. ¹⁴ Imprudens. ¹⁵ Simo. ¹⁶ Ex multis aliis. ¹⁷ Davo. ¹⁸ De parturiente Glycerio. ¹⁹ Glycerium. ²⁰ Fingunt iſtæ mulieres. ²¹ Ut. ²² Deſceſtant à danda filia ſua. ²³ A juvando diſta. Totidem verbis habetur Adelph. 3, 4, 41. ²⁴ Diana, quæ ortus in lucem producis. ²⁵ Oſpitulare, adſis partui, propter quod Lucina eſt dicta. ²⁶ Nè in partu moriar. In adibus hoc magno clamore exclamat Glycerium, quaſi parturiens. ²⁷ Interjeſſio eſt irridentis parturientem. ²⁸ Poſſeſne tam celeriter parturire? ²⁹ Sc. eſt negotium, id eſt, res ridicula eſt. ³⁰ Feſtinat illa Glycerium ejulare & Junonis Lucinæ auxilium implorare. ³¹ Opportunè, ut tua non ſentiatuſ fallacia. Apoſtrophe eſt ad Davum & eſt irriſio. ³² Diſtributa, id eſt, tua conſilia jam ſunt nihili, nec unumquodque ſuo tempore egreſſi, non rectè ordinati rem, omnia ſunt confuſa. ³³ Per tempora, ſecundum opportunitatem temporis. ³⁴ A te, ³⁵ Inſtituta & negotia. ³⁶ An à me hæc non ſunt diviſa temporibus?

¹ Nuſſa amplius ſpes eſt de meo filio, non ſectus ac in judicio, ubi lata ſemel ſententia retractari non poſſet. Hæc verba ſemper in malam partem accipiuntur, & proverbialiter de perſonam ſignificant: ut, Agum eſt de Republica. i. reſpublica exiſtiſta & per-dita eſt.

1 Tui Pamphili scilicet, cuius *ma-*
gistrum 2 Davū etiā 3 *supra* ap-
 pellaverat Simo. Q. d. Cur ita relinquit discipulum tuum, consiliis & omni
 ope destitutum? Al. Num immemores discipuli? Q. d. Si tu com-
 modè hæc divisisti temporibus, fortè discipuli tui (nempe Pam-
 philus, Glycerium, Mytis, Lesbia) qui te tanquam Magistrum ha-
 bent in iis fallaciis, sunt immemores, neque sequuntur præscrip-
 tum tuum. 2 Quia non sunt mihi discipuli. 3 Nunquid creditis
 si hic Davus, &c. 4 Ex improvise, inconsultum. 5 Aggressus es-
 set suis fallaciis. 6 Quas irrisiones, quas fallacias mihi faceret?
 7 Al. ederet? Notæ phrasæ: *edere ludos funebres, Cirsenses, gladiato-*
rios, munera gladiatoria, &c. 8 Nunc in Davi periculum & per-
 niciem res agitur, qui tergo penas pendet. 9 Ego tuto rei
 meas ago citra omne periculum. Sumta à navigantibus Metapho-
 ra, quibus, dum vadum (qui fundus aquæ est) sentiunt, pa-
 rum difficile est evadere: ac præterea nulla est tutior navigatio,
 quam quæ in portu sit: si quid enim periculi accadat, protin-
 us terram capiunt nautæ.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILLIS, SIMO, DAVUS

1 Lesbia egrediens narrat, quo in statu sit Glyceri-
 um puerpera, simul agit de danda illi potione, imitata medicos: deinde Simo & Davus de puero nato callidè altercantur. 2 Ancilla.
 3 Adesse solent. 4 Oportet, id est, necessarium est. Archaimus.
 Sic Heaut. 3. 2, 25. *bes facta ab illo oportebant Syre.* 5 Glycerii
 pertinentia. Sic Heaut. 1. 2, 33. *Atque ea sunt tamen ad virtutem*
omnia. 6 Puerpera Glycerio. 7 Glycerium. 8 Abluat se. 9 Ei
 tantum bibere. 10 Ad revivendum Glycerium. 11 Per ædem Cas-
 toris. Adverbium jurandi est. 12 Elegans, pulcher, id est, hodie
 Glycerium peperit Pamphilo puerum elegantem & pulchrum. Apud
 feloquitur obsterix in via. 13 Recens natis bene precandi formula.
 14 Hic puer diu vivat. 15 Pamphilus. 16 Præditus bona indole.

- Cumque huic² veritus est³ optimæ adolescenti¹*
+ facere injuriam.
 20 *SI.⁵ Vel hoc quis non credat, qui nōrit⁶ te⁷ abs te*
esse ortum? DA. *quid-nam id est?*
 0. *SI. Non⁸ imperabat⁹ coram, quid opus factio esset*
¹⁰ puerperæ.
Sed postquam¹¹ egressa est,¹² illis, quæ sunt¹³ in-
tus,¹⁴ clamat de via:
 0 *Dave, ita nō contemnō¹⁵ abs te? aut ita-ne*
tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam¹⁶ apertè¹⁷ fallere inci-
pias dolis?
Saltem¹⁸ accuratè,¹⁹ ut metui videar certè, si
²⁰ resciverim.
 DA. *²¹ Certè herclè nunc²² hic se ipsus fallit, haud*
ego. SI. *²³ edixin' tibi?*
 24 *Interminatus sum, nè faceres? num²⁵ veritus?*
quid²⁶ retulit?
 27 *Credon' tibi hoc nunc, peperisse²⁸ hanc è²⁹ Pam-*
philo?
 DA. *³⁰ Teneo, quid erret: quid ego³¹ agam,³² ha-*
beo. SI. *quid taces?*

conficta putat, eamque fraudem à Davo fuisse ortam, ut impedirentur nuptiæ. 8 Præcipiebat obstetrix Lesbia, quæ modo egrediebatur à Glycerio. 9 Intus in præsentia puerperæ. 10 Glycerio, quæ peperit. 11 Domum Glycerii. 12 Mulieribus. 13 In ædibus. 14 Vociferatur, ut à me exaudiat, ex platea. 15 Qui es meus servus. 16 Palam. 17 Fallas. Mart. *Portentum est, cœpit imago loqui, id est, locuta est.* 18 Cum magna solertia incipias fallere, vel debuisses me fallere. 19 A te. 20 Perceperim te fallere me. 21 Ad spectatores hæc averfus à sene dicit. 22 Simo. 23 Nonne imperavi tibi, nè faceres fallaciam in nuptias? Suprà 1, 2, 33. *Sed diso tibi, nè temerè facias.* 24 Nonne etiam minis prohibui? 25 Scilicet es, facere nempe fallaciam in his nuptiis, vel edictum meum, meas minas. 26 Quid profuit me tibi indicere ac interminari, nè faceres fallaciam, cum nihilo sis veritus magis? aut quid utilitatis habes ex tuis technis, vel ut huic negotio te misceres? 27 Putas-ne me tibi credere hoc? 28 Glycerium. 29 Filio meo. 30 Scio, intelligi, propter quid Simo fallatur, id est, quid suspicetur, scilicet meo & mulierum consilio partum simulari, ad disturbandas nuptias: itaque hunc ejus errorem non minuiam aut tollam, sed consensum commodando augebo, sive responsonibus meis efficiam, ut magis confirmetur in animo ejus hæc suspicio, his error. Hæc ad spectatores dicit. 31 Agere debeam super hoc errore. 32 Scio, in proxima mihi est.

1 Repetit Davus
 verbum
 Simonis:
 dixerat e-
 nim Simo,
 & redon'
 tibi hos?
 2 Nuncia-
 ra, aperte
 significa-
 ta. Compo-
 situm pro
 simplici.
 Proprie
 enim re-
 nunciare
 est refer-
 re, quid
 actum sit,
 aut velit
 aliquis.
 3 De puer-
 pera.
 4 Scilicet
 renuncia-
 vit hæc?
 5 Interje-
 ctio est
 admiran-
 tis: inter-
 dum ad se vocantis, ut alibi: *Ebodum ad me.* 6 Partum Glycerii fin-
 gi? 7 A te. Hoc eam vim habet, ut velit significare, sibi prorsus
 nihil de hac re nuntiatum esse. 8 Tibi, sc. hoc assimulari. 9 Unde
 vel quomodo. 10 Talis cogitatio, quod partus Glycerii simuleretur.
 11 Tuas fallacias. 12 Quod fecit filius tuus. 13 Me suadente, me
 autore. 14 Certo. 15 Enimvero. 16 Id factum fuisse consilio tuo.
 17 Perfectè nosse, ideo falso suspicaris de me. 18 Quam officiosus
 ac fidelis. 19 Pernovi, scilicet cum tamen diu fueris apud me? ego
 vero te intus, & in cute novi. 20 Statim. 21 Te falli à me. 22 Sci-
 licet censeo, id est, non satis causæ est mihi, cur censeam te mihi
 verba dare, quoties narrationem occipis. Ironia. 23 Quia in omni-
 bus tibi suspectus sum. 24 Nam tantulum quidem loqui apud te,
 quantum sonat mutus: hoc enim est *mutire*, non omnino tacere: ideo-
 que extra negationem nunquam usurpatur. 25 Glycerium, neque
 ullam aliam mulierem. Nota, *neminem* in femmino genere hic usur-
 pari. 26 In hac domo, in qua est Glycerium. 27 Hoc fieri falso?
 vel nunquid audivisti modo clamantem Glycerium in partu, & ea-
 quæ retulit obfetrrix discedens? 28 Minus, etiamsi nolueris crede-
 re. 29 Statim. 30 Quem ex Glycerio sustulit Pamphilus. 31 Ut
 proferatur puer ante ostium. 32 Si deferatur puer ante ostium.
 33 Postea, Sic Adelph. 2. 1, 8. *Tu quod te posterius perges*, &c.
 34 Suasu. 35 Technis.

Prorsus à me opinionem hanc tuam esse ego ² a-
 motam volo. ³⁰ ut tale
 SI. Unde ³ id scis? DA. ⁴ audiui, & credo: multa
⁵ concurrunt simul,
⁶ Qui conjecturam hanc nunc ⁷ facio. ⁸ jam primum
⁹ hæc se è ¹⁰ Pamphilo
 II Gravidam dixit esse: ¹² inventum est falsum: ² Ablatam.
 nunc, postquam ¹³ videt ³ Puerum
¹⁴ Nuptias domi apparari, missa est ¹⁵ ancilla ¹⁶ illico
 Obstetricem ¹⁷ accersitam ad eam, & ¹⁸ puerum ut
¹⁹ adferet simul. ³⁵ 4. Ab an-
²⁰ Hoc nisi sit puerum ut tu videas, ²¹ nil movetur
 nuptiæ.
 SI. Quid ais? cum intellexeras
²² Id consilii capere, cur non dixisti ²³ extemplo Pam-
 philo?
 DA. Quis igitur ²⁴ eum ab illa abstraxit, nisi ego?
 nam ²⁵ omnes nos quidem
 Scimus, quàm ²⁶ miserè ²⁷ hanc ²⁸ amarit: ²⁹ nunc
 sibi uxorem expetit. ⁴⁰
 Postremo ³⁰ id mihi da ³¹ negoti: tu tamen idem
 has nuptias
 Pergere facere ita, ut facis: & ³² id spero adju-
 tuturos Deos.

dum auxilium currendo properat in aliquem locum. Sic Heaut. 2, 2, 3.
 Concurrunt multa opinionones, quæ mihi animum exangeant, 6 Ex qui-
 bus. 7 Hanc non esse puerperam. 8 Primo. 9 Glycerium. 10 Fi-
 lio tuo. 11 Pregnantem. 12 Scilicet ut tu, Simo, credis: ejus enim
 errore utitur Davus. 13 Glycerium. 14 Filii tui. 15 Myfis.
 16 Statim, hoc audito. 17 Ad accersendum, ut accersat. 18 Puer-
 um aliquem supposititium, quem dicat Glycerium peperisse Pamphi-
 lo. Aliud signum. Infra 4, 4. ad Chremetem alia techna suppositio-
 nem parvis vult arguere quasi vidisset ipse pridè aliquid differri in
 domum Glycerii. 19 Ancilla Myfis. 20 Quod dixi futurum, scilicet
 ut puerum supposititium videas ostentari ante ostium tuum. 21 Non
 perturbari, differri, irritas posse reddi has nuptias sciunt. 22 Muli-
 eres id moliri, ut puer ante fores deferretur. 23 Illico, statim. Cul-
 pæ convincit Davum, quod revelanda reticuisse. 24 Pamphilum à
 Glycerio abstrahere conatus est. 25 Servi domestici. 26 Perditæ,
 valde. 27 Glycerium. 28 Pamphilus. 29 Relicta Glycerio uxorem
 lucere expetit. 30 Ut filium tuum in officio & honesto nuptiarum
 proposito retineam, atque omnia harum consilia intervertam. 31 Hoc
 nus. Apocope, pro negotii. 32 Negotium nuptiarum.

1 Exspecta SI. Imò abi intrò : ibi me ¹ opperire, & quod ² pa-
 2 Parari rato opus est, para.
 ad nup- Non ³ impulit me, ⁴ hæc nunc ⁵ omnino ut crederem.
 tias. Atq; haud (cio, an. ⁶ quæ dixit, sint vera omnia : ⁴⁵
 3 Adduxit, Sed parvi ⁷ pendo : illud mihi ⁸ multò maximum est,
 persuasit. Quod mihi ⁹ pollicitus est ipse gnatus. Nunc Chremē
 perfecit hic Davus. ¹⁰ Conveniam : orabo ¹¹ gnato uxorem : ¹² id si
 Ingreditur ¹³ impetro,
 Davus & ¹⁴ Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias ?
 solus Simo Nam ¹⁵ gnatus ¹⁶ quod pollicitus est, haud dubium
 secum lo- est mihi, ⁵⁰
 quitur. ¹⁷ Si nolit, quin eum meritò possim ¹⁸ cogere.
 4 Pepe- ¹⁹ Atque adeo ²⁰ in tempore eccum ipsum ²¹ obvi-
 rissē Gly- am Chremem.
 cerium. ²²
 5 Intotum ²³
 6 De par- ²⁴
 tu Glyce- ²⁵
 rii & filio ²⁶
 Pamphilo. ²⁷ Æstimo, facio verba Davi. ²⁸ Majori in pretio, præ-
 cipuum in hac causa. ²⁹ Scilicet se ducturum uxorem. ³⁰ Allo-
 quar. ³¹ Scilicet, ut det filiam suam. ³² Ut det gnato uxorem.
 13 Obtineo à Chremete. ³³ Cur alio tempore, vel cur alias res.
 15 Filius meus Pamphilus. ³⁴ Nempe se ducturum uxorem. ³⁵ Du-
 cere uxorem. ³⁶ Adducendum uxorem. A jure paterno. ³⁷ Sed.
 20 Tempestive, opportune. ³⁸ Venientem mihi.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

1 Volo, op-SI. ¹ Jubeo Chremetem. CH. ² oh, te ipsum qua-
 to Chre- rebam SI. & ego ³ te. CH. ⁴ optatò
 metem, sci- advenis.
 licet salu- Aliquot me adire, ex te ⁵ auditum qui aiebant, ho-
 re : sed diè ⁶ filiam
 supprimi- Meam nubere tuo ⁷ gnato : ⁸ id viso, ⁹ tu-ne, an
 tur alte- ¹⁰ illi insaniant.
 rius perso- SI. ¹¹ Ausculta paucis : & quid ego ¹² te velim,
 næ inter- & tu quod ¹³ queris, scies.
 ventu. Simo
 Chreme- tem orat,
 ut filiam suam Pamphilo det uxorem : congressu autem duorum sentum
 ex falsis veræ sunt nuptiæ. ² Interjectio optantis vel exultantis.
 3 Scilicet querebam. ⁴ Ut optabam in ipso tempore. ⁵ Sc. effi. id
 est, se audivisse. ⁶ Philumenam. ⁷ Filio Pamphilo. ⁸ Ob id, ideo
 venio ad videndum. ⁹ Sc. insanias, si hæc dixisti. ¹⁰ Si non audita
 referunt. ¹¹ Audi paucis verbis, vel parum. ¹² Scilicet facere.
 13 A me de filia tua.

CH, Ausculta

CH. *Ausculato: loquere, quid velis.*

1. ¹ Per te Deos oro, & nostram amicitiam
Chreme,

² *Quæ incepta* ³ à parvis cum etate accrevit simul,
⁴ *serque unicam* ⁵ *gnatam tuam,* & ⁶ *gnatum meum,*
⁷ *Cujus tibi potestas summa servandi datur;*

⁸ *ut me adjuves* ⁹ *in hac re, atque ita, uti nuptiæ*
¹⁰ *fueraut futurae,* ¹¹ *fiant.* CH. ¹² *ah, nè me obsecra:*
¹³ *Quasi* ¹⁴ *hoc te* ¹⁵ *orando* ¹⁶ *à me impetrare oporteat.*

¹⁷ *Alium esse* ¹⁸ *censes nunc me* ¹⁹ *atque olim,* ²⁰ *cum*
²¹ *dabam?*

²² *Si in rem est utrique, ut* ²³ *fiant,* ²⁴ *accerfi jube,*
²⁵ *Sed si* ²⁶ *ex ea re plus* ²⁷ *mali est quam* ²⁸ *commodi*

²⁹ *utrique; id oro te,* ³⁰ *in commune ut consulas,* ³¹ *Quasi* ³² *illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.*

I. ³³ *Imò ita volo, itaque* ³⁴ *posculo ut* ³⁵ *fiat.* Chreme:
³⁶ *Neque posulem abs te, nisi ipsa* ³⁷ *res moneat.*

CH. ³⁸ *quid est?*

I. ³⁹ *Irae* ⁴⁰ *sunt inter Glycerium & gnatum*
CH. ⁴¹ *audio.*

I. ⁴² *Ita magnæ, ut sterem* ⁴³ *posse* ⁴⁴ *avelli.*
CH. ⁴⁵ *fabulæ.*

I. *Profectò sic est.* CH. *sic hercle, ut dicam tibi:*

⁴⁶ *filii à libidine.* Petritio. ⁴⁷ *8 Celebrentur, absolvantur.* Alterum
⁴⁸ *membrum petitionis,* ⁴⁹ *Contemnentis.* ⁵⁰ *Ut nuptiæ fiant.* ⁵¹ *Pre-*

⁵² *bus.* ⁵³ *Tuo intimo amico & vicino.* ⁵⁴ *Alio ingenio, id est, me*
⁵⁵ *mutasse sententiam.* ⁵⁶ *Existimas.* ⁵⁷ *Quàm nuper eram vel es-*

⁵⁸ *sem.* ⁵⁹ *Cum filiam meam filio tuo desponderem?* ⁶⁰ *Si utrique*
⁶¹ *nostrum, mihi & tibi, vel filio tuo & gnatae meæ, est utile, & nemini*

⁶² *inutile.* *Res enim interdum accipitur pro utilitate:* ut Hecyr. 1, 2, 27.
⁶³ *in rem est Bacchidis,* id est, si Bacchidi utile est. Sic dicimus, hoc est

⁶⁴ *in rem nostra,* id est, utilitate nostra. ⁶⁵ *Nuptiæ.* ⁶⁶ *Sponsam.* ⁶⁷ *Ex*
⁶⁸ *his nuptiis.* ⁶⁹ *21 Damni.* ⁷⁰ *Utilitati.* ⁷¹ *Ut prospicias, provi-*

⁷² *deas in utriusque nostrum utilitatem, in commodum quod sit mihi*
⁷³ *et cum commune.* ⁷⁴ *Filia mea Philumena esset tua filia.* Exponit

⁷⁵ *nunc, quid sit in commune consulere.* ⁷⁶ *Peto à te, quia in rem*
⁷⁷ *est.* ⁷⁸ *Ut nuptiæ procedant.* ⁷⁹ *Utilitas suaderet ut id facerem.*

⁸⁰ *Quo ego moveri deberem.* ⁸¹ *Excitæ, ita ut nuptiæ jam commodè*
⁸² *possint fieri.* ⁸³ *Quod sint iræ.* Ironica concessio. ⁸⁴ *Iræ sunt adeo*

⁸⁵ *vehementes.* ⁸⁶ *Pamphilum.* ⁸⁷ *Abstrahi, abalienari à Glycerio:*
⁸⁸ *Nugæ sunt, non est credibile.*

⁵ *Obtesta-*
⁶ *tio valida.*
⁷ *Amici-*
⁸ *tia.*

³ *Jam tum*
⁴ *cum adhuc*
⁵ *parvi effe-*
⁶ *nus, à par-*
⁷ *vulo, à pu-*
⁸ *ero una*
⁹ *cum annis*
¹⁰ *nostris au-*
¹¹ *cta est, in-*
¹² *cremen-*
¹³ *tum cepit.*

⁴ *Filia n*
⁵ *Philume-*
⁶ *nam.*

⁵ *Filium*
⁶ *Pamphi-*
⁷ *lum.*

⁶ *Filii*
⁷ *mei, id*
⁸ *est, quem*
⁹ *tu solus*
¹⁰ *potes fer-*
¹¹ *vare.*

⁷ *In his*
⁸ *nuptiis, vel*
⁹ *in hoc ne-*
¹⁰ *gocio ab-*
¹¹ *strahendi*

¹ *In his*
² *nuptiis, vel*
³ *in hoc ne-*
⁴ *gocio ab-*
⁵ *strahendi*

⁷ *In his*
⁸ *nuptiis, vel*
⁹ *in hoc ne-*
¹⁰ *gocio ab-*
¹¹ *strahendi*

¹ Amato-¹ AMANTIUM IRÆ AMORIS ² INTEGR.
rum cū fu- TIO EST.

2. Renova-SI. ³ Hem, ⁴ id te oro, ut ⁵ antè eam, dum ⁶ tem.

pus datur,
Dumque ⁷ ejus libido occlusa est contumeliis, 25
Priusquàm ⁸ harum scelera, & ⁹ lacrymæ confidat
dolus

Ὅρμη φε-¹⁰ Reducant animum¹¹ egrotum¹² ad misericor-
 λήναιαν diam.

ἐλίζον *Uxorem demus : ffero* ¹³ *consuetudine, &*

ixth 14 Conjugio liberali 15 devinctum, Chreme,

χρόνον. 16 Dehinc facile ex illis 17 emersurum 18 malis. 30

Ita Plaut. CH. ¹⁹ Tibi ita ²⁰ hoc videtur : at ²¹ ego non posse
Amphitr. arbitror

3.2.174 m-
erueniunt. *Neque illam* ²² *hanc perpetuò* ²³ *habere, neque me*
redeunt. ²⁴ *perpeti.*

SI. *Qui* scis ergo ²⁵ *istuc*, nisi ²⁶ *periculum feceris*?

CH. At istuc periculum in²⁷ filia fieri,²⁸ grave est.

Si. Nempe ²⁹ incommoditas ³⁰ denique ³¹ huc om-
nis redit; *illud* 35

sum, si reuersum in gratiam est, bx tanto amisi sunt inter se, quam prius. 3 Admonentis. 4 Ob id, quia amantium iræ amoris inte-

RA. ¹ Steveniat, ² quod Dī ³ prohibeant, ³ discessio.
 AI si ⁴ corrigitur, quot ⁵ commoditates, vide.
 em. ⁶ Principio ⁷ amico filium ⁸ restitueris :
 25 tibi generum ⁹ firmum, & ¹⁰ filia invenies virum.
 fide CH. ¹¹ Quid istuc ? si ita ¹² istuc ¹³ arimum in-
 duxi esse utile,
 Cor. ¹⁴ Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
 SI. Merito te semper ¹⁵ maximum feci, Chreme.
 CH. ¹⁶ Sed quid ais ? SI. ¹⁷ quid ? CH. qui scis
¹⁸ eos nunc ¹⁹ discordare inter se ?
 SI. Ipsus mihi Davus, qui ²⁰ intimus est ²¹ eorum
 30 consiliis, ²² dixit :
 posse Et ²³ Is mihi suadet, ²⁴ nuptias, quantum queam, ut
 me ²⁵ maturem
 ris ? Num censet ²⁶ faceret, ²⁷ filium nisi sciret ²⁸ eadem
 est. ²⁹ hanc velle ?
 om. Tute adeo jam ²⁹ ejus audies verba. ³⁰ Hec, evocate
 35 ³¹ hic Davum :
 Sed eccum, video ipsum foras exire.
 Res tuas
 bi habeto, vel Res tuas tibi agito : tandem levioribus de causis fa-
 tum est ; unde à Simone incommoditas tantum & discessio dicitur.
 Resipiscat, mores filius meus mutet propter filiam tuam, id est,
 inter- potest divelli à Glycerio. 5 Utilitates inde oriuntur, consecu-
 ta sunt ex his nuptiis. 6 Primo. 7 Mihi qui sum amicus tuus.
 In viam reduxeris, reddideris Pamphilum quem ob pravam libi-
 negos- dinem misere perdidisti. 9 Constantem, perpetuum. 10 Tu.
 & datis Quid multa dicam ? Formula est aegre & vix tandem conce-
 ulat- dentis, Comici admodum usitata. 12 Ut filia mea nubat filio tuo.
 ira 13 Tibi persuasisti. 14 Per me non stabit, quin utilitate fruaris
 de re- omni ex animi tui sententia : habes me ad omnia officia promptum
 m r- e paratum. Sic Eun. 1, 2, 83. Nunc ubi meam benignitatem susci-
 ce ju- pi in te claudier ? 15 Plurimi aestimavi, maximo in pretio ha-
 de- lui. 16 De discordia inter Glycerium & Pamphilum. 17 Rogas,
 actu quid dixerim ? 18 Pamphilum & Glycerium. 19 Dissidere, dis-
 post- cordes esse, litem & iras esse inter eos. 20 Familiarissimus, id est,
 & a- qui quam optime novit omnia eorum proposita & secreta. 21 Pam-
 modi- phili & Glycerii. 22 Retulit hoc mihi. 23 Idem Davus. 24 Ma-
 s pa- trimonium cum tua filia. 25 Accelerem. 26 Ut persuaderet
 tra- ad nuptias. 27 Meum. 28 Ducere uxorem, & relinquere Gly-
 cerium. Communicatio. 29 Davi. 30 O servi. Adverbium
 ncer- vocantis. 31 Ad me.

1 Malum,
 scilicet
 discessio-
 nem eve-
 nire.
 2 Avertant.
 3 Divortium, separa-
 ratio inter
 Pamphi-
 lum &
 Philume-
 nam: quod
 adulterii
 causa pri-
 mum per-
 mitteba-
 tur apud
 Romanos:
 mox eti-
 am steri-
 litatis.
 Divortio
 formula
 erat.
 Res tuas

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CHREMES.

1 Appropinquat Davus, urgetque nuptias, quas tamen nollet fieri. Qui ubi videt herum serio de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & examinatus redditur, suumque dereffatur consilium.

2 Sponsa, quam decrevistis dare filio tuo.

3 In vesperum inclinatur dies. Nocturnus uxor lucebatur domum, praelatis facibus.

4 Quid dicat? Apostrophe ad Chremetem.

5 Antea, jam pridem.

6 Quod.

7 Major pars fervorum, qui sunt astuti, versuti, ad fraudandum herum callidi.

8 Consuevit facere.

9 Deciperes.

10 Pamphilus.

11 Ne me deciperes.

12 Valde.

13 Te Pamphilum.

14 Est id, quod nos celasti?

15 Credo jam tibi.

16 Qualis sim, id est, quam fidelis & probus.

17 Quas institueram de filio meo.

18 Ea de causa finxi nuptias futuras, ut perfecte experier dolos utriusque vestrum.

19 Quod Græci dicunt, *ἔτος ἔχει*.

20 Admirantis.

21 Te ideo simulare nuptias.

22 Intersectio iridentis.

23 Propositum, commentum astutia & calliditate plenum.

24 Quod dicturus sum.

25 Postquam.

26 Parandorum opsoniorum gratia.

27 Temperstive, in tempore Chremes mihi occurrit.

28 *Δεικτικῶς*.

29 Intersectio dolentis.

30 Hæc aversus ad spectatores dicit.

31 Ego & herus meus Pamphilus. Hic verum est: *Malum consilium consultori pessimum est*.

31 Refero Chremeti de iris Glycerii & Pamphili.

DA, Quid

DA. Quid-nam audio? SI. gnatam ut ¹ det oro,
² vixque id exoro. DA. ³ occidi.

SI. ⁴ Hem? quid ⁵ dixti? DA. ⁶ optime, inquam, fa-
 ctum. SI. nunc per ⁷ hunc nulla est mora.

CH. Domum modò ibo: ut ⁸ apparentur ⁹ dicam: at-
 que ¹⁰ huc renuncio.

SI. ¹¹ Nunc te oro Daxe quoniam ¹² solus mihi effe-
 cisti has nuptias.

DA. ¹³ Ego verò solus. SI. ¹⁴ corrigere mihi gnatum
 porro enitere.

DA. Faciam hercle ¹⁵ sedulo. SI. ¹⁶ potes nunc, dum
¹⁷ animus ¹⁸ irritatus est.

DA. ¹⁹ Quiescas. SI. age igitur: ubi nunc est ²⁰ ipso?

DA. mirum, ²¹ nì domi est.

SI. Ibo ad ²² eum, atque ²³ eadem hæc, quæ tibi
 dixi, dicam ²⁴ itidem illi. DA. ²⁵ nullus
 sum.

²⁶ Quid causæ est, quin hinc in pistrinum rediā pro-
 ficiscar via?

²⁷ Nihil est ²⁸ precì loci relictum: jam ²⁹ pertur-
 bavi omnia:

nuptiis. 7 Chremetem, id est, hic Chremes nihil amplius obstat, quo
 minus fiant nuptiæ. 8 Nuptiæ. 9 Servis aut familiæ. 10 Hoc in
 loco mæx renuntiabo quæ acta erunt. Usus est præsentì pro futuro
 propter certitudinem. 11 Epilogus, qui habet adhortationem, quæ è
 causâ efficiente sumpta est. 12 Tu solus causâ es, cur hæ nuptiæ
 fiant. 13 Quasi vero ego solus effecissem has nuptias. Hoc autem
 scum dicit non ad confirmationem, sed ad increpationem. 14 Ad
 viam rectam redigere mihi deinceps labora. 15 Diligenter, sine do-
 lo. 16 Gnatum corrigere. 17 Filii mei. 18 Commotus ira, iratus
 Glycerio. Metaphora sumpta est à canibus. 19 Desine mihi com-
 mendare. 20 Filius meus. 21 Nisi Pamphilus est domi tuæ: cum
 sint inimicitie illi cum Glycerio. 22 Filium meum. 23 Verbo,
 sc. quod nuptiæ sint futuræ. 24 Similiter Filio meo. 25 De me
 actum est. Exclamatio omnino desperantis. Proverbia sunt Comi-
 cis usitata, nullus sum, occidi, perii: quibus desperationem aut in-
 gens malum significamus. 26 Quid obstat, quæ defensio mihi est,
 quæ excusatio, ut non ex hoc loco eam in ergastulum ad circum-
 agendas molas trusariles, ubi fruges comminuuntur? Ovid. *Con-
 scia mens ut enique sua est, ita concipit intra Pe'ora, pro sacro spem-
 que metumque suo.* 27 Nullus locus, nulla opportunitas relicta est
 precibus, id est, preces non sunt va'ituræ propter minas Simonis:
 supra 1, 2, 28. & 29. unde etiam *phorini* mentionem hic facit. 28 Pre-
 cibus: ut Phorm. 3. 3. 14. *Ni infirmemus etiam, ut nullus locus relin-
 quatur precì?* 29 Commovi.

1 Filio
 meo in
 uxorem.
 2 Et cum
 difficulta-
 te ac mul-
 tis preci-
 bus oran-
 do impe-
 tro, obti-
 neo quod
 peto ab eo.
 3 Perii
 nullus sum.
 4 Inter-
 rogantis
 & inter-
 minantis.
 5 Videretur
 senex sub-
 audisse ea,
 quæ Da-
 xus ob-
 murmura-
 verat.
 6 Simulat
 se probare,
 quod senex
 fecerit in

1 Simo-
nem.
2 Protrusi
contra
suam vo-
luntatem
Pamphi-
lum filium
heri mei
in matri-
monium.
3 Meo
consilio.
4 Hæ nuptiæ fieri deberent. 5 Nihil tale sperante Simone, præter
spem Simonis. 6 Nolente, contra voluntatem ipsius. 7 Hemi! qui
nam mea evasit astutia! Ironia. Nam seipsum irridet: q. d. pulchrè
certè feci. 8 Quievissem, id est, in astutiis fingendis non laboravisse.
Syncope. 9 Pamphilum. 10 Perii. 11 Præcipitarem, id est, ex
edito loco in imum me dejicerem, id est, morerer.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS, DAVUS.

1 Expositu- PA. 1 U BI 2 illic scelus est, qui me 3 perdidit?
lat cum DA. perii. PA. atque 4 hoc confiteor
Davo
Pamphi- Jure 5 obtigisse: quandoquidem tam 6 iners, tam
lus, quod 7 nulli consilii
dolo um Sum: servo-n 8 fortunas meas me 9 commississe
ejus consi- 10 futili?
lium secu-
tus, res-
ponderit patri se ducturum uxorem. 2 Ille scelestus, vel sceleratus
Davus: abstractum pro concreto. Et est Synthesis, id est, constru-
ctio respiciens sensum, non verba. 3 Destruxit, pessundedit suo con-
silio, quia me à Glycerio abstraxit. Resciverat à patre. Davi con-
silio protinus debere fieri nuptias. Sic alibi: Perdidisti ipsum, quem
adduxi pro Eunuchis, adolescentulum. 4 Malum. 5 Accidisse mihi.
6 Imprudens, sine arte & astutia in tanta re. 7 Archaice pro nul-
lius consilii, id est, sine ulla cogitatione. 8 Conditiones & status
meos, salutem meam. 9 An debebam committere? 10 Levi, ri-
marum pleno, & secreta effluentem. Metaph. à vasis. Nam vas
futile dicitur, quod facile potest effundi. Utebantur vase futili in
sacrificiis Deæ Vestæ: quia aqua, ad sacra hausta, in terra non pone-
batur: quod si fiebat, piaculum erat. Unde excogitatum vas fuit,
quod stare non posset, sed positum statim effunderetur.

Ergo¹ pretium ob stultitiam fero : sed² inultum id nunquam à me auferet.

DA. Posthac³ incolumem sat scio fore me, nunc si evito⁴ hoc malum.

PA. Nam quid ego nunc dicam⁵ patri : negabo-
velle me, modò

Qui⁶ sum pollicitus, ⁷ ducere ? ⁸ quâ fiduciâ ⁹ id
facere audeam ?

Nec, quid¹⁰ me nunc faciam, scio. DA.¹¹ nec de me
equidem, ¹² atque id ago¹³ sedulò.

¹⁴ Dicam¹⁵ aliquid jam¹⁶ inventurum, ¹⁷ ut huic
malo aliquam producam moram. PA.¹⁸ oh !

DA.¹⁹ Visus sum. PA.²⁰ ehodum²¹ bone vir, quid
ais ? viden²² me²³ consiliis tuis

Miserum²⁴ impeditum esse ? DA. at jam²⁵ expediam.
PA. expedies ? DA. certè Pamphile.

PA. Nempè²⁶ ut modò. DA. imò melius²⁷ spero.
PA.²⁸ oh, tibi ego ut²⁹ credam³⁰ fursifer !

est, laud se auferent, sc. inultum. 3 Salvum, & non periclitaturum. 4 Hoc infortunium effugio, periculum, quod mihi comminatur herus meus. Timet Davus ab hero suo, nè vapulet. Sic dicere solemus in magno periculo positi, nunquam nos periclitaturos, si illud periculum potuerimus evadere. 5 Simoni. 6 Promissi antea patri me ducturum eam. 7 Philumenam in uxorem. 8 Quo ore, qua fronte, qua audacia. 9 Negare me velle ducere. 10 De me. Ellipsis est, & vox desperantis. 11 Nec ego sciam, quid faciam. 12 Quid demeriet. 13 Diligenter. 14 Hero meo Pamphilo. Est consilium, quid velit agere. 15 Consilii. 16 Excogitaturum. 17 Ut differre seu remorari aliquantulum possim hoc incommodum, has nuptias futuras. 18 Interjectio sentientis eum, quem querebat. 19 Ab heromeo Pamphilo. Davus enim superiora interlocutus est, non perceptus à Pamphilo. 20 Particulâ est vocantis ad se. 21 Ironia. 22 Suasu tuo, ut pollicerer parenti, me ducturum uxorem. 23 Implicitum, intricatum, irretitum, pedibus quasi illigatum, ut progredi non possim. Metaphora. Impeditus enim propriè est, qui ita pedes habet illigatos, ut progredi non possit. 24 Exsolvam, extricabo, liberabo te ab his triciis, quibus es impeditus, & quasi pedum ligamenta dissolvam. 25 Expedivisti me, quia coniecisti me in nuptias. 26 Me expediturum te. 27 Interjectio indignantis. 28 Quod possis melius invenire consilium. 29 Carnifex, qui dignus es ut circumferas furcam ignominie causa. Fursiferi enim dicebantur servi, qui ob leve aliquod furtum, fugam, aut aliud delictum, cogebantur à dominiis, ignominie magis, quam supplicii causa, furcam gravem è ligno in collo ferre, subligatis ad eam manibus, & per forum aut viciniam traducebantur, prædicantes peccatum suum, simulque monentes ceteros, nè quid simile admitterent.

1 Præmi-
um, id est,
damnum.
2 Illam :
culpam,
illud cri-
men nun-
quam au-
feret non
vindica-
tum, sine
vindicta,
id est, ego
crimen
hoc vindi-
cabo. Sic
Heaut. c. 1.
At nã illud
laud inul-
tum, si vi-
vos ferent.
In Adelph.
4. 4. Ni
facient que
illos equum

1 Qui rem ¹ Tu rem ² impeditam & ³ perditam restituas?
 inegram ⁴ hem! ⁵ quo fretus sum?
 expedi- Qui me hodie ex ⁶ tranquillissima re coniecisti in
 tamque nuptias.
 2 Intrica- An non dixi ⁷ hoc esse futurum? DA. ⁸ dixti.
 tam. PA. ⁹ quid meritis? DA. ¹⁰ crucem. 15
 3 De qua Sed paululum sine ¹¹ ad me ut redeam: jam ¹² ali-
 nulla res- quid dispiciam. PA. ¹³ hei mihi!
 fiat spes. 4 Interje- Cur non habeo ¹⁴ spatium, ut de te ¹⁵ sumam suppli-
 ctio do- cium uti volo?
 lentis & irati. Namque hocce tempus ¹⁶ praeavere mihi me, haud
 5 Consi- ¹⁷ te ulcisci, finit.
 lio, id est, vide, cuius
 confilio usus sim. 6 Quae erat sine perturbatione, id est, ex pae-
 cissimo vivendi modo. 7 Ut ab illa excludar, huc concludar.
 8 Concessio. 9 Quod supplicium. 10 Patibulum, ut cruci affi-
 gar: quod supplicium maiorum servorum erat, & praecipue fu-
 gitivorum. 11 Ut animum recipiam & colligam, qui antea fuit
 perturbatus. 12 Aliquod consilium excogitabo, quo te ab hoc
 malo liberem. 13 Dolentis. 14 Tempus, occasionem, oportu-
 nitatem. 15 Exigam poenas, id est, ut puniam te. 26 Ut
 mihi consulam, & quid, agendum sit, videam. 17 De te sup-
 plicium sumere.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, DAVUS, PAMPHILUS.

1 Id est, CH. ¹ H ²occine credibile est aut memorabile,
 hoc non ³ tanta ⁴ vecordia ⁵ innata cuiquam us
 est dignum fiet,
 quod cre- Ut malis gaudeat alienis, atque ex ⁴ incommodis
 datur, aut dignum Alterius sua ut ⁵ comparet commoda? ⁶ ah,
 memoria, Id ne est ⁷ verum? ⁸ Imò ⁹ id genus est hominum
 vel quod pessimum, 5
 recensetur. Oratio
 negativa.
 In hac scena expostulat cum Pamphilo Charinus de soluta fide. 2 Ma-
 licia cordis: dicitur enim *vecors* mali cordis. 3 Ingenita, id est, ut
 aliquis tam vecors sit. 4 Calamitatibus, damnis, qua alteri viderit e-
 venire. 5 Acquirat, vel metiatur, aestimet, judicet. 6 Dolentis. 7 Ju-
 stum & probum hominum genus. 8 Correctio. 9 Hujusmodi homi-
 nes, qui malis gaudent alienis, sunt nequissimi.

In denegando² modo³ *queis pudor est*⁴ paululum: ¹ Ur ne-
 gent se fa-
 cturos esse
 aliquid,
 ut hic
 Pamphilus
 negavit
 se ductu-
 rum esse
 Philume-
 nam.
 Post ubi jam tempus est promissa⁵ perfici,
 Tum coacti⁶ necessario se⁷ aperiunt, &⁸ timent,
 Et tamen⁹ res cogit eas¹⁰ denegare. Ibi
¹¹ Tum impudentissima eorum¹² oratio est: ¹⁰
¹³ Quis tu es? ¹⁴ quis mihi es? ¹⁵ cur meam tibi?
¹⁶ heus,
¹⁷ Proximus sum egomet mihi:¹⁸ attamen ubi fides,
¹⁹ Si roges, nihil pudet: ²⁰ hic, ubi²¹ opus est, ² Paulo
²² Non verentur: ²³ illic, ubi nihil opus est, ²⁴ ibi
 verentur.
²⁵ Sed quid agam? ²⁶ adeamne ad eum & cum²⁷ eo
 injuriam hanc²⁸ exposulem?
 Mala²⁹ ingeram multa: ³⁰ atque aliquis dicat,
³¹ nihil promoveris.

³ Quibus.
⁴ Junge
 cum de-
 negando.
 Q. d. Mo-
 do, cum
 peteretur

aliquid ab iis, promittebant, puduit enim negare. Recte Dona-
 tus: *adeſt pudor, ne denegent: non aſeſt, ut & præſent.* ⁵ Præſta-
 ri, id est, præſtandi. Græciſmus, infinitivus pro gerundio. ⁶ Quia
 debent præſtare aliquod officium. ⁷ Animum, ingenium ſuum, diu
 celatum & diſſimulatum, id eſt, animi ſui malitiam at vecordiam
 offendunt æ patefaciunt. ⁸ Ne vi auferatur, quod negant. ⁹ Quam
 præſtandam receperunt, cum ab iis repetitur, nec eam præſtare
 expediat. ¹⁰ Quod promiſerunt. ¹¹ Quando debent perficere pro-
 miſſa. ¹² Impudentiſſimè in hunc modum loquuntur. ¹³ Qui dicis
 me tibi aliquid promiſiſſe. ¹⁴ In cognatione, id eſt, qua neceſſi-
 tudine ſum tecum conjunctus? ¹⁵ Cur meam amicam tibi conce-
 derem? ¹⁶ Non vocantis eſt hoc loco, ſed revocantis aliquem
 ad attentionem ejus, quod ſtatim eſt dicendum. Sic Eun. 2, 2, 45.
Omnium rerum, heus, viſiſtudo eſt. ¹⁷ Charus, benevolus, id eſt,
 primum mihi eſt proſpiciendum. Supra 2, 5, 16. *Omnis ſibi mallo-
 melius eſſe, quàm alteri.* ¹⁸ Attamen ſi roges eos, ubi promiſſum
 vel fidelitas ſit, quam promittendo dederunt. ¹⁹ Eos, id eſt, nihil
 eorum, quæ promiſerunt, præſtant. ²⁰ In hac re. ²¹ Tempus
 eſt promiſſa perfici. ²² Nullo pudore afficiuntur illa promiſſa
 denegandi. ²³ In alia re, cum rogantur quod denegare ce-
 rat liberam. ²⁴ In ea re præſtanda aut facienda pudore afficiuntur,
αἰσχύνονται, αἰδῶνται. Plaut. Epid. 2, 1. *Plerique ſunt, quos, cum
 nihil reſert, pudet; ubi pudendum eſt, ibi deſert pudor.* ²⁵ Sequitur
 deliberatio & conſilium. ²⁶ Debeone Pamphilum adire? ²⁷ De
 accepta Philumena, quam ſe mihi relicturum erat pollicitus.
²⁸ Exprobrare ei, id eſt, conqueri debeam cum Pamphilo de hac
 injuria? *Expoſulare* eſt conqueri apud eum, qui nobis fecit inju-
 riam. ²⁹ Inferam illi multa maledicta, eaque quaſi in cerebrum
 illius infundam, in illum injiciam, qui me, accepta fide de non du-
 cenda Philumena tam perfidiòſè fruſtratur. Metaphora. ³⁰ Occu-
 patiuncula, quàm conſutat. ³¹ Nihil profeceris expoſulando & in-
 gerendo mala multa.

1 Scilicet ² *Multum* : ³ *molestus* ⁴ *certè ei fuero, atque a*
 5 *nimo morem gesserò.*
 6 *PA. Charine, & me & te* ⁷ *imprudens, nisi quid Di*
 8 *respiciunt, & perdidit.*
 9 *CH. Ita-ne imprudens ? tandem inventa est* ¹⁰ *cau*
 11 *sa :* ¹² *solvisti fidem.*
 13 *PA. Qui tandem ? CH. etiam* ¹⁴ *nunc me* ¹⁵ *du*
 16 *cere istis dictis postulas ?* ¹⁷ *20*
 18 *PA. Quid istuc est ? CH. postquam me* ¹⁹ *amare*
 20 *dixi,* ²¹ *complacita est tibi.*
 22 *16 Heu me miserum,* ²³ *qui tuum animum ex animo*
 24 *spectavi meo.*
 25 *PA. Falsus es. CH. non tibi satis esse hoc vi*
 26 *sum* ²⁷ *solidum est gaudium,*
 28 *Nisi me* ²⁹ *lactasses amantem, &* ³⁰ *falsà spe pro*
 31 *duceres ?*
 32 *23 Habeas. PA. habeam ?* ³³ *ah ! nescis quantis in*
 34 *malis* ³⁵ *verser miser,* ³⁶ *25*
 37 *Quantâsque hic suis* ³⁸ *consiliis mihi* ³⁹ *confecit so*
 40 *licitudines*
 41 *favore di*
 42 *gnantur. 7 Pessundedi. 8 Scilicet me perdidisti ? Ironia. q. d. i*
 43 *mo consulto id effecisti. Reperit illud verbum Pamphili. 9 Ratio,*
 44 *excusatio sen defensio aliqua mutata fidei. 10 Fregisti, violasti,*
 45 *non præstitisti promissa. Alii Ironicè intelligunt. 11 Quare dic*
 46 *cis me solvisse fidem ? 12 Adhuc, postquam cognovi totum nego*
 47 *tium. 13 Blandis verbis seducere, decipere. 14 Philumenam, fi*
 48 *liam Chremetis. 15 Placuit, irrisit. 16 Est* ¹⁷ *pietatis* ¹⁸ *dolentis*
 49 *17 Quod putavi te talem erga me esse, qualis ego erga te eram.*
 50 *18 Deceptus es, falleris, qui sic de ingenio meo iudices: 19 Nun*
 51 *quid hoc tibi satis fuit, accipere Philumenam uxorem, eamque mi*
 52 *hi præripere, nisi insuper me vanis tuis pollicitationibus ludifica*
 53 *reris ? 20 Plenum, firmum, perfectum. Antiqui enim solidum id*
 54 *dicebant, quod absolutum esset : propterea quod nihil concavi aut*
 55 *rimarum haberet, quasi undique compactum. Unde solidum* ⁵⁶ *elur*
 57 *dixit Virg. pro integro. Tractum inde ad alias res incorporeas,*
 58 *ut ad animi facultates & huiusmodi. 21 Allexisses blanditiis in*
 59 *fraudem. Metaph. à matribus, quæ, dum lactant filios, interdum*
 60 *animi causa mammam præbent, ac subinde retrahunt. Sic infra 5,*
 61 *4, 9. Sollisitando & pollicitando eorum animos lactas ? 22 Vana*
 62 *spe, quam ego ex tuis verbis conceperam de accipienda Philume*
 63 *na, detineres, de die in diem duceres ? 23 Accipias tibi Philu*
 64 *menam. Permissio cum indignatione. 24 Interjectio dolentis. 25 Af*
 65 *fiduè sim. 26 Persuasionibus. 27 Molitus sit adversus me, effece*
 66 *rit, comparaverit anxietates, molestias animi.*

1 Dent. *At tibi Diidignum factis exitium¹ dunt.*
 2 Interje- *Eho, dic mihi, si omnes³ hunc⁴ conje-ctum in nuptias*
 ctio atten- *Inimici vellent, quod, ni⁶ hoc,⁷ consilium darent⁸*
 tionem ex-
 poscens. DA. *Deceptus sum, at non⁹ defatigatus.*
 3 Pamphi- CH. *scio* 46
 lum. DA. *Hac non successit,¹⁰ aliã aggrediemur viã:*
 4 Conji- *Nisi id putas, quia primò¹¹ processit parum,*
 cere, pro- *Non posse jam ad¹² salutem converti hoc malum.*
 trudere. PA. *Imò etiam: nam satis credo, si¹⁴ advigi.*
 5 Pamphi- *laveris,* 50
 6 Tuum
 consilium, *Ex¹⁵ unis¹⁶ geminas mihi conficies nuptias.*
 quod illi
 dedisti. DA. *Ego Pamphile, hoc¹⁷ tibi pro¹⁸ servitio debeo,*
 7 Ducenda *Conari manibus, pedibus,²⁰ noctesque & dies*
 uxoris. *Capitis periculum adire,²² dum prosum tibi.*
 8 Defessu
 in alio *Tuum est, si quid²⁴ præter spem evenit, mihi*
 consilio *ignoscere.* 55
 invenien-
 do, ut nul-
 las alias
 vias pro-
 sequi ve-
 lim: im-
 ad alia ex-
 perienda
 paratus
 sum.
 9 Te non esse defatigatum. Ironia. 10 Alia ratione, alio modo at-
 tentabimus rursus aliud consilium. Virg. 4. Æn. *Inveni, germanus,*
 viam, *gratam sorori.* 11 Successit malè, infelicitèr. 12 Prospicita-
 tem, incolumitatem emendari. 13 Quid ni? Ironica concessio.
 14 Valde laboraveris, dederis operam. 15 Nuptiis, id est, ex uno
 matrimonio. Nota hic obiter, *unus, a, um*, in plurali non usurpari,
 nisi cum nominibus singulari numero carentibus. 16 Duplex matri-
 monium effices. 17 Meo domino. 18 Servitute. Quia sum servus
 tuus. 19 Eniti omnibus membris & totis viribus, assidua & inde-
 fatigata diligentia. 20 Omni tempore. 21 Vitam meam mortis pe-
 riculo exponere. 22 Dummodo sim utilis, inserviam tibi. 23 Tu
 debes, tuæ sunt partes. 24 Contra opinionem & voluntatem meam.
 25 Do operam sine dolo, diligenter, ut melius succedat. 26 Utilius
 consilium. 27 Excogita. 28 Noli uti consilio meo. 29 Te missum
 facere: sed restitue, &c. 30 Restitue me prius in eum statum, in
 quo me accepisti. Plaut. *Haud facile te in eundem rursus*, restitues
 locum. 31 In quo eram, priusquam hæ nuptiæ essent inceptæ.
 32 Restitum te in eum locum, in quo prius eras. 33 Ut resti-
 tuas me in pristinum locum. 34 Interjectio subito advertentis ad a-
 liquid, & cogitantis aliud consilium. 35 In Græcia obrinebat olim,
 ut fores non introsum, sed in viam publicam aperirentur. Itaque
 exiturus quisque intus sono seu crepitu quodam præmonebat præter-
 euntem, aut fortè præforibus in publico stantem, nè ab impulsu de im-
 provisò janua laderetur. 36 A domo Glycerii.

PA. ¹ Nihil ad te. DA. ² quero. PA. ³ hem ⁴ nunc. ¹ Pertinet, si ostium Glycerii dabo. ⁶⁰ concreperit.

² Id jam ago, in eo sum, ut excogitem consilium aliquod, quo in pristinum statum restituaris. ³ Dolentis vel indignantis particula. ⁴ Nunc tandem quaeris consilium? Putabam te habere in promptu. ⁵ Consilium scilicet, quo in pristinum restituaris locum.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPPILUS, CHARINUS, DAVUS.

MY. ¹ JAM, ² ubi ubi erit ³ inventum tibi cura-
bo, & mecum adductum

⁴ Tuum Pamphilum : tu modo, ⁵ anime mi, noli te
⁶ macerare.

PA. ⁷ Mysis. MY. quid est? ⁸ hem Pamphile, ⁹ optime mihi te offers. PA. quid est?

MY. ¹⁰ Orare jussit, si ¹¹ se ames, ¹² hera, jam ut ad sese venias :

¹³ Videre ait te cupere. PA. ¹⁴ vah, perii? ¹⁵ hoc malum ¹⁶ integrascit.

¹⁷ Sic-cine me, atque illam operâ tuâ nunc miseros sollicitari?

Nam idcirco ¹⁸ accersor, nuptias ¹⁹ quid mihi ²⁰ apparari ²¹ sensit.

Glycerium intus. ³ Ut inveniam & mecum adducam. ⁴ Amato-rem. ⁵ Tu Glycerium. quam toto pectore amo : & est mollis oratio & blandimentum muliebre. ⁶ Cruciare, affligere. Sic infra, ⁵, ³, ¹⁵. Cur me macero? Meton, effecti pro efficiente : sollicitudo enim & afflictio animi maciem contrahit : vel Metaph. à corpore ad animum. Nam quemadmodum ignis, calor, aut inedia corpus macerant, id est, macrum reddunt : sic etiam cura, mœror animum macerant atque excruciant. ⁷ Est vocantis. ⁸ Latantis interjectio. ⁹ Opportune ac tempestive obviam mihi venis. ¹⁰ Ordo est : Hera jussit me orare te, si ames se, ut jam venias ad sese : ait se cupere videre te. ¹¹ Heram. ¹² Glycerium. ¹³ Ut videat. ¹⁴ Interjectio desperantis. ¹⁵ Sollicitudo scilicet de nuptiis : declarant v. ⁶, ⁷, ¹⁰. ¹⁶ Renovatur. ¹⁷ Siccine oportet me atque Glycerium afflictos tuo labore, qui operam dedisti ut nobis hoc malum pareres, perturbari? Hæc autem Pamphilus dicit Davo. ¹⁸ Ab ancilla ad Glycerium. ¹⁹ Quia ²⁰ A patre meo. ²¹ Intellexit Glycerium.

1 A quibus nuptiis, id est, non futuræ fuissent nuptiæ. 2 Poteramus abstinere sine turbatione ac labore. Imperfonaliter. 3 Si Davus quievisset, neque aliquid fuisset molitus. 4 Ironia. 5 Quasi Pamphilus non satis furat, commotus, irritatus aut iracundus fit. 6 Impelle eum, incita querelis tuis. Subministra iracundiæ alimenta, oleum adde camino: Hoc dicit Davus cum indignatione, non audientibus Pamphilo aut Charino, quia videbat Charinum irritare suis dictis animum Pamphili. 7 Quod Glycerium nuptiis tibi apparari sensit. Confirmat verba Pamphili. 8 Luctu, dolore: timet enim, ne deferat se. 9 Compellatio habet asseverationem. 10 Sanctissimè juro. 11 Per omnem reliquam vitam. 12 Glycerium: 13 Non eam me, inquam, deserturum. 14 Etiam si. 15 Si scirem ipsum etiam patrem mihi fore inimicum. Propter verecundiam non nominat patrem, quem tamen etiam significat. 16 Glycerium. 17 Elegi, desideravi. Avoluntate. 18 Mihi. A fortuna. 19 Concordant cum meis, mihi placent. 20 Illius Glycerii. 21 Pereant, ita à nobis abeant ac discedant, ut nunquam ad nostrum revertantur aspectum, est autem *vahant* renunciationis verbum, non execrationis, ne malè optet etiam patri. 22 Discordiam, divortium expetunt, id est, qui nos dirimere volunt, qui volunt nostrum amorem esse irritum. 23 Glycerium. 24 Præterquam mors, id est, nisi aut ipse moriatur, aut ipsa moriatur: morti enim nemo resistere potest. 25 Vires atque animum recipio, cum hæc audiam: ut supra 1, 5. *Reddidisti animum.* 26 Hoc, quod dixi, est verissimum. Nam Delphis oraculum fuit Apollinis omnium celeberrimum: unde & quæ certissima & verissima intelligi vellent, proverbiali figura ab Apolline responsa esse dicebant. Cic. *Hæc ex oraculo Apollinis Pythi reddita tibi putat, nihil potest esse verius.* 27 Verius, certius. 28 Quam hoc meum responsum, quod tibi dico. 29 Oraculum, quod reddebat Delphis in Tripode. 30 Per me factum esse, me fuisse in causa & impedimento, quod non hæc nuptiæ fierent. 31 Velim id. 32 Fieri.

Id faciam, ¹ in proclivi quod est, ² per me stetisse ¹ Quod factū facile est.

ut ³ credat. ² Per me factum esse, quo minus hæ

⁴ *Quis videor?* CH. ⁵ *miser æquè ⁶ atque ego.* ⁷ *Consilium quæro.* CH. ⁸ *fortis es.* ²⁰ *starent nuptiæ.*

PA. ⁹ *Scio, ¹⁰ quid conere.* DA. ¹¹ *hoc ego tibi pro-* ³ *Pater Simo.*

fectū effectum reddam. PA. Jam ¹² *hoc opus est.* DA. *quin jam ¹³ habeo.* ⁴ *Qualis tibi vide-*

CH. *quid est?* DA. ¹⁴ *huic, non tibi habeo, ¹⁵ nè erres.* ⁵ *Scilicet videor, quia*

CH. ¹⁶ *Sat habeo.* PA. *quid facies?* ¹⁷ *cedo.* ⁶ *Ironice hoc dicit Charinus, non*

DA. *dies hic mihi ¹⁸ ut sit satis, vereor,* ⁷ *non potes resistere parenti.*

¹⁹ *Ad agendum: nè ²⁰ vacuum esse me nunc ad* ⁸ *Ironice hoc dicit Charinus, non*

²¹ *narrandum credas.* Proinde hinc vos ²² *amolimini: ²³ nam mihi impe-*

dimento estis. PA. Ego ²⁴ *hanc visam.* DA. *quid ²⁵ tu? quo hinc te* ⁹ *audiente Pamphilo. Donatus hic orationem, interruptam Davi verbis,*

²⁶ *agis?* CH. *verum vis dicam?* DA. *imo etiam* ¹⁰ *continuat illo, fortis es: quasi Pamphilus conitantiā suā probari concu-*

perisset, cum interrogaret Charinum: quis videor? Charinus autem ¹¹ *comparationem fortunæ suæ interposuerit, antequam tu miser et*

fortis conjungeret. 6 Sicut ego: quia ego excludar ab ea propter ¹² *te. 7 Rationem ac modum, quote expediam ac restitui in bonum*

statum. Pamphilus enim, dum illud (quis videor?) dixit Charino, si- ¹³ *mul infestis Davum perstrinxit oculis, qui ejus placandi gratia, non*

quidem ad vocem, sed ad minas vultus parum familiaris, respondet, ¹⁴ *consilium quæro. 8 Magnanimus, validus, qui nullo infortunio depri-*

meris. 9 Scio, quantam rem moliaris, ut scilicet pater per me stetisse ¹⁵ *non credat, quo minus hæ nuptiæ fiant. 10 Quantam rem, quantum*

negotium suscipias. Supra 2.2.1. Di boni, boni quid porto! Frustra Do- ¹⁶ *natus putat, hæc alii, quam Pamphilo, tribuenda esse: cætera explica-*

rio placet. 11 Hoc ipsum, quod conjicis, jam jam effectum, id est, per- ¹⁷ *fectum reddam: efficiam, quod petis. 12 Consilio. 13 Imo vero ex-*

cogitatum est consilium, quod quæro. 14 Pamphilo. Rejection: 15 Nè ¹⁸ *decipiaris, id est, nè existimes ad te pertinere. 16 Mihi satis est, si*

huic habeas: non enim potest Pamphilo consuli, quin etiam ipsi Charino ¹⁹ *consulatur. 17 Dic mihi. 18 Nè non sufficiat. 19 Quod molior.*

20 Otiosum, tantum temporis me habere: 21 Meum consilium. 22 A- ²⁰ *move te, id est, discite. Amolimus ea, quæ cum magna difficultate ac*

molimine amoveantur ac tolluntur e medio: cum enim res aliqua jacens in ²¹ *medio magnitudine & mole sua adfert molestum impedimentum neque*

nisi cum magna difficultate discedit, dicimus eam amoliri. 23 Nam con- ²² *siliis meis & expeditioni gravis ac molesta est hæc vestra apud memora.*

24 Meam Glycerium (quam ancilla dixerat mihi in mœrore esse, quod ²³ *me non videret) invisam. 25 Charine facturus es, id est, cur non hinc*

etiam te amoliris? 26 Fers, ducis? Agere se est propriè tardè disce- ²⁴ *ndis ac tristis. Atque ita perfringit Charini itupiditatem: aguntur e-*

nim bruta, quæque alterius ductu indigent. ²⁵

1 Quo iturus sit. Narrationis incipit mihi initium. CH. quid fiet?
 Cum enim DA. Eho impudens, non satis habes, quod tibi dileculam addo,
 am complere debueris, ne scio quid narrare coepisti.
 2 De me, CH. Ut ducam. DA. 8 ridiculum. CH. 9 huc face ad me venias, 10 si quid poteris.
 id est, DA. 11 Quid veniam? 12 nihil habeo. CH. attamen 13 si quid. DA. age veniam. CH. 14 si quid, 30 Domi ero. DA. Tu Mysis, 15 dum exeo, 16 parumper opperire hic.
 ex te volo MY. Quapropter? DA. 17 ita factum est opus. MY. 18 matura. DA. 19 jam, inquam, 20 hic adero.

quid spei mihi sit reliquam de ducenda Philumena, tibi que causam meam commendare: tu potes efficere, ut ducam Philumenam. Charinus ergo, quod cum proemio & apparatu volebat dicere, confessione 28 *μαρτυρῶ* in compendium mittit. 3 Parvam diem. in qua scilicet ambias, quantum poteris, ad ducendam Philumenam? 4 Pamphilo, 5 Protraho, dissero. 6 Intercepit Davus sermonem Charini, dicens: Quid ergo vis tibi fieri? 7 Philumenam, scilicet *fac quæso, effus*. 8 Scilicet *est*, vel *hominem*, vel *saput*. Negare vult, quod rogatur, Davus, ut intendat Charini industriam. 9 Hoc *Δεικνύας* accipe: domum enim ostendit. 10 Si quo modo poteris venire, vel meam causam juvare, & aliquid efficere. 11 Quare, cur. 12 Tibi consilii. 13 Consilii habueris, venito. 14 Scilicet *habueris*, id est, si quid erit, quod mihi renunciare velis. 15 Donec redeam ex domo Glycerii, quo nunc propero. 16 Aliquamdiu me hic expecta. 17 Sic faciendum est. 18 Statim redeas. 19 Protinus. 20 Ubi tu me expectas.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS.

1 Mysis MY. 1 **N**ihil-ne esse proprium cuiquam? Dis heræ suæ de Pamphilo, ut videbatur, male metuentis fortunam deplorat. 2 Peculiare, perpetuum, stabile, id est, illa, quæ putamus esse stabilia, sunt inconstantissima. Nam quod habemus, si postea aufertur à nobis, aut alio recedit, id proprium dici non potest. Hoc ait Mysis propter amatorem Pamphilum, quem existimabat recessisse ab amore Glycerii, ut Philumenam duceret. 3 Vestrum auxilium imploro. Nam quibus fidimus, ab his auxilium expectamus.

Summum bonum esse ² *heræ putabam hunc Pam-* ¹ *Summam*
philum, ² *Amicum,* ⁴ *amatorem,* ³ *virum,* ⁶ *in quovis loco* ¹ *felicita-*
Paratum: verum ex ⁷ *eo nunc* ⁸ *miseram quem capit* ² *tem, id est,*
Dolorem? ⁹ *facile hinc plus mali est, quam illic* ³ *amatorem*
boni. ⁵ *Glycerio.* ⁴ *constantis-*
Sed Davus exit: mi homo, quid ¹⁰ *istuc obsecro est?* ⁵ *sumum.*
¹¹ *Quò portas puerum?* ³ *Verum*
¹ *et non*
⁴ *fictum.*
⁵ *Perpe-*
⁶ *rum.* ⁵ *Virilem, & non facile vincibilem.* ⁶ *Qui paratus esset ob-*
⁷ *sequi heræ mee ubique, ubicunque res postulat.* ⁷ *Pamphilo, qui*
⁸ *existimatur summum bonum.* ⁸ *Glycerium quantum concipit mæro-*
⁹ *rem, ne amittat?* ⁹ *Certè plus doloris est, exoritur à metu amittendi*
¹⁰ *Pamphili, quam fuit gaudium in voluptate & spe potiundi. Al-*
¹¹ *hinc, illinc.* ¹⁰ *Quod portas.* ¹¹ *Glycerii infantem involutum pro-*
¹² *fert in scena Davus, mox evolvit traditque ancillæ quasi puerum mater*
¹³ *ante Simonis fores exponi curasset.*

ACTUS IV. SCENA IV.

DAVUS, MYSIS.

DA. ¹ *M* ² *Ysis, nunc opus est tuâ* ¹ *Davus*
³ *Mihi* ² *ad hanc rem* ³ *expromptâ* ⁴ *me-* ² *puerum ad*
⁵ *moriâ atque* ⁵ *astutiâ.* ⁶ *Simonis*
MY. *Quid nam* ⁶ *incepturus?* DA. *accipe à me* ⁷ *hunc* ⁷ *desert, ut*
⁸ *ocius,* ⁸ *ita Chre-*
⁹ *Atque* ⁹ *ante nostram januam appone.* MY. *obsecro,* ¹⁰ *his deter-*
¹⁰ *Humi-ne?* DA. *ex* ¹¹ *arâ hinc sume* ¹² *verbenas* ¹¹ *reatur.*
¹² *tibi,* ¹² *Ad id*
¹³ *quod se-*
¹⁴ *quetur, ut*

orationi meæ subservias verbis: id enim inter apparatus doli distulit
in sequentia. ³ Parata ad agendum strenuè, quæ imperabo, prolata
dexteritate agendi, & inciendo jurgii simulacro ad verum peritiam, ut
videaris non ex composito, nec tanquam præmeditata, sed ex tempore
dicere ac facere. ⁴ Ad præcepta retinenda, quæ sum dicturus.
⁵ Ad agendum. ⁶ Futurus es? ⁷ Puerum. ⁸ Cito, celeriter.
⁹ Depone, colloca ante has Simonis ades. ¹⁰ An apponam puerum
audum super terram? ¹¹ Altari Apollinis, id est, ex his fertis, qui-
bus hæc ara redimita est. Nam Apollini Comœdia dicata est (sicut
Iaccho Tragedia) in cujus honorem in altero latere scenæ aram
constituebant Comœdiam celebrantes, floribus & herbis redimitam.
¹² Herbas ac frondes collige, ex quibus hæc ara coronatur. *Verbenas*
nim (quasi *barbena*) sunt omnes herbæ frondesque sacræ ex aliquo
peco puro sanctoque decerpæ ad aras coronandas, ut laurus, oliva,
pyrus. His de loco sacro Capitolii sumptis à Consule vel Prætorè,
coronabantur Feciales & Pater patratus proficiscentes aliquo fœdera
peturi, aut bellum indicturi.

Atque

1 Verbe-
rat.

2 Puero
suppone
in terram.

3 Quod
præcipis,
id est, cur

tu ipse
non ap-
ponis

pærum
ante ja-
nuam. &

verbenas
colligis,
atque sub-

sternis?
4 Ideo
non facio

5 Si fortè
necesse
erit me

jurare
apud he-
rum Simo-

nem, me
non appo-

fuisse nunc puerum ante januam, ut possim sincerè, purè, sine excep-

tionem aut conscientie scrupulo id facere. id est, jurare: ita ut heri

meo, si juramento opus sit, liqueat me verè & sine fraude jurare. 6 As

nunc subitus iste ac insolitus conscientie scrupulus vel metus Dei, u

timeas mentiri ac pejurare, subiit atque invalid te? dic mihi. Ancill

hic *novæ religionis* exprobratione veterem malitiam nunc quoque

agnoscere haud obscurè indicat. 7 Celeriter ante januam puerum

appone. 8 Acturus sim. 9 Davus subito aspiciens Chremetem ve

nientem, exclamat. 10 Scilicet est? 11 Chremes, pater Philo

Atque ¹ eas ² substerne. MY. quamobrem ³ id tu
non facis?

DA. ⁴ Quia, ⁵ si fortè opus ad herum jusjurandum
mihi

Non apposuisse, ut liquido possim. MY. intelligo.
⁶ Nova nunc religio in te istac incessit, cedo?

DA. Move ⁷ ocius te, ut, quid ⁸ agam, porrò intel-
ligas.

⁹ Pro Jupiter! MY. ¹⁰ quid? DA. ¹¹ sponsa pa-
ter intervenit.

¹² Repudio consilium quod primam ¹³ intenderam.
MY. Nescio ¹⁴ quid narres. DA. ego quoque hinc de

¹⁵ dexterâ
Venire me ¹⁶ adsimulabo: ¹⁷ iu, ut subservias.

Orationi, utcunque opus sit, ¹⁸ verbis, vide. 19
MY. Ego, quid ¹⁹ agas, ²⁰ nihil intelligo: sed,

quid est,
²¹ Quod meâ ²² operâ opus sit ²³ vobis, ²⁴ aut tu

²⁵ plus vides,
²⁶ Manebo, ²⁷ nè quid ²⁸ vestrum remorer commodum

fuisse nunc puerum ante januam, ut possim sincerè, purè, sine excep-
tionem aut conscientie scrupulo id facere. id est, jurare: ita ut heri
meo, si juramento opus sit, liqueat me verè & sine fraude jurare. 6 As
nunc subitus iste ac insolitus conscientie scrupulus vel metus Dei, u
timeas mentiri ac pejurare, subiit atque invalid te? dic mihi. Ancill
hic *novæ religionis* exprobratione veterem malitiam nunc quoque
agnoscere haud obscurè indicat. 7 Celeriter ante januam puerum
appone. 8 Acturus sim. 9 Davus subito aspiciens Chremetem ve
nientem, exclamat. 10 Scilicet est? 11 Chremes, pater Philo
menæ promissæ Pamphilo, medio negotio, quod inceperam, superve
nit. *Intervenire* enim, est medio negotio quasi ex insidiis supervenire
& opprimere in ipso actu eos, qui rem celatum velint. 12 Repu
cio, relinquo, mutò, omitto propositum. Metaphora. *Repudiare* enim
propriè significat uxorem dimittere. 13 Antea tanquam rete dispo
sueram ac tetenderam ad decipiendos Chremetem & Simonem. Metaph
a venatoribus, qui retia intendunt ad feras captandas; vel à sagittariis
qui arcum intendunt. 14 Quid loquaris, id est, quæ sit tua senten
tia. 15 Parte itineris, quasi non adfuero. 16 Fingam. 17. T
Mysis esto causa, ut temet sermoni meo accommodes, ut dictis mei
commodè respondeas. 18 Dictis tuis. 19 Agere velis. 20 Not
21. Ob quod, ad quod, vel in quo. 22 Meo auxilio labore, & indu
stria. 23 Pamphilo & tibi. 24 Al. ut, id est, ut ingenio perspicua
cior es, & hujus rei majorem notitiam habes. 25 Plus intelligis, quan
ego intelligo. 26 Hic expectabo. Nam dum *ejus astutia* opus esse dix
it, itemque *orationi verbis subservire* jussit, manere etiam voluit. 27 N
qua in re vestris commodis impedimento sim. 28 Pamphili & tuam u
tilitatem impediam.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

CH. **R** Evertor, postquam, quæ opus fuere ad
nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam ³ accersi: sed quid
⁴ hoc?
Puer hercle est. ⁶ Mulier, tun' apposuisi ⁷ hunc?
MY. ubi
Illic est? CH. non mihi respondes? MY. ⁹ hem!
nusquam ¹⁰ est: ¹¹ væ misera mihi!
Reliquit me ¹² homo, atque abiit. DA. ¹³ Di vestram
fidem!
¹⁴ Quid turbæ est apud ¹⁵ forum? ¹⁶ quid illic
hominum litigant?
¹⁷ Tum annona cara est: ¹⁸ quid dicam aliud,
¹⁹ nescio
MY. Cur ²⁰ tu, obsecro, hic me solam? DA. ²¹ Hem!
²² quæ hæc est fabula?

pondens, ridiculam facit concertationem. ² Filiæ meæ Philumenæ.
³ Sponsam & cognatos in domum Simonis advocari. ⁴ Scilicet *istæ*,
quod est positum ante januam Simonis. ⁵ Qui appositus est. Jam
propius accedit. ⁶ Alloquitur Chremes Mysidem. ⁷ Puerum,
⁸ Ille Davus, qui me hic solum reliquit. Quærit enim Davum, qui
discesserat, ut à foro venisse videretur: namque hoc agit, ut ipse vi-
deatur simplex & ignarus, atque ut Pamphili amor prodatur Chre-
meti. ⁹ Interjectio dolentis & indignantis. ¹⁰ Davus. ¹¹ Ex-
clamatio. ¹² Davus. Non vult eum nominare propter præsentiam
Chremetis. ¹³ O Di, imploro vestrum auxilium. ¹⁴ Quantum tur-
bationis seu tumultus, & multitudinis, propter varia hominum liti-
gia. ¹⁵ Judiciale vel causarum, id est, locum, ubi causæ aguntur,
vel etiam cupidinarum, utrumque enim intelligi potest. ¹⁶ Quot
homines in foro contendunt ad iudicio, causas agunt in se invicem?
¹⁷ Præterea victus, id est, alimentum, res cibaria in magno pretio
sunt. *Annonam* vocant Latini totum proventum annum, non solum
strumenti, sed omnium aliarum rerum. ¹⁸ Hæc dicit ad specta-
tores, & Chremete non audiente. ¹⁹ Quia non fui apud forum.
²⁰ Scilicet reliquisti? Apoliopesis, obstruente illi os Davo, &
multa simul interrogante. ²¹ Interjectio admirantis. ²² Quis
hic ludus, quæ hæc ineptiæ sunt? quasi principium rationemque
ignorat.

¹ Redeo
ad Simo-
nem. Con-
specto, an-
te ades
Simonis,
puero,
Chremes à
nuptiis ab-
sterretur.
Jurgat
cum Mysi-
dem Davus,
quæ ob
consilii
ipsius ig-
noratio-
nem, fal-
laciæ,
non sub-
servit; sed
omnia
ferio re-

1 Interjectionem attentionem poscentis. 2 Qui ante januam nostram appositus est. 3 Ante domum nostram. 4 Nunquid infans, aut mente caprus es? Translatio à corpore ad animum: quod qui sani sint, corpore bene habeant: quemadmodum & qui sapiunt, bene habent animo. 5 De puero. 6 Dissimulat sibi visum Chremetem. 7 Præter te. 8 Hic puer. Secum loquitur. 9 Interjectio est consertata mulieris. 10 Conserte, veni ad dexteram partem. A sinistra enim stabat Chremes, quem omnia audire non vult: alia quippe clare, alia dici jubere preesse. 11 Desipis, non es mentis compos. Metaph. ab imperitis aratoribus, qui inter seminandum vel etiam inter arandum à recta linea, atque adeo à sulco aberrant, aut sulcum (qui alioqui recto esse debet) obliquum faciunt. 12 Scilicet apposuisti hunc puerum. Non absolvere sinit sententiam Davus, atque interrumpit, quod deinceps dictura erat Myfis, ne id senex audiat. Hæc cum superioribus illis Davi verbis connectenda; Myfis, puer hic unde est? quis ve hic attulit? Submissa voce dicit hæc Myfis. 13 Et hæc voce preffa Davus Myfidi. 14 Feceris, facias, scilicet persuasum te. Apoliopetis. 15 Convitiaris, minaris mihi. 16 Hic puer. 17 Aperte, ut possis exaudire. Jam jubet Mysidem loqui, ut audiat Chremes. 18 A nostris ædibus, scilicet puer est. 19 Interjectio ridentis ob responsum Myfidi. 20 Non est mirandum. Ironia est, sed cum indignatione conjuncta, quæ erumpit v. 19. 21 Ex domo Andriæ mulieris, id est, Glycerii, quæ ex Andria insula venit. Al. exponunt, fuit Andriæ. 22 Myfis. 23 Audio ex ipsius verbis. 24 Apris, dignis Ironia, & est ex postulatione. 25 Quos sic ludibrio habeatis. In bonis auctoribus leguntur ista: Illudere aliquem, alium, & in aliquem: sed in aliquo illudere, id vero hic solummodo reperire posse puto: quare pro, in quibus, in quos nonnulli rescribendum putant. Sic Eun. 5. 4. 20. Uleiscar: ut ne impune in nos illuseris. Eugraphius hujus phraseo extraordinariæ causam ad fictam Davi iracundiam refert. 26 Huc. 27 Opportune, tempestive. Hoc Chremes secum dicit.

DA. Propera¹ aded puerum² tollere hinc ab janua. ¹ Nunc.
 Mane : cave³ quoquam ex istoc⁴ excessis loco. 21 Clare ju-
 Y. Dii te⁵ eradicent : ita me miseram⁶ territas. rumi tolli
 DA. ⁷ Tibi ego dico, an non ? MY. quid vis ? DA. at Davus: cui
 etiam rogas ? cū parere
 Cedo, cujus puerum ? hic apposuisti ? dic mihi. Myfis vel-
 MY. ¹⁰ Tunesco. DA. ¹¹ mitte id, quod scio : dic, let, eam
 quod ¹² rogo. retinens,
 MY. ¹³ Vestri. DA. cujus vestri ? MY. Pamphili. non audi-
 DA. ¹⁴ hem ! quid : ¹⁵ Pamphili ? ente sene,
 MY. ¹⁶ Eho, an non ¹⁷ est ? CH. ¹⁸ recte ego semper 25
 fugi has nuptias. mans, in-
 DA. O facinus ¹⁹ animadvertendum ! MY. quid 25
 clamitas ? quit, cave,
 DA. ²⁰ Quem-ne ego heri vidi ad vos adferri vesperi ? est, exas :
 MY. O hominem ²¹ audacem ! DA. ²² verum : vidi ut fax,
²³ Cantharam pro facias.
²⁴ Subfarcinatam. MY. Diis pol habeo gratias, 30
 cum in ²⁵ pariundo aliquot adfuerunt ²⁶ liberae. Funditus
 DA. ²⁷ Næ illa illum haud novit, cujus causâ ²⁸ hæc sive radi-
 incipit. citus e-
 vellant.
 perdant,
 ac è me-
 dio tol-

ant. Plaut. Mercat. 4, 4, 45. quin me eradicas miseram. Metaph.
 ab herbis inutilibus, quas agricolæ, quod segetibus noceant, radi-
 citus evellunt. 6 Perturbas, terres. 7 Num audis quod dico, an
 non audis, ut tollas puerum hinc ab janua ? Nunc iterum clara vo-
 ce alloquitur Mysidem. 8 Dic mihi. 9 Ante nostram januam.
 10 Tu ita interrogas, quasi non noveris. Ironia. 11 Omite di-
 cere. Hoc Davus in aurem dicit. 12 De puero. 13 Apposui pue-
 rum vestri domini. 14 Interjectio indignantis. 15 Repetit nomen
 Pamphili quasi cum indignatione, ut id disertè audiat Chremes.
 16 Interjectio attentionem poscentis. 17 Pamphili. 18 Jure, me-
 rito. Chremes adhuc solus post Davum loquitur. 19 Puniendum,
 dignum quod puniatur. 20 An non ille puer est, &c. Suppositi-
 tum innuit infantem allatum. 21 Qui hoc audet affirmare. 22 Ve-
 rum est, quod dixi de puero : *Quem-ne ego heri*, &c. 23 Anum.
 24 Sub veste, vel sub aliis farcinam habentem, id est, onus aliquod
 quasi sareinam. 25 Pariendo, partu Glycerii. 26 Scilicet mulieres,
 quæ testari possunt, puerum ex Glycerio, non ad nos allatum fuisse.
 27 Certè Glycerium Chremetem non novit. 28 Cum puero ad de-
 terrendum Chremetem.

x. Scilicet
ita ratio-
cinatur
Glyceri-
um quæ
hæc ince-
pit. Refert
enim ver-
ba Gly-
cerii.

μυρτι-
κωτ.

Ita mox
v. 41.

Coactus le-
gibus eam
uxorem
duxit.

2 Simonis.

3 Philu-
menam.

4 Nuptum

hero meo

Pamphilo.

5 Verba

sunt Davi

rejecien-
tis verba

Glycerii.

6 Hoc

Chremes

de se dicit,

qui non-

dum se à

Davo perceptum esse putat.

7 Certè.

8 Ut scias.

9 Quem hic

apposuisti.

10 Ausers à

janua.

11 Puerum.

12 Quia

puer ante

januam positus erat.

13 Porro

volvam, con-
jiciam.

14 In mediam

viam.

15 Cœno &

sordibus viæ.

16 Sanæ

1 Chremes, si positum puerum ante 2 ædes viderit,
Suam 3 gnatam non 4 dabit: 5 tantò hercle magis
dabit.

CH. 6 Non hercle faciet. DA. nunc 7 adeò, 8 ut tu
sis sciens,

Ni 9 puerum 10 tollis, jamjam ego 11 hunc mediam
in 12 viam.

13 Provolvam, teque 14 ibidem pervolvam in 15 luto.

MY. Tu pol homo non es 16 sobrius. DA. 17 fallacia

Alia aliam 18 trudit: jam 19 susurrari audio, 40

Civem 10 Atticam esse 21 hanc. CH. 22 hem

DA. 23 coactus 24 legibus

25 Eam uxorem ducet. MY. 26 eho, obsecro, an non

27 civis 28 est?

CH. 29 Jocularium in malum 30 insciens penè in-

cidi.

DA. 31 Quis hic loquitur? ô Chreme, 32 per tem-

pus advenis:

Auscul'ta. CH. audi vi jam omnia. DA. an nè 33 tu

omnia? 45

CH. Audi vi inquam 34 à principio. DA. audisti?

obsecro? 35 hem

Scelera 36 hanc jam oportet in 37 cruciatum hinc

abripì,

qua si
bus si
Davus
præ l
blandi
intelli
ro, vel
9 Int
januar
11 C
Pamp
14 C
Attic
15 D
cum
& ing
ingen
nia c
crime
dustri

* Hic ille est : non te credas Davum ² ludere.

MY. ³ Me miseram ! nihil pol falsi dixi, mī se-
nex.

CH. ⁴ Novi rem omnem : sed est Simo ⁵ intus ? ⁶ Δεν εἶναι
DA. intus est.

MY. Nē me ⁶ attingas scelestē : si pol Glycerio non
⁷ omnia hæc.

DA. ⁸ Eho inepta, nescis quid sit ⁹ actum.
MY. ¹⁰ qui sciam ?

DA. ¹¹ Hic ¹² socer est : ¹³ alio pacto haud poterat
fieri.

Ut ¹⁴ sciret hæc, ¹⁵ quæ volumus. MY. ¹⁶ hem, ¹⁷ præ-
diceres.

DA. ¹⁸ Paulum interesse censes, ¹⁹ ex animo
omnia,

²⁰ Ut fert natura, ²¹ facias, ²² an de industria ?

qua significat se esse perturbatam. 4 Sunt verba irati senis, qui-
bus significat, se nolle audire ancillam. 5 Lomi. Apostrophe ad
Davum. 6 Davus videns Chremetem ingressum domum Simonis,
præ lætitia, quod rem gnauiter confecerit, ludos facit Myfidi &
blanditias. Quod cum joco non accipiat Myfis, ut quæ rem non
intelligat, præ commotione præcedentium hæc ait. 7 Scilicet *disse-
ro, retulero*. Apophopesis. 8 Interiectione hæc attentionem movet.
9 Inter nos de puero, id est, in quem finem puer sit appositus ante
ianuam Simonis. 10 Quomodo possum scire ? Potentialis modus.
11 Chremes, quem nunc vidisti, pater Philumenæ. 12 Heri mei
Pamphili. 13 Alio modo, quam eo quo fecimus, nisi per puerum.
14 Chremes. 15 Scilicet de puero, & quod Glycerium sit civis
Attica. Nam per ea fortasse filiam suam Pamphilo non dabit.
15 Dolentis est. 17 Prædixisses, prædicere debebas te velle hoc
cum puero. 18 Parum esse discriminis. 19 Ex naturali impetu
& ingenuo affectu & animi ductu. 20 Quemadmodum naturalis &
ingenua actio postulat. 21 Scilicet *an*. 22 An ut facias om-
nia consulo & dedita opera ? Vult dicere permagnum esse dis-
crimen inter naturales rationes, & eas, quæ ex composito & de in-
dustria fiunt.

1 Chremes
scilicet,
pater Phi-
lumenæ :

Δεν εἶναι
50 q. d. vir
magnus :

ubi illi,
habet em-
phasin, qui

scilicet sic
non debet
illudi.

Ironia.
2 Deridere
me Da-

vum : quia
derides
tantum

senem.
3 Excla-
matio,

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

1 Crito
veniens ex
Andro A-
thenas de
Glycerio
percun-
ctatur an
parentes
repperit
suos: audi-
ens non-
dum repe-
rissē, dolet,
quod vi-
deat hoc
sibi obfu-
turum in
adeunda
hæredita-
te: sicque
ejus ad-
ventu pe-
niculum
omne dis-

CR. 1 IN hac 2 habitasse 3 platea 4 dictum est
Chrysidem,
5 Que se 6 inhonestē optavit 7 parare 8 hic divitiis
Potius, quā in 9 patria honestē 10 pauper vivere.
11 Ejus morte ea ad me 12 lege redierunt 13 bona.
Sed quos 14 perconter video: 15 salvete. MY. obsecro, 5
Quem video? est-nē hic Crito. 16 Sobrinus Chrysidis?
Is est. CR. o Mysis salve. MY. salvus sis, Crito.
CR. Itan? 17 Chrysis? 18 hem! MY. 19 nos 20 quidem
pol miseras 21 perdidit.
CR. Quid 22 vos? 23 quo pacto 24 hic? satis-ne 25 re-
sē? MY. 26 nos-ne? 27 sic,
Ut quimus, 28 aiunt, 29 quando ut volumus, 30 non licet.
CR. 31 Quid Glycerium? 32 jam hic suos parentes
repperit?
MY. 33 Utinam. CR. 34 an nondum etiam? 35 haud
auspicatō 36 huc me 37 appuli:

2 Hospitium habuisse. 3 Via civitatis publica latiori & ampliori.
4 πλατεῖα. 5 Mihi. 6 Chrysis. 6 Vivendo, id est, quæstu meretricio.
7 Acquirere nummos, id est, ditescere. 8 Athenis. 9 Scilicet sua, id est,
in Andro. 10 Pauperem. Gracissimus est. 11 Chrysidis. 12 Per le-
gem, id est, jure hæreditario, id est, ego legitimus sum hæres bonorum
Chrysidis: quia in familiam redeunt bona, si non est hæres de proximo
aut ex testamento. 13 Illæ divitiæ, quas hic inhonestē paravit. 14 In-
terrogem de hospitio Chrysidis. Metaph. à nautis, qui conto utuntur
ad loca inquirenda navibus opportuna. 15 Davo & Mysidi hoc dicit.
16 Cognatus, ex sorore Chrysidis natus. Sobrini dicuntur quasi sororini,
id est, nati de duobus sororibus. 17 Sc. periit, mortua est? nam impedi-
vit gemitus. 18 Ejulando proferenda est hæc particula. 19 Glycerium
& me. 20 Equidem, cerrē. 21 Morte sua, id est, non solum miseræ
sumus, fed etiam ab omnibus relicta. 22 Quomodo vos habetis aut fa-
citis? 23 Agitis? 24 In hac civitate. 25 Vivitis, vel valetis? 26 Ro-
gas: quomodo nos valeamus? 27 Agimus vitam. Ζῶμεν γὰρ, ἔχ' αἰε
θὲλομεν, αἰμ' αἰς δὲναμεθα. Non uti libet, sed uti licet, hæc vivimus.
Quo quidem monemur, temporis esse ac necessitati serviendum: & sæpe
facultatem nobis deesse, non animum. 28 Ut vulgo ferrur, ut est pro-
verbium. 29 Quandoquidem, quoniam. 30 Nobis vivere. Quæ oratio
ad præsentēs turbas spectat: quæ nondum patiebantur animum mulier-
cularum consistere. 31 Quo pacto agit? 32 Athenas. 33 Sc. repperit pa-
rentes: & pro negatione hoc est, quasi non repperit. 34 Paren-
tes repperit? 35 Infelicitur, hæc avibus, non in ipso tempore, repug-
nantibus avibus, sine quibus nihil olim, seu privatim, seu publicè fiebat.
36 Athenas. 37 Coptuli. Metaphora.

Nam pol, si¹ id scissem, nunquam² huc³ tulissem¹ Glyce-
 pedem : rium non-
 Semper enim⁵ dicta est⁶ ejus⁷ hac atque⁸ habi- dum pa-
 ta est soror : rentes suos
 Que⁹ illius fuerunt,¹⁰ possidet. ¹¹ Nunc me¹² ho- Athenas.
 Spitem ¹³ Access-
 Lites sequi, quam¹⁴ hic mihi sit¹⁵ facile atque¹⁵ sissem, re-
 utile. diuilem.
 Aliorum exempla¹⁷ commonent : simul arbitror¹⁸ est : Hæ-
 Jam esse aliquem amicum, & ¹⁹ defensorem¹⁹ ei : per dicta
 nam fere est atque
 Grandiuscula jam²¹ profecta est illinc²² clamitent²³ esse soror
 Me²⁴ sycophantem²⁴ hereditatem²⁵ persequi, ²⁶ ejus.
 Mendicum²⁷ tum,²⁸ ipsum despoliare non libet. ²⁹ Vocata.
 MY. O optime²⁹ hospes pol, Crito, ³⁰ antiquum³⁰ Mortuæ
 obtines. Chrysidis.
 CR. Duc me ad³¹ eam, ³² quando huc veni, ut vi- rium.
 deam. MY. ³³ maximè. ³⁴ Judica-
 DA. Sequar³⁴ hos : nolo me in tempore hoc videat³⁵ ta atque
³⁵ senex. existi-
 mara.

10 Bona in possessione habet Glycerium. 11 Ordo est : *Exempla*
 aliorum commonent, quam facile atque utile sit mihi hic, me hospitem
 sequi lites. 12 Peregrinum. 13 Litigando petere hereditatem,
 exercere controversias super Chrysidis bonis, quæ Glycerium possi-
 det, repetendis. 14 Athenis, in aliena mihi & ignota urbe. 15 Id
 est, difficile & inutile. 16 Qui etiam hospites exsistentes secuti
 sunt. 17 Admonet. 18 Qui eam defendat, si, quod meum est, re-
 peram. 19 Glycerio. 20 Adulta. 21 Recessit ex insula Andro.
 22 Adversarii, qui defendunt Glycerium, clamitant. 23 Tanquam
 calumniatore, & alieni boni direptorem, personam fumpsisse legi-
 timi hæredis. Metap. à servo, qui ficus, quas ipse comederat, dicebat
 hero alterum servum comedis. Proprie enim hæc vox delatorem de-
 notat, qui exportatas ex Attica regione ficus prodebat, inhians de-
 lationis præmiolo. Cum enim in Attica regione magna esset ficum co-
 pia seu multitudo (quarum tuavitate Xerxes adeo delectatus ferrur, ut
 ob id Græciæ bellum intulerit) ad eas asservandas publicè custodias sta-
 nebantur, proposita poena furibus, qui eas deciperent, & alio de-
 portarent. Hi primum dicti sunt *συνεφάντες* τὸν τῆς στυγερῆς καὶ αἰσχροῦ
 scibus prodendis, indicandis, vel etiam comedendis. At cum immeren-
 tes passim pro libidine furti deferrent, factum postea, ut id verbum
 calumniatoribus. & falsa crimina intendentibus tribueretur. 24 Ad
 me non pertinentem. 25 In judicio repetere. 26 Tanquam paupe-
 rem, emendicantem æs alienum. 27 Præterea. 28 Glycerium, quæ
 nihil habet, nisi bona Chrysidis, denudare, & vacuum omnibus bonis re-
 linquere : quia nihil suum habet. 29 Peregrine. 30 Morem vel inge-
 nium observas, id est, æquum & bonum. 31 Glycerium. 32 Quandoque-
 sem. 33 Libentissimè te ducam. 34 Eunt ad Glycerium. 35 Sino.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

1 Multis CH. ¹ *S*atis jam, satis, Simo, ² *stetata erga te*
 generibus amicicia est mea :
 officiorum. *Satis periculi cepi ³ adire : orandi jam finem face.*
 Chremes. *Dum studeo ⁴ obsequi tibi, penè ⁵ illusi vitam⁶ filia*
 vehementer iratus *SI. ⁷ Imò enim quàm maximè abs te postulo atque*
 obeam, quæ *oro, Chreme,*
 audiverat *⁸ Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re com*
 ex Davo, *probes.*
 quæ vide- *CH. Vide, quàm ⁹ iniquus sis præ studio, ¹⁰ dum es*
 rat de pu- *ficias id quod ¹¹ cupis,*
 ero Simo- *Neque ¹² modum benignitatis, neque quid me ores,*
 nem comp- *¹³ cogitas :*
 pellat, ut, *Nam si ¹⁴ cogites, ¹⁵ remittas jam me ¹⁶ onerare*
 quod jam *inuriis.*
 ceptum *SI. ¹⁷ Quibus? CH. ¹⁸ ab:rogitas? ¹⁹ perpulisti me*
 erat de *ut ²⁰ homini adolescentulo,*
 nuptiis, id *In ²¹ alio ²² occupato amore, ²³ abhorret ab re uxoria*
 prorsus *Filiam darem in ²⁴ seditionem, atque ²⁵ incerta*
 deleteretur. *nuptias ;*
 Conatur *²⁶ Ejus labore atque ejus ²⁷ dolore gnato ut ²⁸ me*
 Simo leni- *dicarer tuo.*
 bus verbis *iram*
 Chremetis *sedare.*
 sedare. *²⁹ Probatam, cognita, id*
 2 Probata, *est, satis*
 cognita, id *superq; hæcenus meam erga te amiciciam probasti & expertus es. ³⁰ Sub*
 est, satis *ire tua causa. ⁴ Ad tuam voluntatem cuncta facere, tibi inservire. Con*
 superq; hæcenus meam erga te amiciciam probasti & expertus es. ³⁰ Sub
 ire tua causa. ⁴ Ad tuam voluntatem cuncta facere, tibi inservire. Con
 sequimur, inquit studio : obsequimur officio : persequimur injuria : pro
 sequimur ordine : assequimur voto. ⁵ Perdidit ac ridiculus feci. Sic Tacito
 illudere pecunia dixit : Ter. ludere operam. ⁶ Philumenæ. ⁷ Sed certe
⁸ Ut benevolentiam illam, per verba paulo ante inceptam, nunc ipse
 effectu, actu confirmes. ⁹ Iniquus sis petitor, qui tuam ipsius cupidita
 tem magis, quàm æquum, spectas, præ nimia cupiditate faciendi, quod
 institueris. ¹⁰ Dummodo. ¹¹ Ut filiam meam dem gnato tuo. ¹² Ju
 stam mensuram benevolentia, id est, quantum fit petendum. ¹³ Artea
 dis. ¹⁴ Cogitares modum petitionis. ¹⁵ Desineres. ¹⁶ Vexare, oppri
 mere injustis petitionibus. Nam injuria dicitur, quicquid non jure
¹⁷ Quibus injuriis te onero ? ¹⁸ Interjectio dolentis & indignantis
¹⁹ Impulisti precibus tuis. ²⁰ Juvenit, imperito omnium rerum. ²¹ Al
 terius puellæ, quàm filia meæ. ²² Detento, id est, qui amet aliam, ²³ A
 lieno à conjugio legitimo, id est, qui non vult ducere uxorem. ²⁴ Dis
 cordiam, non matrimonium : quotidie enim in seditione essent inter
²⁵ Non firmum matrimonium : quia eam fortasse relinqueret, aut ratio
 nem aliquam iniret, qua eam repudiaret. ²⁶ Filia meæ commodi
 Argumentum ab iniquo. ²⁷ Mærore, ægritudine. ²⁸ Mederer, in
 medium adferrem : quia amoris gravi vulnere fauciis est.

- Impetrasti: 2 incepti. 3 dum res tulit: nunc non*
4 fert. 5 feras.
6 Illam 7 hinc civem esse aiunt: puer est 8 natus:
9 nos missos face.
10 Per ego te Deos oro, ut nè 11 illis 12 animum
inducas credere,
13 Quibus id maxime utile est 14 illum esse quam
15 deterrimum:
16 Nuptiarum gratiâ 17 hæc sunt 18 facta atque in-
cepta omnia:
19 Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adem-
ta his, desinent.
CH. 20 Erras: 21 cum Davo egomet 22 vidi 23 jur-
gantem 24 ancillam. SI. scio. CH. at
25 Vero vultu; cum 26 ibi me adesse, 27 neuter dum
28 præsenferat:
I. Credo? 29 id facturus, Davus 30 dudum præ-
dixit mihi:
31 nescio 32 quid tibi sum oblitus hodie 33 ac volui
33 dicere

factus est

Glycerium, quam amat Pamphilus. 7 Civitatis hujus Atheniensis. 8 Ex ea & filio tuo. 9 Dimitte nos, nec amplius recibus aures nostras obtunde. 10 Negationem suam Simo prece mutet, & adhuc de fallacia conficta Chremeti persuadere vult: ipsam personarum utilitatem pro argumento habens. 11 Maledicis, sc. metricibus, servis, ancillis. A qualitate personæ. 12 Tibi persudeas. 13 A causa ad effectum. 14 Filium meum Pamphilum. Pessimum, perditissimum, sceleratissimum. 16 Ad disturbandas seu impediendas cum tua filia nuptias, & cum Glycerio conficiendas. 17 Quæ facta fuisse. 18 Ab his. 19 Postquam Pamphilus meus duxerit filium tuam uxorem, atque ita non erit, quod sperent se confictis illis posse proficere, evanescent omnia: e mentiri hæc talia & invulsa edere desinent, cum sibi nil prodesse amplius mendacium videbunt. 20 Falleris. Pertendit, quod dixerat, Chremes, urgetque Simonem, ut pedire se ex tempore nequeat. 21 Servo tuo. Vide supra 4, 5, 22. A testimonio, nempe a sensu oculorum. 23 Litigantem, sc. propter puerum positum. 24 Glycerii, sc. Mysidem. 25 Seriolitigabant, non simulabant. 26 Apud ades tuas. 27 Eorum, id est, neq; Davus neq; Ancilla. 28 Præterit, prius peroperat. 29 Quod dixisti de puero, & ancilla, quæ amante januam nostram apposuit: vel mulieres ex Glycerii domo iuratas ac nuptias disturbaturas. 30 Jampridem Vide supra 3, 2. Propter quid, quamobrem aut quomodo. 32 Et quidem volui dicere, destinaveram dicere: quasi ita in domum suam invitaret & atrium Chremetem veller, ut nunc audiret, quod antea non prædictum erat. Vel ac volui, i. ut, sicut volui, sicut destinaveram. Sic Heaut. 2, 3, 24. Simus te erga idem ac fuit, id est, ut, vel sicut fuit. 33 Nempe Davum omnia mihi prædixisse, id est, miror, quomodo acciderit, ut hoc ipsum, quod maxime tibi dictum volui, modo oblitus sum tibi dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO.

1 Simo cum vidisset Davum egredientem à Glycerio & cum ex eo audivisset venisse, qui Glycerium diceret esse civem Atticam, ira accensus, Davum intro rap- tum con- jicit in vincula.

2 Securo,

tranquillo à metu vacuo : quia (inquit Donatus) negotium sollicitudo est. Sic Eun. 5. 3. 9. *Virum bonum secum Parmenonem invenio video : vide ut otiosus sit, si Deus placeat.* 3 Pamphilum, Glycerium Charinum, & nos omnes harum partium fautores. 4 Ecce Davum 5 Ex cujus ædibus exit Davus ? Videt Simo Davum egredientem & domo Glycerii, potiusque id per indignationem atque admirationem dicit, quam per ignorantiam. 6 Jubeo vos esse animo otio meo auxilio, mea opera, & adventu Critonis peregrini. Davus non videns Chremetem neque Simonem, continuat suum sermonem. 7 Quod Davus egreditur domo Glycerii adeo exultant 8 Opportuniorem. Admiratur Davus, quod in ipso articulo perculi supervenerit Crito. 9 Commodius advenire. 10 Nunquid commodus in ipso tempore quenquam accedere, atque hinc Crito accessit. 11 Hic sceleratus Davus : ad sensum enim, non à verba respicit. Sic supra 3. 5. 1. *Ubi illie scelus est, qui me perdidit ?* 12 In tuto, in securitate, citra discrimen. Nam ut in profundo periculum est (ait Donatus) ita in vado securitas est. Est ergo Metaphora à natantibus & navigantibus sumpta, qui salvi sunt, ubi vadum contigerunt. Supra, *Ego in portu navigo.* 13 Davus 14 Metuentis & perturbati animi sunt verba. 15 Ironia. 16 Interjectio perturbati est. 17 Blandimentum est, ut sæpe alias. 18 domo nostra. Nam supra 3. 4. dixerat Simo : *Domum modo illi ut apparentur, dicam.* 19 Ironia, qua significat, quod nihil effectum. 20 Quando, cum. 21 Sponsam Philumenam, ut fiant itate nuptiæ. 22 Dicis, Iracunda Ironia. De hoc intolerabili nugæ Donati commentario leguntur : *benè sanè, valide, quia qui sanus & idem & validus : quis credat Donatum hæc scripsisse ?* 23 Pamphilus. Eugraphius melius id legit, & explicat : hoc enim solum jam ok, ut ipsa puella sive sponsa debeat evocari. 24 A nuptiis

DA. 1 **A** Nimo jam nunc 2 otioso 3 esse impero. CH. hem 4 Davum tibi.

SI. 5 Unde egreditur ? DA. 6 meo præsidio atque hospitio. SI. 7 quid illud mali est ?

DA. 8 Ego 8 commodiorem hominem, 9 adventum, 10 tempus non vidi. SI. 11 scelus !

Quem-nam hic laudat ? DA. omnis res est jam 12 in vado. SI. cesso 13 alloqui ?

DA. 14 Hæc est : quid agam ? SI. ô salve 15 bone vir. DA. 16 hem Simo, ô 17 noster Chremes, 5

Omnia apparata jam sunt 18 intus. CH. 19 curasti probè.

DA. 20 Ubi voles, 21 accerferè. SI. 22 benè sanè : 23 in enimvero 24 hinc nunc abest.

¹ Etiam tu hoc respondes, ² quid istic tibi negotii est

DA. ³ mihi-n' ? SI. ita.

DA. ⁴ Mihi-ne ? SI. tibi ⁵ ergo. DA. ⁶ modo introii.

SI. quasi ego, ⁷ quam dudum id rogem.

DA. Cum ⁸ tuo gnato ⁹ und. SI. an-ne est ¹⁰ intus

Pamphilus ? ¹¹ crucior miser.

¹² Eho, non ¹³ tu dixti esse inter ¹⁴ eos ¹⁵ inimici-

tias, ¹⁶ carnifex ?

DA. ¹⁷ Sunt. SI. cur igitur ¹⁸ hic est ? CH. quid

¹⁹ illum censes ? ²⁰ cum illa litigat.

DA. ²¹ Imò verò ²² indignum, Chreme, jam facinus

²³ faxo ex me audias.

²⁴ Nescio qui ²⁵ senex modò ²⁶ venit : ²⁷ illum ²⁸ cen-

fidens, ²⁹ catus :

Cum ³⁰ faciem videas, videtur esse ³¹ quantivis pretii :

³² Tristis severitas inest in ³³ vultu, atque in verbis

³⁴ fides.

SI. Quid-nam ³⁵ apportat ? DA. nilequidem, nisi

³⁶ quod ³⁷ illum audiui dicere.

¹ Scilicet
an non, id
est, jamne
responsu-
rus es, id
est, jamjam
responde.

¹⁰ ² Quid est
quod agas
apud Gly-
cerium ?
³ Interro-
gas te.
quid fue-
rit nego-
tii ? Quom-
eviden-
ter &
c. h. d. s.

tergiver-
tationem
¹⁶ servi por-
tabant
expressit ?
qua tamen
proditur
Pamphi-

lus, omnique jam fallacis fides abrogatur. 4 Inquam. Sic Phor., 1, 27. C. Quid, dux nē uxores habet ? S. an, obsecro, unam ille quidem tunc solum. C. Quid illa altera, que dicitur cognata ? S. haec ergo ista. 5 Nunc primum, paulo ante ingressus sum domum Glycerii. Confestum Davus, & non in promptu habens quid respondeat, eadem repetendo, aliud, quam interrogabatur, respondendo vacillat. 6 Quandiu intro-iris, ibique fueris, id est, ad ea, quæ rogo non respondens : rogo enim, quid intus tibi fuerit negotii : respondes autem, te modo introisse. 7 Pamphilo. 8 Sc. introii. 9 In domo Glycerii ? 10 Excrucior hoc responso, vel propter talem filium. 11 Agendum. Interjectio ostendens Davum oppressum & verbis suis captum : vel est Interjectio movens attentionem. 12 Supra 3, 2. 13 Pamphilus & Glycerium. 14 Litem, jurgium. 15 Scelerate, impure. 16 Inimicitiae inter eos. 17 In domo Glycerii. 18 Pamphilum facere in domo Glycerii. 19 Pamphilus contendit cum Glycerio. Amara Ironia. Irridet enim Simonem Chremes, quæ dixerat : *Ira sunt inter Glycerium & gnatum.* 20 Quinetiam. Rationem reddit, cur Pamphilus intus sit. 21 Maximum, indecens crimen. 22 Faciam, sc. ut. 23 Narratio, in qua primum describit personam, deinde vult probare, Glycerium esse civem Atticam. 24 Critonem intelligit. 25 Ex Andro insula, in domum Glycerii. 26 Ecce illum.

ΔΕΙΚΝΥΜΕΝ nam hoc dicens domum Glycerii ostendit, vel etiam ipsum Critonem in foribus stantem, vel a fenestra spectantem. 27 Constat, scilicet est, qui multum sibi fidit. 28 Prudens, cordatus, astutus, qui habet rerum usum & sapit in rebus civilibus. 29 Hospitis formam, habitum. 30 Homo alicujus vel magnæ æstimationis. 31 Severa gravitas : *tristis* enim interdum ad laudem sumitur, non ad amaritudinem. *Cic fulex* tristis & integer. 32 Oculis ipsius. 33 Veritas & constantia, id est, quod verbis pollicetur, re ipsa præstat, vel quæ loquitur, fidem meretur. 34 Narras, profers. 35 Critonem.

1 Hospes. SI. Quid¹ ait² tandem? DA. 3 *Glycerium se scire
 2* Hæc par-
 ticula ha-
 bet quid-
 dam ur-
 gens & ac-
 celerans.
 3 Amasiam
 Pamphil.
 4 Atheni-
 ensem,
 id est,
 Athenis
 natam.
 5 Com-
 motus ira
 Simo &
 dolore ni-
 hil dicit,
 nisi quod
 punitorem
 fervorum
 sæpius
 vocat.
 6 Simo
 non vult
 audire.
 7 Pessi-
 mæ te
 tractabo.
 Apofio-
 pelis. 8 Ita hunc Davum in altum vel sublatum in carcerem seu pistri-
 num celeriter corrippe, ut terram non tangat, sed pendeat. Plaut. A. finar.
 5, 2, 18. *Quintuillum jubens ancillas rapere sublimem domum?* 9 Ce-
 lerrime. 10 Vis rapiam sublimem? 11 *Stat pro ratione voluntas.* Ju-
 ven. Sat. 6. 12 Non accipio excusationem. 13 Ego jam commovebo &
 excitabo te securum & me contemnentem. Cum enim Davus supra o-
 tiosus incesisset, alioque animo otioso esse jussisset, hæc Simo dicit: si-
 cut Heaut. 4, 4, 8? *Dormiunt; ego polistos commovebo an alludit ad
 labores pistrini, in quod post vincula & verbera dedendus erat?* Al.
comptum, id est, verberatum, laceratum. Sic Heaut. 5, 1, 77. *Sed Syrum*
M. quidum? CH. *ero ne, si viva, adeo exornatum dabo, adeo depæxum, ut,
 dum vivis, munerit semper mei.* 14 Ligatum pedibus & manibus,
 15 Manus ac pedes ejus colligato, ita ut dispositus sit in morem be-
 stiæ quadrupedis aut feræ. Videtur alluisse ad morem Atheniensium,
 qui servos, si quid gravius admisissent, vinculis quibusdam ligneis
 (*κρίσται* appellatis à *κρίνω*, id est, *inelino*) stringebant: quæ ip-
 sorum colla ita deprimerent, ut quadrupedum instar cogerentur sta-
 re, nec caput erigere possent. 16 Pamphilo ostendam, quid sit pericli,
 id est, quantum sit periculum patrem fallere. 17 Corripientis.
 18 Sis adeo crudelis, irascere. 19 Sc. *nonne vides?* q. d. vides quam
 pium & patris amantem habeam filium. Ironia: intelligit enim
 contrarium, sc. impietatem filii sui Pamphili. 20 An non indignum est,
 me tantam ærumnam capere ob tam perditum filium? 21 Hor-
 tantis est exitum. 22 Egredere à Glycerii domo. 23 Esse apud
 meretricem.

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

PA.¹ **Q**UIS me² vult? ³ perii! ⁴ pater est.SI. quid ais⁵ omnium? CH.⁶ ah!Rem³ potius ipsam dic, ac⁹ mitte male loqui.SI. Quasi quidquam¹⁰ in hunc jam¹¹ gravius dici possit.¹² Ain² tandem civis Glycerium est? PA. ita¹³ prædicant.SI.¹⁴ Ita prædicant? ¹⁵ ingentem confidentiam!¹⁶ Num cogitat, quid dicat? num facti piget?¹⁷ Num¹⁸ ejus color pudoris signum¹⁹ usquam indicat?Adeon²⁰ impotenti esse animo, ut²¹ præter²² civium

1 Simo acriter ob-
jurgat si-
lium; con-
fessus cri-
men filius,
veniam
perit ac se
totum pa-
træ
subjecit
volunta-
ti. Nimi-
s commo-
tum Si-
monem
plicare

nitur Chremes, & tandem exorat. 2 Vocat. 3 Exclamatio do-
lentis. 4 Meus Simo, qui me vult. 5 Pessime, sceleratissime. A-
postropis ex ira. 6 Dehortantis est. 7 Ipsum factum, propter
quod illi succenseas. 8 Eligentis est. 9 Omitte, desine convitiari
illi. 10 Contra Pamphilum. 11 Enormius, durius, quam quod fec-
it, quam quod peccavit: sic Donatus supplet. Videtur autem hoc
dicere: cum Chremes submonuisset, non esse maledictis agendum cum
filio, sed demonstratione peccati utendum. Simo, quasi in hominem,
inquit, tam nocentem peccari posset maledicendo: quasi non eo us-
que flagitiis suis processerit, ut nihil jam in eum nimis durum dici
queat. 12 Audeſ-ne hoc dicere, sc. quod tuo allegatu modo scele-
ratus Davus apportavit? Iraſcenti & jurganti convenit abrupta in-
terrogatio. Ita scena ſeq. Critonem ſtatim adoritur: Ebo, tu Gly-
cerium hinc civem eſſe ais? 13 Homines dicunt. 14 Repetitio per
iracundiam. 15 O maximam hominis audaciam. Sumitur confiden-
tia hoc loco in malam partem. 16 Num attendit Pamphilus? Ac-
cuſatio Simonis huc tendit, quod Pamphilus obſtinatè operam det,
ut Glycerium uxorem ducat: id exaggeratur, tanquam contra mo-
res & leges civitatis, itemque contra voluntatem patris, cuius in hoc
negotio præcipua auctoritas eſſe deberet, ſuſceptum. 17 Num eru-
bit? Vide ſimile exemplum figuratæ orationis apud Virg. 4. Æn.
in oratione Didonis ad Æneam. Num ſctu ingemuit noſtro, &c.
18 Filii mei. 19 In aliqua parte faciei oſtendit propter admif-
ſum facinus? Nam ego (inquit Plautus) illum periſſe duco, cui
quidem periſſe pudor. Unde Cato ſenior iis ſe juvenibus magis dice-
bat delectari, qui erubeſcerent, quam qui pallescerent. Dioſgenes
adoleſcentem rubore perſuſum videns. Conſide (inquit) fili, huius-
modi eſt virtutis color. 20 An poſſibile eſt vel decer filium neutum eſſe
animo debili ac languenti, qui ſibi ſuiſque moderari nec imperare ne-
quit? 21 Contra. 22 Atticorum.

1 Consue-¹ *Morem, atque* ² *legem,* & ³ *sui voluntatem patri-*
tudinem. *Tamen* ⁴ *hanc habere cupiat* ⁵ *cum summo probro* ⁶ *et*
2 Atheni- *PA. Me miseram!* ⁷ *SI. modo ne* ⁸ *id demum* ⁹ *se-*
ensium, vel *PA. Pamphile?*
3 Pericle
latam: quæ
vetabat
connubia
cum pere-
grinis jun-
gere: ut si
quis ex
duobus A-
thenien-
sibus non
nascere-
tur, no-
tus es-
set, &
d' *αὐτῶν*
planeque
expers
honorum
ac magi-
stratum
civilium.
Mos est
jus non
scriptum:

Lex autem est jus scriptum. 3 *Meretricem* Glycerium. 4 *Cum*
maxima totius familia ignominia, dedecore. 5 *Nunc.* 6 *Nempe*
te esse miserum. 7 *Sensisti, percepisti?* Syncope. 8 *Jampridem,*
multo ante. Facundè describit pervicax animi propositum, scilicet:
lubidinem animi. Confer supra, 2, 1, 6, &c. & Eun. 2, 3, 28.
& 29. 9 *Cum hoc proponeres, tibi persuaderes.* 10 *Cupiebas.*
11 *Quoquo modo esse tibi perficiendum.* 12 *Scilicet miserum.*
13 *Contigit tibi.* 14 *Sed quid ego sumo hanc operam?* Se ip-
sum reprehendit. 15 *Affligo?* 16 *Senectutem, quæ per se mor-*
bus est. 17 *Filii mei.* 18 *Sollicitam reddo, contristo propter de-*
mentiam hujus? 19 *Ideo facio.* 20 *Qui pater sum.* 21 *Crimini-*
bus. 22 *Patiar?* 23 *Quin potius habeat illam uxorem, quam cu-*
pit, abeat, degat cum Glycerio. Concessio amara. Tales indignan-
tium mores etiam alibi signat. Vide Hec. 3, 5, 61. sed *παρὰ τὸν νό-*
μον Ad 1, 2, 54. & 55. 24 *Verbum rogantis veniam.*
25 *Scilicet loqui audes.* 26 *Opera mea, qui sum pater tuus. Se*
ipsum ostendit. 27 *Scilicet est inventa,* in qua cum Glycerio ha-
bitas. 28 *Glycerium, quam foves ut uxorem.* 29 *Puer unus.* In-
vidiosè hoc dicit. 30 *Scilicet sunt.* 31 *Producti, subornati a te sunt*
testes. 32 *Glycerium.* 33 *Non meretricem.* 34 *Hujus civitatis.*
35 *Te penes sit victoria.* 36 *Tu pater* non sine emphasi pronuntian-
dum est, ut Hec. 4, 3, 4. 37 *Scilicet loqui vel dicere.*

Chremes ? CH. attamen dicat sine. SI. age, dicat, ¹ Glycerium. ² Quod eam ²⁵ amem. ³ Scilicet me peccare Vitis ⁴ sua confite-
 PA. Ego me amare ¹ hanc fateor : si ² id peccare ³ est, ⁴ fateor id quoque. ⁵ Tibi pater me ⁶ dedo, quidvis oneris ⁷ impone : ⁸ im-
 pera. ⁹ Vis me ¹⁰ uxorem ducere ? ¹¹ hanc amittere ? ut potero ¹² feram. ¹³ Hoc ¹⁴ modo te obsecro, ut nē credas à me ¹⁵ allegatum ¹⁶ hunc senem.
 Sine me ¹⁷ expurgem atque ¹⁸ illum huc ¹⁹ coram adducam. SI. adducas ? PA. sine pater.
 CH. ²⁰ Æquum postulat : ²¹ da veniam. PA. ²² sine te hoc exorem. SI. sino. ³⁰ ²³ Quidvis cupio, ²⁴ dum nē ab ²⁵ hoc me falli, ²⁶ comperiar, Chreme. ²⁷ ²⁸ Pro ²⁹ peccato magno ³⁰ paulum supplicii ³¹ satis est patri. ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILUS.

*Opera
Crifonis
Andrii
(cujus in
hac scena
cum Si-
mone &
Chremere
congressus
contine-
tur) Gly-
cerium
Chremetis
filia agno-
scitur, &
conceditur
Pamphilo,
& Davus
liberatur.
1 Omitte,
define.
Exora-
verat

* CR. ¹ **M**itte orare: una ² harum quævis cau-
sa me, ³ ut faciam, monet,
Vel ⁴ tu, vel quod ⁵ verum est, vel quod ipsi ⁶ cupio
Glycerio.

CH. ⁷ Andrium ego Critonem video? & certe ⁸ is
est: tu ⁹ salvus sis, Crito.

Quid tu Athenas ¹⁰ insolens? CR. ¹¹ evenit: sed
hiccine est ¹² Simo?

CH. Hic est. SI. me-ne quæris? ¹³ eho, tu Glycerium
¹⁴ hinc ¹⁵ civem esse ais?

CR. Tunegas? SI. ita-ne ¹⁶ huc ¹⁷ paratus advenis?

CR. ¹⁸ quare? SI. rogas?
Tu-ne ¹⁹ impune hac facias? tu-ne ²⁰ hic homines
adolescentulos,

²¹ Imperitos rerum, ²² eduotos libere, in fraudem
²³ illicis?

Pamphilus patrem ut liceret adducere Critonem; ad illum curri-
culo contendit, atque ut edissereret apud patrem, quæ ad agnitio-
nem Glycerii pertinerent, rogavit: is ergo inter accedendum offi-
ciosè pollicetur, sibi hanc rem non unam ob causam commendatam
esse debere. 2 Ex his tribus, quas jam dicam, vel tu, vel quod ve-
rum est, vel quod cupio ipsi Glycerio, Causa impulsiva. 3 Quod pet-
is, sc. ut fortiter doceam Simonem, Glycerium esse civem Atticam.
4 Sc. mones, ut faciam, id est, tua in me benevolentia. 5 Ipsa veritas
est, quam dicturus sum, sc. Glycerium esse civem Atticam. 6 Fa-
veo. 7 Qui est ex Andro insula. 8 Crito Andrius. 9 Incolumis,
Salutatio est. 10 Cur tu venisti Athenas, qui non sic solitus veni-
re, qui non consueveris videri Athenis. Insolens enim dicitur infue-
tus, insolitus, qui facit præter solitum morem. Sal. Qua (vicia)
tamen animus aspernabatur, insolens malarum artium, id est, infue-
tur, insolitus malas exercere artes. Aliquando tamen pro superbo
& arroganti ponitur, id est, eo qui non solita agit, sed excedit
legem humanam & naturalem. 11 Contigit casu aliquo ut Athe-
nas venirem. Pudet enim eum fateri propter hæreditatem venisse.
12 Pater Pamphili? 13 Indignantis est. 14 Hujus civitatis. 15 At-
ticam. 16 In hanc civitatem. 17 Subornatus & dolo compositus.
18 Paratus advenire? 19 Sine poena, non punitus? 20 Athenis,
ubi delicta vindicantur. 21 Imprudentes, nescientes quid agunt.
22 Qui semper honestè educati sive nutriti fuerunt more eorum ado-
lescentulorum, qui ingenui nati sunt, vel quibus facta est copia, ut li-
berè vivant. 23 Seducere sonaris?

¹ Sollicitando, ² pollicitando ³ eorum animos ⁴ la-
tas? CR. ⁵ sanum es?

SI. Ac ⁶ meretricios amores ⁷ nuptiis conglutinas?

PA. Perii! metuo, ⁸ ut subflet hospes. CH si, Si-
mo, ⁹ hunc noris satis,

¹⁰ Non ita arbitrere, ¹¹ bonus ¹² hic est vir. SI. hic
vir sit bonus?

Ita ne ¹³ attemperatè ¹⁴ venit hodiè ¹⁵ in ipsis nu-
ptiis,

¹⁶ Ut veniret antehac nunquam? ¹⁷ est verò huic
credendum, Chreme.

PA. ¹⁸ Nì metuam patrem, habeo ¹⁹ pro illare, ²⁰ il-
lum quod moneam probè.

SI. ²¹ Sycophanta! CR. ²² hem! CH. ²³ sic, Crito, est
hic: mitte. CR. videat, ²⁴ qui fiet.

²⁵ Si mihi pergit, quæ vult, dicere, ²⁶ ea, quæ non
vult, audiet.

Ego ²⁷ isthac ²⁸ moveo, aut curo? non tu ²⁹ tuum
malum ³⁰ æquo animo feres?

Nam, ego quæ ³¹ dixi, vera, an falsa audieris, jam
³² sciri potest.

spe produceris? ⁵ An mentis compos es? ⁶ Impudicos adolescenten-
tulos qui amore meretricio correpti sunt. ⁷ Connubio indissolubi-
liter conjungis, ut glutine res aliquæ conjunguntur, id est, efficis
ut meretrices fiant uxores? ⁸ Nè non peregrinus id est Crito subli-
scere possit, id est, sustinere sermonem patris mei, nè patris Simonis
sermone territus succumbat, neque ferre possit contumelias patris,
atque ita non satis firmis argumentis probet Glycerium civem
esse Atticam. ⁹ Critonem nosse. ¹⁰ Illum esse talem, qui vellet
seducere adolescentes. ¹¹ Probus, honestus. ¹² Crito. ¹³ In tem-
pore, opportune. ¹⁴ In hanc urbem. ¹⁵ In ipso articulo & pun-
cto nuptiarum filii mei. ¹⁶ Venerit. Tempus pro tempore. ¹⁷ I-
ronia, q. d. non est illi fides habenda. ¹⁸ Nisi metuere patrem
Simonem. ¹⁹ De illa re quam objicit pater, quid scilicet sit re-
spondendum. q. d. Ipsa rei veritas est, Critonem Athenas venisse
statim audita morte Chrysidis cognatæ, hereditatis accipiente
causa. ²⁰ Hospitem Critonem, ²¹ Calumniator! Hoc exclaman-
do profert. ²² Interjectio indignantis. ²³ Hic Simo est talis na-
turæ, sic homo est, scilicet iracundus: dimitte eum, nec attende ad
ea, quæ dicit: *ἄνθρωπος ὁσίων*, Menander. ²⁴ Qualis ipse
sit dicendus, quo convitio sit appellandus. ²⁵ Plaur. Affin. 2, 4, 82.
Tu contumeliam alteri fasias, tibi non dicatur? ²⁶ Maledicta.
²⁷ De nuptiis, quæ tu mihi objicis? ²⁸ Perturbo. ²⁹ A-
morem filii. ³⁰ Patienter. ³¹ De Glycerio. ³² Ex his,
quæ mox dicam.

¹ Incitan-
do seu sti-
mulando
eos bonis
verbis ad
id, quod
cupis eos
facere.
² Promit-
tendo multa dona.
³ Adole-
scentulo-
rum.
⁴ Dulce-
dine qua-
dam delin-
nis & de-
mulces
simplici-
ces eo-
rum ani-
mos? Sic
supra
4, 1, 24
Nisi me
lactantes
amantem,
& falsa

1 Civis A-
thenientis.
Narratio
Critonis.

2 Naufra-
gio facto.

3 Circa
Andrum

insulam.

4 Scilicet
ad littus.

5 Glyce-
rium simul

cum hoc

cive eje-
cta est ad

littus.

6 Cum
adhuc ef-
fet parva.

7 Civis
Atticus.

8 Tan-
quam

egens &
naufra-
gium

passus.

9 Con-
fert se,

id est,

venit, ac-
cessit.

10 Quæ
nuper

mortua est hic Athenis.

11 Rem fictam, nugas & mendacium in-
cipit.

12 Permite eum loqui.

13 Interloquitur, inturbat ser-
monem meum ?

14 Loqui.

15 Chrysidis pater.

16 Atticum in domum
suam excepit.

17 Apud Chrysidis patrem.

18 Hospite, qui fecerit nau-
fragium.

19 Atticus.

20 In Andro

21 Sc. dic. 22 Sc. dicam tibi ?

23 Nomen ejus est Phania. Hoc ita dicit Crito ut nemo audiat dubitare
an ipse sit.

24 Dolenti est.

25 Eum cognatum meum Phaniæ nomen
habuisse.

26 Ex Rhamno, pago in agro Attico, claro marmorea statua
Nemesis. id est, Deæ ultricis superbiorum, quæ ob id *Rhamnusia* dicitur.

27 Quæ nunc audis. nempe ipsum dicentem se fuisse Rhamnium.

28 U-
tinam is sit frater meus.

29 Quum Phania dicebat esse.

30 An is Phania
dicebat eum puellam suam filiam esse ?

31 Cujus ergo filiam dicebat eam
esse ?

32 Sc. filia.

33 Vehementer admiratur, quod dicit suam esse fi-
liam.

34 Affirmas de illa puella ! Ad Chremetem dicit.

35 Alloquitur se
ipsum Pamphilus, dicens, attende diligenter, & more animalium, quæ mo-
biles aures habent, attolle aures, quo facilius & attentius audias. Mer-
ito ergo ab animalibus, quorum plerisque mos est, si quando quid eminus
audiant, aures frangere. Plaut. *Pro Dii immortales mihi bis suo sermone*
arrexerit aures. Vir. 1. *Æn. Tum pietate gravem ac meritis si fortè verum*
quem Conspectus, silent, arrectisque auribus assant. 36 Unde credis esse tu-
am filiam. 37 Quem recensuit Crito. 38 Novi Phaniam. 39 Eum fuisse
fratrem tuum.

Atticus quidem olim navi fracta ad Andrum
ejectus est,

Et istæ una parva virgo tum ille egens fortè
applicat

Primum ad Chrysidis patrem se. Si fabulam
incepat. CH. sine.

CR. Ita-nè verò obturbat CH. perge. CR. tum
is mihi cognatus fuit,

Qui eum recepit: ibi ego audi vi ex illo sese
esse Atticum,

Is ibi mortuus est. CH. ejus nomen CR. no-
men tam citò tibi ?

Phania. CH. hem, perii ! CR. verum hercle
pinor fuisse Phaniam.

Hoc certò scio, Rhamnium se aiebat esse. CH.
Jupiter !

CR. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum
audire. CH. utinam id fiet,

Quod spero ! eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Suam-ne aiebat esse ? CR. non. CH. cujam
igitur ? CR. fratris filiam.

CH. Certè mea est. CR. quid ais ? SI. quid tu ?
quid ais ? PA. arrige aures Pamphile.

SI. Qui credis ? CH. Phania ille frater meus
fuit. SI. noram, & scio.

CH. ¹ Is ² hic, ³ bellum fugiens, meque in Asiam
persequens, ⁴ proficiscitur.

Tum ⁶ illam ⁷ hic relinquere ⁸ est veritus: post illa
nunc primum ⁹ audio,

Quid ¹⁰ illo sit ¹¹ factum. PA. ¹² vix sum apud me:

¹³ ita animus ¹⁴ commotus est ¹⁵ metu,

¹⁶ Spe, ¹⁷ gaudio, ¹⁸ mirando hoc tanto, tam re-
pentino ¹⁹ bono.

SI. ²⁰ Ne ²¹ istam ²² multimodis ²³ tuam inveniri
gaudeo. PA. ²⁴ credo, pater.

CH. At mihi unus ²⁵ scrupulus etiam restat, qui me
²⁶ male habet. PA. dignus ²⁷ es

Cum tua ²⁸ religione, ²⁹ odio: nodum in ³⁰ scirpo
queris. CR. ³¹ quid istud est?

CH. ³² Nomen non ³³ convenit. CR. fuit hercle ³⁴ a-
liud ³⁵ huic parvæ. CH. ³⁶ quid Crito?

Nunquid meministi? CR. ³⁷ id quero. PA. ego-ne
³⁸ hujus ³⁹ memoriam patiar mee

⁴⁰ Voluptati obistere, cum egomet possim ⁴¹ in hac
re ⁴² medicari mihi?

Non patiar: heus Chreme: ⁴³ quod ⁴⁴ queris, Pa-
fibula est. CR. ipsa est. CH. ea est.

id est, nescio quomodo sim affectus. ¹³ Adco. Exponit, quomodo
non sit apud se. ¹⁴ Perturbatus. ¹⁵ Ne hoc pater credat. ¹⁶ Quam
habeo de ducenda Glycerio. ¹⁷ Læticia, quam concepi ex narra-
tione Critonis. ¹⁸ Admirabili, non audito, vel dum miror, scilicet
quod Crito nunciat Glycerium esse Chremetis filiam. ¹⁹ Felicita-
te. ²⁰ Certe. ²¹ Glycerium. ²² Multimodis, testimoniis, indi-
ciis. ²³ Tuam esse filiam. ²⁴ Te gaudere. ²⁵ Una dubitatio, an-
xietas, difficultas. Metaph. à *scrupulo* sive *scrupo*, lapide minimo,
qui in calceo latens, læpit & molestus est hominibus inter ambu-
landum. Vide Phor. 5, 7, 61. ²⁶ Torquet, angit, displicet mihi,
id est, superest aliquid, quod à te scire debeo, antequam ego om-
nino adducar in opinionem ut hæc mea sit. ²⁷ Tu Chremes. Se-
cum loquitur Pamphilus. ²⁸ Tuo hoc scrupulo, tam sol cita disqui-
sitione, anxietate & nimia cura. ²⁹ Qui odio habearis, quem om-
nes oderint. ³⁰ In re minimè dubia dubitandi occasionem queris.
Est autem *scirpus* juncti species levissima & sine nodis, cuius usus
est in coniciendis mattis, quas & *floreas* & *tegetes* vocant. ³¹ Quis-
nam est is scrupulus, qui te male habet? ³² Puellæ, sc. Glyceri-
um. ³³ Concordat cum eo nomine, quod habuit filia mea, quam
secum parvulam hinc abduxit frater. ³⁴ Nomen. ³⁵ Cum hæc
Glycerium esset parva, id est, non dicta est Glycerium. ³⁶ Nomen ei
fuit? ³⁷ Nunc cogito, quale sit nomen. ³⁸ Critonis. ³⁹ Quod
non possit meminisse nomen. ⁴⁰ Gaudio meo obesse, nocere. ⁴¹ Pro-
prio nomine puellæ. ⁴² Remedium adferre. ⁴³ Sc. nomen. ⁴⁴ A
Citrene.

¹ Phania.
² Ex hac
urbe, sc.
Athenis.
³ Bellicos
tumultus
timens.

³⁵ 4 Recedit,
abit.

⁵ Cum
proficisce-
retur hinc.

⁶ Filiam
meam Gly-
cerium.

⁷ Athenis.
⁸ Phania
frater

meus.

⁶ Ex Cri-
tone.

¹⁰ De illo
Phania

fratre
meo.

¹¹ Sc. quod
mortuus

fit.

¹² Vix
sum com-
pos animi,

1 Glyce-
rio, quod
sc. nomi-
naretur
Pasibula.
2 Multo-
ries.
3 In hac
re, propter
hoc, quod
reperta sit
filia tua.
4 Vos om-
nes gau-
dere.
5 Nisi ut
eam ducā
uxorem &
mihi hoc
permittas.
6 Agnitio
Pasibulae.
7 In ami-
citiā
Chremetis
& tuam, ut
sc. mihi
bene cu-
piatis, &
ego vo-
bis.

8 Venustum, in quo plurimum est leporis ac venustatis: nam *le-
por*, sive *lepor* est venustus. 9 Glycerio mihi relinquenda. 10 Quam
tot annos loco uxoris habui. Alludere videtur ad verba interdi-
cti, *Uti possidetis, ita possideatis*. 11 Non poenitet Chremetem con-
jugii mei. Supra 1, i. *non muto factum*, id est, facti non poenitet.
12 Nihil mutandi, cur nihil mutem. Similis est locus Heaut. 2, 2,
94, & 95. 13 Simo, 14 Vult, petit. 15 Certē pater meus ni-
hil aliud est dicturus. 16 Certē nihil aliud ait. 17 Pro dote filiae
meae dabuntur tibi aurei Gallici sexies mille. Nam *Talentum* mi-
nas continebat sexaginta: singulae minae drachmas centenas, id est,
denos aureos Gallicos. Ignominiosum autem erat indotatas uxores
ducere. 18 Grata habeo illa talenta, seu gratam habeo illam do-
tem. 19 Ut videam filiam ex imperato repertam. 20 Ito ad fi-
liam meam. 21 Glycerium filiam meam, tam diu non visam. 22 Ad
re. Pamphilo dicit. 23 Adduci, transportari. 24 Istud negotium
committam, ut Glycerium huc convocet ad patrem suum. Pamphi-
lus nescit, Davum vincitum esse. 25 Id negotium suscipere, quod
tu velis. 26 Quare? 27 Negotium, quod magis urget & ad se
pertinet. 28 Majoris momenti, quam tuum. 29 Ligatus est in car-
cere, sive ergastulo. Jusserrat enim quadrupedem constringi, supra 5, 2.
30 Iusta de causa. 31 Scilicet *vinciri*: quadrupedem enim con-
stringi jussi. 32 Davum liberari catenis. 33 Dissolvatur. 34 Ut
solvatur. 35 Ut Davum dissolvam.

PA. Ex¹ ipsa² millies audiui. SI. omnes nos gau-
dere³ hoc, Chreme,

Te credo credere. CH. ita me Dii ament, ⁴ credo

PA. ⁵ quid restat pater?

SI. Jamdudum⁶ res reduxit me ipsa⁷ in gratiam

PA. ⁸ lepidum patrem!

De⁹ uxore ita, ut¹⁰ possedi, ¹¹ nihil mutat Chremes.

CH. ¹² causa optima est:

Nisi quid¹³ pater aliud¹⁴ ait. PA. ¹⁵ nempe.

SI. ¹⁶ scilicet. CH. ¹⁷ dos, Pamphile, est

Decem talenta. PA. ¹⁸ accipio. CH. ¹⁹ propero ad
filiam: eho²⁰ mecum Crito:

Nam²¹ illam me haud nosse credo. SI. cur non illam
²² huc²³ transferri jubes?

PA. Rectē admones: Davo ego²⁴ istuc dedam jam
negotii. SI. ²⁵ non potest.

PA. ²⁶ Qui? SI. quia habet²⁷ aliud magis ex sese, &
²⁸ majus. PA. quid-nam? SI. ²⁹ vinctus est.

PA. Pater, ³⁰ non rectē vinctus est. SI. ³¹ haud ita
jussi. PA. jube³² solvi, obsecro.

SI. Age³³ fiat. PA. at³⁴ matura. SI. ³⁵ eo intrā.

PA. ⁸ faustum, & felicem hunc diem!

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

CH.¹ **P**roviso, quid² agat Pamphilus: atque
³ eccum, PA. aliquis forsan me
⁴ putet
⁵ Non hoc putare verum: at mihi⁶ nunc sic esse
⁷ hoc verum lubet.
 Ego vitam Deorum propterea⁸ sempiternam esse
 arbitror,
 Quid voluptates⁹ eorum¹⁰ propriae sunt: nam mihi
 immortalitas
¹¹ parva est, si nulla huic¹² ægritudo gaudio¹³ in-
 tercesserit.
¹⁴ Sed¹⁵ quem ego¹⁶ potissimum exoptem nunc mi-
 hi, cui¹⁷ hæc narrem, ¹⁸ dari?
 CH.¹⁹ Quid illud gaudii est? PA. Davum video:
 nemo est, ²⁰ quem mallet, ²¹ omnium:
 Nam²² hunc scio mea²³ solidè solum gavisurum
²⁴ gaudia.

¹ Procedo
 ut videam.
 Charinus
 hic pro-
 dit, ut,
 quæ acta
 sunt, &
 Pamphilo
 sciat, &
 Pamphilus
 de felici-
 tate, quæ
 sibi obti-
 git, exul-
 tat.
² Egerit ab
 eo tempo-
 re, quo
 me reli-
 ctus est.
³ Ecce il-
 lum Pam-
 philum.
⁴ Putare

posset. ⁵ Non id sentire quod loquor, vel non putare id quod res
 est. ⁶ Post multas cogitationes. Emphasis est in *nunc*. Læ-
 titiæ enim præsentis exultationem exprimit. Ita Eun. 3, 5, 3.
 Nunc *tempus profecto est, cum perpeti me possum interfici*. ⁷ Scili-
 cet quod dicturus sum versu sequenti: *Ego vitam Deorum prop-
 terea*, &c. q. d. Nolo pugnare aliter arbitrantibus, ego ita esse au-
 tumo, & quia rebus meis conducit, cupio esse verum. ⁸ Immor-
 talem, perpetuam. ⁹ Deorum. ¹⁰ Perpetuæ, sempiternæ, constan-
 tes, nullum habentes dolorem intermissum Sic supra 4, 3, 1. *Ni-
 bilne esse proprium cuiquam?* q. d. Si propria hæc fuerit voluptas,
 Deusum. Epicurea sententia. ¹¹ Acquisita est ex hac voluptate,
 quam concepi de agnita Glycerio filia Chremetis. ¹² Animi anxi-
 etas. ¹³ Inciderit, intervenerit, id est, si illa immortalitas non fue-
 rit contaminata ægritudine aliqua. ¹⁴ Insuavis est voluptas, nisi
 sit, cui eam narremus. Hinc & in Eun. Chærea curiosum aliquem
 intervenire cupit, qui ipsum rogitando obtundat, quid gestiat, aut
 quid lætus sit, quo pergat, unde emergat. ¹⁵ Amicorum. ¹⁶ In-
 ter omnes amicos. ¹⁷ Quæ acta sunt Chremete & Critone. ¹⁸ Ob-
 viam, id est, obviam venire. ¹⁹ Charinus procul audit Pamphilum
 gloriantem de felicitate. ²⁰ Potissimum mihi dari, aut obviam ve-
 nire, quam Davum. ²¹ Amicorum. ²² Davum. ²³ Perfectè, ex
 animo. ²⁴ Ob meam lætitiā.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

1 Davus 1 DA. 1 **P** Amphibilus ubinam hîc est? PA. 2 Da-
quadrupe-
ne reddi-
tus bipes,
id est, vin-
culis exu-
tus quæ-
rit, ubi-
nam sit
Pamphi-
lus: eo in-
vento u-
terq; for-
tunas suas
narrat.
2 Vocantis. CH. 16 Hem! PA. 17 pater amicus 18 summus nobis.
3 Qui me
vocat.
4 Herus
tuus Pam-
philus,
quem
quæris.
5 Evene-
rit, acci-
derit.
6 Profe-
cto ne-
scio, quid
tibi obti-
gerit.
7 Mali, id est, ego bene sensi, quod fuerim in compedibus. 8 Scili-
cet quid tibi obtigerit. Rulerat Sino supra sc. 4. *vinctus est.*
9 Sic solet accidere inter homines. 10 Sc. me fuisse vinctum.
Quia velocior ficti pravique est fama, quam nuncia veri ac boni,
id est, celerius mala, quam bona nunciantur. 11 Resciscerem.
12 De Glycerio, quod sit inventa filia Chremetis. 13 Quam ego tam
perdite amo. 14 Inventa est filia Chremetis. 15 Rectè contigit!
Gratulantis. 16 Auscultans & hæc audiens Charinus, admiratur,
ut etiam gaudeat. 17 Glycerii. 18 Familiaris factus est. 19 Fa-
ctus est amicus tuus? 20 Factus est. 21 Hoc mihi auditu est per-
quam jucundum. 22 Ullum impedimentum. 23 Glycerium. 24 Vo-
lente patre & Chremete. 25 Dicitur hoc de votis immodicis quod,
quicquid vehementer optaris, id ferè somnare contingat. 26 Pam-
philus. 27 Quasi per somnium narrat. 28 Cum vigilet. 29 De
Glycerio. 30 Quem ego sustuli ex mea Glycerio. 31 Noli de
puero quidquam dicere. 32 Puer ille omnium felicissimus est & cui
Dii favent. 33 Quæ dixit Pamphilus de Glycerio, & Davus de
puero. 34 Cum utroque. 35 Qui ad nos accedit. 36 Opportune
ac tempestive.

CH. Bene

CH. ¹ Bene factum. PA. hem ² audisti? CH. ¹ om-
 nia: ⁴ age, me ⁵ in tuis secundis ⁶ respice.
 7 Tuis est nunc Chremes: ⁸ facturum, quæ volēs,
 scio esse omnia.
 PA. Memini: atque ⁹ adeò longum est, nos ¹⁰ illum
 exspectare, ¹¹ diu exeat.
 Sequere ¹² hac me intus ad Glycerium nunc: tu Da-
 ve abi domum,
 Properè accer'e, ¹³ hinc qui ¹⁴ auferant eam: quid
 sis? quid cessas? DA. ¹⁵ eo.
 16 Ne exspectetis, ¹⁷ diu ¹⁸ exeant huc: ¹⁹ intus
²⁰ despondebitur:
 Intus ²¹ transige, ut: si quid est, quod ²² restet:
²³ plauidite.

1 Quod in
 tempore
 ipse ad-
 venit.
 2 Quid
 acciderit
 mihi?
 3 Audivi.
 4 Adver-
 bium hor-
 tandi.
 5 Rebus
 15 secundis,
 id est
 quantum
 jam pro-
 voto de-
 nia & ex-
 animi sui
 sententia

precedunt. Metaph. ab aquis, quæ secundo amne fiunt. 6 Memine-
 ris mei, adiuva me, ne obliviscaris mei, quem felicitate superas, ex
 eo, quod qui opem ferunt nobis, clamore nostro admoniti, respec-
 unt, id est, retro conversi aspiciunt nos. Unde formula: *Diui, re-
 spice nos*, &c. 7 Amicus. 8 Chremetem. q. d. Si velis meo nomine
 petere Philumenam, scio hunc nunquam tibi denegaturum. 9 Certè,
 vel valde tardiosum esset. 10 Chremetem. 11 Donec. 12 Via.
 13 Ex domo, in qua nunc est. 14 Transferant, ducant, comitentur
 Glycerium. 15 Accersitum, qui eam auferant. 16 Pamphilus &
 Charinus adeunt Glycerium. Davus interea super pulpito remanens
 spectatores alloquitur. 16 Donec. 18 Pamphilus & Charinus:
 19 In ædibus. 20 Glycerium Pamphilo, & Philumena Charino, id
 est, sient nuptiæ. 21 Absolvetur, tractabitur negotium de nuptiis.
 22 Agendum quod ad nuptias spectat. 23 Congratulamini Poetæ,
 qui hæc vobis suo ingenio spectanda præbuit, signum lætitiæ, & bene
 placitæ, vobis Comædiæ nostræ ostendite manuum applausu.

*Εὐνὸς
est inscri-
pta fabula,
ob vitia-
tam à
Chærea
adolescens-
te puel-
lam, qui
consilio
servi Par-
menonis
pro Eu-
nūcho in
ædes Tha-
idis me-
rettricis
cui dono
data erat
puella, fin-
gitur in-
troducti. Est

enim εὐνὸς Latine *castratus*, ὁ δὲ τῆς εὐνῆς, quod *subile* significat,
καὶ εὐνὸς, *custodio*. 1 Recitata, representata. 2 Qui fiebant in hono-
rem magnæ matris Deæ Cybeles. 3 Quibus erat commissæ publicorum
ædificiorum cura, aliorumque munerum, quæ erant in publico exhi-
benda. *Curules* vero dicuntur à *curru*, à quo vehi solebant. 4 Exhi-
buerunt, quia fuerunt personæ, & repræsentarunt Comœdiam. 5 In
actionibus habebant suas cantilenas, modulationes, quas canebant per
intervalla Scenarum. 6 *Musicus*. 7 Quod significat Comœdiam ple-
nam esse gravitate. Tibiæ enim indicant qualitatem fabulæ. Dex-
tris tibiis utebantur, cum grave & serium esset argumentum; ut
in hac Comœdia de aulica, politica, Thraconicaque vita agitur.
8 Bis est exhibitæ: quare hæc Comœdia præ cæteris singularem
habet laudem.

* EUNUCHUS

PUBLII TERENTII

Carthaginienſis Afri.

1 ACTA. 2 LUDIS MEGALENSIBUS, I. POST-
HUMIO ALBINO, ET L. CORNELIO ME-
RULA. 3 ÆDILIBUS CURULIBUS. 4 EGE-
RUNT L. AMBIVIVS TURPIO, ET L. AT-
TILIUS PRÆNESTINUS. 5 MODOS FECIT
6 FLACCUS CLAUDII FILIUS. 7 TIBIIS DU-
ABUS. 8 DEXTRIS GRÆCA EST MENANDRI.
9 ACTA II EDITA M. VALERIO ET MES-
SALA ET CN. FANNIO STRABONE CON-
SULIBUS. ANNO AB URBE CONDITA DCCIII.
ANTE CHRISTUM NATUM CLIX.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ANTIPHO, *adolescens*.
CHÆREA, *adolescens*.
CHREMES, *adolescens, ru-
sticus*.
DORYAS, *ancilla*.
DORUS, *eunuchus*.
GNATO, *parasitus*.
LACHES, *senex*.

PARMENO, *servus*.
PHÆDRIA, *adolescens*.
PYTHIAS, *ancilla*.
SANGA, *lixa*.
SOPHRONA, *nutrix*.
THAIS, *meretrix*.
THRASO, *miles*.

PERSONÆ

PERSONÆ MUTÆ.

STRATO, *militaris.*
 AMPHILA, *amabilis.*
 SYRISCUS, à Syro.

SANNIO, *ab hasta.*
 DONAX, *fistula, sive arundo piscatoria.*

ERASMI IDIOMATA PERSONARUM.

Chærea, *ephebus ad quidvis audax, incogitans & impotenter amans.*

Chremes, *adolescens ruri educatus, eoque civilium blanditiarum insolens, & artium imperitus.*

Gnato, *figitur assentator & callidus.*

Laches, *pater in filium, & vehementi ingenio.*

Parmeno, *callidus, & os meretricium.*

Phædria, *cordatus adolescens, & cum morbo suo pugnans.*

Sanga, *figitur liber ac domini contemptor, quales fere coqui.*

Thais, *inducitur cordata & civilis, & inter meretrices probis moribus.*

Thraso, *figitur stolidus & arrogans.*

RATIO NOMINUM.

Antipho, ἀντὶ τοῦ ἀντὶ τοῦ φωτός, *quasi dicas, lumen contra adferens, aut, adversa lux, quod obvius appareat.*

Chærea, à χαίρειν, *letus, gaudens, quasi dicas, Gaudentius.*

Chremes, *vid. Andriam.*

Doryas, à δόρυ, *hasta, quod bello rapta sit.*

Dorus, à δῶρον, *donum, munus, quod dono mittatur Thaidi.*

Gnatho, à γνάθος, *maxilla, bucca, quod edax.*

Laches, ab ἔλαχον, *verbi λυγχάνω, sortior, sorte vel hereditate obtineo.*

Parmeno, *quasi παρὰ τοῦ δε-*

σπότη μένον, *apud dominum manens, quod sedulo adsit Domino suo.*

Phædria, à παίδεος, *hilaris, alacer, quasi dicas, Hilarius.*

Pythias, *quasi πυθόμεναι, sciscitatrix, quod omnia percontetur, à πυθόμεναί, sciscitor, audio, intelligo.*

Sanga, à σῦνγῆ, *flumine Phrygiæ, vel à σάβη, onero, tanquam à componendis sarcinis.*

Sophrona, à σῶφρον, *honestus, castus, quasi dicas, Pudica.*

Thais, à θαῖος, *spectabilis, à θαύμα, specto, quasi dicas, speciosa.*

Thraso, à θράς, *audacia.*

E U N U C H I

A R G U M E N T U M.

C. S U L P I T I O A P O L L I N A R I

A U C T O R E.

1 Frequentior appellatam injuria, non vero, id est, quæ putata est soror Thaidis, revera autem non erat.
 2 Meretricis Rhodiar.
 3 Dicitur fore.
 4 Thaidi.
 5 Puellam illam.
 6 Puella adveſta ex Rhodo Athenas à milite.
 7 Oriunda ex civitate Athenienſi, vel ex parentibus Athenienſibus.
 8 Thaidi.
 9 Caſtratum, ſcilicet cum Æthiopiffa.
 10 Donari à Parmenone.
 11 Militi.
 12 Rogatus Phædria à Thaidæ.
 13 Peritium duorum dierum daret locum apud Thaidem.
 14 Adoleſcens, qui jam pubertatis annos ingreſſus eſt.
 15 Chæræa.
 16 Civem Atticam.
 17 Amaret perdere.
 18 A milite donatam.
 19 Veſtitu.
 20 Veſtitur.
 21 Monet, conſulit, id fieri, ſcilicet ut inducat.
 22 Chæræa ingreditur Thaidis domum habitu Eunuchi.
 23 Stuprat.
 24 Fortè interveniens.
 25 Chremes.
 26 Pamphilæ virginis.
 27 Matrimonio jungit, dat uxorem.
 28 Puellam.
 29 Chærææ pubeſcenti.
 30 Orando impetrat, ut aliqua parte apud Thaidem hæreat.

A L I U D M. A N T. M U R E T I.

C Ivis quidem Athenienſis filiam, cui Pamphilæ, & filium, cui Chremeti nomen erat, habuit: ex iſſ Pamphilum adhuc infantulum prædones rapuere è Surnio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere: qui, Rhodum adveſtam, meretrici quam amabat, dono dedit. Hæc acceptam puellam pari cura ac ſtudio, cum Thaidæ filia cœpit educere: nemo ut eſſet, qui non utramque ex ipſa genitam eſſe arbitraretur. Thais, quæ grandiuſcula erat, cum ad eam ætatem perveniſſet, ut viris placere poſſet; mater-nam, ut ſit, vivendi rationem inſecuta, cum hoſpite quodam Athenas venit, qui eam poſtea moriens hæredem

reliquum
 nimum
 Cariam
 morte
 propol
 ſciret,
 tempor
 nium
 cæ, At
 aliam
 adoleſc
 interin
 ſius Cl
 dubiis
 in mat
 igitur
 reſtitu
 neſicio
 lret ſi
 driæ,
 quid a
 & Par
 tabat
 um ei
 driam
 ſito ei
 cibus
 Thral
 ſibi cu
 ſtiam
 it, ita
 thiop
 philæ
 tur,
 rea.
 dum
 cauſa
 Thai
 per v
 tota
 recip
 Thra
 Gna

reliquit. Interea miles, Thraso nomine, ad eam adjecit animum : cumque cum ea per aliquod tempus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vitam morte commutaverat, fraterque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidibus sciret, præclare à se venditum iri. Forte accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles esset Rhodi: qui, harum omnium rerum inscius, Pamphilam emit; ut esset, quod amice, Athenas reversus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam conditionem quæsierat, adjunxeratque sibi Phædriam, adolescentem Atheniensem, Lachetis filium. Inaudiverat interim etiam aliquid de Pamphila; jamque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eo pervenerat, ut non dubiis indiciis intelligeret, sororem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, qua Pamphilam suis restitueret, eodemque facto, & puellam summo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas constabileret suas. Redit miles: sed, cum cognosceret de amore Phædriæ, puellam se, nisi eo repulso, daturum negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phædriam amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratia quidvis sibi faciendum putabat: tandem cum speraret, se postea facile consilium suum ei ipsi, cujus animum offenderat, probaturum; Phædriam, ut militi gratificaretur, excludit. Postridie accersito ei, atque ægre ferenti, tandem se purgat, multisque precibus ab eo impetrat, ut, per biduum, priores partes habere Thrasonem sineret: ubi primum eripuisset puellam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phædriæ, ut hujus bidui molestiam æquiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit, itaque abiens, mandat Parmenoni, & Eunuchum & Æthiopissam ad Thaidem, cui eos emerat, duceret. Pamphilam, cum ex ædibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, conspicatus in via Phædriæ frater natu minor Chærea, ita ejus amore flagrare coepit, nihil ut pensi haberet, dum ea potiretur: neque prius conquievit, quam, ejus rei causa ad Thaidem pro Euncho deductus est. Quid plura? Thaïde ad cœnam cum milite profecta, yirgini à Chærea per vim vitium offertur. Turbæ undique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur. Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraso diu illusum, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti opera admittitur.

PRO-

PROLOGUS.

1 Invehitur suo more in adversarium suum, quem, quibusdani erratis ipsius commemorandis, in quam maximum potest odium & invidiam adducit. Deinde Poetam defendit, ab eo furti accusatum; qui dicebat hanc Comœdiam ex Nævio & Plauto magna ex parte ablatam esse. Tandem attentionem posulat ad fabulam agendam. 2 In hac corona, in hoc cœtu vestro. 3 Laboraret, cupiat. 4 Plurimis hominibus, & opponitur *tis minime multos*, 5 Paucissimos homines offendere, injuria afficere. 6 Inter tales, qui student placere, & non offendere. 7 Terentius. 8 Dat, edit Translatio à militibus, qui nomina in militiam dant. *Prosteri* propriè, est publicè fateri. Aliquando usurpatur pro eo, quod est artem aliquam aut scientiam publicè docere, publicè legere: unde *Professores* bonarum artium dicimus vel eos, qui in iis eruditi sunt, vel qui eas publicè docent & legunt. 9 Præterea. 10 Lucium Lavinium innuit: cujus calamnis respondit in Prologo Andriæ. 11 Contra se nimis asperè, nimis acerbè, id est, si quis putet se aliquo dicto læsum esse à Poeta. 12 Mordaciter, sc. id est, non convitium convitio redditum. 13 Comœdias valde depravando & corumpendo. Ludit enim Poeta in ambigua utriusque vocis significatione. 14 Fabulas, 15 Fabulis Menandri. 16 Qui malè vertit in Latinam linguam. 17 Lavinium. 18 Fabulam quandam seu Comœdiam Menandri, Poetæ Græci, sic appellatam ab *apparitione vana*. *Phasma* enim Græcis *apparitio* seu *spectrum* dicitur, & propriè vana & incerta, ut in nocte. Hujus argumentum vide apud Donatum & Eugraphum. 19 Spectandum exhibuit, edidit. 20 Comœdia hoc nomine inscripta, tractante de thesauro à sene avaro detento. 21 Illum senem, unde, id est, à quo petitur, id est, reum prius rationem dicere, se defendere apud judicem, quare thesaurum ad se pertinere contendat. 22 Adolefcens, cujus erat aurum. 23 Illud, id est, petitur, actor roget, unde sibi vindicaret thesaurum, cur thesaurus ipsi deberetur. Objicit ergo Terentius Lucio Lavinio adversario suo, quod in Comœdia, cui Thesauro titulum dedit, ordinem juris & consuetudinem judiciorum perverterit in eo, quod senem reum primo loco causam dicere fecerit, antequam actor adolefcens intentionem suam probasset.

Aut ¹ unde in patrium monumentum pervenerit.
 Dehinc n² frustretur ³ ipse se, aut sic cogitet;
 Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi. ¹⁵
 Is n⁷ erret, moneo, & desinat ⁸ laceſſere:
 Habeo alia ⁹ multa, ¹⁰ quæ nunc condonabitur;
 Quæ ¹¹ proferentur poſt, ſi perget ¹² lædere,
 Ita ut facere ¹³ inſtituit. ¹⁴ Nunc ¹⁵ quam ¹⁶ aſſu-
 ri ſumus
¹⁷ Menandri ¹⁸ Eunuchum, poſtquam ¹⁹ Aediles
²⁰ emerunt,
²¹ Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
²² Magiſtratus cum ²³ ibi adeſſet, ²⁴ accepta eſt agi.
²⁵ Exclamat, ²⁶ furem, non Poetam fabulam
²⁷ Dediſſe, ²⁸ & nil dediſſe verborum tamen:
²⁹ Colacem eſſe Næv?, & Plauti veterem fabulam;
³⁰ Paraſiti perſonam ³¹ inde ablatam, & ³² militis. ²⁶
 4 Jamdu-

dum finivi pericula & labores in edendis Comœdiis: nam *defunctus*
pericula vel *morbis* dicitur, qui finivit pericula vel inſorboſ. *Miſeris*
 defendentis ſe Lavini. *Defungi* autem eſt explicari negotio aliquo aut
 moleſtia, & ei finem imponere. ⁵ Objiciat mihi Terentius, aut poſ-
 ſit dicere: nam jam edidi Comœdiam, quam carpit. ⁶ Reſpondet
 Prologus. ⁷ Illa ſua fiducia. ⁸ Contumeliis Terentium irritare.
 Virg. Ecl. 3. *Efficiam poſtea n² quæquam voce laceſſas*. ⁹ Erra-
 ta. ¹⁰ Quæ in præſenti condonabantur illi. Genus loquendi anti-
 quum. ¹¹ Divulgabuntur poſtea. ¹² Offendere Terentium. ¹³ Cœ-
 pit. ¹⁴ Narratio, in qua recitat cauſam, cur ſit laceſſitus ad reſ-
 pondendum. ¹⁵ Scilicet *fabulam*. ¹⁶ Repräſentaturi agendo.
¹⁷ Quam tranſtulit Terentius ex Menandro, qui primus fuit au-
 ctor iſtius Comœdiæ. ¹⁸ Fabulam. *Eunuchus* dicta eſt hæc fa-
 bula, à quodam falſo Eunuchò, dicto Chærea, qui deductus in do-
 mum Thaidis meretricis pro Eunuchò, vitiavit quandam virginem
 civem Atticam. ¹⁹ Magiſtratus curam ædium habentes, & ludorum
 inſtrudorum, quos populo exhiberent. *Aediles* enim dicti ſunt,
 teſte Varrone, qui ædes ſacras & privatas curarent, ludos ſacros &
 ſolennes inſtituerent, ac procurarent. Illos vero ludos quiſque *Æ-*
diſis ſua impenſa & ſumptibus promodo patrimonii ac dignitatis ſuæ
 celebrandas procurabat. ²⁰ A Poeta. ²¹ Obtinuit, impetravit
 Luſcius Lavinius, ut ſibi facultas videndi fabulam daretur. ²² *Æ-*
diles, qui exhibebant ludos. ²³ Theatro. ²⁴ Comœdia Eunuchus.
²⁵ Lavinius. ²⁶ Terentium ſcilicet, quaſi qui varia hinc inde ex
 aliis ſumpſiſſet atque ſurripuiſſet. ²⁷ Edidiſſe. ²⁸ Nihil feſelliſſe,
 quin furtum ſit deprehenſum. Nam *dare verba*, eſt decipere ſeu fal-
 lere: quia qui rem exſpectat & nihil præter verba invenit, de-
 ceptus eſt. Unde & alibi dicit: *Verba iſſas ſunt*. ²⁹ Exclamat
 veterem fabulam eſſe, in qua Nævius & Plautus, Comici Poetæ
 laborarunt. *Κόλας* eſt aſſenſator. ³⁰ Gnathonis. ³¹ Ex Colace.
³² Thraſonis.

1 Abstulisse personam parafiti & militis. 2 Vitium. 3 Ignorantia Terentii. 4 Ex aliis Poetis. 5 Non esse furtum. 6 Spectatores. 7 Comœdia dicta Colax, prius a Menandro, Græco Poeta, facta est. 8 Comœdia. 9 Qui omnia ad voluntatem ejus loquitur, in cujus contubernio est, assentando & laudando, nihil repugnando ventris gratia. 10 Gloriæ affectator. 11 Terentius. 12 Ambas. 13 Ad *fabulam* seu *Comœdiam* retulit, non ad hominem. Synthesis. 14 Colace scilicet. 15 Sed valde seu plane negat id, se scivisse eas Græcas fabulas Menandri, Colacem & Eunuchum, ante eum scriptas esse Latino sermone, seu versas ex Græco in Latinum, id est, non negat ex Colace Menandri se personam militis & parafiti transtulisse in Eunuchum suum: sed accepisse se ex Nævio & Plauto pernegat. 16 Quibus alii sunt usi. 17 Sequentibus poetis: quod Lavinus reprehendit. 18 Quomodo, cur. 19 Dromones, ut in Heaut. Est periphrasis scribendi Comœdias. 20 Introducere in Comœdiis. 21 Honestas matres familias fingere, introducere, ut Naufistram. 22 Improbas, ut Thaidem & Bacchidem. 23 Assentatorem, ut Gnathonem. 24 Cujus animus semper est in patinis. 25 Gloriæ cupidum, ut Thrafonem. 26 Alterius loco clau positum, id est, suppositum facere. *Supponere* enim significat loco veri puerum adulterum ponere & subicere. 27 Ut Simonem & Demeam: hunc per Syrum illum per Davum. 28 Introducere amores, odia, suspiciones. 29 A veteribus, id est, nos jam vetera tantum renovamus. 30 Spectatores. 31 Morem sive materiam Comicoꝝ. 32 Postea judicare. Paronomasia. 33 Comici Poetæ. 34 Attendite, & aures aquas præbete, ne præcipitanter judicetis, priusquam penitus cognoscatis. 35 Perfectè intelligatis, quid sit de Eunuchi compositione, quid significet, quam venusta sit hæc Comœdia.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. ¹ Quid igitur ² faciam? non ³ eam? ⁴ nē ¹ Phædria
nunc quidem,

cum ⁵ accersor ⁶ ultro? an potius ita me ⁷ comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?

⁸ Exclusit, ¹⁰ revocat: redeam? ¹¹ non, ¹² si me
obsecret.

PA. Siquidem hercle ¹³ possis, nil prius, neque
fortius:

Verum si ¹⁴ incipies, neque ¹⁵ perficies naviter,
Atque ¹⁶ ubi pati non poteris, cum nemo expetet,

¹⁷ Insecū pace, ¹⁸ ultro ad ¹⁹ eam venies, indicans
Te amare, ²⁰ ferre non posse: ²¹ aſſum est ²² ilicet,

Peristi: ²³ eludet, ubi te ²⁴ viſum ſenſerit. ¹⁰ ut animo
²⁵ Proin tu, ²⁶ dum est tempus, ²⁷ etiam atque etiam
cogita,

⁵ accerſitus, ire ad eam
debeat. Huic Parmeno
ſuadet.

¹⁰ ut animo
æquo amoris mo-
leſtias
ferat.

Postquam multa cogitavit Phædria, tandem in hæc verba erumpit.
Expresit & interpretatus est nobili imitatione summam hujus scenæ
Horatius Sat. 2, 3. Persius Sat. 5. Cic. 4. Tusc. 3 Ire debeam ad
Thaidem? Prima pars deliberationis. 4 Altera pars deliberationis

A Thaide, 6 Non rogata Thaide, vel sine meo rogatu. 7 Parere,
nimum inducam, constituam. 8 Non ferre meretricum injurias,
Illusiones. Iratus uni, de omnibus queritur simul. 9 Me amatorem.

Addit catalogum injuriarum & contumeliarum. 10 Me Thais post
exclusionem. 11 Redibo scilicet, vel cupio ad illam redire: 12 E-

nam si me oret per omnia sacra. 13 Scilicet facere ut non redeas,
id est, obfirmare animum tuum, nihil esset præstantius, melius, lau-

dabilius, nec validius ac magis virile: magni siquidem animi est for-
tisque non frangi cupiditate, voluptati non succumbere. Nam For-

tor est qui se, quam qui fortissima vincit Mania. 14 Eam con-
temnere, quod non velis eam obsecrare. 15 Perleverabis strenue &

portiter. Al. pertendes. 16 Quando non poteris te continere, tibi
temperare, quin eam viſas. 17 Nondum confecta concordia, id est,

cum nondum eritis reconciliati. 18 Non vocatus. 19 Thaidem.
20 Quin scilicet ad eam venias. 21 Scilicet de te. Hac Phraſi u-

untur Comici, dum rem in desperatis habendam significant: vel cum
cum rei finem volunt exprimere, ut nullum sit reliquum remedium.

22 Ire licet. Hac voce a præcone prolata, judices de consilio di-
mittebantur: ponitur autem ea vox semper in fine transactæ rei.

23 Insultabit tibi tanquam victo. 24 Te esse ita molli animo, ut non
possis ab ea abesse. 25 Proinde. Apocope. 26 Dum adhuc integrum
sit. 27 Iterum ac sapius tecum volve, quonam modo hoc insano a-

1 Ordo
 est : Non
 potes re-
 gere confi-
 lio eam
 rem, quæ
 res non
 habet in se
 consilium,
 neq; mo-
 dum ul-
 lum. Plau-
 tus amo-
 ris incom-
 moda ex-
 sequitur
 Mercat.
 1. 1, 18.
 2 In qua
 bonum
 consilium
 dari non
 potest.
 3 Ullam
 mensuram
 aut mode-
 rationem, qualis est insanus amor : cum enim vitia in excessu de-
 struque constant, ideo modo earent, & rectæ rationi adversantur.
 4 Suationi & rationibus moderari. 5 Illicito, non naturali. Ovid.
Res est solliciti plena timoris amor. 6 Mala, incommoda. 7 Iurgia,
 contumelia. 8 De rivali. 9 Intermisiones amoris. *Indusie* enim
 sunt pax in paucos dies, vel quando ad tempus suspenduntur illa,
 quæ fieri solent in bello. Amor autem est quasi militia. 10 U-
 supra in Andr. *Amantium ira amoris integratio est.* 11 Mutabilia
 fluxa hæc in amore. 12 Coneris, velis. 13 Moderatione & consi-
 lio facere stabilia ac firma, ut ista non accidunt, quæ sunt in a-
 more. 14 Non plus efficias. 15 Usu rationis : quod est impossi-
 le, cum hæc inter se pugnent, *insanire & ratione uti.* 16 Occupa-
 tio, qua confutat illius iracundiam, & stultas cogitationes, quas
 poterat ille obicere. Amator enim, quando est iratus, egregie se
 ipsum potest fallere. 17 Ego-ne Thaidem adeam, amarem ? Sunt
 Ellipces patheticae, in quibus *μυστηριώδης* recitat adolescentis irati
 cogitationes. 18 Militem Thrasonem recepit. 19 Exclussit. 20 Ade-
 nuit me. 21 Quam redire cum Thaide in gratiam. 22 Thais.
 23 Quam foris, quam constans. 24 Tua, id est, quæ tu cogitas.
 25 Jurantis est vel affirmantis. 26 Ficti. 27 Lacrumulam.
 28 Valde. 29 Difficulter. 30 Quasi premendo oculos emisit.
 31 Metaphora sumpta est ab incendio. 32 Nullo cogente agnosces-
 tam culpam. 33 Te Thaide puniendum offerres. *Dare enim sup-
 plicium vel panem*, est puniri : si enim ab aliquo supplicium sumatur,
 tunc est qui dat supplicium, à quo sumitur. 34 Exclamatio pathetica,
 qua detestatur illum amorem meretricium. 35 Thaidem, 36 Amore.
 37 Incepti amoris, eo quod sit illicitus.

Virus
 PA. Q
 que
 Min
 Et ne
 8 Neq
 Habet
 Sedec
 Nam q
 cies pro
 addas al
 tuer. 12 Per
 sumptib
 enim pr
 frangit,
 taphora
 tum cap
 Intense
 pervenu

T H

TH.

Tulerit
 ceper
 Quod h
 8 Tremo
 no an
 Accede
 TH. Qu
 Phae

rus conce
 exclusion
 6 Interp
 ad cor re
 11 Thais
 mor igne
 ultro mu
 occurren

Vivus vidensque pereo: nec, ¹ quid agam, scio. ¹ In meo
PA. Quid agas? nisi ut te redimas ² captum ³ quam
queas ³⁰ Thaidis.
Minimo: si nequeas ⁴ paululo, at quanti ⁵ queas: ³ Quanto
Et ne te ⁶ afflites, PH. ita-ne suades? PA. ⁷ si sapias: ³ Minimo
⁸ Neque præterquam quas ipse amor molestias ³ possis pre-
Habet, addas; & illas quas habet, ⁷ rectè feras. ⁴ Te re-
Sed eccæ ¹⁰ ipsa egreditur ¹¹ nostri fundi ¹² calamitas: ⁵ Te re-
Nam quod nos capere oportet, ¹³ hæc ¹⁴ intercipit. ³⁶ ⁵ Te re-

cies propter eam rem. ⁷ Si volueris consultum tuis rebus. ⁸ Neque
addas alias molestias tuis, præterquam quas ipse amor ex se habet. ⁹ Pa-
tienter. ¹⁰ Thais. ¹¹ Nostræ possessionis, nostrorum bonorum.
¹² Pernicies scilicet Thais, quæ est tanquam grando, quæ herum meum
sumptibus absumit, atque ita calamos fundi nostri concutit. ¹³ Calamitas
enim propriè dicitur grandinis tempestas, quæ calamos, id est, culmos
frangit, & fegetem sternit. Illustris periphrasis meretricis, & est Me-
taphora proverbialis, quam Poeta ipse explicat. ¹³ Thais. ¹⁴ To-
tum capit, auferendo scilicet ab hero meo, quæ in nos conferrentur.
Intercipere enim est, cum, quod alteri destinatum est, antequam ad eum
perveniat, ab altero arripitur.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

TH. ¹ **M**iseram me! vereor nè ² illud ³ gravius ¹ Phædræ
Phædria purgat se
Tulerit, neve ⁴ aliorum, ⁵ atque ego feci, ⁶ ac-
ceperit. ¹ Thais de
Quod heri intromissus non est. PH. ⁷ totus, Parmeno, ¹ exclusio-
⁸ Tremo, horreoque, postquam aspexi? hanc. PA. bo-
no animo ¹⁰ es: ¹ ne; & per
Accede ad ¹¹ ignem hunc, jam calefces plus ¹² satis. ¹ occasio-
TH. Quis hic loquitur? ¹³ hem, tu-n' eras ¹⁴ mi- ¹ nem nar-
Phædria? ⁶ ab ipso ¹ rat argu-
mentum.

rus concedat, ut militi Thraconi interim locus sit apud illam. ² Illam
exclusionem. ³ Molestius, quam debeat. ⁴ In aliam partem. ⁵ Quam.
⁶ Interpretatus sit. ⁷ Toto corpore, per omnes partes. ⁸ Sanguine.
ad cor refugiente, ⁹ extremos tremor occupat artus. ⁹ Thaidem. ¹⁰ Sis.
¹¹ Thaidem, cujus amor te, ut ignis, adurit. Metaphora. Ovid. ¹ Tri-
mar igne pari, sed sum tibi viribus impar. Virg. Ecl. 3. ¹ At mihi sese offero
ultra minus ignis Amyntus. ¹² Quam satis. ¹³ Interjectio rei suspicæ
occurrentis. ¹⁴ Est blandientis vocativus.

1 Sc. via.
2 Ingredi-
ebaris tan-
quam do-
minus ha-
rum adi-
um? Ex-
quisitori-
bus blan-
ditis me-
retrix ap-
ud Plau-
tum:
Animule
mi, mihi
vira vi-
dentur,
His te flare
foris, fores
qui pateant
Magni,
quam do-
mus tua,
domus
cum bea
tua sit.
3 Phædria.
4 Sc. sit,
aut facit,
ideft,
nihil

dicat de illa causa, ad quam maximè respondere deberet. 5 Id est, quæris, cur non recta introierim, & cur taceam? recta non introivi, quod fores tuæ mihi, ut antea, non patent: & taceo præ dolore, cum alium apud te potiorem videam. Ironia. 6 Erat enim exclusus. 7 Præcipuus, gratia plus cateris apud te valens: vel quia plurimi apud te fio, & præ cateris diligor. 8 Omitte ista. Hæc autem dicit, quia nihil habet, quod respondeat. 9 Fac. Archaismus. 10 Sc. faciam. 11 Exclamatio, qua amorem suum fatetur. 12 Utinam æqualis esset noster amor, ita ut tantum te redamarem, quantum tu me, & rursus si me non amares, nec ego quod; æ. 13 Aut amandi, aut non amandi. 14 Æqualiter. 15 Quod exclusus sum. 16 Exclusionem mei. 17 Nihili æstimarem, id est, contemnerem. 18 Ζῶν ὁ ψυχῆ * vox blanda. Merito secuti sumus Donatum, cuius testimonio geminatur τὸ mi. 19 Quod vel quia. 20 Amare plus est, quam diligere. 21 Ideo te non exclusi. 22 Sed negotium ad postulabat, sic necessarium fuit. ἡνὺα κομικόν * ita expediunt & absolvunt compendio simul ac dissimulatione, quibus non est facile defendere, quod factum est. 23 Ironia. q. d. non esse verisimile, ut, si quis quemquam amet, eundem possit excludere. 24 Phædriam. 25 Perge. Corripientis est cum indignatione. Sic infra: Cum in cellulam ad te patris puerum omnem congrederemulansulum. PA. Age inepte, sc. id est, perge incepta effutire. 26 Causa. 27 Phædriam. 28 Vocari. Hoc est, quod Phædria supradixit: Non eam? Nè nunc quidem, cum assessor viro & 29 Assistentis. 30 Ante omnia. 31 Potest-ne. 32 Parmeno ier-
vus tuus. 33 Scilicet possum tacere.

Veru
fio
Que
Sin
5
6 Ph
9
TH.
12
PA.
14 P
Ex
T
19 C
20 I
Neg
tu
26 M
28 U
Ma
Doc
Sore

5 O
vaf
ne c
sis fr
9 Pr
mar
14
16
est,
re,
gum
mun
per
dera
quil
in q
lam
ad
ribu
min

Verum¹ heus tu, ² lege hâc tibi meam ³ adstringo
fidem :
Quæ vera audiri, taceo, ⁴ & contineo optimè :
Sin falsum aut vanum, aut fîdum est, continuo
⁵ palam est.
⁶ Plenus ⁷ rimarum sum, hac atque illac⁸ perfluo.
⁹ Proin tu, ¹⁰ tacere si vis, vera dicito. ²⁶
TH. ¹¹ Samia mihi mater fuit : ea habitabat
¹² Rhodi.
PA. Potest tacere hoc. TH. ¹³ ibi tum matri par-
vulam
¹⁴ Puellam dono quidam mercator dedit.
Ex ¹⁵ Attica hinc ¹⁶ abreptam. PH. ¹⁷ civem ne ?
TH. ¹⁸ arbitror :
¹⁹ Certum non scimus : matris nomen & patris
²⁰ Dicebat ²¹ ipsa : patriam & ²² signa cætera
Neque ²³ sciebat, neque ²⁴ per ætatem etiam ²⁵ po-
tuerat.
²⁶ Mercator hoc ²⁷ addebat, è prædonibus.
²⁸ Unde emerat, se audisse, ²⁹ abreptam è ³⁰ Sunio.
Mater¹ ubi ² accepit, cepit³ studiosè⁴ omnia ³⁶
Docere, ³⁵ educere, ita uti si esset ³⁶ filia.
Sororem ³⁷ plerique esse ³⁸ credebant meam.

5 Omnes sciunt. 6 Ex me non vera dicta effluunt, ut per rimas
vasorum effluit liquor. 7 Fissurarum. 8 Commissa mihi revelo si-
ne consideratione ulla committentis, si vera non sit. Metaph. à va-
sis fractis & perfluentibus, id est, per rimas liquorem emittentibus.
9 Proinde. Apocope. 10 Al. *tacere*. 11 Ex Samo insula Icarii
maris, Ionio adjacenti. 12 Insula maris Carpathii. 13 In Rhodo.
14 Pamphilam. 15 Regione Græciæ, quæ Attica nominatur.
16 Ablatam à mercatore. 17 An dono dedit civem Atticam, id
est, Atheniensem? 18 Fuisse civem. 19 Non possumus affirma-
re. 20 Interrogata scilicet. 21 Puella parvula. 22 Indicia, ar-
gumenta, quibus potuisset probare, se esse civem Atticam, ut do-
mum patris, regionem & similia. 23 Sciebat puella. 24 Ætate
permittente, quia erat parvula. 25 Scire. 26 Qui eam dono de-
derat. 27 Ad patris nomen & matris, quod puella dicebat. 28 A
quibus. 29 Per vim abductam. 30 Promontorio Atheniensium :
in quo rerum venalium forum est. 31 Postquam, cum. 32 Puel-
lam parvulam à mercatore. 33 Diligenter. 34 Quæ pertinent
ad matremfamilias. 35 Educare, nutrire puellam in bonis mo-
ribus, ut honestam ageret vitam. 36 Propria. 37 Plurimi ho-
mines. 38 Putabant.

Non
vocantis
est *heus*
hoc loco,
sed atten-
tionem
poscentis.
2 Condi-
tione.
Sic in
Andr. Ea
lege atque
omine.
3 Promit-
to, obligo
tibi meam
fidelita-
tem, scili-
cet me ta-
citurum.
Nam
adstringit
fidem, qui
promittit;
liberat
fidem, qui
præstat
promis-
sum.
4 Retineo.
Metaph.
à vase.

1 Solo.
 2 Conver-
 sationem,
 consuetu-
 dinem.
 3 Peregri-
 no, scilicet
 milite.
 4 Discessi,
 veni ex
 Rhodo
 Athenas.
 5 Hōspes.
 6 Per te-
 stamen-
 tum.
 7 Bona.
 8 Hoc
 quod di-
 cis, scili-
 cet tibi
 omnia re-
 liquisse, &
 rem cum
 eo solo
 habuisse.
 9 Revela-
 bitur, neq;
 tacebitur:
 sed a pe-
 ctore no-
 stro exi-
 bit, quia est falsum. Repetit Metaphoram à vase pleno rimarum, quod
 hac atque illac perfluit, sumptam, quæ etiam antea est usus. 10 Sci-
 licet dicis esse falsum? 11 Meretrix. 12 Amatore: admisiisti e-
 nim militem. 13 Hōspes ille: non enim omnia tua illius fuere mor-
 tui. 14 Omnia, quæ habes. 15 Phœdria. ΔΕΙΚΝΥΣ hoc dicit
 16 Noli meum ininturbare sermonem, sed permitte me eloqui,
 quod volebam. 17 Ad quod narrandum tendo. 18 Thrafo. 19 Pro-
 vinciam minoris Asiæ. 20 Militarum. 21 Dum ille est profectus.
 22 Ponitur *loxi* soni aprioris gratia tantum: ut *nusquam gentium, nus-*
quam losorum, terrarum,: sunt enim hi genitivi adjectiones nihil ad-
 sensum facientes. 23 Postea, post illa tempora, quibus miles in Ca-
 riam est profectus. 24 Charum. 25 Quomodo. 26 Committam.
 27 Quia hoc quoque falsum est. 28 Interjectio monentis de certi-
 tudine. 29 Me taciturnum. 30 Attendite ad hoc, quod dictura sum.
 Imperatæ attentionis formula. 31 Interjectio blandientis, Comici
 valde familiaris: q. d. rogo vos per amorem. 32 Rhodi. 33 Ma-
 tris. 34 Chremes. 35 Pecuniæ congerendæ, & lucri nimis cupidus,
 paulo magis avarus. 36 Chremes. 37 Habentem pulchritudinem,
 honestatem præ se ferentem, vensitam, pulchram.

Ego cum illo, quo-cum tum¹ uno² rem habebam,
³ hospite,

Abii huc: ⁵ qui mihi ⁶ reliquit ⁷ hæc, quæ habeo,
 omnia. 40

PA. ⁸ Utrumque hoc falsum est: ⁹ effluet. TH. ¹⁰ qui
 istuc? PA. quia

Neque ¹¹ tu ¹² uno eras contenta, neque ¹³ solus
¹⁴ dedit:

Nam ¹⁵ hic quoque bonam magnamque partem ad te
 attulit.

TH. Ita est. sed ¹⁶ sine me pervenire, ¹⁷ quò volo.
 Interea ¹⁸ miles, qui me amare coeperat, 45

In ¹⁹ Cariam est ²⁰ profectus: te ²¹ interea ²² loci
 Cognovi: tute scis, ²³ post illa quàm ²⁴ intimum

Habeam te, & mea consilia ²⁵ ut tibi ²⁶ credam
 omnia.

PH. Neque ²⁷ hoc tacebit Parmeno. PA. ²⁸ ob
²⁹ dubium-ne id est?

TH. ³⁰ Hoc agite ³¹ amabo: mater mea ³² illic mor-
 tua est 50

Nuper: ³³ ejus ³⁴ frater aliquantum ³⁵ ad rem est
 avidior.

³⁶ Is ubi hancce ³⁷ formâ videt honestâ virginem,

1 Et f
 3 Pro
 5 Hic
 7 Imp
 8 Is 2
 10 Re
 Ait,
 Apud
 Sese
 Verin
 17 a
 am
 TH..
 ph
 Mult
 Prim
 Resti
 Neq;
 Cupi
 17 Id
 Sine
 Apud

2 Sc.
 expon
 Sic f
 bono.
 scilicet
 quod
 ns.
 occas
 hoc c
 dus
 nosce
 appl
 plius
 2, i.
 perc
 casta
 nara
 24 f
 re.
 blan
 Thra
 per
 ction
 32 l

¹ Et fidibus scire, ² pretium sterans, illic
³ Producit, vendit : ⁴ forte fortuna adfuit
⁵ Hic meus amicus : emit ⁶ eam dono mihi. 55
⁷ Imprudens harum rerum ignarusque omnium :
⁸ Is ? venit : postquam sensit me tecum quoque
¹⁰ Rem habere, ¹¹ iungit causas, ne ¹² det, ¹³ sedulo : ¹⁴ fides, ¹⁵ ut
 Ait, ¹⁶ si fidem habeat, se iri prapositum tibi
 Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
 Sese relinquam, velle se illam mihi dare ; 61
 Verum ¹⁷ id vereri : sed, ego quantum ¹⁸ suspicor,
¹⁹ Ad virginem animum adiecit. PH. ²⁰ etiam ne
 amplius ?
 TH. ²¹ Nil : ²² nam quæsi. Nunc ego ²³ eam, mi
 Phædria,
 Multe sunt cause, quamobrem cupio ²⁴ abducere. 65
 Primum, quod soror est diâa : præterea, ut ²⁵ suis
 Restituam ac reddam : ²⁶ sola sum : habeo hic neminem,
 Neq; amicum, neq; cognatum : quamobrem, Phædria,
 Cupio aliquos ²⁷ parare amicos ²⁸ beneficio meo.
²⁹ Id ³⁰ amabo adjuta me, ³¹ quod id fiat facilis. 70
 Sine ³² illum ³³ priores partes hosce aliquot dies
 Apud me habere, nihil respondes ? PH. ³⁴ pessima,

Et pe-
 ritam esse
 fides pul-
 sandi, id
 est, citharæ
 chordas
 tangendi.
 fides, ut
 las citha-
 ræ chor-
 das signifi-
 cat, ita di-
 ctas, quod
 tantum in-
 ter se
 chordæ.
 quantum
 inter ho-
 mines fides
 concordet.
 Ab hoc fit
 diminuti-
 vum fidi-
 cula, pro
 parva
 chorda :
 sed in plu-
 rali fidu-
 ra signifi-
 cant tor-
 torium.

2 Sc. magnum ex venditione illius puellæ. 3 Statim eam venalem
 exponit, venditque : proprie enim *produci* res venales dicuntur.
 Sic Heaut. 1. 1, 92. *Omnes produxi ac vendidi.* 4 Casu quodam
 bono. 5 Miles Thraso. 6 Puellam. 7 Non intelligens has res,
 scilicet quod fuisset antea apud matrem educata, tanquam soror,
 quod fuisset matri meæ dono data. 8 Miles. 9 Ex Rhodo Athe-
 nas. 10 Consuetudinem habere, id est, amare. 11 Commisceatur
 occasiones. 12 Puellam. 13 Diligenter, sine dolo. 14 Si posset
 hoc credere, quod præferretur tibi apud me, ita ut magis sit aman-
 dus a me. 15 Ne relinquam se. 16 Ex conjecturis possum cog-
 noscere. 17 Virginem amare cœpit, & ad ejus amorem animum
 applicuit. 18 Sc. *fecit*, quam animum adiecit ? id est, etiam am-
 plius militi cum ista virgine rei fuit ? ut supra plenius in Andria,
 2, 1, 25. interrogabatur. 19 Fecit amplius. 20 Sedulo hoc sum
 percuratata, investigavi. Optime cavit Poeta, ut virgo integra &
 casta a milite servaretur, quam nuptiis adolescentis nobilis desti-
 narat. 21 Puellam. 22 Abstrahere ab eo milite. 23 Propinquus.
 24 Sine familiaribus & sanguine junctis. 25 Comparare, acquire-
 re. 26 Restitutione puellæ. 27 Propter id. in eo. 28 Intersectio
 blandientis. 29 Ut paratio amicorum facilis fiat. 30 Militem
 Thrasonem. 31 Præferri tibi, esse potiorum, esse apud me primum
 per aliquot dies, & me frui, dum tu interea aberis. Translatio ab a-
 ctionibus scenicis, quorum sunt primæ, secundæ, aut tertiæ partes.
 32 Laxa patientia excitavit dolorem, dolor iram.

1 Tibi-ne quidquam responde-
 re debeam, PH. 4 Haud ego nesciebam, quorsum tu ires : 5 par-
 tialia cum facis? q.d. non es
 merita, ut mihi res-
 pondeam. 2 Nimis doluit,
 perfenfit dolorem post mul-
 tas contu-
 melias. Ad specta-
 tores hoc dicit. 3 Con-
 stans, qui meretricem con-
 temnis. 4 Ego probescie-
 bam, quo spectaret tua oratio. quid tu tibi velles hisce verbis. Metaph.
 ab iter agentibus. Sic Adelp. 5, 3. *istibus ibam*. 5 Mimesis cum odiosa
 repetitione verborum Thaidis. 6 Abducta & asportata. 7 Educa-
 vit. 8 Filia. 9 Eo diriguntur, spectant falsa tua verba. Metaphora.
 10 Miles Thrafo admittitur. 11 Q. d. nulla alia causa. 12 Virgi-
 nem. 13 Ex Rhodo per militem. 14 Ne ejus amore implicatus te
 amplius non aver, id est, adeo amas militem, ut etiam invidas, si quam
 amaverit. 15 Iudicio tantum virum, id est, quem tu tanti facis, quem
 tibi præ omnibus tenendum putas : quo possit pertinere Donati anno-
 tatio, qui *εγορεϊα* stonachantis amatoris hic agnosce. 16 Q. d.
 minime. 17 Sollicitam & anxiam reddit? 18 Dic. 19 Miles Thrafo.
 Post locum amoris, apud donorum tractatu utitur apud meretricem, cui
 omnia pretio metiri, disciplina est. 20 Liberalitatem benignè exer-
 citatam. 21 Ergo te claudi, id est, *κλειδι*, claudicare: Paragoge.
 Sic And. *Nolo tibi ullum commodum in me* claudier. Metaphora.
 22 Regione Africa, ab *Æthiope*, Vulcani filio, sic dicta, qui in hac
 regnasse fertur. Alii verius à nigredine & exustione dictam volunt: nam
αἰθρῶ niger, sive *αἰθρῶ* tremo, & *αἰθρῶ* vultum significat. 23 Par-
 vam ancillam, id est, *Æthiopissam*, *Æthiopissarum* ministerio utebantur
 matrone nobiles & divites. 24 Cubicularium, castratum, qui virili-
 bus exfectus est. Apud veteres, præcipue Persas & Indos, in deliciis
 habebantur Eunuchi, adhibebanturque ad lectorum matronalium custo-
 diam : quod nullum periculum esse videretur, nè ab iis matrone cor-
 rumperentur. Unde dicti *Eunuchi* ab *εὐνῶν*, id est, *cubile*, & *εὐνοῖ*,
eustodio. 25 Hujusmodi Eunuchis. Donatus ad delicias refert, curi-
 osius quam par est. 26 Matrone divites. *Rex* enim interdum pro
 divite sumitur. Sic Phor. 1, 2. *Regem me esse oportuit*. 27 Nactus
 sum utrumque magno studio.

Heri ¹ minas viginti pro ² ambobus dedi :

³ Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria :

Ob ⁴ hæc facta abs te spernor. TH. ⁵ quid istuc Phæ-
dria ?

Quamquam ⁶ illam cupio abducere, atque ⁷ hac re
arbitror

⁸ Id fieri posse ? maxime : veruntamen,

Potius quam te inimicum habeā faciā ¹⁰ ut jusseris.

PH. Utinam ¹¹ istuc verbum ¹² ex animo ac verè
diceret.

Potius quam te inimicum habeam : si istuc crederem

¹³ Sincerè dici, ¹⁴ quidvis possem perpeti.

PH. ¹⁵ Labascit, ¹⁶ victus uno verbo : quam citò ?

TH. Ego non ex animo misera dico ? quam ¹⁷ joco

Rem voluisti à me tandem, quin ¹⁸ perfeceris ? ¹⁰⁰

Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem ut ¹⁹ concedas solum. PH. ²⁰ siquidem biduum.

²¹ Verum nè ²² fiant isti viginti dies.

TH. Profecto ²³ non plus biduum, aut. PH. aut ?

²⁴ nihil moror.

TH. ²⁵ Non fiet : ²⁶ hoc modo sine te exorem.

PH. ²⁷ scilicet

Faciundum est, quod vis. TH. meritò amo te : ²⁸ be-
nè facis.

PH. Rus ibo : ibi hoc me ²⁹ macerabo biduum :

ancilla cum Eunueho, accurandum mihi duxi. ⁴ Tanta beneficia.

⁵ Formula est agrè & vix tandem concedendi. Cornicis valde usitata.

Q. d. Si ita vis, nolo tecum contendere. ⁶ Puellam, quæ dicta est

soror. ⁷ Biduum concedendo. ⁸ Eam posse abduci. ⁹ Commo-

dislime. ¹⁰ Sicut. ¹¹ Istam sententiam, sc. *potius quam te inimicum*

habeam. ¹² Ex animi affectione, ac non simulate. ¹³ Sine furo &

simulatione, id est, serio, ex animo. ¹⁴ Omnia. ¹⁵ Cedit à pro-

posito Phædria, animus eum deficit & deiecitur. Metaph. sumpta ab æ-

dificiis tenui tibicine fultis, adeoque ruinam minantibus. Ostendit ita-

que amatorum stultitiam & inconstantiam, qui se uno verbo flecti pa-

riuntur. Unde Prop. *Non ita Carpathia variant Aquilonibus unde, Nee*

dubio nubes vertitur atra Notos, Quam fasile irati verbo mutantur amant-

es. Hæc Parmeno ad spectatores dicit. ¹⁶ A Thaide. ¹⁷ Non serio,

sed jocando. ¹⁸ Impetraveris. ¹⁹ Præstes, vel cedas, i. locum desmi-

liti. ²⁰ Si modo biduum peteres solum, concederem. ²¹ Sc. *veror*,

i. plus quam annum. ²⁴ Non curo, non placeo, nolo. ²⁵ Ultra biduum.

²⁶ Ut concedas biduum. ²⁷ Certe. ²⁸ Non iudicantis sed approban-

tis, sed gratias agentis pro oblato beneficio formula. ²⁹ Exeruiabo,

maerum sive macilentum reddam.

1 Singulæ

mine con-

tinabant

drachmas

91 centum,

pretium

aureorum

Gallico-

rum de-

cem : unde

mince vi-

ginti, sunt

95 quasi du-

centi co-

ronati.

2 Mune-

ribus, Eu-

nacho &

Æthio-

pissa.

3 Quamvis

excluseris

me, adeoq;

contemse-

ris, non

tamen ab-

jeci curam

demuneri-

105 bus ribide-

stinatis, sed

ut emerem-

tur ac ad-

ducere-

tur ad te

1 Constitutum est, Ita facere ¹ certum est : ² mos gerundus est Thaidi.
 firmiter, Tu ³ huc, Parmeno fac ⁴ illi adducantur. PA. ⁵ ma-
 decevi. ximè.
 2 Oportet PH. ⁶ In hoc biduum Thais vale. TH. mi Phædria,
 me obsequi Et tu: nunquid ⁷ vis aliud? PH. ego-ne quid velim?
 Thaidi. Cum milite isto ⁸ præsens ⁹ absens ut fies! 112
 3 Ad Thaidem. Dies, noscēsque me ames: ¹⁰ me desideres:
 4 Eunuchus & ¹¹ Me somnes: ¹² expectes: de me cogites:
 Æthiopissa. ¹³ Me speres: ¹⁴ me te oblectes: ¹⁵ mecum tota sis:
 5 Libentissime. ¹⁶ Mew fac sis postremo animus, ¹⁷ quando ego sum
 18 tuus. 116
 TH. ¹⁹ Me miseram! forsitan ²⁰ hic mihi parum ha-
 beat fidem,
 6 Usque ad duos, Atque ex ²¹ aliarum ingenis nunc me iudicet.
 hosce dies. Ego pol, ²² quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
 7 Scilicet Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo 120
 8 Corpore. Cordi esse quenquam cariorem hoc Phædriā:
 9 Animo Et quidquid ²³ huius feci, causā virginis
 absens ab eo in me Feci: nam me ²⁴ ejus spero ²⁵ fratrem propemodum
 cogitando. Jam reperisse, adolescentem ²⁶ adeò nobilem: &
 10 Requiri. ²⁷ Is hodiè ²⁸ venturum ad me ²⁹ constituit domum.
 ras me, Concedam hinc intrò, atque expectabo, ³⁰ dum
 & mei venit. 126
 deside-
 rio te-
 nearis. 11 Me per somnium videre videaris. 12 Meum reddi-
 tam. 13 In me. Guverus legit *spires*. id est, cupias, appetas. *Spire*
vare *tribunatum*, pro desiderare, appetere, dixit Livius. 14 De me
 cogitando, mei memoria. 15 Toto animo mecum sis per cogitationem.
 16 Ea sit inter nos amantes animorum permutatio, ut vicissim
 unus in alterum animus quasi demigraret. Verè enim dictum est:
Anima magis est, ubi amat, quam ubi animat: unde
 ὁ φίλος ἀλλοτρίος dicitur. 17 Quandoquidem. 18 Animus.
 19 Thais jam, remotis omnibus, secum loquitur de Phædria.
 20 Phædria parum mihi credat. 21 Mulierum moribus & naturis.
 22 Quæ voluntatem meam nosco. 23 Scilicet *rei*, id est, in hac re,
 scilicet quod heri non intromiserim Phædriam. 24 Virginis. 25
 Chremetem. 26 Valde. 27 Frater. 28 Se venturum. Sic Andr. 4, 1.
 Instare, ut dicerem esse ducturum patris pro me ducturum.
 29 Sic mecum convenit. 30 Donec veniat.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. ¹ **F**AC ita, ut jussi: ² deducantur isti. PA. fa- ³ Rus concessurus:
ciam. PH. at ³ diligenter. Phædria mancipio-
rum deduc-
tionem ad
Thaidem
Parmeno-
ni mandat,
& multa
ridiculè
loquitur;
illudente
interim
Parmeno-
ne, qui he-
ri sui mu-
tationem
ob ni-
mium
amorem
admira-
tur.
2 Eunuchus &
Æthiopissam
Thaidem
ducantur.

PA. Fiet. PA. at ⁴ maturè. PA. fiet. PH. satin hoc
mandatum est tibi?

PA. ⁵ Ah! ⁶ rogitare? quasi ⁷ difficile fiet: utinam
Tam ⁸ aliquid facile? invenire possis, Phædria,
¹⁰ Hoc quàm peribit. PH. ego quoque ¹¹ unâ pereoo,
¹² quod mihi est carius.

Nè ¹³ istuc tam ¹⁴ iniquo patiare animo. PA. ¹⁵ mi-
nimè: ¹⁶ quin

Effectum dabo. Sed nunquid aliud imperas?

PH. ¹⁷ Munus nostrum ornato verbis, ¹⁸ quod poteris: &

¹⁹ Istum æmulum, quod poteris, ²⁰ ab eâ pellito.

PA. Memini, tamen si ²¹ nullus moneas. PH. ego rus
ibo, atque ²² ibi manebo.

PA. ²³ censeo. PH. sed ²⁴ heus tu. PA. quid vis?

PH. censen? posse me ²⁵ obfirmare &

Perpeti nè ²⁶ redeam interea? PA. ²⁷ te ne? non her-
cle ²⁸ arbitror:

Nam aut ²⁹ jam ³⁰ revertère, aut mox ³¹ noctu te
³² adiget horsum insomnia.

3 Fac deducantur, reliquis omnibus omisiss. 4 Tempestive. 5 In-
dignantis est, propter tam odiosam repetitionem. 6 Pergis id ro-
gitare, an satis mandatum sit? 7 Hoc officium, quod jubes. 8 Quo
executeris illum amorem ex animo. 9 Acquirere, parare. 10 Quam
facile hoc munus, quod dari jubes, nihili à Thaidi æstimabitur,
male & inutiliter collocabitur: nam quod meretrici datur, perit.
11 Simul cum eo quod dicis tam facile peritutum. 12 Quod dam-
num mihi gravius est & carius. Donatus sic exponit: *qui mihi
sum carior*. 13 Munus perire, seu deducere munera ad Thaidem.
14 Impatienter feras. 15 Non patior iniquo animo. 16 Quin
imo perficiam, quod jussisti. 17 Eunuchum & Æthiopissam com-
mentato aliquo sermonis eloquio. 18 Quantum, quoad, quatenus.
19 Istum invidum & rivalem meum, id est, militem. 20 Thaidi.
21 Non. 22 Ruri. 23 Ea est mea sententia ut id efficias. Iro-
nia. 24 Adverbium vocandi est. 25 Confirmare, stabilire, scilicet
animum meum. 26 Hoc triduum rure. 27 Censerem te posse ob-
firmare? 28 Te mansurum ruri. 29 Statim. 30 In urbem ad
Thaidem. 31 Nocte. 32 Ducet, impellet versus hanc urbem vigi-
lia, animi inquietudo, cura.

- 1 Laborabo ruri, sic
ut defatigatus ex
illis laboribus facilius dormiam.
- 2 Semper, assidue.
- 3 *Αὐστη-
ος*, illibenter, invitus, coactus.
- 4 Existens sc. cum opus fecisti.
- 5 Ut non possis dormire, id est, tanto plustibi efficias ad miseriam, malum malo addes.
- 6 Nihil valent tua verba.
- 7 Expellenda est.
- 8 Effeminatio animi, ne cogitem redire ad Thaidem, nisi post biduum. *Mollis* enim dicitur, quia facile vincitur a doloribus, & qui luxu diffuit: talis homo *constanti* opponitur. 9 Archaice, pro *mibi*. Donatus quoque sic legit. 10 Carere possum. 11 Etiam integros tres dies? 12 Interjectio irridentis, vel aliquid admirantis. 13 Certum est facere quod constitui: *stare* enim *sententia* dicitur, quæ firma est & constans. 14 Propter amorem. 15 Cognoscat aliquis: secunda persona pro tertia. 16 Qui antea fuit. 17 Phædria. 18 Ante amorem. 19 Prudentior, sapientior: *minus* enim uni positivo junctum reddit contrariam comparativi significationem: ut *minus prudens*, id est, stultior: *minus stultus*, id prudentior. 20 Gravior. 21 A lascivia tibi cavens. 22 Interjectio metuentis. 23 Qui adulatione victum quarit. 24 Thaidem. 25 Interjectio admirantis. 26 Præditam, id est, habentem faciem pulchram & modestam. 27 Mirum erit, nisi ego obtulero me cum pudore, id est, nisi ludibrio & dedecori exponar cum meo senio iam admodum confecto Eunucho, id est, virilibus exfecto. *Decrepiti* dicuntur senes, si quidem longa senectute vix loqui possunt. 28 Puella, quam adducit Gnatho. 29 Pulchritudine vincit. Hyperbolica collatio.
- PA. ¹ Opus faciam, ut defatiger ² usque, ³ ingratis ut dormiam.
- PA. ⁴ Vigilabis ⁵ lassus: ⁶ hoc plus facies. PH. ^{ab}, ^{enil} dicis, Parmeno ¹⁵
- ⁷ Ejiciunda hercle hæc ⁸ mollities animi: nimis ⁹ me indulgeo
- ¹⁰ Tandem ego non illa ¹¹ caream, si sit opus, ¹² vel totum triduum? PA. ¹² hui,
- ¹³ Universum triduum? vide, quid agas. PH. ¹³ stat sententia.
- PA. Dii boni, quid hoc morbi est? adeo-n³ homines immutari
- ¹⁴ Ex amore, ut non ¹⁵ cognoscas ¹⁶ eundem esse? ¹⁷ Hoc nemo ¹⁸ fuit ²⁰
- ¹⁹ Minus ineptus, ²⁰ magis severus quisquam, nec magis ²¹ continens.
- Sed quis hic est, qui huc pergit? ²² at at! hic quidem est ²³ parasitus Gnatho
- Militis: ducit secum unam virginem ²⁴ huic dono: ²⁵ pape!
- ²⁶ Facie honesta: ²⁷ Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
- Cum meo decrepito hoc Eunucho: ²⁸ hæc ²⁹ superat ipsam Thaidem. ²⁵

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

GN. ¹ **D**ii immortales, ² homini homo quid ¹ Gnatho
 præstat! ³ stulto intelligens! ex manda-
⁴ Quid interest? ⁵ Hoc ⁶ adeo ⁷ ex hac re venit in to militis
 mentem mihi: Thrafonis
⁸ Conveni hodie adveniens quendam ⁹ mei loci hinc ducens pu-
 atque ordinis, ellam ad
 Hominem ¹⁰ haud impurum, ¹¹ itidem ¹² patria qui Thaidem,
¹³ abligurierat bona. factum
 Video ¹⁴ sentum, ¹⁵ squalidum, ¹⁶ ægrum, ¹⁷ pannis adulandi
 annisque obfitum, instituit.
 Quid istuc, inquam, ¹⁸ ornati est? ¹⁹ quoniam mi- Interea
 ser, quod habui, ²⁰ perdidi. fortè in
²¹ Hæm, ²² quò redactus sum! omnes noti me atque Parmeno-
 amici ²³ deserunt. nem inci-
 quem
 multa di-
 caccitate
 illudit,
 eumque

mordacibus salibus laceffit. 2 Quantum homo unus præferendus est
 alteri homini! 3 Sc. quid præstat! 4 Quanta differentia est in-
 ter eos! 5 Sc. lic exclamare, &, quod jam dixi, dicere. 6 Habet
 hic adeo peculiarem usum ad conciliandam attentionem & præpara-
 ndos audientium animos ad accipiendum aliquid magnum & notatu
 dignum. 7 Inde, velex eo exemplo, quod jam recitabo. 8 Allocu-
 tus sum. 9 Mei status & conditionis, id est, pauperem & parafitum,
 utego sum. Ordo enim aliquando refertur ad fortunam & genus vitæ:
 unde ordinis inferioris amici dicuntur, qui sunt infimæ conditionis &
 vatus. Ordo propriè est digestio & in suo loco cuiusque rei colloca-
 tio: ut in acie sit, ubi pedites, ubi alæ equitum, ubi signa, cætera-
 que omnia suo quæque ordine collocantur. 10 Non iniquum.
 11 Similiter, eodem modo ut ego. 12 Paterna, quæ à patre reli-
 cta sibi fuerant. 13 Suavibus cibis seu epulis consumpserat. Liguri-
 propriè, est inter edendum cum fastidio quodam delicatissima quæque
 à cibis decerpere, quasi nihil sit, quod palato satisfaciatur. Inde abligu-
 rire rem familiarem, est liguriendo consumere. 14 Horridum, as-
 perum. Sentus dicitur à sentibus, id est, spinis: & est ille propriè,
 qui gestat vestem vilem multis frustis compositam: cujus frusta spi-
 nis colligantur. 15 Sordidum, incultum. 16 Animo mæstum, vel
 macilentum. 17 Annosis seu veteribus & laceris pannis, quo Græci
 πέδιλον vocant, indutum, circumdatunt, id est, lacero vestitu, panno-
 sum. Metaph. ab agris, qui frugibus obfiti ac pleni sunt. 18 Pro
 ornatus: est genitivus antiquus; ut Senati, pro Senatus; tumultu
 pro tumultus. 19 Respondet jam alter. Prosopopeia enim est,
 qua inducitur squalidus iste homo loqui. 20 Consumpti. 21 In-
 terfectio dolentis. 22 Ad quem statum deveni! 23 Non respi-
 ciant, nolunt me agnoscere, quia sum pauper. Ovid. Nullus ad a-
 missæ ibit amicus opes,

1 Hoc audiens. 2 Hic ego illum contempsi² præ me: quid homo, inquam, 3 ignavissime, 4 Ita-ne parasti te, ut stes nulla 5 reliqua in te fiet tibi? 6 Simul⁶ consilium⁷ cum re⁸ amisisti? viden⁹ me ex eodem ortum⁹ loco? 10 Qui color, 11 nitor, 12 vestitus, quæ 13 habitudō est corporis? 14 Omnia habeo. neque quidquam habeo, 15 nil cūm est, nil 16 desit tamen. 17 At ego infelix neque ridiculus esse, 18 neque plangas pati Possum. 19 Quid? tu 20 his rebus credis fieri? 21 totā erras viā. 22 Olim isti fuit²² generi quondam quæssus²³ apud seculum prius. 24 Hoc novum est aucupium: ego aded hanc primus inveni²⁵ viam. 26 Sine animositate, qui non probè didicisti hoc artificium. 4 Ita-ne disposuisti te, id est, instituisti vitam tuam, ut perpetuo mancas mendicis & pauper? 5 Superfit contra egestatem. Sive quisque fortunæ faber est. 6 Recuperandi res perditas. Sic Ovid. 4. de Pont. El. 12. Credo mihi, miseros prudentia prima relinquit, Et sensus cum re consiliumque fugit. 7 Patrimonio. 8 Amisisti? Syncope. 9 Ex eadem fortuna, qua tu es. 10 Qualis forma corporis est mihi? Non enim, ut tu, sentus, id est, horridus sum. 11 Mendicities. Non enim, ut tu, squalidus sum. 12 Cultus. Non enim, ut tu, pannosus sum. 13 Aptitudo status corporis mei, id est, sum vegeto corpore & benè habito. Non enim, ut tu, æger sum. 14 Quia vivendi non deest mihi consilium. 15 Et si nihil habeo. 16 Deest. Sic Phor. 1, 3, 10. Alii, quia desit, quod amant, ægrè est tibi, quia superest, dolet. 17 Sed ego miser non sum ex numero parasitorum illorum, qui ridiculis dictariis cibum alienum captant, id est, non sum *πελοτοποιοίς*, id est, risum faciens, qui aliis ridendi materiam præbeam. Hic fingitur iterum homo iste squalidus loqui. 18 Neque sum ex iis, qui verberibus ac colaphis tolerandis victum quæritant. Duplex enim parasitorum genus fuit: Unum, quod ridiculis dictariis cibum alienum captabat: Alterum, quod verbera ultro patiendo victum quæritabat: qui eleganter à Plauto *Plagipatedæ* appellantur. 19 Respondet jam Gnatho. 20 Risum aliis movendo, aut vapulando. 21 Prorsus te fallis, nihil intelligis de hac re. Metaph. est à deviantibus sumpta. 22 Parasitorum ridiculorum & vapulantium. 23 Cum tempora essent meliora. 24 Hæc novaratio est querendi victum. Metaphora ab avibus: sicut enim aves escæ; ut philodoxia sententia capiantur. 25 Rationem, artem querendi victum, parasitandi.

Est genus hominum, qui esse ¹ primos se omnium re-
rum volunt,
² Nec sunt: hos confessor: ³ hisce ego non paro me
ut rideant,
Sed eis ultro arrideo. & eorum ⁴ ingenia admiror
simul;
⁵ Quicquid dicunt, laudo: ⁶ id rursus si ⁷ negant,
laudo ⁸ id quoque:
Negat ⁹ quis, nego: ¹⁰ ait, aio: postremo ¹¹ imperavi
egomet mihi,
Omnia ¹² assentari: ¹³ is questus nunc est multo u-
berrimus.
PA. ¹⁴ Scitum herclè hominem: ¹⁵ hic homines pror-
sus ex stultis ¹⁶ insanos facit.
GN. Dum hæc ¹⁷ loquimur, interea loci ad ¹⁸ ma-
cellum ubi advenimus;
Concurrunt læti mihi obviam ¹⁹ cupedinarii omnes,
²⁰ Cetarii ²¹ lanii, ²² coqui, ²³ fartores, ²⁴ piscato-
res, ²⁵ aucupes,
²⁶ Quibus, & ²⁷ re salvâ, ²⁸ & perditâ, profueram
& prosum sæpe:

id est, dico esse factum & dictum ex summa sapientia. ⁵ Citat hæc Cicero in Lælio, quem vide. ⁶ Quod laudarunt. ⁷ Non laudant. ⁸ Quod negarunt. ⁹ Aliquis. ¹⁰ Affirmat aliquis, ego etiam affirmo. ¹¹ In animum meum induxi, legem mihi istam præseripsi. ¹² Assentiendo & adulando approbare. ¹³ Illud lucrum parasiticum, scilicet omnia posse assentari, est nunc multo copiosissimum, quam illud apud seculum prius fuerat. ¹⁴ Audio scientem & argutum hominem. Ironia. ¹⁵ Parasitus Gnatho. ¹⁶ Sæ mentis non compotes, sed delipientes. ¹⁷ Inter nos. ¹⁸ Locum, ubi opsonia, id est, ea (quæ vescendi causa in urbem essent allata, qualia sunt omnia, quæ adduntur panis & vino) vendebantur. ¹⁹ Lautiorum epularum venditores: sic dicti, quod alimenta rebus cupidinis præbeant. *Cupedia* autem appellantur cibi lautiores. ²⁰ Qui majores pisces vendunt, ut cete. ²¹ Qui pecora laniant sive discerpunt: quorum officina dicitur *laniena*. ²² Qui opsoniorum coquendorum curam gerunt. ²³ Qui sarcimina faciunt & vendunt. *Sarcimen* intestinum est fartum: concisa minutum carne, simili-ve fartura oppletum. B. Ig. *Beuling of Worsh.* ²⁴ Illi, qui recentem piscem præbent. ²⁵ Avium captatores: ab *avis* & *capienda* dicti, quibus insidias tendunt. ²⁶ Cupedinarius. ²⁷ Cum adhuc haberem patrimonium. ²⁸ Et postquam patrimonium meum consumpseram.

1 Invitant *Salutant* : ad cenam 2 *vocant* : 3 *adventum* gra-
me. *tulantur*.

1 Ob ad-
ventum
meum me
cum gratu-
latione
excipiunt.
3 Fame
confectus.
4 In tan-
to hono-
re, id est,
ita saluta-
ri, & vo-
cari ad
cenam.
Archaif-
mus. Sic
Cicero
dixit, in
potestatem
esse, pro in
potestate.
5 Tunc.
6 Sc. ille
miser.
7 Artem
parasi-
tandi.
8 A me.
9 Secta,
scholæ.

Ille ubi miser 3 *famelicus videt me esse* 4 *in tantum*
honorem.
Et tam facile victum querere : 5 *ibi* 6 *homo caput*
me obsecrare,

Ut sibi liceret discere 7 *id* 8 *de me* : *sectari jussi* :
Si potis est, tanquam Philosophorum habent 9 *disci-*
pline 10 *ex ipsis*

11 *Vocabula,* 12 *parasiti itidem ut* 13 *Gnathonici*
vocentur.

PA. *Viden* otium, & *cibus quid* 14 *facit alienus* ?
GN. *sed ego cesso*

Ad Thaidem 15 *hanc deducere,* & 16 *rogitare ad*
17 *cenam ut veniat.*

Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
18 *Rivalis servum: salva est res:* 19 *nimirum* 20 *hic*
21 *homines* 22 *frigent.*

Nebulonem hunc 23 *certum est ludere.* PA. 24 *hice*
hoc 25 *munere arbitrantur*

26 *Suam Thaidem esse.* GN. *Plurimâ salute Par-*
menonem

Summum 27 *suum impertit Gnatho* : *quid agitur* ?
PA. *statur.* GN. *Video* : 40

10 Philosophis. 11 Appellationes : ut Vocentur Pythagoræi, Pla-
tonici, Epicurei. 12 Qui discunt artem parasiticam. 13 Ut sicut
ab Aristotele Aristotelici, a Platone, Platonici, a Pythagora Pytha-
goræi, ab Epicuro Epicurei, ita a Parasito Parasitici, & a Gnatho-
ne Gnathonici appellantur. 14 Faciat, Enallage modi. 15 Puellam
militis. 16 Thaidem. 17 Militis. 18 Æmuli Phædria, qui
Thrafonis rivalis est. *Rivales* dicuntur, qui unam amant amicam,
quod quasi uno *viuo* amoris utantur. 19 Proculdubio. 20 Apud
Thaidem. 21 Phædria cum suo servo. 22 Non placent, non va-
lent gratia. Metaphora sumpta ab his, qui manibus, ex frigore
stupidis, nihil operari possunt, vel lentè quippiam agunt. 23 Fir-
miter decrevi deridere hunc Parmenonem, hominem nihili. 24 Thra-
so & Gnatho. Secum autem loquitur servus. 25 Istius puellæ.
26 Quod neminem præter Thrafonem amare debeat. Ironia.
27 Scilicet *amicum* : vel *suum*, id est, porcorum : ludit enim in
ambigua significatione vocis *suum*, quæ non tantum accusativi,
sed etiam genitivi casus esse potest. Nam dixerat Gnatho : *Nebulonem*
hunc certum est ludere.

Nunquid-nam hic, quod nolis, vides? PA. te. GN. credo: ¹ at nunquid aliud?
 PA. Qui ² dum? GN. quia tristis es. PA. ³ nihil
 equidem, GN. ⁴ ne sis: sed ⁵ quid videtur
 Hoc tibi mancipium? PA. ⁶ non malum hercle.
 GN. ⁷ uro hominem. PA. ⁸ ut falsus ⁹ animi est!
 GN. Quam hoc ¹⁰ munus gratum Thaidi arbitrare
 esse? PA. hoc nunc ¹¹ dicis,
¹² Ejectos hinc nos: OMNIUM RERUM ¹³ heus
¹⁴ VICISSITUDO EST. ⁴⁵
 GN. Sex ego te ¹⁵ totos, Parmeno, hos menses qui-
 etum ¹⁶ reddam;
¹⁷ Ne sursum, deorsum cursites; ¹⁸ ne-ve usque ad
 lucem vigiles.
 Ecquid ¹⁹ beo te? PA. men? ²⁰ papa! GN. sic
²¹ soleo amicos. PA. laudo.
 GN. ²² Detineo te fortasse: tu ²³ profectus alio
 fueras.
 PA. ²⁴ Nusquam. GN. tum tu igitur ²⁵ paululum
 da mihi opera: fac ut admittar
 Ad ²⁶ illam. PA. ²⁷ age modo, nunc tibi patent ²⁸ fo-
 res hæ, quia ²⁹ istam ducis.

¹ Scilicet
 vides
 quod nolis
 videre?
² Est pa-
 rekcon.
³ Tristis
 sum.
⁴ Tristis.
⁵ Quid di-
 cis de hoc
 mancipio,
 id est, fer-
 va puel-
 la? Servi
 enim vel
 servæ di-
 cuntur
 mancipia,
 quasi ma-
 nu capta:
 nam bello
 capti in
 servitutem
 incide-
 bant.
⁵⁰ ⁶ Non est
 deforme.
⁷ Mole-
 stiam ex-
 hibeo

Parmenoni. Hoc aversus ad spectatores loquitur Gnatho, ut & Par-
 menio id, quod sequitur. ⁸ Quantum errat & deceptus est, quod
 existimet. Thaidem hoc munere capi posse, ut rectè Donatus. ⁹ A-
 nimo. Antiptosis. Virg. O prestans animi juvenis. ¹⁰ Mancipium.
¹¹ Dicere vis. ¹² Me & herum ex domo Thaidis hoc munere ex-
 pulsos sive excludos esse. ¹³ Monentis vox. ¹⁴ Altera mutatio,
 id est, varias vices obtinent res mortalium. Adhortatur autem, nè
 ante victoriam triumphet. ¹⁵ Integros hos menses hybernos, qui-
 bus militi, tanquam à militia orioso. Athenis versari licebat, id
 est, per dimidium annum. ¹⁶ Efficiam. ¹⁷ Ne huc atque illuc
 causa tui heri ad Thaidem ab hero, rursus ad herum à Thaide
 cursites. ¹⁸ Neque noctem infomnem ducas. ¹⁹ Beatum facio, id
 est, nunquid tibi facio rem gratam? ²⁰ Valdè me beas. Ironia per
 admirationem. ²¹ Scilicet beas, ²² Impedio & remoror meo ser-
 mone. ²³ Proficisci statueras in alium locum. Liv. l. 5. Decad. 4.
²⁴ Quintius quo profectus erat, Demetriadem contendit. Al. profecturus.
²⁵ Eram profecturus. ²⁶ Adjuva me parum. Petitio per irritio-
 nem. ²⁷ Thaidem. ²⁸ Concedentis particula cum quadam Ironia.
²⁹ Thaidis. ²⁹ Elegantem puellam.

1 Aliquem. GN. Num ¹ quem ² evocari ³ hinc vis foras? PA. ⁴ si-
 2 Per me. ne, biduum hoc prætereat :
 3 Ex hac Qui ⁵ mihi nunc ⁶ uno digitulo fores aperis fortu-
 4 Secum natus,
 hæc tu istas ⁸ faxo ⁹ calcibus sæpe insultabis
 7 Na tu istas ⁸ faxo ⁹ calcibus sæpe insultabis
 frusta.
 GN. ¹⁰ Etiam nunc ¹¹ hic stas, Parmeno? ¹² ebo
 nummam tu hic ¹³ reliquus custos,
 55
 Ne quis fortè ¹⁴ internuncius clam à ¹⁵ milite ad
 16 istam cursitet?
 PA. ¹⁷ Facetè dictum: ¹⁸ mira vero, militi que
 placeant.
 Sed video ¹⁹ herilem filium ²⁰ minorem huc adve-
 nire.
 Miror, qui ex ²¹ Piræo abierit: nam ²² ibi custos
 publice est nunc.
 23 Non temerè est: & properans venit: nescio quid
 circumspiciat.
 60
 7 Certe.
 8 Faciam. 9 Pedibus seu talis pedum sæpe frustra istas fores in-
 sultando pulsabis. 10 Nondum es intromissus? Hoc rediens di-
 cit Gnatho; nam tacitè ingressus erat ad Thaidem, eique dono tra-
 diderat. 11 Ante ædes. 12 Interjectio attentionem movens.
 13 Relictus es à tuo domino Phædria speculator & prohibitor?
 14 Amantium minister sive clancularius nuntius, qui nuntia mu-
 zua differt inter amantes. Internuncius enim est, qui ambarum
 partium mandata perfert, sive qui inter duos medius est ad al-
 quid tractandum, & modo huic, modo illi per vices nunciat.
 15 Thrasone. 16 Thaidem. 17 Ironia: q. d. infacetè & ineptè
 dictum est. 18 Quid mirum est, exponit Donatus, fasestè loqui eum,
 qui militi placeat? Alius Guyetus; Mira vero, scilicet sunt ista,
 quæ dicis, & quæ militi placeant. 19 Filium heri mei, scilicet
 Chaream, fratrem Phædriæ. 20 Scilicet natu, id est, juniorem.
 21 Athenarum portu, ubi adolescentes Athenienses soliti sunt ex-
 cubare, si quando Athenis impendebat periculum ab incurfationi-
 bus hostium. 22 In Piræo ex publico constitutus est custos, id est,
 excubabat adversus prædonum incurfus. 23 Non sine causa, non de
 nullo huc venit.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA, PARMENO.

CH. ¹ **O**ccidi!² *Neque* ³ *virgo est usquam,* ⁴ *neque* ⁵ *ego, qui illam e conspectu amisi meo.*⁶ *Ubi quæram? ubi* ⁷ *investigem? quem* ⁸ *perconter?* ⁹ *quam* ¹⁰ *insistam viam?*¹¹ *incertus sum:* ¹² *una hæc spes est:* ¹³ *ubi ubi est, diu* ¹⁴ *celari non potest.*¹⁵ *O faciem pulchram!* ¹⁶ *deleo omnes* ¹⁷ *dehinc ex* ¹⁸ *animo mulieres:*¹⁹ *Tædet* ²⁰ *quotidianarum harum* ²¹ *formarum.* PA. ec-
²² *cæ autem* ²³ *alterum,*²⁴ *De amore nescio quid loquitur:* ²⁵ *o infortuna-*
²⁶ *tum senem!*²⁷ *Hic verò est, qui si amare* ²⁸ *occeperit,* ²⁹ *lu-*
³⁰ *dum jocumque* ³¹ *dices*

* Chærea

frater

Phædræ,

virginem,

quam,

Gnathone

deducen-

te, secutus

erat ex

Piræo in

urbem, ob

5 singularem

ipſius pul-

chritudi-

nem, prop-

ter quam

ipſus amo-

re captus

erat, con-

spectu ſuo

amiſſam,

perit. Deinde consilio Parmenonis sub Eunuchi habitu ad Thai-

dem deducitur. ¹ Perii! Chærea inducitur hic tanquam properanset circumſpiciens, videret nè puellam, quam amabat Guyetus ² occidi hic addititium putat. ³ Puella Pamphila, ducta ad Thaidem,nuſquam apparere, evanuit, periit. ⁴ Sum nuſquam, id eſt, nullusum, perii: q. d. eam perdendo me quoque perdidit. ⁵ In quo an-tuo. ⁶ Per veſtigia eam ſequar? ⁷ Interrogem? ⁸ Teneam ſe-quendo. ⁹ Unica. ¹⁰ Ubique. ¹¹ Ob nimiam formæ gra-tiam. ¹² Juven. *Facies, non uxor, amatur.* ¹³ Obliviſcor facileomnium mulierum. ¹⁴ Poſtquam vidi hanc puellam. ¹⁵ Commu-

tation & vulgarium harum facierum, quas quotidie videmus. Eſt

nim huic contrarium. Nova figura oris. ¹⁶ Puellarum formoſa-rum. Metonymia adjuncti pro ſubjecto. ¹⁷ Filium, fratrem, vel

doleſcentem minorem natu, ſcilicet Chæream. Audit Chærea ver-

ba Parmeno, & ſorſim loquitur. ¹⁸ Ut jam dudum frater ejusphædria loquebatur. ¹⁹ Donatus annotat: *Hos diſtum præſtruxit*

ad exitum fabule ac Cataſtrophæ: nam perturbatus ad Thaidem ingre-

ditur hic ſenex per fallaciam Pythiæ & inciſium Parmenonis: *atque*

firmabuntur nuptiæ virginis, quam ducit Chærea, Sed nimis Gram-

maticalis fuerit illa cogitatio, ſi quis opinetur, Parmenonem præſa-

piſſe hic Cataſtrophæ fabulæ. Hoc vult Parmeno: O infelicem

erum meum Lachetem, cujus alter filius Phædria pridem amore

meretricis deperit, alter Chærea nunc, quantum ex his ſermonibus

colligo, longe magis ex amore inſanire incipiet. ²⁰ Talis eſt Chærea.

Quæ hic Donato annotantur, undecunque potius, quàm ab ipſo, pro-

fecta putare malim. ²¹ Inceperit. ²² Liv. l. 8. Decad. 3. *Lulus & jo-*ſuiſſe Hiſpaniæ tuæ videbuntur. ²³ Diceret aliquis.

1 Phæ-
driam, qui
etiam est
amator.

2 Præut
illa erunt,
quæ infan-
tia amoris
hujus

Chæreæ
movebit,
efficiet, id
est, in

compara-
tione
eorum,
quæ hujus

ineptissi-
mi homi-
nis furor
concita-
bit.

3 Rabies
propriè
canum est,
quando
scilicet

in rabiem vertuntur. Inde *rabidus canis*. 4 Utinam. 5 Senes

Synthesis est, nam constructio refertur ad intellectum. 6 Longe
sua oratione detinuit, quo minus sequeretur virginem. 7 Scilicet

Deique perdant. 8 Quod vel quia cessaverim sequi virginem con-
pellatus à sene. 9 Contempserim, nihili aestimaverim, vel, quod na-

statim ab eo discesserim. Nam *floccifacere* is dicitur, qui aliqua
parte contemnit, & vilipendit. *Floccus* enim particula est fana-

quæ inutilis à vellere divellitur, & evolat: qui ergo res nullius
pretii aut momenti, & quas nō vitiosa quidem nuce emeris, flocc-

facit, is planè parvi aut nihili pendit. 10 Donatus annotat, proze-
bium esse in hominem perturbatum & incerti vultus. Sententia
argumento loci non aliena. Guyetus planè refecat. 11 Veni-

12 Veniam. 13 Ita planè sum captus mente. 14 Quomodo
15 Amore sum correptus. 16 Interjectio commiserantis. 17 Quo-

lis vir sis, id est, quantam potestatem & virtutem habeas. 18 Ne-
mesis: nam non satis est ipsi dicere quod sit pollicitus, nisi etiam
dicat quomodo, & quibus verbis. 19 Excogita, eligo tantummodò
est enim *inveni* Imperativi modi. 20 Faciam ut scias quantope-
possim tibi esse utilis in ea re, quam amabis. 21 Servi in cellis ha-
bitabant. Alioqui *cella* est locus domus reponendis claudendisquæ
bus apta. 22 Quicquid esculentum & poculentum pater habet
domi repositum.

Fuisse illum¹ alterum, ² præut hujus ³ rabies
dabit.

CH. ⁴ Ut illum Dī Deaque ⁵ senium perdant,
me hodiè ⁶ remoratus est.

⁷ Mēque adeò, ⁸ qui resistēterim: tum autem
illum ⁹ flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem: salve. PA. ¹⁰ quid tu
tristis? quid-ve alacris?

Unde ¹¹ is! CH. ego-ne? ne cō hercle, neque un-
¹² eam, neque quorsum eam:

Ita prorsum ¹³ oblitus sum mei.

PA. ¹⁴ Qui quaeso? CH. ¹⁵ amo. PA. ¹⁶ ehen-
CH. nunc. Parmeno te ostendes, ¹⁷ qui vir fies

Scis te mihi saepe pollicitum esse: ¹⁸ Chærea, ad
quid ¹⁹ inveni

Modò quod ames: ²⁰ in ea re utilitatem ego fac-
am ut cognoscas meam:

Cū in ²¹ cellulam ad te patris ²² penum omnia
congerēbam clanculum.

A. ¹ Age inepte. CH. ² hoc hercle factum est : fac ¹ Qui dubitas de
³ sis nunc ⁴ promissa appareant, promissis
 ve adeo digna res est, ⁵ ubi ta nervos intendas vel iactas
 tuos. ²⁰ te multa
 Haud similis virgo est virginum ⁷ nostrarum : largitum.
⁸ quas matres ⁹ student ² Tu promissisti, &
 emissis humeris esse, ¹⁰ vincito pectore, ut graciles omnem
 fient. patris penum ad te
¹¹ qua est ¹² habitior paulò, ¹³ pugilem esse aiunt : attuli.
¹⁴ deducunt cibum : ³ Si vis.
 ametsi ¹⁵ bona est natura, ¹⁶ reddunt curaturâ jun- Formula
 ceas : modestè
 Itaque ergo amantur. PA. ¹⁸ quid tua illac ? ⁴ Ut in ea
 CH. ¹⁹ nova figura oris. PA. ²⁰ pape ! ²⁵ re utilita-
 H. Color ²¹ verus, corpus ²² solidum, & ²³ succi tem cog-
 plenum. PA. ²⁴ anni ? CH. sedecim. noscam
 A. ²⁵ Flos ipse. CH. ²⁶ hanc tu mihi vel ²⁷ vi, vel ⁵ In qua
²⁸ clam, vel ²⁹ precario re confi-
 cienda
 omne studium & industriam tuam ponas. Metaphora. *Nervi* enim
 proprie sunt in corpore, in quibus vis & robur membrorum confi-
 nit. Sunt autem sub venis. *Nervus* enim significat funem seu restim,
 quo constringuntur fures. 6 Quid. Nostrates virgines cura & indu-
 stria matrum fucatam & ascititiam habent pulchritudinem : hæc
 nativam & nulla arte comparatam. 7 Nostræ patriæ, vel in hac
 civitate. 8 Virgines. 9 Laborant ut habeant demissos & non ex-
 antes numeros, ut longius collum, & rector corporis status appa-
 eat. 10 Tenui, non permissio distendi : antiquitus enim moris e-
 rat, zona seu fascia quadam mamillas cohibere, ut graciles essent.
 11 Aliqua puellarum. 12 Corpulentior, pinguior quam deceat
 puellam. 13 Pugili similem, & certaminibus aptam. 14 Matres
 detrahunt, diminuunt istis cibum, minus cibi dant. 15 Pinguis est
 natura puellarum. 16 Faciunt matres eas tali studio ac diligen-
 tia cibos dandi ac instituendi graciles ac tenues instar junci, ut
 nulla per corpus pinguedo appareat. 17 Tali industria & curatu-
 ra, non naturæ beneficio. 18 Qualis est ista puella tua ? 19 Ha-
 bet novam, non antea visam faciem ac corporis figuram, sive statu-
 ram, id est, reliquas puellas omnes vincit forma. 20 Interjectio ad-
 mirantis venustatem virginis. 21 Naturalis, non ex cura, non ex
 studio. 22 Firmum, constans, quod propter vigorem, optimamque
 naturæ & virium constitutionem amatori placere possit. 23 Hu-
 moris naturalis, non corrupti, quo animalis corpus alitur ac susten-
 tur : nam humor in corpore animalis, qui corruptus est, dicitur *pus*
 Dicit ergo *succi plenum* : quia nemo illi cibum deduxit. 24 Quot
 sunt anni illi ? 25 Est optimæ ætatis, *ἀκμῇ* est in ea, cum sit se-
 decim annos nata. 26 Formosissimam puellam. 27 Violentia :
 quia virgo est. 28 Aliis nescientibus : quia custoditur. 29 Preci-
 osus : quia Chæræ pretium deest.

1 Non curro qua ratione mihi tradatur, dummodo ex voto meo ea utar.
 2 Ex quibus orta est parentibus?
 3 Cuius sit.
 4 Ex qua patria est?
 5 Quantum scio, cuius sit, id est, etiam nescio.
 6 In qua platea.
 7 Nec etiam scio id, scilicet ubi habitet: & est venusta variatio responsionis, nescio, tantundem, nescio id quidem.
 8 Platea.
 9 Quomodo amisisti eam & conspectu tuo?
 10 Propter id inter eundem indignabar, irascebar: quia sic mea culpa amiseram. *Stomachari* enim est irasci, & quasi ex aliquo facto dictove offendi. Unde & *stomachus* saepius pro ira sumitur. Inde eleganter dicimus, *stomachum movere, stomachum facere*, id est, irritare, & ad iracundiam provocare.
 11 Quam mihi.
 12 Minus secunda, minus faventes, eo quod virginem tantæ pulchritudinis amiserim. Nam vidisse eam, felicitatis iudicat: sed amisisse, amissæ felicitatis.
 13 Infortunii, infelicitatis. *Martial. Accidit infandum nostræ scelus, Aulo, puella, Amisit iustus, deliciasque suas*, &c. *Donatus* Chærea hæc verba merito tribuit.
 14 Exclamatio dolentis & desperantis.
 15 *Æquævum*, ejusdem ætatis ætate parem. *Æquæ* enim dicuntur, qui pares sunt ætate, & æquè multos numerant annos.
 16 Scilicet novissim.
 17 Cognatus patris.
 18 Puellam.
 19 Intempestivè hoc accidit.
 20 Auxesis per correctionem.
 21 Quæ sunt leviora.
 22 Ordo est: *Liquet mihi dejerare*, id est, liquido jurare possim, *mi non vidisse illum*, scilicet Archidemem, *prorsum his sex vel septem mensibus proximis*, id est, superioribus aut præteritis.

Factradas: mea nihil refert, dum potiar modo

PA. *Quid, virgo? cuja est?* CH. *nescio hercle.*

PA. *Unde est?* CH. *tantundem* PA. *ubi*

habitat?

CH. *Nè id quidem.* PA. *ubi vidisti?* CH. *in*

PA. *quâ ratione amisisti?*

CH. *Id equidem adveniens mecum Stomachabam modò!*

Neque quemquam hominem esse ego arbitror,

magis bonæ

Felicitates omnes adversæ sient.

Quid hoc est? sceleris? perii. PA. *quid factum est?* CH. *rogas?*

Patris cognatum atque equalem Archidemem

Noscin? PA. *quid ni?* CH. *is, dum sequor*

hanc, sit mihi obviam.

PA. *Incommodè hercle.* CH. *imò enim verò infelicer:*

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.

Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus

Sex, septem prorsus non vidisse proximis, 40 Videre.
 Nisi nunc, cum minimè vellem minimèque opus 2 Inter-
 fuit. 3 non-ne hoc monstri simile est? quid ais? & animi
 PA. 4 maxime. passionem
 CH. 5 Continuo accurrit ad me, 6 quàm longè qui- ostendens.
 dem, 3 Nonne
 incurvus, tremulus, labiis 7 demissis, 8 gemens: hoc est
 Heus, hews, tibi dico, Chærea, inquit: 10 restiti. veluti
 1 Scin?, quid ego te volebam? 12 dic: cras est perdidisse
 mihi 46 eam ad-
 3 Judicium: 14 quid tum? 15 ut diligenter nuncios nis illius?
 Patri, 16 advocatus manè mihi esse ut meminerit. 4 Admo-
 Dum hæc dicit, abiit hora: rogo 17 numquid velit. dam mon-
 18 Rescè, 19 inquit: abeo: cum 20 huc respicio ad stri simile
 virginem, 50 est.
 Illa sese interea 21 commodum huc 22 advorterat itatim.
 23 In hanc nostram plateam. PA. 24 mirum, ni 25 hanc Nota hic
 dicit, 26 modo figuras
 27 Huic quæ data est dono, CH. huc cum advenio, πειρὰ per
 28 nulla erat. μύμων,
 PA. 29 Comites secuti scilicet sunt virginem? & δει-
 30 ὑμῶν*
 rem accuratè exhibentes. Senis adventus, accessus, habitus, gestus,
 oratio, mandata, cum tædio & odio omnia referuntur. Vide Do-
 natum. 6 Eminus, de longe, μακρὸν. 7 Pendentibus. 8 Pro-
 pter continuam rursim. 9 Vocantis adverbium est. Adverte tæ-
 dium senis. Chæream festinantem remorantis. 10 Fixi gradum.
 11 Verba senis sunt. 12 Scilicet inquit illi. Responderem Chæ-
 rea. 13 Causa forensis dicenda, id est, cras mea causa agitur, in jus
 vocatus sum. Verba senis. 14 Quid inde vis dicere, si cras sit
 tibi iudicium? Respondet Chærea. 15 Scilicet volo. 16 Patro-
 nus, qui causam meam agat. 17 Formula abire cupientis. 18 Ni-
 hil aliud volo, tantum est. 19 Respondet fenex. 20 In hanc par-
 tem, in qua Thais habitabat. 21 In ipso temporis articulo. 22 Di-
 verterat, deflexerat. 23 Ubi pater habitat. Nam vicina erat illis
 Thais, ad quam deducebatur. 24 Hæc secum loquitur. 25 Puel-
 lam, missam à milite. 26 Paulo ante. 27 Thaidi. 28 Non erat
 hic puella: nam ingressa fuerat. 29 Hoc sic rogat, non quasi nesciat,
 sed ut confirmet, quod scit.

1 Fuerunt CH. 2 Verum, 2 parasitus cum ancilla. PA. 3 ipse
comites, & est : 4 illicet, 5 Desine : jam 6 conclamatum est. CH. 7 alias res
secuti sunt virginem. 8 Gnarho agis.
2 Gnarho & ancilla PA. Istuc ago quidem. CH. nostin' 8 quæ sit? dic mihi : aut
secuti sunt eam. hi : aut
3 Ad spe- 9 Vidissin' ? PA. vidi, novi : scio, 10 quò abducta sit.
tatores CH. Eho Parmeno mi : nostin' ? PA. novi. CH. 11
hæc dicit. Quoties PA. 11 Huc deducta est ad 12 Thaidem : 13 ei dono
4 Ire licet. scis, ubi fiet ? data est.
enim cau- CH. Quis is est tam 14 potens cum tanto munere
sa ab ora- toribus si- hoc ? PA. 15 miles Thraso,
toribus si- & à ju- Phedrie 16 rivalis. CA. 17 duras fratris partes
niebatur, dice sen- prædicas,
& à ju- tentia fer- PA. Imò enim, si scias quod donum 18 huic dono
di debui- rat sem- 19 contrà compares,
erat sem- perconcla- mabatur, mabatur,
iust, id est, ire licet. Finitæ ergo rei & cognitionis plena vox
est. 5 De illa porro interrogare. 6 Transactum & finitum est :
ut conclamata corpora nihil reliqui jam habent ad vitæ officia :
vel, conclamatum est, id est, satis dictum est, jam de ea tacere po-
tes, ut in funere post conclamationem filetur : scio enim, quæ sit
illa puella, & ubi sit, nec pluribus opus est. Alii ita explicant :
conclamatum est, id est, satis deploratum est, satisque vociferatum
est : quia dixerat, O infortunatum senem ! tanquam dicat jam occi-
sum patrem propter filii utriusque amorem. Consclamare, propriè est
simul clamare. Consclamare vasa, militaris est locutio, pro denun-
tiare inter milites, ut vasa colligant : quod fiebat, cum exercitus
murus erat castra. Hinc consclamatum est, id est, transactum & fi-
nitum est. Solebant enim cadavera recens defunctorum aqua frigi-
da ablui primum, quod vitalis spiritus inclusus non raro fallere
soleat, deinde per intervalla ter consclamare. Quod si nè tumquidem
spiritus se proderet, quasi rebus desperatis, rogo imponebantur.
Hinc in proverbium abiit, consclamatum est, cum significamus nihil
spei superesse, Hinc consclamatio, id est, multorum clamor. Metaph.
ergo est à funeribus. 7 Non attendis ad ea, quæ dico, occupatus
in aliis rebus cogitandis. 8 Illa virgo. 9 Virginem. 10 Scilicet
in ædes Thaidis. 11 Deducta. ΔΕΙΧΤΗΡΩΣ. 12 In ædes Thaidis.
13 Thaidi. 14 Dives cum tam lepida Puella. 15 Amator Thaidis
est tam potens. 16 Qui amateandem. 17 Asperum onus seu pro-
vinciam fratris mei dicis, quia rivalem habet divitem, cum Phædria
sit pauper. Metaph. petita ab actoribus scenicis, qui partes in re-
citandis fabulis, ad quas erant idonei, habebant. 18 Virgini à Thra-
sone missæ. 19 Vicissim erat, apparet.

Tum magis ¹ id dicas. CH. ² quod-nam quæso her-
 cle? PA. ³ Eunuchum. CH. illum-ne obsecro-
 I inhonestum hominem, quem mercatus est heri, se-
 nem, ⁵ mulierem?
 PA. ⁶ Istum ipsum. CH. ⁷ homo ⁸ quatietur certe
 cum dono foras.
 Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam.
 PA. ¹⁰ haud diu est.
 CH. ¹¹ Perii! nunquam-ne etiam me ¹² illam vidis-
 se? ¹³ ehodum dic mihi,
¹⁴ Est nè, ut fertur, forma? PA. ¹⁵ sanè. CH. ¹⁶ at
 nihil ad nostram hanc. PA. ¹⁷ alia res est.
 CH. Obsecro te hercle, Parmeno, fac ut ¹⁸ potiar.
 PA. faciam ¹⁹ sedulo, ac
²⁰ Dabo operam; adjuvabo: ²¹ numquid me aliud
 CH. quò nunc is? PA. domum,
 Ut ²² mancipia hæc, ita ut iussit ²³ frater, deducam
 ad ²⁴ Thaidem.
 CH. O fortunatum istum Eunuchum, ²⁵ qui quidem
 in hanc ²⁶ detur ²⁷ domum!
 PA. ²⁸ Quid ita? CH. rogitas? ²⁹ summâ formâ
 semper ³⁰ conservam domi
³¹ Videbit, colloquetur, aderit unâ ³² in unis ædibus,
 cibum nonnunquam capiet cum eâ, interdum ³³ pro-
 pter dormiet.
 Chæream curiosum etiam circa domum Thaidis. ¹⁰ Haud diu fuit
 vicina. ¹¹ Dolentis. ¹² Thaidem. ¹³ Interjectio movens atten-
 tionem. ¹⁴ Habet-ne pulchritudinem tam insignem, & præstantem.
 ut est rumor? ¹⁵ Certè est, ut fertur, forma. ¹⁶ Sed cum forma
 meæ puellæ, à me visæ, non potest conferri ejus forma. ¹⁷ De hac
 & de illa, id est, magna est inter illas differentia, concedo tuam ex-
 cellere. ¹⁸ Illa puella. ¹⁹ Diligenter. ²⁰ Ut possis potiri.
²¹ Discedendi formula. ²² Hos servos, scilicet Eunuchum & Æ-
 thiopissam. ²³ Frater tuus Phædria. ²⁴ Thaidis ædes. ²⁵ Eu-
 nuchus. ²⁶ Mittatur. ²⁷ Thaidis, ubi est puella. ²⁸ Quare ju-
 dicas fortunatum? ²⁹ Excellenti, eximia pulchritudine. Nam,
 quæ summa sunt, præ cæteris excellent. ³⁰ Puellam, quæ erit
 conserva illi. cum ipse sit servus. ³¹ Alludit ad quinque amoris li-
 beræ seu gradus. Hi sunt vitæ, colloquium, osculum, tactus & con-
 cubitus. ³² In una eademque domo. *Unus, a, um* in plurali nomi-
 nibus tantum, singulari numero carentibus, quæ tamen pro singularibus
 intelliguntur, jungi solet: ut, *una mentia, una ædes*. ³³ Juxta, prope.
 tam. Adverbialiter, ut in Adelphi. Propter hunc assistit. Sal. in Cas
 Propter aquilam assistit.

1 Ironia.

Dicit enim

hæc verba

non fe-

rio, sed

joco.

2 Ut ille

Eunuchus.

3 Quo

pacto pos-

sium ipse

fieri for-

tunatus?

4 Scilicet

captem?

5 Scilicet

futurum

est, indu-

ta illius

veste.

6 Loco

illius Eu-

nuchi.

7 Ad

Thaidem.

8 Assenti-

entis, seu

permit-

tentis.

9 Eunuchum.

10 Thaidi.

11 In domo

Thaidis.

12 Utilitatibus,

voluptatibus.

13 Eunuchum

fructurum

14 Confutatio

objectionis à

facili.

15 Ex illis

mulierculis apud

Thaidem.

16 Quisquam

masculini generis est,

sed Poeta conjunxit

cum feminina voce, id est,

quæque illarum.

Est autem Græcismus

Nam Græcis *ἄνθρωπος*, generis communis est.

Infra 4, 4, 10

Hunc oculis suis nostrarum nunquam

quisquam vidit, Pædria.

17 Pul-

chritudo tua.

18 Juvenilis talis est.

19 Probabiliter possis ostendere

ac persuadere Thaidi, te esse Eunuchum,

cum sis adhuc imber-

PA.¹ Quid, si nunc² tute fortunatus fias? CH.³ quare, Parmeno?

Responde. PA. capias tu illius vestem. CH.⁴ vestem? ⁵ quid tum postea?

PA.⁶ Pro illo te⁷ deducam. CH.⁸ audio. PA. te esse? illum¹⁰ dicam. CH. intelligo.

PA. Tu illis¹¹ fruarere¹² commodis, quibus tu¹³ illud dicebas modò:

Cibum unà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormitias:

¹⁴ Quandoquidem¹⁵ illarum neque te¹⁶ quisquam novit, neque scit, qui fies.

Præterea¹⁷ forma, ¹⁸ ætas ipsa est, faciliè ut tu pro Eunuchò¹⁹ probes.

CH. Dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari.

²⁰ Age eamus intrò: nunc jam²¹ orna me, ²² abduc, quantum potes.

PA. Quid agis? ²³ jocabar equidem. CH.²⁴ garrisus.

PA.²⁵ perii, quid ego egi miser!

Quo²⁶ trudis? ²⁷ perculeris jam tu me: tibi equidem dico, mane.

CH. Eamus. PA. pergin? CH.²⁸ certum est. PA. tibi de, nè nimium²⁹ calidum hoc sit modò.

Thaidis. 12 Utilitatibus, voluptatibus. 13 Eunuchum fructurum. 14 Confutatio objectionis à facili. 15 Ex illis mulierculis apud Thaidem. 16 Quisquam masculini generis est, sed Poeta conjunxit cum feminina voce, id est, quæque illarum. Est autem Græcismus Nam Græcis *ἄνθρωπος*, generis communis est. Infra 4, 4, 10 *Hunc oculis suis nostrarum nunquam quisquam vidit, Pædria.* 17 Pulchritudo tua. 18 Juvenilis talis est. 19 Probabiliter possis ostendere ac persuadere Thaidi, te esse Eunuchum, cum sis adhuc imberbis, nec gravem habeas vocem. 20 Hortantis est. 21 Indue me veste Eunuchi. 22 Deduc pro Eunuchò. 23 Joco, non serio, dicebam supra dicta. 24 Nugas agis. q. d. non volo joco dictum tantum, sed serio accipere. 25 Quia dedi adolescenti ejusmodi consilium. 26 Impellis me? 27 Prope ad terram me adjecisses, evertisses, si perexisses me sic trudere. Donatus judicat sumptum esse ab iis, qui onustos currus, ut exonerentur, percellerant, et est, evertabant. Plaut. Epid. 4, 2. *Plaustrum perculsi.* 28 Firmiter decrevi ire. 29 Audax, præceps, *Σαπφών*, & à consequenti periculosum facinus, ut Donatus exposuit. Qui *callidum* hic leguntur callidi videntur.

CH. ¹ Non est profectio : ² sine. PA. ³ at enim isthæc in me cudetur faba, ⁴ ah !

Flagitium facimus. CH. an id flagitium est, si in domum meretriciam

Deducar, & illis ⁶ crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam

Habent ⁷ despiciatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,

Nunc ⁸ referam gratiam, atque ⁹ ex itidem fallam, ut ab illis fallimur ?

An potius ¹⁰ hæc ¹¹ pati ? æquum est fieri, ut à me ludatur dolis ?

Quod qui ¹² rescierint, ¹⁴ culpent ? ¹⁵ illud meritò factum omnes putent.

PA. ¹⁶ Quid istuc ? ¹⁷ si certum est facere, facias : verum nè post ¹⁸ conferas

Culpam in me. CH. non faciam. PA. ¹⁹ jubes nè ?

CH. jubeo, cogo, atque impero.

²⁰ Nunquam defugiam auctoritatem. PA. sequere.

CH. Dii vertant bene.

terra, in qua cuditur, id est, batuitur fustibus faba, cum filiis exiit, laborat : cum enim fabæ fustibus tunduntur in area, ipsa etiam area tunditur. 4 Intersectio dolentis. 5 Thaidis. 6 Meretricibus, qui animos amatorum excruciant. Metaphora. 7 Contemptam. 8 Est verbum *μίσω* seu medium. 9 Cruces, seu meretrices. 10 Istas meretricum injurias. 11 Scilicet *convenit*. q. d. amo potius flagitium est, nos hæc ab illis pati. 12 Thais fallatur. 13 Cognoverint à me hoc esse factum. 14 Q. d. nulli reprehendant. 15 Delusam esse dolis meretricem Thaidem. 16 Formula est ægrè consentientis. Vide supra. 17 Si constituisti. 18 Reicias, transferas. 19 Me ornare te & deducere pro Eunuchio in pedes Thaidis ? 20 Nunquam detrectabo nomen auctoris, neque culpam in te conferam, nunquam negabo me autorem fuisse, & pro meo in te imperio coegisse ut faceres. *Defugere enim auctoritatem* est, cum rei alicujus faciendæ autor fueris, ejusque eventum in te receperis, id negare postea & fateri nolle. eam te autore factam. Cic. pro Sylla : *Attende jam Torquate, quam ego non defugiam auctoritatem Consulatus mei*, id est, quam ego non inficiar. quæ à me Consule gesta sunt, ea omnia me autore gesta esse. Sic & Plaut. *Suspensio, vixi, verbera : autor sum, siro*. M. Si auctoritatem postea detugeris, ubi dissolutus tu sis, ego pendeam, id est, si tu postea negare volueris, hæc harum mihi rerum autorem fuisse.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

1 Gnatho TH. ¹ **M** Agnas verò ² agere gratias Thais mihi
 parasitico GN. ³ Ingentes. TH. ⁴ ain' tn, ⁵ lato
 more mili- ⁶ est? GN. ⁶ non tam ipso quidem
 ti, sibi stul- ⁷ *Dono, quàm abs te datum esse: 9 id verò* ¹⁰ seris
 tē blandi- ¹¹ *Triumphat.* PA. ¹² huc ¹³ proviso, ut, ubi ¹⁴ tempus
 entī, assen- ¹⁵ *fiet,*
 tatur: as- ¹⁶ *Deducam: sed eccum militem.* TH. *est istuc* ¹⁷ do-
 sentanti ¹⁸ *tum*
 credit
 Thraſo, ſe-
 que & fa-
 cta ſua
 immodicè
 jactat.
 Conſulit
 item Gna-
 tho, nè ni-
 ſes purget
 ſe Thaidi
 de amore Pamphilæ, imo potius augeat ſuſpicionem, & ſic par pari re-
 ferat. 2 Agebat. 3 Maximas agebat gratias. Explicat Cic. in Laelio:
*Satuerat reſpondere, magnas: ingentes, inquit: ſemper augeat aſſentator il-
 lud, quod ei, cuius ad voluntatem dicitur, vult eſſe magnum.* Allentatio ſc. pa-
 rantica, & ſtultitia glorioſi militis ἀντιπαρεργον. 4 Ais-ne, id eſt,
 affirmas hoc etiam? 5 Propter donum meum? 6 ὁ δ' ἔγωγε χαίρειν
 λέγει, ἢ τὸν χρόνον σὺ δὲ δόδαυ. 7 Lata erat. 8 Cuius amore la-
 zarur. Nam multum refert, à quo ſit munus miſſum. 9 Propter id, ſc.
 quod abs te datum eſt. 10 Bono animo, non fictè. 11 More triumphan-
 tis ducis vehementer gaudet & exſultat. Dicit autem triumphat, propter
 militem, quod ex victoria, militiæ parta, triumphatur. 12 Parmeno
 hæc ſeparatim loquitur, & ſecum. 13 Prodeo, ut videam. 14 Occaſio
 15 Mancipia, ſeu hunc Eunuchum cum Æthiopiffa ad Thaidem. 16 A
 ſuperis eſt conceſſum. Hic incipit Thraſo ſuum encomium de ſua per-
 ſona, factis & rebus geſtis. 17 Ut me apud alios gratum faciant, vel gra-
 tiam mihi concilient. Sic Heaut. 2, 2. Cum gratum eſſe mihi potuit, no-
 lui, id eſt, cum ea res potuit mihi gratiam patris conciliare. 18 Animad-
 verti & obſervavi, id tibi datum eſſe. 19 Etiam Imperator & dux me-
 us, ut nihil dicam de Thaidē, & aliis. 20 Sc. gratias. 21 Etiamſi era-
 admodum exile officium. 22 Militibus ſuis. 23 Agebat tantas gratias
 24 Ordo eſt: *Is*, qui habet ſalem, qui eſt inte, ſape tranſmovet in ſe
 verbis gloriam partam magno labore alieno. Jocum ex ambiguo ſer-
 parasitus: dum enim videri vult dicere, nihil mirum eſſe, quod Rex
 ipſi maximas egerit gratias, aliis non item; eo quod viri ſapientes, qui
 ſes Thraſo eſſet, non tantum ſuorum factorum gloriam referrent, ſed a-
 liena etiam merita perſitia ſandi & dexteritate orationis aulica ſuum ad-
 decus traherent: reverà hac ait, glorioſos homines & ineptos alieni la-
 poris gloriam magnificis verbis impudenter ſibi vendicare. Satis pote-
 rat perſenſificare ſannam Gnathonis, ni fuiſſet lapis. 25 Alorum
 26 Quæ acquiſita eſt.

¹ Verbis sepe in se ² transmovet, qui habet ³ salem, ¹ Eloquen-
 Qui in te est. TH. ⁴ habes. GN. Rex ⁵ te ergo in ocu-
 lis. TH. ⁶ scilicet.

GN. Gestare. TH. ⁷ verò : ⁸ credere omnem exer-
 citationem,

⁹ Confilia. GN. ¹⁰ mirum. TH. ¹¹ tum sicubi eum
 fatietas

Hominum, aut ¹² negoti si quando odium ceperat,

¹³ Requiescere ubi volebat, ¹⁴ quasi : nostin ?
 GN. scio.

¹⁵ Quasi ubi illam ¹⁶ exspueret miseriam ex animo.
 TH. ¹⁷ tenes.

¹⁸ Tum me convivam solum ¹⁹ abducebat sibi.
 GN. ²⁰ hui !

Regem ²¹ elegantem narras. TH. imò sic homo

Est ²² perpaucorum hominum, GN. ²³ imò nullorum
 arbitror,

Si tecum vivit. TH. ²⁴ invidere omnes mihi : ²⁰

²⁵ Mordere clanculum : ²⁶ ego focci pendere :

²⁷ Illi invidere ²⁸ miserè : verum ²⁹ unus tamen

quenti verbo *gestare*, id est, Rex te ergo valdè diligebat. 6 Certe. 7 Imò vero. 8 Credebat, id est, committebat mihi. 9 Secreta credebat, id est, ego eram ei à consiliis. 10 Quod hoc tibi fecerit Rex. 11 Præterea si quando tadio hominum erat affectus. 12 Rerum. 13 Vacuus esse à negotiis. 14 Facile intelligere potes, quid dicere velim. Venustè exprimitur stulti militis infantia, qui intelligi vult ab aliis, quod ipse exprimeret non valet. 15 Succurrit hic parasitus Gnatho infantia Thrafonis, &, quod deerat, supplet. 16 Cum fastidio ejiceret ac expelleret illam animi molestiam. Metaph. *Exspuere* enim, est cum fastidio aliquid ejicere & expellere. 17 Intelligis. 18 Cum fatietas eum hominum, aut negotii odium ceperat, ac requiescere volebat. 19 Utitur vocabulo quasi pompam significans. 20 Admiratio, qua Gnatho occultè ridet arrogantiam Thrafonis. 21 Habentem delectum personarum. 22 Qui paucorum familiaritate utitur, suisque quibusdam est moribus, neque facilis ad cujusvis hominis convictum. Horatio Mæcenas est *pau- corum hominum*. Sat. 1. 9. 23 Imò si tecum vivit, sive te assiduam habet, nullis præterea hominibus utetur familiariter : fieri enim non potest, quin præ homine tam elegante & sapiente reliquos omnes contemnat. Latenter significat, eum non esse hominem. 24 Omnes commilitones invidabant mihi, quod essem intimus confiliarius regis. 25 Non aperte, sed secreto (qui sibi à me metuebant) obrectabant & jaciebant dicteria, quibus obliquè me petebant. Metaphora. 26 Ego contemnebam ac nihili aestimabam eos, quod inviderent mihi ac mor- derent clanculum. 27 Donatus hoc ad *hæc* militis refert. Guy- eto intolerabilis visa est repetitio : itaque refecit aliqua. 28 Vehementer cum molestia sua : *Nam se, non alius, invidus igne coquit*. 29 Ex invidis.

1 Maximè, 2 Impensè, elephantis quem 3 Indicis præfecerat.
 præcipue inuidebat mihi. 4 Eo-ne es ferox, quia habes imperium in 5 belluas?
 2 Ex India GN. 6 Pulchrè me hercle dictum & sapienter:
 profectis. 7 papa! 28
 3 Verbis. 8 Jugularas hominem: quid? ille? TH. mutus illicè.
 4 Ideone, an ob hanc GN. Quid ni 10 esset? PA Di vestram fidem, 11 ho-
 causum es minem 12 perditum,
 torvus? Miserionque, & 13 illum sacrilegum! TH. quid
 5 Elephan- illud Gnatho,
 tos. Ele- Quo pacto 14 Rhodium 15 tetigerim in convivio, 30
 phanto- Nunquid tibi dixi? GN. nunquam: sed narra ob-
 rum præ- secro.
 st. n. i. i. i. sunt in-
 dici. 15 Plus millies jam 17 audiui. TH. una in convivio
 6 Festivè, Erat hic, 18 quem dico, Phodius adolescentulus.
 & lepidè. Fortè 19 habui scortum: 20 cepit ad 21 id alludere,
 7 Interje- Et 22 me irridere: quid agis, inquam, homo im-
 ctio admi- pudens? 35
 rantis tale dictum.
 8 Antoni- 23 LEPUS TUTE ES, ET PULPAMENTUM
 tum ac QUÆRIS. GN. 24 ha, ha, ha.
 mutum TH. Quid est? GN. 25 facètè, 26 lepidè, 27 laudè,
 reddideras eum tali 28 nihil supra.
 dicto, non 29 Tuum-ne, obsecro te, hoc 30 dictum erat? vetus
 secus ac si 31 credidi.
 jugulaf-
 ses, id est,
 occidisses eum: nam omnem respondendi ac contradicendi materiam
 ipsi præcebas. Metaph. 9 Scilicet respondit? 10 Scilicet mutus.
 11 O militem Thrasonem. 12 Qui cæco sui amore nec vera à fal-
 sis discernit, & hæc præ illis amat. 13 Gnathonem nefarium, im-
 pensè improbum, qui adulando ex stultis insanos facit homines.
 Hæc ad spectatores dicit. 14 Adolescentem quendam è Rhodo.
 15 Pupugerim, deluserim, diceris lacefferim: sic ἀπρεδου
 etiam à Græcis usurpatur. Metaph. 16 Sapius. Synechdoche nu-
 meri finiti pro infinito. Non ad militem, sed de milite ad spe-
 ctatores averfus dicit Gnatho. 17 Ex aliis, vel ex ipso Thrasone.
 18 De quo. 19 In convivio. 20 Adolescentulus. 21 Scortum, id
 est, joculari cum eo scorto. 22 Quem Rex solebat habere pro sum-
 mo suo consiliario. 23 Donatus: Quod in te habes: hoc queris in
 altero, id est, tu ipse satis effeminatus es & mollis, & queris mulierem.
 Qui hunc locum obscurum queruntur, de pudore & modestia Terentiana
 queri videntur. 24 Interjectio ridentis. 25 Festivè dictum est. Fa-
 cetus enim dicitur, qui facit verbis quod vult. 26 Venuste. 27 Or-
 nate, splendide. 28 Nihil melius & jucundius dici poterat. 29 A te
 inventum. 30 Proverbium. 31 Est dictum.

rat. TH. Audieras? GN. sape; ¹ & fertur in primis.
 TH. ² meum est.
 GN. ³ Dolet dictū imprudenti adolescenti, & libero.
 PA. At ⁴ te Dii perdant. GN. quid ⁵ ille queso?
 TH. ⁶ perditus.
⁷ Rifu omnes, qui aderant, emoriri: denique
⁸ Metuebant omnes jam me. GN. non injuriā.
 TH. ⁹ Sed heus tu, ¹⁰ purgo-n' ego me de istac Thaidi,
¹¹ Quod eam me amare suspicata est? GN. ¹² nihil
 minus,
 Imo ¹³ magis auge suspicionem. TH. cur? GN. rogas?
 Scin? ¹⁴ si quando ¹⁵ illa mentionem Phædræ
 Facit, aut si laudat, te ut ¹⁶ malè urat. TH. ¹⁷ sentio.
 GN. ¹⁸ Id ut nē fiat. ¹⁹ hæc res sola est remedio.
²⁰ Ubi ²¹ nominabit Phædriam, ²² tu Pamphilam
²³ Continuo! si quando ²⁴ illa dicet, Phædriam
²⁵ Commestatum intromittamus: ²⁶ tu, Pamphilam
 Cantatum ²⁷ provocemus: si laudabit ²⁸ hæc
²⁹ Illius formam; tu ³⁰ hujus ³¹ contra: denique
³² Tu PAR PARI REFERTO, ³³ quod ³⁴ eam
 remordeat.

¹ Et dici-
 tur inter
 prima &
 præcipua
 dicta, quæ
 facientia
 habent.
² Hoc di-
 ctum.
³ Dolet
 mihi sen-
 doleō il-
 lud, sc.
⁴⁵ Lepus tu-
 es, & pul-
 pamentum
 queris,
 dictū im-
 esse Rho-
 dio illi
 adolescen-
 ti ignaro,
 ac soluro
 & effra-
 ni. Q. d.
 Malim
 hoc di-
 ctum fu-
 isse aliis

prudenterioribus. Donatus Gnathoni tribuit, & curiosius explicat. Alii
 Thraſionis narrationi contribuant. Guyetus planè expungit. 4 Gnatho-
 nen assentatorem. Hoc Parmeno secum dicit. 5 Adolescens respondet
 bat? 6 Sc fuit, id est, perit, & totus stupefactus est, nē verbum qui-
 dem poterat loqui. Guyetus mallet peritus, id est, insania, furore cor-
 repta est, *id est*. Nisi tū perditus, velis accipere, in pudorem datus e-
 rat, nec, quid responderet, habebat, ut diximus: ut supra, simili
 Cō. h. jugularas hominem. 7 Præ nimio risu moriebantur, id est, vehe-
 menter ridebant. 8 Nē quid simile illis dicerem. 9 Formula ad aliud
 vocantis colloquium, seu consilium: dignus enim hoc imperatore con-
 siliarius: præstruuntur autem hæc ad rixam, de qua infra, 4, 1. ut rectè
 Donatus notat. 10 Purgare-nē debeo, id est, excusare me de illa puella
 Pamphila apud Thaidem? 11 Dixerat enim Thais supra: *Sed ego,*
quantum suspicio, ad virginem animum adjecit. 12 Sc. *facias*, quān te
 purges. 13 Fac ut magis suspicetur de virgine. 14 Thais sermonem
 de rivali Phædræ in convivio habet. 15 Valde, vehementer istis ver-
 bis crucietur, aut Zelotypia accendat. 16 Intelligo. Metaph. ab ignibus.
 17 Nē lauder Phædriam rivalem, & urat te istis sermonibus. 18 De
 qua nunc dicam. 19 Cicero Epist. fam. 1. 9. hoc consilium repungendi
 lacerantes, ad forensia cum gratia tranſtulit. 20 In convivio. 21 No-
 minato. 22 Illico, statim. 23 Thais. 24 Ad comedendum introdu-
 camus. 25 Dices. 26 Foras vocemus. 27 Thais. 28 Phædræ pul-
 chritudinem. 29 Pamphilæ. 30 Vicissim. 31 Tu injuriam injuriæ
 accomodato. Quo proverbio monemur, ut tales simus in alios, quales
 in nos illos experimur. 32 Par pari referre. 33 Thaidem repua-
 gat, irriter, offendat. Metaphora.

¹Maximè, ²Impensè, elephantis quem ³Indicis præfecerat.
 præcipue inuidebat mihi. ⁴Is ubi ⁵molestus magis est, queso, inquam, Strato.
⁶Ex India GN. ⁶Pulchrè me hercle dictum & sapienter:
 profectis. ⁷papa! ²⁸
³Verbis. ⁸Jugularas hominem: quid? ille? TH. mutus illicò.
⁴Idonee, an ob hanc causam es torvus? GN. Quid ni ¹⁰esset? PA Di vestram fidem, ¹¹he-
 minem ¹²perditum,
 Elephan- Miserionque, & ¹³illum sacrilegum! TH. quid
 phanto- illud Gnatho,
 rum præ- Quo pacto ¹⁴Rhodium ¹⁵tetigerim in convivio, ³⁰
 stantissi- Nunquid tibi dixi? GN. nunquam: sed narra ob-
 sunt in- secro.
 dici. ¹⁵Plus millies jam ¹⁷audiui. TH. una in convivio
⁶Festivè, ¹⁸Erat hic, ¹⁸quem dico, Rhodius adolescentulus.
 & lepidè. Fortè ¹⁹habui scortum: ²⁰cæpit ad ²¹id alludere,
⁷Interje- Et ²²me irridere: quid agis, inquam, homo im-
 ctio admi- pudens? ³⁵
 rantis tale dictum. ²³LEPUS TUTE ES, ET PULPAMENTUM
⁸Attoni- QUÆRIS. GN. ²⁴ha, ha, ha.
 tum ac mutum TH. Quid est? GN. ²⁵facetè, ²⁶lepidè, ²⁷lautè,
 reddideras eum tali ²⁸nihil supra.
 dicto, non ²⁹Tuum-ne, obsecro te, hoc ³⁰dictum erat? vetus
 secus ac si ³¹credidi.
 jugulaf-
 ses, id est,
 occidisses eum: nam omnem respondendi ac contradicendi materiam
 ipsi præcidebas. Metaph. ⁹Scilicet respondit? ¹⁰Scilicet mutus.
¹¹O militem Thrasonem. ¹²Qui cæco sui amore nec vera à fal-
 sis discernit, & hæc præ illis amat. ¹³Gnathonem nefarium, im-
 pensè improbum, qui adulando ex stultis insanos facit homines.
 Hæc ad spectatores dicit. ¹⁴Adolentem quendam è Rhodo.
¹⁵Pupugerim, deluserim, diceris laceraverim: sic ἀπρεδαι
 etiam à Græcis usurpatur. Metaph. ¹⁶Sapius. Synechdoche nu-
 meri finiti pro infinito. Non ad militem, sed de milite ad spe-
 ctatores averfus dicit Gnatho. ¹⁷Ex aliis, vel ex ipso Thrasone.
¹⁸De quo. ¹⁹In convivio. ²⁰Adolentulus. ²¹Scortum, id
 est, joculari cum eo scorto. ²²Quem Rex solebat habere pro sum-
 mo suo consiliario. ²³Donatus: Quod in te habes: hoc queris in
 altero, id est, tu ipse satis effeminatus es & mollis, & queris mulierem.
 Qui hunc locum obscurum queruntur, de pudore & modestia Terentiana
 queri videntur. ²⁴Interjectio ridentis. ²⁵Festivè dictum est. Fa-
 cetus enim dicitur, qui facit verbis quod vult. ²⁶Venuste. ²⁷Or-
 nate, splendide. ²⁸Nihil melius & jucundius dici poterat. ²⁹A te
 inventum. ³⁰Proverbium. ³¹Est dictum.

TH. Audieras? GN. *sæpe*; ¹ & fertur in primis.

TH. ² *meum est.*

GN. ³ *Dolet dictū imprudenti adolescenti, & libero.*

PA. At ⁴ te Dii perdant. GN. *quid* ⁵ *ille quæso?*

TH. ⁶ *perditus.*

⁷ *Rifu omnes, qui aderant, emoriri: denique*

⁸ *Metuebant omnes jam me. GN. non injuriā.*

TH. ⁹ *Sed heus tu, ¹⁰ purgo-n' ego me de istac Thaidi,*

¹¹ *Quod eam me amare suspicata est? GN. ¹² nihil*

minis,

Imo ¹³ *magis auge suspicionem. TH. cur? GN. ¹⁴ rogas?*

Scin? *si quando ¹⁵ illa mentionem Phædriæ*

Facit, aut si laudat, te ut ¹⁶ malè urat. TH. ¹⁷ sentio.

GN. ¹⁸ *Id ut nè fiat. ¹⁹ hæc res sola est remedium.*

²⁰ *Ubi ²¹ nominabit Phædriam, ²² tu Pamphilam*

²³ *Continuò! si quando ²⁴ illa dicet, Phædriam ²⁵ tu, Pamphilam*

²⁶ *Commessatum intromittamus: ²⁷ si laudabit hæc*

²⁸ *Illius formam; tu ²⁹ hujus ³⁰ contra: denique*

³¹ *Tu PAR PARI REFERTO, ³² quod ³³ eam*
remordeat.

prudenterioribus. Donatus Gnathoni tribuit, & curiosius explicat. Alii Thraſonis narrationi contribuunt. Guyetus planè expungit. 4 Gnathonem assentatorem. Hoc Parmeno secum dicit. 5 Adolescens respondebat? 6 Sc *fuit*, id est, periit, & totus stupefactus est, nè verbum quidem poterat loqui. Guyetus mallet *peritus*, id est, insania, furore correptus est, *ignarus*. Nisi *perditus*, veis accipere, in pudorem datus erat, nec, quid responderet, habebat, ut diximus: ut supra, simili *casu*. 6 *h. jugularas hominem.* 7 Præ nimio rifu moriebantur, id est, vehementer ridebant. 8 Nè quid simile illis dicerem. 9 Formula ad aliud vocantis colloquium, seu consilium: dignus enim hoc imperatore consiliarius: præstruuntur autem hæc ad rixam, de qua infra, 4, 1. ut rectè Donatus notat. 10 Purgare-ne debeo, id est, excusare me de illa puella Pamphila apud Thaidem? 11 Dixerat enim Thais supra: *Set ego, quantum suspisor, ad virginem animum adiecit.* 12 Sc. *facias*, quā te purges. 13 Fac ut magis suspicetur de virgine. 14 Thais sermonem de rivali Phædria in convivio habet. 15 Valde, vehementer istis verbis cruciet, aut Zelotypia accendat. 16 Intelligo. Metaph. ab ignibus. 17 Nè laudet Phædriam rivalem, & urat te istis sermonibus. 18 De qua nunc dicam. 19 Cicero Epist. fam. 1. 9. hoc consilium repungendi laceſcentes, ad forensia cum gratia tranſtulit. 20 In convivio. 21 Nominato. 22 Illico, statim. 23 Thais. 24 Ad comendandum introducamus. 25 Dices. 26 Foras vocemus. 27 Thais. 28 Phædriæ pulchritudinem. 29 Pamphilæ. 30 Vicissim. 31 Tu injuriā injuriæ accommodato. Quo proverbio monemur, ut tales simus in alios, quales in nos illos experimur. 32 Par pari referre. 33 Thaidem repungat, irriter, offēdat. Metaphora.

1 Donatus TH. 1 *Siquidem me amaret, tum 2 istud prodesset,*
 argutus Gnatho. 56
 quidam GN. 3 *Quando illud, quod tu das, exspectat, atque*
 hic disse- rit; in amat:
 quibus nec *Jam dudum amat te: jam dudum 4 illi facile fit,*
 boni nihil, *Quod doleat: 5 metuet semper, quem ipsa nunc capit*
 nec sana omnia. 6 *Frustrum, nè quando iratus tu 7 aliò conseras.* 60
 Non potu- TH. *Benè dixti: at mihi 8 istuc non in mentem ve-*
 it autem nerat.
 non obvia GN. 9 *Ridiculum: 10 non enim 11 cogitaras: ceterum,*
 Thraconi esse, imo 12 *Idem hoc tute 13 melius quanto 14 invenisses*
 infixa hæc dubitatio: *Thraso?*
 tum quia
 non sine rivali amabat (rivalis autem semper rivalem metuit, nè sibi præferatur) tum quia Thais ostenderat, se suspicari, militem promissa virginis amore teneri: quæ suspiciones animum facile alienare possunt. 2 Quod dicis & mones, scilicet par pari referre. 3 Quandoquidem, quia. 4 Thaidi. 5 Thais. 6 Eam utilitatem. 7 Ad aliam amicam convertas. 8 Consilii. 9 Donatus: *vel hominem, vel dictum significamus:* si hominem, tum averfus ad spectatores dixerit Gnatho: sin aliter accipimus, tum ad figuras *ἑταῖροις* i. e. adulatorum pertinebit, & satis commodè explicabitur: posterius hoc omnino tenendum arbitror. 10 Adulatorie. 11 De isto consilio. 12 Consilium, quod inveni. 13 Quam ego. 14 Si cogitare voluisses.

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

I Eὐνοῦα TH. 1 *A* *Udire vocem visa sum 2 modò militis:*
 blandi- *Atque 4 eccum: salve mi Thraso.*
 menti me- THR. 5 *Thais mea,*
 retricii, ad 6 *Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas*
 congre- 7 *De fidicinâ istac? PA. 7 quàm venuste! quòd*
 sum & colloquium. dedit
 Parmeno
 Eunuchum
 & Æthiopissam, Phædriæ munera, tradit Thaidi, præsentem militem rivali, qui ea contemnit, assentante interim Gnathone, & Parmenoni insultant, qui, ut jussus erat, verbis ea ornat: tandemque Thais cum milite ad cœnam proficiscitur. 2 Paulo ante. 3 Thraconis. 4 Ecce eum. 5 Mea suavitas, meum corculum. 6 Propter istam puellam Pamphilam, quæ scit fidibus canere? 7 Quam facete orditur de eo, quod dedit, vel egit! Ironia: q. d. quàm invenuste beneficium Thaidi exprobratum venit! Et benè hoc reprehendit Parmeno: nam in beneficio debet oblivisci qui dedit, & meminisse, qui accepit.

Princi-

Principium adveniens! TH. ¹ plurimum merito tuo. GN. ² Eamus ergo ad cœnam: quid stas? PA. ³ hem
⁴ alterum:
 5 Ex homine ⁶ hunc natum ⁷ dicas. TH. ⁸ ubi vis,
⁹ non moror.
 PA. ¹⁰ Adibo, atq; adsimulabo, quasi nunc ¹¹ exeam. ¹² Parafito
 Ituran' Thais quopiam es? TH. ¹² ehem Parmeno, Donatus.
¹³ Bene pol fecisti: ¹⁴ hodiè itura. PA. ¹⁵ quo? ¹⁶ Indig-
 TH. ecquid ¹⁶ hunc vides? ¹⁷ particula.
 PA. Video, & me ¹⁷ tædet: ¹⁸ ubi vis dona adsunt tibi ¹⁹ Scilicet
 A Phædria. THR. ¹⁹ quid stamus? cur non imus ²⁰ stultum,
 hinc? ²¹ ineptum,
 PA. ²⁰ Quæso hercle ut liceat, ²¹ pace quod fiat tuâ, ²² ex duobus,
 Dare ²² huic quæ volumus, convenire & colloqui, ²³ sc. Thra-
 THR. ²³ Perpulchra credo dona, haud ²⁴ nostris similia. ²⁵ Gnathone.
 PA. Res ²⁵ indicabit: ²⁶ heu! jubete ²⁷ istos foras ²⁸ Ex illo
 Exire quos jussi: ²⁸ ocius procede tu huc. ²⁹ Thrasonem:
²⁹ Ex Æthiopia est ³⁰ usque hæc. THR. ³¹ hic sunt ³² stultitia &
 tres minæ. ³³ vanitate
 pares.

enim Gnathonem ita militis moribus subservire, ut ex eo natus esse vi-
 deatur. 6 Gnathonem. 7 Possis dicere. 8 Ad cœnam ire. Ad Thra-
 sonem hæc dicit. 9 Tecum ire. 10 Thaidem. 11 Ex ædibus, quippe qui
 procul steterit. 12 Donatus in his aliquot versibus nihil expedit. Thais
 ad Parmenonem accedentem quodammodo conversa propius, interro-
 ganti blandè respondet, id est, more meretricio, gratulata adventum
 conspectumque. 13 Quod advenieris (quæ alias gratias agentium for-
 mula, hic blanditiis servit) si enim paululum cessasset, non reperisset
 me domi. 14 Hoc die itura sum, egrediar domo. Quæ cum dicit Thais,
 & comitate aperta erga servum rivalis animum militis cupidiorum vo-
 luit reddere; & clanculum vocabulo hodiè Parmenoni demonstrare, non
 diu se cum milite futuram, neque præter promissum aliquid facturum.
 15 Sc. itura es? Parmeno, in dissimulationem compositus. iterum inter-
 rogat. 16 Militem Thrasonem, quem nunc oculos demonstrat. Thais,
 non exaudiente milite (qui se tadio servi rivalis aliquantulum averte-
 rat) hoc dicit. 17 Videre eum. 18 Quando videbitur opportunum.
 Hoc clarius loquitur, ut qui audiri à milite hoc velle. 19 Rivalis ser-
 vum conspiciere non sustinet Thrafo. 20 Parmeno non sine occulta
 elegæia deprecatur militem, nè pauxillam moram agere ferret, dum
 dona Phædriæ traderentur Thaidi. 21 Cum gratia & voluntate tua, &
 quasi prius captata venia. 22 Thaidi. 23 Credote daturum valde pul-
 chra dona, missa à Phædria. Ironia. 24 Donis, muneribus. 25 Sint-ne
 pulchra, nec nè. 26 Adverbium vocandi. 27 Eunuchum & Æthio-
 pissam. 28 Velociter. cito. 29 Quid Thais cupiebat: supra enim dixit
 Phædria 1. 2. Non nè ubi mihi dixti supere te ex Æthiopia ansillulam.
 30 Norathic longinquitatem loci, id est, ex Æthiopia hæc usque hæc
 puella deducta est. 31 In hac Æthiopissa emenda triginta coronati
 sunt expensi.

1 Demon-
strandi ad-
verbium.

2 Ingenua,
non servi-
li, vel pul-
chra for-
ma est.

3 Florida.
Juvenili,
id est, in
flore æ-
tatis.

4 Jurantis
est illud
dictum,
quasi im-
precantis
ita se ama-
ri à Diis,
ut illud,

quod sequitur, ex animo dictura. 5 Pulcher tum forma, tum æ-
tate est Eunuchus. 6 In Eunucho. 7 Potes contemnere? 8 Nihil
respondent, aut reprehendunt in Eunucho. 9 Formam Eunuchi.
10 Experientiam, probationem, id est, experire, examina eum.
11 Doctrinis, disciplinis, linguis. *Literæ* enim sæpius vocantur dis-
ciplinæ, quæ literarum monumentis continentur. Unde *dare ope-
ram literis* dicimus, id est, incumbere ingenuis artibus, quæ literis
conscriptæ sunt. Hinc *litteratus* is vocatur, qui in literarum studiis
eruditus est. Servi autem, ut carius venderentur, liberorum artibus
erudiebantur, sicut loco *παράλλω* perspicias licet apud Hor. Ep.
2, 2. De ipsis studiis Plautus Mostell. 1, 2. & Bacchid. 3, 3. 12 Lu-
tando, vel luctandi arte. *Palestra* dicta est *πύλος τῆς μάχης*,
id est, à *λύα*: à qua hæc vox ad reliqua exercitia est translata:
semper tamen proprie locum significat, in quo luctabantur. 13 Ar-
te Musica, id est, arte canendi. Summam eruditionem Græci sitam
censebant in nervorum vocumque cantibus. 14 Ingenuum. 15 Pe-
ritissimum & præditum exhibebo his, quæ liberum, &c. *Solus* di-
citur quasi totus exarte consistens, industrius, ingeniosus: à quo *so-
lertia*, id est, ingenii acumen, & dexteritas ad rem aliquam agendam.
16 Hoc genus *ἰσχυρῶς* pudori servit, ob mulieris præsentiam, ut
volunt interpretes. Mihi nihil rectius videtur fieri posse, quàm si pu-
remus, Thrasionem ad solum Gnathonem suum submissius, nec audientibus
cæteris, inter orationem Parmenonis hoc dicere. Sic in Heaut.
*Quinquam ne animo tam comi esse, aut leni putas, Qui, si vident, ami-
cam patitur luam?* 17 Tanta munera. Bene Bugraphis mon-
strat, servari ordinem mandatorum Phædræ. Is enim præceperat:
Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: id factum est hæcenus à Par-
menone: additum erat: *& istum amulum, Quod poteris, ab ea pellito*. I-
gitur nunc ad constandum militi apud Thaidem invidiam accingitur.
18 Ut illum solum ames. 19 Amatores. 20 Neque est gloriosus
miles. 21 Vulnerum vestigia & signa jactitat apud amicam.

Offentat neque tibi obstat, quod ² quidam facit. 30

Verum, ubi ³ molestum non erit, ubi tu voles,

Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum ⁴ recipitur.

THR. Apparet servum hunc esse domini pauperis,

Miserique. GN. nam hercle nemo posset, sat scio,

Qui ⁵ haberet, qui pararet alium, ⁶ nunc perpeti. 35

PA. Tace ⁷ tu, quem ego esse ⁸ infra infimos omnes

puto

Homines: nam, qui ⁹ huic animum assentari ¹⁰ in-

duxeris,

¹¹ E FLAMMA PETERE TE CIBUM posse

arbitror.

THR. ¹² Jam-ne imus? TH. ¹³ hos prius introdu-

cam, &, quæ volo,

Simul ¹⁴ imperabo: ¹⁵ post continuò ¹⁶ exeo. 40

THR. Ego hinc abeo: ¹⁷ tu istam opperire. PA. ¹⁸ haud

convenit,

Una cum ¹⁹ amica ire ²⁰ Imperatorem in via.

THR. Quid tibi ego multa dicam? ²¹ domini fi-

milis es.

GN. ²² Ha, ha, hæ. THR. quid rides? GN. ²³ istud,

quod ²⁴ dixi modò,

Et ²⁵ illud de Rhodio dictum in mentem ²⁶ venit. 45

Sed Thais exit. THR. abi, præcurre, ut ²⁷ sint domi-

Parata. GN. fiat. TH. diligenter, Pythias,

Fac cures, si ²⁸ Chremes huc fortè advenit,

nium contentissimum. 9 Militi Thraconi. 10 Tibi proposueris.

11 Ex medio igni deducere cibum, id est, quidvis facturum passu-

rumque cibi causa, dummodo gulæ tuæ inservias. Epulas pro in-

feriis in rogum conjicere solebant; extremæ autem mendicitatis &

impudentiæ habebatur, inde cibum petere. Catul. *Memini sæpe quàm*

insepulchretis Vidisti ipso rapera de rogo sanam; &c. 12 Iterum urget

Thaidem miles ad eundem. 13 Eunuchum & Æthiopiisam. 14 An-

cillis. 15 Postea, hoc effecto. 16 Præsens pro futuro propter

certitudinem. 17 Tu Gnatho Thaidem exspecta. 18 Minime de-

ceat. 19 Sarcasticè meretricem, *amicam*; militem, *Imperatorem* ag-

nominat. 20 Eum, qui milites sub se habet. 21 Similes domini

habet mores. 22 Interjectio ridentis. 23 Propter facerem illud

dictum. 24 Parmenoni. 25 *Lepus tute es, & pulcrum tuum que-*

râ. 26 Mihi. 27 Omnia. 28 Frater Pamphilæ, quæ à muliere

Thaidi dono data est.

¹ Et non

impedit

te, quo

minus

alios ad-

mittas a-

matores.

² Miles.

Per con-

tentum

hoc dicit.

³ Aliis a-

matoribus.

⁴ Admit-

tatur, sci-

licet Phæ-

dria.

⁵ Faculta-

tes scili-

cet, id est,

sciret mo-

dum, quo

comparare

ac emere

posset sibi

alium ser-

vum.

⁶ Parme-

nonem.

⁷ Gnatho.

⁸ Vilio-

ris condi-

tionis ip-

sis ser-

vis, id

est, om-

1 Manere. *Ut ores : primū ut maneat : si ¹ id non ² commo-*
 2 Oppor- *dum est,*
 tunum
 Chremeti. *Ut redeat: si ³ id non ⁴ poterit, ad me adducito,* 50
 3 Utre- PY. *Ita faciam.* TH. *quid? quid aliud volui*
 deat. *dicere?*
 4 Fieri. 6 *Hem ; curate istam diligenter ⁸ virginem.*
 5 Medi- *tantis sunt Domi adfitis, facite.* THR. *eamus.* TH. *vos*
 verba. *me sequimini.*
 6 Hoc vo-
 lui dicere,
 rediit in memoriam : & quasi aliquid indignationis illa vocula in-
 dicat quod indignetur Thais ferē illud esse oblivioni traditum, nec
 imperatum. 7 Vos ancillæ. 8 Puellam Pamphilam. 9 Ad cœnam in
 domum meam. 10 Puellæ pedisequæ.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

1 Chre- CH. 1 P *Roſeſſo quantò magis magisque ³ cogito,*
 mes, sur- *³ Nimirum dabit hæc Thais mihi ma-*
 reptæ vir- *gnum malum ;*
 ginis fra- *Ita me video ab ea aſtutē. ⁴ labefactarier.*
 ter, amari *⁵ Jam tum, cum primū ⁶ juſſit me ad ſe accerſier,*
 ſe à Thai- *(⁷ Roget quis, ⁸ quid tibi cum ⁹ illa ? ¹⁰ nè no-*
 de ſuſpi- *ram quidem)*
 catur *¹¹ Ubi veni, cauſam, ut ¹² ibi ¹³ manerem, rep-*
 quem *perit :*
 amorem *¹⁴ Ait ¹⁵ rem divinam feciſſe, & rem ¹⁶ ſeriam.*
 effugere *Velle agere mecum : ¹⁷ jam tum erat ſuſpicio,*
 ſtudet. *me.*
 2 Apud *3 Procul*
 me. *dubio,*
 3 Procul *certe ; ul, mirum ni det, &c. 4 Tentari, corrumpi, à piſtrina*
 dubio, *conſtantia abduci. Metaphora. 5 Narratio, continens ſigna ſuſpi-*
 certe ; *cionis. 6 Thais. 7 Aliquis rogare poſſit. Modus potentialis.*
 ul, mirum *8 Scilicet *ui erat.* 9 Thaide. 10 Thaidem reſponſio. 11 Poſt-*
 ni det, &c. *quam. 12 Domi ſuæ. 13 Ad cœnam, quod ex ſequentibus col-*
 4 Tentari, *ligitur: infra 4, 1. *Invitat triſtis : manſit,* ſcilicet Chremes. 14 Thais.*
 corrumpi, *15 Se ſacrificium feciſſe, ſacrificaffe. Veteres nihil aggrediebantur*
 à piſtrina *ſeriam, quin Diis prius ſacra feciſſent. Ea ſacra fiebant maturinis*
 Metaphora. *horis præſertim, quod Deus tum aſſidere templis, & matu- inis ſa-*
 5 Narratio, *lurationibus adeſſe opinio foret. 16 Magni ponderis, gravem, non*
 continens *joſtlarem, id eſt, colloqui mecum. velle de re ſeria. 17 Etiam*
 ſigna ſuſpi- *cum hoc diceret mihi.*

Dolo malo hæc fieri omnia : ¹ ipsa accumbere
 Mecum, ³ mihi sese dare, ⁴ sermonem querere. ¹⁰
⁵ Ubi friget, ⁶ huc evasit, ⁷ quàm pridem pater
 Mihi & mater mortui essent : dico, ⁸ jam diu.
⁹ Rus ¹⁰ Sunii ecquod habeam, & quàm ¹¹ longè
 à mari.

Credo ei placere ¹² hoc : sperat se à me ¹³ avellere.

¹⁴ Postremo, ecqua inde parva perisset soror :

Ecquis cum eâ unâ : quid ¹⁵ habuisset, cum ¹⁶ periit :

¹⁷ **Ecquis eam posset noscere :** hæc cur queritet ?

Nisi illa si fortè, quæ olim periit parvula

Soror, ¹⁸ hanc se ¹⁹ intendit esse, ²⁰ ut est audacia.

Verùm ²¹ ea si vivit ²² annos nata est sedecim,

Non ²³ major. **Thais,** ego quàm sum, ²⁴ majuscula est.

²⁵ **Misit porro orare, ut venirem, serio.**

Aut ²⁶ dicat quid ²⁷ vult, aut molesta ne fiet.

Non hercle ²⁸ veniam tertio : ²⁹ hew ! hew ! **PH. hic**

quis est ?

CH. Ego sum Chremes. PY. ô ³⁰ capitulum lepidis-

simum.

1 Mala
 calliditat-
 infidiis.

Dolus ve-
ro malus
 dicitur ad
 differen-

tiam quo-
 niam
 Veteres

etiam ba-
 num do-
 lum dice-

bant, &
 pro soler-
 tia hoc

nomen ac-
 cipiebant ;
 maximè si

adversus
 hostem la-
 tronem-

ve quis
 machina-
 retur. Ita

Virg. 2.
²⁵ Dolus, an
 virtus,

quæ in hoste requirat ? ² Thais accumbebat, id est, ad epulas sumen-

das in eodem lecto discubitorio more epulantium juxta me sedebat.

3 Mihi sese offerebat, & sui ipsius potestatem faciebat, accommo-

dabat se mihi, quantum in se erat. **4** Occasionem loquendi, id est,

invitabat me ad respondendum, ut loquendi materiam inveniret.

5 Quando non suppetebant ei verba, cum nihil haberet, quod diceret.

Metaphora. Unde dicitur opus *frigere*, cum intermittitur :

seruere, cum celeratur, & fit cum diligentia. Sic *calere* dicitur fo-

rum. iudicia, rumores & similia. Suet. in Aug. *Forum alatorum*

exalescimus, id est, lusu nostro celebravimus, frequentius reddidi-

mus. **6** In hæc verba erumpit, huc pervenit, eo tandem rediit o-

ratio. **7** Quàm diu, quantum temporis esset, ex quo pater meus &

mater mea essent mortui. **8** Respondeo, jam diu parentes meos esse

mortuos. **9** Pergebat inquirere, rus, &c. **10** Promontorii Atti-

cæ : supra 1, 2. **11** Distet. **12** Rus. **13** Extorquere, abstra-

here blandis verbis. **14** Interrogabat. **15** Puella. **16** Periret.

17 An aliquis ex amicis. **18** Sororem. **19** Vult, nititur. **20** Proud

est audax, vel qua est audacia. **21** Soror. **22** Habet sedecim an-

nos. Tot ante nominaverat ex conjectura Chærea 2, 3, 26. **23** Na-

tu, id est, majoris ætatis est. **24** Paulo major natu. **25** Servum

iterum misit. **26** Thais. **27** Velit. **28** Ad Thaidem. **29** Hoc

dicens pulsat fores. **30** Hominem jucundissimum, cuius adventus plu-

1 *Fraudes.* CH. *Dico ego mihi* 1 *infidias* 2 *fieri.* PY. *Thais*
 Blandi-
 menta ru-
 sticus infi-
 dias putat. PY. 4 *Fac amabo.* CH. 5 *non possum, inquam.* PY. at
 2 A Thai-
 de.
 3 Maxi-
 mopere.
 Tmesis.
 4 Cras re-
 di quaeso.
 Amabo
 blandi-
 entis
 interje-
 ctio est,
 Comiciis valde familiaris: q.d. rogo te per amorem. 5 Redire.
 6 Donec Thais revertatur. 7 Faciam. 8 Indignatur de attracta-
 tione Pythiae. Hac proverbiali forma utuntur, qui quempiam di-
 ris devovent, & ad Orci satellitium ablegant. 9 Non redire.
 10 In domum militis. 11 Thais. 12 Concedentis. 13 Nomen est
 ancillae. 14 Chremetem. 15 Deduc. Archaismus. 16 In domum
 militis, ubi est Thais.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHON.

1 Induci-
 tur Anti-
 pho, ut per
 occasio-
 nem doce-
 atur spe-
 culator cur
 ex Piræo
 abierit
 CH. 2 Consensimus, convenimus. Hunc locum adducit Cicero
 Ep. ad Attic. 7. 3. laudans Terentium tanquam optimum Latinitatis
 auctorem, in quaestione Grammatica, quam Atticus moverat. 3 Cic.
 loco citato legit in *Piræum*. Erat autem *Piræum* portus prope A-
 thenas ubi excubabat juvenus Attica, ut esset tuta civitas contra
 insultus praedonum, ut diximus supra. 4 De eo, quod quisque
 contulisset, ederemus, convivium agitaremus: ab antiquo verbo *edo*,
 11, est. *Symbols* est collatio ad convivium. Vide Andr. 1. 1, 61.
 5 Convivio, id est, ut de symbolis essemus. 6 Praeposuius fore
 vel alio modo ejus convivii curatorem, Symposiarcham. 7 Arrhae
 loco, quos in pignora commensationis dabant; ut adesse ad diem consti-
 tutum convivio, quod communi sumptu celebrabant, cogerentur. 8 Est
 constitutus: q. d. ad cujus ades deberemus convenire, vel, ubi con-
 vivium esset. 9 Determinatum.

- ¹ *Præterit tempus : quo in loco* ² *dictum est : parati nihil est.* ¹ Elapsum est.
⁴ *Homo ipse nusquam est : neque scio, quid dicam, aut quid* ⁵ *conjectem.* ² Constitutum est
Nunc mihi ⁶ *hoc negoti* ⁷ *cateri dedere, ut illum* ⁵ *convivium fore.*
queram : ³ *Nihil est apparatus.*
⁸ *Idque adeo visam,* ⁹ *si domi est : quisnam hinc* ⁴ *Chærea nusquam apparet.*
à ¹⁰ *Thaide exit ?* ⁵ *Conjiciam, cogitem.*
¹¹ *Is est, an non est ?* ¹² *ipsus est :* ¹³ *quid hoc hominis ?* ¹⁴ *qui hic ornatus est ?*
Quid illud mali est ? nequeo satis mirari, neque con-
ficere. ⁶ *Hoc negotium, id est, hoc mandatum, hanc provin-*
¹⁵ *Nisi quidquid est, proculhinc libet prius, quid* ¹⁰ *fit, sciscitari.*

ciam. ⁷ *Reliqui adolefcentes.* ⁸ *Ideo.* ⁹ *An domi sit.* ¹⁰ *Thaidis domo.* ¹¹ *Chærea.* ¹² *Ipsæ Chærea est.* ¹³ *Quis homo est ?* ¹⁴ *Quia Eunuchi veste indutus est.* ¹⁵ *Sed quicquid sit.* ¹⁶ *Inquirere.*

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA, ANTIPHO.

CH. ¹ **N**UM quis hic est? nemo est. ² numquis ¹ Per occasionem
³ hinc me sequitur? nemo ⁴ homo est. ¹ Chærea à
Jam nè ⁵ *erumpere hoc licet mihi* ⁶ *gaudium ?* ⁷ *pro*
Jupiter ! ¹ *Thaide egrediens, exultat,*
Nunc tempus professio est, cum perpeti me possum ¹ *quod vir-*
interfici : ¹ *gine ama-*
Nè hoc gaudium ⁸ *contaminet* ⁹ *vita* ¹⁰ *agritudine* ¹ *ta potitur*
aliqua. ¹ *fit : quid*
Sed neminè ne ¹¹ *curiosum* ¹² *intervenire nunc mihi,* ¹ *rit An-*
forte obvio narrat. ² *Iterum respicit.* ³ *Ex audibus Thaidis.*
⁴ *Nullus sequitur me. Pleonasmus.* ⁵ *Exprimere, retentum ac diu*
⁶ *trahentem proferre, & dicere.* ⁷ *Quod cepi in ea suppositione, cum*
⁸ *sc. pro Eunuchis fui suppositus.* ⁹ *Exclamatio de subito gaudio.*
¹⁰ *Inquiet, polluat, obscuret. Metaph.* ¹¹ *Mea, quæ mihi restat*
¹² *agenda.* ¹³ *Tristitia. Nam medio de fonte liquoris Surgit amari*
¹⁴ *aliquid, ut ait Lucret. Supra in Andr. dixit : Mibi immortalitas*
¹⁵ *parva est, si nulla huius agritudo gaudio interesset.* ¹⁶ *Minutissima*
¹⁷ *quæque inquiringem : à nimia enim cura curiosus dicitur, quoties*
¹⁸ *plus diligentia, quam oporteat, impendimus rebus vel nostris vel*
¹⁹ *alienis.* ²⁰ *Vide.*

¹ Molestus *Qui me sequatur, quoque eam, rogitando* ² obtur-
 sit. Metap. *dat, enecet,* 6
² Quare *Quid* ³ gestiam, aut quid letus sim, quò pergam,
 laetitiam ⁴ unde emergam, ubi siem
 motu cor- *Vestitum hunc nactus,* ⁵ quid mihi quæram, ⁶ sa-
 poris *nus sim an-ne insanus?*
 ostendam. *AN. Adibo, atque* ⁷ ab eo gratiam hanc, ⁸ quam ⁹ vi-
 Gesti- *deo velle, inibo.*
 enim pro- ¹⁰ Cherea, quid est quod sic gestis? quid sibi ¹¹ hic
 priè, est *vestitus* ¹² querit? 10
 animi *Quid est, quod letus sis? quid tibi vis? satisne sa-*
 affectum *nus? quid me*
 gestu cor- *Adspexis? quid taces? CH. ¹³ ô festus dies ho-*
 poris in- *minis! amice*
 dicare. *Salve: nemo est omnium, quem ego magis nunc*
³ Ex quo *¹⁴ cuperem, quàm te.*
 loco *AN. ¹⁵ Narra istud quaeso, ¹⁶ quid fiet. CH. ¹⁷ imò*
 exeam. *ego te obsecro hercle ut ¹⁸ audias.*
⁴ Talem *Nosin' ¹⁹ hanc quam ²⁰ frater amat? AN. novi:*
 cultum *nemper opinor Thaidem.* 15
 Eunuchi *CH. Istam ipsam. AN. sic commemoreram. CH. quæ-*
 invene- *dam hodie est ²¹ ei dono data.*
 rim. *Virgo: ²² quid ego ²³ ejus tibi nunc ²⁴ faciem præ-*
⁵ Quid *dicem aut laudem, Antipho,*
 mihi ve- *Cum ipsum me nôris, quàm elegans formarum ²⁵ fe-*
 lim, quid *ciator siem?*
 postulem *istis vestitus*
 isto vesti- *querit?*
 tu. Eadem *6 Mentis compos sim, an insanus & mente captus. 7 Atque offeram*
 phrasim *me illi, & interrogabo illum, ut possit suum gaudium erumpere,*
 repetitur *quod habiturus est beneficii loco, id est, demerebor amicitiam e-*
 inferius: *jus, hoc beneficium illi præstando. 8 Gratiam. 9 Aliquem inire.*
quid sibi *10 Repetit Antipho faciet verba ejus interrogationis. 11 Talis*
is vestitus *12 Vult? 13 O homo sive amice mihi optatissime, aquè mihi ju-*
querit? *cunde ac festus dies, quo lætitiæ & hilaritati indulgetur! Festum*
6 *enim diem appellat illum ipsum Antiphonem adolescentem, quem*
exopat videre. Plaut. Casin. 1, 1, 49. Sine, amabo, te amari, meus
festus dies. 14 Videre. 15 Mihi. 16 Quid gestias & quid læ-
tus sis. 17 Correctio 18 Me. 19 Thaidem. Narratio, qua or-
ditur à persona. 20 Phædria. 21 Thaidi. 22 Ad quid, in quem
finem. 23 Virginis. 24 Formam narram. 25 Explorator, pro-
bator, donumque. Sumptum volunt à Triumviris monetibus,
ad quos nummi spectandi deferebantur.

In hac commotus sum. AN. ain' tu? CH. ¹ *primam* ¹ Propter
dices scio, si videris. hanc vir-
ginem af-
fectussum,
²⁰ & mutatus
in alium
quali ani-
mi habi-
tum, id est,
in hanc
exarsi,
hanc ama-
re cœpi.
² Nulli se-
cundam,
id est, il-
lam esse
præcipu-
am, pul-
cherrimam
omnium
virginum,
sive reli-
quas om-
nes virgi-
nes forma
vincentem
suâ.
³ Casu
quodam.
⁴ Mez.
⁵ Eunuchum.
⁶ Emerat.
⁷ Eunuchus.
⁸ Sc. erat

In hac commotus sum. AN. ain' tu? CH. ¹ *primam* ¹ Propter
dices scio, si videris. hanc vir-
ginem af-
fectussum,
²⁰ & mutatus
in alium
quali ani-
mi habi-
tum, id est,
in hanc
exarsi,
hanc ama-
re cœpi.
² Nulli se-
cundam,
id est, il-
lam esse
præcipu-
am, pul-
cherrimam
omnium
virginum,
sive reli-
quas om-
nes virgi-
nes forma
vincentem
suâ.
³ Casu
quodam.
⁴ Mez.
⁵ Eunuchum.
⁶ Emerat.
⁷ Eunuchus.
⁸ Sc. erat

Quid multa verba? amare cœpi: 3 forte fortunâ
⁴ domi
erat quidam Eunuchus, ⁵ quem ⁶ mercatus fuerat
frater Thaidi:
Seque ⁷ is ⁸ deducit etiam tum ad ⁹ eam: ¹⁰ sub-
monuit me Parmeno
bi servus, quod ego arripui. AN. quid id est? CH. ta-
ce sis, citius audies.
¹¹ Ut vestem cum ¹² illo mutem, & ¹³ pro illo ju-
beam me ¹⁴ illuc ¹⁵ ducier.
AN. Pro eunuchon? CH. sic est. AN. quid tandem
¹⁶ ex ea re ut caperes ¹⁷ commodi? ²⁵
CH. Rogas? ¹⁸ viderem, audirem, essem unâ, qua-
cum cupiebam, Antipho.
Num parva causa, aut parva ¹⁹ ratio est? ²⁰ tra-
ditus sum ²¹ mulieri.
²² Illa illicò ubi me ²³ accepit, leta verò ad se ab-
ducit domum,
²⁴ Commendat virginem. AN. cui? tibi-ne? CH. mi-
hi. AN. ²⁵ satis tutò tamen.
CH. ²⁶ Edicit, nè vir quisquam ad eam adeat, &
mihi, nè ²⁷ abscedam, imperat, ³⁰
In interiore ²⁸ parte ut maneâ solus cū sola: ²⁹ annuo.
³⁰ Terram intuens modestè. AN. ³¹ miser. CH. ego,
³² inquit, ad cœnam hinc eo,
³ Thaidem. ¹⁰ Latenter, leviter monuit me aliquid, quod ego
mihi vendicavi. ¹¹ Sc. submonuit me. ¹² Eunucho. ¹³ Loco
illius Eunuchi. ¹⁴ Ad Thaidem. ¹⁵ Deduci. Paragoge. ¹⁶ Ex
ea deductione. ¹⁷ Utilitatis. ¹⁸ Ut viderem. Supra 3, 3.
¹⁹ Quare ego sum passus me deduci pro Eunucho ad Thaidem?
²⁰ A Parmenone. ²¹ Thaidi. ²² Thais. ²³ A Parmenone.
²⁴ Tradit me: æ fidei, mihi servandam dat. Erat enim proprium of-
ficiū Eunuchorum, ut asservarent virgines. ²⁵ Satis sine periculo
committit eam, id est, periculosissimè, æquè ac *ovum lupo*: infra 5, 1.
Ironia. ²⁶ Mandat, jubet. Hinc *edicta* dicuntur publica mandata
principum & magistratuum. ²⁷ Discedam ab ea virgine. ²⁸ Ædi-
um scilicet, ubi locus est planè segregatus. ²⁹ Nutu capitis offendo
me velle solum apud eam manere. *Annuo* dicit, non *loquor*: verebatur
enim, nè loquendo se proderet. ³⁰ Pudoris hoc signum & verecundiæ.
³¹ Simplex homo. Ironia. ³² Thais.

Abdu.

1 Virgi-
nem ser-
vandam &
curandam.
2 Adhuc
novæ,
istius rei
familiaris
non satis
peritæ, &
quæ facil-
limè falli
poterant.
3 Statim,
post dis-
cessum
Thaidis.
4 Hæ ap-
parant:
vel ador-
nant, id
est, appa-
rant balne-
um, ut hæc virgo lavet se. Plaut. Rudente 4, 6, 2. *Adorna, ut
rem divinam faciam.* 5 Ut balnea subeat. Antiquorum mos erat,
singulis diebus lavari: unde ditiores ferè in domibus suis privata
balnea habebant. 6 Ancillas sive puellas. 7 Ut festinent. 8 Fit
ille apparatus ad lavandum. 9 Loco secretiori domus. Est enim
conclave secretior locus in interioribus testis. 10 Sursum aspiciens
11 Ostendit Poeta, meretricio potius cubiculo, quam honestis pa-
latiis aut adibus dignas esse ejusmodi picturas, moribus noxias.
Lege Propert. l. 2. eleg. 6. 12 Cui tabulæ. 13 Acrisii filia,
Regis Argivorum: qui cum oraculo monitus esset, fore ut à nepo-
te occideretur, filium munitissimæ inclusit turri: cujus amore cap-
tus Jupiter, in imbrem aureum se convertit, & per tegulas in pu-
ellæ gremium sese demisit. Quo ex concubitu Danae gravida fi-
cta, Perseum peperit. Vide Ovid. Met. 6. ubi recenset stupra &
adulteria Jovis: & Horat. Od. 16. l. 3. 14 Al. *ninxisse*. Non
placet: 15 *misisse* enim vera & genuina lectio est: *mittere* autem &
mitti de imbris, nivibus, grandinibus & tempestatibus dicitur
Horat. Od. 2. l. 1. *Jam satis terris nivis atque dira Grandinis misit
pater*, &c. Plaut. Rud. 1. 1. *Pro Diis immortales tempestatem ejus-
modi Neptunus nobis nocte hæc misit proxima.* 15 Poetæ. 16 Ha-
bentem aureas guttas. 17 Quod erat pictum de Jove & Danae.
18 Qualem egoludere conabar, scilicet fucum facere mulieri. 19 Ju-
piter. 20 Multo, 21 Cogitans, Jovem mutasse se ipsum in humanos
sensus, affectus: in imbrem enim aureum se convertit, non in hominis
formam. 22 Per aliena testia.

*Abducit secum ancillas: pauca, que circum¹ illam
essent, manent*
*Novitiæ puellæ: 3 continuo⁴ hæc adornant, 5 ut
lavet.*
*Adhortor, properent: dum⁸ apparatur, virgo in
9 conclavi sedet,*
*10 Suspectans 11 tabulam quandam pictam, 12 ubi
inerat pictura hæc; Jovem*
*Quo pacto 13 Danaæ 14 misisse 15 aiunt quondam in
gremium imbrem 16 aureum.*
*Egomet quoque 17 id spectare cæpi: 18 quia con-
similem 18 luserat*
*Jam olim 19 ille ludum, 20 impendio magis animus
gaudebat mihi,*
*21 Deum sese in hominem convertisse, atque 22 per
alienas tegulas*

Veniss
3 m
4 At
niti
Ego 7
fec
Hec o
reâ
10 It
coll
Sto ex
na,
Cape
dun
Ubi n
AN.
re
23 Qui
CH. V
ruu
Abeu
ubi

pro fa
mæ di
h c fal
pecuni
virtiss
mo in
9 Adv
teres l
nem v
recipie
hsum
tis, 1
id est
19 Pa
severo
cundat
bitus i
rum se
se con
ctive
num st
sunt p

Venisse clanculum per ¹ impluvium, ² fucum factum ³ mulieri.

⁴ At quem Deum? qui ⁵ templa cæli summa ⁶ sonitu concutit,

Ego ⁷ homuncio hoc non facerem? ego verò illud feci, ac ⁸ lubens.

Hæc dum mecum reputo, ⁹ accersitur lavatum interea virgo.

¹⁰ It. lavit, ¹¹ redit: deinde illum ¹² in lecto ¹³ illæ collocarunt.

Sto expectans. si quid mihi ¹⁴ imperent: venit ¹⁵ una, ¹⁶ heus tu, inquit, ¹⁷ Dore,

Cape hoc ¹⁸ flabellum, ¹⁹ ventulum huic sic facito, dum lavamus.

Ubi nos laverimus si voles, lavato: ²⁰ accipio ²¹ tristis.

AN. ²² Tum equidem istud os tuum impudens videre nimirum vellem,

²³ Qui esset status flabellulum tenere te asinum tantum.

CH. Vix ²⁴ elocuta est hoc, ²⁵ foras simul omnes pro-ruunt se:

Abeunt ²⁶ lavatum, ²⁷ perstreperunt, ita ut sit, domini ubi ²⁸ absunt,

¹ Locum sine tecto in ædibus, quo impluere imber in domum possit.

² Ut deciperet virginem falsa specie, ut vitaret eam confusus in hominem.

Metaph. Inde fucatus sermo, id est, simulatus, cum aliud dicitur, aliud cogitur.

Est autem ⁵¹ fucus herbarum genus tingendis lanis utile: unde

pro factio & adulterino colore usurpatur, quo mulieres vitia formæ dissimulant, superinducto medicamine. ³ Danaæ. Voluerunt hæc fabula significare, nihil esse tam sanctum, tam munitum, quod pecunia expugnari non possit. ⁴ Scilicet cogitans meum se convertisse. ⁵ Sublimia atria cæli. ⁶ Tonitruum. ⁷ Qui non sum homo in comparatione Jovis. ⁸ Cum magna libidine & appetitu. ⁹ Advocatur ab ancillis. ¹⁰ Virgo. ¹¹ Lavit se in balneo. ¹² Veteres balneis egredientes, ad jam contractam aut futuram lassitudinem vitandam, post modicum temporis intervallum in lectum se recipiebant, atque ibi mensas sibi ipsis apportari jubebant. Al. in lectum. ¹³ Novitiæ puellæ. ¹⁴ Ancillæ. ¹⁵ Ancilla. ¹⁶ Vocantis. ¹⁷ Nomen Eunuchi. ¹⁸ Instrumentum aptum adventilandum, id est, ventum faciendum, aut ad abigendas muscas ac calices. ¹⁹ Parvum ventum puellæ hoc pacto facito. ²⁰ Flabellum. ²¹ Vultu severo, & quasi mæsto. ²² Eo tempore certè istam tuam inverecundam faciem valde videre voluissim. ²³ Quæ forma & quis habitus in te esset, te, qui es tam magnus asinus, facere ministerium parvorum servorum. ²⁴ Ancilla. ²⁵ Omnes reliquæ ancillæ cum imperu se conferunt foras, strepitu quodam excurrunt: ubi verbo neutro affectivè usus est. Sic Adelp. 3. 2. *Cætros vuerem.* ²⁶ Lotum. ²⁷ Magnum strepitum faciunt pedibus, manibus, vocibus confusis. ²⁸ Non sunt præsentibus.

1 Dum faciebam ¹ Interea somnus ² virginem opprimit: ego ³ limis
 ventulum. ⁴ *Specto*
 2 Virginem occupat, ut pote ⁵ *Satin' explorata sint: video esse: 6 pessulum ostio obdo.*
 oblecta-
 tam flabello, atq; AN. ⁷ *Quid tum?* CH. *quid?* ⁸ *quid tum fatue?*
 ab Eunuchō nihil AN. ⁹ *fateor.* CH. *egon' 10 occasione*
 metuentem. *Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam*
¹¹ *insperatam,*
 3 *Sc oculus,* *Amitterem? tum pol ego is essem verè, 12 qui si-*
 id est, *mulabar.*
 transverse AN. ¹³ *Sanè hercle, ut dicis: sed interim 14 de*
 ex obliquo *symbolis quid actum est?*
 intuentibus, paululum tortis. CH. ¹⁵ *Paratum est.* AN. ¹⁶ *frugi es: 17 ubi? do-*
mi-n'? CH. ¹⁸ *imo apud libertum Discum.* ⁴⁰
Limis enim dicuntur AN. ¹⁹ *Perlongè est.* CH. *sed tantò 20 ocius prope-*
afficere, *remus.* AN. ²¹ *muta vestem.*
 qui dissimulant se CH. *Ubi mutem? perii: nam domo 22 exfulo nunc:*
 videre *metuo 23 fratrem,*
 quod vident & *Nè intus sit: 24 porro autem, 25 pater nè rure 26 re-*
 non recta *dierit jam.*
 facie, sed
 transversa intuentur. 4 Hoc modo, ut ostendo. 5 An satis certa
 & tuta sint. 6 Obicem, repagulum illud ligneum vel ferreum,
 quo ex interiori domo clauditur ostium oppono. & quasi contra do-
 januæ, nè redeuntes ancillæ me opprimere possent. 7 Quid præterea
 fecisti? 8 Quid tum fecerim, rogas fatue? Corripientis. 9 Me
 fatuum esse, qui hoc rogem te. 10 Opportunitatem mihi oblatam.
 11 Tam præter spem mihi allatam amittere, id est, deferere, &
 quasi à me mittere deberem? 12 Qui fingebar per vestem, id
 est, tum ego essem verè Eunuchus, qui videbar esse, cum non essem.
 13 Scilicet est. 14 De convivio, seu de pecunia vel annulis ad con-
 vivium parandum collatis. 15 Convivium est paratum, vel omnia
 sunt parata: & tum impersonale est, ut supra: *Dum* apparatus,
virgo in consilavi sedet. 16 Utilis & necessarius, ut fruges sunt hu-
 mano generi. *Frugi* est ergo, in quo est aliquid, quo fruamur.
 17 Paratum est? 18 Non, sed apud manumissum Discum. 19 Val-
 de longe est, quod nobis eundem est ad libertum Discum. 20 Citius,
 quia perlongè est. 21 Exue Eunuchi tunicam, & indue tuam.
 22 Prope jam effectus sum. 23 Phædriam. Nam ad fratris inju-
 riam pertinebat hoc facinus, quasi is pro Eunuchō adolescentem sub-
 ornare, eaque re illudere muneris specie Thaidi voluisset. 24 Metuo.
 25 Laches. Patrem enim indicium variæ vestis ad vestigia sceleris in-
 quirendi deducturum erat. 26 Donum,

AN. Eamus ¹ ad me : ibi ² proximum est, ubi ³ multes. CH. rectè dicis.

Eamus: ⁴ de ⁵ istac simul quo pacto porro possim ⁶ Potiri, ⁷ consilium volo capere una tecum.

AN. ⁷ fiat.

possis vestem. ⁴ Puella. Naturam expellas furca, tamen usque recurret. ⁵ Puella. ⁶ Deliberare. ⁷ Pollicentis.

¹ Ad me-as aedes.

² Commodissimum domicilium.

³ Mutare

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

ITA Me Dii benè ament, ² quantum ego ³ illum vidi, ⁴ nonnihil ⁵ timeo

Misera, nè ⁶ quàm ⁷ ille hodiè ⁸ insanus ⁹ turbam faciat, aut vin Thaidi.

Nam postquam iste ¹⁰ advenit Chremes, adolescens frater virginis,

¹¹ Rogat, ¹² illum ¹³ admitti ¹⁴ ut jubeat : ¹⁵ ille continuo ¹⁶ irasci, neque

¹⁷ Negare ¹⁸ audere : Thais porro ¹⁹ instare, ut ²⁰ hominem ²¹ invitet : ²² id

Faciebat ²³ retinendi illius causâ : quia, illa quæ cupiebat

De sorore ²⁴ ejus ²⁵ indicare, ad eam rem ²⁶ tempus non erat.

²⁷ Invitat ²⁸ tristis : ²⁹ mansit ibi : ³⁰ illa cum : ³¹ illa sermonem occipit.

¹ Formula jurandi.

Ancilla ab hera rediens, ut

aurum ipsius domum re-

ferat, docet quid

in convivio militis

actum sit : nempe initium jur-

gii inter Thaidem & Thra-

sonem ob inter-

ventum Chreme-

tis. ² In quantum. ³ Militem Thraasonem. ⁴ Aliquantulum. ⁵ A milite. ⁶ Aliquam. ⁷ Thraaso. ⁸ Miles importunus, furiosus propter Chremetem, quem sibi rivalem adductum credebat. ⁹ Turbationem, tumultum. ¹⁰ Ad aedes sive domum militis. ¹¹ Thais rogat militem. ¹² Chremetem, ¹³ Introduci in domum & recipi ad convivium. ¹⁴ Per servum. ¹⁵ Thraaso. ¹⁶ Irascebatur, aut cœpit irasci, ut rivali. ¹⁷ Quod Chremes introduceretur, præferim poscente amica. ¹⁸ Audebat. ¹⁹ Instabat, id est, urgebat illum rogando. ²⁰ Adolescentem Chremetem. ²¹ Thraaso ad convivium. ²² Thais precabatur, ut invitaret miles Chremetem. ²³ Ut illum retineret. ²⁴ Chremetis. ²⁵ Adolescenti. ²⁶ Opportunitas nec locus rei indicandæ aptus erat. ²⁷ Miles Thraaso Chremetem. ²⁸ Invitus, non libens. ²⁹ Chremes mansit ad cœnandum. Supra 3, 3. *Ubi veris, causam, ut ibi manerem, reperit*, id est, ut ibi manerem ad cœnandum. ³⁰ Thais. ³¹ Chremete.

Miles

1 Putabat. *Miles verò sibi* 1 *putare adductum ante oculos* 2 a.
 2 Eiusdem *mulum* :
 rei studio- *Voluit facere* 3 *contra* 4 *huic* 5 *agrè* : *heus heus*,
 sum, id est, 6 *inquit, puer, huc* 7 *Pamphilam*
 rivalem, 10
 adversari- *Accerferet, ut* 8 *delectet hic nos* : 9 *illa exclamat*, 10 *mi-*
 um. Suf- *nimè gentium*.
 picaces e- 11 *Tun' in convivium* 12 *illam* ? *miles* 13 *tendere* :
 nim sunt, 14 *inde adjurgium*.
 qui amant, 15 *Interea* 16 *aurum sibi clam* 17 *mulier* 18 *demit*,
 & rivalem *dat mihi ut auferam*.
 ferre non
 possunt.
 Tibul. 19 *Hoc est signi, ubi primum poterit, sese* 20 *illinc*
Possem rivalem non subducat, scio.
 ego ferre

Fovem. 3 Vicissim. 4 Thaidi. 5 Quod esset. 6 Miles Thrafo.
 5 Virginem, quam Thaidi dederat dono miles. 8 Fidibus canen-
 do, quod Thais non facit. 9 Thais. 10 Nequaquam accersatur
 huc Pamphila. 11 Sc. *asserfas* ? 12 Puellam. Græci olim pru-
 denter mulieres à conviviis amoverunt : fieri enim vix potest, quin
 vacuo & soluto animo jocantibus nonnunquam parum verecundum
 aliquid excidat. Cic. in Vor. *Quæso, inquit Rubrius, Philodame, cur*
ad nos filiam tuam non intro vocari jubes ? cum ille negavit moris
esse Græcorum, ut in convivio virorum assumerent mulieres. 13 Ten-
 debat, id est, pertinaciter contendebat, ut puer eam accerferet.
 14 Deinde ad rixam ventum est. *Jurgium* est contentio inter be-
 nevolos & propinquos, *in* vero inter inimicos. 15 Dum rixaren-
 tur. 16 Aurea ornamenta, annulos, quibus in convivio & domi
 utebatur, non tamen ausa in publicum prodire auro ornata : le-
 ge, quippe Athenis cautum. 17 Thais. 18 Ut esset ad fugam
 vel ad rixam expeditior. 19 Quia dedit mihi aurum. 20 Ex do-
 mo militis clam subtrahet.

ACTUS IV. SCENA II.

P H Æ D R I A.

1 Absutu- 1 *DUM* rus eo, cæpi egomet mecum 2 *inter vias*,
 rus per
 biduum,
 discedens
 à Thaide, 3 *Alia rem ex alia cogitare, &* 6 *ea omnia in*
 & volens
 ejicere,
 istam molestiam ex animo laboribus. Secum cogitans Phædria, quæ sit
 intercepti amoris passurus incommoda, si torum biduum ruri manserit,
 vincente amore in urbem redit. 2 Inter eundem, vel in via. 3 Cum
 aliis hominibus. 4 Quando aliquis est perturbatus, quando aliquid e-
 venit, quod cruciat animum. 5 Nunc unam rem, nunc aliam, id est, in-
 finitas habui cogitationes. 6 Cæpi cogitare.

¹ Pejorem partem : quid opus est verbis ? dum hæc ¹ Deteriorem.
² puto, ² Reputo,
³ Præterii imprudens ⁴ villam : longè jam ⁵ abi- ² cogito.
 eram. ⁵ Aphare-
 Cùm ⁶ sensi : redeo rursus, ⁷ malè verò me habens. ⁵ Virg.
 Ubi ad ipsum veni ⁸ diverticulum ⁹ constitui : ⁶ Multa
 Occepi mecum cogitare, ¹⁰ hem biduum ¹¹ hic ⁶ putans,
 Manendum est ¹² soli sine ¹³ illa ? quid tum postea ? ⁶ sortemque
¹⁴ Nihil est ? quid ? nihil ? si non ¹⁵ tangendi ¹⁶ co- ⁶ animo mi-
 pia est, ¹⁰³ Præter- ⁶ seratus tri-
 Eho, nè ¹⁷ videndi quidem erit ? si ¹⁸ illud non licet, ⁶ quam.
 Saltem ¹⁹ hoc licebit : certè ²⁰ extremâ lineâ, ¹⁰³ Præter-
 Amare, haud nihil est : villam prætereo ²¹ sciens. ⁶ sum per
 Sed quid hoc, quod ²² timida subito egreditur Pythias ? ⁶ impruden-
 transibam. ⁴ Domum rusticam, quo jam ibam. ⁵ A villa. ⁶ Me ⁶ tiam, non
 præterisse villam. ⁷ Quod ita præterissem villam. ⁸ Ad ipsam ⁶ confide-
 semitam, qua de via divertitur ac deflectitur : nam diverticulum ⁶ rans viam,
 est, ubi iter à via flectitur : & propriè *diverticula* sunt in via do- ⁶ quam per-
 micilia, ad quæ de itinere divertendum sit. ⁹ Restiti. ¹⁰ Inter- ⁶ transibam.
 sectio laborantis animi. ¹¹ Ruri, in hac villa. ¹² Mihi. ¹³ Thai- ⁶ de ?
¹⁴ Manere ibi biduum. ¹⁵ Thaidem. ¹⁶ Potestas, facultas.
¹⁷ Copia. ¹⁸ Illam tangere. ¹⁹ Illam videre. ²⁰ Visu, id est,
 profecto est aliquid amanti eam videre, quam non potest tangere, a- ⁶ morem ;
 mores suos de longinquo tantum videre, nec propius accedendi copi- ⁶ prima, visus ;
 am habere. *Extrema ergo linea amare* dicitur, qui de longinquo amat, ⁶ secunda, loqui ;
 id est, qui amicam tantum suam videt, cui non datur eam propius adire, ⁶ tertia, tactus ;
 tangere ac potiri. Metaphora ducta ab extrema linea stadii ; quæ lon- ⁶ quarta, osculari ;
 ginquæ esse ac longè remota. Donatus : *Quinquæ lineæ persæpe sunt ad a-* ⁶ quinta, coitus.
 morem ; *prima, visus ; secunda, loqui ; tertia, tactus ; quarta, osculari ;* ²¹ Non imprudens. ²² Commota ac turbata.

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHÆDRIA, DORIAS.

PY. ¹ UBI ² illum ego ³ scelerosum misera, atque ¹ Pamphi-
⁴ impium inveniam ? aut ubi ¹ lam ab Eu-
 Quæram ? hoccine tam audax facinus ⁵ facere esse ¹ nuchæ vi-
 ausum ? PH. ⁶ perii ! ⁷ hoc quid sit, vereor. ¹ tiatam ma-
 gnopere
 queri-

tur Pythias. Superveniens Phædria, factum non credit. ² Eu-
 nuchum, scilicet Chæream. ³ Sceleratum, sceleribus plenum, qui
 commisit tale flagitium : quia Thaidem, quæ ei credebatur, dece-
 pit. ⁴ Improbum in virginem, cui vim attulit. ⁵ Perpetrare.
⁶ Particula est hominis subito perterriti. ⁷ Quod usque adeo
 timida sit Pythias.

1 Atque
præterea.
Exaggerat
rem a

confe-
quentibus,
& dicit
signa non
esse amo-
ris, sed in-
dignatio-
nis.

2 Scele-
tus.

3 Decepit,
contume-
liis affectit,
vitiavit
puellam
dono datâ.

4 Quare-
luctata est
virgo.

5 Disrup-
pit, dila-
ceravit.

6 Traxit,
laceravit.

7 Interfectio admirantis eum indignatione. 8 Eunuchus. Continuat suum sermonem Pythias. 9 Obviam veniret. 10 Quam. 11 In modum avolantis celeriter irruam, insilliam: a volatu enim dictum est. Et femina, & ancillæ, & iratæ moribus convenit hic sermo gestusque. 12 Donatus: Mutanti homines, & ex virginibus mulieres faciunt. Rectius Eugraphius, venefico, id est, scelerato, malo, qui se sub falsa Eunuchi specie intrusit. Veneficus propriè dicitur, qui venena miscet, & per illa alienæ vitæ insidiatur. 13 Scilicet me: aut est Archaismus, seu Enallage numeri, pro absentibus nobis. Plaut. Amph. 2, 2, 194. nos nobis præsentem aliquis nisi servus Sosia affuit. Huius ἀρχαϊσμός exemplis Donatus congerit. 14 Quæ turbæ sunt excitatæ. 15 Pythiam. 16 Quod ita ardes iracundia. 17 Properas, turbatis. 18 Interfectio indignantis. 19 Sc. rogas? 20 In malam rem. 21 Eunuchus. 22 Illepidis, inverecundis. Ironia. 23 Quod tam duriter tecum expositulas? 24 Eunuchus, quem Eunuchum dedisti nobis, quas turbationes excitavit? Antiptosis. Sic Virg. 1. Æn. Urbem quam statuo, vestra est. - 25 Dominae Thaidi. 26 Thraiso. 27 Stupravit, violavit Eunuchus. 28 Ebria, vinolenta: temetipsum enim dictum est vinum merum, eo quod tentaret, id est, labefacteret, sive perturbaret mentem. 29 Ebrii, temulenti, ut ego nunc sum, quæ pejus affecta sum, quam si ebria essem. Quibus verbis significat Pythias se non ebriam esse, sed in summa agitudine versari. Itaque illud hostibus imprecatur. Sic Heaut. 4, 3. Istus inimicus sit, Sic Ovid. l. 3. Eleg. Evaniet nostrum hostibus ille pudor.

PY. 1 Quin insuper etiam 2 scelus postquam 3 ludib-
ficatus est virginem,

4 Vestem omnem miseræ 5 distidit: tum ipsam ca-
pillo 6 conscidit

PH. 7 Hem! PY. 8 quo nunc si 9 detur mihi, 5
10 Ut ego unguibus facillè illi in oculos 11 involem
12 venifeco!

PH. Professio nescio quid 13 absente nobis 14 tur-
batum est domi.

15 Adibo: 16 quid istuc? quid 17 festinas? aut quem
quæris, Pythias?

PY. 18 Hem Phædria, 19 egon' quem quæram? abi-
hinc 20 quò dignus es cum 21 donis tuis 10

Tam 22 lepidis. PH. 23 quid istuc est rei?

PY. Rogas me? 24 Eunuchum quem dedisti nobis,
quas turbas dedit?

Virginem, quam 25 heræ dederat dono 26 miles, 27 vi-
tiavit. PH. quid ais?

PY. Perii! PH. 28 temulenta es. PY. utinam 29 sic
sient, mihi qui malè volunt.

DO. ¹ Au, obsecro mea Pythias, quid istuc nam ¹ Interje-
² monstri fuit ? ¹⁵ etio dolo-

PH. Insanis : ³ quid ⁴ istud facere Eunuchus potuit ? ¹⁵ rem osten-
 PY. ego illum nescio ¹⁵ dens, quia

⁵ Qui fuerit : hoc, quod fecit, ⁶ res ipsa indicat. ¹⁵ videbat
 Virgo ipsa ⁷ lacrymat, neque, cum rogites quid sit, ¹⁵ alteram
 audet dicere : ¹⁵ ancillam
¹⁵ sic do-
¹⁵ lentem.

Ille autem ⁸ bonus vir nusquam ⁹ apparet : ¹⁰ etiam ² Inopina-
 hoc misera suspicor, ¹⁵ rum &

Aliquid ¹¹ domo ¹² abeuntem abstulisse. PH. nequeo ²⁰ centra na-
 mirari satis, ²⁰ turam fa-
²⁰ Etum, quod

Quid abire ¹³ ignavus ille possit longius, nisi domum ²⁰ Eunuchus
 Forte ad nos rediit. PY. vise ¹⁴ amabo, num ¹⁵ fit. ²⁰ vitiavit
 PH. jam faxo ¹⁶ scias. ²⁰ virginem.

DO. ¹⁷ Perii ! obsecro : tam ¹⁸ infandum facinus, ²⁰ Quippe
 mea tu, ne audivi quidem. ²⁰ omne

PY. At pol ego amatores mulierum esse audieram ²⁰ monstrum
¹⁹ eos maximos, ²⁰ est, quod

Sed nihil ²⁰ potesse : ²¹ verum misera non in men- ²⁵ est contra
 tem venerat : ²⁵ naturam
²⁵ nunc au-

Nam illum ²² conclussem, ²³ neque illi com- ²⁵ tra natu-
 missem ²⁴ virginem. ²⁵ ram fa-
²⁵ Etum est,

rit virginem. ³ Quomodo. ⁴ Virginem vitiare. ⁵ Qualis, qui ²⁵ si Eu-
 stupraverit virginem, id est, sit-ne Eunuchus, nec ne. ⁶ Actus seu ²⁵ nuchus
 eventus rei, scilicet quod vitiata sit puella. Confer Adelph. 3, ²⁵ stuprave-

4, 32. &c. ⁷ Lacrymatur pra dolore. Ostendit enumeratione ²⁵ rit virginem.

signorum, vitiata esse virginem. ⁸ Scelestus Eunuchus. Ironia. ²⁵ Quomodo.

⁹ Aufugit, aut non potest inveniri. ¹⁰ Insuper. ¹¹ Ex domo ²⁵ Qualis, qui

Thaidis. ¹² Eunuchum. Adhuc tanquam de servo fugitivo lo- ²⁵ Actus seu

quitur, qui fugam plerumque cum furto conjungebant, sicut ex- ²⁵ eventus rei,

pressit Phor. 1, 4, 13 & 14. ¹³ Invalidus, qui ad omnia non est ²⁵ scilicet quod

idoneus. ¹⁴ Blandimentum muliebri, quasi rogo te per amorem, ²⁵ vitiata sit

eas ad videndum. ¹⁵ Scilicet domi tuae. ¹⁶ An sit domi meae, ²⁵ puella.

nec ne. ¹⁷ Condolentis est. ¹⁸ Detestandum, abominandum. ¹⁹ Eu- ²⁵ Confer

nuchus. ²⁰ Possit, esse inutiles, utpote castratos. ²¹ Sed ego mi- ²⁵ 4, 32. &c.

sera non cogitaveram eos esse amatores mulierum maximos. ²² In ²⁵ Lacry-

aliquem locum inclusissem, ut favam feram. ²³ Neque credidissem ²⁵ matur

seu tradidissem, si scivissem eum esse amatorem. ²⁴ Custodiendam. ²⁵ Oste-

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA, DORUS, PYTHIAS, DORIAS.

1 Phædria PH. ¹ **E**XI foras scelestē : at etiam ² resistas
 credit Eunu- ³ Fugitive ? ⁴ prodi, ⁵ malē conciliate,
 chum
 quæri
 quem dono ⁶ obsecro. PH. ⁷ oh,
 dederat ⁸ Illud vide, os ut sibi ⁹ distorsit ¹⁰ carnifex.
 Thaidi, & ¹¹ Quid huc reditio est ? quid vestis ¹² mutatio est ?
 hunc ira- ¹³ Quid ¹⁴ narras ? ¹⁵ paululum si cessassem Pythia,
 tus ado- ¹⁶ Domi non ¹⁷ offendissem : ita jam ¹⁸ ornabat fugam.
 ritur ut
 virginis
 stuprator-
 rem : sig-
 nis tandem
 & argu-
 mentis
 comperit, a
 Chærea
 fratre per-
 petratum
 esse scelus.
 2 Mora-
 ris, resistis,
 neque vis
 prodire
 foras ?

3 Nebulo est epitheton servorum heros suos deferentium & au-
 fugientium. 4 Exi foras. 5 Infelicitur ac maximo meo dispen-
 dio empte. Imitatio est Plautina ex Pseud. 1, 2, 1. *Exi-
 hinc, æste, ite ignavi, malē habiti, malē conciliati. Conciliare,* est
 generaliter quovis modo parare, comparare : hoc loco, pretio ac-
 quirere, id est, emere. 6 Per sacra te rogo, noli me ita innocen-
 tem trahere. 7 Interjectio dolentis. 8 Torquendo deturpavit
 deformavit. 9 Ille tortor, qui me, dominum suum, istis curis &
 molestiis excarnificat, id est, valde cruciat : *vil,* qui dignus est
 carnifice, id est, ut caro fiat, & lanietur. 10 Quid sibi vult tuus
 ad me reditus ? quare rediisti in domum meam ex domo Thaidis
ἀρχαίου exempla Donatus adfert. 11 Habebat enim Chærea
 liberi vestem, & Eunuchi deposuerat. 12 Respondes ? 13 Si
 non cito iussim. Nunc convertit se ad Pythiam. 14 Invenissem
 eum. 15 Moliebatur, parabat discessum celerem : quia scilicet
 vestem suam deposuit, & liberi vestem sumpsit. 16 Eunuchum, qui
 male tractavit puellam. 17 Particula blandientis est, quasi rogo
 te per amorem. 18 Cur non habeam ? 19 Aspiciebat enim Do-
 rum Eunuchum ; sed sciebat non esse eum, quem quærebat. 20 Ad
 vestras aedes. 21 Qui jam nobis astat. 22 Nostra familia. 23 Qua-
 quam. 24 Eunuchum.

Ad nos deductum? PH. ¹ namque alium ² habui ³ neminem. PY. ⁴ au!

Nē comparandus ⁵ hic quidem ad ⁶ illum est: ⁷ ille erat

⁸ Honestā facie, ⁹ liberatī. PH. ⁷ ita visus est ¹⁵

¹⁰ Dudum, quia ¹¹ variā veste exornatus fuit:

Nunc tibi videtur ¹² fœdus, quia ¹³ illam non habet.

PY. ¹⁴ Tace obsecro, ¹⁵ quasi verò pau'um interfiet.

Ad nos ¹⁶ deductus hodie est adolescentulus,

Quem tu ¹⁷ videre verò velles, Phœdria. ²⁰

¹⁸ Hic est vetus, ¹⁹ vietus, ²⁰ veterinosus, senex,

Colore ²¹ mustellino. PH. ²² hem, quæ hæc est fabula?

²³ Eo redigis me, ut, ²⁴ quid egerim, egomet nesciam.

²⁵ Eho tu, emi-n' ego te? DO. emisisti. PY. jube mihi

²⁶ denuò

Respondeat. PH. ²⁷ roga. PY. venisti-n' hodie ad nos?

²⁸ negat. ²⁵

rem, qui deductus est ad nos, & qui virginem viriavit. ⁷ Cherea habebat faciem pulchram & benignam. ⁸ Supra 3, 2. *Ia me Dii ament, honestus est.* ⁹ Talis, scilicet honesta facie & liberati. ¹⁰ Paulo ante. Plaut. *Non dudum antelucem.* Sic infra: *Ab! quanto nunc formosior videre, quam dudum?* ¹¹ Variegata, variis coloribus picta. Eugraphus: *Eunuchi veste utebantur versicolore, ut multis coloribus tæta fulgerent.* Proprie ergo locutus est Poeta: nam *varietas quidem proprie in disparibus coloribus dicitur: sed transfertur in multa disparia*, inquit Cic. 2. de Fin. ¹² Deformis. ¹³ Variam vestem, quam prius habebat. ¹⁴ Desine, *tuus*, scilicet mecum de hac re contendere. ¹⁵ Quasi parva sit differentia, cum tamen sit maxima: *vel*, quasi non posset nosci hic Eunuchus ab altero. ¹⁶ A Parmenone. ¹⁷ Adeo sc. facie est honesta & liberali. ¹⁸ Dorus, qui astat. Hypotyposis personæ. ¹⁹ Languidus, sine vi & naturalibus privatus viribus. ²⁰ Segnis, somnolentus, senio tardus, *vetus*, veterinolaborans *Veternus* morbus est ex nimio otio perpetuum somnum inducens: quem Græci *λῆθαρρον* vocant. Ac saepe pro otio & oblivione Metaphoricè sumitur. ²¹ Flavo fusco instar muscelæ, & aspectu fædo, quales sunt Æthiopes sole adusti, non planè niri: sic fortasse dicto, quod lentigines, id est, maculæ faciei, quibus Eunuchiterè faciem aspersam habent, ad muscelæ colorem quam proximè accedant. Eugraphius itidem *τὸ mustellino* de mustelarum colore accepit: quapropter Terentius, si diversum à Menandro sentit, atque volens sciensque, malè à Donato reprehenditur. Menandrum nim imitatus, non *καὶ τὸ δα* fecutus est. ²² Indignantis est. ²³ In eum errore me inducis, vis mihi hoc persuadere. ²⁴ Quem merim, vel miserim. ²⁵ Interjectio est attentionem movens & repositionem. ²⁶ Secundo, quia semel respondit tibi, id est, jube ut iterum respondeat mihi. ²⁷ Permittentis est. ²⁸ Taciturnitate, vel utu. Hoc dicit Pythias de Eunucho, quem interrogat.

1 Non
hic Eu-
nuchus.

2 Tuus

fervus, nè

dicas me

mentiri.

3 Hortan-

tis est.

4 Explica,

declara.

5 Novam

& Eunu-

cho inusi-

tatam ve-

stem, qua

es indu-

tus.

6 Deform-

itas ho-

minis, &

præter-

grediens

naturæ

hominis

modum,

cum nec

sis mas,

nec fœ-

mina.

7 Scilicet

33?

8 Timidè

rem pro-

fert.

9 Scilicet

venit.

10 Paulo

ante, non

ita dudum.

11 Cum quo.

Anastrophe.

12 Sc. novi.

13 Chæream, tuum

fratrem.

14 Vestem.

15 Perii! Desperantis vox est.

Hoc secum

Phædria, nè Pythias audiret;

quam celari vult, quod ipse jam a-

nimadvert bat.

16 Vestem.

17 Frater tuus Chærea.

18 Postea.

At ille ¹ alter venit, annos natos sedecim,
Quem secum adduxit ² Parmeno. PH. ³ agedum, hoc
mihi ⁴ expedi :

Primum unde habes ⁵ istam, quam habes, vestem?
taces?

⁶ Monstrum hominis, ⁷ non dicturus? DO. ⁸ venit
Chærea.

PH. Frater-ne? DO. ita est. PH. ⁹ quando? DO. ho-
die. PH. quam dudum? DO. ¹⁰ modò.

PH. ¹¹ Qui cum? DO. cum Parmenone. PH. noras-
ne eum prius?

DO. ¹² Non: nec, quis esset, unquam audieram
dicier.

PH. Unde igitur, meum fratrem esse, sciebas?
DO. Parmeno

Dicebat ¹³ eum esse: is dedit mihi ¹⁴ hanc.
PH. ¹⁵ occidi!

DO. ¹⁶ Meam ¹⁷ ipse induit: ¹⁸ post unà ¹⁹ ambo
abierunt foras.

PY. Jam satis credis ²⁰ sobriam esse me, & ³⁵ nil
mentitam tibi?

²¹ Jam satis certum est virginem ²² vitiatam esse?
PH. ²³ age nunc ²⁴ bellua,

Credis ²⁵ huic quod dicat? PY. quid ²⁶ isti credam?
²⁷ res ipsa indicat.

PH. ²⁸ Concede istuc paululum: audin? etiam pau-
lulum: sat est.

Dic dum ²⁹ hoc rursum, ³⁰ Chærea-n? tuam vestem
detraxit tibi?

11 Cum quo. Anastrophe. 12 Sc. novi. 13 Chæream, tuum
fratrem. 14 Vestem. 15 Perii! Desperantis vox est. Hoc secum
Phædria, nè Pythias audiret; quam celari vult, quod ipse jam a-
nimadvert bat. 16 Vestem. 17 Frater tuus Chærea. 18 Postea.
19 Chærea & Parmeno. 20 Non remulentam. Supra enim dix-
rat Phædria: temulenta es. 21 Num dubitas? 22 Stupratam.
23 Vox reprehendentis cum quadam adhortatione. 24 Stolidi
mulier, & non satis considerata. 25 Eunuchus, servo & fugitivo.
26 Eunuchus. 27 Quod vitiatam est puella. 28 Confer te paululum
in istam partem ad me versus. Ut remotior esset à Pythia, seorsum hoc
dicit Eunuchus: ita melius suggerere poterat, quæ postea suggestit.
29 Quod antea interrogavi. 30 Meus frater.

- DO. *Factum.* PH. ¹ *ea est indutus?* DOR. *factum.* ¹ *Tua*
 PH. ² *pro te* ³ *huc* ⁴ *deductus est?* DO. *ita.* ² *Loco*
 PH. *Jupiter magne,* ⁵ *scelestum, atque audacem ho-* ³ *tuo.*
minem! PY. *ve mihi!* ⁴ *Ad*
 Etia nunc non credis, ⁶ *indignis nos esse irrisos modis?* ⁴ *Thaidem.*
 PH. *Mirum ni tu credis quod* ⁷ *iste dicat:* ⁸ *quid* ⁵ *sive ad*
agam, nescio. ⁴⁵ *Thaidis*
⁹ *(Hec tu negato* ¹⁰ *rursus:)* ¹¹ *possum ne ego* ⁴ *Per Parmenonem.*
hodie ¹² *ex te excusare* ⁵ *Hanc*
Verum? *vidisti-n?* *fratrem Chaream?* DO. *non.* ⁶ *exclama-*
 PH. *non potest sine* ⁷ *tionem fa-*
¹³ *Malo* ¹⁴ *fateri,* ¹⁵ *video:* ¹⁶ *sequere me hac:* ⁷ *cit de*
¹⁷ *modò ait, modò* ¹⁸ *negat.* ⁸ *Charea:*
¹⁹ *Ora me.* DO. *obsecro te* ²⁰ *verò Phædria.* PH. *in?* ⁹ *sed sic*
²¹ *intrò nunc jam?* DO. ²² *hoi, hei!* ¹⁰ *pronunti-*
 PH. ²³ *Alio pacto* ²⁴ *honestè quo modo hinc nunc* ¹¹ *at, ut putet*
abeam nescio: ⁵⁰ *Doro Eu-* ¹² *ancilla Py-*
²⁵ *Actum est* ²⁶ *siquidem:* ²⁷ *tu me* ²⁸ *hic* ²⁹ *setiam* ¹³ *thias de*
nebulo ³⁰ *ludificabere?* ⁶ *Doro Eu-*
 PY. ³¹ *Parmenonis tam scio esse hanc* ³² *technam,* ¹⁴ *nucho diei.*
³³ *quàm* ³⁴ *me vivere.* ¹⁵ *Inhone-*
 DOR. *Sic est.* PY. ³⁵ *inveniam pol hodie* ³⁶ *parem* ¹⁶ *stis & tur-*
ubi referam gratiam. ¹⁷ *bus ra-*
³⁷ *Sed nunc quid faciendum censes, Dorias?* DO. *de* ¹⁸ *tionibus*
istac me rogas ⁷ *esse illu-*
⁸ *Eunu-* ¹⁹ *chas?*
⁹ *Nescio,*
¹⁰ *quid agere*
¹¹ *debeam,*

ut fratris honorem tuear. Submissa voce hæc iterum dicit, nè ex-
 audiat Pythias. 9 Adverbium excitantis eum ad negandum. Inau-
 rem dicit. 10 E contrario negato, quod prius dixisti. 11 Admo-
 nito Eunuchò quid respondere debeat, clara voce, ut audiat an-
 cilla, interrogat. 12 Extorquere confessione, sculpendo educere
 veritatem? Simulat se extorquere velle, quod tamen nolit proferri.
 13 Supplicio & tormētis. 14 Verum. 15 Intelligo. 16 Ad
 tormenta subeunda: & hæc omnia simulantur ad excusationem in-
 veniendam. 17 Aliquando fatetur vidisse se fratrem. 18 Se vi-
 disse. 19 Finge te orare me, nè te supplicio afficiam. Hoc in au-
 rem dicit. 20 Tanquam admonitus. 21 In meam domum. 22 In-
 terjectiones ejulantis. 23 Nisi per hanc fallaciam. 24 Salvo honore
 meo, & fratris. 25 De me. Dicitur semper de malo, cui vix medela
 adhiberi potest. 26 Hæc ita sint. Apostopelisis. 27 Sermonem ad
 Dorum convertit, quem introire quasi ad supplicium & tormenta
 iustum sequitur Phædria. 28 In præsentia ancillæ. 29 Insuper.
 30 Illudes, irridebis? 31 A Parmenone ortam esse. 32 Artem,
 fraudem. 33 Scilicet scio. 34 Jurantis formula. 35 Aliquid.
 Comminantis. 36 Ubi par pari referam Parmenoni. 37 Id est,
 jam scimus veritatem.

1 Quae ita¹ Virgine? PY. ita: utrum² taceam-ne, an³ pra-
fuit viti- dicem. DOR. tu pot, si sapi⁵⁵,
ata? 2 Quod sit⁴ Quod scis nescis, neque de⁵ Eunucho, neque de
vitiata. 6 vitio virginis:
3 Aperte 7 Hac re⁸ & te omni turbâ⁹ evolves, &¹⁰ illi
dicam, & 11 gratum feceris.
detegam facinus. Id modo¹² dic, abiisse¹³ Dorum. PY. ita faciam.
4 Quod DOR. sed videon¹⁴ Chremem?
scis, debes DOR. sed videon¹⁴ Chremem?
nescire, id Thais jam¹⁵ aderit. PY. 16 quid ita? DOR. quia, cum
est, disti- 17 inde abeo, jam tunc coeperat
mula te 18 Turba inter¹⁹ eos. PY. 20 tu aufer²¹ aurum hoc:
scire. ego²² scibo ex²³ hoc, 24 quid fiet. 60
Hoc enim
proverbio

certain in tacendo fidem significamus, dum quis, quod scit, perinde con-
tinet: atque dissimulat, quasi nesciat. Sic Heaut. 4, 4. Tunc id quod
scis. 5 Quod Charea non sit Eunuchus. 6 Stupro, id est, quod jam mul-
ier facta sit. 7 Tua taciturnitate. 8 Simul. 9 Expedies, exsolves, libe-
rabis ab omni turbatione, tumultu & jurgio. Metaphora. 10 Phædria,
vel viriata puella. 11 Cum silentio tixeris amissam virginitatem, quae
reparari non potest. 12 Interrogata a Thaide. 13 Eunuchum. 14 Ru-
fium adolescentem. 15 Statim sequitur. 16 Quare putas Thaidem
jam adfuturam? 17 Ex domo militis. 18 Jurgium, rixa. 19 Militem
& Thaidem. 20 Dorias. 21 Aurea hæc Thaidis ornamenta: vide su-
pra, 4, 1. 22 Sciam. Antiquæ. 23 Adolescente Chremete. 24 Quid
sit deturba incepta, & quomodo res sese habeant.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

1 Interje- CH. 1 A T at, 2 data hercle verba mihi sunt:
ctio est vicit vinum, quod 3 bibi.
paullatim Ac dum⁴ accubabam, quam videbar⁵ mihi esse pul-
percepti chrè sobrius:
ata; intel- Postquam⁶ surrexi, neque⁷ pes, neque⁸ mens sa-
lecti mali tis suum⁹ officium facit.
A coena
militis se-
nipotus

revertitur Chremes adolescens: priorum memor, titubans in presenti-
bus. 2 Deceptus sum. 3 Apud militem. 4 Accumbebam, ad edendum
sedebam in convivio. Veteres enim epulantes cubabant, ac cubito inni-
tebantur. 5 Qui antea fui sobrius. 6 A mensa, è convivio. In ipsa e-
nim sessione non est tantus motus, quo fumosi spiritus ex vino in caput
exhalant. 7 Refertur ad incesum. Plaut. Pseud. 5, 1. Magnum hoc vitium
vino est, pes capiat primum, luctator dolosus est. Lucr. 1, 3. Consequitur
gravitas membrorum: praepediuntur Crura vasillanti: tardæ sit lingua:
madet mens: Nant oculi, 8 Refertur ad linguam. 9 Id quod
Hom. Odyss. 6. 9 Id quod efficere debet vel solet, cum
sobrius sum.

PY. ¹ Chreme. CH. ² quis est? ³ ehem Pythia: ⁴ vāh! ¹ Compellantis.
 quanto nunc ⁵ formosior ² Respicientis.
 Videre, quā ⁶ dudum? PY. certē quidem ⁷ tu pol
 multo ⁸ alacrior. ⁵ Q. d. non

CH. ⁹ Verbum hercle ¹⁰ verum hoc est: ¹¹ SINE CE-
 RERE ET ¹² LIBERO ¹³ FRIGET VENUS. ⁴ Interje-
 Sed Thais multo ante venit? PY. an ¹⁴ abiit jamā ⁵ te.
 milite? ⁴ Interje-
 CH. ¹⁵ Jam dudum etatem: lites ¹⁶ factæ sunt in-
 ter ¹⁷ eos maximæ. ⁵ Polchri-
 PY. ¹⁸ Nil ¹⁹ dixit tum, ut sequerere sese? CH. ²⁰ ni-
 bil, nisi abiens ²¹ mihi innuit. ⁶ Ebris
 PY. ²² Eho, non-ne id ²³ sat erat? CH. at ne sciebam ⁵ matoribus
 id ²⁴ dicere illam, nisi quia ¹⁰ τὰ μὴ
²⁵ Correxerit miles, quod ²⁶ intellexi ²⁷ minis: nam ¹⁰ κἄλ' ἢ
 me ²⁸ extruxit foras. ¹⁰ παρ' αὐτῶν.

Sed ²⁹ eccam ³⁰ ipsam video: miror, ³¹ ubi huic ego ⁶ Paulo
 antevorterim. ⁷ Videris
⁸ mihi.
⁸ Hilarior,
 quā pri-

us. ⁹ Proverbium. ¹⁰ Atque ἐν δ' αὖτο ἀλὴθ' εἶπα. ¹¹ Sine cibo &
 potu seu vino amor languet. Et est Allegoria à tribus Metony-
 mus causarum efficientium pro effectis: ponitur enim inventor vel
 inventrix pro re inventa: ut Bacchus pro vino, Ceres pro cibo, Venus
 pro amore. ¹² Liber est Deus vini, qui & Bacchus dicitur: qui ex
 Semele & Jove genitus fertur. Liber dictus, vel quod vinum curas
 solvat, & mentem ab illis liberat: (unde Ovid. l. i. de Arte: Cura
 fugit, multa diluiturque mero, Tunc veniunt risus, tunc pauper cornus
 sumit: Tunc dolor, & cura, rugaque frontis abit) seu quod vino, uti
 liberè loquantur. ¹³ Languet, inutilis est. Metaphora. ¹⁴ Thais.
¹⁵ Jam longo tempore, ut est ætas, longe ante. Nomina autem tem-
 poralia vel tendentia ad tempus vel distantiam, possunt poni cum
 verbis omnibus in accusativo & ablativo, sed elegantius in accu-
 sativo. ¹⁶ Exortæ. ¹⁷ Thaidem & militem. ¹⁸ Non. ¹⁹ Tibi.
²⁰ Dixit. ²¹ Signum dedit mihi vel oculis, vel digito, vel alio
 quovis modo, ut sequerere sese. ²² Reprehendit tarditatem ejus.
²³ Nutu significare abitum. ²⁴ Thaidem id velle, vel significa-
 re, ut discederam, ac sequerere sese. Sic alibi: Quasi tu dicas id
 factum consilio meo. ²⁵ Corrigendo ostendit meam incertiam, ex-
 ponit mihi illum nutum. ²⁶ Nutu Thaidis. ²⁷ Non bene. ²⁸ Ex-
 turbavit, expulit. ²⁹ Ecce eam. ³⁰ Thaidem. ³¹ In qua parte
 viæ ego hanc præcesserim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

1 *Thais à milite rediens, adeo commoratus est, ut etiamnum in absentem invehatur. Adversus militem Thais & Chremes se muniant, quem venturum putant, ut virginem eripiant. Chremes vero timidus abibat, quaesiturus advocatos sibi.* 2 *Militem Thrafonem,* 3 *Adventuram.* 4 *Virginem Pamphilam dono datam.* 5 *Comminantis dictum.* 6 *Extrahentur, eruntur.* 7 *In tantum.* 8 *Pati ac tolerare.* 9 *Stultas vivendi rationes.* 10 *Superba ac tumida, quibus se jactitare solet.* 11 *Dummodo verbis non addantur verbera.* 12 *Si ad effectum convertentur, id est, si discesserint à verbis, & rem experiri coeperit.* 13 *Cadet, verberabitur.* 14 *Turbationem, rixam.* 15 *Totum hoc negotium, totam hanc contentionem.* 16 *Scilicet attinet?* 17 *Quomodo?* 18 *Mirè expressit Poeta perturbationem adolescentis parum assueti turbis, & timidiore.* 19 *Scilicet commoverim hoc jurgium, vel credendum sit, mihi.* 20 *Aposiopesis: Thais enim antequam absolvat orationem, responderit.* 21 *Quae enim Thais suspexit de sorore Chremeti indicare, ad eam rem tempus non erat in domo militis: & ceptos cum adolescente sermones jurgium interrupt: supra 4, 1. itaque nunc, urgentibus, quae imminebant, litibus, Chremeti sororem indicat & restituit, ut adversus militem jam suum negotium ille gerere posset: commendat tamen suum beneficium Thais in hac ipsa festinatione, multisque sibi laboribus stetit hanc rem ostendit.* 22 *Laboro, conor.* 23 *Major emphasis in posteriore verbo est: redduntur enim deteriora plerumque quam accepimus: restituantur integra, Reddi potuit soror corrupta: non autem restitui, nisi virginitate integra, & qualis à praedonibus capta est.* 24 *Jurgia, atque alia id genus.* 25 *A milite.*

TH. ¹ *C* Redo equidem ² illum jam ³ affuturum esse, ⁴ illam ut eripiat: ⁵ fine Veniat: atque si illam digito attigerit uno, oculi illico

⁶ Effodientur: ⁷ usque adeo ego illius ⁸ ferre possum ⁹ ineptias,

Et ¹⁰ magnifica verba, ¹¹ verba dum sint: verum enim ¹² si ad rem

Conferentur, ¹³ vapulabit.

CH. Thais, ego jam dudum hic adsum. TH. ¹⁴ mi Chreme, te ipsum exspectabam:

Sci-¹⁵n tu ¹⁶ turbam hanc propter te esse factam? ¹⁷ & ad te attinere hanc

¹⁸ Omnem rem? CH. ¹⁹ ad me? ²⁰ qui? ²¹ quasi isuc.

TH. ²² quia dum tibi sororem ²³ studeo

²⁴ Reddere, ²⁵ & restituere, ²⁶ haec atque hujusmodi sum multa ²⁷ passa.

- CH. *Ubi* ¹ *ea est?* TH. *domi apud me.* CH. ² *ehem!* 1 Soror mea Chremes ad mentionem fororis expectatione suspensus, hæc rogat.
 TH. ³ *quid est?* 2 Indignantis si ve metuentis est, quia audit fororem esse in domo meretricia: ideoque ostendit se sollicitum esse de fororis pudicitia.
⁴ *Educa ita, uti teque illaque dignum est.* 3 Quid perturbaris, quid indignaris & extimescis?
 CH. ⁵ *quid ais?* TH. ⁶ *id quod res est.* 4 Soror tua est nutrita sive
⁷ *Hanc tibi dono do, neque* ⁸ *repeto pro illa abs te quidquam pretii.* 5 Admiratur & dubitat adhuc. 6 Ita est, Amplius confirmat, quod dixerat. 7 Sororem tuam. 8 Reposco.
 CH. Et ⁹ *habetur,* & ¹⁰ *referetur à me, Thais, tibi, ita uti merita es,* 9 Refertur ad animum & voluntatem. 10 Refertur ad facultatem & recompensationem. 11 Memoria accepti beneficii. 12 Sororem tuam. 13 Puella, soror tua. 14 Ut eripiat. 15 Anastrophe ad ancillam. 16 Scrinium: à *cista*. 17 Literis, signis, ac reliquis testimoniiis, quibus probetur libera virgo, & quibus agnosci possit Pamphila. 18 Militem Thrasonem. Trepidare incipit rusticus, viso Thrasone cum comitatu. 19 Ubi cistella posita est & recondita? 20 Cista de vimine facta, & curio contexta. 21 Molestia. 22 Quantum exercitum. Convenit autem rustico sex homines copias dicere, Militem scilicet, Parasitum Gnathonem, Donacem, Syrisceum, Simalionem & Sangam. Copie in plurali numero significant multitudinem exercitus: ut, *Copie Pompeii, Copie Caesaris*. 23 Scilicet *vides?* 24 Interjectio metuentis. 25 Formidans, timidus. Active hic sumitur. 26 Apage, id est, recede, vel abi. 27 Scilicet *ostem*. 28 Formidolosus, quam ego. 29 Ut non sis formidolosus seu meticulosus, sed animosus. 30 Interjectio dolentis seu metuentis.

educata ita, ut te & sororem tuam nutrirî decet. Confutat, quod ipse metuebat. 5 Admiratur & dubitat adhuc. 6 Ita est, Amplius confirmat, quod dixerat. 7 Sororem tuam. 8 Reposco. 9 Refertur ad animum & voluntatem. 10 Refertur ad facultatem & recompensationem. 11 Memoria accepti beneficii. 12 Sororem tuam. 13 Puella, soror tua. 14 Ut eripiat. 15 Anastrophe ad ancillam. 16 Scrinium: à *cista*. 17 Literis, signis, ac reliquis testimoniiis, quibus probetur libera virgo, & quibus agnosci possit Pamphila. 18 Militem Thrasonem. Trepidare incipit rusticus, viso Thrasone cum comitatu. 19 Ubi cistella posita est & recondita? 20 Cista de vimine facta, & curio contexta. 21 Molestia. 22 Quantum exercitum. Convenit autem rustico sex homines copias dicere, Militem scilicet, Parasitum Gnathonem, Donacem, Syrisceum, Simalionem & Sangam. Copie in plurali numero significant multitudinem exercitus: ut, *Copie Pompeii, Copie Caesaris*. 23 Scilicet *vides?* 24 Interjectio metuentis. 25 Formidans, timidus. Active hic sumitur. 26 Apage, id est, recede, vel abi. 27 Scilicet *ostem*. 28 Formidolosus, quam ego. 29 Ut non sis formidolosus seu meticulosus, sed animosus. 30 Interjectio dolentis seu metuentis.

1 Cum
quo Ana-
strophe.

2 Nego-
rium ha-
bes.

3 Q. d. non
est tantus
hostis, ut
eum ti-
meas.

Ratio
fumta est à
conditio-
ne.

4 Quod ad
divitias
atrinet.

5 In ci-
vitate.

6 Non tot
amicos hic
habens,
quot tu
habes.

Locus de
facultate
& difficul-

rate litigandi; etiam alibi apud nostrum tractatur: Andr. 4, 5, 15.
&c. Adelp. 2, 2. & 4, 4. Phorm. 4, 3. 7 Ita esse. 8 Vitare &
impedire, nè fiat. 9 Pati id fieri, exponere se periculis. 10 Provide-
re & cavere, nè fiat. Vide Andr. 3, 5, 18. & adde Sallustii illud:
Res monet, cavere ab illis magis, quam, quid in illos statuas, consultast.
Catil. 25. Laudat autem suam hanc cautionem, *consilium* vocans,
Chremes scena sequente v. 14. 11 Militem Thraconem. 12 Pu-
nire. 13 Postquam accepimus injuriam. 14 Obdita sera claude.
Contrarium est *referre*, id est, aperire. *Sera* est januæ claustrum.
15 Causarum, scilicet ut illinc deducam adjuutores. In foro enim
causidici arbutabunt, expectantes cui patrocinarentur. 16 Pa-
tronos, homines paratos defendere nos. 17 Turbatione, rixa.
18 Revocantis est. 19 Ut adsint advocati. 20 Iterum revocan-
tis. 21 Dimitte me sine me ire: quo verbo innuit Chremes se à Thai-
de manu comprehensum fuisse. 22 Statim. 23 Advocatis. 24 Tan-
tum. 25 Cum adhuc parva esset. 26 Cognovisse esse sororem tuam.
Syncope. 27 Monumenta cum cistella. 28 Si noluerit miles crede-
re. 29 Monumenta cum cistella. Pythias jam rediit. 30 Cistellam.
Dum hoc dicit Thais, tradit Chremeti cistellam cum monumentis.
31 Miles. 32 Deducere ad iudices. 33 Quid ego dixerim?

TH. *Imò hoc cogitato: 1 quia-cum 2 res tibi est, 3 pe-
reginus est,*

4 *Minus potens quam tu, minus 5 notus, 6 amicorum
hic habens minus.*

CH. 7 *Scio istuc: sed tu QUOD 8 CAVERE POS-
SIS STULTUM 9 ADMITTERE EST.*

*Malo ego nos 10 prospicere, quam 11 hunc 12 ulcisci,
13 accepta injuria.*

*Abi tu, atque ostium 14 obsera intus, ego dum hinc
transcuro ad 15 forum: 25*

*Volo ego adesse hic 16 advocatos nobis in 17 turba
bac. TH. 18 mane.*

CH. 19 *Melius est. TH. 20 mane. CH. 21 omitte,
22 jam adero. TH. nil opus est 23 istis, Chreme:*

*Hoc dic 24 modo, sororem illam tuam esse, & te
25 parvam virginem.*

*Amisisse, nunc 26 cognosse: 27 signa 28 ostende.
PY. 29 adsunt. TH. 30 cape.*

*Si vim 31 faciet, 32 in jus ducito hominem: 33 in-
tellexi-n? CH. probe, 30*

TH. *Fac animo¹ hæc² presenti dicas.* CH. *faciam.* 1 Quæ dixi,
TH. ³ *attolle pallium.* de torora.
4 Perii! ⁵ *huic ipsi opus⁶ patrono est, quem defen-* 2 Magno
sorem paro. & forti.
Sic Phorm.

virili præsentique ut sis, para. 3 Erige pallium humeris de lapsum.
Non satis sobrius, nec urbana elegantia studiosior adolescens rusticus,
pallium trahit, quod attolli & subduci jubet Thais: vel fortè pallium
abeunti ceciderat, nec præ metu animadverterat. Nam sæpe metu per-
cussis solet accidere, ut quippiam amittant, nec sentiant se amisisse.
Pallium autem erat extrema vestis Græcorum; ut toga extrema vestis Ro-
manorum. 4 Epiphonema. 5 Adolescenti Chremeti. 6 Defensore:
nam patronus est, qui accusati causam agit seu defendit.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. ¹ **H** *Anc-cine ego ut² contumeliam tam in-* 1 Furens
signem⁴ in me⁵ accipiam, Gnatho? miles ac-
Mori me ⁶ *satius est.* 7 *Simalio, Donax,* 8 *Syrisce,* Thaidis
⁹ *sequimini.* domū op-
Primum ¹⁰ *ades¹¹ expugnabo.* GN. ¹² *reſtè.* & ridiculè
THR. ¹³ *virginem eripiam.* GN. *probè.* Imperato-
THR. ¹⁴ *Malè multabo ipsā.* GN. *pulchrè.* TH. ¹⁵ *in* rē agit in
medium huc¹⁶ agmen cum¹⁷ vēſti, Donax, (rum. instruenda
Tu *Simalia,* ¹⁸ *in ſiniſtrū cornu, tu Syrisce,* ¹⁹ *in dexte-* acie, quem
ram Gnatho

ſalſè irridet. Tandem pertimidus, re infecta, relinquit Thaidem. 2 Thaidis.
3 Magnam, ſive gravem. 4 Contra. 5 Pariar. 6 Melius eſt, quàm
pati talem contumeliam meretricis. 7 Miles incitato animo ſuos ſervos
vel milites vocat facturus inſultationes Thaidi. 8 *Syriscus* diminutivum
eſt à *Syro*. 9 Me. i. ego ero dux veſter. *Proſiit ampullas, & ſequipedalie*
urba, ut ait Horatius. 10 Domum Thaidis. 11 Pugnando capiam, ſolo
aquabo, ut ſit areatantum. 12 Sc. *facies*. Ex decoro perſonæ & inſtitu-
to paraſiti, qui imperaverat ſibi omnia aſſentiri. 13 Abducam à Thaide
virginem, quam ei dono dedi. 14 Valde & in malum ejus puniā Thaidè,
ego eam tractabo, ut digna eſt. *Multare aliquem*, ſignificat poenam.
pecuniariam irrogare ſeu exigere. Inde *multa* propriè eſt poena pecunia-
ria, i. illa pecunia, quam reus condemnatus numerat judiciſ. 15 Sc. *pro-*
cede, vni. 16 Exercitū ordinatū ſive incedentem. *Agmen* dicitur quaſi
agimen, quod propriè ſignificat agentē ſeſe, i. ambulantē multitudine.
Aliquando pro coarctatōe ſe multitudinē, ut majorem imperum faciat.
Virg. 2. *Æn. illi, agmine ſacto; Laocoonta petunt.* 17 Inſtrumento ferro
parietibus ædiū perfodiendis apto. Cum enim Thraſo vellet expugnare
ædes Thaidis, vectibuſerat opus, ad parietes quatandos & frangendos.
18 In partem aciei ſiniſtrā prominentem. ſive in ſiniſtrū aciei angulum
procedas. *Cornu* enim per Met. in prælio dicuntur aciei partes, ab u-
troque latere prominentes. In exercitu enim eſt *dextrum* & *ſiniſtrum*
cornu, i. latus dextrum & ſiniſtrum: &, quod inter utrumque eſt, dicitur
mediū aciei. 19 Cornu, i. in latus dextrum aciei ſive exercitus.

1 Dic, exhibe reliquos servos Respicientis & gloriantis est quod ita instruxerit exercitum.
 2 Qui centurum pedibus praest, Nam centurio est peditum:
 1 Cedo alios: ubi 2 Centurio est Sanga, & 3 manipulus furum? SA. eccum 4 adest.
 THR. Quid 5 ignave? 6 peniculo-n' pugnare, 7 qui istum 9 huc portes, cogitas?
 SA. 10 Ego-ne? 11 Imperatoris virtutem noveram, & 12 vim 13 militum,
 Sine sanguine 14 hoc fieri non posse, 15 qui abstergerem vulnera.
 THR. Ubi alii? SA. qui, 16 malum! 17 alii? solus Sannio 18 servat domi.
 THR. 19 Tu hosce 20 instrue: hic ego ero 21 post principia: inde 22 omnibus 23 signum 24 dabo.

Desurio vero equitum. In exercitu miles Centurioni parebat. Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Consuli; sed seorsum Magistrum equitum solum Dictatori parebat. 3 Reliqua servorum culariorum sub Archimagiro Sanga cohors five caterva. Virg. Quid domini facient, audant cum talia fures, id est, servi? Manipulus à manu fit, & proprie, significat manualet herbarum fasciculum, quem manu quis apprehendit metendo. Ponitur hic pro exigua militum manu, quæ unum signum sequitur. Erat autem pars Centuriæ ita dicta, quod sub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus, manipulos fœni ac herbarum hastis alligatos pro signis gerebat. Hinc Manipulares milites dicti. In Legione Centuriæ erant 60. Manipuli 30. Cohortes decem. Agel. l. 16. c. 4. Manipulus igitur habet 200. milites. Cohors 600. Centuria 100. militibus constat. Plena igitur Legio habet 6000 hominum. 4 Centurio cum manipulo furum. Dicit de se & de servis suis. 5 Sanga. Corripientis est. 6 Spongia longa, cuius ad vulnera five abstergenda, five obliganda, usus esse solet. 7 Quod, quia. 8 Peniculum. 9 In medium agmen adferas. 10 Cogitarem pugnare cum peniculo? 11 Vires tuas, qui es Imperator huius certaminis. Ironice hæc dicit, irridens ipsum Thrasionem. 12 Audaciam, animositatem. 13 Tuorum adversus hostes. 14 Bellum, certamen. 15 Ut desiccarem vulnera, ideo huc portavi peniculum. 16 Interfectio irascentis. 17 De quibus tu interrogas. 18 Manet domi, ut observet eam: vel, custodit res, quæ sunt domi. Plaut. Amphit. 1, 1. Quia nos eramus peregrini, tutatus est domi. Donatus domum legit. 19 Gnarho. 20 Ordina, dispone atque ad pugnam præpara Sangam & alios milites qui venerant, scilicet manipulum furum. 21 Post primas legiones firmæ armaturæ, id est, in eo loco, qui est in acie tutissimus. Sumptum à bellis, in quibus tutissimus locus post principia: siquidem in prima acie stabant Hastati: in secunda Principes: hos sequebantur Scutati: hos Triarii, id est, milites veterani, spectatæ virtutis. Inter quos sibi cavit Thraso. Principia ergo dicuntur acies & frontes prima exercitus. 22 Militibus. 23 Ineundi prælii, aut sonitu tubæ, vexilli vibratione vel erectione, aliisque id genus. 24 Ubi ego fuero in tuto eitraque omne periculum.

GN. ¹ Illud est sapere! ² ut ³ hosce instruxit, ⁴ ip-

sus sibi cavuit loco.

THR. Idem hocce ⁵ Pyrrhus fecitavit. CH. vide-n-

tu Thais, quam ⁶ hic rem agit?

⁷ Nimirum consilium illud ⁸ rectum est de ⁹ occlu-

dendis ¹⁰ edibus.

TH. Sanè, quod tibi nunc ¹¹ vir videatur esse, hic

¹² nebulo magnus est:

Nè metuas. THR. ¹³ quid videtur? GN. ¹⁴ fundam

tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu ¹⁵ illos ¹⁶ procul hinc ¹⁷ ex occulto caderes:

¹⁸ facerent fugam.

THR. ¹⁹ Sed eccam Thaidem ipsam video.

GN. ²⁰ quam mox irruimus? THR. mane.

OMNIA PRIUS ²¹ EXPERIRI VERBIS, QUAM

²² ARMIS, ²³ SAPIENTEM DECET.

Qui scis, an que ²⁴ jubeam, ²⁵ sine vi ²⁶ faciat?

GN. ²⁷ Dii vestram fidem!

¹ Ita sibi
cavere est
esse sapi-
entem. E-
piphone-
ma, in quo
irridet
Thrafo-
nem ad
spectato-
res, indi-
cans nul-
lum esse a-
nimum in
Thrafone.
² Post-
quam.
³ Milites,
servos ad
pugnam
disposuit.
⁴ Ipse sibi
loco tuto,
²⁰ vel oppor-
tune pro-

spexit, consuluit. Exponit quod Thrafo dixit, *hic ego me post primum*. ⁵ Epirotarum Rex peritissimus aciei ordinandæ docendique ex-
ercitus sæpe sibi loco tuto cavuit ac consuluit. Excusat suam turpitu-
dinem ab exemplo Pyrrhi: atque ita homo nihili, & nebulo magnus,
ut infra dicitur, clarissimorum hominum exempla suis ineptiis præ-
textit: hic Pyrrhum, infra Herculem. Hunc autem Pyrrhum Antigo-
nus ducem optimum pronuntiavit, siquidem consenuit, superstes va-
riis bellis. Hannibal vero primas Alexandro dedit, quod parva manu
innumerales exercitus fudisset, quod ultimas oras supra spem hu-
manam peragrasset: Pyrrho secundas, quod castrametari primus docu-
isset, stratagematum in urbibus capiendis, & præsidiis disponendis, ef-
ficeret peritissimus, artem conciliandi homines optime calluisset: sibi de-
nique tertias, &c. Liv. l. 5. Decad. 4. ⁶ Miles Thrafo. In domo hæc lo-
quitur. ⁷ Sine dubio. ⁸ Rectè suatum & inceptum est. ⁹ Oberandis
¹⁰ Priusquam venisset miles. ¹¹ Forti ac virili animo præditus. Do-
natus explet *ἄλλοι δὲ*. *Deus*, inquit, *non est: ut sit: non est quod tibi*
nunc vir videatur esse: comparatque alterum locum infra ⁵, ⁹, ³⁴.
¹² Homo nullius animi, vanus ac mollis ut nebula. ¹³ Gnatho, quid
judicas de ineundo prælio? ¹⁴ Instrumentum è funiculo factum, quo
funduntur, id est, jactantur lapides. Ab hac *funditores* vocitati, qui
fundis magnis dimicant. ¹⁵ Thaidem & Chremetem. ¹⁶ Longe.
¹⁷ Ex loco, ubi non videris, verberares ac oppugnares. ¹⁸ Cogere-
rentur dare terga, sive fugere. Est modus potentialis. Gnatho tantum
iridet militem. ¹⁹ Miles vultu gestuque, tanquam ad certamen com-
posito, cum strepitu hoc infert. ²⁰ Quando impetum faciemus in æ-
des Thaidis? Nam *irruere* est cum furore prælium inire. ²¹ Tentare.
²² Bello. ²³ Qualis ego sum. ²⁴ Velim. ²⁵ Sua sponte, non
coacta. ²⁶ Thais. ²⁷ O Dii, imploro vestrum auxilium. Ad-
mirantis est.

1 Quanti valet, quam pretiosa res est sapientis, quam utile esse sapientem! 2 Quin redeam ex consortio tuo doctior, tanta es sapientia. Et autem adulatio parasitica. 3 Non minus nunc inepti litigatoris, quam haecenus, inepti militis specimen dabit Thrafo. 4 Darem. 5 Non Chremeti daturum, id est, neminem alium admissurum? 6 Insolenter respondet Thais, & ut meretricem sapit. 7 Quid tum postea fuerit? 8 Chremetem: quem miles putabat esse suum rivalem. Probandum erat, Thaidem pactum violasse: adducit miles probationem infirmam, præpropere suspitione nixam: neque enim Thais Chremetem, ut amatorem, invitari voluerat apud militem, sed ex alia causa. 9 Thrafone. Donatus hæc verba contemptu militis dicta exponit. Thais enim indignum hæcenus denotat, cum quo litiget 10 Amatore. 11 Furtim subtraxisti. Virg. & fidem capiti subduxerat ensem. 12 Dono à me datam. 13 Quia hoc non servas, quod es pollicitus. 14 Nobis in manus nostras restitue. 15 Violentia. Al. s. 16 Pamphilam. 17 Scilicet pessime, stultissimè. Aposiopesis. 18 Reprehendens. 19 Virginem à me emptam ære meo? 20 Scilicet audeas dicere: 21 Verbero, & qui dignus es illa contumelia affici, ut fuream, id est, patibulum teras circum vicinos more improbi servi. Donatus: incongrue ut imperitus adolescens liberum serviliter convitiis exagitat. Intempestivum acumen Grammatici. An non Cicero liberos homines hoc vocabulo incescit? 22 Confulo, ut taceas. 23 Contumeliam inferas. 24 Tam animoso. 25 Hoc parasitico dictum. 26 Hoc militi dicit. 27 Ante ades Thaidis aliquamurbationem seu tumultum excitaveris in virgine eripienda. 28 De Plauto sumptum, Capriv. 3, 2, 20.

- GN.¹ *Miseret me tui, qui² hunc³ tantum homi-* ¹ Rider
nem facias inimicum tibi. ² militem
CH.⁴ *Diminuat ego caput tuum hodiè, nisi⁵ abis.* ³ & rufu-
GN. *ain⁶ verò⁶ canis?* ⁴ cum ado-
Siccine agis? THR.⁷ *Quis tu es homo?* ⁵ *quid tibi* ⁶ lescemtem.
vis? *quid cum⁹ illa rei tibi est?* ⁷ Militem.
CH.¹⁰ *Scibis: principio eam esse dico¹¹ liberam.* ⁸ Tanta
THR.¹² *hem!* CH.¹³ *civem Atticam.* ⁹ auctorita-
THR.¹⁴ *bui!* ¹⁰ tis viram.
CH. *Meam sororem.* THR.¹⁵ *os durum!* CH.¹⁶ *mi-* ¹¹ 4 Muti-
les, nunc¹⁷ adeò¹⁸ edico tibi, ¹² labo.
Nè vim facias ullam in illam. Thais, ego ad So- ¹³ 35 Nugan-
phronam eo ¹⁴ tur, qui
¹⁵ *Nutricem, ut eam adducam, &²⁰ signa osten-* ¹⁵ capitis
dam hæc. THR. *tu n' me prohibeas,* ¹⁶ diminuti-
Meam nè tangam? CH. *prohibeo, inquam.* GN. *au-* ¹⁷ onem de
di-n' tu? ²¹ *hic furti²² se alligat.* ¹⁸ prioris
¹⁹ status mu-
²⁰ tatione
²¹ accipi-
²² unt: qui
erat: 1.
Dum ali-
quis simul

& civitatem & libertatem amittebat. 2. Cum civitas amittebatur, libertas retinebatur. 3. Cum civitas retinebatur & libertas, sed status hominis commutabatur. 5 In tempore. 6 Impudens, acerbus, ut canis. Hoc verbo *sane* impudentibus inimicis convictum fieri solet. 7 Chremeti dicit. 8 Quid cupis? 9 Puella. 10 Scies, aut dices. 11 Ingenuam, non servilis conditionis. Tria officia agnoscit hic Donatus: *assertoris, cognitoris, fratris*. Benè & illud notavit: *civem Atticam: quo etiam negotium potest ei fieri, qui se pro domino gessit in civem*. Ordinem etiam merito commendat: *liberam, juvenem, sororem*. Tria enim sunt quæ habemus, libertatem, civitatem, familiam. 12 Interjectio illudentis propter illud dictum Chremetis. 13 Dico eam esse. 14 Interjectio admirantis illius audaciam. 15 O hominem impudentem & perfrictæ frontis, qui talia effudit mendacia: sicut contra *mollis frontis* dicuntur, qui sunt reverentes. 16 Invidiosè dictum, & subjicit interminationem. 17 Certe. 18 Præcipio, impero tibi tanquam Prætor vel Imperator militi. Dicuntur enim edicere Prætores & Consules, cum publicè aliquid prædicandum & proclamandum curant, quid sint observaturi, vel quid fieri velint. 19 Puellæ. 20 Monumenta, quibus probari possit, hanc meam esse sororem. Loquitur autem de monumentis, quæ in cista erant. 21 Chremes. 22 Euphrasius legit *te*. Apud Donatum duplex interpretatio ponitur: quarum altera, *se alligat*, altera, *te alligat*, explicare contendit. Optima est lectio, quam retinimus hoc sensu: nascitur tibi adversus Chremetem titulus novæ actionis: furti enim adversus ipsum agere potes, quod rem tuam sibi vindicat: *vel*, astringit se, reum facit, professus se dolo malo rem à proprio domino auferre & retinere.

1 *Ad respondendam virginem, sumendamque injuriam vindictam, ut Donatus suppler.*
 2 *Quod Chremes ait, illam virginem esse forem istius adolecentis.*

3 *Thais.*

4 *Alium ego non respondebo tibi: indignus enim es, cui ego debeam respondere.* 5 *Nova consultatio & ridicula.* 6 *Imo.* 7 *Ad nostras aedes.* 8 *Thais.* 9 *Tibi abeunt supplicabit.* 10 *Credo futurum.* 11 *Naturam mulierum, quippe quæ instar arundinis levi momento huc & illuc agitari se & impelli sinunt: sunt firmæ, ut pueri, levi sententia.* Hecy. 3, 1. 12 *Rectè judicas.* 13 *Facio exercitui copiam sive facultatem abeundi, qui mihi est mandatus?* 14 *Receptui canit turpiter.* 15 *Coquina, aut cibi, qui in foco paratur. Focis enim propriè dicitur locus, ubi ignis est. Gnatho non belli, non contentioris, sed ciborum potius memorem se præbet; domique & foci meminisse festivè milites, non tam ad pugnandum pro aris ac focis idoneos, quam ad consumendas fruges. natos, jubet. Possit ingenium ejus explicari Martialis illo versu 2. 40. Novi hominè mores: esurit atque sitit: quod enim potius parafiti negotium studiumque?* 16 *E contrario, post bellum, bello confecto.* 17 *Incepi habere appetitum & cogitare de patinis, id est, vas, in quibus edulia ponuntur, id est, jamdudum esurio.* 18 *Milites.*

1 *Sati-n? hoc est tibi?* THR. 2 *hoc idem: tu ais?* TH. 4 *quare, qui respondeat.* 40

THR. 5 *Quid nunc agimus?* GN. 6 *quin? redeamus, jam? hæc tibi aderit? supplicans.*

ULTRO. THR. credi-n? GN. 10 *Imò certè: novi ingenium mulierum.*

NOLUNT, UBI VELIS: UBI NOLIS, CUPIUNT ULTRO. THR 12 *benè putas.*

GN. Jam 13 *dimitto exercitum?* THR. 14 *ubi vis.*

GN. Sanga, ita uti fortes decet Milites, domi 15 *focique fac* 16 *vicissim ut memin-eris.*

SA. Jamdudum 17 *animus est in patinis.* GN. frugies. THR. 18 *vos me hac sequimini.*

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

1 *Ex Pythia ancilla Thais à Charea*

vitia-

ram agnoscit Pamphilam. 2 *O scelerata Pythias.* 3 *Obscurè, intricate. Ratuerat enim crimen virginis celare. Contrarium est apertè, extricare. Fingitur, quod sit præmissa aliqua longa excusatio ancillæ.* 4 *Flere puellam. Exponit Mimesi, quæ sit illa perplexa oratio.* 5 *Viri-riatam esse ab Eunuchò.* 6 *Eunuchus.* 7 *Domi esse factum aut ad-*

missum aliquid. 8 *Interfui, cum est illi vis illata.*

TH. 1 *P* Ergin' 2 *scelesta mecum* 3 *perplexè lo-*
 qui? 4 *scio,* 5 *nescio:* 6 *abiit:* 7 *au-*
 divi: ego non 8 *affui.*

Non tu istuc mihi dictura ¹ aperte es, ² quidquid ¹ Manifeste lo-

est? Virgo ³ conscissa veste lacrymans ⁴ obticet:

Eunuchus abiit: quamobrem? quid factum est? ¹ plexe & obscure.

PY. Quid tibi ego dicam misera? ⁵ illum ⁶ Eunuchum negant ² Scilicet factum.

Fuisse. TH. quis fuit igitur? PY. iste Charea.

TH. Qui Charea? PY. iste ⁷ ephebus frater ⁸ Phadriae. ³ Habens vestem fractam.

TH. Quid ais venefica? PY. ⁹ atqui certò ¹⁰ comperi. ⁴ Pudet eam fateri.

TH. Quid ¹¹ is obsecro ¹² ad nos? quamobrem adductus est? PY. ¹³ nescio, ¹⁰ Obsecro-

Nisi ¹⁴ amasse credo Pamphilam. TH. ¹⁵ hem misera ¹⁶ occidi, ¹⁰ mus, quorum nos pudet.

¹⁷ Infelix, siquidem tu istac vera ¹⁸ prædicas. ⁵ Qui adducit, qui adductus est.

Num ¹⁹ id lacrumat virgo? PY. ²⁰ id opinor. ⁶ Missum à Thaide.

TH. quid ais ²¹ sacrilega? ⁷ Imberbis, impuber, cui prima lanugo in

²² Istuc-cine interminata sum hinc abiens tibi? PY. Quid facerem, ita ut ²³ iusti, ²⁴ soli credita est. ¹⁵

TH. Scelesti, ²⁵ OVEM LUPO COMMISISTI. ²⁶ disputet,

barba incipit crescere ⁸ Amatoris tui. ⁹ Attamen. ¹⁰ Fratrem fuisse Phadriae. ¹¹ Charea. ¹² Venit? ¹³ Admodum meticulose respondet. ¹⁴ Chaream. ¹⁵ Interjectio dolentis. ¹⁶ Perii. ¹⁷ Scilicet sum. ¹⁸ Narras. ¹⁹ Propter id. Sic supra ³, ¹. Id vero serio triumphat. ²⁰ Suspicio virginem ob id lacrymare. ²¹ Impia & scelerata, quasi quæ sacra violaveris. ²² Num istud, discedens hinc, cum interminatione mandavi, injunxi, nè quisquam ad eam accederet? Supra ³, ². Quid aliud volui dicere? Hem, curate illam diligenter virginem. ²³ Iussisti. Syncope. ²⁴ Eunuchus soli commendata, commissa est puella. Dixit enim supra ³, ⁵. Charea: Edixit, nè vir quisquam ad eam adeat, & mihi, nè obsecram, imperat. In interiore parte ut marmam solus cum sola. ²⁵ Prædam prædatori dedisti, virginem violatori commisisti, sicut si ovis lupo devoranda committatur. Proverbialiter dicitur in eum, cui servandum aliquid committitur, cujus gratia custodem magis oporteat adhiberi: lupo enim & ovis genuino quodam odio disident. Plaut. Pseudol. ¹, ². Ut maulis lupos apud ovis relinquere, quam bos domi custodes. Antonius in concione dixerat, futurum se custodem urbis, usque ad Calendas Maias. O præclarum, inquit Cicero, custodem ovium, ut atunt, lupum. ²⁶ Proflus pudet.

¹ Sic me deceptam esse. ² Sic mihi data esse verba: ³ quid illic hominis est? PY. ³ Hera mea tace; tace obsecro, salve sumus: ⁴ hominem
² Quis est ille homo? ⁵ Habemus ipsum. TH. ubi is est? PY. ⁵ hem ad finistram, non vides?
 Videtur enim Thais Chæream, En. TH. video. PY. ⁶ comprehendi jube, ⁷ quantum potest. ²⁰
 TH. Quid ⁸ illo facias stulta? PY. quid faciam rogas?
 Vide ⁹ amabo: si non, cum aspicias, ¹⁰ impudens Videtur. TH. ¹¹ non. PY. ¹² tum, quæ ejus confidentia est.
³ Domina mea sis securo quæso. Nam illud tace non est silentium indicentis, sed securam facientis: ut Adelph. 2, 2, Tace, agomet conveniam jam ipsam. ⁴ Chæream tanquam reum. ⁵ Admonentis. ⁶ Eum capi. ⁷ Quamprimum & celerrimè fieri potest, *ὡς δυνάττον*. ⁸ Illi comprehenso. ⁹ Interjectio blandientis, id est, rogo te per amorem. ¹⁰ Homo inverecundus. Synecdoche. ¹¹ Non videtur impudens. ¹² Præterea aspicere potes, qualis ejus nimia securitas & audacia est.

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

¹ In ædibus five domo Antiphonis. CH. ¹ A Pud Antiphonem uterque, ² mater & pater, ³ Quasi ³ dedit opera, domi erant, ut nullo modo Introire ⁴ possem, ⁵ quin viderint me: interim Dum ante ⁶ ostium? flo, notus mihi quidam obviam Venit: ubi ⁸ vidi, ego me ⁹ in pedes, quantum quæo, ⁵ In ¹⁰ angiportum quoddam desertum, ¹¹ inde ¹² item inter eundem hæc loquitur. Chærea domum redire cogitans, in Thaidem incidit, & sic nulla ei fuit facinoris negandi facultas. Cum eo Thais contendit ob viriatam Pamphilam: deinde condonat noxam, petenti uxorem, quam viriaverat. ² Antiphonis parentes. ³ Consulto, studio, de industria, ex composito, id est, quasi antea scivissent me venturum. ⁴ Quia stabant in janua. ⁵ Quo minus ut non. ⁶ Antiphonis. ⁷ Cogitans necum, quid facerem. ⁸ Illum. ⁹ Sc. dedit aut concessi, id est, fugi, fugam me dedi. Sic Phorm. 1, 2. Aliquid concessi, atque hinc me concesserem protinus in pedes. ¹⁰ Vicum quandam angustum non frequenteratum. Angiportum vel angiportus (utrumque enim dicitur) est iter compendiarium (ut ait Pompeius) in oppido, eo quod sit angustus portus, id est, aditus ad portam: vel ab angendo, quod propter angustiam nihil per eum agi possit in portus. ¹¹ Ex eo angiporto. ¹² Idem.

In aliud, ¹ inde in aliud : ita miserrimus

Fui ² fugitando, nè quis me cognosceret.

Sed est-ne hæc Thais,quam video? ³ ipsa est, ⁴ hæreo.

Quid faciam? quid ⁵ meâ autem? quid faciet ⁶ mihi?

TH. ⁶ Adeamus : ⁷ bone vir, Dore, salve: dic mihi,

⁸ Aufugisti-n? CH. ⁸ hera, ⁹ factum. TH. ⁹ sati-n? id tibi placet?

CH. ¹⁰ Non. TH. ¹⁰ credi n? ¹¹ te impune habiturum?

CH. ¹² unam hanc noxiam

Mitte-¹³ si ¹³ aliam unquam ¹⁴ admisero ullam, occidito.

TH. Num meam sevitiam ¹⁵ veritus es? CH. ¹⁶ non.

TH. quid igitur?

CH. ¹⁷ Hanc metui, nè me ¹⁸ criminaretur tibi.

TH. Quid feceras? CH. ¹⁹ paululum quiddam.

PY. ²⁰ eho, ²¹ paululum impudens?

An ²² paululum esse hoc tibi videtur, virginem

Vitiare civem? CH. ²³ conservam esse credidi.

PY. Conservam? vix me contineo, quin ²⁴ involem in

Capillum : ²⁵ monstrum, etiam ultrò ²⁶ derisum advenit.

TH. Abin? hinc infana? PY. ²⁷ quid ita verò? ²⁸ debeam,

Credo, isti quidquam, ²⁹ furcifero, si ³⁰ id fecerim :

Praesertim cum se ³¹ servum fateatur tuum.

³² Refert?

6 Eamus ad Eunuchum illum Chæream, indutum adhuc Eunuchi veste.
7 Ironia irascentibus familiari orditur. 8 Ex ædibus. 9 Sc. est, id est, aufugi. 10 Mihi iud placet. 11 Te evasurum sine punitione, quod aufugeris. 12 Hanc solam culpam sive peccatum, sc. quod aufugerim, dimitte, remitte. Precatur veniam. 13 Noxiam. 14 Commisero. 15 Quod aufugeris. 16 Veritus sum. 17 Pythiam ancillam. 18 Accusaret, deferret apud te. 19 Feci. 10 Interjectio indignantis. 21 Fecisti? 22 Parvi criminis. 23 Putavi eam esse servam cum Pythia & aliis, non civem. 24 Insiliam velociter, more volantis avis, in capillum tuum. 25 Qui vitiat virgines, cum tamen se simulet Eunuchum: contra naturam enim est, ut Eunuchus stuprum committat. 26 Ad deridendum. 27 Cur abeam hinc, vel, cur me infanam nominas? 28 Factio illi injuriam ego dem pœnas. Ironia. Qui alteri injuriam facit, ille quasi contractu se obligat, & eo nomine ejus debitor evadit. Hoc spectat illud Orationis Dominicæ: *Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris*, id est, iis, qui nos injuria atfecerunt, & inde pœnas nobis debent. 29 Improbo servo, digno qui furcam circa vicinos ferat in collo ignominia causa. Vide Donatum. 30 Si involaverim in capillum ejus. 31 Cum non sit liber.

1 Omit-
ramus
hæc ridi-
cula vel
futilia.

2 Non fe-
cisti quod
te decet,
aut tibi
honestum
est.

3 Et si.

4 Existens
meretrix.

5 Pertur-
banti, im-
pedivisti
mihi om-
nes vias
reddendæ
ejus.

6 Puellam.

7 Propin-
quis.

8 Hone-
stum,
scilicet
integram
& inconta-
minata-
tam.

9 Con-
stans, ple-
num, per-
fectum
ac fir-
mum.

10 Acqui-
rerem,

compararem, id est, ut solidam inirem gratiam à Chremete.
11 Restituendo suis. 12 Deinceps, in posterum. 13 Benevolen-
tiam, amicitiam. 14 Turbulenta. 15 Societas, amicitia contracta
& conciliata est. Idem facinus, raptum scilicet Sabinarum, eadem
sententia excusat Romulus apud Livium: *Sæpe ex injuria postmodum
gratiam ortam.* 16 Cupido, Deus amoris. Plaut. *Quis mihi impulsor
fuit, à me ad illam illexit.* 17 Ut scilicet æterna inter nos sit gra-
tia, & malo ex principio magna familiaritas confletur, vel, quod
hoc quispiam voluerit Deus. 18 Intelligo. 19 Opto ut illa eve-
niant. 20 Ut accipias. 21 Crede. 22 Credo. 23 Quod culpa
non sit tua, sed amoris. 24 Non sum natura adeo immitti & fera,
& ab omni humanitate aliena. Tale est illud Didonis apud Virg.
1. *Æn.* *Non ignara mali miseris succurrere disco.* 25 Possit, id est,
quanta sit amoris vis, qui ad multa nefanda hominem impellit.
26 Sicut scilicet est verum te à me amari. 27 Quia comprobasti
hanc meam excusationem.

TH. 1 *Missæ hæc faciamus:* 2 non te dignum,
Cherea,

Fecisti: nam 3 si 4 ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

Neque adeo pol, quid nunc consilii capiam, scio,

De virgine istac: ita 5 conturbasti mihi 30

Rationes omnes, ut 6 eam non possim 7 suis,

Ita ut 8 æquum fuerat, atque ut studui, trade-
re: ut

9 *Solidum* 10 *parerem hoc mihi* 11 *beneficium, Chere-*
rea.

CH. *At nunc* 12 *dehinc spero æternam inter nos*
13 *gratiam*

Fore Thais: sæpe ex 14 *huiusmodi re quapiam,* 35

Malo ex principio magna 15 *familiaritas*

Constat est. Quid si hoc quispiam voluit 16 *Deus?*

TH. *Equidem pol in* 17 *eam partem* 18 *accipioque*
19 *volo.*

CH. *Imò ita* 20 *quæso: unum hoc* 21 *scito, contu-*
melie

Non me fecisse causâ, sed amoris. TH. 22 *scio.* 40

Et pol 23 *propterea magis nunc ignosco tibi.*

24 *Non adeo inhumano ingenio sum, Cherea,*

Neque tam imperita, ut, quid amor 25 *valeat, ne-*
sciam.

CH. *Te quoque jam, Thais,* 26 *ita me Dii benè a-*
ment, 27 *amo.*

- PY. ¹ Tum pol² ab istoc tibi, hera, cavendum intelligo. ⁴⁵
- CH. ³ Non ausim. PY. nihil tibi quidquam credo. ² Adolescente
- TH. desinas.
- CH. Nunc ego te ⁴ in hac re mihi oro ut adjutrix sis: ^{Charea, nē tibi quoq; vim inferat.}
- Ego me tue ⁵ commendo & committo fidei. ³ Non auderem ali-
- Te mihi ⁶ patronam cupio, Thais: ⁷ te obsecro: ⁵⁰ quid mali
- ⁸ Emoriar, si non ⁹ hanc uxorem duxero. ^{admittere contra}
- TH. Tamen si ¹⁰ pater. CH. ¹¹ quid? ¹² ab voler, ^{Thaidem, scilicet propter fratrem Phædriam.}
- certō scio,
- Civis modō hęc sit. TH. paululū ¹³ operirier
- Si vis, jam ¹⁴ frater ipse hic aderit virginis.
- ¹⁵ Nutricem accersitū iit, quæ illam ¹⁶ aluit ¹⁷ parvulam:
- In ¹⁸ cognoscendo tute ipse hic aderis, Charea. ⁵⁵ ⁴ Ut ducam Pamphilam.
- CH. Ego verō maneo. TH. vis-ne interea, ¹⁹ dum is ²⁰ venit, ⁵ Tradō
- Domi ²¹ opperiamur potius, quā hīc ²² ante ostium?
- CH. Imō ²³ percupio. PY. ²⁴ quam ²⁵ tu rem adu- ⁶ Advocatam & mediatri-
ra obsecro es? ^{cem in hac causa tanquam d}

servo tuo jam libertus, ut & me commodes, & adversus obstitentes me defendas, ut possim potiri illa, quam amo. Patronus est, qui agit causam, sed accusati, non accusantis. Moris autem fuit apud Romanos, ut provinciales & socii populi Romani in clientelam sese darent proceribus Romanis, quos patronos sibi adoptabant, non modo publicē, sed etiam privatim: iique *clientes* eorum dicerentur. Clientes autem perpetuo patronorum suorum patrocinio caput ac fortunas suas tuebantur, & patronos suos omni observantia atque obsequio colebant & venerabantur. Huc autem Charea respexisse videtur. ⁷ Ut mihi adjutrix sis in hoc negotio. ⁸ Nē vivam. ⁹ Pamphilam. ¹⁰ Scilicet *voluerit, assenserit.* ¹¹ Dicis de patre? ¹² Interfectio gestientis in spem. ¹³ Opperiri, id est, expectare. Paragoge. ¹⁴ Chremes. ¹⁵ Sophronam adductum ivit. Supra enim dixerat Chremes ⁴, ⁷. *Thā, ego ad Sophronam eo nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hęc.* ¹⁶ Nutrivit. ¹⁷ Cum adhuc parvula esset. ¹⁸ Scilicet *eam*: q. d. interea ac magis eam cognosces: vel passivē potest capi, id est, dum cognoscetur à nutrice. ¹⁹ Donec. ²⁰ Chremes, frater virginis. ²¹ Ut expectemus. ²² Opperiamur? ²³. Valde cupio. ²⁴ Quæ sic in domum Chaream velis deducere. ²⁵ Hera.

1. Cur ita petis, quid sim actura? 2. Chæream. 3. Reciperem? 4. Habeas mihi hanc fidem. 5. Hic Chæreacæcinus aliquod audax de novo patrabit, & ludos nobis faciet, ut antea Plaut. C. priv. 3. 4. 53. Hægio, vide sis, ne quid tu tuis temere infestas credere. Atque, ut prospicio profecto jam aliquid pugne adidit. 6. Interjectio est perturbata mulieris. 7. Non satis clarè cognovisse. 8. Adolescentis Chæreæ. 9. Videris. 10. Temeritatem. 11. Nihil mali faciam in tuis ædibus. 12. Si tibi nihil creditum erit: q. d. facies quod dico, præsertim si tibi fuerit commissa puella. 13. Observato, an quidquam facturus sim. Plaut. Bacchid. 4. 9. 142. Nolo, inquam, aurum credere mihi, Vel da aliquem, qui me servet. 14. Committere audeam. 15. Aufer te, discede. 16. Cessit, factum est. 17. Scilicet virginis, nempe Chremes. 18. Eunuchi. 19. Frater puellæ. 20. Quod ita sis vestitus? 21. Scilicet est, propter quod nolo ut me videat, quia scilicet me pudet. 22. Dicis id ipsum esse, quia te pudet? Odiosè Pythias hoc verbum Chæreæ repetit. 23. Quam vitiasti: pudet-nè te ejus? q. d. de virgine nihil dicis, de veste tantum conquereris. 24. Præcedit Chærea. 25. Intromittas.

TH. ¹ Nam quid ita? PY. rogitas? ² hunc tu in ædes cogitas
 Recipere posthac? TH. ³ cur non? PY. ⁴ crede hoc
 meæ fidei, ⁵⁰
⁵ Dabit hic aliquam pugnam denuo. TH. ⁶ ah, tace
 obsecro.
 PY. ⁷ Parum perspexisse ⁸ ejus ⁹ videre ¹⁰ auda-
 ciam.
 CH. ¹¹ Non faciam, Pythia. PY. non pol credo,
 Chærea,
¹² Nisi si commissum non erit. CH. quin Pythias,
 Tu me ¹³ servato. PY. neque pol servandum tibi ⁶⁵
 Quidquam ¹⁴ dare ausim, neque te servare: ¹⁵ a-
 page te.
 TH. ¹⁶ Optimè, adest ipse, ¹⁷ frater. CH. perii her-
 cle! obsecro
 Abeamus intrò, Thais: nolo me in via
 Cum ¹⁸ hac veste ¹⁹ videat. TH. quamobrem tan-
 dem? an quia ²⁰ pudet?
 CH. ²¹ Id ipsum. PY. ²² id ipsum? ²³ virgo verò.
 TH. ²⁴ i præ, sequar. ⁷⁰
 Tu istuc mane, ut Chremem ²⁵ introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

PY.¹ Quid² ? quid venire in mentem nunc pos-
 sit mihi ?
 Quid-nam³ ? qui referam sacrilego illi gratiam,
 Qui⁴ hunc⁵ supposuit nobis ? CH.⁶ move verò
 oculus
 Te, nutrix. SO.⁷ moveo. CH.⁸ video, sed nihil ? pro-
 moves.
 PY. Jam-ne ostendisti¹⁰ signa nutrici ? CH.¹¹ omnia.
 PY.¹² Amabo, quid¹³ ait, ¹⁴ cognoscit-ne ? CH. ac
¹⁵ memoriter.
 PY. Benè & depol narras : nam illi faveo¹⁶ virgini.
 Ite intrò : ¹⁷ jam dudum¹⁸ hera vos exspectat domi.
 Virum¹⁹ bonum eccum Parmenonem²⁰ incedere
 Video : vide²¹ ut otiosus sit, ²² si Diis placet !
 Spero me²³ habere, ²⁴ qui hunc meo excruciem
 modo.
 Ibo²⁵ intrò, ²⁶ de cognitione ut certum sciam :
²⁷ Post exibo, atque²⁸ hunc perterrebo²⁹ sacrilegum.
 Pro vero latenter nobis adduxit ac subornavit ?
 Nutricis gradum segnem increpat Pythias.
 Quod moveas te. 9 Proficis. 10 Agnitionis virginis. 11 O-
 stendi signa. 12 Blandientis est particula, id est, rogo te per a-
 morem. 13 Nutrix. 14 An cognovit ea signa ? 15 Memoria
 adhuc tenet. 16 Puellæ vitiata. 17 Jam ex multo antè tempore.
 18 Domina Thais. 19 Ironia. 20 Huc venire. 21 Quàm secu-
 rus, tanquam nihil mali timens, sine sollicitudine & cura. Secu-
 ritas enim otium parit. Invidet autem Pythias Parmenoni secu-
 ritatem, quem sollicitum redditura est. 22 Est proverbialis locu-
 tio, qua utimur, indignitatem vel temeritatem cuiuspiam cum Ro-
 macho coarguentes. 23 Invenisse aliquid. 24 Quo modo, qua ra-
 tione Parmenonem meo arbitratu & voluntate affligam. 25 In domum
 Thaidis. 26 De agnitione puellæ Pamphilæ a nutrice. 27 Postea,
 hoc cognito. 28 Parmenonem. 29 Impium, scelestum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

1 Redeo ad videndum. Hic gloriatur Parmeno, quod Chæream pro Eunucho ad Thaidem deduxerit atque virgine præter sumptum & dispendium potius sit. Deinde meretricum ingenia & fordes commemorat: quare Pythiam, quam non deesse percipit, prius satis commotam, magis irrat. 2 In adibus Thaidis. 3 Astute, prudenter. 4 Hic non invocantis est, sed admirantis. 5 Non sine causa. 6 Id est, ego capiam. 7 Omittam: excepto eo. 8 Hoc est (quod mox ipse se explicans dicit) virginem quam amabat. 9 In quo multum mali erat. Ordo est: Virginem quam amabat, exitantem amorem difficillimum, & carissimum ab meretrice avara, eam confeci sine molestia, &c. 10 Quo si voluisset potiri maximum meretrici erat pretium dandum: vel carissimum, id est, qui ipsi valde cordi erat. 11 Scemendum. 12 Magno labore atque artibus meis effeci, ut Chærea potiretur ea. 13 Difficultate. 14 Impensa. 15 Damno ac detrimento rerum suarum. 16 Deinde hæc altera res à me certe inventa est. 17 Insigne facinus, palma ac triumpho dignum, ἀξίον τιμῆς. Palma coronabantur victores & triumphantes, quod furori hostium non concesserant, sed pertinacissime restiterant. Hinc palma sæpius sumitur pro victoria: quoniam natura huius ligni est, ut urgentibus prementibusque non cedat. Namque (ut scribit Aristoteles) si super palmæ arboris lignum magna pondera imponantur, & adeo oneretur ligno, ut magnitudo oneris sustineri non possit, non deorsum palma cedit, ut cæteræ arbores: sed adversus pondus surgit, & sursum nititur recurvaturque, ut pondus rejiciat. Vide Agel. l. 3. c. 6. Hinc palmata sive palmaria toga dicta est, qua triumphantes, & qui palmam meruerant, utebantur. 18 Ingenia. 19 Modos faciendi. 20 Intempere, ut ipse non cogatur experiri. 21 Cognoverit ingenia earum & mores. 22 Omni tempore ingenia earum & mores odio prosequatur. 23 Meretricibus. 24 Dum cenant apud suos amatores. 25 Lautius illis meretricibus, cum tamen non sint. Nam munditia illis est animo amantissimum. Plaut. Menæchm. 2, 3, 4.

PA. I **R** Eviso, quid nam Chærea² hic rerum gerat!

Quod si³ astu rem traxavit, ⁴ Di vestram fidem!

Quantam & quam⁵ veram laudem capiet⁶ Parmeno!

Nam ut⁷ mittam, quod ei⁸ amorem⁹ difficillimum, &

¹⁰ Carissimum¹¹ ab meretrice avara: virginem⁵

Quam amabat, eam¹² confeci sine¹³ molestia,

Sine¹⁴ sumptu sine¹⁵ dispendio:¹⁶ tum hoc alterum,

Id verbe est, quod ego mihi puto¹⁷ palmarium,

Me reperisse, quo modo adolescentulus

Meretricum¹⁸ ingenia & mores posset noscere: ¹⁰

²⁰ Mature ut cum²¹ cognovit, ²² perpetuo oderit.

²³ Quæ dum²⁴ foris sunt, nihil videtur²⁵ mundius,

des commemorat: quare Pythiam, quam non deesse percipit, prius satis commotam, magis irrat. 2 In adibus Thaidis. 3 Astute, prudenter. 4 Hic non invocantis est, sed admirantis. 5 Non sine causa. 6 Id est, ego capiam. 7 Omittam: excepto eo. 8 Hoc est (quod mox ipse se explicans dicit) virginem quam amabat. 9 In quo multum mali erat. Ordo est: Virginem quam amabat, exitantem amorem difficillimum, & carissimum ab meretrice avara, eam confeci sine molestia, &c. 10 Quo si voluisset potiri maximum meretrici erat pretium dandum: vel carissimum, id est, qui ipsi valde cordi erat. 11 Scemendum. 12 Magno labore atque artibus meis effeci, ut Chærea potiretur ea. 13 Difficultate. 14 Impensa. 15 Damno ac detrimento rerum suarum. 16 Deinde hæc altera res à me certe inventa est. 17 Insigne facinus, palma ac triumpho dignum, ἀξίον τιμῆς. Palma coronabantur victores & triumphantes, quod furori hostium non concesserant, sed pertinacissime restiterant. Hinc palma sæpius sumitur pro victoria: quoniam natura huius ligni est, ut urgentibus prementibusque non cedat. Namque (ut scribit Aristoteles) si super palmæ arboris lignum magna pondera imponantur, & adeo oneretur ligno, ut magnitudo oneris sustineri non possit, non deorsum palma cedit, ut cæteræ arbores: sed adversus pondus surgit, & sursum nititur recurvaturque, ut pondus rejiciat. Vide Agel. l. 3. c. 6. Hinc palmata sive palmaria toga dicta est, qua triumphantes, & qui palmam meruerant, utebantur. 18 Ingenia. 19 Modos faciendi. 20 Intempere, ut ipse non cogatur experiri. 21 Cognoverit ingenia earum & mores. 22 Omni tempore ingenia earum & mores odio prosequatur. 23 Meretricibus. 24 Dum cenant apud suos amatores. 25 Lautius illis meretricibus, cum tamen non sint. Nam munditia illis est animo amantissimum. Plaut. Menæchm. 2, 3, 4.

Nec magis ¹ *compositum quidquam, nec magis* ² *elegans* :
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, ³ *sturiunt.*
⁴ *Harum videre* ⁵ *inglurviem,* ⁶ *sordes, inopiam* : ¹⁵
Quam ⁷ *inhonestæ solæ sint domi, atque* ⁸ *avidæ*
cibi,
Quo pacto ex jure hesterno panem ⁹ *atrum vorent* :
Nosse ¹⁰ *omnia hæc, n salus est adolescentulis.*
PY. *Ego pol te* ¹² *pro istis dictis & factis* ¹³ *scelus,*
¹⁴ *Ulciscar,* *ut nè* ¹⁵ *impunè in nos* ¹⁶ *illuseris.* ²⁰
¹ *1. Epidurumque ligurrierit jus.* Vide quæ nos ibidem. Exemplum
probe descriptum vide in Heaut. 3, 1, 48, &c. ⁴ Meretricum.
⁵ Voracitatem, edacitatem. ⁶ Squalorem, immunditiam, qua sunt
oblata. ⁷ Turpes. ⁸ Voraces. ⁹ Vetustate mucidum, vel fursu-
raceum, qui cæteris magis nigricat, maceratum ac mollium ex
succo pulpamentarii pridiano seu præcedentis diei deglutiant.
¹⁰ De moribus meretricum, ut discant istas devitare. ¹¹ Salutare &
utile, sive utilitas est. ¹² Propter ista tua dicta, quæ protulisti de
moribus meretricum, & propter facta, quæ exercuisti in virginem.
¹³ Scelestæ. ¹⁴ Puniam. ¹⁵ Sine pœna. ¹⁶ Ludificatus fueris,
in nos invecus fueris. Dicimus autem, *illudo tibi*, cum dativo : *illudo*
te, cum accusativo : & *illudo in te*, quasi invehor in te.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

Y. ¹ **P***RO* ² *Deum fidem, facinus* ³ *factum!* ⁴ *infelicem adolescentulum!*
⁵ *scelestum Parmenonem, qui* ⁶ *isum* ⁷ *huc* ⁸ *ad-*
duxit! *PA.* ⁹ *quid est?*
Y. ¹⁰ *Miseret me: itaque, ut nè* ¹¹ *viderem, misera*
huc effugi foras.

¹ *1. am. propter oblatum Pamphilæ vitium.* ² Irascentis exclama-
tio est & invocantis, id est, Deorum auxilium imploro, invoco.
³ Crudele, scilicet quod vitata sit puella. ⁴ Miserum Chæream :
igit enim cum graviter apud Thaidem puniri. ⁵ Hoc dicit, quia
det astantem Parmenonem. ⁶ Adolescentem. ⁷ Ut tam graviter
puniretur. ⁸ Loco Eunuchi. ⁹ Quid significat ille clamor Pythiæ?
¹⁰ Adolescentis, Hæc Pythias secum loquitur, fingens se nescire, quod
Parmeno assit. ¹¹ Tale supplicium Chæream.

1 Quas
pœnas,
quæ aliis
exemplo &
documen-
to sunt, nè
quid tale
attendant,
crudeles &
horrendas
dicunt faci-
endas
esse in
Chæream!
Exem-
plum e-
nim ali-
quando
sumitur
pro gravi
pœna, quæ
potest ca-
teris do-
cumento
esse, nè
peccent.
Exemplum
proprie
est res,
quæ nobis
imitanda.
vel fu-
gienda proponitur.

Ille autem, in quo est aliquid imitandum, nè
fugiendum, dicitur *exemplar*, id est, a quo sumitur: unde illud con-
tentum est; hoc vero continens. *Exemplum* etiam dicitur, quod a
oratione adhibetur rei aut probandæ, aut ordinandæ gratia. 2 Thais
4 Illa turbatio & tumultus. 5 Perditus sum, qui illius rei fueram
autor. 6 Eam. 7 De quo ita sumitur supplicium, ut sit aliis ex-
emplo? 8 Loco Eunuchi. 9 Chæream. 10 Dum conaris nos de-
cipere. 11 De Chæreâ. 12 Dic mihi. 13 Ex Athenis. 14 Vir-
ginis. 15 Chremetem. Hæc ad terrorem omnia. 16 Valde ingra-
tum, qui ortus est ex bonis parentibus. 17 Eam esse civem
18 Sed certe comperita est civis esse hinc. 19 Chæreâ. 20 Co-
novit. 21 Vitiatam esse suam sororem. 22 Puellâ, sc. Chrem-
23 Qui est vehementissimus, inexorabilis. 24 Frater puellæ
25 Intersectio timentis. 26 Quamvis Thais oraret. 27 Ut
colligaret eum. 28 Facturum esse. 29 Adulteris. Ideo violentis-
simum dixit antea fratrem virginis, nè mirum esset, si pro ad-
ultero punire cuperet, qui innoxiam violaverat. Pœna adulterorum
alia atque alia variis nationibus fuit. Apud Loerenses alter oculi
cruciebatur. Frequentissima autem & usitatissima pœna fuit: cer-
benos in adulterio mœchos quadrupedes confringebant, & eis
tes depilabant cinere calido. Vide Plaut. Mil. glor. 5, 27. Ju-
nal. Sat. 10. 30 Scilicet fieri. ♥

Quæ futura ¹ *exempla* ² *dicunt in eum indigna?*

PA. ³ *ô Jupiter,*

Quæ illec ⁴ *turba est?* *num-nam ego* ⁵ *perii?* ⁶ *a-*
dibo: quid istuc, Pythias?

Quid ais? ⁷ *in quem exempla fient?* PY. *rogitas*
audacissime?

Perdidisti istum quem adduxti, ⁸ *pro Eunucho,* ⁹ *a-*
dolefcentulum,

¹⁰ *Dum studes dare verba nobis.* PA. *quid ita?* *aut*
quid ¹¹ *factum est* ¹² *cedo.*

PY. *Dicam: virginem istam, Thaidi hodiè quæ da-*
no data est,

Scin? *eam* ¹³ *hinc civem esse?* ¹⁴ *ejus* ¹⁵ *fratrem*
¹⁶ *apprime nobilem?*

PA. ¹⁷ *Nescio.* PY. ¹⁸ *atqui sic inventa est: eam* ¹⁹ *istis*
vitia vit miser.

Ille ubi ²⁰ *rescivit* ²¹ *factum* ²² *frater* ²³ *violentissimus*
PA. *Quid-nam* ²⁴ *fecit?* PY. *colligavit primum eum*
miseris modis.

PA. *Colligavit?* ²⁵ *hem?* PY. *atque equidem* ²⁶ *a-*
rante, ²⁷ *ut nè id faceret, Thaide.*

PA. *Quid ais?* PY. *nunc minitatur porrò* ²⁸ *se se*
quod ²⁹ *mœchis* ³⁰ *solet:*

¹ Quod ego nunquam vidi fieri, neque ² velim. PA. quā
audaciā
Tantum facinus ³ audet? PY. quid ita tantum?
PA. an non hoc ⁴ maximum est?
Quis homo ⁵ pro mœcho unquam vidit in domo me-
retricia
⁶ Deprendi quenquam? PY. nescio. PA. at nē hoc
nesciatis, Pythias,
⁷ Dico, ⁸ edico vobis nostrum esse ⁹ illum herilem fi-
lium, PY. ¹⁰ hem,
Obsecro an is est? PA. nē quam in illum Thais vim
fieri sinat.
Atq; adeo autem cur non egometur intro eo? PY. vi-
de, ¹² Parmeno,
Quid agas, nē neque ¹³ illi profis, & tu pereas: nam
hoc ¹⁴ putant,
Quicquid ¹⁵ factum est, ¹⁶ ex te esse ortum. PA. ¹⁷
quid igitur ¹⁸ faciam miser?
Quid ve incipiam? ecce autem video ¹⁹ rure rede-
untem ²⁰ senem.
Dicam ²¹ huic, an non? ²² dicam hercle, etsi mihi
magnum malum
Scio ²³ paratum: sed ²⁴ necesse est, ²⁵ huic ut
subveniat. PY. ²⁶ sapis:
Ego abeo ²⁷ intrō: tu ²⁸ isti narrato omnem rem
ordine, ²⁹ ut factum fiet.

Disco tibi Pythias: edico omnibus eum. ⁹ Chaream esse filium heri, id
est, domini nostri, nempe senis Lachetis. ¹⁰ Ridentis. ¹¹ Defen-
surus eum. ¹² Revocantis. ¹³ Chareā adolescenti. ¹⁴ Chremes,
Thais, & alii. ¹⁵ A Charea. ¹⁶ A tua techna & arte prodiisse
eu profectum esse Supra: *Parmenonis scio esse hanc teubnam tanquam me
vivere.* ¹⁷ Aporia sive addubitatio. ¹⁸ Si hoc verum est, quemad-
modum tu praeclamas. ¹⁹ Ex agro. ²⁰ Lachetem, Chareā patrem.
²¹ Seni Lacheti. ²² De Charea. ²³ Impendere. ²⁴ Scilicet di-
ci. ²⁵ Ut filio suo Charea succurrat, opem ferat. ²⁶ Sapienter fa-
lis, aut loqueris. Iromia. ²⁷ In domum Thaidis. ²⁸ Seni Lache-
ti. ²⁹ Quomodo.

A C T U S V. S C E N A V I.

L A C H E S, P A R M E N O.

1 Parmeno dolo ancillæ Pythiæ impulsus incaute se, Phædriam & Chæream prodit, & seni, in urbem redeunti, rem totam, ut gesta erat aperit.
 2 Urbi.
 3 Hanc percipio commoditatem sive utilitatem.
 4 Tædium seu fastidium.
 5 Satietas, id est, ubi cæpero fastidire.
 Syncope. 6 Capere me. 7 Discedo ab uno loco ad alium. 8 Ipsi Archaismus. 9 Præstolaris, id est, expectas. Dicitur præstolor & præstolor te. Cic. Qui tibi ad forum Aurilium præstolarentur.
 10 Januam Thaidis. 11 Qui me alloquitur. Quasi de improvviso respicit ad herum, quem ante viderat. 12 Interjectio percipientis, quem prius non videramus. 13 Incolumem. 14 Hoc secum loquitur ad spectatores. 15 Infixa manet palato & immobilis, ut loqui non possum præ timore, id est, non possum ullum verbum facere. Virg. & vox sanibus bestis. Id accidit, quia in formidine calore præcordia recurrente, lingua refrigerascit, ac stupens & attonita redditur. 16 Interjectio metuentis est, ne quid mali sit. 17 Times. 18 Satis-ne salvæ sunt res nostræ? 19 Præmunio & excusatio præpostera malè conscii animi se purgantis, antequam accusarentur. 20 Veritas. 21 Hujus rei, id est, in hac re. 22 Per me, me suffore vel impulsore. 23 Factum est? 24 Ante exposuisse. 25 Narratio facti. 26 Thaidi. 27 Filius meus Eunuchum! 28 Eunuchum emit? 29 Ducentis coronatis. Tantum dederat Phædria p. Eunuchum & ancilla Æthiopica, ut ex Act. I. Sc. 2. v. 89. constat.

LA. ¹ **E**X meo ² propinquo rure hoc capio ³ com-
 modi :

Neque agri, neque urbis ⁴ odium me unquam percipit.
 Ubi ⁵ satias cepit ⁶ fieri, ⁷ commuto locum.

Sed est ne ille nosler Parmeno? & certè ⁸ ipse est.
 Quem ⁹ præstolare, Parmeno, hic ante ¹⁰ ostium? ⁵

PA. ¹¹ Quis homo est? ¹² hem! ¹³ saluum te adve-
 nire, here, gaudeo.

LA. Quem præstolare? PA. ¹⁴ perii! lingua ¹⁵ ha-
 ret metu. LA. ¹⁶ hem,

Quid est? quid ¹⁷ trepidas? ¹⁸ satisne salvæ? dic mihi.

PA. Here, ¹⁹ primum te arbitrari id, quod ²⁰ res
 est, velim:

Quidquid ²¹ hujus factum est, ²² culpâ non factum
 est meâ

LA. ²³ Quid? PA. rectè sanè interrogasti, oportuit
 Rem ²⁴ præarrasse me. ²⁵ Emit quendam Phædria

Eunuchum, quem dono ²⁶ huic daret. LA. cui
 PA. Thaidi.

LA. ²⁷ Emit! perii hercle! ²⁸ quanti? PA. ²⁹ v
 ginti minis.

- LA. ¹ *Actum est!* PA. *tum quandam* ² *fidicinam* ¹ *Actum*
amat ³ *hic Chærea* ¹⁵ *est de Phæ-*
 LA. ⁴ *Hem!* ⁵ *quid?* ⁶ *amat?* *an scit jam ille* ⁷ *quid*
meretrix fiet? *meretricis*
An ⁸ *in astu venit?* ⁹ *aliud ex alio malum.* *irretitus*
 PA. ¹⁰ *Here, nè me stettes: me u impulsore* ¹² *hac non*
facit. *blanditiis.*
 LA. *Omitte de te dicere: ego* ¹³ *te, furcifer,* *Hoc est*
Si vivo: sed ¹⁴ *istuc, quidquid est, primū* ¹⁵ *expedi.* ²⁰ *Canen-*
 PA. ¹⁶ *Is pro illo* ¹⁷ *Eunucho ad Thaidem deductus est.* *tem citha-*
 LA. *Pro Eunucho-n?* PH. *sic est,* ¹⁸ *hunc* ¹⁹ *pro mæ-*
cho postea *ginem quā*
²⁰ *Comprehendere* ²¹ *intus* & ²² *constrinxere.* *vitiavit.*
 LA. ²³ *occuldi!* ³ *In hac*
 PA. *Audaciam meretricum* ²⁴ *spesta.* LA. *nunquid est* *urbe, vel,*
Aliud ²⁵ *mali* ²⁶ *damni-ve, quod non dixeris,* *in ædibus*
²⁷ *Reliquum?* PA. ²⁸ *tantum est.* LA. *cesso-n* ^{huc} *Thaidis.*
²⁹ *introrumpere?* ⁴ *Dolentis*
 PA. ³⁰ *Non dubium est, quin mihi magnum* ³¹ *ex hac* *vel indign-*
re sit malum, *antis.*
Nisi quia ³² *necesse fuit hoc facere,* ³³ *id gaudeo,* *Tu di-*
cies? ⁶ *Chærea.*
⁷ *Quid*
⁸ *In urbem Athenas ex Piræo. Est enim hic astu nomen in-*
declinabile, significatque urbem. Astu enim Græcè urbs dicitur. In-
de astu dicitur pro astutia & calliditate: nam qui in urbibus ver-
santur, ut plurimum astutiores sunt. Invenitur & astus, astus, astui,
masculini generis, & astu indeclinabile neutrius generis pro astutia.
Inde astutus, id est, callidus. 9 Scilicet oritur, nascitur, id est, nulla
calamitas sola: malum enim mihi ingeminatum est: ex adventu e-
nim Chærea in astu, fidicinæ illius amor natus est. Aliud enim ma-
lum computat Eunuchum: aliud, quod minor filius coeperit amare
meretricem. 10 Here, nè me aspicias fixis oculis. Conscientia tre-
pida Parmeno vultum terrore & iracundia plenum non sustinet: &
purgationem priorem repetit. 11 Suasore, meo consilio. 12 Non
amat Chærea. 13 Scilicet puniam, malè trahabo. Apopsiepis. 14 De
Chærea. 15 Explica, narra. 16 Chærea. 17 Quem emerat frater.
18 Filium tuum. 19 Tanquam esset mæchus seu adulter. 20 Ce-
perunt. 21 In ædibus Thaidis. 22 Vinculis alligarunt. 23 Pe-
rii! Ejulantis. 24 Considera. 25 Ob comprehensum & confri-
ctum filium Chæream. 26 Ob emptionem Eunuchi factam viginti
minis. 27 Restat? 28 Nihil præterea restat. Sic Hecyr. 5, 3. Tan-
tum-ne est? Tantum. 29 Violenter ingredi domum Thaidis? 30 Se-
cum hoc loquitur. 31 Propter hanc deductionem, & comprehensio-
nem, vel manifestationem facti. 32 Oportuit indicare rem patri, ut
succurreret filio suo Chærea comprehenso. 33 Propter id.

1 Per me, 2 Propter me 3 hisce aliquid esse eventurum mali :
mea opera. Nam jam diu aliquam 4 causam quarebat 5 senex,
Sic And. 1, 5 Quamobrem 6 infigne aliquid faceret iis : 7 nunc
propter repperit.

me illam
desipi miseram finam ? 2 Meretricibus. 3 Occasionem. 4 Laches.
5 Propter quam. 6 Aliquid magnum & egregium facinus. 7 Se-
nex nunc reperit causam insignis facinoris faciendi.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

1 Pythias egrediens
Parmeno-
nem irri-
det plus
satis cre-
dulum, &
quod pro-
pterea se
ipsum pro-
diderit, &
decipien-
dum præ-
buerit : si-
mul dicit,
quid intrus
egerit se-
nex.
2 Paulo
ante.
3 Laches.
4 In ædes
Thaidis.
5 Indu-
ctus in errorem, falso existimans filium esse colligatum. 6 Soli. Ar-
chaimus : nam veteres dicebant in genitivo, soli, sola, soli, & in
dativo solo, sola, solo. 7 Joco, pro re ridenda, ridicula. *Ridiculum*
enim dicitur sermo risum movens. 8 Senex. 9 Quod Pythias tan-
topere ridet ? 10 Propter id. Pergit ancilla ridere. 11 Alloquar.
12 Parmeno. Omnia sunt verba ridentis. 13 Pythias. 14 Fatua,
quæ tanto cachinno rides, quasi fatua. 15 Guyerus legit *miserè*, id
est, valde. 16 Deridendo. 17 Quare sic risisti ? 18 Quam tu es.
19 Interjectio irridentis : nam identidem Pythias loquendo in tan-
tum risum resolvitur, ut loqui non possit. 20 Quos jocos, quam
ridendi materiam in domo Thaidis præbueris, scilicet ex errore &
metu nimio senis, credentis constrictum filium se offensurum in do-
mo Thaidis.

PY. 1 **N**Unquam adepol quidquam jam diu,
quod magis vellem evenire,
Mibi evenit, quàm quod 2 modò 3 senex intrò 4 ad
nos venit 5 errans.
Mibi 6 solæ 7 ridiculo fuit, quæ, quid 8 timeret, sci-
ebam.
PA. 9 Quid hoc autem est ? PY. nunc 10 id prodeo,
ut 11 conveniam Parmenonem.
Sed ubi obscuro 12 est ? PA. me querit 13 hæc. PY. at-
que eccum video : adibo.
PA. Quid est 14 inepta ? quid tibi vis ? quid rides ?
pergi-n' ? PY. perii !
Defessa jam sum 15 misera te 16 ridendo. PA. 17 quid
ita ? PY. rogitas ?
Nunquam pol hominem 18 stultiorem vidi, nec vi-
debo : 19 ah !
Non pote satis narrari, 20 quos ludos præbueris intus.

At etiam ¹ primo ² callidum & ³ disertum credidi ¹⁰ hominem.

PA. Quid? PY. illico-ne credere ea, quæ ⁴ dixi, oportuit te?

AN ⁵ pœnitebat flagitii, te ⁶ autore quod fecisset

⁷ Adolescens, ⁸ ni miserum? insuper etiam ¹⁰ patri ¹¹ indicares?

Nam ¹² quid ¹³ illi credis animi tum fuisse, ubi ¹⁴ vestem vidit

Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis te perisse?

PA. ¹⁵ Ehem! quid dixi pessima? an mentita es? etiam rides?

¹⁶ Ita-n? ¹⁷ lepidum tibi visum est, ¹⁸ scelus, nos ¹⁹ irridere? PY. ²⁰ nimium.

PA. ²¹ Siquidem istuc impune habueris. PY. ²² verum. PA. ²³ reddam hercle. PY. ²⁴ credo:

Sed ²⁵ in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minitare:

Orator, & à consequenti doctus, rerum peritus, quod disertus tales esse soleant. Ita apud Plaut. doctus & callidus Epid. 3, 3, 47. Cic. in Orat. Disertos vidi plurimos, eloquentem vero neminem. 4 Ego Pythias mulier. 5 Scilicet te, id est, an non satis videbatur, id flagitium adolescenti pramonstrasse? an non satis visus es tibi peccasse, quod flagitii auctorem adolescenti te prœbuisi, nisi insuper proderes eum? Donatus: an parvum videbatur? Cic. Tam diu te Cratippum audire oportet, donec poeniteat, quantum proficias. 6 Suadere & consulente. 7 Chærea. 8 Nisi. 9 Præterea. 10 Lacheri. 11 Proderes? 12 Quem animum credis illum tunc habuisse? 13 Chærea. 14 Eunuchi. Dicitur autem rectè: Indutus sum hanc vestem, vel hanc veste. 15 Indignantis & dolentis. 16 Ordo est: Scelus, ne, id est, an, irridere nos visum est tibi ita lepidum? 17 Festivum, jucundum, sublimitate plac ns. 18 Scelesta. 19 Illudere. 20 Valde vel plurimum visum est mihi lepidum te irridere. Cum risu profert. 21 Si certe impune feras, nec propter istud puniaris, quod ita me fefelleris. Donatus hæc ad superius Nimium, refert Guyetus qd peram subintelligit, citatque locum ex Andr. 4, 4. M. Nè me attingas scelestè, si pol Glycerio non omnia hec, id est, peream, si hæc omnia Glycerio non omnia dixerò. Alii subaudiunt, tum mirum fuit, vel, tum istud dicat, 22 Ironia. Donatus vult: esse interrogationem irridentis: q. d. credam-ne istuc tibi? ita ne vero ais? ita ne credam futurum? Vultus supplet verba in talibus. 23 Rependam vices, seu gratiam referam: & hoc in malam partem. 24 Te aliquid facturum. 25 In longum tempus, in longam dilationem differetur. 26 Minando polliceris. Q. d. aliquando fortasse istud accider, quod nobis minitaris, sed supplicium tuum jam paratum est.

1 Sine
dilatione
Emphasis
est in vo-
cabulo
jam: nam
opponitur
ejus in
diem.

2 E trabe
pendens
vapulabis.

Mos enimerat Romanis, servos suos, malè meritos, ad trabem sus-
pen- os, virgis cedere. 3 Chæream. 4 Notum, celebrem & con-
spicuum facis. *Nobilitas* autem in utramque partem accipitur. Cic. 2.
Offic. *Testis & Palaris, cujus præter ceteros nobilitata est crudelitas.*
5 Prodis patri. 6 Pater & filius te sic punient, ut cæteris servis
exemplo sive documento esse possis. Supra 5, 5. *Quæ futura exem-
pla dicunt in eum indigna?* 7 Perii, occidi. 8 Talis honor, qualem
vides, id est, maximæ poenæ. Sarcasmus. 9 Pro deductione ejus ad
Thaidem loco Eunuchi. 10 Impensus à Chærea, vel à nobis. Allu-
dit Pythias ad Parmenonis dictum, qui palmariam doli inventionem
sibi fore dicerat. 11 Discedo hinc, jam compos vori: & te jam de-
lusum relinquam cruci paratæ, in qua jam pende- bis. 12 Mea ma-
nifestatione, quam feci de Chærea patri suo. 13 Suas scilicet arro- sione.
Proverbium in eos, qui propria culpa se produnt. Sorices enim
strepitu, aut stridore vocis vel arro- sionis se produnt; unde etiam no-
cturni & per tenebras ab iis, qui attendunt, transfiguntur. *Sed casitè
passi si possit vorari, habet plus dapni, & rixæ multo minus invidia-
tur.* Horat. Ep. 17. l. 1.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

1 Scilicet
erit, vel fa-
ciamus? Ke-
dit ad
Thaidem
Thraso,

GN. 1 Quid nunc? qua spe, aut 2 quo consilio huc
imus? quid 3 inceptas, Thraso?

TH. 4 Ego ne? ut 5 Thaidi me dedam, & faciam
quod 6 jubeat. GN. 7 quid est?

non animo bellandi, ut prius; sed ut deditionem faciat, seque illi
tradat in servitutem: idque Hercules exemplo, qui Omphalæ servi-
vit in lanificio. 2 Quo proposito imus ad Thaidem? Q. d. omnia
expertus es, nec muneribus gratus, nec terroribus metuendus. 3 Fa-
ciendum suscipis? 4 An rogas, quid ego inceptem? 5 Hoc incepto,
ut tradam me in Thaidis potestatem. Proprie dictum est, quod antea
dixit de militia. 6 Quia est victrix. 7 Quare hoc inceptas? Hoc
interrogat, quasi non possit credere, nilitem, qui se fortem jactitat, in
eam posse induci sententiam.

TH. I Quæ

TH. ¹ *Qui minus huic, quam² Hercules servivit³ Thaidi*
³ *Omphala?* GN. ⁴ *exemplum placet.* me dedam
Utinam tibi⁵ committigari videam⁶ sandalio ca- serviam-
put. que? Pro-
Sed quid⁷ fores crepuere ab⁷ eâ: ⁸ quid autem bat ab ex-
hoc est mali? emplo
 9 *Hunc ego nunquam videram etiam: quid-nam* Herculis,
¹⁰ *properans¹¹ hinc¹² profilit?* ut supra
 ab exem-
 plo Pyr-
 rhi, & ar-
 gumenta-
 tur à Majore ad Minus. 2 Jovis & Alcmenæ filius, vir fortissimus.

3 Lydiæ reginæ, quam Hercules ita amasse dicitur, ut indutus mulie-
 bri habitu, inter virgines neret, eaque jubente sagittas & clavam, le-
 onisque pellem deponeret. Vid. Ovid. 2. Fast. & Propert. l. 3, 4 Ex-
 emplum tuum probò, quod tibi imitandum proposueris. Ridet Thra-
 sonem Gnatho. 5 Demulceri, contundi, percuti. Hoc submissa vo-
 ce ad spectatores dicit: 6 Calceo, crepida. 7 Thaide, vel ab ipsius
 Thaidis domo. 8 Eunuchi habitu Chæream videt, à quo terretur,
 tanquam à novo rivali. 9 Chæream. 10 Festinans. 11 Ex domo
 Thaidis. 12 Prodit? Properabat enim præ gaudio, quærens Parme-
 nonem, cui suum gaudium narraret.

ACTUS V. SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA, GNATHO,
 THRASO.

CH. ¹ *Populares! ecquis me vivit hodiè² for-* Cives,
³ *tunator?* qui estis
 de populo.
 4 *Nemo hercle quisquam: nam⁴ in me planè Dii* Qui alias
potestatem suam à se vitia-
 tam Pam-
 philam
 gaudebat
 Chærea,
 eandem
 quod per-
 missu sit
 5 *Omnem offendere, cui tam subito tot⁵ congruerint*
 6 *commoda.*

PA. ⁷ *Quid⁸ hic letus est?* CH. ⁹ *ô Parmeno mi,*
¹⁰ *ô mearum¹⁰ voluptatum omnium*

parentis habiturus uxorem, nunc exultat. Compara Phorm. 5, 6.
 Tum etiam miles Thraso Gnathonis parafiti precibus in partem amo-
 ris à Thaide recipitur. 2 Felicior? Quia scilicet ducturus sum
 Pamphilam uxorem. 3 Inter omnes populares est me fortunator.
 Subjectio five responsio. 4 Erga. 5 Confluxerint, contigerint, in u-
 num collata sint. 6 Prospera. 7 Propter quid, cur. 8 Chærea.
 9 Communicat cum Parmenone suam læticiam, refertque illi accep-
 tam suam fortunam. 10 Deliciarum.

1 Quia alicujus sapientiae fuit hinc consilium invenire. 2 Tanquam audax. 3 Tanquam confans. 4 Archaismus seu Pleonasmus. 5 Cognitum. 6 Atticam. 7 Desponsatam, promissam. 8 Gratulationis formula. 9 Sicut se ex animo dico hoc bene factum esse. 10 quod tibi Pamphila promissa est. 11 Chæream. Hoc vultu mutato & turbato ait. 12 Præterea. 13 Securus, in tuto, sine perturbacione ulla aut contentione, quod primas habet apud Thaidem. Metaph. a navigantibus: hic enim mari & tempestatibus omnis amica mobilitas & instabilitas comparatur. Sic Andr. 4. *Omnis res jamest in vado*: & Act. 3. 1. *Ego in portu navigo*. 13 Familia, id est, summa est concordia inter fratrem Phædriam & Thaidem post Pamphilæ nuptias. 14 Thais patrem nostrum Lachetem patronum seu defensorem elegit, cepit. 15 In defensionem seu patrocinium & tutelam. *Cliens* enim is dicitur, qui in tutela alicujus est, & patrem suum seu advocatum habet. *Patronus* enim est, qui agit causam, sed accusati, non accusantis, dictus quasi pater, ut supra diximus: *Cliens* defensione indigens, id est, litigator, qui patronum colit & sequitur, ut ab eo defendatur. A *Cliens* fit *clientela*, quod significat fidem, tutelam: unde *committere se in clientelam alicujus*, est sese alterius clientem profiteri, & ejus patrocinio ac fidei se committere. 16 Familia nostra. 17 Phædria. 18 Certe illa est tota ejus: hic enim *scilicet* affirmative sumitur. 19 Alterum. 20 Propter quod. 21 Exurbatur. 22 Phædria. 23 Ubiqueque est. 24 Et amorem suum esse instat tranquillo, & militem pelli foras. 25 Visam an sit domi. 26 Sine remedio. 27 Omnino ita esse opinor, quod perpetuo perieris. 28 Dicam, referam. 29 An Parmenonem laudem? 30 Deducerem pro Eunuchio ad Thaidem. 31 Scilicet laudem.

¹ Incipere? an ² fortunam collaudem, quæ ³ guberna-
trix fuit,
⁴ Quæ tot res tantas, tam opportunè in unum con-
cluserit diem? an
Mei patris ⁵ festivitatem & ⁶ facilitatem? ò Ju-
piter!
Serva obsecro ⁷ hæc nobis bona. PH. ⁸ Dii voftram
fidem! ⁹ incredibilia
Parmeno modò quæ narravit: sed ubi est ¹⁰ frater?
CH. ¹¹ præfio est. PH. ¹² gaudeo.
CH. Satis ¹³ credo: nihilest Thaidem hac, frater,
tuâ dignius,
Quod ametur: ita nostræ est omni ¹⁴ faulrix fami-
liæ. PH. ¹⁵ hui! ¹⁶ mihi
¹⁷ Illam laudas? TH. perii! quânto fpei est ¹⁸ mi-
nus, tantò magis amo.
¹⁹ Obsecro, Gnatho, in te spes est. GN. quid vis fa-
ciam? TH. perfice hoc
Precibus, ²⁰ pretio, ²¹ ut hæream aliqua in parte
tamen apud Thaidem.
GN. ²² Difficile est. PA. ²³ si quid collibuit, novi te:
²⁴ hoc si effeceris,
²⁵ Quod vis donum & præmium à me optato, ²⁶ id
optatum feres.

¹ Quod
pro Eunu-
cho fim in-
troducitu.
² Quæ re-
rum huma-
narum do-
mina, &c.
Cic. pro
Marcello.
³ Dire-
ctrix in
²⁰ eo facto.
⁴ Quæ res
tam pro-
fperas, &
tanti pon-
deris tam
tempesti-
ve &
apte in
unum
contulit
diem?
⁵ Comi-
tatem.
²⁵ ⁶ Benig-
nitatem,
fcilicet
collau-
dem?
⁷ Has
prosperi-
tates, nè contaminentur aliqua ægritudine, id est, fac ut aliquam-
diu istæ prosperitates sint duraturæ. ⁸ Hic introducitur Phædrîa
domo sua veniens, ut cum fratre gaudeat: audierat enim, quæ
ista essent apud Thaidem ex Parmenonis relatione. ⁹ Sunt.
¹⁰ Chærea. ¹¹ Præfens est. Loquitur autem de se in tertia per-
sona. ¹² Et te adesse, & te res tuas ex animi tui sententia gese-
sse. ¹³ Te gaudere. ¹⁴ Faver. ¹⁵ Interjectio ridentis & a-
toris dicta. ¹⁶ Qui illam optime norim, & amator ejus fim?
adem forma sententiæ in Adolph. 3, 4, 35. *Vigilantiam tuam tu
mi narras?* ¹⁷ Thaidem. ¹⁸ Ovid. 2. Fast. *Quodque minor
est, hoc magni ille cupit,* ¹⁹ Te, ut me in hac re adjuves.
²⁰ Pecunia, donis. ²¹ Ut maneam, id est, ut mihi sit aliquid loci
apud Thaidem, aliquo numero habeat. ²² Hoc perficere, quod
feceris. ²³ Si quid capeffis aut fufcipis faciendum facile id potes
perficere: tuam enim novi industriam & solertiam. Elliptis. ²⁴ Ut
hæream aliqua in parte apud Thaidem. ²⁵ *Εὐχαριστησέ με*
ἢ τοι χάριται. Menander. Copiose Donatus. ²⁶ Quod
optaveris, auferes, habebis.

1 Ita-ne feram à te donum & præmium quodvis si effecero quodvis? 2 Tu feres id optatum. 3 Ut sis in aliqua parte apud Thaidem. 4 Aperta sit. 5 Non vocato, quamvis non sim invitatus ad convivium, sed mea sponte venerim. Parafitica optatio, quam signat ejusdem loci atque ordinis homo apud Plautum Captiv. 1, 1, 1. & 2. *Juventus nomen indidit sorto mihi, Eo quia invocatus soleo esse in convivio.* 6 Spondeo. 7 Quod hoc optatum feres. 8 Me parabo ad id, ac viribus utar. Sic parturiunt montes, & nascitur ridiculus mus. *Accingi* est idem quod *παρονομαζειν*, a veterum Romanorum more, qui veste longa, id est, toga impediti, opus aggredientes accingebantur. Virg. *Accingunt omnes operi*, id est, expediunt se ad opus. Ab eodem more est *prosinustus*, id est, ad pugnam preparatio. *Prosinustus* autem dictus est, quod in prima ordinibus ante pugnam fieret. 9 Loquentem. 10 Tu Phadria & Cherea. 11 In ædibus Thaidis. 12 Conspicio, video. 13 Partibus locis urbis, in quibus moratur amica. 14 Confissus sum vestra amborum clementia, tua & fratris. 15 Præcipio tibi, ut dux edicit militibus suis. 16 Ante ædes Thaidis. 17 Invenero. 18 Posthac. 19 In hac platea. 20 Hac mihi eundum seu transeundum fuit. 21 Lementis & dehortantis. 22 Fieri. 23 Non muto consilium, sic stat sententia, certum est. 24 Donatus subintelligit *amicum, ingenium, morem*. *Tò morem* magis placet. 25 Insolentem, id est, tantam vestram superbiam. Sic in Andr. 4, 5. *Optime hostes per Crito antiquum obdormis.* 26 Abi, confer te paululum in istum locum, quem tibi ostendo.

GN. 1 Ita-ne? TH. 2 sic erit. GN. 3 hoc si efficit, postulo ut tua mihi domus
Te presente, absente, 4 pateat, 5 invocato ut sit locus
Semper. TH. 6 do fidem ita 7 futurum. GN. 8 accingar. PH. quem hinc ego 9 audio? 30
O Thraso! TH. 10 salvet PH. tu fortasse, quæ facta
11 hic sient,
Nescis. TH. scio. PH. cur te ergo in his ego 12 conspici-
cor 13 regionibus?
TH. 14 Vobis fretus. PH. scis quàm fretus? miles
15 edico tibi,
Si in 16 platea hac te 17 offendero 18 post unquam,
quod dicas mihi,
Alium 19 querebam, 20 iter hac habui: periisti.
GN. 21 eja haud sic 22 decet. 35
PH. 23 Dictum est. GN. non cognosco 24 vestrum
tam 25 superbum. PH. sic erit.
GN. Prius audite paucis: quod cum dixero, si placuerit.
Facitote. PH. audiamus. GN. tu 26 concede paulum
istuc, Thraso.

Th. 13 que Me 2, vium rum illa suffi gru ad h cum 25 a fas fasti tia de l non ribu pori feili alter

Th. 13 que Me 2, vium rum illa suffi gru ad h cum 25 a fas fasti tia de l non ribu pori feili alter

¹ Principio ego vos ambos ² credere hoc mihi vehementer velim,
 Me, ³ hujus quidquid faciam, id facere ⁴ maximè causà meà :
 Verum ⁵ idem si vobis prodest, vos non facere ⁶ inscitia est.
 PH. Quid id est ? GN. militem ⁷ ego ⁸ rivalem ⁹ recipiendum ¹⁰ censeo. PH. ¹¹ hem !
¹² Recipiendum ? GN. cogita ¹³ modò : tu hercule cum ¹⁴ illa, Phædria,
 Et libenter ¹⁵ vivis, ¹⁶ etenim bene libenter vicitas,
¹⁷ Et quod des paulum, & necesse est ¹⁸ multum accipere Thaidem.
 Ut tuo amori ¹⁹ suppeditare possit sine sumptu tuo, ad
²⁰ Omnia hæc magis ²¹ opportunus, nec magis ex usu tuo
 Nemo est : principio & ²³ habet quod det, & dat nemo ²⁴ largiùs.
²⁵ Fatuus est, ²⁶ insulsus, ²⁷ tardus, stertit noctes, que & dies.
 Neque tu ²⁸ istum metuas nè amet ²⁹ mulier : ³⁰ pel-las facile, ubi velis.

¹ Impri-mis.
² Hanc habere mi-
⁴⁰ hi fidem.
³ Scilicet rei, vel in hac re.
⁴ Præci-puè prop-ter meam utilitatem.
⁵ Quod faciam & dicam
⁴⁵ Stolidi-tas, igno-rantia
⁶ esset.
⁷ Qui mi-hi & vo-bis bene cupio.
⁸ Jenu-lum, ejus-dem mere-tricis ama-torem.
⁹ Admir-tendum ad rivalem ?

Thaidem. ¹⁰ Judico. ¹¹ Indignantis est. ¹² Snares rivalem ?
¹³ Tantummodo. ¹⁴ Thaide. ¹⁵ Apud illam versaris. ¹⁶ At-que tum quidem genio indulgere, epulari & lautè convivari juvat.
 Meretricum enim hæc consuetudo, quam Philotis tangit. Hecyr. ¹⁷ 1, 2, 17. & ¹⁸ antiqua ut consuetudine Agitarem inter vos libere convi-vium.
¹⁷ Et paululum tibi est, quod illi dare possis. ¹⁸ Dono-rum. Tibul. El. 4. 1. 2. Nec profunt Eligi, nec carminis auctor Apollo : Illa cava pretium flagitat usque manu.
¹⁹ Sc. sumptus, alii exponunt, sufficere, suppetere. ²⁰ Quæ necessaria sunt in amore illo. ²¹ Con-gruus, id est, aprior. ²² Utilitate tua, id est, utilior tibi nemo est ad hæc omnia, quam Thrafo, scilicet ut sine sumptu tuo & victites cum Thaide, & Thais multum accipiat. ²³ Thrafo. ²⁴ Copiosius. ²⁵ Insipidus, & sine aliquo condimento civilitatis inepta loquens : à sapore ciborum sumptum. ²⁶ Sine sale, id est, gratia, movensque fastidium suis ineptiis. Id enim *sal* significat : nam *sales* sunt face-tiæ seu urbanitates. Inde *salsus* homo dicitur, id est, facetus, lepi-dè loquens. Inde *insulsus*, a mutato in *u*, quasi non salsus, id est, non urbanus, non facetus, sed illepidus : ut *insulsus* homo, qui moribus est illepidus & inelegantibus : sic *insulsa* oratio, quæ nihil leporis habet. ²⁷ Ingenio & sensu obtusus & hebes. ²⁸ Talem, scilicet militem. ²⁹ Thais. ³⁰ Repellas eum ab ea uno atque altero verbo.

1 Quid
agemus?
Præfens
pro futu-
ro. Sic
infra:
Dignus est
GN. Thrafo
ubi vis,
accede.
TH obse-
cro te, quid
agemus?
2 Est, vel
considera.
3 Præci-
pium.
4 Con-
vivio
excipit.
tractat,
invitat,
Virg.
Æn. 3.
Illos por-
tibus
Rex acci-
piebat in
ampli.

PH. ¹ Quid agimus? GN. præterea ² hoc etiam,
quod ego vel ³ primum puto,
⁴ Accipit hominem nemo ⁵ melius prorsus, neque
⁶ prolixius,
PH. Mirum, ni ⁷ illoc homine ⁸ quoquo pacto opus
est. CH. ⁹ idem arbitror.
GN. Rectè facitis: unum etiam hoc vos oro, ut me
in ¹⁰ vestrum gregem
Recipiatis: ¹¹ satis diu hoc jam SAXUM VOLVO.
PH. ¹² recipimus. 55
CH. ¹³ Ac libenter. GN. at ego ¹⁴ pro istoc, Phæ-
dria, & tu Chærea,
¹⁵ Hunc ¹⁶ comedendum & ¹⁷ deridendum vobis
¹⁸ præbeo. CH. placet.
PH. ¹⁹ Dignus est. GN. Thrafo, ²⁰ ubi vis, ²¹ ac-
cede. TH. obsecro te, quid ²² agimus?
GN. Quid? ²³ isti te ignorabant: postquam eis
²⁴ mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum ²⁵ facta & ²⁶ virtutes
tuas, 60
⁵ Lautius, quàm Thrafo. Refertur hæc vox ad apparatus.
⁶ Largius, liberalius: nam *prolixus* interdum significat largum.
Hæc vox refertur ad copiam. ⁷ Milite Thrafone. ⁸ Quocunque
modo sit opus, indigenus. ⁹ Sc. opus esse illo homine. ¹⁰ Ve-
stram societatem & consortium admittatis, ut ego sim unus ex nu-
mero vestro. Cic. *At vellent in veterem gregem restituisse.* ¹¹ Jam
satis longo temporis spatio servivi militi, satis diu id ago, ut ha-
beatis militem, cujus sumptibus meretricem foveatis, & me in ve-
stram recipiatis fidem & societatem. Igitur cupio liberari ista mo-
lestia, quam hæcenus passus sum à Thrafone. *Saxum* enim *volvare*
dicuntur, qui inextricabili labore, cujus exitum videre non possunt,
atque inutili fatigantur. Proverbium sumptum est à fabula Sisy-
phi, qui ob latrocinia à Theseo occisus, hæc pœma apud inferos ple-
cti dicitur, ut grande saxum supra montem volvere cogatur, nec
quicquam proficiat. Quia cum ad apicem reduxit, continuo rela-
bitur, atque ita miser inexhausto & inutili labore fatigatur. Vide
Ovid. Met. 3. Aptè stolidum militem *saxum* vocat, se ipsum *Sis-
yphum*. Plaut. Mil. 4. 2. de milite Pyrgopolynice: *Nullum hoc stoli-
dum saxum.* ¹² Admittimus te in gregem nostrum. ¹³ Te reci-
pimus. ¹⁴ Pro ista re, pro isto beneficio, quod me admittitis in ve-
strum gregem. ¹⁵ Fatuum Thrafonem. ¹⁶ Bonis evacuandum:
quantum ad rem familiarem consumendum. ¹⁷ Illudendum. ¹⁸ Of-
fero. Al. *propino*, eodem sensu, quo usurpatur ab iis, qui se invicem
ad pocula invitant. ¹⁹ Qui comedatur ac derideatur. ²⁰ Quando.
²¹ Ad nos. ²² Agemus? ²³ Phædria & Chærea te non noverant.
Ironia sed quam non intelligit miles. ²⁴ Ambiguum est: nam sunt
boni mores & mali. ²⁵ Geſta militaria. ²⁶ Ironia.

1 Impetravi. TH. *benè fecisti : gratiam habeo maximam.*

Nunquam etiam fui 2 usquam quin me omnes amarent plurimum.

GN. 3 Dixi' ego vobis, in 4 hoc esse 5 Atticam elegantiam?

PH. Nil 6 præter promissum est : 7 ite hac : 8 vos valete, & 9 plaudite.

4 Milite Thrasone residere. 5 Facundiam sive venustatem veram, germanam, summam. Ironia. Et benè *Atticam* dicit : nam inter reliquos Græciæ populos, lepos quidam & festivitas quasi vernacula & peculiaris adest Atticis, adeo ut Romani scriptores, quoties aliquid egregiè laudare voluerint, quo nihil splendidius aut elegantius dici possit, *Atticos sales, Atticos lepores, Atticam eloquentiam* appellare consueverint. 6 In descriptione militis, id est, omnia promissio tuo respondent, & nihil extra illud est, id est, promissum, Thrasonem stultum & ineptum esse, & ex iis, quæ vidimus, hoc præstitum esse non dubitamus. 7 Commessatum ad militem, vel ad Thaidem. 8 Spectatores. 9 Congratulamini Poetæ. Quando placuerat fabula, tunc solebant edere plausum.

1 Otrind
quod vo-
hui, scilicet
ut te re-
ciperent.
2 In ali-
quo loco.
3 Alloqui-
tur Gna-
tho Phæ-
driam &
Chæream.

HEAUTONTIMORUMENOS PUBLII TERENTII

Carthaginienſis Afri.

ACTA 2 LUDIS MEGALENSIBUS L. COR- 1 Exhi-
NELIO LENTULO ET L. VALERIO FLACCO bita, reci-
ÆDILIBUS CURULIBUS. 3 EGERUNT L. tata.
AMBIVIVS TURPIO, ET L. ATTILIUS 2 Qui sunt
PRÆNESTINUS. 4 MODOS FECIT FLAC- instituti
CUS CLAUDII. GRÆCA EST MENANDRU. in hono-
ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS. DE- rem mag-
INDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM na Deæ
III. M. JUVENTIO ET TI. SEMPRONIO Cybeles.
CONSULIBUS ANNO AB URBE CONDITA 1 Actores
DXCI. ANTE CHRISTUM NATUM CLXI. fuerunt,
actioni

refuerunt. 4 Musicus fuit. *Modi* fuerunt harmoniæ, quæ non
Poetis, sed Musicæ artis perito temperabantur.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ANTIPHILA, meretrix.
BACCHIS, meretrix.
CHREMES, senex.
CLINIA, adolescens.
CLITIPHO, adolescens.
DROMO, servus.

MENEDEMUS, senex.
NUTRIX.
PHRYGIA, ancilla.
S O S T R A T A , matro-
na.
SYRUS, servus.

PERSONÆ MUTÆ.

ARCHONIDES, senex.
CRITO, senex.
PHANIA, senex.

PHANOCRATES, senex.
PHILTERA, anus.
SIMUS, senex.

IDIOMATA PERSONARUM PRÆCIPUARUM.

Menedemus, non magni ju-
dicii, ac parvi animi in re-
genda familia, vehemens in
quam inclinat partem, in
filium primum durior, mox
benignior.

Chremes, judicio & consilio
major, in aliorum rebus
prudenter, quam suis, com-
missa tamen per impruden-
tiam potest restituere.

Clinia, patrem timens, & in
amore fidelis.

Clitipho, ardentissimus, & sui
in amando impotens.

Bacchis, artium meretricia-
rum perdocta & superba.

Syrus, Vaser servus, callidus
& audax in fruendis dolis.

Soltrata, mariti reverens, sed
benignior in liberos.

Dromo, tardus ac lentus.

RATIO NOMINUM.

Antiphila, ἀντί & φίλη
q. d. redamans.

Bacchis, ἀ βάχχος, quod sig-
nificat vel furore percitum,
vel Liberum Patrem, quasi
dicas, vel furibundam, vel
temulentam.

Chremes, vide Andriam.

Clinia, ἀ κλίω, vel quod fugi-
endo declinaret morositat-
em patris, vel quod paren-
tem fecit in se inclinare.

Clitipho, ἀ κλειπός, inclutus,

ex κλέω, celebros, & φαί,
lux, q. d. inclutum lumen.

Dromo, vide Andriam.

Menedemus, ἀ μίνος, animus,
vel robur, & δένος po-
pulus, q. d. robur populi,
quod potens famulorum
turbam aleret.

Phrygia, gentile nomen.

Soltrata, ἀ σώζειν servare:
quia servavit filiam, ex ma-
riti consilio interficiendam.

Syrus, gentile nomen.

HEAUTONTIMORUMENI

ARGUMENTUM,

C. SULPITIO APOLLINARI

AUCTORE.

IN¹ militiam proficisci² gnatum Cliniam,
³ Amantem⁴ Antiphilam,⁵ compulsi⁶ durus
⁷ pater :

⁸ Animique sese angebat,⁹ facti pœnitens.

Mox¹⁰ ubi reversus est,¹¹ clam patrem¹² divertitur

Ad¹³ Clitiphonem : ¹⁴ is amabat¹⁵ scortum Bac-
 chidem.

Cum accesserit¹⁶ cupitam Antiphilam Clinia,

¹⁷ Ut¹⁸ ejus Bacchis venit amica, ac¹⁹ servula

Habitum gerens²⁰ Antiphila, ²¹ factum id, ²² quo
²³ patrem

Suum celaret Clitipho : ²⁴ hic²⁵ technis Syri

²⁶ Decem minas²⁷ meretriculæ²⁸ aufert²⁹ a sene. 10

Antiphila Clitiphonis reperitur³⁰ soror.

³¹ Hanc Clinia, ³² aliam Clitipho uxorem accipit.

absentiam filii. 9 Talis duritiei pœnitentia ductus : quia jam abierat
 filius. 10 Postquam rediit Clinia ex militia domum. 11 Nesciente
 patre. 12 Divertit se, desectitur. 13 Chremetis filium. 14 Cli-
 tippo. 15 Meretricem. 16 Amatam. 17 Tanquam. 18 Clinia.
 19 Tanquam ancillæ Bacchidis. 20 Scilicet venit. 21 Id factum
 est, ut ita veniret Antiphila pauperula. 22 Ut. 23 Chremetem.
 24 Clitipho. 25 Dolis, artibus. 26 Centum coronatos. 27 Bac-
 chidi, cui promiserat. 28 Extorquet. 29 Chremete. 30 Quod esset
 filia Chremetis. 31 Antiphilam uxorem. 32 Dimissa Bacchide. Nam
 si intelligeret Bacchidem, dixisset alteram.

¹ Bellum.
² Filium
 suum uni-
 cum.
³ Qui
 amabat.
⁴ Puellam.
⁵ Pluribus
⁶ objurgati-
 onibus.
⁷ Acer-
 bus.
⁸ Mene-
 demus.
⁹ Et ex-
 cruciabat
 se ipsum
 Menede-
 mus in
 animo
 propter

ALIUD M. ANT. MURETI.

CHremes Solstratæ uxori gravidæ imperat, si puel-
 lam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit
 hæc immanitas in veterum moribus, ut, cum fera
 nulla sit, quæ foetus suos non diligit, ipsi quos alere nol-
 lent liberos, eos recens natos aut interficere, aut expo-
 nere fas putarent. Solstrata puellam enixa (ut est mater-
 nus

nus semper animus clementior) vitam ei adimere non
 sustinuit, sed pauperculæ cuidam anui Corinthiæ Phil-
 teræ nomine, exponendum dedit: etiamque muliebri
 quadam superstitione, anulum de digito detractum suo,
 iussit, ut una cum puella exponeret. Id, quod tum stul-
 te factum videri poterat, postea puellæ salutis fuit: ejus
 enim annuli ope tandem agnita est à suis. Anus acceptam
 puellam, Antiphilam nominat, educatque ut suam.
 Eam, cum adolevisset, anusque illius filia putaretur, Me-
 nedemi filius Clinia perditæ amare cœpit, prope jam ut
 pro uxore haberet: quod ubi rescivit pater, ita violenter
 tulit, ut filium, assiduitate jurgandi, clam militatum in A-
 siam abire coegerit: tum vero qui filii amorem iniquo a-
 nimo tulerat, multo iniquiore ejusdem absentiam ferre
 cœpit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret,
 qui eum sævitia sua exegisset ex ædibus, aedes, supelle-
 ctilem, familiam vendit, præter, qui servi ad opus ruri
 faciendum, utiles erant; ingentemque sibi agrum compa-
 rat, ubi à prima luce ad noctem non servos modo exer-
 ceret, verum etiam homo sexagenarius servitutem miseris
 modis excruciat suam. Profecto Clinia, Philtera, quæ
 ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ di-
 em morte confecit. Clinia, cum jam menses suas abfu-
 isset, amicæ desiderio reversus, non ausus est patri se in
 conspectum dare, antiquam illius asperitatem veritus, sed
 ad Clitiphonem, Chremetis filium, divertit, quicum ma-
 gna ipsi à puero familiaritas intercesserat. Clitipho, so-
 dalis reditu læsus, Syrus & Dromonem servos (jam au-
 tem advesperascebat) in urbem, ad accersendam Antiphi-
 lam, mittit. Exposuerat eo ipso die Menedemus Chreme-
 ti, quanto sibi desiderio esset filius: parum ut abfuisset,
 quin Chremes, cum primum de reditu Clinia accepit,
 mitteret qui ei nuntiaret: continuit tamen se in diem poste-
 rum; quod ita magis è re illius fore censeret Syrus, sum-
 ma servus & audacia, & astutia: qui cum Antiphilam
 tantum accersere jussus esset, etiam Bacchidem adduxit.
 Erat hæc meretrix, procax, potens, sumptuosa, nobilis,
 cujus se amore haud ita pridem irretierat Clitipho: quo
 autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut
 Bacchidem quidem amicam Clinia, Antiphilam vero u-
 nam de illius ancillis esse simularent: postridie man-
 Chre

Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nuntiat. Ille gaudio amens, filium jamjam videre, jamjam amplecti, jamjam ei se suaque omnia permittere cupiebat. At Chremes, cave, inquit, faxis: hoc enim modo & te & eum, & rem una perdideris tum: simul ei ostendit, quot incommoda capturus sit, si am molli esse se, tamque infracto animo ostenderit. Cliniae amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non tam pauperculam esse, aut parvo contentam, ut antea; sed sumptuosam, gemmis atque auro colludentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferundo ore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat. Quin tu ita potius agito. Humane quidem & comiter accipito filium: istud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto: tum si ille, quod amicæ det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet: falli te nito: ita & eum commodius retinebis apud te, & sumptum facies minus. Hæc Chremes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, cæcum domi. Interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipso contereret: jamque inibi erat, cum eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum allaciam moliatur. Injecit in sermone Syrus mendacium à se pro tempore confictum: anum Corinthiam, Amphilaë (ita enim putabatur) matrem, mille drachmas tutuo accepisse à Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hæc aguntur, anulum suum agnovit Sostrata, ejusque indicio, Amphilam filiam suam esse cognovit. Gaudio exsiliens, omnem rem desert ad virum, qui, ea leviter objurgata, obperitam tamen filiam ipse quoque gavissus est. Jam omnia in tranquillo erant; absque Bacchide fuisset. Sed & quomodo decem excudendæ erant argenti minæ, & periculum erat, nè aliqua eam Chremes filii amicam rescisceret. Ibi Syrus audax consilium init, quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commode è tam impedito negotio expediret. Primum igitur premeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam. Dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis

phonis amicam esse : orabimusque, ut eam domi suæ dies aliquot esse patiat; teque id celatum velit. Porro Clinia filia tuæ, quæ modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicet; eamque petet uxorem. Quid tum? pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ nuptæ ornamenta coemat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi. Jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & eo pompam omnem suam transduxerat. Chremes primo non satis consilium illud probare: at illam certe, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita erat pignori, quin dissolvas, facere honeste non potes. Ego vero, inquit Chremes, & libenter quidem. Imo vero, inquit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ita enim facilius credet Menedemus, eam illius esse. Sit ita sane. Numeratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret. Interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tandem, cum prius Antiphilam Clinia collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus delinitus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi biduo explicari potest.

1768. PRO
 when he was out from prison
 in the morning

PROLOGUS.

NE cui sit vestrum mirum, cur² partes³ seni¹ Ne

⁴ Poeta⁵ dederit; ⁶ quæ⁷ sunt adole-
scuntium :

⁸ Id primum dicam : deinde, ⁹ quod veni, eloquar.

¹⁰ Ex integra¹¹ Græca¹² integram Comœdiam

Hodie sum¹³ acturus¹⁴ Heautontimorumenon :

¹⁵ Duplex¹⁶ quæ ex¹⁷ argumento facta est simplici.

¹⁸ Novum esse¹⁹ ostendi, & ²⁰ quæ esset : nunc,

²¹ qui scripserit,

Et²² cuja Græca sit, ni partem maximam

Existimarem scire vestrum, id dicerem.

Nunc quam ob rem²³ has partes didicerim, ²⁴ pau-

cis dabo ?

cium, munus. 3 Mihi qui sum senex. 4 Terentius. 5 Commiserit,

commendaverit. 6 Quæ spectant ad homines floridæ ætatis. 7 Pro-

priæ. 8 Id non antecedens hic respicit, nempe *cur partes seni Poeta*

dederit, sed quod continuo subjungitur, *Ex integra Græca*, &c. Guy-

etus transponit voces : *Id deinde dicam, primum, quod vni, eloquar.*

9 Propter quod, quare in medium prodierim. 10 Scilicet *transla-*

tam. 11 Menandri. Nam ex Menandro omnes transfulit, præter

Phormionem & Hecyram, quas ex Apollodoro traduxit. 12 Inte-

gram Latinam, id est, integri dramatis, unius auctoris, non mistam &

duabus fabulis : uti Andriam calumniabatur Lavinius ex Andria &

Perinthia contaminatam. 13 Recitaturus. 14 Se ipsum excrucian-

tem, se ipsum punientem : eo quod senex Menedemus, cui primas in

fabula partes Poeta dedit : sua se ægritudine, ac filii desiderio, penè

conficit. Nam *Heautontimorumenos* (Græcè *ἑαυτὸν τιμωρόμενος*),

Latine est Ciceroni, *se ipse puniens, se ipsum excrucians* : ex *ἑαυτὸν*

se ipsum, & *τιμωρία* *crucio*. 15 *Vel*, quia nunc etiam Latina est

facta, cum simplex fuerit, quamdiu tantum exstabat Græca. Quæ

unica antea, Græca tantum : nunc duplex. Græca Menandri & La-

тина Terentii. *Vel*, quia in ea omnes personæ aut pleræque geminan-

tur, ut sint duo adolescentes, duæ amicæ, duo senes, &c. Unius e-

nim adolescentis amores plenam ex se Comœdiam absolvere possunt ;

ut in Hecyra, qua accepta, reliquæ Terentianæ duplices sunt. 16 Com-

œdia. 17 Materia uniformi. 18 Prius non visam, vel novo modo

traductam ex Græco. 19 Probavi. 20 Quo nomine vocaretur

hæc Comœdia, nempe Heautontimorumenos. 21 Quis composue-

rit. 22 Cujus Græci auctoris, scilicet Menandri. 23 Hanc pro-

vinciam recitandæ Comœdiæ discendo susceperim. 24 Brevi ser-

monem dicam, indicabo. Sic Virg. Ecl. 1. *Sed tamen ille Deus, qui*

1 Poeta
voluit, ut
apud vos
agerem
causam
potius, ac
se defen-
derem, non
officio fun-
gerer Pro-
logorum.
Prologi
enim aut

argumentum nar-
rant, aut
Poetae
personam
commen-
dant, aut
audien-
tiam postulant: nunc autem ego apud vos acturus sum causam, &
defendam, si quid forte fuerit in Terentium ab adversario loco cri-
minis intentatum. Sic in Prolog. Hecyr. *Orator ad vos venio orna-
tu Prologi.* 2 Facientem praefationem sive narrationem totius Co-
mediae. 3 Poeta voluit ut vos judicaretis, permisit vobis iudicium,
fecit vobis potestatem iudicandi de ipso: ideoque vestro iudicio sta-
bit cadetque. 4 Imposuit mihi provinciam agendi Comediam.
5 Destinavit. 6 Δεικνύς, id est, ego, qui hujus orationis actio-
nem suscepi. tantum efficiam dicendo sive facundia mea. Sic Cat-
ul. *Ferox à robore Thestus*, id est, ferox robore. 7 Poeta. 8 In-
venire aptè, id est, quantum Poetae inventioni commoda. 9 Pro-
logum hunc. 10 Nam quod invidi vel aemuli divulgarent, sparser-
unt ac disseminarunt sermones in populo seu famam. Vide Prolo-
gos Andriae & Hecyræ. 11 Poetam miscuisse, commaculasse, ex
multis unam faciendo. 12 Comedias. 13 Poeta. 14 Ingenue ob-
retur, ex multis Graecis paucas esse factas Latinas. 15 Neque ob
id dolere. 16 Posthac, deinceps. 17 Paucas Latinas ex multis
Graecis. 18 Opinatur. 19 Terentius se praestantissimorum ac do-
ctissimorum Poetarum Comicorum scilicet Navii, Plauti, Ennii, &
ceterorum, quos hic noster auctores habet, exemplo defendit, qui i-
dem factitarunt. 20 Qua imitatione. 21 Invertendis Graecis Co-
mediis. 22 Ordo est: *Tum*, id est, deinde, *arbitrium vestrum*, *us-
tra existimatio* valuit in eo, quod Poeta malevolus vetus Poeta distitit,
hunc applicasse se repente ad studium Musicum. 23 Malignus suis ma-
ledictis. 24 Cujus jam apud populum gratia deflorescit, quantum
novus Poeta Terentius inclarescit. 25 Exercitium scribendi Co-
medias. Veteres enim *δμῶρες*, non tantum eos, qui à Musica,
verum qui ab omni Musarum commercio alieni essent, hoc nomine,
tanquam probro, notabant. Ita infra in Prol. Phorm. *Qui ar-
tem tractant Musicam.* 26 Poetam Terentium. 27 Appulsi, ad-
junxisse animum suum, dedisse se. Cic. 1. Offic. *Alii se ad iogun-
tiam applicant.*

1 Oratorem voluit esse me, non 2 PROLOGUM:

3 Vestrum iudicium fecit: me 4 auctorem 5 dedit.

Sed 6 hic auctor tantum poterit à facundia,

Quantum 7 ille potuit 8 cogitare commodè,

Qui 9 orationem hanc scripsit, quam dicturus sum. 15

10 Nam quod rumores distulerunt malevoli,

Multas 11 contaminasse 12 Græcas, dum facit

Paucas Latinas: factum 13 hic esse 14 id non negat.

15 Neque se id pigere, & 16 deinde 17 acturum

18 autumat.

19 Habet bonorum exemplum: 20 quo exemplo sibi 20

Licere id facere, quod illi 21 fecerunt, putat.

22 Tum quod 23 malevolus 24 vetus Poeta distitit,

Repente ad 25 studium 26 hunc 27 se applicasse

Musicum,

¹ Amicum ingenio fretum, haud ² naturâ suâ :
Arbitrium vestrum, ³ vestra existimatio

⁴ Valebit. Quam ob rem omnes vos oratos volo,
Ne plus ⁵ iniquum ⁶ possit, quam ⁷ æquum, oratio.

⁸ Facite, æqui sitis, ⁹ date crescendi copiam,

¹⁰ Novarum qui spectandi faciunt copiam

¹¹ Sine vitiis: ¹² nè ille pro se dictum existimet,

¹³ Qui nuper ¹⁴ fecit servo currenti in viâ

¹⁵ Decesse populum : ¹⁶ cur insano serviat ?

De ¹⁷ illius peccatis plura ¹⁸ dicet, cum dabit

¹⁹ Alias novas, nisi finem ²⁰ maledictis ²¹ facit.

²² Adeste æquo animo : date potestatem mihi,

²³ Statariam agere ut liceat ²⁴ per silentium :

²⁵ Nè semper servus ²⁶ currens, ²⁷ iratus senex,

¹ Amico-
rum, scilicet
Lælii,
Scipionis,
& nobili-
um, quo-
rum ami-
citia Te-
rentius fa-
miliarissi-
me usus
est.

² Suapte
ingenio.
³ Veltrum
judicium.

⁴ Vincet,
obtenebit,
ignotus.

⁵ exultans.

⁶ exultans.

⁵ Iniquorum, id est, malevolorum, improborum. ⁶ Majorem habeat auctoritatem. ⁷ Æquorum, id est, proborum & bonorum sermo. ⁸ Laborate, ut sitis æqui iudices. ⁹ Date facultatem crescendi in gratia & honore apud vos iis Poetis, qui vobis suis fabulis spectandas exhibent. ¹⁰ Spectandi novas Comœdias. Genitivus pro accusativo: *vel* spectandarum novarum Comœdiarum. Plaut. *Nominandi istorum* erit magis, quam edundi copia. ¹¹ In quibus nihil sit absurdi, nihil à moribus abhorrens, sed omnia verisimilia appareant. ¹² Ne hæc in suam defensionem dicta putet L. Lavinius. ¹³ Lavinius. ¹⁴ Finxit, introduxit in suo poemate. ¹⁵ Decessisse, id est, locum dedisse. Notatur in hoc vitium, quod admisit L. Lavinius, qui decorum personæ non servaverit. Quid enim magis præter decorum, quam ut servo populus in via decedat, & insano serviat? ¹⁶ Eugraphius multa hic movet, sed nihil promovet. Calphurnius, quem plerique sequuntur, de populo dictum accipit, id est, cur populus servo fatuo & desipienti serviret? Guyetus emendat, *serviam*. ¹⁷ L. Lavinii erroribus. ¹⁸ Potera Terentius. ¹⁹ Comœdias. ²⁰ Convitiis. ²¹ Desinet laceffere adversarius noster. ²² Hactenus pro Poeta dixit Histrio habitus Prologi, nunc suum negotium agens, sibi sui laboris partem minui postulat silentio & æquitate spectatorum. Dicit ergo, *adeste*, id est, auxilium ferte, more advocati, qui clienti adest, id est, præsidio illi est, bono animo & juste judicanti. ²³ Recte Eugraphius: ut perpetuo & stabiliter agatur *hæc Comœdia, neque populi adversis suffragiis foras pellatur*. Alii sic exponunt: quietam hanc Comœdiam, quæ non habet magnos motus, ubi multum est consiliorum, parum pugnarum: Menedemus enim se cruciat ob absentiam filii: & opponi volunt *motoria*, cuiusmodi mox designat, cum dicit. *Nè semper servus currens, iratus senex*, &c. Alioqui stare etiam dicitur Comœdia, cum silentibus & faventibus spectatoribus tota peragitur: *agi*, cum recitatur. ²⁴ Sine aliquo impedimento. ²⁵ Exprimit varias personas, quæ in Comœdiis introducuntur. ²⁶ Fugitivus. ²⁷ Mo-
rosus.

1 Vorax ¹ Edax parasitus, ² sycophanta autem impudens, multi cibi, ³ Avarus ³ leno, ⁴ assidue agendi sint mihi cui semper est animus clamore summo, cum labore maximo. 40 in patinis. ⁵ Mea causa, ⁶ causam hanc justam esse, ⁷ animum inducite, 10
 2 Calumniator. Ut aliqua pars laboris ⁸ minuatur mihi. Vide And. ⁹ Nam nunc novas qui scribunt, nihil parant ¹⁰ seni : 4. 6. ¹¹ Si qua laboriosa est, ad me curritur : 13
 3 Puellarum venditor. Sin ¹² levis est, ad alium mox defertur ¹³ gregem, 45
 4 Sine intermissione. In ¹⁴ hac est ¹⁵ pura oratio : ¹⁶ experimini, 10
 5 Qui senio confectus sum. In utramque partem ingenium quid possit meum :
 Justum enim est. Si nunquam avarè pretium ¹⁷ statui ¹⁸ arti meae, 17
 6 Senio in re laboriosa. Et eum esse questum in animum induxi maximum, 19
 7 Vos spectatores per- Quam maxime ¹⁹ servire vestris commodis ; 50
 8 Ut actio sit aliquanto facilior. ²⁰ Exemplum statuite in me, ut ²¹ adolescentuli
 9 Comedias Larrinas. Vobis placere studeant potius, quam sibi.

favorem præstare. 6 Scilicet me esse senem. 7 Vos spectatores persuadete vobis. 8 Ut actio sit aliquanto facilior. 9 Comedias Larrinas. 10 Mihi actori senio confecto. 11 Si qua Comœdia gravis sit argumenti, ut quæ laboris multum desideret, ad me senem itur, ut eam agam. 12 Facilis actus. 13 Scenicorum turbam, id est, ad alios Comœdiarum actores Metaph. a pecoribus. Calphurnius hic gregem per contemptum aliorum actorum dici autumat. 14 Comœdia. 15 Sermo elegans & venustus, & facile auditorum assensum iniens. 16 Judicate vim ingenii mei in utraque Comœdia, tam stataria, quam motoria, tam levi, quam laboriosa. 17 Constitui, præscripsi. 18 Histrionice. 19 Obsequi, inservire vestris utilitatibus. 20 Præstare mihi benevolentiam. 21 Ut actores, quorum opera in hac & in aliis fabulis agendis utar, meo exemplo, vestris potius commodis, quam suis, servire studeant, id est, placere magis vobis, quam quæstui operam dare cupiant, judicium vestrum ante lucrum suum ponant.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS, Senes.

1 Menedemum exercitantem CH. ¹ Quamquam hac inter nos ² nupera notitia admodum ³ est, 1
 se in agrolaboribus Chremes alloquitur, sedulo causam inquirens, cur præter ætatem ille suam id faciat. Respondens Menedemus, sui memoris causam dicit esse filii abitionem, quem jurgius & contumeliis domino ejectum, impotentius desiderat. 2 Nova, recens. 3 Intercedit.

Indè adeò quòd agrum in ¹ proximo hìc mercatus es, ¹ Scilicet
 Nec rei ferè sanè amplius quidquam ² fuit ; loco, id
 Tamen vel ³ virtus tua ⁴ me, vel ⁵ vicinitas est in hac
 (⁶ Quod ego in propinqua parte amicitie ⁷ puto) ⁵ vicinia
⁸ Facit, ut te ⁹ audacter moneam, & familiariter, ² Mihi
¹⁰ Quod mihi videre ¹¹ præter ætatem tuam tecum
 Facere, & præter quàm ¹² res te adhortatur tua. ³ Probitas.
¹³ Nam pro Deum atque hominum fidem ! quid vis ⁴ Accusa-
 tibi ? ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰
 Quid queris ? annos sexaginta ¹⁴ natus es, hic à fasit,
 Aut plus ¹⁵ eo, ¹⁶ ut conjicio : agrum in his regi- sed à se-
 onibus quenti,
¹⁷ Meliorem, neque ¹⁸ pretii majoris nemo habet : ut mo-
¹⁹ Servos complures. Proinde quasi ²⁰ nemo fiet, ²¹ quod æ-
 Ita tute ²² attentè ²³ illorum ²⁴ officia fungere. ²⁵ quipollet
 Nunquam tam manè egredior, neque tam ²⁶ ve- huic in-
 sperì ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰
 Domum revertor, ²⁵ quin te in ²⁶ fundo ²⁷ conspicer ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰
 Fodere, aut ²⁸ arare, aut aliquid ferre : denique ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰
 Nullum ²⁹ remittis tempus, ³⁰ neque te respicis. ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰
 Hec non voluptati tibi esse, satis certò scio. ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

id est, me scire. 5 Propinquitas: nam *vicinia* significat homines,
 qui prope domum nostram habitant: sed *vicinitas* est ipsa domo-
 rum propinquitas. 6 Scilicet vicinum esse & virtute præditum.
 7 Reputo esse. 8 Inducit. 9 Liberè, sine assentatione. 10 Quia.
 11 Contra senectutem tuam, id est, aliter, quam tua ætas postulat,
 supra quàm conveniat ætati tuæ, quàm vires tuæ ferre possint.
 12 Utilitas tua, vel facultates tuæ admonent, suadent ac postulant ut
 fiat. Satis enim dives es. 13 Exclamatio vehemens est ineum, qui
 & senex & dives, continuo labore se defatiget. 14 Habes. 15 Sci-
 licet *nummo*, id est, ultra eum numerum, scilicet quàm sexaginta.
 16 Quantum conjectura possum assequi. 17 Fertiliorem. 18 Plu-
 ris valentem. 19 Habes ad colendum agros. 20 Servum in domo
 tua. 21 Tam diligenter, tam sedulo. 22 Servorum. 23 Officiis
 ingeris. Archaismus. 24 Sero. 25 Ut non. 26 Parte agri tui.
 27 Videam. 28 Perpetuo laborare. Humanitati hanc dehorta-
 tionem merito tribuit Cic. 1. de Fin. *Terentianus Chremes non inbu-
 ganus, qui novum vicinum non vult fodere, aut arare, aut aliquid fir-
 denique: non ut illum ab industria, sed ab illiberali labore deterreat.*
 29 Relaxas, nullum das tibi tempus vacuum labore, id est, perla-
 pores. 30 Neque tui rationem habes, neque parcis tibi, non cogi-
 tes quid ætas & valetudo tua postulet. Ita in Phorm. 2, 3, 87.
spici ætatem tuam.

1 At enim ¹ At enim me, quantum ² hic operis ³ fiat, ⁴ pœ-
(dices) pi- nitet. 20
get me
videre,
quantu-
lum hic
promove-
ant opus
meum ser-
vi pigri &
cellatores,
nisi ego
ipse ma-
num operi
admove-
am. Occu-
patio: cui
mox se-
quenti
versu re-
sponso
subjicitur.

2 Ruri, in agro meo. 3 A servis. 4 Parum videtur. Sic Eun.
3,7. An penitebat flagitis te auctore quod fuisset Adolescens, ut mis-
rum etiam insuper patri indicares? Unde labor non penitendus, qui ne-
mini levis & exiguus valde videatur. 5 Respondit ad objectionem.
Ordo est: Si sumas in illis exercendis, id est, incitandis ad opus fa-
ciendum, illud opera tue, id est, id laboris, quod consumis, id est, con-
teris, perdis, in opere faciundo, id est, in operando in agro, sive in a-
gro fodiendo, arando, colendo, plus agas, id est, plus efficeris tua in-
dustria, magis tuæ utilitati consuleres. 6 A negotiis tuis domesticis,
familiaribus. 7 Negotia seu res aliorum. 8 Ergo sociabilis propter
naturam, & non solum ad me, sed ad alium juvandum natus. Argu-
mentum à Conjugatis, estque Enthymema. Cicero hanc sententiam
ut quandam quasi naturæ vocem, ad societatem civilem colendam ac-
commodat 1. Offic. Est enim difficilis cura rerum alienarum: quan-
quam Terentianus ille Chremes humani nihil à se alienum putet. 9 Spe-
ctans ad hominem. 10 Abhorrens, & ad me non spectare. Q. d.
Humanitatis est, curare aliena. 11 Sic existima me hæc tecum loqui
vel animo docendi, vel exte discendi aliquid. 12 Ne te ita exerceam
& labore conficias. 13 Si rectum est, quod facis, ego ut idem te
eum faciam. 14 Si non rectum est, ut avertam, abducam te à propo-
sito monitione mea. 15 Mihi est utile sic facere. Hæc explicanti-
ab ipso Poeta v. 40. 83. 95. 96. & amplius à Cicerone, qui ostendit
quomodo hic Terentianus senex decreverit se cruciari, & malo dig-
num se deputarit, nisi miser esset. 3. Tuse. idque ab affectus magnitu-
dine proficisci, cum nemo sibi inimicus ipse sit, declarat 5. de fin.
16 Facere. 17 Fac. Archaismus. 18 Maceret se curis & labori-
bus? 19. Scilicet est usus, ut perpetuo laborem, & exercitium me
20 Aegritudinis in animo. Sic Andr. 5, 2. Tantum laborem capio
ob talem filium? 21 Vellem non esse, doleo vicem tuam, si qui-
tibi ægrè est. Hæc enim vox est poenitentis, & quocunque modo de-
lensis. Sic Adelp. 2, 1. Nollum factum, id est, vellem non factum
22 Quod te tangere crucias.

CH. Ancuiquam est usus homini, se ut ¹⁸ cruciet?
ME. ¹⁹ mihi
CH. Si quid ²⁰ laboris est, ²¹ nollem: sed istud ²² quid
mali est?
30

Quæso, ¹ quid de te tantum meruisti? ME. ² *heu* ¹ *Quare tam male te tractas?* ² *Mereor de te, est*

CH. *Nè lacryma, atque istuc quicquid est*, ³ *fac me ut sciam.*

⁴ *Nè retice: nè verere; ⁵ crede, inquam, mihi: Aut consolando, aut consilio, aut ⁶ re juvero.*

ME. *Scire hoc ⁷ vis?* CH. ⁸ *hac causà equidem, ⁹ quā dixi tibi.* ³⁵

ME. ¹⁰ *Dicetur.* CH. *at istos ¹¹ rastros ¹² interea tamen*

Depone, nè labora. ME. ¹³ *minimè.* CH. ¹⁴ *quam rem agis?*

ME. ¹⁵ *Sine me, vacuum tempus nè quod dem mihi*

Laboris. CH. ¹⁶ *non finam, inquam.* ME. ¹⁷ *non æquum ¹⁸ facis.*

CH. ¹⁹ *Hui, ²⁰ tam graves hos, quæso?* ME. ²¹ *sic meritum est meum.* ⁴⁰

CH. *Nunc ²² loquere.* ME. ²³ *Filium unicum adolescentulum*

Habeo, ²⁴ ah! quid dixi habere me? ²⁵ imò habui, Chreme:

*sensus, ⁶ Ipso effectu te adjuvabo. Mutuatur nobilem, & quæ humanitatis officiosæ numeros explet, sententiam Cic. fam. Epist. 7. l. 10. Quare omnibus de rebus fas ut quamprimum sciam, aut consolando, aut consilio, aut re juvero. Jamdudum velle se Chremes ostenderat: sed vis illud emphasin habet. Q. d. Menedemus: Ita-ne obstinate operam das, ut hoc, quod ego celatum cupio, ex me cognoscas? ⁸ Scire cupio. Non curiosè se interrogare, ut ab initio suspicatus erat Menedemus, sed officiosè & amanter, iterum homini morosè misero inculcandum duxit. ⁹ Scilicet ut te levem labore, & te consolet. ¹⁰ Tibi à me. ¹¹ Ferramenta ista rustica. *Rastrum* est instrumentum dentatum glebis confringendis idoneum: à *radendo* dictum, quod terram *radat*. Dicitur *Rastrum* in singulari, & *rastri* plurali. ¹² Inter narrandum. ¹³ Non deponam rastros meos. ¹⁴ Quid agis te ita cruciando? ¹⁵ Patere me laborare, ut nullo tempore sim sine labore. ¹⁶ Ut labores & loquaris simul. ¹⁷ Deposuit rastros, estque dolentis. ¹⁸ Quod liberas me isto onere, ¹⁹ Admirantis est. ²⁰ Portas vel tractas hos rastros tam ponderosos? *Aposiopesis* est. Hos enim Menedemo ereptos ponderabat Chremes. ²¹ Id, quod merui, sic postulat, ut tales gestem rastros. ²² Explica causam. ²³ Narratio: hæc planè consentit argumento. ²⁴ Revocatio sive Correctio. ²⁵ Sed habui. *Misrum istus verbum & pessimum ist, habuisse, & niki habere.* Plaut. Ruden. 5, 2.*

¹ Ego istuc etatis non amoris operam dabam,
Sed in ² Asiam ³ abii ⁴ hinc propter pauperiem, at-
que ⁵ ibi

Simul ⁶ rem ⁷ & gloriam armis belli repperi.

⁷ Postremo adeo ⁸ res rediit : ⁹ adolescentulus

Sæpe eadem, & graviter audiendo, victus est :

¹⁰ Etate me ¹¹ putavit & sapientiâ

Plus scire, & providere, quàm se ipsum sibi.

In Asiam ad ¹² regem ¹³ militatum ¹⁴ abii,

¹⁵ Chreme.

CH. Quid ais ? ME. ¹⁶ clam me profectus, men-
ses tres abest.

CH. ¹⁷ Ambo accusandi : ¹⁸ etsi illud ¹⁹ incep-
tum tamen

Animi est ²⁰ pudentis signum, & ²¹ non instrenui.

ME. Ubi ²² comperi ex ²³ is, qui ²⁴ ei fuere

²⁵ conscii,

Domum revertor mæstus, atque animo ²⁶ ferè

²⁷ Perturbato, atque ²⁸ incerto præ ægritudine :

¹ Cum
essem ea
etate, sci-
licet in a-
dolescen-
tia, quatu-
es, non in-
dulgebam
amori.

Argumen-
tum à suo
exemplo.

⁶⁵ Benè se-
nex, juxta
Horatii

præcep-
tum, lau-
dator tem-

poris acti
Sæ pueri,
inducit-

tur.

² In eam
partem
orbis, ubi
sunt con-

tinua bella : nam Asia est tertia pars orbis. 3 Militatum. 4 A-
thenis. 5 In Asia. 6 Divitias è præda & muneribus (nam stipen-
dium non erat amplum) & laudem & honorem per præclara gesta,
quæ gessi in bello, inveni & acquisivi mihi. 7 Tandem. 8 Nego-
rium de filio meo eo pervenit, ad eum statum deductum est. 9 Fi-
lius meus audiendo sæpe eadem convitia & probra, & cum magna
molestia, vel gravi tono à me pronuntiata audiendo ea, à proposito
amoris malo abductus est, ἐξ ἁδὴν. 10 Propter etatem, id est, se-
nectutem, quia senex eram. 11 Filjus. 12 Asia, vel Persarum,
quem Græci κατ' ἰξοχλίω βασιλεία & μέγαν βασιλεία dixe-
runt. 13 Ut militaretur sub eo. 14 Discessit filius meus. 15 Hæc
appellatio, Chreme, affectum sive πάθος loquentis, ei, ad quem lo-
quitur, demonstrat. 16 Me nesciente : quia non ausus fuit prodi-
re ad me. 17 Uterque accusandi estis. Tu, quod eum durius ob-
jurgasti : ille, quod non libenter accepit. 18 Concedentis. 19 Pro-
positum ejus, scilicet filii tui. 20 Verecundi ac honesti ingenii
atque animi, quem paterna correptio ab otio ad laborem reduxerat.
21 Strenui & fortis, de quo magna spes est. 22 Abiisse in Asiam.
23 Sociis. 24 Filio. 25 Consentientes. 26 Guyetus τῷ ferè
substituit benè, id est, valde, vehementer. Sic benè & graviter im-
pudens, apud Ciceronem in Epist. legitur. Suprà Andr. 1. 1, 104.
ibi tum exanimatus Pampbilus, Benè dissimulatum amorem & celatum
indicat. 27 Commoto. 28 Ut plane nescirem, quid facere deberem
propter dolorem animi.

¹ Celeriter ad me veniunt.
² Caligas vel calceos deducunt pedibus, seu dissolvunt.

³ *Sotus* est calcei genus: dictus (ut aliqui volunt) quasi *sacus*; eo quod calcationi sit facilis. Eo autem calceamento, nempe

Adfido: ¹ accurrunt servi: ² foccos detrahunt: *Video* ³ alios festinare, ⁴ lectos sternere, *Cœnam apparare*: ⁵ pro-se quisque sedulo *Faciebant*, ⁶ quod illam mihi ⁷ lenirent miseriam. ⁷⁵ *Ubi video* ⁸ hæc, cœpi cogitare: ⁹ hem? ¹⁰ tot mei ¹¹ Solius solliciti sunt causâ, ¹² ut me unum expleant?

Ancilla tot me ¹³ vestiant? ¹⁴ sumptus domi *Tantos ego* ¹⁵ solus faciam? ¹⁶ sed gnatum unicum, ¹⁷ *Quem* ¹⁸ pariter uti ¹⁹ his decuit, aut etiam ²⁰ amplius, 80

²¹ *Quod illa* ²² *etas* magis ²³ ad hæc utenda ²⁴ idonea est,

Ego eum hinc ejeci miserum ²⁵ *injustitiâ* meâ:

Malo ²⁶ quidem me dignum quovis deputem,

²⁷ *Si id faciam*: nam ²⁸ usque diu ²⁹ ille vitam illam ³⁰ colet

Sotus, Comœdiorum actores utebantur: quemadmodum & *coturno* Tragedi: usque adeo, ut pro stilo Comico poni possit: quemadmodum *coturnus* pro stilo Tragico. ³ Servos meos. ⁴ Parare lectulos discubitorios. Veteres enim lectulis stratis cubantes cœnabant. Sic infra Adolph. 2. 4. *Et lectulos jube sterni nobis, & parari cœtra*: *Ego jam, transacta res, convertam me domum cum opopono*. Et 4, 2. *Lectulos in Sole ilignis pedibus faciundos dedit: ubi potestis vos*. In cœnaculo enim mensa collocabatur rotunda, humilis: inferiorum quidem hominum tripes, & ex simplici ligno: lautorum citrea, aut lamina argentea intecta: quem pes eburneus fabrefactus sustinebat. Circum mensam tres, ut plurimum lecti erant, unde *Triclinium* dictum: cœterum aut terni, aut quaterni unum occupant. Horat. *Sape tribus lectis videas cœnare quaternos*. Cœterum de discumbendi more, de lectis & tricliniis, videndus inter cœtera Rosinus Antiquit. Rom. l. 5. c. 28. & Dempsterus. ⁵ Pro virili sua. ⁶ Ut. ⁷ Mitigarent. ⁸ Quæ faciebant servi. ⁹ Ingemiscens est vox. ¹⁰ Servi. ¹¹ Propter me solum. ¹² Ut suis ministeriis mihi uni satisficiant. ¹³ Nendo & tenendo. ¹⁴ Ego sustentabo tantam familiam? ¹⁵ Sine filio meo. ¹⁶ Ordo est: *Sed ego ejeci hinc mea injustitiâ eum gnatum unicum miserum, quem decuit uti pariter his, aut quem decuit uti etiam amplius, &c.* ¹⁷ Gnatum. ¹⁸ Aequaliter ut ego. ¹⁹ Sumptibus, vel bonis. ²⁰ Correctio. ²¹ Quia. ²² Ju. enilis. ²³ Ad utendum his, vel ut utatur his prædictis: ubi *utenda* est nomen Gerundivum. ²⁴ Quam senilis. ²⁵ Impunitate mea, nimia severitate. ²⁶ Equidem, certe. ²⁷ Si pariar, ut tot servi mei solius solliciti sint causâ, ancillæ tot me vestiant, sumptusque domi tantos ego solus faciam. ²⁸ Quousque, quamdiu. ²⁹ Filius. ³⁰ In militia ducet, ager, deget.

¹ Inopem, carens patria, ob meas injurias,
 Interea ² usque illi de me ³ supplicium dabo,
⁴ Laborans, ⁵ querens, ⁶ parcens, illi serviens.
 Ita facio prorsus, nihil relinquo ⁷ in edibus,
 Nec ⁸ vas nec ⁹ vestimentum : ¹⁰ corrafi omnia.
 Ancillas, servos ¹¹ nisi eos, qui opere rustico
 Faciundo facile ¹² victum ¹³ exercerent suum,
 Omnes ¹⁴ produxi ac vendidi : ¹⁵ inscripsi ¹⁶ illico
 Aedes : ¹⁷ mercedem ¹⁸ quasi talenta ad quindecim
 Coegi : agrum hunc ¹⁹ mercatus sum : hic me
²⁰ exerceo,
²¹ Decrevi, ²² tantisper me minus injuria,
 Chreme, meo gnato facere, ²³ dum fiam miser ;
²⁴ Nec mihi fas est ullâ me voluptate ²⁵ hic frui,
 Nisi ubi ille huc salvus redierit meus ²⁶ particeps.
 CH. ²⁷ Ingenio te esse in liberos leni puto, &

85 1 Mife-
 ram.
 2 Tam diu,
 assidue.
 3 Puniâ,
 excrucia-
 bo me illi-
 us causa.
 4 μισθός
 5 πωλός-
 6 μίσθ.
 7 4 Labo-
 rando,
 quaren-
 do, &c.
 Participia
 pro Ge-
 rundiis.
 5 Rem,
 bona.
 Exponit,

quodnam sit supplicium, quo velit filio satisfacere. 6 In victu.
 7 Domi meæ. 8 Supellestem. 9 Vestimenta intellige, quæ ad
 tiratum pertinent: ut infra 5, 1, 30. 10 Undique collegi. 11 Præ-
 ter. 12 Al. *sumptum*, denotatque sumendi actionem seu modum.
 13 Pararent, *Exerceo* compositum est ab *ex* & *arceo*, quasi *ex* me *arceo*
 ignaviâ. Cæterum verbum *exercere* varios habet usus. Nam & *ser-
 vos exercere* dicitur, & *tauros*, & *agros*, & *odia*, & *pacem*, in quibus
 omnibus est eadem hujus vocabuli vis, quæ non videtur commodius
 exprimi, quàm vernaculè, *in acte bouden*, oste *quænde bouden*. *Exer-
 cere* ego sumptum, est hoc agere, ut sumendi actio duret, id est, quo-
 tidiano labore præstare, quantum in victum cultumque corporis con-
 sumas. 14 Venales exposui: nam *producere* significat foras ducere.
 Inde *productores*, dicuntur, qui virgines abducunt, easque ad qua-
 stum exponunt. 15 Venales proposui, præscripsi, apponens inscrip-
 tionem ad fores talem: *Hæc domus est venalis*, vel alia id genus.
 Plaut. *Aedes basæ venales inscribit litera*. 16 Vendita familia.
 17 Intellige non laboris aut operæ (ut ferè) pretium, sed rerum à
 Menedemo venditarum, id est, vasorum, vestimentorum, servorum,
 ancillarum, ædium: ita Cicero *prediorum mercedem* dixit. 18 Pro-
 pe coronatorum Gallicorum novem millia collegi, congesti Cogo
 enim (dictum quasi *coago*) proprie est, in unum congreco. Virg.
Tityre, coge pecus. Cic. *Cælum bos, in quo nubes imbres, ventique co-
 guntur*. 19 Emi. 20 Fatigo. 21 Constitui. Vide Cic. Tusc.
 Quæst. 3 & l. 5. de finibus. 22 Tam diu. 23 Quamdiu miseram
 hanc vitam ducam. 24 Et decrevi non licere mihi hic aliquam ca-
 pere voluntatem. 25 In agro. 26 Filius meus, ad quem præcipua
 pars harum voluptatum spectat, vel, quem pariter uti his decuit, ut
 antea dixit. 27 Naturate esse erga filium miti & benigna existimo:
 ubi *liberos* dixit in numero plurali, cum Menedemus unicum tantum
 haberet filium. Vide Gell. l. 3. c. 13.

1 Filium
morige-
rum seu
obsequio-
sum.

2 Bene cum
quadam
mediocri-
tate, ita
ut neque
sit nimis
blandus,
nec nimis
severus.
Nam seve-
ritas pa-
rentum
animos fi-
liorum
dejicit &
proster-
nit, indul-
gentia
corrumpit

Inter

utrumque (monet Seneca) regendus est animus institutioni liberorum, ut modo *gravis* utamur, modo *stimulus*. 3 Opportunè ac tempestivè rege-
ret eum. 4 Mores ejus. 5 Tuos mores satis noverat quod esses in-
genio leni. 6 Ut mores ignorentur. 7 Rectè, ut decet, id est, ibi
non servatur vera educandi ratio. 8 Estimares, faceres, id est, quam
charum eum haberes. Tractum ab antiquis, qui ante signatam pecu-
niam æs & argentum pendebant, id est, ponderabant. *Pendo* enim
propriè significat pondero, quoniam ea, quæ ponderamus, ex libra
pendent. Inde *pendere poenas* dicimus, id est, dare seu luere poenas:
nam antiquorum poenæ erant pecuniariæ. 9 Filius tuus. 10 Com-
mittere, scilicet ea, vel secreta sua consilia. 11 Quia durus fuisti.
12 Quæ decet filios committere patri. Itaque pater ille Plautinus
rantonpere probat filii ingenium, *cum id dignum, cui concederet, ha-
buisset*. 13 Ut & tu illi ostendisses, quanti eum penderes; & ille
sua tibi consilia credidisset. 14 A te & filio. 15 Nunquam ad
hoc calamitatis genus pervenisses, scilicet ut tu ita doleres, & filii
præsentia privatus esses. 16 Ut dixisti, Concessio. 17 Maxime,
quia nimium fui durus. 18 Bona mihi spes est. 19 Filium tuum.
20 Brevi: cum scilicet jam propè est dies. 21 Si opportunum &
non molestum tibi est. Invitat ad cœnam. 22 Bacchanalia, Liberi
patris festa, Liberalia: quia Bacchus una suarum appellationum dicitur
Dionysius *Διονύσιος* id est, à *Jove patri*, & *Nymphis Nysæi*, à
quibus fuit educatus. Erant autem ludi annui in honorem Bacchi, vi-
ctoriam ex India deportantis, instituti. Rituus, qui Liberalibus ob-
servabantur, causas diligenter explicat Ovidius Fast. 3. Bacchi autem
sacra à plerisque Græciæ urbibus triennio quoque celebrantur.
23 Scilicet ut. 24 Esse conviva apud te.

1 *illum obsequentem, si quis* 2 rectè aut 3 commodè
Tractarit. Verim neq; tu 4 illum satis noveras, 100
Nec 5 te ille: 6 hoc ubi fit ibi non 7 verè vivitur.

Tu illum, nunquam ostendisti, quanti 8 penderes,
Nec tibi 9 ille est 10 credere 11 ausus, 12 quæ est

equum patri:

13 Quod si esset 14 factum, 15 hæc nunquam eve-
nissent tibi. 105

ME. 16 Ita res est, fateor: peccatum à me 17 maxi-
mum est.

CH. Menedeme, at porro 18 rectè spero, & 19 illum
tibi

Salvum affuturum esse hic confido 20 propediem.

ME. Utinam ita Dii faxint. CH. facient: nunc,
21 si commodum est,

22 Dionysia hic sunt: hodiè apud me 23 sis, volo. 110

ME. 24 Non possum. CH. cur non? quæso tandem
aliquantulum

1 Ti
ME.

le
Nun

ME

cl
Mi

8 M
Ad

Nil
12 P

v
lbo

Hin

quo

invit

mon

voca

mes

meft

detin

domi

trabo

CL

Et

in pr

rum

rat.

pho

mori

empl

tura

enim

rent

lam,

ivit

¹ Tibi parce: ² idem absens facere te hoc vult filius. ¹ Tuos remitte ac
ME. Non convenit, qui illum ad laborem ³ impu-
lerim, ² Ut parcas tibi.
Nunc me ⁴ ipsum fugere. CH. sic cine est sententia? ³ Incita-
ME. Sic. CH. bene vale. ME. & tu. CH. ⁵ la-
chrymas excussit mihi, ¹¹⁵ verim.
Miseretque me ⁶ ejus: sed, ⁷ ut diei tempus est, ⁴ Labo-
⁸ Monere oportet me hunc vicinum? Phanium, ⁵ Lacry-
Ad cœnam ut veniat: ibo, visam. ¹⁰ si domi est. ⁶ Mene-
Nil opus fuit ¹¹ monitore: jamdudum domi fecit.
¹² Præsto apud me esse ¹³ aiunt: ¹⁴ egomet convi-
vas moror. ¹²⁰ Prout. Sic

Ibo adeo hinc ¹⁵ intro: sed quid ¹⁶ crepuerunt fores? Scena seq.
Hinc à me quis-nam egreditur? huc ¹⁷ concessero. Tu, ut dixi
tempus est,
vide sis, ne

quo hinc abas longius. ⁸ Admonere, certiore facere. ⁹ Jam ante
invitatum. ¹⁰ Andomui sit. ¹¹ Vocatore ad cœnam, servo qui
moneret convivas. Nam vocatores propriè dicebantur, qui ad cœnas
vocabant δειπνοκλήτες & Græcis appellati. Hæc loquitur Chre-
mes reversus ex ædibus Phaniæ. ¹² Adeffe. ¹³ Servi ejus do-
mestici. ¹⁴ Ego ipse eos, qui ad convivium mecum venerunt,
detineo: cum enim eos deberem expectare, me expectant. ¹⁵ In
domum meam. ¹⁶ Apertæ sunt. ¹⁷ Concedam, conferam me, in-
trabo domum meam.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

CL. ¹ **N**ihil adhuc est, ² quod vereare, Clinia: ¹ Intus re-
haudquaquam etiam ³ cessant: ² licetum Cli-
Et ⁴ illam simul cum ⁵ nuntia tibi hic affuturam ³ niam allo-
quitur
Clitipho,

in proscenium egrediens. Clinia autem domum ex Asia revertens, mi-
rum in modum sollicitus est de amica, quam abiens Athenis relique-
rat. De Clinia in patriam reditu magna cum animi voluptate Cliti-
pho nuntiat patri suo Chremeti: Chremes filio ex Clinia vita &
moribus vivendi modum præscribit, capiendumque ex aliis docet ex-
emplum, quod ex usu nostro sit. ² Propter quod timeas non ven-
turam Antiphilam, id est, nondum habes timendi causam: miserat
enim Clinia accersitum Antiphilam: discrucietur, quod non redi-
rent. ³ Syrus & Dromo, servi, in urbem ad accersendam Antiphi-
lam, Clinia amicam, missi: vel, mulieres. ⁴ Antiphilam. ⁵ Qui
ivit accersitum eam.

1 Proinde, ideo,
Apocope.
2 Nullo
funda-
mento ni-
tentem.
Ovid.
Res est
solliciti
plena timo-
ri amor.
3 Animum
tuum.
4 Dimit-
tas, id est,
lazo &
bono sis
animo.
5 Cum
quo.
Anastro-
phe.
6 Cliti-
pho.
7 Adesse,
alloqui.
8 Tempe-
stivè, in
ipso tem-
pore.

9 Quare opportunè advenio. 10 Scilicet novi. 11 Scis eum ha-
bere filium? 12 In Asia. 13 Domi nostræ. 14 Admiratur tan-
quam de re incredibili. 15 Qua redibat ex Asia. 16 Amicis per-
agrè redeuntibus cœna dari solebat à propinquis apud veteres,
quæ *adventitia* dicebatur. 17 Ratio est, cur eam adduxerat ad
cœnam. 18 Assidue, semper. 19 Læticiam. 20 Patrem ejus.
21 Vocatum esse ad cœnam. 22 Referendum est ad *invitatum*.
Neque enim neglexerat Chremes invitare Menedemum, sed nunc,
reverso filio, amplius invitatum velle. 23 De adventu filii.
24 Non speranti, non suspicanti. Insperatum enim gaudium sem-
per majus esse solet: sicut & dolor, si non opinanti obicitur, &
acerbior. 25 Offerrem ei. 26 Et adhuc satis maturum est eum
invitare. 27 Vide ne facias. Volebat Chremes nunciare Menedemo
rediisse filium: sed Clitipho prohibuit, quod Clinia nondum patris
voluntas esset perspecta. 28 Non est utile ut invitetur. 29 Non est
constitutum. 30 De se, *in seipso*, id est, quid facturus sit Clinia,
an scilicet amicam retineat, an dimittat, an patrem visurus sit, an non.
31 Paulo ante appulsus est ex Asia.

Hodiè, scio: 1 proin tu sollicitudinem istam 2 fal-
sam, quæ 3 te
Excruciat, 4 mittas. CH. 5 quicum loquitur 6 filius?
CL. pater adest,
Quem 7 volui: adibo, Pater, 8 opportunè advenis. 5
CH. 9 Quid id est? CL. hunc Menedemum nosti-ne
nostrum vicinum? CH. 10 probè.
CL. 11 Huic filium scis esse? CH. audi vi esse in Asia.
CL. 12 non est, pater: 13 apud
Nos est. CH. 14 quid ais? CL. advenientem, è 15 na-
vi egredientem 16 adduxi illico
Ad cœnam: 17 nam mihi magna cum eo jam inde
18 usque à pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. 19 voluptatem mag-
nam nuntias. 10
Quam vellem 20 Menedemum 21 invitatum, ut nobis-
cum hodiè esset, 22 amplius,
Ut hanc 23 læticiam 24 nec opinanti primus 25 obji-
cerem domi!
26 Atque etiam nunc tempus est. CL. 27 Cave faxis:
28 non opus est, pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim 29 incertum est
etiam, quid 30 se faciat: 31 modò venit:

Timet omnia : patris iram, & 1 animum amicæ se 1 Affe-
erga ut sit suæ. 15 etum An-
2 Eam 3 miserè 4 amat : propter eam hæc 5 turba 15 riphila.
atque 6 abitio evenit. CH. scio. Sic infra
DL. Nunc 7 servulum ad 8 eam in urbem misit, & 2. 3.
ego 9 nostrum unà Syrum. Nam &
CH. Quid 10 narrat ? CL. 11 quid ille ? se miserum animus
esse. CH. miserum ? 12 quem minus credere est ? 13 erga te
13 Quid reliqui est, quin 14 habeat, quæ 15 quidem fuit. idem at
in homine 16 dicuntur bona, 20 Antipro-
17 Parentes, patriam 18 incolumem, amicos, 19 genus, sis. Accu-
cognatos, divitias ? sativus pro
Atque hæc 20 perinde sunt, ut illius 21 animus, qui Nominati-
22 ea possidet : 2 Anti-
Qui 23 uti scit, ei bona ; illi, qui non utitur rectè, 3 Anti-
mala. 3 Vehe-
CL. 24 Imò 25 ille senex fuit 26 importunus semper. menter,
& nunc nihil magis perdit.
Vereor, quàm nē quid in 27 illum iratus 28 plus sa- 4 Clinia.
tis faxit 29 pater. 5 Turbatio
CH. 30 Ille ne ? 31 sed 32 reprimam me : nam, in 25 eum &
metu esse 33 hunc, 34 illi est utile. 6 Disces-
fio.
7 Dromo-
nem. 8 Antiphilam accersendam 9 Sc. servum misit. 10 Clinia.
11 Sc. narraret rogus ? 12 Quem minus est credere esse miserum,
quàm eum ? Quippe qui talem habeat patrem. 13 Quid deest illi,
quid relictum, quid omisum est in illo ornando & beando ? Q. d.
illis omnibus abundat, quæ ad vitam beatam requiruntur. 14 Om-
nia illa. 15 Certe. 16 Consentur à vulgo esse bona. 17 Enu-
meratio bonorum fortunæ. 18 Salvam, non qualitatam. 19 Fami-
liam bonæ conditionis & fortis. 20 Sunt bona ad id quod ex-
id est, indifferentia seu media, quæ nec per se sunt bona, neque
mala : bona, bene utentibus ; malè autem utentibus, mala. Divitiæ
enim ut impedimenta improbis, ita bonis sunt adjumenta virtutum.
21 Est. 22 Quæ dicuntur bona à vulgo. 23 Illis bonis. 24 Cor-
rectio & translatio culpæ in ipsum senem. 25 Menedemus, pater
Cliniæ. 26 Austerus, molestus, quasi portu, id est, quiete carens.
27 Cliniam filium suum. 28 Plus æquo, seu plus quàm decet.
29 Senex faciat aliquid illi. 30 Scilicet iratus aliquid filio fass-
ret ? 31 Apolliopeus. 32 Cohibebo me, neque ostendam Cliti-
phoni luctum & dolorem Menedemi super discessu filii. Hæc se-
cum tacitè loquitur Chremes, ne audiret filius. 33 Cliniam,
34 Clitiphoni.

1 Sc. loqu-
rū ? Dixe-
rat enim
Chremes,
sed repri-
mam me :

ideo hoc
interrogat
Clitipho.
2 Quali-
tercunque
se res ha-
bebat, ta-
men debu-
isset filius
domi man-
sisse.

3 Seve-
rior.

4 Pater.
5 Quam
placere
Cliniæ.

6 Patien-
ter tulisset
hoc filius.

7 Cujus
mores to-
leraret?

8 An filium decebat vivere ex arbitrio patris, an decebat
patrem vivere ex arbitrio filii?

9 Quod Clinia accusat patrem su-
um esse difficilem & nimis severum, id non est, ut dicit, vel id non
est verum.

10 Querelæ filiorum de patrum iniquitate ferre sunt si-
miles & unius rationis.

11 Quemadmodum homo se paulo potest
tolerare, ita parentes nolunt filios suos crebro convivari, &c. sed
modico voluptatum usu esse contentos.

12 Filios suos.

13 Frequenter convi-
vari, id est, celebrare convivium.

14 Filiis suis.

15 Parce.

16 Impensas in celebrandis
conviviis & meretricibus fovendis.

17 Quæ faciunt parentes.

CL. Quid¹ tute tecum? CH. dicam: ² ut ut erat,
mansum tamen oportuit.

Fortasse aliquanto³ iniquior⁴ erat⁵ præter ejus
lubinem.

⁶ Pateretur: nam⁷ quem ferret, si parentem non
ferret suum!

⁸ Hunc cine erat æquum ex illius more, an illum ex
hujus vivere? &

⁹ Quod illum infimulat durum, id non est: nam pa-
rentum¹⁰ injuriæ

Uniusmodi sunt ferme (¹¹ paulo qui est homo tole-
rabilis)

¹² Scortari crebro nolunt, nolunt ¹³ crebro convi-
varier:

¹⁴ Præbent ¹⁵ exigue ¹⁶ sumptum: & ¹⁷ ea sunt
tamen ¹⁸ ad virtutem omnia.

Verum ubi ¹⁹ animus semel se ²⁰ cupiditate ²¹ de-
vinxit malâ,

Necesse est, Clitipho, ²² consilia consequi consimilia:
²³ hoc

18 Sc. loqu-
rū ? Dixe-
rat enim
Chremes,
sed repri-
mam me :

ideo hoc
interrogat
Clitipho.
2 Quali-
tercunque
se res ha-
bebat, ta-
men debu-
isset filius
domi man-
sisse.

3 Seve-
rior.

4 Pater.
5 Quam
placere
Cliniæ.

6 Patien-
ter tulisset
hoc filius.

7 Cujus
mores to-
leraret?

8 An filium decebat vivere ex arbitrio patris, an decebat
patrem vivere ex arbitrio filii?

9 Quod Clinia accusat patrem su-
um esse difficilem & nimis severum, id non est, ut dicit, vel id non
est verum.

10 Querelæ filiorum de patrum iniquitate ferre sunt si-
miles & unius rationis.

11 Quemadmodum homo se paulo potest
tolerare, ita parentes nolunt filios suos crebro convivari, &c. sed
modico voluptatum usu esse contentos.

12 Filios suos.

Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

CL. ¹ Ita credo. CH. ego ibo hinc ² intrò, ut videam, nobis ³ quid cœna fiet.

⁴ Tu ⁵ ut tempus est diei, ⁶ vide sis, nè quò hinc ab eas longius.

significare, se approbare. ² In meas ædes. ³ Quæ cœna, id est, quæ sint parata ad cœnam. ⁴ Clitipho. ⁵ Prout diei tempus est, scilicet vespertinum. ⁶ Cave si vis.

ACTUS II. SCENA I.

CLITIPHO.

¹ Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices :

² Qui æquum esse censent, nos jam ³ à pueris illico nasci ⁴ senes,

Neque illarum ⁵ affines rerum esse, quas ⁶ fert adolescentia.

⁷ Ex sua libidine moderantur, ⁸ nunc quæ est, non quæ ⁹ olim fuit.

Mihi si unquam filius erit, ¹⁰ ne ille facili me utetur patre :

Nam ¹¹ cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati ¹² locus.

tur de patris iniquitate, qui paulo severius ipsum admonuerat sui officii. Atque ita suos ipse mores prædicat, qui parentis præcepta pro nihilo ducat. Deinde suam amicam depingit, eamque confert cum Cliniaë amica, ut appareat Cliniam meliore ingenio fuisse, & multo honestius amasse. ² Parentes. ³ A pueritia, ab ineunte ætate, cum primum pueri evadimus. ⁴ Habentes mores seniles, sapientia prudentiaque præditos, graves, severos. ⁵ Participes. Metaphora. Cic. *Hunc affinem esse culpa judicato.* ⁶ Affert secum, inducit. ⁷ Patres regunt nos juxta suum arbitrium & voluntatem, sive recta sit, sive non. *Libido* propriè est, quicquid libet. Unde non modo turpium, sed etiam honestarum rerum voluntas *libido* appellatur. Peculiariter tamen *libidinis* nomen translatum est ad immoderatum appetitum. ⁸ In senectute. ⁹ Cum juvenes essent, & quales nos jam sumus. ¹⁰ Certè ille habebit me benignissimum patrem, id est, commodam, & plurimum illi indulgentem. ¹¹ Ubi aliquid peccatum fuerit. ¹² Facultas, occasio.

- 1 Non faciam filio meo, sicut meus pater mihi facit. 2 Per exemplum alterius. sc. Clinia. 3 Proponit. 4 Pater. 5 Largius æquo. 6 Quam nefanda. 7 Quæ adolefcens fecit. 8 Dum senex & sobrius est. 9 Μίμνως Clitiphonis, recipientis cum stomacho sententiam patris sui. 10 Αἴσιος est pater meus. Ironia: id est, stultus κατ' ἀντιθέσιν. 11 Affirmandi particula. 12 Quas nugas (nam fabulæ loco habeo ejus sermonem) narret mihi nunc attendenti, quam frustra suadeat pater. 13 Quam patris mei præcepta. 14 Bacchidis. 15 Sollicitant, urgent, pungunt. Stimulare enim est pun- gere, incitare. Fit autem à nomine stimulus, quod propriè est in- strumentum, quo punguntur boves. 16 Mimesis. Sunt enim verba amicæ petentis, da mihi munus hoc vel illud. 17 Cui amicæ, ita pe- tenti, nec negare, nec affirmare possum me daturum. 18 Laboris & curarum ex suo amore, perinde atque ego ex meo, habet facis, dis- storquetur. Satago enim propriè significat anxius sum, & satis ha- beo, quodagam, πολυπραγμονέω. 19 Habet amicam castè & ho- nestè educatam. 20 Nesciam astutiae meretricum. 21 Amica Bac- chis. Depingit enim Bacchidem conferendo cum Antiphila. 22 Opu- lenta, magna domina. Bel. *prachtigh, een groot, Madame.* 23 Assidue petens seu petax. Procax enim est poscere: inde *prociæ* meretrices dictæ sunt ab assidue *poscendo*: & *prosi*, uxorem in matrimonium pos- centes. 24 Magnificè instructa suppellectili seu vestibus. 25 Multos sumptus faciens in cibo & potu. 26 Insignis, in malam partem, id est, multis nota: quia multos habet amatores. *Nobilis* dicitur quasi *nos- sibilis*, id est, dignus, cujus nomen omnibus cognitum sit. 27 Placere ei, & probat, quod dem ei munera. Alii sic exponunt: Quoties Bacchis sibi dari aliquid postulat, nihil aliud invenio quod respondeam, nisi unum illud rectè: quo dicto uti plane nihil promittebat, ita nec denegabat quidquam. 28 Cautio, metus, id est, caveo unicè, non audeo dicere, me nihil habere, quod dem ei.

¹ Hoc ego mali non pridem inveni: ² neque etiam ¹ In in-
dum scit pater. sano ejus
procacis
meretricis

amore non multo tempore irretitus fui. ² Et adhuc pater meus
nescit me isto malo laborare, id est, me habere amicam.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA, CLITIPHO.

CL. ¹ SI mihi ² secundæ res ³ de amore meæ es. ¹ Si mihi
sent, jam dudum, scio, succederet
benè in a-
more. Cli-
nia cessã-
tione &
mora An-
tiphilæ a-
micæ ni-
mium tor-
quetur:
cui exspe-
ctanti ho-
ra, dies,
annus vi-
detur. So-
let enim

⁴ Venissent: sed vereor, nè ⁵ mulier, ⁶ me absente,
hîc ⁷ corrupta sit.

⁸ Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi ⁹ animum
exaugeant;

¹⁰ Occasio, ¹¹ locus, ¹² ætas, ¹³ mater, cujus sub im-
perio est, mala:

¹⁴ Cui nihil præter ¹⁵ pretium jam ¹⁶ dulce est.

CLI. ¹⁷ Clinia. CL. ¹⁸ heu misero mihi!

CLI. Etiam caves, nè videat fortè hinc te ¹⁹ à pa-
tre ²⁰ aliquis exiens?

amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, impatientior esse.
² Prosperæ, succedentes, Sal. Quippe secundæ res sapientum animas
fatigant. Secundus enim sæpius idem significat, quod prosper: ut,
secunda fortuna, id est, prospera: sic res secunde, quæ pro nostro de-
siderio sequuntur. Hinc secundo flumine navigare is dicitur, qui aqua
sequente navigat, id est, in eam partem fluente, ad quam tendimus:
sicut adverso flumine navigat, qui contra aquam nititur. Proprie au-
tem secundus est, qui immediate sequitur primum, id est, quod se-
cundo loco est; & tam numeri, quam dignitatis ordinem denorat.
Virg. Turnus ego band ulli veterum virtute secundus. ³ Quantum
ad amorem meum spectat. ⁴ Antiphila & servi, qui eam accesser-
verunt. ⁵ Antiphila. ⁶ Quamdiu fui absens. ⁷ Pecuniarum lar-
gitione ad alium diverterit. ⁸ Simul in mentem veniunt variæ
cogitationes. Conjecturæ à circumstantiis. ⁹ Dolorem, aut animi
perturbationem. ¹⁰ Opportunitas ut corrumpatur: quia ipse ab-
sens fuit, atque illa formosa est. ¹¹ Athenæ, ubi magna homi-
num multitudo & civium, variis moribus viventium. ¹² Quia ju-
venilis, quæ plerumque lubrica est. ¹³ Corinthia, quæ putaba-
tur mater, sed non erat. ¹⁴ Matri, sub cujus imperio est. ¹⁵ Pec-
unias sive mercedem. ¹⁶ Charum ac suave. ¹⁷ Vocat eum, ut at-
tendat, quid dicere cupiat. ¹⁸ Dolentis exclamatio. ¹⁹ Ex adibus
tui patris. ²⁰ Servorum.

1 Cavebo. CL. 1 *Faciam : sed nescio quid profectò mihi animus* 2 *præfagit mali.*
 2 Præ-
 nuntiat,
 prædicit,
 præsentit.
Sagire est
 acute sen-
 tire ; unde
sage anus,
 quæ multa
 scire
 volunt :
 & *sagax* :
 dicti canes.
 Is
 igitur,
 qui ante
 sagit, quam oblata res est, dicitur *præfagire*, id est, futura antè sentire.
 3 Scilicet aliquod malum intervenisse. 4 Servus cum amica. 5 A
 nostris ædibus. 6 Longius abesse ? 7 Se præparant multiplici cultu,
 ædificant formam variis rebus. Al. *poliuntur* : alii, *conantur*. 8 Or-
 dinantur, sive ornant se. 9 Integrum annum conterunt, Plaut.
Mulier profecto nata est ex ipsa mora ; Nam quævis alia, quæ mora est, æ-
quæ mora : Minor ea videatur, quàm quæ propter mulierem est. 10 Re-
 sume vires, ad te redi, atque animum recipe, Metaphora à cursori-
 bus seu viatoribus translata ad animum. 11 Servum. *Δεικνύω* :
 pronuntiandum est.

ACTUS II. SCENA III.

SYRUS, DROMO, CLINIA,
 CLITIPHO.

1 Affir-
 mas-
 ne,
 hoc, Dro-
 mo, illas
 in propin-
 quo esse ?
 aut quid
 simile.
 Principi-
 um est interruptum : servi enim sermones ultro citroque habuerunt :
 sub initium vero hujus Scenæ eosdem nunc pertextunt. Clinia ex Syro
 intelligit, se absente, pudicè admodum vixisse Antiphilam ; quæ ex re
 ingenti gaudio perfunditur. Bacchis, Clitiphonis amica, ad cœnam ad-
 ducitur : quæ ramen interim fingitur esse amica Clinia. 2 Colloquia
 commisceamus, una colloquimur. *Cadere sermones* dicitur, qui frequenter
 & plurimum loquitur : quod Græci dicunt *λόγιον λόγος* aut *λό-
 γον ἐμπερι*, id est, *διαλογίζεσθαι*. 3 Mulieres. Quia facun-
 dus comes in via pro vehiculo est. 4 Antiphila, amica tua. 5 Melius
 habeo, sanus sum, cum prius languerem præ timore.

DR. 1 Mi-

DR.
 ci
 Duci
 C
 SY.
 CL
 SY.
 no
 12 Fa
 ob
 Prop
 de
 CL.
 CL
 17 Vic
 cur
 Hic
 den

Armon
 lieres
 cit, Ex
 Indeco
 cillarum
 unde h
 6 Rel
 Mansu
 Ita fæ
 piam in
 to ?
 9 Perg
 licet al
 rat enim
 10 Hu
 dæ. A
 linquin
 de sua
 16 Ang
 & mole
 cito am
 folliu
 vestes m
 eam cum
 itè poti
 fiando
 scilicet
 ridentis

- DR. ¹ *Minimè mirum : adeò ² impeditæ sunt : ³ an-*
cellarum gregem
 DUCUNT SECUM. CL. *perii, unde ⁴ illi sunt ancillæ ?*
 CLI. ⁵ *men' rogas ?*
 SY. *Non oportuit ⁶ reliq̃as : ⁷ portant quid rerum ?*
 CL. ⁸ *hei mihi !*
 SY. ⁹ *Aurum, vestem : ¹⁰ vesp̃erascit, ¹¹ non*
noverunt viam.
¹² *Factum à nobis stultè est : abi tu Dromo ¹³ illis*
obuiam.
 PROPERA: *quid stas ?* CL. ¹⁴ *væ misero mihi ! quanta*
de ¹⁵ spe decidi !
 CLI. *Quid istuc ? quæ res te ¹⁶ sollicitat autem ?*
 CL. *rogitas quid fiet ?*
¹⁷ *Vidin' tu ancillas, aurum, vestem ? ¹⁸ quam ego*
cum una ancillula
 HIC RELIQUI: ¹⁹ *unde esse censes ?* CLI. ²⁰ *vah ! nunc*
demum intelligo.

sermones cadimus, illæ sunt reliq̃æ, 2 Impedimentis onustæ : quia mulieres adferebant secum vestes & ornatum muliebrem. Sic Livius dicit, Exerctum impeditum. 3 Famularum catervam, magnam copiam. Indecorum enim olim visum matronis & inhonestum, sine comitatu ancillarum in publicum prodire, 4 Amicæ meæ Antiphilæ, id est, unde habet illas ancillas ? 5 Ex me quidem nihil horum sciri potest. 6 Relinquere mulieres. Participio utitur pro Infinitivo. Supra Mansum oportuit. 7 Quam multas res & magnas portant secum ? Ita sæpe loquebantur Veteres, cum magnam rei alicujus vim aut copiam indicare vellent. Sic Andr. 1, 2, 1. Di boni ! boni quid portas ? 8 Dolentis : quia cogitat omnia ista dici de sua amica. 9 Pergit Syrus in sermone, quia dixerat, portant quid rerum ? scilicet aurum, id est, aurea ornamenta, monilia, & vestes pretiosas : erat enim Bacchis meretrix, ut antea dictum est, magnifica, sumptuosa. 10 Huc accedit, quod vespera fiat, & propterea non erant relinquentes. Argumentatur a tempore. 11 Sunt ignaræ viæ. 12 Quod relinquimus eas. 13 Mulieribus. 14 Sum infelix. Incipit desperare de sua amica. 15 Dejectus sum, id est, quanto opere me spes fefellit ! 16 Angit, sollicitum reddit ? Sollicitare enim sapius est inquietare, cura & molestia afficere : ut supra in Andr. Cur meam senectam hujus sollicito amentia ? Aliquando significat allicere, & conari labefactare : ut, sollicitare pudicitiam mulieris. 17 Audin' tu, intelligis, ancillas, aurum, vestes memorari à servis ? unde ea esse censes, cum ego hic reliquerim eam cum una ancillula ? unde ea esse censes, nisi quia interim inhonestè potius divitias parare hic optavit, quam reditum meum expectando pauper vivere ? 18 Amicam meam. 19 Unde judicas ea, scilicet tot ancillas, aurum, vestes, esse illi, nisi à rivalibus ? 20 Iridentis Interjectio.

1 Quanta
mulierum
cateiva?
2 Reci-
pient,
contine-
bunt eas,
id est,
vix pote-
runt reci-
pi in
nostram
domum,
sive do-
mus no-
stra erit
angustior,
non suffi-
ciet ad
tantam
turbam
capien-
dam.

Dii boni, quid turba est? ades nostra vix capient, scio.

3 Quid comedent? quid ebibent? 4 quid sene erit nostro miserius?

Sed video 5 eccos, quos volebam. CL. o Jupiter!

6 ubi nam est fides?

7 Dum ego propter te 8 errans patria careo demens, tu 9 interea loci

*10 Conlocupletasti te, Antiphila, & me in his de-
seruisti 11 malis,*

*12 Propter quam in summa infamia sum, & 13 meo
patri 14 minis obsequens:*

*15 Cujus nunc pudet me, & miseret, qui 16 harum
mores 17 cantabat mihi,*

*18 Monuisse 19 frustra: neque potuisse eum unquam
me 20 ab hac expellere.*

Caperem enim aliquando est continere, A quo capax dicitur, quod continet aliquid. 3 Quantum cibi comedent? quantum vini bibent? 4 Quid miserius erit Chremete supra modum parco, cum tot sumptus fieri videbit? Al. fini. 5 Ecce ambos adolescentes, Clitiphonem & Cliniam. 6 Quo-nam abiit fidelitas & constantia mihi ab Antiphila promissa? Suspiciatur autem Clinia amicam suam corruptam esse, quod videret tantum auri, ancillarum gregem, & vestes suppetere illi, quam pauperem abiens reliquerat. Virg. Nisquam tuta fides. 7 Quia rua causa e patria mea expulsus sum. Alloquitur eam, tanquam praesentem. 8 Peregrinabundus, eundo in militiam. 9 Interea. Losi abundat per Pleonasmum. 10 Ditasti, divitem fecisti. 11 Miseriis. 12 Propter te Antiphilam. 13 Menedemo. 14 Non tam obediens, ut par erat. 15 Patris, id est, αἰδέμεν τον πατέρα, pudore efficior, & misericordia, si parentem meum cogito: pudore quidem, quod inobediens illi factus sum, & admissi, quorum me poenitet: misericordia autem, quod multum laboris in me corrigendo & monendo frustra sumplit. Tali loquendi genere, pudore patris, & misericordia hujus, in Andria dicuntur. Αμφοβολία eleganter usus est: ut in Heeyra 5, 2, 27. pudet Philumene: ita loquitur Bacchis meretrix, pudet scilicet consensientia communis viri & jactatus, quod Donatus annotat. Pudet enim, ut amplius ibi notatur, duo significat: sive ille peccavit, quem pudet; sive ille, cujus pudet, 16 Meretricum. 17 Saepè dicebat, inculcabat, depingebat: ut cantatores reperere cantica solent. Plaut. Hos diis nostrisque tibi canto ut caveas. 18 Haec suspendunt aliqui ab illo, quod praecessit, pudet & miseret me patris, monuisse frustra: ut trajectio verborum admitteretur. Guyetus hic novam orditur sententiam: monuisse frustra, scilicet oportuit ne eum me? nonne indignum est, frustra monuisse? 19 Sine fructu. 20 Ab hujus Antiphilae meretricis amore abstrahere.

¹ Quod nunc faciam tamen : cum ² gratum mihi esse
 potuit, ³ nolui.
 Nemo est miserior me. SY. ⁴ hic de nostris verbis er-
 rat videlicet,
 Quæ hic sumus locuti. ⁵ Clinia, ⁶ aliter tuum a-
 morem, ⁷ atque est, accipis.
 Nam ⁸ vita est eadem, ⁹ animus ¹⁰ te erga
 idem ac fuit,
 Quantum ¹¹ ex ipsa re ¹² conjecturam ¹³ cepimus. 25
 CL. ¹⁴ Quid est obsecro ? nam ¹⁵ mihi nunc nihil
 rerum omnium est
 Quod ¹⁶ malim, quam me ¹⁷ hoc ¹⁸ falsò ¹⁹ suspi-
 carier.
 SY. Hoc ²⁰ primum, ut nè quid ²¹ hujus ignores :
²² annus
 Quæ est dicta mater esse ²³ ei antehac, non ²⁴ fuit.
 Ea ²⁵ obiit mortem : ²⁶ hæc ²⁷ ipsa ²⁸ in itinere
²⁹ alteræ
 Dum narrat, fortè ³⁰ audiui. CLI. quæ-nam est
³¹ altera ?
 SY. ³² Mane, hoc, quod ³³ cæpi, primum enarrem,
 Clitipho :
 Syrus : Portant quid rerum, aurum & vestem ? Hæc Dromoni dicit.
 Alloquitur Cliniam. ⁶ Tu male suspicaris Antiphilam esse à te
 alieno animo : aliter judicas de tuo amore, quam æquum est.
 Quam. ⁸ Modus vivendi Antiphilæ tuæ talis est, qualis fuit, sc.
 constans & sincerus. Duo suspicabatur Clinia : nè conlocupletasset se in-
 rim Antiph. & commutata paræ pudicæque vitæ consuetudine, quæ-
 tum cecepisset; tum adeo, nè destruisset amores pristinos, alioque ani-
 mum contulisset : utrique errori responderetur. ⁹ Affectus amor. ¹⁰ Er-
 ra te. Anastrophe. ¹¹ Ex ipsa ratione se habendi, quam præ se ferr.
 Clinia conjectura ita tractabatur, ut concurrerent multæ opinio-
 nes (2, 2, 3.) ei opponitur conjectura, non ex opinionibus collecta, sed
 ex ipsa re capta. ¹³ Al. *fecimus*. ¹⁴ Dic mihi, obsecro te, quid est illud,
 quo mihi fidem facias, vitam animumque Antiphilæ manere, qualis fuit ?
 cupit enim Clinia audire, quam ex ipsa re conjecturam ceperint. ¹⁵ Mi-
 si sunt nullæ res, quas malim, quam meam suspicionem esse falsam.
 Evenire. ¹⁷ Eam me deseruisse. ¹⁸ Immerito. ¹⁹ Suspiciari. Pa-
 agoge. ²⁰ Sc. *dicam*, aut *scito*, quod sequitur, priusquam incipiam de
 moribus Antiphilæ dicere. ²¹ Hujus rei, id est, ut omnes res habeas
 cognititas. ²² Corinthia, cui Antiphilam mater exponendam dederat.
 Puellæ Antiphilæ. ²⁴ Mater. ²⁵ Mortua est. ²⁶ De amica mortua.
 Antiphila. ⁸ In via, inter veniendum. ²⁹ Alteri, sc. mulieri Bac-
 chidi, Archaismus. Sic Eun. 5, 6. *Mibi solæ ridiculo fuit*. ³⁰ Eam obi-
 it. ³¹ Cui dicis eam narrasse id ? Nam nondum intellexerat Clitipho
 micam suam Bacchidem adventare cum Antiphila. ³² Define interro-
 rare. ³³ Enarrare de amica Clinia.

1 Postea de 1 Post isthuc veniam. CLI. propera. SY. jam pri-
 illa altera mum omnium,
 dicam. 2 A me 2 Ubi 2 ventum ad 3 ades est, Dromo 4 pulsat fores:
 Dromone. Anus quædam prodit. 5 Hæc ubi aperuit ostium, 39
 3 Domum 6 Continuo hic se coniecit intrò: ego 7 consequor:
 Antiphi- 8 Anus 8 foribus obdit pessulum, 9 ad lanam redit.
 læ. 4 Percutit 10 Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
 ostiū do- 11 Quo studio vitam suam, te absente, 12 exegerit;
 mus. Fre- 13 Ubi de improviso est 13 interventum mulieri 40
 quentati- vum à Pel- (Nam 14 ea res dedit tum 15 existimandi copiam
 10. Primum 16 Quotidianæ vitæ consuetudinem,
 est sig- 17 Quæ, 18 cujusquæ ingenium ut sit, declarat
 num, fores 17 Quæ, 18 cujusquæ ingenium ut sit, declarat
 fuerunt maxime)
 clausæ. 19 Texentem telam 20 studiosè 21 ipsam offendimus
 Ergo veri- 22 Mediocriter 22 vestitam veste 23 lugubri, 45
 simile est eam hone- Ejus 24 annis causâ, opinor, quæ erat mortua,
 sit vivere. 25 Sinè auro tum ornatam, ita uti quæ 26 ornantur
 5 Anus.
 6 Statim sibi,
 Dromo 27 Nullâ malâ re esse expolitam muliebri :
 cum im- 28 Capillus passus, 29 prolixus, circum caput
 petu in- Rejctus negligenter 30 pax! CL. Syre mi, obsecro, 59
 gressus est. domum.
 7 Scilicet eum, id est, etiam ingredior. 8 Ostio sive januæ obijcit,
 opponit repagulum seu obicem. 9 Ad lanificium exercendum rever-
 titur. Hoc ipsum est etiam signum pudicitia. 10 Ex hac re, ex im-
 provisio interventu. 11 Qua industria, qua ratione vixerit Anti-
 phila. 12 Traduxerit, transegerit. 13 Inter tempus non expecta-
 tum ventum ad Antiphilam, virginem nubilem. 14 Talis scilicet
 interventus inexpectatus. 15 Judicandi facultatem. 16 Qua con-
 versatione exegerit vitam suam. 17 Consuetudo quotidianæ vitæ.
 18 Qualis natura cujusque sit. 19 Ordientem telam, & filum filo jun-
 gentem in telam. 20 Diligenter & accurate. 21 Antiphilam in-
 venimus. 22 Antiphilam. 23 Funebri, luctuosa, qua lugebat au-
 rum defunctam. 24 Anus, id est, vetulæ. 25 Sine aureis orna-
 mentis aut monilibus. Hoc dicit, ut statim intelligeret Clinia, il-
 lud aurum, quod portaretur, ad Antiphilam non pertinere. 26 U-
 bi placeant, non ut placeant amatoribus. Vide, quid sit non flos
 sed amatori ornari, apud Plaut. Mostellar. I, 3, 10. & II. 27 Nu-
 lo fuco aut unguento, quo mulieres molles utuntur ad expurgan-
 dam cutem, ne in rugas solvatur, fucatam, Al. malam, id est, maxi-
 lam. 28 Crinis ejus erat sparsus, solutus per collum: à pando, pan-
 di. panlum & passum, id est, extendo, explico. 29 Longus erat ca-
 pillus ejus. 30 Tantummodo, nihil mali. Pax à πᾶς Græco est, id est
 πᾶς, desine sc. loqui. Tò πᾶς Interjectio est cohibentis loque-
 lam, & silentium sibi, aut alteri indicentis. Sic infra 4, 3, 39. Un-
 est dies, dum argentum eripio: pax: nihil amplius, id est, silentium
 hoc satis est, hoc sufficit.

Nè me in lætitiā¹ frustra conjicias. SY. anus
² Subtemen nebat : præterea una ancillu'a
 Erat : ea³ texebat una⁴ pannis obfita,
⁵ Neglecta, ⁶ immunda illuvie. CLI. si⁷ hæc sunt,
 Clinia,

Vera, ita & credo, quis te est fortunatior ?
 Scin⁸ tu⁹ hæc, quam dicit ? sordidatam & ¹⁰ sor-
 didam ?

Magnum hoc¹¹ quoque signum est, dominam esse
 extra noxiam,

Cum ejus tam¹² negliguntur¹³ internuntii :

¹⁴ Nam disciplina est¹⁵ eisdem¹⁶ muneratæ

¹⁷ Ancillas primū, ¹⁸ ad dominas qui affectant
 viam.

CL. ¹⁹ Perge obsecro te, & cave nè ²⁰ falsam
 gratiam

Studeas inire : quid²¹ ait, ubi²² me nominas ?

SY. Ubi dicimus²³ rediisse te, & rogare uti

Veniret ad te, ²⁴ mulier²⁵ telam²⁶ desinit

¹ Sine
 causa ira-
 mittas.

¹ Filum
 quod in
 tela texen-
 da stamen
 intercur-
 rit, fitabat.

³ Filum
 filo junge-
 bat cum
 Antiphila.

⁴ Panno-
 fa, vilibus
 vestibus
 circun-
 data.

Sic Eun.
 2. 2.

Video sen-
 tum, squa-
 lidum,
 pannis an-
 nisque ob-
 situm. Me-

raphora sumpta est ab agris. 5 Sordida, inculta. 6 Fœda sordibus, immunditia. 7 Quæ narrat Syrus. 8 Ancillulam. 9 Pannis obfita, immundam. 10 Calphurnius sordidatam refert ad illud, pannis obfita: sordidam, ad illud, immunda illuvie. 11 Id est, O Clinia, præter superiora illa Antiphilæ tuæ probitatis & castitatis argumenta, eam scilicet à servis tuis inventam esse cum ancillis suis telam texentem, mediocriter vestitam, & negligenter cultam, magnum hoc quoque signum est extra omnem culpam Antiphilam esse, quod ancillæ illæ pannis obfita, & illuvie immundæ erant. 12 Parum curantur. 13 Qui nuncia ferunt ad amatores, & referunt ad amatas, id est, ministri & ministræ, conciliatores & conciliatrices. 14 Moris enim est, ut ii, qui ad dominas aspirant, primum ancillas muneribus demereantur, & largitate viam ad eas sibi patefaciant; cujus rei nullum vestigium hic apparet. 15 Amatoribus. 16 Muneribus seu donis affici. 17 Amasiarum, Ovid. de Arte l. 1. Sed prius ancillam captata nosse puille Cura sit, accessus molliet illa tuos. Hanc tu pollicitus hanc tu corrumpere rogando: Quod cupis, ex facili, si volet illa, feres. 18 Qui accessum ad amasias suas præparant. 19 Dicere. 20 Mendacio benevolentiam meam coneris captare. 21 Antiphila. Hactenus demonstratum est, quod vita Antiphilæ sive consuetudo vitæ à priori nihil immutata sit: nunc, quod animus erga Cliniam idem, qui fuit, maneat, declarandum est. 22 Meum nomen. 23 Ex militia domum. 24 Antiphila. 25 Quam texebat. 26 Intermittit. Al. deserit.

1 Statim. 2 Replet totam faciem. Pars pro toto per Synechdochē.
 3 Scire potuisses. 4 Amore & cupiditate tui videndi. 5 Quod lachrymas effundebat. 6 Affirmantis id dictum est. 7 Quorum evaderes, vel nē alia vita esset, & alius animus. 8 Mali, quod timere deberes.
 9 Contra alternatim, id est, postquam id, quod cœperat enarrare, enarraſti. 10 Cum qua locuta est Antiphila. Interrogat memor verborum Syri: *O Clitipho, post istus veniam.* 11 Amicam, quæ sc. illa est altera, de qua quærebas. 12 Interjectio indignantis. 13 Sc. adducis! 14 Interjectio hortantis ad attentionem. 15 Timet ne pater illius amicam agnoscat. 16 Bacchidem abducam, rogas? 17 Ad ædes nostras, scilicet Chremetis. 18 Ad patris ædes adducere visis? 19 In ædes patris. 20 Adverbium excitandi ad attendendum. 21 Dignum memoratu. 22 Considera hoc factum, en facinus. 23 Astutiæ & dexteritatis laudem cum vitæ meæ periculo acquirere conaris. 24 In qua faciendaratione. 25 Fefellerit, non ex sententia successerit, id est, si tantummodo paululum erraveris in ea techna exercenda: quam paras, actum de me erit. 26 Cum tali servo. Hoc ad Cliniam conversus dicit Clitipho. 27 Sed certe nihil me fugiet, nihil periculi erit in ea re. 28 Quid vis dicere cum tuo enim Clitipho moræ impatiens Syri sermonem interrumpit. 29 Permite ut dicat. 30 Ita habet se totum hoc negotium. 31 Apostiopesis, oratio imperfecta, utpote a Clitiphone, qui impatiens audiendi est, interrupta. quam quidam sic supplendam censent: quasi cum Clinia, & non cum Clitiphone, amorem sit communicatura Bacchis; sed hoc gratis divinare est. 32 Interjectio indignantis. 33 Circutiones & involucra verborum.

65 Narrare occipit? CL. Syre,¹ verum² hic dicit :¹ Sc. te
 3 mitte :⁴ ad rem redi.
 SY.⁵ Enimvero⁶ reticere nequeo : multimodis⁷ in-
 jurius,
 Clitipho es, neque⁸ ferri potis es. CL.⁹ audiendum
 hercle est :¹⁰ tace.
 SY. Vis¹¹ amare : vis¹² potiri :¹³ vis, quod des
 14 illi, 15 effici :
 Tuum esse in¹⁶ potiundo periculum non vis :¹⁷ haud
 stultè sapi :
 18 Siquidem id sapere est, velle te id, quod non po-
 test, 19 contingere.
 20 Aut hæc cum illis sunt habenda, 21 aut illa cum
 his amittenda sunt.
 Harum duarum²² conditionum nunc utram malis,
 23 vide :
 Est consilium, quod²⁴ cepi, 25 rectum esse & 26 tu-
 tum scio :
 Nam tua apud patrem²⁷ amica tecum sine metu ut
 sit, 28 copia est :
 29 Tum, 30 illi argentum, quod pollicitus es, eadem
 hac inveniam³¹ viâ :
 32 Quod ut efficerem, orando, 33 surdas jam aures
 reddideras mihi.

nisi hoc dicto Clinia repressisset. 10 Tu Clitipho. 11 Bacchidem,
 Adolescentem *πεγοῦντες* & ad audendum adhuc rudem, per
 gradus præparat veterator : periculis voluptates emi ; quæ subter-
 fugere, vel stulti, vel segnis amatoris sit. 12 Amata. 13 O Cliti-
 pho. 14 Bacchidi. 15 A me argentum inveniri. 16 Amica. 17 I-
 ronia. Id enim velle sine periculo, quod fieri non potest, insipientis
 est. 18 Correciuncula. 19 Evenire sine periculo. 20 Aut hæc
 pericula sunt subeunda & excipienda cum & pro illis successibus si-
 ve emolumentis; sc. *amare, potiri, invenire quod datur illi*. 21 Aut suc-
 cessus illi si ve emolumenta amoris, sc. *amare, potiri, habere quod das illi*,
 cum hisce periculis simul dimittenda sunt. 22 Optionum, electio-
 num, scilicet aut velle pericula cum amica, aut amittere amicam una
 cum periculis. Sic in Andr. 1, 1. *Accipit conditionem*. Et Cic. *Hanc*
conditionem misero serunt. 23 Elige. 24 Suscepi, inivi in tua
 causa. 25 Bonum, honestum. 26 Sine periculo. 27 Bacchis. 28 Fa-
 cultas, id est, facile factum est. 29 Deinde. 30 Amicæ Bacchidi. 31 Oc-
 casione, vel eodem hoc modo. 32 Quod argentum ut invenirem. 33 Ob-
 tusas, stupidas, id est, nullum orandi finem feceras, Improbis precibus
 me obtundere, aures meas obtundere non destiteras.

1 Quid aliud tibi vis? CLI. 2 siquidem hoc fit.
 SY. 3 siquidem: experiundo scies. 90
 CLI. 4 Age age, 5 cedo istuc tuum consilium, quod id
 est? SY. 6 assumulabimus,
 Tuam amicam hujus esse. CLI. 7 pulchrè: cedo quid
 8 hic faciet? suâ?
 An 10 ea quoque 11 hujus dicetur, si hæc 12 una
 13 dedecori est parum?
 SY. Imò ad tuam 14 matrem 15 abducetur. CL. 16 quid
 eo? SY. longum 17 est, Clitipho,
 Tibi si narrem, quam ob rem 18 id faciam: 19 ve-
 ra causa est. CLI. 20 fabula: 95
 Nihil satis 21 firmi video, quam ob rem 22 accipe-
 re hunc mihi 23 expediat metum.
 SY. 24 Mane, habeo 25 aliud, si 26 istud metuis, quod
 27 ambo confiteamini
 28 Sine periculo esse. CL. 29 hujusmodi, obsecro, ali-
 quid reperi. SY. 30 maxime.
 Ibo 31 obviam 32 hinc: dicam, ut revertantur do-
 mum, CLI. 33 hem!
 riundo scies, id est, re ipsa, quod dico, cognosces. 4 Hortantis est
 Adverbium, geminatum majoris adhortationis causa. 5 Dic Ver-
 bum est defectivum, quod tantum usurpatur in Imperativo. 6 Fin-
 gemus Bacchidem Cliniaë amicam esse: ut scilicet Antiphila ad So-
 stratam deducatur, & postea agnoscatur filia Chremetis: qua cogni-
 ra, & altero consilio invento à Syro, extorqueatur argentum à
 Chremete, quod Clitipho Bacchidi promiserat. 7 Scilicet *disi*, seu
exogitasti. Ridendo Syrum hoc dicit Clitipho. 8 Clinia. 9 Amica
 Antiphila. 10 Antiphila. 11 Cliniaë amica. 12 Bacchis. 13 Non
 adferat satis magnum dedecus. Q. d. Est dedecus illi unam habere,
 nedum duas. Meretrices enim sunt dedecori adolescentibus. 14 So-
 stratam. 15 Deducetur Antiphila. 16 Cur ad matrem meam dedu-
 cetur? 17 Esset. 18 Suadeam Antiphilam deduci ad matrem.
 19 Solida, legitima ac justa causa faciendi id, quod facere inten-
 do. Hæc petenda est ex fine Sc. 3. Act. 3. 20 Nugæ sunt istæ.
 21 Solidi in hoc tuo consilio. 22 Subire, id est, me frustra in hunc
 metum conjicere. 23 Utile sit. 24 Tace, audi quod dicturus sum.
 25 Consilium. 26 Quod suadeo, nempe ut assimulerur tua amica
 hujus esse, & sua ad matrem tuam deducatur. 27 Et tu Clitipho, &
 tu Clinia. 28 Tutum. Ludit adolescentem. 29 Tale consilium,
 quod ambo confiteamur sine periculo esse. 30 Libentissimè reperi-
 am. 31 Mulieribus. 32 Ex hoc loco. 33 Indignantis est.

fini
 3 T
 secu
 dolo
 cau
 rigit
 vulg
 eo,
 ar
 redin
 expe
 rever
 nihil
 respo
 animo
 Hoc
 Syrus
 volu
 tur.
 mica.
 vum
 dicam
 sponde
 se ruri
 more
 calefce
 quam
 sponde
 & non
 rigenti

Quid dixisti? SY. ¹ *ademptum tibi jam faxo omnem metum,*

² *In aurem utramvis* ³ *otiose ut dormias.*

CLI. Quid ago nunc? CL. ⁴ *tu-ne?* ⁵ *quod boni.*

CLI. Syre. SY. ⁶ *dic modo.*

CLI. ⁷ *Verum.* SY. ⁸ *age modo, hodie serò, ac ? ne quicquam voles.*

CL. *Datur, fruarè dum licet: nam* ¹⁰ *nescias,*

¹¹ *Ejus sit potestas posthac, an nunquam, tibi.* ¹⁰⁵

CLI. ¹² *Syre, inquam.* SY. ¹³ *perge porro, tamen*

¹⁴ *istuc ago.*

CLI. ¹⁵ *Verum hercle istuc est.* Syre, Syre, inquam,

¹⁶ *heus heus Syre.*

SY. ¹⁷ *Concaluit:* ¹⁸ *quid vis?* CLI. ¹⁹ *redi,redi.*

SY. *adsum, dic quid est?*

Jam ²⁰ *hoc quoq;* ²¹ *negabis tibi placere.* CLI. ²² *i-*
mò, Syre.

¹ Ademptum iri
faciam, id
est, adi-
mam tibi,
auferam a
te. Hoc ad
superiora
illa refer-
tur: dicam,
ut rever-
tantur do-
mum.
² Super u-
trumlibet
latus, aut
super
dextrum
(quod
per aurem
dextram
designa-
tur) aut
super

sinistram, quod per sinistram aurem declaratur in tali genere dicendi.
³ Tranquille, secure, absque sollicitudine & metu, id est, ut sis animo
seculo, ut nihil pericliteris. Proverbiale est, sicut ex Plauti Pseu-
dolo (1, 1, 121. &c.) patet: ubi, cum servus extulisset captandi joci
causa, *De istis re in oculum utrumvis conquisisset*, adolescens cor-
rigit: *oculum utrum, anne in aurem?* respondet servus: *At hos per-
vulgatum est nimis.* 4. Rogas, quid debeas agere? 5. Junge cum
eo, quod sequitur post interlocutionem Clitiphonis & Syri, *datur, fru-
arè, dum licet*: sed Syrum abeuntem mulieribus obviam domum ut
redirent, ut ipse proposuerat, obnuntiaturum, quod amantibus non
expediebat, revocans Clitipho, Clinia sermonem interruptit. 6. Syro
reverso & Clitiphone, quid Syro diceret, præ animi incertitudine
nihil dum habente, Syrus instans Clitiphoni, dic jam quod velis,
respondet. 7. Clitipho nihilo certior, quippe qui diversa consilia
animo agitaret, quasi sibi ipsi adversatus, *verum* respondet. Q. d.
Hoc volebam dicere: verum jam me consilii poenitet. Ad quod
Syrus, Clitiphonem urgens, *agemodo*, dixit, *hodie serò ac nequicquam
voles*: quo colloquio finito, Clinia interruptam orationem persequi-
tur. 8. Fac nunc meum consilium. 9. Frustra optabis potiri a-
mica. 10. Nescire potes. 11. Bacchidis amica. 12. Revocat ser-
vum abeuntem. 13. In me revocando. 14. Quod cepit scilicet ut
dicam mulieribus, ut domum redeant. 15. His verbis Clitipho re-
spondet ad illud Clinia, *quod boni datur, fruarè, dum licet*. Mox
se rursum ad Syrum convertit. 16. Adverbium vocantis. 17. A-
more incensus est. Sic Eun. 1, 2, 5. *Accede ad ignem, hunc, jam
calesces plus satè*. Hoc convertus ad spectatores dicit Syrus, ante-
quam respondeat. 18. Clitipho, quid tantopere clamas? Jam re-
spondet. 19. Ad me. 20. Consilium, scilicet quod amica veniat,
& non revertatur. 21. Dices hoc quoque tibi non placere. 22. Cor-
rigentis est.

1 Qua ni- Et me, & meum amorem, & 1 famam 2 permitto
 hil est tibi,
 2 pretiosus. 3 Tu es iudex: nē 4 quid 5 accusandus sis, vide
 2 Conmit- SY. Ridiculum est, te 6 istuc me admonere, Clitipho:
 to, trado. Quasi 7 istuc minor mea res agatur, quam tua.
 3 Ages omnia pro tuo arbitrio.
 4 In ali- Tibi erunt parata 10 verba, 11 huic homini ver-
 qua re, aut propter aliquam rem. 115
 5 Repre- Quapropter 12 hac res 13 neutiquam neglectui est
 henden- mibi.
 dus. Sed 14 istum exora, 15 ut suam esse assimulet.
 6 De ca- CL. 16 scilicet
 vendo pe- 17 Facturum me esse: 18 in eum jam res rediit locum,
 riculo. Ut sit 19 necesse. CLI. merito amo te, Clinia.
 Admonco CL. 20 Verum 21 illa nē 22 quid titubet. SY. 23 per-
 te eos di- docta est probē 120
 cimus, CLI. At hoc 24 demiror, 25 qui tam facile potueris
 cum duo- 26 Persuadere 27 illi, quæ solet 28 quos spernere:
 bus accu- SY. 29 In tempore ad eam veni, 30 quod rerum om-
 sativis. nium est
 7 In ea re
 vel si-
 etione, id est, videris ita admonendo me putare, quod minus mihi
 exicare impendat Periculum, quam tibi. 8 In hac re, scilicet in
 tuo amore. 9 Si hæc res non prosperè successerit. 10 Audies lites,
 ego vapulabo. Paronomasia. 11 Mihi Syro, *δεσπότης*. Sic De-
 mea in Adelph. Vin' tu huic seni *auscultare*? Nam *his* dicitur de per-
 sona loquentis: *iste* de persona audientis: *illo* de persona remota
 ab utroque. 12 Quam nunc agimus. 13 Nullatenus, nullo modo
 à me negligitur, imo est maxime mihi curæ; nam res mea agitur, &
 in ea periculum mihi tecum commune impendit. 14 A Clinia o-
 rando impetra. Exorare enim, est orando impetrare. 15 Ut fin-
 tuani amicam Bacchidem esse suam. 16 Scire licet, id est, affirma-
 promitto. 17 Infinitiva hæc oratio regitur à verbo *scire*, quod in-
 clusum est particula *scilicet*. Sic infra, 4. 7. *Scilicet daturum*: 3
 5, 1. *Nam ubi dispensam nuntiasti filio, continuo* inieciisse verba tibi
 Dromonem scilicet. 18 Negotium hoc in eum pervenit statum, re-
 ita postulat. 19 Me facere, ut assimulem Bacchidem esse meam amicam
 20 Scilicet *avendum est*. 21 Bacchis. 22 Nē in aliquo vacille
 hæsitet, ac temerè quippiam effundat, quo se indicet ac prodatur. 23
subare propriè est vacillare, seu pedibus non insistere posse, quod
 sunt ebrii. Ad animum quoque transfertur, quoties ab animo verba
 dissentiant. 24 Bacchis peritissima est talium simulationum. 25 Va-
 de miror. 26 Quomodo. 26 Ut veniret huc. 27 Bacchidi, te
 potenti & nobili. 28 Quodlibet, quales, quantos homines, nobis
 & ignobiles. 29 Tempestivè & opportunè. 30 Venire ad
 quem tempestivè, est præcipuum omnium rerum valentium ad
 liquid obtinendum.

Primum : nam quendam ¹ misere ² offendi ibi mi-
litē

Ejus ³ noctem orantem : ⁴ hac ⁵ arte trahebatur vi-
rum,

⁶ Cupidum ut ⁷ illius animum ⁸ inopiā ⁹ incen-
deret.

¹⁰ Eademque ut esset apud te ¹¹ hoc quā ¹² gra-
tissimum.

Sed ¹³ heus tu, vide sis, ¹⁴ ne quid imprudens ruas.

Patrem novisti, ad has res ¹⁵ quā sit perspicax :

Ego te autem novi, quā esse soleas ¹⁶ impotens : ¹³⁰

¹⁷ Inversa verba, ¹⁸ everfas cervices tuas,

¹⁹ Gemitus, ²⁰ screatus, ²¹ tusses, risus : ²² abstine.

CLI. ²³ Laudabis. SY. ²⁴ vide sis. CLI. tutemet

²⁵ mirabere.

SY. Sed quam cito sunt consecuta mulieres?

CLI. Ubi sunt? cur ²⁶ retines? SY. jam nunc

²⁷ hac non est tua.

CLI. ²⁸ Scio, ²⁹ apud patrem : ³⁰ at nunc interim,

SY. ³¹ nihilo magis.

¹ Valde,
vehemen-
ter peten-
tem.

² Inveni
apud eam.
³ Concu-
bitum.

⁴ Bacchis.
⁵ Meretri-
cia astu-
tia fove-
bat mili-
tem illum.

⁶ Amore
captum.
⁷ Militis.

⁸ Caren-
tia sui, ne-
gatione
petitae
noctis.

⁹ Inflam-
maret ad
petendum:
quia inter
tractan-
dum eum

non semorem gesturam promittebat : sed nitimur in vetitum semper,
supinusque negata. ¹⁰ Scilicet arte, aut via sive ratione. ¹¹ Ob
hoc, sive hoc pacto, nempe tali repulsione militis. Ablativus causae
est. ¹² Al. gratissima. ¹³ Admonentis est. ¹⁴ Ne aliquantulum
erres, pecces inconsideratus, id est, ne amorem tuum incontinentia
prodas, non satis considerans quid faciendum sit. ¹⁵ Quam subtilis
& astutus sit ad has res amatorias percipiendas. ¹⁶ Tuorum appe-
titum seu affectum minimè moderator. ¹⁷ In contrarium versa,
praepostere pronuntiata, & ab ea re, in qua propriè locum habent,
habent, ad aliam translatā, & ita interdum obscura, scilicet novi, &
superioribus. ¹⁸ Colla tua indomita, non erecta, nunc fursum, nunc
deorsum circumspiciendo. Cervix enim est posterior colli pars, ex qua
origo est omnibus nervis : & quoniam nervi ipsi corpus erectum ac ri-
gidum faciunt, ac in cervice sunt collocati, idcirco cervix ponitur
pro superbia seu contumacia quadam ac rigore mentis : ut, vir dura
servit, id est, indomabilis, tanquam nemini caput inclinare velit.
Al. aversus. ¹⁹ Suspiria. ²⁰ Sputa : à seruo, as, id est, screatus
ejicio ex ore. ²¹ Contusiones pectoris, quae proveniant ex
pulsione. ²² Ab illis. ²³ Probabis meos gestus ac mores.
²⁴ Cave tibi diligenter. ²⁵ Continentiam meam. ²⁶ Scilicet me
nam ruentem jam in amplexum Bacchidis Clitiphonem morabatur sy-
rus. ²⁷ Bacchis jam non est tua amica. ²⁸ Nunc non esse meam.
²⁹ Coram patre non est mea amica. ³⁰ Sed interea, quandiu
non est apud patrem, sine mea ut sit. ³¹ Non plus est tua nunc,
quam apud patrem.

1 Salutare CLI. 1 Sine. SY. non finam, inquam. CLI. quæso
meam. 2 Parvo SY. 3 veto.
tempore. CLI. 4 Saltem salutare. SY. abeas, si sapias.
3 Prohi- CLI. eo.
beo ne Quid 5 istic? SY. 6 manebit. CLI. 6 felicem? ho-
adeas. minem! SY. ambula.
4 Scilicet
fine mi
eam. 5 Iste Clinia faciet? 6 Apud amicam. 7 Cliniam fortuna-
tam, quod maneat apud amicam meam.

ACTUS II. SCENA IV.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA,
SYRUS.

1 Per æ- BA. 1 **Æ** Depol, Antiphila mea, laudo te, & for-
dem Pol- lucis. Ad- tunatam judico,
verbium Id cum 2 studuisti, 3 isti formæ mores ut confimies:
estjurandi. forent :
Collatio Minimèque (4 ita me Dii ament) miror, 5 si te
meretricis & honestæ sibi quisque expetit.
virginis, Nam mihi, 6 quale ingenium haberes, fuit 7 indi-
qua vita cio oratio tua.
utriusque Et cum egomet nunc mecum in animo 8 vitam tuam
exprimi- confidero,
tur Bac- Adeoque 9 vestrarum omnium, vulgus 10 que ab se
chis laudat se segregant ;
Antiphi-
lam ob
formam &
bonos mores, eamque fortunatam esse affirmat. 2 Conata es. 3 Tuae
pulchritudini mores ut conformes essent, id est, ut esses bene mora-
ta. Nam gratior est pulchro veniens à corpore virtus. Virg. 4. Af-
firmatio cum juramento. 5 Si unusquisque cupit habere te in uxore
rem suam. Expetimus enim bona tantum & honesta. Unde de re-
bus expetendis scripserunt Philosophi, id est, de rebus, quæ meritis
optari & perquiri debent. 6 Quæ vel qualis sit tua natura. 7 Ar-
gumento & signo tuus sermo, quod dixisti cum uno velle te at-
tem traducere. Sermo enim est animi index & χαρακτήρ. Cic.
Moribus semper oratio consonas. Et Solon sermonem esse vitam animi
imaginem dixit. Hinc illud Platonis: Loquere puer, ut te videam
3 Vivendi rationem. 9 Vestri similibus honestarum juvenularum
vitam. 10 Quæ amatorum multitudinem à suo consortio & consuetu-
dine separant, rejiciunt, neque promiscuè quosvis recipiunt.

Interfere duo intendem gaudere curis

Et vos esse¹ istiusmodi, & nos non² esse, haud mirabile est.

Nam vobis³ expedit esse⁴ bonas: ⁵ nos, quibus cum res est, non finunt.

⁶ Quippe formâ impulsu nostrâ nos amatores colunt:

⁷ Hæc ubi imminuta est, ⁸ illi suum animum ⁹ aliò conferunt.

¹⁰ Nisi si ¹¹ prospectum est ¹² interea aliquid ¹³ deserta vivimus.

Vobis cum uno ¹⁴ semel ubi ¹⁵ ætatem agere decretum est viro,

¹⁶ Cuius ¹⁷ mos maximè est ¹⁸ consimilis vestrum; ¹⁹ hi se ad vos ²⁰ applicant;

²¹ Hoc beneficio ²² utrique ²³ ab utrisque ²⁴ vero devincimini;

²⁵ Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.

AN. Nescio ²⁶ alias: ²⁷ me quidem semper scio fecisse sedulo,

¹ Tales, quales estis, scilicet tam honestas, sic ornatas bonis moribus.

² Similes vestri.

³ Utile est ac bonum.

⁴ Honestas quia cum uno vivitis.

⁵ Non hanc sum fecisse vana Vanusque manent.

⁶ Al. boni: dicitur

⁷ enim, Expedit mihi esse bonum, vel bono.

⁸ Ili

amatores, cum quibus commercium seu consuetudinem habemus, non patiuntur nos esse tales, quales vos estis, nempe bonas. ⁶ Quia amatores illecti & commoti nostra pulchritudine frequentant nos, habent nos in pretio. ⁷ Postquam hæc forma nostra suum amicitie decorem & nitorem, id est, cum amplius formosæ non sumus. ⁸ Amatores. ⁹ Ad aliam amicam adjiciunt, id est, incipiunt aliam quandam amare, alias amant. ¹⁰ Prospeximus nobis comparando ab illis pecunias, id est, nisi rem ex quæstu fecerimus. ¹¹ Dum colimur & durat nostra forma. ¹² Derelictæ & abjectæ omnibus vitam agimus. ¹³ Postquam vos semel decrevistis ac statuistis. ¹⁴ Vitæ vestræ tempus traducere. ¹⁵ Viri. ¹⁶ Vivendi modus. ¹⁷ Conformis moribus vestris. ¹⁸ Tales viri, id est, amatores, qui habent similes mores. Enallage numeri. ¹⁹ Adhibent animos, id est, incipiunt vos amare. ²⁰ Servando fidem. ²¹ Tam vir, quam uxor. ²² Ultro citroque. ²³ Sincero, non fucato. ²⁴ Obligamini, id est, sic ambo obligatis vos mutuo beneficio inemeratæ fidei servandæ. ²⁵ Ita ut semper inter vos amor valeat, neque senectute aut ullo morbo dissidium sive damnum possit existere, id est, ut amor vester non conferatur alio. Unde Porat. Od. 13. l. 1. *Felices ter & amplius, Quos irrupta tenet opula, Nos malis divulsus gurimonia, Suprema citius solvet amor dis.* ²⁶ Quid alix mulieres faciant. τα ἄλλαν γυναῖκων ἢ πολυπραγμενῶν. ²⁷ Ego scio me semper operam dedisse.

1 Ut ex
utilitate
Cliniæ
meam uti-
litatem ju-
dicarem;
æstimarem
ac
metirer.
Amoris
enim non
vulgaris
argumen-
tum erat,
id demum
sibi judi-
care com-
modum,
quod Clini-
æ ex usu
esset, in-
commo-
dum, quod
seous.

Quam sig-

nificationem proponit ac commendat Donatus ad illud in Andr. 4. 1. 3. *Ex incommodis alterius sua ut comparat commoda.* Notandum itaque illud *ex* non materiam hic denotare, sed similitudinem sive exemplum, id est, juxta, secundum. 2 Interjectio gaudentis. Al. *vab.* 3 Euphrasius ad hunc versum: *Adolescens venientem amicum intuetur. & secum loquitur, quod ejus amore factum sit, ut in patriam reverteretur.* 4 Revertentem incolumem post varia pericula, quæ subit, proficiscendo in Asiam ac redeundo. Nam *reduces* proprie dicuntur, qui pericula evadunt. 5 In militia. 6 Minime molestæ fuerunt mihi miseriæ, ærumnæ. 7 Nisi. 8 Al. *te.* 9 Verum esse, quod dicis. 10 Antiphilæ absentiam, desiderium, id est, cum difficultate sustineo, atque à me impetrare non possum, quin amicam advenientem osculer: nam ei vetitum fuerat, ne ad amicum accederet. 11 Est ne hoc tolerandum, non esse licitum me miserum frui hoc ingenio, id est, muliere, tali ingenio prædita, sive sic morata, uti in animum induxi, meo arbitratu, ut cum illa ætatem agam? Deploret se non videre amoris sui exitum. 12 Sed etiam, in quantum potui cognoscere patrem tuum esse affectum, dispositum. 13 Scilicet *partes, plagas*, id est, satis cruciabit te, diu te disseret, suspensumque animi tenebit, durum se præbebit, antequam matrimonio Antiphilæ potiri queas. Calpurnius infelicissime *puras* subaudiri vult. 14 Aspicit. Donatus legit *intuitur*. 15 Tene me, sustine me, ne cadam consternata: adeo amore amici, repente percepti, sum perculsa. Deficit enim ex animi præ læticia deliquio. 16 Blandientis particula. 17 Quid accidit tibi? quare tantopere palles? 18 Præ nimio amore tora sum attonita & mei impos. 19 Consternata es. 20 Video-ne revera Cliniam, an quasi per infomnium videre puto? Hoc etiam præ gaudio dicit Antiphila. 21 In cujus amore totus versatur animus.

1 Ut ex illius commodo meum compararem commodum. CL. 2 ah!

3 Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola 4 reducem me in patriam facis.

Nam, dum abs te absfum, omnes mihi 5 labores fu-
ere, quos cepi, 6 leves,

7 Præterquam 8 tui carendum quod erat. SY. 9 cre-
do. CL. Syre, vix 10 suffero: 20

11 Hoccine me miserum non licere meo modo ingenio
frui?

SY. 12 Imò, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu
etiam 13 duras dabit.

BA. Quis-nam hic adolescens est, qui 14 intuetur
nos? AN. ah! 15 retine me obsecro.

BA. 16 Amabo, 17 quid tibi est? AN. 18 disperii!
perii misera! BA. Quid 19 stupes

Antiphila? AN. videon? 20 Cliniam, an non?

BA. quem vides? CL. salve 21 anime mi. 25

AN. O mi¹ exspectate Clinia, salve. CL.² ut vales?

AN. Sa'vum venisse gaudeo. CL.³ teneo-ne te,

Antiphila, maximè animo⁴ exoptatam meo?

SY.⁵ Ite⁶ intrò: nam vos jamdudum exspectat

7 senex.

1 Diu
deside-
rate.

2 Quo-
modo.

3 Utram
es adhuc
mea,

quemadmodum antea fuisti, mihiq; adhuc fidem intemeratam con-
servas? 4 Al. exspectatam. 5 Tu Clinia & Bacchis. 6 In domum
Chremetis. 7 Chremes.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

CH.¹ Ucescit: hoc jam cesso pulsare ostium

sibi⁴ filium² Vicini? primùm³ ex me ut sciat,

Rediisse: etsi⁵ adolescentem⁶ hoc nolle intelligo.

Verùm cum videam miserum⁷ hunc tam⁸ excru-
ciarier

⁹Ejus abitu,¹⁰ celem tam¹¹ insperatum¹² gaudium,

Cum¹³ illi nihil pericli¹⁴ ex indicio fiet?

¹⁵ Haud faciam: nam,¹⁶ quod potero, adjutabo

¹⁷ senem,

Item ut¹⁸ filium meum amico atque¹⁹ æquali suo

²⁰ Video, inservire, & ²¹ socium esse in negotiis.

Nos quoque senes est æquum senibus²² obsequi,¹⁰

ME.²³ Aut ego profectò²⁴ ingenio²⁵ egregio ad
miserias

1 Dies
oritur, lux
fit, dies ad-
venit.

Chremes
Menede-
mo nuntiat
ex Asia

rediisse fi-
lium: ex

qua re Me-
nedemus

incredibili
gaudio

perfundit-
ur, &

filio post-
hac indul-
gere ma-
gis insti-
tuit: quod

ei magnoperè dissuadet Chremes, qui plus satis foris sapit, non
videt de suo capite agi comitia, & sæpe in discrimine esse.

2 Menedemi. 3 A me. 4 Cliniam. 5 Cliniam. 6 Ut pater sciat eum
rediisse. 7 Patrem ejus Menedemum. 8 Excruciari. Paragoge.

9 Propter discessum filii. 10 Debeam celare & occultare. 11 Ob-
latum præter opinionem. 12 Sc. filium rediisse. 13 Filio Clinia.

14 Ex indicatione, id est, si nunciem adventum. 15 Non tacebo.
Subjectio. 16 Quoad, quantum. 17 Menedemum. 18 Clitopho-
nem. 19 Sodali Clinia. 20 Pares enim cum paribus facillimè con-
gregantur. 21 Adjuvare strenuè ac pari diligentia ipsius negotia.

22 Inservire. 23 Menedemus etiam ultro prodit, priusquam pul-
sat Chremes. Conqueritur autem de magnitudine doloris. Quid
enim aliud loqueretur, qui decreverat se cruciari, id est, dolori
suo indulgere, remedia detrectare? 24 Natura. 25 Præ cæteris
omnibus, quasi extra gregem, prorsus natus sum ad ferendas mise-
rias. Al. egregio.

1 Tempus *Natus sum, aut illud falsum est, quod vulgò audio*
 lenire do- *Dici* 1 diem adimere ægritudinem hominibus.
 lorem & *Nam mihi quidem quotidie* 2 *augescit magis*
 ægritudi- 3 *De filio* 4 *ægritudo*; & *quanto diutius* 15
 nem live 5 *Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.*
 tristitiam: 6 *CH. Sed ipsum egressum foras video: ibo, alloquar.*
 unde O- *CH. Sed ipsum egressum foras video: ibo, alloquar.*
 vid. 4. *Menedeme salve:* 7 *nuntium apporto tibi,*
 Trist. *8 Cujus* 9 *maximè* 10 *te fieri* 11 *participem cupis.*
 Tempus *ME. Nunquid nam de* 12 *gnato meo audisti,*
 anim sevas *Chreme?*
 paulatim *CH. 13 Valet, atque vivit. ME. ubi-nam est quaeso?*
 mitigat *CH. apud me* 14 *domi.*
 iras. Hoc *ME. 15 Meus gnatus? CH. 16 sic est. ME. venit?*
 minuit lu- *CH. certè. ME. Clinia*
 rus, mor- *Mens venit? CH. 17 dixi. ME. eamus, duc me ad*
 tasque cor- *18 eum obsecro.*
 da levat. *CH. Non* 19 *vult te scire se rediisse etiam, & tuum*
 2 Crescit. *Conspexitum* 20 *fugitat ob* 21 *peccatum:* 22 *tum hoc*
 3 Causa *timet,* 25
 filii. *Nè tua durtia* 23 *antiqua illa etiam* 24 *adaucta sit.*
 4 Sollici- *ME. Non tu* 25 *ei dixisti,* 26 *ut essem? CH. non.*
 tudo. *ME, quam ob rem, Chreme?*
 5 Filius. *ME, quam ob rem, Chreme?*
 6 Mene- *ME, quam ob rem, Chreme?*
 demum. *ME, quam ob rem, Chreme?*
 7 Nuntius *ME, quam ob rem, Chreme?*
 tam eum *ME, quam ob rem, Chreme?*
 significat, *ME, quam ob rem, Chreme?*
 qui nunci- *ME, quam ob rem, Chreme?*
 at, quæ rem *ME, quam ob rem, Chreme?*
 ipsam, quam nuntiat. Plaut. *Citius præcurri, ut nuntiam nuntium*
 exoptabil. m. *Nuntium vero in neutro genere significat rem, quæ*
 nuntiatur. 8 Nuntii. 9 Præ cæteris. 10 Patrem. 11 Quod im-
 primis tibi communicari cupis. 12 Filio meo Clinia. 13 Vivit,
 atque valet: *ὕστερον πρῶτον.* Quod ad illud congruit: *habui*
filium: nunc habeam, neque incertum est. 14 Scilicet est. 15 Meus
 filius est, apud te in domo tua? Senex, vix capiens gaudii sui mo-
 dum, admiratur, resipiscit, frui cupit hoc nuntio. 16 Affirmantis.
 17 Jam faris dixi eum venisse: itaque non est, quod me ulterius ob-
 tundas talibus percontationibus! dixi autem est verbum aptum per-
 orantibus, id est. finem orandi facientibus. 18 Filium meum. 19 Fi-
 lius tuus. 20 Non audeat prodire in tuum conspectum. 21 Flagi-
 tium suum: quia te offendit amor indulgendo. Cic. pro Mil. *Magna*
vis est consuetudinis in utramque partem, ut neque timeant, qui nihil com-
miserint: & penam semper ante oculos versari putent, qui peccarint.
 22 Præterea. 23 Qua semper usus es in reprehendendo filio. 24 Hoc
 tempore, id est. ne tu durior & inclementior sis factus propter ejus
 abitum. 25 Filio. 26 Qualis essem, quomodo nunc essem affectus
 erga filium, quantum ab antiqua illa durtia immutatus, & ex acerrimo
 patre lenissimus sim factus, qui nihil magis in votis habeat, quam
 filio obsequi, largiri.

CH. Quia pessimè istuc in te atque in illum¹ con-
sulis,

Si te tam² leni³ vis⁴ esse animo ostenderis.

ME. ⁴ Non possum : satis jam, ⁵ satis pater ⁶ durus
fui. CH. ⁷ ah!

⁸ Vehemens ? in utramque partem, Menedeme, es
nimis,

Aut ¹⁰ largitate nimia, aut ¹¹ parsimonia :

¹² In eandem fraudem ¹³ ex hac re, atque ex ¹⁴ il-
la, incidēs.

¹⁵ Primum olim, potius ¹⁶ commeare filium

Quam ¹⁷ paterere ad mulierculam, ¹⁸ quæ ¹⁹ pau-
lulo

¹⁰ Tum erat ²¹ contenta, ²² cuique erant grata
²³ omnia,

²⁴ Proterruiſti hinc : ²⁵ ea coacta ²⁶ ingratis

²⁷ Possilla cepit ²⁸ victum vulgò querere :

Nunc, cum sine magno ²⁹ intertrimento non potest

illam duritiam in contrarium mutem, tantaque nunc facilitate utar,
quanta antea sævitia filium coercui. 5 Vide *scopulo* parentis :
quantum mutatus ab illo. 6 Austerus, severus. 7 Intersectio ob-
jurgantis. 8 Impetuosus, acer. 9 In duritiam & in lenitatem sive
indulgentiam : nam quando vis esse durus, excedis modum ; cum
vis esse indulgens, etiam excedis modum : atque ita monet Mene-
demum Chremes, ut medium inter severitatem & indulgentiam te-
neat, nè incadat in Scyllam, cupiens vitare Charybdin. 10 Pro-
fusione, indulgentia. 11 Tenacitate ac duritia. 12 In idem cri-
men seu poenam incidēs, id est, utrumque perinde tibi damnosum
erit, ideoque eodem modo decipieris. 13 Indulgentia, largitate ni-
mia. 14 Parsimonia. 15 Ante discessum filii. Ordo est : *Primum
olim proterruiſti filium hinc, potius quam paterere eum commiare,
&c.* Exsequitur, quod proposuerat : & nunc nimiam parsimoniam
simul, & nimiam largitatem demonstrat. 16 Ire. 17 Permitteres.
18 Muliercula : quam putavit Bacchidem, procacem, magnificam,
sumptuosam, nobilem ; cujusmodi laudavit illam Clitipho Act. 1.
Sc. 2. 19 Victu admodum parvo, minimo sumptu. 20 Antequam
abierat filius. 21 Quæ erat pudica & bona. 22 Muliercula.
23 Dona, quæ illi dabantur : parvè quippe & tenuiter vivere as-
sueti, modicis muneribus gaudebat. 24 Minis atque duritia tua
abisteruiſti atque abegisti ab ea. 25 Muliercula. 26 Invita,
præter voluntatem : adverbialiter ponitur. 27 Postea, postquam
proterruiſti filium ab ea. 28 Alimoniam vulgari modo seu in pro-
pulo queritare, unde posset inopem defendere vitam, id est, cœ-
pit exercere artem meretriciam. 29 Tuo damno. Varro : *Detri-
mentum dicitur à detrītū ; quod ea, quæ trita sunt, minorū sunt pre-
titi. Intertrimentum ab eo, quod duo vel tria inter se trita vel dimi-
nuta sūt.*

¹ Provi-
des: id est,
hoc modo
tibi & filio
noces. Con-
sulens enim
³⁰ in aliquem,
est bene
vel male
cum ali-
quo agere.
² Miti,
benigno.
³ Fracto,
indulgen-
ti.

³⁵ 4. Aliter
facere, non
possum
contine-
ri, quin
faciam
quod de-
crevi, ut
antiquam

¹ Omnia, *Haberi*, ¹ *quidvis* ² *dare cupis*: nam, ut tu scias, ⁴⁰ *Quam* ³ *ea nunc* ⁴ *instructa pulchrè* ad ⁵ *pernici-*
em fiet;
⁶ *Primum, jam ancillas secum adduxit* ⁶ *plus decem,*
⁷ *Oneratas veste, atque auro*: ⁸ *Satrapes* *fi* *fiet,*
⁹ *Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat*:
¹⁰ *Nedum* ¹¹ *tu possis*. ME. *est-ne* ¹² *ea* ¹³ *intus* ?
³ *Amica* CH. ¹⁴ *sit rogas* ? ⁴⁵
⁴ *Appa-* ¹⁵ *Sensi* : nam ¹⁶ *ei unam cœnam, atque ejus* ¹⁷ *co-*
rata, or- *mitibus*.
⁵ *Damnum* *Dedi: quod si iterum mihi sit* ¹⁸ *danda,* ¹⁹ *actum fiet.*
tuum & *Nam, ut* ²⁰ *alia omittam,* ²¹ *pitissando* ²² *modò mihi*
²³ *Quid vini absumpsit* ? ²⁴ *sic,* ²⁵ *hoc, dicens,*
asperum,
²⁶ *Pater, est* : ²⁷ *hoc aliud lenius,* ²⁸ *sodes vide.* ⁵⁰
²⁹ *Relevi* ³⁰ *dolia omnia, omnes* ³¹ *serias* :
⁷ *Portan-*
tes vestimenta, atque monilia aurea. Eugraphius ad vestitum ancillarum
hoc refert: anobitus est, quod supra posuit Poeta 2, 3, 6, & 7. Por-
tant quid rerum? aurum, vestem. Supellectilem meretricis gerebant sc.
illæ ancillæ. 8 Præfectus provincie si sit amator ejus puella, cui sunt
abunde pecuniæ. Eugraphius annotat: Apud Babylonios Satrape appel-
latur ditissimi, & satellites regum. Universum autem Persarum imperi-
um in Præfecturas & Provincias, quas illi Satrapias, earumq; rectores
Satrapas appellabant, distributum erat. Horum officium erat, Provin-
cialibus imperare, eorum utilitatibus prospicere, tributa cogere, &c.
⁹ *Sustinere. 10 Multo minus. A Majori ad Minus. nam si non possit*
major, multo minus minor. 11 Qui es privatus homo. 12 Puella. 13 Ap-
ud te? 14 Rogas an sit intus? 15 Satis ego sensi. 16 Amicae filii tui.
¹⁷ *Ancillis, pedisequis. 18 Cena. 19 Perissem. 20 Incommoda, quæ*
mihi acciderunt, id est, ut mihi dicam de aliis sumptibus. 21 Leviter
gustando, expressis labris expuendo, dum saporem vini probat. Pitissare
enim propriè, est vinum, gustandi causa ore sumptum, postquam degu-
statum est, per primores dentes expuere. Factum videtur à Græco
πιττω, id est, bibo. 22 Solummodo. 23 Quantum vini mihi consumpsit
Bacchis, amica Cliniae, ut credebat Chremes: cum tamen Clitiphonis es-
set. Q. d. Quid igitur bibendo tibi consumptum iri dicam? 24 Sic di-
cens amica filii tui. Mimelis. Egregiè describitur illud delicatum fasti-
dium, quo meretrices alienam apud mensam liguriunt, cum domi atrum
panem ex hesternò jure avidè deglutiunt. 25 Hoc vinum est austerum,
non suave gustui. 26 Honoris & reverentiæ appellatio. 27 Hoc aliud
vinum est suavius, mitius. 28 Si audes. Vox blandientis, sicut amabo.
²⁹ *Perforavi, aperui, detrahendo scilicet limum aut argillam, quæ fo-*
ramen obstruitur. Linere enim est pice aliquid linere seu ungere: ut
parietem linimus calce: sic relinere, est amovere, quo prius aliquid re-
stitum erat. 30 Vasa grandia, quibus vinum reconditur. 31 Omnia va-
sa fictilia, in quibus vinum asservabant: nam ante usum deliorum, quæ
igneæ sunt, ad vina conservanda vasis utebantur fictilibus, supernè an-
gustis, infernè amplis, quæ serie dicebantur.

¹ Omnes habui ² sollicitos : atque ³ hæc una nox : ¹ Omnes
 Quid ⁴ te futurum censes, ⁵ quem assidue exedent ? ² servos va-
 Sic me Dii amabunt, ut tuarum ⁶ miseritum est, ^{ac mini-}
 Menedeme, fortunarum. ME. ⁷ faciat quod lubet : ⁵⁵ ^{steriis di-}
⁸ Sumat, consumat, ⁹ perdat : decretum est ¹⁰ pati, ^{itractos &}
¹¹ Dum ¹² illum modò habeam mecum. CH. ¹³ si habui, dum ^{occupatos}
 certum est tibi ^{iis mini-}
 Sic facere, illud ¹⁴ permagni referre arbitror, ^{strarent.}
 Ut nescientem sentiat te id sibi dare. ^{Ineptæ est}
 ME. Quid faciam ? CH. ¹⁵ quidvis potius, quàm ^{Eugraphii}
 quod ¹⁶ cogitas : ^{expositio :}
 Per alium ¹⁷ quemvis ut des, falli te finas ⁶⁰ Omnes sol-
¹⁸ Technis per servulum : etsi ¹⁹ subsensi ²⁰ id quoque, ^{licitos ha-}
²¹ Illos ²² ibi esse, id inter se agere clanculum. ^{bui, id est,}
 Syrus cum ²³ illo vestro ²⁴ consufurrat : conferunt sollicitare. ^{ebrios, &c.}
 Consilia ²⁵ adolefcentes : & tibi ²⁶ perdere ⁶⁵ esse a loco
²⁷ Talentum ²⁸ hoc pacto ²⁹ satius est, quàm ³⁰ illo, ^{fuo move-}
³¹ minam. ^{re : à so-}
^{lum, soli,}
^{quod terrâ}

significat & locum, & sito, at; quod est moveo, moves. ³ Hæc u-
 nica & sola nox, scilicet tantum fuit. Q. d. Quid fecissem, si se-
 cunda nocte mihi pascendi fuissent ? ⁴ De te. Ellipsis: q. d. mi-
 ser & inop. evades. ⁵ Cujus fortunas absument, bona deglutient.
 Meton. subj. ⁶ Miseret facit sæpe miseritum est, vel miseritum est :
 ut tedet; pertesum est. ⁷ Filius meus. ⁸ Deineis, id est, sumptus
 faciat, &c. hoc enim impendio vult tibi stare præsentiam filii, cu-
 jus absentiam diutius ferre nequiverat. ⁹ Inutiliter. Ecce ima-
 ginem ejus, qui jam in alteram partem vehemens nimis est: qui
 antea parsimonia & severitate proterruerat filium, sive, ut profu-
 geret, effecerat: nunc vel omnium fortunarum periculo & jactura
 domi retinere eum concupiscit. ¹⁰ Omnia illa. ¹¹ Dummodo.
¹² Filium meum. ¹³ Si ita est constitutum omnia permittere fi-
 lio, quæ vult. ¹⁴ Valdè magni interesse. ¹⁵ Sc. facias. ¹⁶ Sc.
 facere. ¹⁷ Quemcunque volueris, modo non intelligat te scientem
 dare. ¹⁸ Fallacis, fraude. ¹⁹ Aliquantulum sensi. ²⁰ Ut fal-
 lant te. ²¹ Servos & filios nostros. ²² In ea re esse occupatos,
 hoc meditari, fraudem & technas moliri tacerò, quibus te decipi-
 ant, atque argento emungant. Opportunè hoc adjicitur: ne Me-
 nedemus, obsequi jam cupiditaribus filii cernus, molestè ferat amba-
 ges & moras. ²³ Servo Dromone. ²⁴ Submissa voce colloqui-
 tur. ²⁵ Meus Clitipho cum tuo Clinia. ²⁶ Amittere. ²⁷ Sex-
 centos coronatos, id est, magnam pecuniæ summam. Synecd. in pro-
 posito. ²⁸ Nè sentiat te scientem dare. ²⁹ Melius & utilius est.
³⁰ Alio pacto sive modo, nempe tuam illi indulgentiam ostenden-
 do, vel, ut sciat te scientem facere. ³¹ Decem coronatos, id est,
 exiguum pecuniam.

1 Nunc
non tra-
ctatur de
quantitate
pecuniae,
ad est, nunc
non est
spectanda
pecunia.

Al. pecunia
agitur.

2 Agitur.

3 Eo mo-
do, quo
minime
vergat in
ejus per-
niciem.

4 Argen-
tum.

5 Clinia.

6 Tuam
voluntate.

7 Potius
amissu-

rum te vi-
tam, vitæ
jacturam
facturum.

8 Dimit-
tas, à te
segreges.

9 Interje-

ctio objurgantis.

10 Quantam occasionem vel ansam, quantum adi-

tum ad improbitatem seu luxum dederis. Metaphora.

11 Ita ut.

12 Propter talem filium.

13 Nimia libertate, immodica permissi-

one agendi & dicendi quicquid velis, peiores sumus. *Maxima e-*

nim illecebra peccandi impunitatis spes est. Cic. Vox, *licentia*, sem-

per in malam partem accipitur.

14 Reputabit, considerabit, id est,

nihil penitus habebit, an id, quod petet, sit malum an bonum, licitum

an illicitum.

15 Bona tua perdi.

16 Filium tuum Cliniam per-

1 Non nunc de pecunia agitur, sed 2 illud, quo
modo

3 Minimo periculo 4 id demus 5 adolescentulo.

Nam si semel 6 tuum animum is intellexerit,

7 Prius proditurum te tuam vitam, & prius 70

Pecuniam omnem, quam abs te 8 amittas filium;

9 hui!

10 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!

Tibi autem porro 11 ut non sit suave 12 vivere:

Nam deteriores omnes sumus 13 licentiâ.

Quodcumque inciderit in mentem, volet, neq; id 75

14 Putabit, prævum-nè an rectum sit, quod petet:

Tu, 15 rem perire. & 16 ipsum, non poteris pati.

17 Dare denegaris, 18 ibit ad illud illicò,

Quo maximè apud te se 19 valere sentiet,

Abiturum se abs te esse 20 illico minabitur. 80

ME. 21 Videre 22 verum, atque, ita uti res est, dicere.

CH. 23 Somnum hercle ego hac nocte oculis non vi-

di meis,

Dum id 24 quero, tibi 25 què filium 26 restituerem.

ME. 27 Cedo dextram: 28 porro te oro, 29 idem ut

facias, Chreme.

CH. Paratus sum. ME. scin', quid nunc facere te

volo? 85

10 Quantam occasionem vel ansam, quantum adi-
tum ad improbitatem seu luxum dederis. Metaphora. 11 Ita ut.
12 Propter talem filium. 13 Nimia libertate, immodica permissi-
one agendi & dicendi quicquid velis, peiores sumus. *Maxima e-*
nim illecebra peccandi impunitatis spes est. Cic. Vox, *licentia*, sem-
per in malam partem accipitur. 14 Reputabit, considerabit, id est,
nihil penitus habebit, an id, quod petet, sit malum an bonum, licitum
an illicitum. 15 Bona tua perdi. 16 Filium tuum Cliniam per-
ire luxu. 17 Si denegaveris dare filio, quantum postulaverit.
18 Continuo eo confugiet, decurret, ut miniterur, se hinc à te ab-
iturum: qua scilicet una re animum se tuum expugnare posse, probè
intelliget. 19 Possè. 20 Nisi omnia dederis. 21 Videris mihi.
22 Veritatem. 23 Somnum non admiserunt hac nocte, non senfe-
runt oculi mei, id est, ego certè hac nocte non dormivi. Est autem
Hebraismus *videre somnum*, ut *videre mortem*. *Somnum* autem *videre*
dicuntur, qui somno sopiuntur. 24 Cogito & in animo verso.
25 Quomodo. 26 Redderem. 27 Da, porrigere mihi dextram ma-
num: nos enim confirmaturi quidquam, alicujus dextram poscere
solemus. 28 In posterum. 29 Ut filium mihi restituas aliqua ra-
tione, ut velle te facere dixisti.

CH. Dic. ME. quod sensisti ¹ illos me incipere fallere,

² Id ut ³ maturent facere : cupio ⁴ illi dare, Quod vult : cupio ipsum jam videre. CH. ⁵ operam dabo.

Syrus est ⁶ prehendendus atque ⁷ adhortandus mihi.

⁸ A me nescio quis exit : concede hinc domum, Nè nos inter nos ⁹ congruere sentiant.

Paulum hoc negoti ¹⁰ mihi obstat : Simus & Crito, Vicini nostri, hic ¹¹ ambiunt de finibus :

¹² Me cepere arbitrum : ibo, ac ¹³ dicam, ¹⁴ ut dixeram,

Operam daturum me, hodie non posse his dare :

¹⁵ Continuo hic adero. ME. ita ¹⁶ quaso ? ¹⁷ Dii vestram fidem!

Itan' ¹⁸ comparatam esse hominum naturam omnium,

¹⁹ Aliena ut melius videant & dijudicent,

Quam ²⁰ sua ? an ²¹ eò fit, quia in ²² re nostra aut ²³ gaudio

prum est ab eo, quod demulcebantur placide ab illis, à quibus aliquid petebatur. 7 Compellendus, ut sc. deducat filium ad te, & efficiat, ut ejus praesentia reficiaris. 8 E domo mea. Nomen personae pro rei nomine. 9 Convenire, conspirare. 10 Me impediri, quo minus operam tibi dem : sequitur enim, Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem. 11 Litigant, altercantur de limitibus sive terminis agrorum suorum. Al. *ambigui*, id est, ambigentes, litigantes, Tacitus : *futuri ambiguus*, id est, de futuro ambigens. *Ambigo* proprie significat circumago : unde *ambages* verborum circuitus dicuntur. Quoniam vero ii, qui in ancipiti sunt, circumvertere mentem, & agitare animo solent, factum est ut *ambigo* pro dubito sumatur. 12 Elegerunt me judicem, ut totius negotii habeam arbitrium & facultatem. *Arbiter* enim est iudex, qui totius rei habet potestatem, lectus ab iis, qui litigant : vel proprie *arbiter* est tertius, qui alienae rei quasi testis interest, ab *arbitrando* dictus, id est, existimando : ejus enim officium est judicare, non ex lege stricto jure, sed prout ipse æquum esse existimet. Hinc *arbitrarium* dicitur, quod aliquis arbitrio est relictum. Unde *arbitraria* pena dicitur, quæ non lege statuta est, sed judicis arbitrio relicta. 13 Vicinis. 14 Me non posse vacare negotiis eorum, sicut promiseram me vacaturum eorum controversiæ. 15 Statim. 16 Ut facias. 17 Abeunte Chremete, hæc secum Menedemus loquitur. 18 Constitutam, ordinatam esse, *dixit ita* X. *Dei*. Sic Phorm. 1, 1, 7. *Quam inique* comparatum est, ii, qui minus habent, ut semper aliquid addant divitiis? 19 Negotia aliorum. 20 Propria negotia. 21 Ideo fit, id est, an ea est causa? 22 Proprio negotio, causa nostra. 23 Nimia lætitia, qua blandimur nimium nobis in re nostra.

¹ Servos.
² Me fallere.
³ Properent, festinent.
⁴ Filio.
⁵ Ut maturent, & filium videant.
⁶ Conveniendus, ambiendus, rogandus.
Inde frequentativum *prehensare*. Livius :

Supplex prehenlat homines. Tacitus : *Genus circumstantium* prenfare. Sum-

1 Impedi- *Sumus*¹ *præpediti nimio, aut*² *agritudine?* 100
 ti, quò mi- ³ *Hic* ⁴ *mibi nunc quantò plus sapit, quàm egomet*
 nus rectè *mibi?*
 judicemus. **CH.** ⁵ *Dissolvi me,* ⁶ *otiosus operam ut tibi darem.*
 animi do-
 lore, quo nimium nobis metuimus, & de rebus nostris desperamus.
 3 Chremes. 4 In meum commodum. 5 Expedivi me hoc negotio.
 6 Ut nulli labori vacans te adjuvem. Sic Phorm. 1, 2, 37. *Nos o-*
tiosi operam dabamus Phœdriæ. Verba sunt redeuntis Chremetis.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS, CHREMES.

1 Cur sita
 per hanc
 partem &
 per illam.
 Hæc Sy-
 rus secum
 loquitur.
 Instigat
 autem

SY. **H** ^{AC} *illac*¹ *circumcursa: inveniendum est*
² *tamen*
³ *Argentum,* ⁴ *intendenda in*⁵ *senem est fallacia.*
CH. ⁶ *Num me fefellit hosce id struere?* ⁷ *videlicet*
*Est Clinia*⁸ *ille servus*⁹ *tardiusculus:*
¹⁰ *Idcirco* ¹¹ *huic nostro tradita est* ¹² *provincia, 5*

Syrum Chremes ad fallaciam, qua argentum à Menedemo Clinia exorqueretur, faciendam: sed suo malo incidit in foveam, quam fecit: nam hac occasione sua ipsius conjectura & solertia fallitur. 2 Etiam hoc sæpe tentem. *Al. enim.* 3 Clitiphoni scilicet, quod Bacchidi der. 4 Exercenda, struenda. *Intendere* propriè dicuntur venatores, cum retia feris capiendis intendunt, aut cum intendunt arcus, id est, vehementer tendunt. *Intendere* per similitudinem est animadvertere, & sollicitè ac diligenter animo spectare. Virg. *Æn.* 5. *Intenti expectant signum.* Hinc *intendere animum rei alicui*, est animum alicui rei adicere aut applicare. 5 Chremetem, sed Chremes intelligit Syrum id dicere de Menedemo. 6 Num latuit me, id est, nonne prædixi, benè scivi, hosce servos & adolescentes ibi esse, comminisci ac machinari id, ut pecunias à Menedemo haberent? Prædixerat enim hoc Menedemo, scena præced. v. 62. & seq. Quo enim magis decipitur bonus ille Chremes, eo magis sua sagacitate sibi placet: sicut in Andria Simo. 7 Certe. 8 Dromo. 9 Aliquanto tardior meo servo, vel aliquantum tardus, minus astutus, & (ut infra est v. 34.) stolidus, scilicet ad fabricam aliquam fingendam, ad intendendam fallaciam. 10 Quia Dromo est ineptus ad hanc rem. 11 Servo Syro. 12 Negotium, onus, munus fallendi Menedemum, sive quærenda per technas pecunia, commissum est. Metaph. à consuetudine Romanorum, apud quos, qui Magistratum gerebant, alii alias provincias fortiebantur. *Provincia* enim dicitur onus cuiuslibet rei benè gerendæ. Nam regiones longè ab Italia bello acquisite, *Provinciae* dictæ sunt, à porro, vel à procul vincendo: ad quas Prætores, quia cum officio & onere, id est, ut illis præessent, mittebantur, officia, quoque *Provinciae* nominantur.

- SY. *Quis hic loquitur ? perii ! num-nam* ¹ *hæc* ¹ *Quæ dixi de in-*
² *audii ?* CH. ³ *Syre. SY. ⁴ hem !* ² *veniendo*
 CH. ⁵ *Quid tu istic ?* SY. ⁶ *rectè : equidem te* ³ *argento.*
⁷ *demiror, Chreme,* ² *Chremes*
⁸ *Tam manè, qui heri tantum biberis. CH. ? nihil* ⁴ *herus.*
⁹ *nimis.* ³ *Vocat*
 SY. *Nihil,* ¹⁰ *narras ?* ¹¹ *visa verò est, quod dici* ⁴ *est enim*
¹² *solet,* ⁵ *Q d. en*
¹³ *Aquilæ senectus, CH. ¹³ eja. SY. mulier est* ⁶ *adsum, he-*
¹⁴ *commoda, &* ⁷ *re.*
¹⁵ *Faceta hæc* ¹⁶ *meretrix. CH. sanè* ¹⁷ *idem vi-* ⁸ *respon-*
¹⁸ *sa est mihi.* ⁹ *to hem*
 SY. *Et quidem herclè formâ* ¹⁸ *luculenta. CH. ¹⁹ sic* ⁵ *Sc. diu*
²⁰ *satis.* ⁶ *tesum ?*
 SY. ²⁰ *ita* ²¹ *non ut olim, sed uti nunc, sanè* ⁶ *Nihil.*
²² *bonâ :* ⁷ *Hæc par-*
²³ *Minimèque miror, ²³ Clixia ²⁴ hanc si ²⁵ deperit :* ⁸ *detestan-*
²⁶ *Sed ²⁶ habet patrem quendam ²⁷ avidum, ²⁸ mise-* ⁹ *di re-*
²⁹ *rum atque ²⁹ aridum,* ¹⁵ *sponsio-*
³⁰ *Vicinum hunc : nostin ? at quasi ³¹ is non di-* ¹⁶ *nem ad*
³² *vitiis* ¹⁷ *id ipsum,*
³³ *quod quæ-*
³⁴ *ritur, iis*
³⁵ *usitata,*

quibus hæret aqua, neque occurrit, quid consentaneè respondeant :
 ut Adelph. 4. 5. 19. *Æs. perii ! M. quid est ?* *Æs. Nihil : rectè :*
⁷ *perge.* ⁷ *Valde miror. De enim auget hic significationem.* ⁸ *Sc.*
⁹ *surrexisse, prodire.* ⁹ *Non nimis, sc. bibi.* ¹⁰ *Mirum igitur non est,*
¹¹ *tametsi maturius surrexi.* ¹² *Ais ?* ¹¹ *In te.* ¹² *Ut sc. plus,*
¹³ *biberis, quum ederis, quemadmodum aquila annosa.* ¹³ *Est enim Pro-*
¹⁴ *verbium de senibus bibacibus magis, quam edacibus.* ¹⁴ *Nam Plinius*
¹⁵ *refert, aquilas neque senio, neque ægritudine oppetere, sed fame :*
¹⁶ *in tantum superiore accrescente rostro, ut aperiri non queat : id-*
¹⁷ *eoque aquilam tantum in senecta bibere, aut de præda sanguinem*
¹⁸ *fugere.* ¹⁸ *Syrus ergo adulatur istis verbis hero, quod pridie strenue*
¹⁹ *bibisset in convivio, ut advocet eum à prima interrogatione, Vide pro-*
²⁰ *verb. Aquile senecta.* ¹⁹ *Hic corripientis est, vel monentis, ut taceat.*
²¹ *Sic alibi, Eja baud sic decet.* ²⁰ *Tractabilis, facilis & jucundæ conversa-*
²² *tionis, quæ sese aliorum moribus accommodat.* ²¹ *Alium sermonem arripit*
²³ *de meretrice, quod libi aditum faciat ad dolum.* ²² *Festiva, urbana, quæ*
²⁴ *est sermone jucundo.* ²³ *Facitus enim dicitur, qui facit verbis quod vult.*
²⁵ *Bacchis, quæ est apud Chiniam.* ²⁴ *Esse commoda & faceta.* ²⁵ *Elegan-*
²⁶ *tanti ac splendida.* ²⁶ *Luculentum proprie id dicitur, quod est luce plenû,*
²⁷ *perspicuum.* ²⁷ *Cic. Camino luculento utendum.* ²⁸ *Mediocriter, non ni-*
²⁹ *mis, Frigidiuscule enim ejus formam laudat.* ²⁹ *Tali forma est prædita.*
³⁰ *Formosæ erant mulieres : agitentur enim Syrus seni laudatori tem-*
³¹ *poris asti. Se puero.* ³⁰ *Venusta.* ³¹ *Persuadere vult Chremeti, hanc esse*
³² *amantissimam Chiniam.* ³² *Quæ est tam luculenta forma.* ³³ *Arden-ter & impa-*
³⁴ *tienter amat.* ³³ *Chinia.* ³⁴ *Avarum, cupidum pecunie.* ³⁵ *Qui non au-*
³⁶ *deat uti partis.* ³⁵ *Illiberalem, difficilem ad aliquid dandum.* ³⁶ *Meta-*
³⁷ *phora est à terra, quæ nihil producit.* ³⁷ *Menedemum.* ³⁸ *Pater.*

¹ Vicini. *Abundet, gnatus¹ ejus² profugit³ inopiā.*
² Profugus fuit, id est, in Asiam militatum abiit. *Pro-*
³ *fugus enim* ⁴ *dicatur,* ⁵ *qui à pa-*
⁶ *tria, domi-*
⁷ *cilio, iisve*
⁸ *finibus, in*
⁹ *quibus an-*
¹⁰ *tea vive-*
¹¹ *bat, profu-*
¹² *git. Sic*
¹³ *Horatius*
¹⁴ *Scythas*
¹⁵ *appellat*
¹⁶ *profugos,*
¹⁷ *quod do-*
¹⁸ *micilia*
¹⁹ *mutent.*
²⁰ *Egesta-*
²¹ *te.*
²² *Sc. ita.*
²³ *Hoc esse*
²⁴ *factum, vel, talem esse vicinum. Affirmantis est.* ²⁵ *O hominem*
²⁶ *dignum, qui detrudatur & destinetur, ad circumagendas molas tru-*
²⁷ *fatiles, id est, servorum supplicio dignum.* ²⁸ *Dicis esse pistrino*
²⁹ *dignum? Videri enim poterat Chremes hæc de Menedemo dice-*
³⁰ *re: sed cum nec domini, nec liberi in pistrinum relegarentur,*
³¹ *ignoravit Syrus, de quo Chremes loqueretur. Voluit autem ad*
³² *Dromonem sermonem deflectere Chremes, ut viam sibi sterneret ad*
³³ *instruendum Syrum de intendenda in senem fallacia.* ³⁴ *Dromonem.*
³⁵ *Clinia.* ³⁶ *10 Aversus hæc secum loquitur Syrus. Nam consilius*
³⁷ *ipse sibi de se putat omnia dici.* ³⁸ *11 Valde.* ³⁹ *12 Servulus adoleiscen-*
⁴⁰ *tis. Prosequitur enim sermonem suum Chremes.* ⁴¹ *13 Ut herilis fi-*
⁴² *lius fugeret militatum, neque eum retinuerit,* ⁴³ *14 Fecisset.* ⁴⁴ *15 Ex-*
⁴⁵ *cogitasset, commentus fuisset.* ⁴⁶ *16 Finxisset contra Menedemum.*
⁴⁷ *17 Ex quibus fallaciis aliquid esset, id est, haberet adolescens.*
⁴⁸ *18 Bacchidi.* ⁴⁹ *19 Morosum.* ⁵⁰ *20 Contra suam voluntatem, repug-*
⁵¹ *nantem.* ⁵² *21 Conservasset Dromo Menedemum, qui se perdit, &*
⁵³ *continuis excruciator laboribus: vel servaret, id est, dolose obser-*
⁵⁴ *vasset atque adortus fuisset senem, & illi, nactus opportunitatem,*
⁵⁵ *insidias, auferendo pecuniam, struxisset: quod declarat illud Syri,*
⁵⁶ *quod sequitur: Ebo, queso, laudas qui heros fallunt?* ⁵⁷ *22 Nugaris,*
⁵⁸ *jocaris, aliter, quam loqueris, sentiens. Metaph. ab avibus.* ⁵⁹ *23 Ut*
⁶⁰ *fingeret fallacias.* ⁶¹ *24 Servulo.* ⁶² *25 Sic Andr. 3, 2. Adbus, Arabili-*
⁶³ *tu, qua adolent, queque oportent, &c.* ⁶⁴ *26 Admirantis & interro-*
⁶⁵ *gantis,* ⁶⁶ *27 Servos illos.* ⁶⁷ *28 Dominos suos.* ⁶⁸ *29 Cum fallunt suos*
⁶⁹ *heros in tempore, cum locus, id est, occasio, & opportunitas postu-*
⁷⁰ *lat. Sic infra 4, 5. Obscundato in loco. Et Cato: Sultitiam as-*
⁷¹ *simulare loco prudentia summa est.* ⁷² *30 Servos illos.* ⁷³ *31 Scilicet di-*
⁷⁴ *ci.* ⁷⁵ *32 Falli in loco heros per servum.* ⁷⁶ *33 Miseriarum, dolorum*
⁷⁷ *animi & corporis.*

*Jam*² huic mansisset unicuique³ gnatus domi.
 SY. 4 *Joco-ne an serio*⁵ illac dicat, nescio; 30
*Nisi mihi*⁷ quidem⁸ addit animum, ⁹ quo lubeat
 magis.
 CH. Et nunc quid¹⁰ exspectat, Syre? ¹¹ an, ¹² dum
 hinc¹³ denuo
 4 *Abeat, cum*¹⁵ tolerare¹⁶ hujus sumptus non
 17 *queat?*
 Non-ne¹⁸ ad senem aliquam¹⁹ fabricam¹⁰ fingit?
 SY. 21 *Stolidus est.*
 CH. At te²² adjutare oportet²³ adolescentuli 35
 causa. SY. Equidem²⁴ facile facere possum, si
 jubes:
 Etenim quo pacto²⁵ id fieri soleat²⁶ calleo.
 CH. Tanto hercle²⁷ melior. SY. 28 *non est mentiri*
meum.
 CH. 29 *Fac ergo.* SY. at 30 *heus tu,* 31 *facito dum*
 32 *eadem hac memineris,*
 incipere. 11 Sc. *hos exspectat?* 12 Donec. 13 Iterum, de novo.
 14 Discedat Clinia a patre. 15 Sufferre, id est, cum amicae sum-
 ptuosae non habebit quod det? 16 Amicae Bacchidis. 17 Clinia.
 18 Contra senem, id est, ad senem decipiendum, 19 *non* *machinationem*,
 19 Machinationem, id est, fallaciam. A bellicis machinis, quibus
 urbes expugnantur. Metaph. sunt enim *fabrice* illa instrumenta &
 machinae bellicae, quibus urbes expugnantur, ut sunt *munitiones, ar-
 tes, &c.* 20 Commisiscitur, excogitat Dromo? 21 Ipse servus
 atutus est, quasi qui prope accedat ad naturam sensumque pecu-
 dum, ne mica salis est in eo. Negat ergo Syrus in Dromone facul-
 tatem esse inveniendi argenti ob stoliditatem adjunctam, ut Chreme-
 tem magis incitet, & ad demandandam sibi provinciam provocet;
 ac ipse postea sit extratelorum jactum, si res male ceciderit. 22 Il-
 lum servum adjuvare ad fabricam faciendam seni. 23 Clinia. 24 Ut
 adjutem Dromonem. 25 Soleant senes decipi, & filii retineri.
 26 Optime scio: ut qui in talibus jam fecerim callum. *Callare* enim,
 est perfecte scire; quod sicut pes vel manus ex longo labore callum
 facit; ita mens longa experientia facit habitum quendam rerum, in
 quibus versatur. Ut Adelph. 4, 1. *Ego illius sensum pulchre* calleo.
 Eibus autem *callus* vel *callum* cutis labore viæ in pedibus, aut alio opere
 in manibus, parte-ve alia corporis densior facta: a quo fit verbum
calleo. Unde *callidus*, id est, astutus; & *calliditas*, id est, astutia.
 27 Servus es, quam Dromo, qui dominis scias mederi. 28 Meus non
 est mos mentiri, dissimulatio non sum, quod me facturum polliceor,
 revera praesto, id est, fallo. Infra 4, 4. *Non mea est simulatio.*
Mentiri est quasi contra *mentem* ire, cum scilicet aliquid dicimus
 repugnante mente, seu cum aliud ore loquimur, quam mente sen-
 tiamus. 29 Igitur, quia tu calles, adjuncta ad fallendum senem.
 30 Monentis est. 31 Dato operam: ut *agendum, adendum*, & similia.
 32 Quae jubes me facere.

1 Ordo est: ¹ Si quid ² hujus simile fortè aliquando evenerit, 40
³ Si fortè a- ³ Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
 liquando CH. 4 Non usus veniet, spero. SY. spero hercle ego
 evenerit (ut quoque :
 sunt huma- ⁵ Neque eò nunc dico, quò quidquam ⁶ illum sen-
 na) ut fili- ⁵ serim :
 az ali- ⁷ Sed si quid, nè quid : quæ sit ⁸ ejus ⁹ ætas,
 quid simile ⁷ vides :
 hujus.
² Hujus ¹⁰ Et næ ego te, si usus veniat, magnificè, Chreme, 45
 facti Cli- ¹⁰ Tractare possum. CH. ¹¹ de istoc, ¹² cùm usus ve-
 niæ scilli- ¹¹ nerit,
 cet ut ¹² Videbimus quid ¹³ opus sit : nunc ¹⁴ istuc age.
 eiset ama- ¹³ tor.
³ Ut sunt SY. ¹⁵ Nunquam ¹⁶ commodius unquam herum au-
 res huma- ¹⁵ divi loqui,
 na vari- ¹⁷ Nec, cum malefacere crederem mihi ¹⁸ impuniùs
 abiles. ¹⁷ Licere : quis-nam ¹⁹ à nobis egreditur foras ? 50
 Nam cui- ¹⁸ vis ascide-
 re potest, quod cuicumque potest. Nè quid autem ad ornandum mimum
 desit, etiam sententias loquitur carmifex. 4 Non eveniat. 5 Ne-
 que eo nomine, ea causa hoc dico, quasi quidquam senserim filium
 tuum hujusmodi rerum cogitare, aut tales sibi in animo parare cu-
 piditates. 6 In illo. 7 Sed ideo tantum dico, ut si quid fortè e-
 jus generis præter spem nostram eveniret unquam, nè quid aggrè-
 feras tum, aut mireris, filio tuo me adiutorem esse, sicut nunc Cli-
 niæ amor me subservire jubet. Genuina hic ergo est Apostrophe.
 8 Filii tui. 9 Adolescentia, quæ amor est obnoxia, & affectibus
 plus, quàm consilio & ratione, ducitur, summumque bonum in a-
 more collocat : ut infra 4, 3. docet Terentius. 10 Et certè, ego
 te ad eundem modum, si accideret, tractare possem, ut decipiaris,
 quemadmodum me jam decipere jubet. Nam ipsum, tractare, non
 significat fallere : sed a consequenti, qui peritè tractat animos ho-
 minum, facile fallit. 11 De ista re, quam times eventuram filio.
 12 Cum acciderit. 13 Facto. 14 Falle vicinum Menedemum,
 vel, ut Clinia impetretur pecunia. 15 Hæc secum loquitur Syrus,
 digresso jam domum Chremete. 16 Magis ex animi mei senten-
 tia, quàm nunc. 17 Nec unquam fuit tempus, cum crederem, mi-
 hi licere cum majori impunitate aliquid mali moliri. Al. male fa-
 ciorem, id est, nec unquam fuit tempus, quo, vel ubi crederem im-
 punius mihi licere id facere, cum malefacerem. 18 Ab impuni.
 19 E domo nostra.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

CH.¹ Quid istuc, queso? ² qui istuc mos est, ¹ Scilicet
 Clitipho? ita-ne fieri ¹ rei est, id
 Oportet? CL. Quid ego feci? CH. vidin' ego te ¹ est, quid
³ modo manum in sinum ⁴ huic ¹ hoc sibi
 Meretrici? inferere? SY. ⁶ acta est res! perii! ¹ Chremes
 CL. ⁷ mene? CH. ⁸ hisce oculis, ne nega. ¹ sermone
 Facis? adeo ¹⁰ indigne injuriam ¹¹ illi, ¹² qui non ¹ Syri di-
 abstineas manum: ¹ gressus, cū
 Nam istac quidem ¹³ contumelia est, ¹⁴ hominem ¹ primo in-
 amicum ¹⁵ ad te recipere, ⁵ deprehen-
 Atque ejus amicam ¹⁶ subagitare: ¹⁷ vel heri in ¹ dūset Clit-
¹⁸ vino quam ¹⁹ immodestus ¹ iphonen-
 Fuisti! SY. ²⁰ Factum est. CH. quam molestus! ¹ ludentem
²¹ ut equidem, ¹ cum Bac-
²² Ita me Dii ament, metui, quid futurum denique ¹ chide,
 esset! novi ego ¹ quam Cli-
 Amantium animum: ²³ graviter advertunt, quæ ¹ nia ami-
 non ²⁴ censeas. ¹ cam crede-
 CL. ²⁵ At mihi fides apud hunc est, nihil me istius ¹ bat, regre-
 facturum, pater. ¹ ditur, e-
¹⁰ cum eo in- ¹ umque se-
¹¹ juriam ¹ vocat, atq;
¹² hunc,

quasi amico factam, expostulat. 2 Qui isti sunt mores? 3 Sta-
 tim. 4 Bacchidi. 5 Imponere, immittere. 6 Actum est de hac re,
 id est, de extorquenda dolo pecunia. Apud se hoc dicit Syrus.
 7 An vidisti me inseruisse manum in sinum? 8 Sc. vidi: *ἐκ τῆς χειρὸς*.
 9 Certè. 10 Indecenter. 11 Hospiti tuo Clinia. 12 Quod non
 reprimas manum tuam ab attractione amicæ illius. 13 Magnum
 dedecus. 14 Cliniam: fecit ergo hoc Clitipho contra jus hospitii.
 15 In domum tuam convivio excipere. 16 Protervius & lascivius
 attrahere. Plaut. Mil. Neque ego unquam alienum scortum subagito
 in convivio. 17 Eriam, id est, ut cetera omittam. 18 Scilicet po-
 tendo, id est, inter bibendum: vinum enim *des Veneris* dicitur. Al.
 in convivio. 19 Importunus. 20 Testatur & hoc contra herilem
 filium Syrus, quo se infinet magis in gratiam heri. 21 Quantum,
 quam: sicut rectè Calphurnius, explicat. Ergo ut metui, id est,
 quantus me metus incensit! 22 Jurandi est & affirmandi. 23 Ac-
 curatè animadvertunt. In amore enim omnia sunt suspecta, con-
 gressus, colloquia, risus, præbitiones, &c. 24 Judices eos adverte-
 re. 25 Sed mihi tantum habet fidei Clinia, ut nihil turpe in hac
 re à me metuat.

CH. i Esto:

1 Si ita
fane, fac
ita esse.

Concessio.

2 Sed sal-
tem confe-

ras te in
aliquem

locum ali-
quandiu a

conspetu
& præsenti-

æ eorum.

3 Clinia &
Bacchidis.

4 Amor
multos ge-

nius affert,
seu mul-

torum ma-

lorum
causa est.

5 Quæ li-
bido fert.

6 Amico-
rum.

7 In hunc
usque

diem.

8 Dete-
gere, ex-

ponere, eloqui.

Metaphora à penu.

9 Arcana cordis, quæ lice-

ant & non liceant apud amicos.

10 Enumeratio per distributio-

nem.

11 Nè expromam mea occulta.

12 Gravitas & autoritas e-

jus.

13 Amicum.

14 Immodestioris.

15 Neque in dicendo, ne-

que in jocando, aut tempus, aut locum, aut dignitatem servans me-

CH. 1 Ego : 2 at certè concedas ab ore 3 eorum a-
liquantiſper aliquò.

4 Libido multa fert, 5 ea facere prohibet tua præ-

ſentia.

Ego de me facio conjeſturam : nemo eſt 6 meorum

7 hodiè,

Apud quem 8 expromere omnia mea 9 occulta, Clin-

tipho, audeam.

10 Apud alium 11 prohibet 12 dignitas apud 13 alium

14 facti pudet,

Nè 15 ineptus, nè 16 protervus videar : 17 quod illum

facere credito.

18 Sed noſtrum eſt intelligere, 19 utcunque, atque

20 ubicunque opus ſit, 21 obſequi.

SY. 22 Quid iſtic narrat ? CL. 23 perii ! SY. Clitipho,

24 hæc ego 25 præcipio tibi :

Hominis eſt 26 frugi & 27 temperantis functus 28 of-

ficium. CL. tace,

29 Sodes. SY. 30 rectè ſanè. CH. Syre, 31 pudet me.

SY. credo : 32 neque id in iuriâ :

33 Quin mihi moleſtum eſt. CL. 34 pergin ? SY. 35 her-

cle verum dico, quod videtur.

ponere, eloqui. Metaphora à penu. 9 Arcana cordis, quæ lice-
ant & non liceant apud amicos. 10 Enumeratio per distributio-
nem. 11 Nè expromam mea occulta. 12 Gravitas & autoritas e-
jus. 13 Amicum. 14 Immodestioris. 15 Neque in dicendo, ne-
que in jocando, aut tempus, aut locum, aut dignitatem servans me-
am. 16 Lascivus, audax. 17 Tali etiam animo Cliniam esse cre-
das, ut amoris pudeat indulgere sub tuis aut aliorum oculis, ut ab-
stineant ab iis, quæ animus fert. 18 Sed ad nos spectat scire, o-
tiamſi nihil dicant amici. 19 Quocunque modo, quacunque occa-
sione. 20 Quocunque loco. 21 Amicis inservire ac morem ge-
reret. 22 Audin' quid tuus dicat pater ? viden' quam merito te cul-
per, ut ego frustra te monuerim ? 23 Amoris impatientia simul &
paternis illius admonitionibus. 24 Eadem quæ pater tibi mandavit.
25 Al. præcipi. 26 Probi. 27 Modesti. Ironia : q.d. minimè tu qui-
dem fecisti, quod hominem frugi & temperantem par erat facere.
28 Antiquè pro offiſio. 29 Rogo, precor. 30 Aut Clitiphonem re-
ctè feciſſe, per Ironiam ; aut ſe rectè dixiſſe, ac merito eum reprehendiſſe,
dicit Syrus. Placet prius. 31 Filii causa, ſive petulantia nifi
Clitiphonis. 32 Non immerito, id eſt, merito te pudet. 33 Quia
etiam mihi, qui non ſum pater, ratiouſum, id eſt, ego juxta tecum hoc
argrè ſero, quod tuus filius adeo ſit intemperans. 34 Meo patri, ſpen-
te ſatis irato, aſſentiri & aſſentari ? 35 Dico quod res eſt, pergo om-
nino, & loquor, ut ſentio. Syrus enim, ut mimo ſerviret, per totam
hanc ſcenam adverſari videtur Clitiphoni,

CL. Non-ne accedam ad¹ illos? CH.² *eho quaso*,¹ Cliniam
³ una accedundi via est? & Bacchi-

SY.⁴ *Adum est*:⁵ hic prius se⁶ indicarit, quam
 ego⁷ argentum effecero.

Chreme, vin⁸ tu homini stulto mihi⁸ auscultare?

CH. Quid faciam? SY. jube⁹ hunc

Abire¹⁰ hinc aliquò. CL. quò ego hinc abeam?

SY. Quò? quò libet:¹¹ da illis locum:

Abi deambulatum. CL.¹² deambulatum, quò?

SY.¹³ vah! quasi desit¹⁴ locus.

Abi sanè¹⁵ istac, ¹⁶ istorsum, quò vis. CH. restit

¹⁷ dicit:¹⁸ censeo.

CL.¹⁹ Dii te²⁰ eradicent, Syre, ²¹ qui me hinc

extrudas. SY. at tu pol tibi

Posthac²² comprimito istas²³ manus.

²⁴ Censen²⁵ verò? quid²⁶ illum porro credis factu-

rum, Chreme,

Nisi eum, quantum Dii dant²⁶ opis tibi,²⁷ servas,

²⁸ castigas, ²⁹ mones?

CH. Ego³⁰ istud curabo. SY. atqui³¹ nunc, here,

³² hic tibi³³ asservandus est.

An ulla honesta est ratio, qua te amantibus tertium velut arbitrum
 adjungas? 4 De nostra causa. Dictum desperantium de realiqua.
 Hæc secum loquitur Syrus. 5 Clitipho. 6 Indicaverit, id est, pro-
 der amorem suum patri. 7 Pecuniam, quam det Bacchidi, a sene
 extorsero. 8 Aures præbere, obedire, consilium meum sequi?
 9 Filium Clitiphonem. 10 Ex ædibus. 11 Cede paululum Clinia
 & Bacchidi, ut patri satisfacias. 12 Sc. *adibo*? Repetit per in-
 dignationem. 13 Interjectio admirantis vel irridentis. 14 Quo
 possis deambulare. 15 Ista via. Adverbium est per locum. 16 I-
 stuc versum. Ad locum. 17 Syrus. 18 Judico tibi ita faciendum
 esse, ut abeas. 19 Imprecantis est formula. 20 Exstirpent, id est,
 funditus ac radicitus te evellant & à medio tollant. 21 Quod me
 invitum ab amica, vel ex ædibus exturbes, ejicias. 22 Contineto,
 id est, noli tu Clitipho inferere manum in finem meretricis. 23 Quas
 in finem Bacchidi inseruisti: qua re venisti in fuspicionem patris.
 24 Quid tibi videtur? Eugraphius de blandimento servi ad herum
 accipit. Guyetus personas ita distinguit, ut hæc verba. *Censo' vero*,
 Syro tribuat, id est, idne vero censet, Syre, mihi manus esse com-
 primendas? *εἰς τοὺς αἶδας*. sequentia vero Syro. 25 Clitiphonem,
 qui est tam immodestus. 26 Facultatis, potestatis. 27 Observas,
 diligenter consideras, quid agat. 28 Increpas, reprehendis. 29 As-
 tiduè, scilicet ut desistat. 30 Ut servum filium meum. 31 Ab
 hoc ipso tempore. 32 Filius tuus Clitipho. 33 Custodiendus &
 observandus.

1 Si cupi- CH. Fiet. SY. ¹ si sapias: nam ² mihi jam mi-
 as filio nus minusque obtemperat.
 2 Mea CH. ³ Quid tu? ecquid de ⁴ illo, ⁵ quod dudum te-
 3 Confilia & cum egi, egisti, Syre? aut 35
 4 admoniti- Reperisti quod placeat, an nondum etiam? SY. de
 5 ones mi- ⁶ fallaciâ
 6 nime fe- Dicis? ⁷ ist: inveni ⁸ quandam nuper. CH. ⁹ fru-
 7 quitur. gi es: ¹⁰ cedo, quid id est?
 8 Scilicet CH. ¹¹ quid-nam, Syre?
 9 dicis? SY. ¹² Dicam: verum, ut ¹³ aliud ex alio ¹⁴ incidit.
 10 Exquirat fallacias, CH. ¹⁵ ita
 11 quibus videtur. SY. imô, ¹⁶ si scias:
 12 decipere Hoc vide, quod ¹⁷ inceptet facinus. Fuit quedam
 13 vellet Mene- ¹⁸ anus Corinthia 40
 14 nedemum. ¹⁹ Hic: ²⁰ huic ²¹ drachmarum argenti ²² hac
 15 4 Dolo. mille ²³ dederat mutuum.
 16 5 De quo CH. ²⁴ Quid tum? SY. ²⁵ ea mortua est: reliquit
 17 paulo ante tecum ²⁶ filiam adolescentulam:
 18 locutus ²⁷ Ea relicta ²⁸ huic ²⁹ arrhaboni est pro ³⁰ illo ar-
 19 sum. gento. CH. intelligo.
 20 6 In senem
 21 Menede-
 22 mum intendenda. 7 Nota est indicendi silentium: quasi nolit Syrus
 23 fallaciam a se inventam enunciari foras, ne qua forte ad Menede-
 24 mum permanet. 8 Fallaciam. 9 Servus probus. 10 Dic mihi
 25 quænam est illa fallacia? 11 Consilium. 12 Succurrit, id est,
 26 non conferto ordine narrationis, sed ut quidque in mentem vene-
 27 rit. Dum enim metuit, senem non admissurum omnia, quæ parabat
 28 loqui non vult videri meditato agere. 13 Scilicet est quod inve-
 29 nisti? 14 Utpote quæ teneat virginem, quam Syrus illi relictam
 30 arrhaboni fingit: & hæc valida est causa ad extorquendum argentum
 31 Deinde *pestimam* appellat, ne ipse videatur cum ea congruere.
 32 15 Bacchis, quæ est in tuis adibus. 16 Quod sit pessima. 17 Quam
 33 sit mala, magis hoc diceris, quod dixisti, vel mirareris, Phrasis est
 34 *maxima*, Plauto & Terentio frequentata. 18 Meretrix. 19 Ve-
 35 tula ex Corintho. 20 Athenis. 21 Anni. 22 Centum coronatos,
 vel decem minas. Drachmæ valuerunt apud Græcos non pluris, quam
 apud Romanos denarius. Hic *mille* est singularis numeri & substanti-
 vum: jungitur autem genitivo, quia substantivum est: sed *mille* ad-
 jectivum & pluralis numeri substantivo jungitur, & indeclinabile est.
 23 Bacchis meretrix. 24 Dederat mutuo, id est, commodaverat.
 25 Quid inde secutum est? 26 Anus Corinthia. 27 Antiphilam.
 28 Filia adolescentula. 29 Meretrici Bacchidi. 30 Pignori, id est,
 pro pignore. *Arrhabo* proprie significat id, quod prius datur, ut reli-
 quum reddatur sive solvatur: quod idem significat *arrba*, *arrba*.
 31 Quod mutuo dederat, id est, pro mille drachmis.

- SY. ¹ Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ² ad uxorem tuam. ¹ Adolescentulam.
- CH. Quid tum? SY. Cliniam ³ orat, sibi uti ⁴ id nunc det: ⁵ illam ⁶ illi tamen ⁴⁵ Sic & Liv. 1.4. Decad. 3. Ad exercitum e-
- ⁷ Post daturam ⁸ mille nummum ⁹ poscit. CH. ¹⁰ & poscit quidem? SY. hui!
- ¹¹ Dubium id est? CH. ego sic putavi: quid nunc ¹² facere cogitas? ¹² Item, ad regem remansit.
- SY. ¹³ Ego-ne? ad Menedemum ibo: dicam ¹⁴ hanc esse ¹⁵ captam è ¹⁶ Caria, ³ Hæc meretrix Bacchis.
- Ditem, & nobilem: si ¹⁷ redimat, magnum inesse in ea lucrum. ⁴ Illud argentum, quod ipsa mutuum dederat anni illi Corinthiæ.
- CH. ¹⁸ Erras. SY. quid ita? CH. ¹⁹ pro Menedemo nunc tibi ego respondeo: ⁵⁰
- ²⁰ Non emo. SY. quid ais? ²¹ optata loquere. CH. at- qui non est ²² opus.

Antiphilam, quæ relicta est Bacchidi arrhaboni. 6 Clinia. 7 Postea reddituram, sc. dicit, nempe ad se repignorandum, nè in servitutem venderetur. 8 Mille drachmas, quas vetula Corinthia dederat Bacchis mutuo. Syrus ergo fingit, voluisse Bacchidem nihil aliud, quam sibi à Clinia representari illas mille drachmas, quibus oppignorata dicebatur Antiphila, postmodum Clinia, sui expignorandi causa, redditura. 9 Pro Antiphila, velut emenda pretium Clinia pollicetur, quantum petebatur, sive proficitur se paratum hac conditione accipere Antiphilam. Vide Plauti in Merc. Act. 2. Scenam tertiam & quartam. 10 Miratur Chremes hanc Clinia in poscendo facilitatem, & pretium nimis obsequenter Bacchidi pollicendo. 11 An mirandum in amatore? Cui nostra hæc interpretatio non satisfaciet in obscurissimo hoc loco, audiat Guyeti annotationem *Cliniam orat, ut, sibi nunc det illud argentum: illam enim reddituram illi* scilicet promittit. *Mille igitur nummum* sibi debitum *poscit* Bacchis. Cui Chremes avaritiæ meretriciæ gnarus responder: *Et poscit quidem*, id est, poscere non desinet illas mille drachmas, donec à Clinia obrinuerit. Hinc Syrus, ut de re certa & manifesta assentitur *eigovixet*, dicens, *hui! dubium id est?* Cui vicissim Chremes assensum commodat his verbis: *ego sic putavi*, scilicet Bacchidem illud mille nummum poscere non desituram, donec à Clinia extorferit. Expendat lector. 12 In illa causa de fallendo Menedemo. 13 Rogas quid ego facere cogitem? 14 Adolescentulam. 15 Captivam advectam esse Athenas. Virg. 2. Aen. *certantque illudere capto*: de Sinone. 16 Provincia minoris Asiæ inter Lyciam & Ioniam: ejus incolæ vocantur Cares. 17 Emat & det mille nummum Bacchidi pro illa puella Menedemus. 18 Ita volens eum decipere. Hos versus quatuor Guyetus delet, & vult Chremetem Syri proposito de captiva ex Caria consilio acquiescisse. 19 Loco Menedemi. 20 Diceret Menedemus: quia domi habeo filium. 21 Bona verba, *εὐχόμενος*, id est, ne dicas hoc mihi accidere posse apud Menedemum. 22 Eam emere.

1 Quamam SY. Non opis est? CH. non hercle verò. SY. 1 qui
est causa? istuc? miror. CH. 2 jam scies.
2 Cur hoc 3 Mane, mane, quid est, quod tam 4 à nobis gra-
mihidif- viter crepuere fores?
pliceat.
3 Est hic sermonem
funt? eomprimentis. 4 Nostra fores tam vehementer aper-
te sunt?

ACTUS III. SCENA V.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX,
SYRUS.

1 Uxor SO. 1 N I si me 2 animus fallit, hic profecto est
est Chre- annulus, quem ego 3 suspicor,
meris, al- 4 Is, 5 qui-cum 6 exposita est gnata. CH. 7 quid
loquens vult sibi, Syre, hac oratio?
nutricem
suam de
agnoscen-
do annulo
Antiphi-
la, cum
quo fuerat
exposita.
Hac enim
Scena An-
tiphila
continet
agnitione;
unde jurgium inter Sostratam & Chremetem oritur. Chremes enim
jusserat exponi partum, si ipsa puellam peperisset; quod factum
non est. Post agnitam Antiphilam, Syro alia ratio extorquendi ar-
gentum offertur. 2 Cogitatio, conjectura. 3 Esse. 4 Est. 5 Cum
quo annulo. Anastrophe. 6 Morti objecta, tradita. Nam *exponere*
pueros; est eos morti aut fortunæ tradere & obijcere: ut cum po-
nitur puer in fiscella aliqua super flumen, aut in nemoroso aliquo
loco deponitur victurus, si possit. Inde infantes abjecti, ut pere-
ant, *expositi* dicuntur. 7 Quid sibi volunt illa uxoris verba? Hoc
audiens Chremes, neque tamen animadversus ab uxore alloquitur
servum. 8 Alloquitur nutricem, & ostendit ei, vel porrigit annu-
lum. 9 Annulus esse filia? 10 Sed, scilicet vide, 11 Perspexer-
is, conspexeris annulum. 12 Tantummodo. 13 Sum contemplata
annulum. 14 Tu nutrix. 15 Antiphila. 16 Scilicet s, id est,
tota sit. 17 Ante fores. 18 Maritum meum Chremetem. 19 Pro
opparior, antiquè, id est, expectabo, ut scilicet rem hanc inexpecta-
tum ei narrem. 20 Uxor.

Nescio¹ quid² tristis est : non³ temerè est : metuo,¹ Propter
quid sit. CH. ⁴ quid fiet ? quid cum.

⁵ Næ⁶ ista hercle magno jam conatu⁷ magnas nu-² Uxor
gas dixerit. scilicet.

SO. ⁸ Ehem mi vir ! CH. ⁹ ehem mea uxor ! SO. te In fine
ipsum quero. CH. loquere, quid velis. enim Sce-
nae Sofra-
ta inquit :

SO. ¹⁰ Primum te hoc oro, nè quid credas me ¹¹ ad-¹⁰ Quam ti-
versum edictum tuum mui male,
ne nunc
Facere ausam. CH. Vis tibi me ¹² istuc, etsi incre-
dibile est, credere ? animo ita
esset dabo,
ut olim in
tollendo
Chreme.

¹³ Credo. SY. nescio quid peccati portet hæc ¹⁴ pur-³ sine
gatio. causa, de
nihil.

SO. Meministi¹ me esse gravidam, & mihi te ¹⁵ ma-⁴ Cum sto-
ximo opere dicere, macho re-
jicit ad-
monitio-
¹⁶ Si puellam parerem, nolle ¹⁷ tolli ? CH. scio quid
feceris :

¹⁸ Susulisti. SY. ¹⁹ sic est factum domina ? ²⁰ ergo ¹⁵ nem servi.

²¹ herus ²² damno auctus est. ¹⁵ nem servi.

SO. ²³ Minimè : sed erat ²⁴ hic Corinthia ²⁵ anus ⁵ Certe,
profecto.

²⁶ haud impura : ²⁷ ei dedi ⁶ Uxor.

⁷ Vana &

futilia. ⁸ Interjectio blandientis est. ⁹ Resolutio irati senis.

¹⁰ Timentis est hoc exordium, & animi male confecti. Sic Parmeno
Eun. 5, 6. ¹¹ Contra imperium tuum. ¹² Quod nihil fueris au-
sa adversus edictum meum facere. ¹³ Age, credo. Ironia. ¹⁴ Ex-
cusatio Sofratæ. Nam purgatio ante accusationem arguit malefacti
conscientiam. ¹⁵ Maximopere, serio, graviter, sub gravi poena e-
dicere. ¹⁶ Filias exponebant potius quam filios, ne damno auge-
rent parentes in educandis iis, elocandis atque dotandis. ¹⁷ Te
nolle ut nutrireretur, educaretur. Sic Andr. 1, 3. *Quisquid peperisset,*
heroverunt tollere. ¹⁸ Educasti contra imperium meum puellam, non
exposuisti, sicut ego jussi, ¹⁹ Q. si. Si educasti puellam, hera, i-
taque dominus meus auctus est ingentibus sumptibus, qui in exor-
nanda, elocanda atque dotanda filia faciendi sunt. ²⁰ Quia susu-
listi filiam. ²¹ Herus-ne Clitipho, an Chremes damno auctus est ?
Nam utriusque servus Syrus dici potest. Clitiphonem Eugraphius
intelligit, quod ei puella cohaeres venerit. Malim hic Chremetem
accipi : filiarum enim dotes, domos etiam opulentas exhauriant.
²² Idem Eugraphius hoc novè positum hic putat : sed phrasis vetus
est, *mastrare malo, damno, infortunio*, & similes. *Mastrare* autem est
augere. ²³ Non susuli puellam. ²⁴ Athenis. ²⁵ Philtera. ²⁶ Non
inhonesta, atque impudica, id est, honesta & pudica : *impura* enim
dicitur aliquo vitio maculatus. ²⁷ Anui.

1 Quanam SY. Non opis est? CH. non hercle verò. SY. 2 qui
est causa? istuc? miror. CH. 2 jam scies.
2 Cur hoc 3 Mane, mane, quid est, quod tam 4 à nobis gra-
mihi displiceat. viter crepuere fores?
3 Est hic sermonem 4 Nostræ fores tam vehementer aper-
tæ sunt?

ACTUS III. SCENA V.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX,
SYRUS.

1 Uxor SO. 1 **N**isi me 2 animus fallit, hic professò est
est Chre- annulus, quem ego 3 suspicor,
meris, al- 4 Is, 5 qui-cum 6 exposita est gnata. CH. 7 quid
loquens vult sibi, Syre, hæc oratio?
nutricem
suam de
agnoscen-
do annulo
Antiphi-
la, cum
quo fuerat
exposita.
Hæc enim
Scena An-
tiphilæ
continet
agnitionē;
unde iurgium inter Sositratam & Chremetem oritur. Chremes enim
iusserat exponi partum, si ipsa puellam peperisset; quod factum
non est. Post agnitam Antiphilam, Syro alia ratio extorquendi ar-
gentum offertur. 2 Cogitatio, conjectura. 3 Esse. 4 Est. 5 Cum
quo annulo. Anastrophe. 6 Morti objecta, tradita. Nam *exponere*
pueros; est eos morti aut fortunæ tradere & obicere: ut cum po-
nitur puer in fiscella aliqua super flumen, aut in nemoroso aliquo
loco deponitur victurus, si possit. Inde infantes abiecti, ut pere-
ant, *expositi* dicuntur. 7 Quid sibi volunt illa uxoris verba? Hæc
audiens Chremes, neque tamen animadversus ab uxore alloquitur
servum. 8 Alloquitur nutricem, & ostendit ei, vel porrigit annu-
lum. 9 Annulus esse filiæ? 10 Sed, scilicet *vide*, 11 Perspex-
ris, conspexeris anulum. 12 Tantummodo. 13 Sum contemplata
annulum. 14 Tu nutrix. 15 Antiphila. 16 Scilicet *sc*, id est,
tota sit. 17 Ante fores. 18 Maritum meum Chremetem. 19 Pro
oppor, antiquè, id est, expectabo, ut scilicet rem hanc inexpecta-
tum ei narrem. 20 Uxor.

Nescio¹ quid² tristis est : non³ temere est : metuo,¹ Propter
quid sit. CH.⁴ quid fiet ? quid cum.

⁵ Ne⁶ ista hercle magno jam conatu⁷ magnas nu-² Uxor
gas dixerit. scilicet.

SO.⁸ Ehem mi vir ! CH.⁹ ehem mea uxor ! SO. te In fine
ipsum quero. CH. loquere, quid velis. enim Sce-
na Sofra-
ta inquit :

SO.¹⁰ Primum te hoc oro, ne quid credas me¹¹ ad-¹⁰ Quam ti-
versum edictum tuum muimale,
ne nunc

Facere ausam. CH. Vis tibi me¹² istuc, etsi incre-
dibile est, credere ? animo ita
esses davo,
ut olim in
tollendo

¹³ Credo. SY. nescio quid peccati portet hæc¹⁴ pur-¹³ Chreme.
gatio. 3 sine
causa, de
nihil.

SO. Meministi¹⁵ me esse gravidam, & mihi te¹⁵ ma-⁴ Cum sto-
ximo opere dicere, mico re-
jicit ad-
monitio-

Si¹⁶ puellam parerem, nolle¹⁷ tolli ? CH. scio quid¹⁶ nem servi.
feceris : 15 Certe,
profecto.

¹⁸ Sustulisti. SY.¹⁹ sic est factum domina ? ²⁰ ergo⁶ Uxor.
²¹ herus²² damno auctus est. 7 Vana &

SO.²³ Minimè : sed erat²⁴ hic Corinthia²⁵ anus⁵ Certe,
profecto.

²⁶ haud impura : ²⁷ ei dedi⁶ Uxor.

futilia. 8 Intersectio blandientis est. 9 Refolutio irati senis.
10 Timentis est hoc exordium, & animi male confecti. Sic Parmeno
Eun. 5, 6. 11 Contra imperium tuum. 12 Quod nihil fueris au-
sa adversus edictum meum facere. 13 Age, credo. Ironia. 14 Ex-
cusatio Sofratæ. Nam purgatio ante accusationem arguit malefacti
conscientiam. 15 Maximopere, serio, graviter, sub gravi poena e-
dicere. 16 Filias exponebant potius quam filios, ne damno auge-
rent parentes in educandis iis, elocandis atque dotandis. 17 Te
nolle ut nutrireretur, educaretur. Sic Andr. 1, 3. *Quicquid peperisset,
breveverunt tollere.* 18 Educasti contra imperium meum puellam, non
exposuisti, sicut ego jussi, 19 Q. si. Si educasti puellam, hera, i-
taque dominus meus auctus est ingentibus sumptibus, qui in exor-
nanda, elocanda atque dotanda filia faciendi sunt. 20 Quia sustu-
listi filiam. 21 Herus-ne Clitipho, an Chremes damno auctus est ?
Nam utriusque servus Syrus dici potest. Clitiphonem Eugraphius
intelligit, quod ei puella cohares venerit. Malim hic Chremetem
accipi : filiarum enim dotes, domos etiam opulentas exhauriunt.
22 Idem Eugraphius hoc novè positum hic putat ; sed phrasivetus
est, *maffare malo, damno, infortunio*, & similes. *Maftare* autem est
augere. 23 Non sustuli puellam. 24 Athenis. 25 Philtera. 26 Non
inhonesti, atque impudica, id est, honesta & pudica : *impura* enim
dicitur aliquo vitio maculatus. 27 Anui.

1 Abjici- ² Exponendam. CH. ³ Jupiter! tantam esse in ² ani-
 endam ³ mo ³ inscitiam!
 filiam.
 2 Hominis, SO. ⁴ Perii! quid ego ⁵ feci? CH. at ⁶ rogitas? SO. si
 vel tuo. ⁷ peccavi, mi Chreme,
 3 Ignorantiam. ⁸ Insciens feci. CH. ⁹ id quidem ego, etsi tu neges,
 scilicet ¹⁰ certo scio,
¹¹ *irridibile* Te ¹² inscientem atque imprudentem dicere ac fa-
 est, ut pro- ¹³ cere omnia : ²⁰
 deret se
 ipsam, vel
 proderes
 te ipsam
 alteri in
 facinore,
 quod cela- ¹⁴ *tissimum* Tot ¹⁵ peccata in hac re ostendis: nam jam primum,
 esse de- ¹⁶ si meum
 beret. ¹⁷ Imperium ¹⁸ exsequi voluisses, ¹⁹ interemptam o-
 4 Inge- ²⁰ portuit,
 miscentis ²¹ Non simulare ²² mortem verbis, ²³ re ipsa spem
 est. ²⁴ vitæ dare.
 5 Commi- ²⁵ At id ²⁶ omitto: ²⁷ mi, ²⁸ ericordia, ²⁹ animus ma-
 si, quid ³⁰ ternus : ³¹ sino.
 tantopere ³² Quam ³³ benè verò abs te ³⁴ prospectum est! quid
 stomacha- ³⁵ voluisti? cogita: ²⁵
 ris? ³⁶ Nempe anui illi prodita abs te filia est planis-
 simè,
 6 Quid feceris? 7 In filia exponenda. 8 Ignorans, per impru-
 dentiam, & non dedita opera. 9 Te inscientem facere omnia. 10 Per
 ignorantiam atque stultitiam, id est, sine consilio & deliberatione.
 Prudens dicitur, qui aliquid sentit sua intelligentia: *sciens* autem est,
 qui alicujus indicio rem cognoscit. Itaque prudens per se est; *sciens*
 per alios. Contra imprudens dicitur, qui non habet intellectum bo-
 norum & malorum: *Insciens* autem, qui res ignorat, quas deberet
 cognoscere. 11 Errata, delicta. Exaggerat & amplificat peccata
 uxoris per enumerationem. 12 Perficere, implere, id est, si mihi
 voluisses obedire. 13 Filiam interfici. Primum ergo peccatum est
 inobedientia: quia non exposuit filiam, sicuti jussit maritus. 14 Sci-
 licet oportuit, 15 Filia, id est, non debuisses eam tollere aut educa-
 re. 16 Ipso effectui, dando scilicet eam anui, quæ poterat eam e-
 ducare, neque exponere. 17 Responso ad objectionem, sive Con-
 cesso per occupationem. 18 Scilicet te debuisse exsequi imperium
 meum. 19 Movit, induxit te, ut id faceres. 20 Prohibuit expo-
 nere filiam. 21 Concedo hoc, *vel*, non valde ægrè fero, quod non
 exposueris filiam. 22 Prudenter. Ironia. Q. d. Pejus providisti
 ac consulisti filia, dando eam turpissimæ vesulæ, quam si intere-
 misse. 23 Provisum, consultum filia. 24 Facere, quod non ex-
 posuisti filiam. 25 Certè filia reservata, data & commissæ est illi
 vesulæ, ut per te, &c.

¹ Per te vel uti ² quæstum faceret, vel uti ³ veniret palmam.

Credo id cogitasti, ⁴ quidvis satis est, ⁵ dum vivat modò.

Quid cum ⁶ illis ⁷ agas, ⁸ qui neque ⁹ jus, neque ¹⁰ bonum, atque ¹¹ æquum ¹² sciunt,

Melius, pejus, profit, ¹³ obsit, nihil vident, nisi quod lubet?

SO. Mi Chreme, peccavi fateor: ¹⁴ vincor: nunc hoc te obsecro,

Quanto tuus est animus ¹⁵ natu gravior, ¹⁶ ignoscentior;

Et mea ¹⁷ stultitiæ in justitia tua sit aliquid ¹⁸ præfidii.

CH. ¹⁹ Scilicet equidem istud ²⁰ factum ignosciam: verum, Sostrata,

²¹ Male docet te mea ²² facilitas multa: ²³ sed istud quidquid est,

²⁴ Quâ hoc acceptum est causâ, loquere. SO. ut stultæ & misere ²⁵ omnes sumus

²⁶ Religiosæ; ²⁷ cum exponendam do illi, de ²⁸ digito annulum

Detraho; & ²⁹ eum ³⁰ dico ut unâ cum puella exponeret;

Tui opera, quia est tradita annui Festus dicit, proderesse porro dare & fallere: & eo modo hic sumi potest. Interdum significat patrefacere, indicare quod debet regi: ut, prodidit me voss, id est, indicavit. Hinc proditores dicuntur, qui indicant, quod celare deberent. Prodere fidem, est non servare

re fidem. 2 Prostitueret corpus, turpiter corpore suo pecuniam compararet sive lucrum faceret. 3 Publice plus offerenti venderetur filia in gravem servitutem: à verbo *vento, venis*, id est, vendor. 4 Sive faciat quæstum corpore suo, sive serviat. 5 Dummodo habeat vitam. 6 Hominibus. 7 Agat aliquis. Q.d. Non potest cum iis disputari, non possunt erudiri, quorum pectori tanta inscitia inest, quique lubrici animi, non ratione & consilio ducuntur. Hæc ad descriptionem inscitiae pertinent quam Sostrata Chremes tribuit. 8 Homines. 9 Normam vivendi. 10 Quod honestum est factum. 11 Quod justum est. 12 Intelligunt. 13 Noceat. 14 Tuis argumentis, ut cognoscam me peccasse. 15 Annis & experientia prudentior. 16 Sc. st. Tanto sit ignoscentior, id est, ad ignoscendum propior ac facilior. 17 Simplicitati. 18 Protectionis & auxilii. 19 Age. Assentientis est. 20 Delictum. 21 Tu abuteris mea facilitate. 22 Benignitas, indulgentia. 23 Sed quaecunque istud factum fuerit de exponenda filia. 24 Qua causa hanc narrationem de exponenda filia occipisti: quo tendant illi sermones tui. 25 Nos omnes mulieres. 26 Superstitiose sollicitæ: nam apud veteres religiosus dicebatur, qui nimia ac superstitiosa religione sese alligaverat. 27 Quo tempore trado illi anui Corinthiæ filiam nostram morti seu fortunæ committendam. 28 Meo. 29 Annulum. 30 Dixi anui.

1 Filia. Si ¹ mereretur, nè ² expers partis esset de nostris bonis.
 2 Exfors, sine parte aut sorte. CH. 3 Istuc reñe: conservasti te, atque ⁴ illam.
 Hoc ad superstitio- SO. is ⁵ hic est annulus. 40
 nem referri debet. CH. Unde ⁶ habes? SO. ⁷ quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. SY. ⁸ hem!
 Eugraphius irritò conatu laborat, quando annotat: ⁹ Quid ⁹ ea narrat? SO. ¹⁰ ea ¹¹ lavatum dum it, ¹² servandum mihi dedit.
 neque enim liberos etiam mortuos, sus erat fraudari bonis: Si potis est reperiri. SY. ¹³ interii! plus ²⁰ spei video, quam ²¹ volo:
 opus est. ²² Nostra est, ita si est. CH. vivit-ne ²³ illa, cui tu ²⁴ dederas? SO. nescio.
 leges Atticas de hereditate filiorum, & dote filiarum huc afferre.
 3 Scilicet

fecisti. Εἰς τοὺς αἰῶνες dictum Calphurnius accipit. 4 Filiam. 5 Δόξα, πλοῦς, est. 6 Annulum. 7 Habeo ab illa adolescentula quam adolescentulam Bacchis secum adduxit. 8 Intersectio admirantis & mentientis: timet enim Syrus, ne sibi præripiatur argenti extorquendum occasio agnitione Antiphilæ, & sic amor Clitiphonis deprehendatur. 9 Sostrata. 10 Antiphila adolescentula. 11 Lotum se. 12 Ut servarem annulum. 13 Annulum. 14 Esse annulum filiae. Al. agnovi id est, recognovi. Agnoscere enim est proprie id, quod nobis olim avivum fuit, aut alia quavis ratione notam, recognoscere, id est, iterum noscere. 15 Celeriter exultans exiit. 16 Putas. 17 Filia tua. 18 Nisi quod cenfeo consultum esse, ut ex ea puella pereunderis, si illud potest reperiri, unde hunc annulum habuerit. 19 Perii! Syrus hæc propterea dicit, quod videt interiisse spem Menedec decipiendi, adeoque suum consilium interverti. 20 Sc. Antiphila. 21 Sc. mihi aut Clitiphoni. Non enim vult Syrus agnosci Antiphilam priusquam interceperit argentum, quod detur Bacchidi. Hæc verum impetite Calphurnius Sostratæ tribuenda putat: dum non intellexit ἀντιφίλου καὶ κλητῆρος. Melius Eugraphius interpretatur. 22 Nostra familia, id est, filia heri & heræ est, si ita sese res habet, ut nunc heri mea Sostrata. 23 Anus. 24 Filiam exponendam. 25 Quæ vetula illa retulit tibi se fecisse quondam, cum ei dederas, an se exposuisse se diceret, uti erat iussa? 26 Renunciavit se fecisse id, quod ei præceperam, sc. se exposuisse filiam. 27 Anus. 28 Dic. 29 Vestigetur.

SY. *Ipsa est: mirum, ¹ ni illa salva est, & ego ² perii.*

CH. *Softrata,*

Sequere me intrò hac. SO. ³ ut præter ssem evenit,
quàm timui ⁴ malè,

⁵ Nè nunc animo ita esses duro, ut olim in ⁶ tollendo, Chreme.

CH. *Non licet hominem ⁷ esse sæpe ita ut vult, si*
⁸ res non finit.

⁹ Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: ¹⁰ olim nil minis.

SY. *¹¹ Nisi fallit me ¹² animus, ¹³ haud multum à*
me aberit infortuniū :

Ita hercle in ¹⁴ angustum ¹⁵ oppidò nunc ¹⁶ mea
coguntur copiae :

Nisi aliquid video, nè esse amicam hanc gnati resciscat senex.

Nam quod ¹⁷ sperem de ¹⁸ argento, aut ¹⁹ posse possulem me ²⁰ fallere,

Nihil est: ²¹ triumpho, si licet me latere ²² tectò abscedere.

¹ Nisi
Antiphila
incolumis
est.

² Quia
auferendæ
pecuniæ
est mihi
præcepta
ocasio.

³ Quantum
accidit
ex in-
sperato, ut
scilicet tu
efficereris
ita placatus.

⁴ Misere,
valde.

⁵ Quod
haberes
nunc animi
tam
inexorabilem,
implacabilem.

⁶ Edu-

canda filia. 7 Esse ita, id est, talem esse. 8 Opportunitas, vel facultas non patitur, pauperie premente. 9 Nunc ita fortuna mea postulat, ut optem habere filiam. 10 Quondam, cum nisi exponendam, & in tenui fortuna eram, nihil minus cupiebam, quàm habere filiam, pauperie premente, rebusque non finentibus. 11 Nisi fallor. Hinc in plerisque libris nova incipit Scena. 12 Qui præfagit mihi aliquid mali. 13 Non longe. 14 Arctissimum locum. 15 Valde. 16 Meus compellitur & constringitur, exercitus, id est, mea consilia sive conatus sunt adeo repressi, & in tantum discrimen redacti hac Antiphilæ cognitione, ut, nisi inveniam & excogitem rationem, ne resciscat Chremes Bacchidem à Clitiphone amari, salvi & incolumis esse non possint. Translatio ab exercitu, qui in angustias coactus, non sine magno periculo se expedire valet. 17 Possim sperare. Potentialis modus est. 18 Seni extorquendo, quod dandum est Bacchidi. 19 Instituiam. 20 Senem Chremetem. 21 Glorior, lator more illius, qui triumphavit, si liceat mihi sine ullo periculo malum effugere. Continuat in Metaphora à re militari: ubi agmen iniquitate loci, vel numero hostium oppressum, ab alterutro latere vel tergo, in hastam aut scutum se inclinare solet, quasi frontem hosti obvertere, adeoque ruto ac honesto receptu discedere. Muretus à gladiatoribus deducere maluit, qui cum congregiuntur, hoc agunt, non ut auferant vulnera, sed ut adversariis indignant. 22 Abscondito, id est, impune.

1 Doleo. 2 *Crucior*, 3 *bolum tantum mihi ereptum tam subito*
 2 *Tantum* *è faucibus.* 60
 morsum, id *Quid agam? aut quid 3 comminiscar? 4 ratio de*
 est, tan- *integro ineunda est mihi.*
 tam præ- *Nil tam 5 difficile est, quin 6 quærendo 7 investi-*
 dam, id *gari possim.*
 est, oppor- 8 *Quid, si hoc? sic nunc incipiam? 10 nihil est:*
 tunitatem *11 si sic? 12 tantundem egero.*
 fallendi 9 *At sic 13 opinor: non potest: 14 imò 15 optimè:*
 senis esse *16 euge! 17 habeo optimam.*
 subtracta
 & adem- 18 *Retraham herclè, opinor, ad me idem illud 19 fu-*
 ptam mihi *gitivum argentum tamen.* 65
 de ore ac
 buccis
 tam re-
 pente.

Unde Calphurnius dicit translationem esse ab animalibus, quibus au-
 fertur præda, quæque ea non raro coguntur deferere, quæ jam ore
 gestant. Usurpatur autem, cum id, quod probè videbamur tenere,
 præter expectationem subito eripitur. 3 Constringam, excogitabo
 de inveniundo argento. 4 Denuò inveniendus est mihi modus com-
 parandæ sive habendæ pecuniæ. 5 Arduum. 6 Magno studio,
 labore. 7 Inveniri. 8 Nunc incipit Syrus deliberare, & identem
 proponit, & proposita refellit: tandem inventa bona ratione
 in lætitiâ erumpit. 9 Ad fallendum senem. 10 Hoc modo nihil
 promoveo. 11 Aliquid incipiam. 12 Nihil efficiam. 13 Melius
 erit, aut, me effecturum aliquid. 14 Correctio. 15 Hoc fieri po-
 test. 16 Vox lætantis est. 17 Scio, inveni optimam rationem, vi-
 am extorquendæ à senè pecuniæ. 18 Revocabo, reducam ad me illa
 ratione aut consilio. 19 Quod me tantopere fugit, ut id assequi non
 possim, quod non superioribus consiliis consecutus sum. Metaphora à
 servis fugitivis, qui ex fuga reducuntur domum.

ACTUS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRUS.

1 Deinceps. CL. **N**ulla mihi res 1 *posthac potest jam 2 in-*
 Clinia *tervenire tanta,*
 exsultat: *Que mihi 3 aegritudinem afferat: tanta hæc læti-*
 quod ag- *tia 4 oborta est.*
 nita Anti- 5 *Dedo patri me nunc jam, ut 6 frugalior sum, quàm*
 phila mox *vult.*
 ci nuptura
 fit: & à
 Syro ad-
 monetur, ut amici Clitiphonis rem curet in servanda Bacchide. 2 In-
 tercedere, accidere. 3 Tristitiam, animi molestiam. 4 Enata est mihi:
 ab oborior. 5 Trado me totum in patris potestate, patris me imperio, &
 voluntati dehinc submitto, hostium more, qui de victoria desperantes, se
 in hostium potestatem dedunt. Sic Andr. 5, 3. *Tibi pater, me dedo: quid-*
 vis oneris impone, impera. 6 Temperantior, modestior.

SY. ¹ Nil me fefellit : ² cognita est, quantum audio ³ hujus verba.

Istuc tibi ⁴ ex sententia tua obtigisse lator.

CL. O mi Syre ! ⁵ audisti⁶ obsecro ? SY. ⁶ quid ni ? ⁷ qui⁷ usque una affuerim.

CL. Cui⁸ æque audisti commodè quidquam evenisse ? SY. ⁹ nulli.

CL. Atque, ¹⁰ ita me Dii ament, ut ego nunc non tam ¹¹ meapte causâ

Lator, quàm ¹² illius : quam ego scio ¹³ esse honore quovis dignam.

SY. Ita ¹⁴ credo : sed nunc, Clinia, ¹⁵ age, ¹⁶ da te mihi vicissim :

Nam ¹⁷ amici quoque ¹⁸ res est videnda, ¹⁹ in tuto ut ²⁰ collocetur,

²¹ Ne quid de amica nunc senex. (L. ²² ô Jupiter ! SY. ²³ quiesce.

CL. ²⁴ Antiphila mea ²⁵ nubet mihi SY. ficcine me ²⁶ interloquere ?

CL. Quid faciam, Syre mi ? gaudeo : ²⁷ fer me. SY. ²⁸ fero hercle verò.

beas jam puellam istam, quam desiderasti jamdudum. Sic in Adelph. 3, 3. *Pisces* ex sententia *naus sum*. 5 An intellexisti rem totam, ut rasta est, de agnitione Antiphilæ ? 6 Quare non audivissem ? 7 Assidue, semper, sc. cum Scitrata marito commemoraret, quæ ad agnitionem Antiphilæ spectant. 8 Ita ut mihi. 9 Evenit æque commodè quidquam. 10 Affirmantis seu jurantis formula est. 11 Mei ipsius. 12 Antiphilæ. 13 Quemlibet honorem meruisse. 14 Esse honore quovis dignam. 15 Hortantis est. 16 Obsequere mihi contra, ut tibi sum obsecutus, fac, quod peto. *Damus* amicis : *dedimus* tantum hostibus. *Damus* proprie animo reperendi ; *dedimus* autem, quæ in perpetuum damus. Unde *dedere* se hostibus dicitur, qui se in hostium potestatem tradit ; & traditio ipsa *deditio* dicitur ; & qui ita se dedunt, *dedititii* vocantur. 17 Clitiphonis. 18 Negotium, causa. 19 Ut careat periculo culpationis & ignominie. 20 Constituat, id est, adjuvandus est quoque amicus, ne quid illi incommodi accidat. 21 Ne quid de Bacchide resciscat Chremes, quod sit Clitiphonis amica : quia prius volo eum emungere argento. 22 Exclamantis est præ magna lætitia. 23 Ab illa gaudii intemperantia, id est, noli sic clamare, ut mihi auscultes. 24 Hæc cum *tas* ô Jupiter continuanda sunt. Commemorat enim suum gaudium. 25 *Nubire* est mulierum, & regit Dativum. *Ducere* vero est viro- rum & adsciscit Accusativum. 26 Interpellas, impedis, quasi loqueris inter sermonem meum, illum raso interrumpendo. Al. *mibi*. 27 Patere, tolera verba mea inconsiderata. 28 Fero te equidem, sed ægre & moleste.

1 Non er-
ravi, cum
ita esse
indicavi,
hæc res
non latuit
me, hanc
rem non
ignoravi.
2 Antiphi-
la est re-
cognita à
parenti-
bus.
3 Clinia.
Hoc au-
tem secum
dixit: de-
inde con-
vertit ser-
monem
ad Cli-
niam.
4 Evenis-
se, succes-
sisse tibi
ut vole-
bas, sc.

quod ha-
beas jam
puellam
istam, quam
desiderasti
jamdudum.
Sic in Adelph.
3, 3. *Pisces*
ex sententia
naus sum.
5 An intellexisti
rem totam,
ut rasta est,
de agnitione
Antiphilæ ?
6 Quare non
audivissem ?
7 Assidue,
semper, sc.
cum Scitrata
marito commemo-
raret, quæ ad
agnitionem
Antiphilæ spec-
tant. 8 Ita ut
mihi. 9 Evenit
æque com-
modè quidquam.
10 Affirmantis
seu jurantis
formula est.
11 Mei
ipsius. 12
Antiphilæ. 13
Quemlibet
honorem meruis-
se. 14 Esse
honore quovis
dignam. 15
Hortantis est.
16 Obsequere
mihi contra,
ut tibi sum
obsecutus, fac,
quod peto.
Damus amicis :
dedimus tan-
tum hostibus.
Damus proprie
animo reperendi ;
dedimus autem,
quæ in perpetuum
damus. Unde
dedere se
hostibus dicitur,
qui se in
hostium potestatem
tradit ; &
traditio ipsa
deditio dicitur ;
& qui ita se
dedunt, *dedititii*
vocantur. 17
Clitiphonis.
18 Negotium,
causa. 19
Ut careat
periculo culpationis
& ignominie.
20 Constituat,
id est, adjuvan-
dus est quoque
amicus, ne quid
illi incommodi
accidat. 21
Ne quid de
Bacchide resciscat
Chremes,
quod sit
Clitiphonis
amica : quia
prius volo
eum emungere
argento. 22
Exclamantis
est præ magna
lætitia. 23
Ab illa gaudii
intemperantia,
id est, noli
sic clamare,
ut mihi
auscultes. 24
Hæc cum
tas ô Jupiter
continuanda
sunt. Commemorat
enim suum
gaudium. 25
Nubire est
mulierum, &
regit Dativum.
Ducere vero
est viro-
rum & adsciscit
Accusativum.
26 Interpellas,
impedis,
quasi loqueris
inter sermonem
meum, illum
raso interrumpendo.
Al. *mibi*.
27 Patere,
tolera verba
mea inconsiderata.
28 Fero te
equidem, sed
ægre & moleste.

1 Videmur
in celo
esse, felici-
ssimi su-
mus ego &
Antiphila.
Deorum
enim vita
letitiæ &
felicitatis
plena est,
& volupta-
tis eorum
propria
sunt.

Andr. s. s.
2 Frustra
laboro apud te
verba facere, cum
tu gaudio
desipiens
aures mihi
non prebeas.
3 Non
audies
me, huc
non ad-
vertes
animum.

4 Audiam te. 5 Clitiphonis. 6 Αἰπολογίᾳ ab incommodis & periculis. 7 Ex nostris ædibus. 8 Solam. 9 In ædibus Chremetis. 10 Chremes. 11 Bacchidem. 12 Tecum duxeris in domum patris tui, & à nobis removeris. 13 Similiter celabitur esse amica Clitiphonis. 14 Hactenus, ad hunc usque diem. 15 Ista re, quam mores, scilicet si abduxero Bacchidem. 16 Contrarium. 17 Quarronte, quo vultu, qua facie, qua confidentia, an pudibunda, an audaci & impudenti? Sic dicimus, quando aliquid pudendum committimus. In ore enim & facie pudoris signa maxime apparent. 18 Alloquar, rogabo patrem, ut mihi Antiphilam, filiam Chremetis, det, si sciat, meam amicam esse meretricem? 19 Intelligisne, quid velim dicere? scilicet de pudore patris, si ante oculos adducam ipsi meretricem. 20 Quare non intelligerem metum tuum? 21 Quid enim dicam? 22 Quid causæ dicam, propter quam abduxerim eam mecum? 23 Ut mentiaris apud patrem. 24 Clare. 25 Ea, scilicet patri tuo. 26 Admirantis. 27 Volo te aperte narrare vel dicere, quod tu ames Antiphilam, & quod tu velis habere eam uxorem. 28 Et jubeo te dicere, Bacchidem amari à Clitiphone. 29 Bene Calphurnius εἰσφύλαξαι dici notat: q.d. valde malam & injustam rem, & factu difficilem mihi imperas vel suades.

CL. 1 Deorum vitam adepti sumus. SY. 2 frustra operam, opinor, fumo. 15

CL. Loquere, audio. SY. at jam 3 hoc non ages.

CL. 4 agam. SY. videndum est, inquam,

5 Amici quoque res. Clinia, tui in tuto ut collocetur:

6 Nam si nunc 7 à nobis abis, & 8 Bacchidem 9 hic relinquis,

10 Senex resciscet illico esse amicam 11 hanc Clitiphonis:

Si 12 abduxeris, 13 celabitur itidem, ut celata 14 adhuc est. 20

CL. At enim 15 istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis 16 adversum:

Nam 17 quo ore 18 appellabo patrem? 19 tenes, quid dicam? SY. 20 quid ni?

CL. 21 Quid dicam? 22 quam causam afferam? SY. quid? nolo 23 mentiare:

24 Aperte ita ut res sese habet, 25 narrato. CL. 26 quid ais? SY. 27 jubeo.

Illam te amare, & velle uxorem, 28 hanc esse Clitiphonis. 25

CL. 29 Bonam atque justam rem oppidè imperas, & factu facilem.

13
Ba
ria
aut
cto
toll
Me
fimi
25
dic
ex
loc
per
vid
ista
36
Clit
riph
fat
erep

Et¹ scilicet jam me hoc vobis orare patrem, ut² celet¹ Certè,
³ Senem vestrum. SY. ⁴ imò ut⁵ rectè vià rem nar- procul
 ret⁶ ordine omnem. CL. ⁷ hem! dubio.
⁸ Satin' Janus es & sobrius? tu⁹ quidem¹⁰ illum² Illam
 planè¹¹ perdis: rem de
 Nam¹² qui¹³ ille poterit esse¹⁴ in tuto? dic mihi³⁰ Chre-
 SY. ¹⁵ Huic equidem consilio¹⁶ palmam do: ¹⁷ hic⁴ Sed vo-
 me magnificè effero, lo.
¹⁸ Qui¹⁹ vim tantam in me & potestatem habeam⁵ Aperte
 tantæ astutiæ, & sine
 Vera dicendo ut²⁰ eos ambos fallam; ut, cum nar- ambagi-
 rat²¹ senex bus.
 Vester²² nostro, esse²³ istam amicam²⁴ gnati,²⁵ non⁶ Per or-
 credat tamen. dinem.
 CL. At²⁶ enim spem²⁷ istoc pacto rursum nuptia- ⁷ Indig-
 rum omnem eripis: est.
 Nam dum amicam²⁸ hanc meam esse²⁹ credit,³⁰ non⁸ Satis- ne
 committet filiam. es sanæ
 Tu fortasse, quid³¹ me fiat,³² parvi curas: ³³ dum³⁵ mentis &
 illi consulis. non⁹ Equi-
 SY. Quid³⁴ malum! me³⁵ atatem censes velle³⁶ id¹⁰ Cliti-
 adsimularier? phonem.
³⁷ Unus est dies, dum³⁸ argentum eripio: ³⁹ pax:¹¹ Al.
⁴⁰ nihil ampliùs. prodū.

¹² Quomodo.
¹³ Clitipho. ¹⁴ Sine periculo cognitionis totius facti, si dixerò,
 Bacchidem esse amicam Clitiphonis. ¹⁵ Meo. ¹⁶ Maximam victo-
 riam concedo, id est, hoc consilium præfero cæteris omnibus. *Palma*
 autem est signum victoriæ, & per Metonymiam significat ipsam vi-
 ctoriam. Vide Eun. 5, 4. ¹⁷ In hac actione me supra modum ex-
 tollo, eveho. ¹⁸ Quod, quia. ¹⁹ Efficaciam. ²⁰ Senes, scilicet
 Menedemum & Chremetem. ²¹ Pater tuus Menedemus. ²² Scilicet
 Sini, id est, Chremeti. ²³ Bacchidem. ²⁴ Filii tui Clitiphonis.
²⁵ Q. d. in quo decipietur. ²⁶ Certe. ²⁷ Eo modo, scilicet ut
 dicam patri Bacchidem esse amicam Clitiphonis, & Chremes audiat
 ex patre. ²⁸ Bacchidem. ²⁹ Chremes. ³⁰ Non tradet, non col-
 locabit nuptui mihi filiam suam Antiphilam. ³¹ De me. ³² Parvi
 pendis, ducis, parum curæ habes. ³³ Dummodo Clitiphoni provi-
 videas. ³⁴ Malum tibi sit. Imprecantis est. Cic. *Quæ malum! est*
ista oratio? ³⁵ Diu, in perpetuum. Sic in Eun. *Jam dudum atatem.*
³⁶ De Bacchide fingi, scilicet ut credat pater tuus eam esse amicam
 Clitiphonis? ³⁷ Brevissimum est tempus. ³⁸ Pecuniam quam Cli-
 tipho promissit Bacchidi, astutè Chremeti extorqueo. ³⁹ Tantum est,
 fat est. Vide supra 2, 3, 50. ⁴⁰ Peto, vel, requiritur ad hanc rem,
 erepto argento scilicet.

1 An suffi-
cit tibi
hoc, dum
unum
iitum di-
em habes,
in quo ar-
gentum
extor-
queas?
Repetitur
ex orati-
one Syri,
qui dixe-

CL. ³ *Tantum sat habes?* ² *quid tum queso, si* ³ *hoc*
⁴ *pater resciverit?* 40

SY. ⁵ *Quid, si redeo ad illos, qui aiunt, quid si nunc*
cœlum ⁶ *ruat?*

CL. ⁷ *metuo, quid* ⁸ *agam.* SY. ⁹ *metuis?* *quasi non*
¹⁰ *ea potestas sit tua,*

Quo velis in tempore ut te u exsolvas, rem facias
palam.

CL. ¹² *Age, age,* ¹³ *traducatur Bacchis.* SY. ¹⁴ *op-*
timè: ¹⁵ *ipsa exit foras.*

Iat: *Unus est dies, dum argentum eripio: pax, id est, tantum est, repetit*
Clinia: *tantum sat habes?* 2 Sc. *accidet, fiet,* 3 Hanc simulationem
ad eum decipiendum. 4 Clitiphonis, sc. Chremes. 5 Indignatus Sy-
rus tot repetitionibus Clinia dicentis: *si hos, vel illud,* &c. usus est pro-
verbiali Ironia in eos, qui tutissimis in rebus omnia timent, ac dicere
solent, *quid si hos, quid si illud accideret?* & ostendit suo responso, talia
dicta esse ridicula. 6 Deorsum labatur: quod dictum est ridiculum di-
ctu. Hoc dictum unde profectum sit, docet Aristoteles l. 5. Phys. scri-
bens priscis & rudibus mortalibus persuasum fuisse, cœlum Atlantis hu-
meris sustineri: quod si ille se subduxisset, fore ut è sublimi in terram
decideret. 7 Incertus sum, dubito. 8 Incipiam præ metu. 9 Dubi-
tas, incertus es? 10 Tanta. 11 Liberes prorsus eo metu, quo dicis
re metuere. 12 Consentientis vox. 13 Deducatur ad me, ut celetur
idem, ut celata adhuc est. 14 Tempestive, opportune. 15 Bacchis
egreditur è domo Chremetis, in qua erat.

ACTUS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO,
PHRYGIA.

1 Adverbi-BA. *S* ¹ *Atis* ² *pol* ³ *protervè me Syri promissa* ⁴ *kue*
⁵ *induxerunt;*

arata ob *Decem minas quas mihi dare pollicitus est: quid*
decem mi- *si* ⁶ *is nunc me*

nas non-
dum traditas abituram se simulat? cum Syro expostulat. Tandem pla-
cata suasu ejusdem, cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum
tantisper, dum Chremes fallatur. 2 Petulanter, inconsiderate. *decem minas.*
3 Ad Clitiphonem. 4 Bonis & magnificis verbis. *Inquitur* aliquis
cum verbis alterius decipitur. 5 Propter centum coronatos. Guyetus
hoc appositivè dictum vult per *ἀντιπρῶτον*, sc. Syri promissa, quæ sunt
decem minæ. Plaut. Amph. *Naucratem quem convenire volui, in navi non*
erat. Noster Eun. *Eunuchum quem didisti nobis, quas turbas dedit?* Ma-
lim tamen istum accusativum regi à verbo æquipollenti, nempe *si*
me deserperit, idem est ac si dicat, *si non dederit.* Una autem mina valet
decem coronatis: decem ergo minæ valent centum. 6 Syrus non dede-
rit pecuniam.

Dece-

Deceperit ; ¹ saepe obsecrans me, ut ² veniam, frustra veniet :

Aut cum venturam dixerò, & ³ constituero, cum ⁴ is secrans me frustra, ut

⁵ Renunciarit ; Clitipho cum in spe ⁶ pendebit animi ;

⁷ Decipiam, ac non veniam ; ⁸ Syrus mihi tergo penas pendet.

CL. ⁹ Satis scitè ¹⁰ promittit tibi. SY. atqui tu ¹¹ hanc ¹² joculari credis ?

¹³ Faciet nisi ¹⁴ caveo. BA. ¹⁵ dormiunt : pol ego istos ¹⁶ commovebo.

¹⁷ Mea Phrygia, audistin' modò iste ¹⁸ homo quam ¹⁹ villam demonstravit

Charini ? PH. ²⁰ audivi. BA. ²¹ proximum esse huic ²² fundo ad dextram ? PH. ²³ memini.

BA. ²⁴ Curriculo percurre : apud ²⁵ eum ²⁶ miles ²⁷ Dionysia agit.

constituere diem, horam, &c. rei alicui agenda. Sic Juv. *Aut ubi nocturna Numa constituebat amica.* 4 Syrus. 5 Retulerit pro certo hero suo Clitiphoni, sc. me venturam. 6 Anxie expectabit, vehementer exercebitur, sollicitus & dubius, quasi suspensum animum gerens. 7 Tum ego fallam eum. 8 In ultionem injuriæ meæ dorso suo penas persolveret, ita ulciscar Syrum : verberabitur enim, si hero renunciaverit pro certo, me venturam, & ego tamen non venero, adeoque spem ejus fefellerò : putabit enim Syri negligentia factum. 9 Bacchis minatur satis pulchre se facturam, ut penas suas, si eam fallas. 10 Minatur penas. Virg. 2. Æn. Promissi ultorim, & verbis odia aspera movi. 11 Bacchidem. 12 Joco dicere illa ? 13 Faciet revera id, quod minatur, id est, revera vapulabo. 14 Provide- ro, ut illi pecunia extorqueatur. 15 Clinia & Syrus securi jam sunt, nec minas meas curant, neque de pecuniis provident : q. d. furdos agunt. 16 Excitabo eos, excutiam eis somnum. 17 Apotrophæ ad ancillam. 18 Miles scilicet. 19 Domum agrestem. 20 Descriptio ancillæ eleganter edoctæ, ut subserviat orationi domina- ri suæ, totam historiam fingentis, utcumque opus erat, verbis. 21 Non ne audivistis, eam villam esse proximam, &c. 22 Prædiorum Fundus est pars agri, & quævis possessio rustica : ita dicta, quod fundat quot annis multa : singula enim prata, singula vineæ, singuli hor- ti, singula pomaria, &c. singuli fundi sunt, idque in agro tantum. 23 Recordorem demonstrasse ita. 24 Continuatò cursu, celeriter eo curre, propera quasi curru celeriter vecta. 25 Charinum. Meretrix argentum extorquere cupiens, alterius amatoris mentionem injicit, confingens se constituisse, ut ad convivium illuc veniret. 26 Meus amator. Hic est, de quo Syrus supra dixit 2, 3, 124. Nam mihi quendam offendi ibi militem ejus noctem orantem. 27 Festa Bacchi, sive Bacchanalia, quibus adeo solent, celebrat. De Dionysia vide supra 1, 1. sub finem.

1 Quid hæc SY.¹ Quid inceptat? BA. dic me² hic³ oppidd esse
 Bacchis de 4 invitam, atque⁵ asservari:
 novo mo- 6 Verum aliquo pacto⁷ verba me his daturam esse,
 litur & 8 venturam.
 parat?
 2 Apud Cli- SY.⁹ Perii hercle! Bacchis,¹⁰ mane, mane: quò mit-
 tiphonem. tis¹¹ istam, quæso?
 3 Valde. Jube¹² maneat. BA.¹³ abi. SY.¹⁴ quin paratum est
 4 Contra argentum, BA,¹⁵ quin ego maneo. 15
 volunta- SY.¹⁶ Atqui jam dabitur. BA.¹⁷ ut lubet, num ego
 tem meam. 18 inflo? SY. at scin¹⁹ quid,²⁰ fodes?
 5 Detine- BA. Quid? SY. transeundum nunc tibi ad Menede-
 ri, cum flu- mum est, &²¹ tua pompa
 dio & di- E traducenda est. BA. quam rem agis²² scelus?
 fidenti in- SY. ego argentum²³ cudo,
 spectione Quod tibi dem. BA. dignam me putas, quam²⁴ illu-
 servari. Sic das? SY.²⁵ non est temerè.
 in Andr. BA. Etiam-ne tecum²⁶ hic res mihi est? SY.²⁷ mi-
 Cura asser- nimè: tuum tibi reddo. 20
 vandum
 vintum.
 6 Sed dic, BA.
 7 Me de-
 cepturam
 hos, qui me hic habent, quacunq; ratione 8 Ad militem. 9 Hæc ad spec-
 tatores conversus Syrus dicit, ita ut Bacchis non audiat. 10. Expecta
 paulisper. 11 Phrygiam. 12 Sc. ut. 13 Discede tu Phrygia, quod te
 facere iussi. 14 Verum, sed. 15 Q. d. Quid dicis ut maneam: Non vi-
 des me hic manere? Et idem verbum, *quin*, reperit more iratorum.
 16 Sed statim dabitur tibi argentum. 17 Dabis argentum, si quando
 lubet: detur nec ne, non curo amplius: ego ulterius non instabo tibi:
 sed si non accipiam, vapulabis. Hic enim verbis quasi blandiendo Syro
 minatur Bacchis, fingitq; se non magnopere curare ut habeat argentum;
 eum tamen in eo illi sint omnia, cuiq; nihil præter pretium dulce erat
 jam dudum. 18 Urgeo ut des argentum? Q. d. non. 19 Faciendū tibi sit?
 20 Quæso, precor, blandientis est. 21 Nobilis tuus comitatus (sc. ancillæ
 decem, & ceteri comites, qui venerunt, aurum, vestes) ad Menedemum
 transportandus est. Ita Plautus de servili comitatu, Curcul. 1. 1, 1. & 2.
Quo te hos nostri dicam profecti si foras sum istas ornatus, sumq; has pompa,
Phidrome? Pompa Græca vox est, significatq; apparatum solennem cum
 ostentatione, & specie quadam triumphi. Hinc & *funerum*, & *ludorum ac*
spectulorum pompa dicuntur. 22 Sceleste. 23 Paro, conficio, vel co-
 gito, qua ratione argentum inveniam, quasi fabricarem illud: nam
 propriè *cuditur* argentum, dum imprimitur: *Cudo* enim est ferio, tundo
 unde *insus, incudis*, dicitur instrumentum, in quo aliquid *cudimus*, id est
 feriendo seu tundendo formamus. Elegans est Metaphora sumpta à fa-
 bris. 24 Irrideas? Dicimus autem *illudo te*, & *tibi*, & *in te*, tam in accu-
 sativo, quàm in ablativo. 25 Hoc, quod melior, non paratur inconsul-
 te, sine causa, id est, non illudo te, vera causa est, vera ratio est, ob
 quam volo te ad Menedemum transire. 26 In hac re, ut ad Menedemum
 traducar? Q. d. Non ergo tantum apud Chremetem, sed *etiam hic* apud
 Menedemum mihi tecum erit negotium? Hoc indignabunda Bacchis
 dicit. 27 Tibi quidem rei nihil mecum est, sed nonnihil mihi tecum
 argentum enim cudo, ut tibi reddam decem illas minas, quas tibi me
 daturum promisi.

- BA.¹ *Eatur.* SY.² *sequere hac :* ¹ *Hæc Dromo.* ¹ A me &
 DR.⁴ *quis me vult ?* SY. *Syrus.* DR. *quid est rei ?* ancillis
 SY. *Ancillas omnes Bacchidis :* ⁵ *traduce huc* ⁶ *ad vos* ⁷ *properé.* meis ad Menede-
 BA.⁸ *Quam ob rem ?* SY. *nè ?* *queras :* ¹⁰ *efferant,* ² *Sequere*
¹¹ *quæ secum huc attulerunt :* ³ *me, Bac-*
¹² *Sperabit sumptum sibi senex esse* ¹³ *harum abitu* ³ *chis, hac.*
levatum. ⁴ *Vocan-*
¹⁴ *Næ* ¹⁵ *ille haud scit, hoc paulum lucri quantum* ⁴ *tis parti-*
sibi ¹⁶ *damni* ¹⁷ *apportet.* ⁴ *cula.*
¹⁸ *Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapias.* DR.¹⁹ *mu-* ⁴ *Hæc*
tum dices. ⁵ *Dromo lo-*
⁶ *quitur ex*
⁷ *ostio.*
⁵ *Pro*
⁷ *tradus.*

6 In ædes heri tui Menedemi. 7 Festinanter, celeriter. 8 Quare
 traducam : 9 Interrogas. 10 Ancillæ exportent ea, quæ, &c. 11 Sc.
 vestes, aurum. Indicat meretrices furaces esse solere, & habere vis-
 catas manus. 12 Chremes sperabit impensam esse diminutam sibi dis-
 cessu harum muliercularum. 13 Bacchidis & ancillarum. 14 Certe.
 Affirmandi Adverbium est. 15 Chremes senex. 16 Ob centum coro-
 natos, quibus emungendus est. 17 Adferat. 18 Hunc versum Eu-
 graphius bene explicat : *id agi, ut nescisse videarū.* Q. d. Quod scis,
 perinde contine atque dissimula, quasi nescias. Sic Eun. 4, 4. *Pol. si*
sapi, quod scis nesci. Guyetus ejicit, tanquam ex Eunuchio interpo-
 latum. Dixit enim Syrus, *nè queras.* Ergo nihil sciebat Dromo ;
 quare id tacuisse non opus fuit. 19 Adco scilicet sum taciturus,
 neque verborum quicquam locuturus.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRUS.

- CH.¹ *ITA me dii amabunt, ut nunc Menedemi* ¹ *Per fal-*
² *vicem* ² *laciā Sy-*
Miseret me, tantum devenisse ad ³ *eam mali.* ³ *rus ab he-*
Illancine ⁴ *mulierem alere* ⁵ *cum illa familia ?* ⁴ *ro Chre-*
Et si scio, hosce aliquot dies non ⁶ *sentiet :* ⁵ *mete ar-*
⁷ *Ita magno desiderio fuit ei filius.* ⁶ *gentum*
Verum ubi videbit ⁸ *tantos sibi sumptus domi* ⁷ *accipit.*
⁸ *Chremes,*

ob traductam ad illum cum omni pompa sumptuosam Bacchidem ;
 quam Clinia, non sui filii Clitiphonis, amicam putat. 2 Sc. ob vel
 propter fortunam Menedemi, vel loco Menedemi, id est, causa sua.
 3 Menedemum, id est, quod tantum mali ad eam venit. 4 Bacchi-
 dem, quæ est sumptuosa. 5 Cum tanto ancillarum comitatu ? 6 In-
 commodum. 7 Adeo, tantopere desideravit filium. 8 Tantas impen-
 sas quotidie faciendas fieri sibi domi videbit Menedemus. Amplificat
 sumptus à magnitudine & diuturnitate temporis.

1 Finem
in sumpti-
bus.

2 In tem-
pore, op-
portunè
venien-
tem.

3 Quid
moror
Chreme-
tem quasi
ex insidiis
& de im-
provviso,
invadere
sive ag-
gredi? Ad-
oriri enim
is dicitur,
qui insi-
diose &
repente
aliquem
invadit
Metapho-
ra à se
militari
& latro-
nibus.

4 Vocan-
do pro-
nuntiandum.
5 O here!
Vox gaudentis.
6 Quod tam
latus sis.
7 Longo ante
tempore.
8 Sc. obviam:
vel dari
simpliciter,
id est,
offerri,
occurrere.
9 Menedemo,
eum sc. fallendo,
ut ego postula-
veram.
10 Dicis me
egisse de illa
re, sc. de eo
fallendo, de quo
paulo ante
egeramus?
sc. Act. 3. Sc. 2.
Hae illae
circumversae,
&c.
Hoc dicit
Chremes
propter
præcedentia
illa Syri:
te mihi
ipsum jam-
dudum optabam
dari.
11 Cum dixisses,
factum continuo
reddidi.
Proverbialis
figura, qua
nihil in negotio
procurando
prætermittitum
significamus.
Potest etiam
dici esse
proverbium
celeritatis.
Sic Andr.
dictum ac
factum, invenit,
aliquam causam,
quam obrem
ejeat oppi-
do.
12 Vere-ne
illa dicis?
Nam fides
(autore
Cicerone
Offic. 1.)
est dictorum
conventorumque
constantia
& veritas.
13 Sc. fide dico.
14 Me continere,
durare.
καρτερεῖν.
15 Quod non
suaviter tibi
attractem
caput.
Quod pueris
fieri solet
per blanditiarum
delicias
abiis, quæ
eos collaudant.
16 Illa
fallacia.
17 Lubenter,
bono animo.
18 Pulchre,
ingeniose.
19 Ista
fallacia, sc.
gratulaberis
mihi amplius.
20 Interjectio
irridentis
est hic: sed
tamen joco
eum illudit,
non serio.
21 Al. harrolare,
id est, divinas.
22 Ut vole-
bas?
23 Glorior.
24 Sed tantum
dico.
25 Sc. filii.
26 Patri.
27 Ea causa,
propterea.
28 In domum
patris.
29 Esse
amicum
filii.
30 Animadverteres.
31 Recte
excogitatum
est.
32 Sc.
veritatem.
33 Probissimum
factum
est.
34 Mediocriter
factum
est.
35 Scilicet
id.

Quotidianos fieri, nec fieri¹ modum,
Optabit rursus ut abeat ab se filius.
Syrum² optimè eccum. SY. ³ cesso hunc adoriri?
CH. ⁴ Syre. SY. ⁵ hem!
CH. ⁶ Quid est? SY. te mihi ipsum⁷ jam dudum
optabam⁸ dari. 10
CH. Videre egisse jam nescio quid cum⁹ sene.
SY. ¹⁰ De illo quod dudum?¹¹ dictum factum red-
didi.
CH. ¹² Bonâ-n' fide? SY. ¹³ bonâ hercle. CH. non
possum¹⁴ pati,
¹⁵ Quin tibi caput demulceam: accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro¹⁶ ista re, ac¹⁷ lubens. 15
SY. At, si scias, quàm¹⁸ scitè in mentem¹⁹ venerit.
CH. ²⁰ Vah!²¹ gloriare evenisse²² ex sententiâ?
SY. ²³ Non hercle verò:²⁴ verum dico. CH. dic,
quid est?
SY. ²⁵ Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
²⁶ Menedemo dixit Clinia. & ²⁷ eâ gratiâ 20
Secum²⁸ adduxisse, nè²⁹ id tu³⁰ persentisceres.
CH. ³¹ Probè. SY. ³² dic sodes. CH. ³³ nimium
inquam. SY. ³⁴ imò sic satis.
Sed porro ausculta quod superest³⁵ fallacia.
5 O here! Vox gaudentis. 6 Quod tam latus sis.
7 Longo ante tempore. 8 Sc. obviam: vel dari simpliciter, id est,
offerri, occurrere. 9 Menedemo, eum sc. fallendo, ut ego postula-
veram. 10 Dicis me egisse de illa re, sc. de eo fallendo, de quo
paulo ante egeramus? sc. Act. 3. Sc. 2. Hae illae circumversae, &c.
Hoc dicit Chremes propter præcedentia illa Syri: te mihi ipsum jam-
dudum optabam dari. 11 Cum dixisses, factum continuo reddidi.
Proverbialis figura, qua nihil in negotio procurando prætermittitum
significamus. Potest etiam dici esse proverbium celeritatis. Sic Andr.
dictum ac factum, invenit, aliquam causam, quam obrem ejecit oppi-
do. 12 Vere-ne illa dicis? Nam fides (autore Cicerone Offic. 1.)
est dictorum conventorumque constantia & veritas. 13 Sc. fide dico.
14 Me continere, durare. καρτερεῖν. 15 Quod non suaviter tibi
attractem caput. Quod pueris fieri solet per blanditiarum delicias
abiis, quæ eos collaudant. 16 Illa fallacia. 17 Lubenter, bono a-
nimo. 18 Pulchre, ingeniose. 19 Ista fallacia, sc. gratulaberis mi-
hi amplius. 20 Interjectio irridentis est hic: sed tamen joco eum
illudit, non serio. 21 Al. harrolare, id est, divinas. 22 Ut vole-
bas? 23 Glorior. 24 Sed tantum dico. 25 Sc. filii. 26 Patri.
27 Ea causa, propterea. 28 In domum patris. 29 Esse ami-
cum filii. 30 Animadverteres. 31 Recte excogitatum est. 32 Sc.
veritatem. 33 Probissimum factum est. 34 Mediocriter factum est.
35 Scilicet id.

Sese¹ ipse² dicet tuam vidisse³ filiam :

⁴ Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit: ¹ Clinia.

Hanc⁵ cupere uxorem. CH. ⁶ modo-ne⁷ qua in- ² Patri suo.

venta est? SY. ⁸ eam : ³ Anti- ²⁶ 4 Dicit

Et quidem jubebit⁹ posci. CH. quam ob rem ¹⁰ istud, ^{etiam pul-}

Syre? ^{chritudi-}

Nam ¹¹ prorsum nihil ¹² intelligo. SY. ¹³ hui! ¹⁴ tar- ^{nem filiae}

dus es. ^{complacu-}

CH. ¹⁵ Fortasse. SY. argentum ¹⁶ dabitur ¹⁷ ei ad ^{illud sibi :}

nuptias, ^{nam com-}

Aurum, atque vestem, ¹⁸ qui, ¹⁹ tenes-ne ^{placito fa-}

CH. comparet? ^{cit in per-}

SY. ²⁰ Idipsum. CH. at ego ²¹ illi nec ²² do, nec ²³ despondeo. ^{fecto com-}

SY. Non? quam ob rem? CH. quam ob rem me ro- ³⁰ complaci-

gas? ²⁴ homini. SY. ²⁵ ut lubet. ^{tus sum.}

Non ego? ²⁶ in perpetuum dicebam illam illi ut dares, ⁵ Sc. dicit.

Verum ut ²⁷ simulares. CH. ²⁸ non mea est simu- ⁶ Paulo

latio : ^{ante.}

²⁹ Ita tu istae tua misceto, ne me admisceas. ³⁵ quae in-

Egon, cui ³⁰ daturus non sim, ut ³¹ ei ³² despondeam? ^{venta est,}

cupit uxorem. ⁹ Faciet ut per aliquos à te filia tua petatur in ^{vel, eam}

uxorem: quod facit Menedemus Sc. ⁷. ¹⁰ Scilicet *disis*, vel *fie-*

ret? ¹¹ Omnino, ¹² De hac causa. ¹³ Interjectio indignantis.

¹⁴ Hebes & obtusus ingenio, quod me intelligere non possis.

¹⁵ Possibile est me esse tardum. ¹⁶ A Menedemo. ¹⁷ Clinia.

¹⁸ Quo argento aureos annulos, ceteraque aurea ornamenta (ma-

teria pro materiato) & pretiosas vestes, &c. per Apopsiopesin (sup-

plet Chremes) *comparat*, id est, emat, filiae ad nuptias honeste cele-

brandas. Simile est illud Andr. ³, ¹. L. *Bonum ingenium narras a-*

dolescentis. M. *optimam*. ¹⁹ Intelligis-ne, scis-ne quid dicere ve-

lim? ²⁰ Scilicet *est*, ²¹ Clinia. ²² Filiam. ²³ Promitto futu-

ram sponfam filiam meam. ²⁴ Ex Andr. ⁵, ¹. *homini adulescentulo,*

in alio occupato amore, abhorrenti ab uxoria, & (ut putabat Chre-

mes) Bacchidi, meretrici superbæ & sumptuosæ, addictissimo, ei

ego *filiam darem in seditionem atque incertas nuptias?* ²⁵ Sc. *facies.*

²⁶ Ut totam vitam exigeret cum marito. ²⁷ Te illam dare ei ad

tempus. ²⁸ Non decet me, qui vir gravis sum, simulare, id est,

aliud verbis, aliud animo velle. Supra dixerat Syrus, *mentiri non*

est meum: reddit illi Chremes: *non mea est simulatio.* ²⁹ Ita tu

tuas technas & fallacias confundito. seu effingito, ut sine me hæc

perfacias. ³⁰ Ex animo. ³¹ Clinia. ³² Promittam futuram sponfam?

Tò *respondere* hic de patre sponsæ dictum; at Andr. ¹, ¹, de pa-

tre sponsi, *Placuit, despondi*, &c. promiscuè enim usurpantur à pro-

batisimis autoribus.

1 Finem
in sumpti-
bus.
2 In tem-
pore, op-
portunè
venien-
tem.
3 Quid
moror
Chreme-
tem quasi
ex insidiis
& de im-
provviso,
invadere
sive ag-
gredi? Ad-
viri enim
is dicitur,
qui insi-
diose &
repente
aliquem
invadit
Metapho-
ra à fe-
militari
& latro-
nibus.
4 Vocan-
do pro-
nuntiandum.
5 O here! Vox gaudentis.
6 Quod tam lætus sis.
7 Longo ante tempore.
8 Sc. obviam: vel dari simpliciter, id est,
offerri, occurrere.
9 Menedemo, eum sc. fallendo, ut ego postula-
veram.
10 Dicis me egisse de illa re, sc. de eo fallendo, de quo
paulo antè egeramus? sc. Act. 3. Sc. 2. *Hæc illæ circumversæ*, &c.
Hoc dicit Chremes propter præcedentia illa Syri: *te mihi ipsum jam-
dudum optabam dari*. 11 Cum dixisses, factum continuo reddidi.
Proverbialis figura, qua nihil in negotio procurando prætermisum
significamus. Potest etiam dici esse proverbium celeritatis. Sic Andr.
dictum ac factum, *invenit, aliquam causam, quam obrem ejicias oppi-
do*. 12 Vere-ne illa dicis? Nam fides (autore Cicerone Offic. 1.)
est dictorum conventorumque constantia & veritas. 13 Sc. fide dico.
14 Me continere, durare. *καταστέιν*. 15 Quod non suaviter tibi
attrectem caput. Quod pueris fieri solet per blanditiarum delicias
abiis, quæ eos collaudant. 16 Illa fallacia. 17 Lubenter, bono a-
nimo. 18 Pulchre, ingeniose. 19 Illa fallacia, sc. *gratulaberis mi-
hi amplius*. 20 Interjedio irridentis est hic: sed tamen joco eum
illudit, non serio. 21 Al. *hæriolare*, id est, divinas. 22 Ut vole-
bas? 23 Glorior. 24 Sed tantum dico. 25 Sc. filii. 26 Patri.
27 Ea causa, propterea. 28 In domum patris. 29 Esse ami-
cam filii. 30 Animadverteres. 31 Rectè excogitatum est. 32 Sc.
veritatem. 33 Probissimum factum est. 34 Mediocriter factum est.
35 Scilicet id.

*Quotidianos fieri, nec fieri¹ modum,
Optabit rursus ut abeat ab se filius.*

*Syrus² optimè eccum. SY. ³ cesso hunc adoriri?
CH. ⁴ Syre. SY. ⁵ hem!*

*CH. ⁶ Quid est? SY. te mihi ipsum⁷ jam dudum
optabam⁸ dari. 10*

CH. Videre egisse jam nescio quid cum⁹ sene.

*SY. ¹⁰ De illo quod dudum? ¹¹ dictum factum red-
didi.*

*CH. ¹² Bonâ. n' fide? SY. ¹³ bonâ hercle. CH. non
possum¹⁴ pati,*

¹⁵ Quin tibi caput demulceam: accede huc Syre:

Faciâ boni tibi aliquid pro¹⁶ ista re, ac¹⁷ lubens. 15

SY. At si scias, quâ¹⁸ scitè in mentem¹⁹ venerit.

CH. ²⁰ Vah! ²¹ gloriare evenisse²² ex sententiâ?

*SY. ²³ Non hercle verò: ²⁴ verum dico. CH. dic,
quid est?*

SY. ²⁵ Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem

²⁶ Menedemo dixit Clinia. SY. ²⁷ eâ gratiâ 20

Secum²⁸ adduxisse, nè²⁹ id tu³⁰ persentisceres.

*CH. ³¹ Probè. SY. ³² dic sodes. CH. ³³ nimium
inquam. SY. ³⁴ imò sic satis.*

Sed porro ausculta quod superest³⁵ fallaciæ.

Sese¹ ipse² dicet tuam vidisse³ filiam :

⁴Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit. ² Patri suo.

Hanc⁵ cupere uxorem. CH. ⁶ modo-ne⁷ quæ in-

venta est? SY. ⁸ eam :

Et quidem jubebit⁹ posci. CH. quam ob rem ¹⁰ istud,

Syre?

Nam ¹¹ prorsum nihil ¹² intelligo. SY. ¹³ hui!¹⁴ tar-

cus es.

CH. ¹⁵ Fortasse. SY. argentum ¹⁶ dabitur ¹⁷ ei ad

nuptias,

Aurum, atque vestem, ¹⁸ qui, ¹⁹ tenes-ne?

CH. compareret?

SY. ²⁰ Idipsum. CH. at ego ²¹ illi nec ²² do, nec

²³ despondeo.

SY. Non? quam ob rem? CH. quam ob rem me ro-

gas? ²⁴ homini. SY. ²⁵ ut lubet.

Non ego ²⁶ in perpetuum dicebam illam illi ut dares,

Verum ut ²⁷ simulares. CH. ²⁸ non mea est simu-

latio:

²⁹ Ita tu istæc tua misceto, nè me admisceas. ³⁰ Dico,

Egon, cui ³¹ daturus non sim, ut ³² ei despondeam?

cupit uxorem. ⁹ Faciet ut per aliquos à te filia tua petatur in

uxorem: quod facit Menedemus Sc. 7. ¹⁰ Scilicet dixit, vel fe-

ret? ¹¹ Omnino, ¹² De hac causa. ¹³ Interjectio indignantis.

¹⁴ Hebes & obtusus ingenio, quod me intelligere non possis.

¹⁵ Possibile est me esse tardum. ¹⁶ A Menedemo. ¹⁷ Clinia.

¹⁸ Quo argento aureos annulos, cæteraque aurea ornamenta (ma-

teria pro materiato) & pretiosas vestes, &c. per Apopsiopesin (sup-

plet Chremes) compareret, id est, emat, filia ad nuptias honeste cele-

brandas. Simile est illud Andr. 3. 1. L. Bonum ingenium narras a-

dolescentis. M. optimam. ¹⁹ Intelligis-ne, scis-ne quid dicere vel-

lim? ²⁰ Scilicet est, ²¹ Clinia. ²² Filiam. ²³ Promitto futu-

ram sponsam filiam meam. ²⁴ Ex Andr. 5. 1. homini adolescentulo,

in alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria, & (ut putabat Chre-

mes) Bacchidi, meretrici superbæ & sumptuosæ, addictissimo, ei

ego filiam darem in seditionem atque insertas nuptias? ²⁵ Sc. facies.

²⁶ Ut totam vitam exigeret cum marito. ²⁷ Te illam dare ei ad

tempus. ²⁸ Non decet me, qui vir gravis sum, simulare, id est,

aliud verbis, aliud animo velle. Supra dixerat Syrus, mentiri non

est meum: reddi illi Chremes: non mea est simulatio. ²⁹ Ita tu

tuas technas & fallacias confundito seu effingito, ut sine me hæc

perficias. ³⁰ Ex animo. ³¹ Clinia. ³² Promittam futuram sponsam?

Tò despondere hic de patre sponsæ dictum; at Andr. 1. 1, de pa-

tre sponsi, Placui, despondi, &c. promiscue enim usurpantur à pro-

batissimis autoribus.

1 Tibi
persuaderi
hoc posse,
ut astimu-
les inte-
rim.

2 Hoc fac-
turus sum.

3 Com-
mode.

4 Sc: id.

5 Consi-
lium de
extor-
quendo
argento.

6 Ante-
hac.

7 Ut fin-
gerem a-
liquam
technam
in fallen-
do. Mene-
demo.

8 Ideo,
ob eam
causam
incepi.

9 Boni fa-
cio, &
consulo.

Sunt Phrases *ἐν τῷ Μένει* ; plene primum dicebatur, *boni causa facio, boni causa consulo.*

10 Cupio. 11 Ut fallatur Menedemus. 12 Sed volo id fieri alio modo, ne me admisceas. 13 Aliud commodius consilium fallendi Menedemum excogitatur. 14 Depulsuseo, quod agitaverat, consilio Syrus, alio vertit. 15 Antiphila filia tua. 16 Quia ab anu Corinthia, quæ mortua est, data fuit pignori. 17 Est enim necesse, filiam ab oppignoratione prius liberari, quam ea despondeatur alteri. 18 Per occupationem occurrit veterator servus iis, quæ poterat Chremes obijcere & respondere. 19 Ad eas rationes, quæ sequuntur, recurras, dicendo: *quid mea*, &c, 20 Refert, aut interest. 21 Argentum. 22 Anus Corinthia. 23 Pro pignore dare apud Bacchidem. 24 Me nolente Q. d. Filia mea me patre inficio est oppignorata: contractus igitur est invalidus. 25 Proverbum. 26 Homines vulgo. 27 Nimius juris rigor. A jure summo ad æquitatem invitat Syrus Chremetem, quæ est propria bonorum virorum laus. *Summum jus* dicitur, quando leges sine aliqua mitigatione observantur: *æquitas*, mitigatio legum propter justam causam, five summi juris remissio. 28 Injuria. 29 Non confugiam ad eas rationes summi juris. 30 Sequi juris rigorem, uti summo jure. 31 Quisq. dives. 32 Omnes enim existimant te esse divitem civem. 33 Splendida. 34 Quæ ampla est, ut possis mutuum reddere. 35 Bacchidem. 36 Decem minas. 37 Clitiphonem. 38 Deferre argentum ad eam. 39 Juberem filium deferre. 40 Certe. 41 Filium tuum, quem Menedemus putat esse amatorem Bacchidis.

SY. ¹ Credebam. CH. ² minimè. SY. ³ scitè ⁴ poterat fieri :

Et ego ⁵ hoc, quia ⁶ dudum tu tantopere ⁷ jusseras,

⁸ Eo cæpi. CH. credo. SY. caterum equidem istuc, Chreme, 40

⁹ Equi bonique facio. CH. atqui cum maxime

¹⁰ Volo te dare operam ut ¹¹ fiat. ¹² verum alià viâ.

SY. Fiat : ¹³ quærat^r aliud. ¹⁴ Sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ¹⁵ ista ¹⁶ debet Bacchidi,

Id nunc ¹⁷ reddendum est illi ¹⁸ neq; tu scilicet 45

¹⁹ Eò nunc confugies, ²⁰ quid mea? num mihi ²¹ da-

tum est ?

Num jussi ? num ²² illa ²³ oppignorare filiam

Meam ²⁴ me invito potuit ? verum ²⁵ illud, Chreme,

²⁶ Dicunt : ²⁷ jus summum, sæpe summa est ²⁸ malitia.

CH. ²⁹ Haud faciam. SY. imò aliis si ³⁰ licet, ³¹ tibi non licet : 50

³² Omnes in ³³ lauta te, & ³⁴ benè parte aucta putant.

CH. Quin egomet jam ad ³⁵ eam ³⁶ deferam. SY. imò ³⁷ filium.

³⁸ Jube potius. CH. ³⁹ quam ob rem ? SY. quia ⁴⁰ enim in ⁴¹ eum suspicio est

Translata amoris. CH.¹ *quid tum?* SY. *quia vi-* ¹ Quid inde sequitur, si translata est in eum amoris suspicio?
debitur.

*Magis verisimile*² *id esse, cum*³ *hic*⁴ *illi*⁵ *dabit:*

*Et simul*⁶ *conficiam facilius ego, quod*⁷ *volo.* 56

Ipse aded adest: abi, effer argentum. CH.² *effero.* ² Quod

Bacchis sit amica Clitiphonis. 3 Filius Clitipho. 4 Bacchidi. 5 Arg-
gentum. 6 Efficiam, perficiam, id est, facilius Menedemum decipiam,
sub specie tui decipiendi. 7 Conficere. 8 Clitipho certe advenit.
9 Mox elaturus sum: ut, *mox huc revertor*, & similia.

ACTUS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRUS.

CL.¹ *N* ¹ *Nulla est tam*² *facilis res,*³ *quin dif-*
ficilis fiet,

*Quam*⁴ *invitus facias:*⁵ *vel me hæc*⁶ *deambulatio,*

*Quam non laboriosa,*⁸ *ad languorem dedit:*

*Nec quidquam magis nunc*⁷ *metuo, quam ne*¹⁰ *de-*
nuo

*Miser aliquò*¹² *extrudar hinc, ne accedam ad*
Bacchidem.

*Ut te quidem omnes Dii, Deæ,*¹⁴ *quantum est,*
Syre,

*Cum tuo istoc*¹⁵ *invento, cumque*¹⁶ *incepto*¹⁷ *per-*
duint!

*Hujusmodi mihi res semper*¹⁸ *comminiscere,*

*Ubi me*²⁰ *excarnifices.* SY. ²¹ *I tu hinc quò*
dignus es.

*Quam penè tua me*²³ *perdidit protervitas!* 10

actiones humanas. 3 Ut non. 4 Nolens. Ovid. *Et non sentitur su-*
adulitate labor. 5 Etiam. 6 Quæ debebat afferre voluptatem. 7 Quam-
vis sit facilis. 8 Reddidit me plane defeissum: quia eam invitus sub-
ivi. Plaut. *Ubi sepe* ad languorem dederis *ostonarios listores.* 9 In
meo amore. 10 De novo, iterum. 11 Clitipho. 12 Vi expellar in
aliquem locum. 13 Jam videns servum, cum eo expostulat. 14 Quan-
tum est Deorum Dearumque id est, quicunque, quocunque. 15 Fig-
mento. 16 Consilio tuo. 17 Perdant, omni malorum genere te ac-
cumulent. Antiquæ. 18 Comminisceris, id est, fingis, excogitas. 19 In
quibus, id est, ex quibus rebus, per quas res. Plaut. Cap. *Hujusmodi*
pauca Postea reperiunt Comædias, ubi boni meliores sunt. 20 Minutim
excrucies. 21 Abihinc in malam rem, in malam crucem, qua dignus
es, ut meruisti. 22 Quam penè petulantia, audacia, temeritas tua,
& incontinentes illæ manus mea consilia disturbassent, meque periculo
& iræ patris tui obrulissent! 23 Apud patrem.

CL. 1 Vel.

1 Ut mea CL. 1 Vellem hercle factum : ita 2 meritis. SY. 3 me-
 protervi- ritus ? quo modo ?
 tas te per- 4 Na me 5 isuc ex te prius 6 audisse gaudeo,
 dididisset. Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
 Defendit CL. 7 Quid igitur dicam tibi vis ? abiisti, mihi
 Clitipho suam ira- CL. 8 Amicam adduxti, quam non licitum est tangere.
 cundiam. SY. 9 Jam non sum iratus : 10 sed scin' ubi nunc sit
 2 Sc. es. tibi 16
 3 Ego ne Bacchis ? CL. 11 apud nos. SY. 12 non. CL. ubi ergo ?
 meritis SY. 13 apud Cliniam.
 sum, ut pe- CL. 14 Perii ! SY. 15 bono animo es : jam 16 argentum
 rirem, ut malo ma- ad 17 eam deferens,
 fester ? Lo- Quod 18 ei es pollicitus. CL. 19 garris : 20 unde ? SY. a
 quitur patre.
 confiden- CL. 21 Ludis fortasse me. SY. ipsa re 22 experibere.
 ter Syrus, CL. Na ego fortunatus homo sum : 23 deamo te Syre.
 qui consci- SY. Sed 24 pater egreditur : cave, quidquam admi-
 us sibi est raturus sis, 22
 magnorum CL. 25 Quam causam id fiat : 26 obsecundato in loco :
 in Cliti- Quod imperabit, facito : 27 loquitur paucula.
 phonem
 meritorum.
 4 Certe, 25
 profecto.
 5 Quod
 ita velis
 me perditum. 6 Ne in indignam argentum conferretur. Nam, ut
 ait Ennius. *Bene facta male locata, male facta arbitror.* 7 Quomodo
 igitur vis me loqui tecum, qui tantam mihi molestiam confeceris, ut
 dum eandem ostentas amicam, & interdicas, meque ne presentibus
 quidem bonis frui permittis ? Minus hæc contumaciter, vultuque
 mitiore dicit. 8 Bacchidem. 9 Jam iram posui, cum ex te hoc
 verbum audiui : *Amicam adduxti, quam non licitum est tangere.* Ve-
 rum enim est te mihi jure succensuisse, quod ab amica Bacchidem tan-
 to opere prohibitus sis. 10 Interponitur aliqua spei mora, ut augea-
 tur beneficii gratia. 11 Domi nostræ puto eam esse. 12 Est apud
 vos. 13 Sc. in ædibus Menedem. 14 Quia est apud Cliniam. Indi-
 15 Bonum animum habetas. 16 Decem minas, sive decem coronatos.
 Hoc enim est primum illud consilium Syri, cujus causa Bacchidem
 adduxerat. 17 Bacchidem. 18 Bacchidi. 19 Nugaris, inania di-
 cis. Metaph. ab avibus. 20 A quo id argentum extorqueretur. Sc.
 21 Illudis, derides. 22 Experieris. Antiquum est. 23 Valde a-
 mo. Nam hic de augeat. Gratiarum agentis esse videtur, ut alibi : *am-
 te, merito te amo, &c.* 24 Sc. tuus, nempe Chremes. 25 Quod tibi
 pecunia tam facile ab eo tradatur, quam ad Bacchidem deferat.
 26 Subservito ei, facito ad nutum ejus, prout locus, id est, occasio
 seu opportunitas postulat. 27 Ne ex sermonibus tuis, ait Eugraphi-
 us, nascatur ulla suspicio.

ACTUS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

CH. **U**B¹ *Clitipho nunc est?* SY. *eccum me,*
² *inque.* CL. ³ *eccum hic tibi.*

CH. ⁴ *Quid rei esset, dixti?* huic? SY. *dixi ple-*
raque omnia.

CH. *Cape hoc* ⁶ *argentum, ac* ⁷ *defer.* SY. ⁸ *i, quid*
has? ⁹ *lapis?*

¹⁰ *Quin* ¹¹ *accipis?* CL. ¹² *cedo* ¹³ *sane.* SY. *se-*
quere me hac ¹⁴ *ocius:*

¹⁵ *Tu hic nos, dum* ¹⁶ *eximus, intere* ¹⁷ *opperibere:* ⁵
Nam ¹⁸ *nihil est,* ¹⁹ *illic quod moremur diutius.*

CH. ²⁰ *Minas quidem jam decem habet a me filia:*
Quas pro ²¹ *alimentis esse nunc* ²² *duco* ²³ *datus.*

²⁴ *Hæc* ²⁵ *ornamentis consequentur* ²⁶ *alteræ:*
²⁷ *Porro* ²⁸ *hæc* ²⁹ *talenta dotis* ³⁰ *apposunt* ³¹ *duo* ³² *duo*

³³ *Quam multa injusta ac prava* ³⁴ *fiunt moribus!*
Mihi nunc, ³⁵ *relictis rebus, inveniendus est*

³⁶ *Aliquis, labore* ³⁷ *inventa mea cui dem* ³⁸ *bona.*

¹ Qui ar-
 gentum ad
 Bacchidem
 deferat.
 Chremes
 argentum
 adfert,
 quod det
 Clitipho-
 ni: ad po-
 stremum
 queritur
 de sumptu
 faciendofi-
 lia causa.
² Dic, re-
 sponde
 patri. Non
 enim Cli-
 tippo au-
 det intue-
 ri patrem.
³ Sc. ms. id
 est, ecce

um hic tibi quem quæris, id est, adsum. Hic Clitipho Syro præcipi-
 enti obsecundare incipit, & insequentibus pergit. 4 Quid, aut cur hoc
 argentum debeat deferre. 5 Filio meo Clitiphoni. 6 Decem minas,
 est, centum coronatos. 7 Ad Bacchidem pro liberanda filia. 8 Hæc ver-
 te hoc a Chremeti Guyerus tribuit, adempta Syro: cui tamen ideo deberi
 otius videntur, ut admiratione cunctan-tem adolescentem impellat, me-
 mor præcepti sui, *eave quisquam admiratus sis.* 9 Stupide, ignave, Plaut.
Nullum hoc est stolidius saxum. 10 Cur non. 11 Argentum. 12 Da, por-
 tige, mihi, pater, quandoquidem dare lubet. 13 Assentientis est. Sic
 ndr. 1, 2. *Nempe ergo aperte vis, quæ restant, meloqui?* D. sane quidem,
 4 Cito. Syrus callide festinat, ut Clitiphonem, non satis idoneum doctæ
 irre fallaciam, amoveat. 15 Chreme. 16 Ex ædibus Menedemi. 17 An-
 quum, pro *opperieris*, id est, expectabis. 18 Nulla causa est, ob quam,
 c. 19 In domo Menedemi hoc addit, ne Chremes suspiceretur, causam
 quæ sitam apud Bacchidem manendi. 20 Centum coronatos. Init ratio-
 nem tenax senex, quot quantisque auctus sit damnis, inventa filia, ad a-
 uod tibi-
 menta; ornamenta, dotem. 21 Nutrimentis, id est, cibo, potu & ve-
 deferas
 occafas
 graphi-
 bus. 22 Puto, æstimo. 23 Bacchidi. 24 Decem minas. 25 Pro indu-
 mentis, 26 Totidem minas, id est, decem. 27 Deinde. 28 Decem minas
 o alimentis & ornamentis. 29 Mille & ducentos coronatos. Talentum
 let sexcentis coronatis Gallicis. 30 Mox poscent, adjungunt sibi, id
 est, in dotem accipient: filia enim mea nubilis est. 31 Epiphonema in
 minum mores improbos. 32 Ex prava vitæ consuetudine nascuntur
 talis est talis pecuniæ profusio in liberis & educandis, & elocandis.
 33 Omnibus meis negotiis posthabitis. 34 Scilicet gener. 35 Parta,
 hæsit labore meo. Infra 5, 4. *ut serves, quod labore inveneris.* 36 Cum
 ia dorata.

ACTUS IV. SCENA VII.

MENEDEMUS, CHREMES.

1 Chremes, ME. ¹ **M** ² Ultò ³ omnium nunc me ³ fortunatis-
 dum Menedemum
 credit per
 Syrum de- ⁴ Respiisse. CH. ⁵ ut errat! ME. te ipsum quarebam,
 cipi, ipse
 per Syrum
 & Cliti-
 phonem
 deceptus
 est.
 2 Scilicet
 hominum.
 Hæc egre-
 diens do-
 mo senex,
 intro ad
 filium lo-
 quitur.
 3 Felicif-
 simum.
 4 Resi-
 puiſſe, id
 eſt, à vi-
 tiorum
 eurgite ad ſanam mentem & rectam vivendi rationem emerſiſſe.
 Reſpiſſere enim, eſt ad priorem mentis ſtatum, vel ad meliorem redire.
 5 Quantum fallitur Menedemus, quod filium ſuum putat reſpiuiſſe!
 Secum iſta loquitur Chremes, qui Menedemum credit decipi, cum
 ipſe decipiatur. 6 Quantum in tua poteſtate eſt. 7 Sc. *meum*, id eſt,
 Cliniam. 8 Senem. 9 Rem familiarem, facultates. Sic infra 5, 1.
Deum dierum vix mihi eſt familia. Familia proprie eſt turba famu-
 lorum. Deinde tamen paulatim uſus invaluit, ut familia appellatione
 comprehenderentur tam liberi, quam ſervi, unius patriſfamilias iura
 ſubjecti. Poſt hæc ad eos quoque hoc nomen tranſlatum eſt, qui ex
 eadem ſunt cognatione: ut, *Cæſarum*, *Scipionum familia*. 10 Dic-
 tum Menedemus tam accurato initio uſus eſſet, Chremes, quid ergo
 eſt inquit, quo filium tuum, & te, & familiam ſervare poſſim? 11 Qui-
 bus verbis Chremetis felicitatem ſignari voluit, ut cum honore mox nu-
 rum ex peteret, cujus agnitionem prædicaverat. 12 Antiphilam.
 13 Quid ea res ad te & filium ſervandum pertinet? 14 Cupit, per-
 tit. 15 Qualis tu homo eſ? 16 Quid ita? 17 Tibi ſtruenda per-
 ſervum de emungendo argento. Vide ſupra 3, 1. 18 Eo modo, ſci-
 licet fingendo filium tuum cupere uxorem. 19 Hoc eſſe dictum in-
 ter nos. 20 Fallacia ipſa, ſcilicet ut decipiaris, nunc tractatur.
 21 Ironia. Non enim ſerio dicit, ſed tantum ut rideat credulitatem
 Menedemi. 22 Bacchis.

Amica. CH. ¹ ita aiunt : & tu ² credis ? ME. ³ om-
nia.

CH. Et ⁴ illum aiunt velle uxorem, ut, cum ⁵ de-
fronderim,

⁶ Des, ⁷ qui ⁸ aurum, ac ⁹ vestem, atque ¹⁰ alia,
¹¹ quæ opus sunt, ¹² comparet.

ME. ¹³ Id est profectò : ¹⁴ id ¹⁵ amicæ dabitur.

CH. ¹⁶ scilicet

Daturum. ME. ¹⁷ ah ! frustra igitur ¹⁸ gavisus sum
miser.

Quidvis tamen jam ¹⁹ malo, quàm ²⁰ hunc ²¹ amit-
tere.

Quid nunc ²² renunciem abs te ²³ responsum, Chreme,

Nè ²⁴ sentiat me ²⁵ sensisse, atque ²⁶ ægrè ferat ?

CH. ²⁷ Ægrè ? nimium illi, Menedeme, ²⁸ indulges.

ME. ²⁹ fine :

Inceptum est : ³⁰ perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.

CH. ³¹ Dic convenisse, ³² egisse te de nuptiis.

ME. Dicam : ³³ quid deinde ? CH. ³⁴ me facturum
esse omnia :

³⁵ Generum placere : postremò etiam, si voles,

³⁶ Desponsum quoque esse dicito. ME. ³⁷ hem ! istuc
voluteram.

nuptias requiruntur. ¹² Emat sibi. ¹³ Res ita se habet, quemad-
modum dixisti. ¹⁴ Argentum à me extortum. ¹⁵ Bacchidi mere-
trici. ¹⁶ Scire licet, manifestum est, certum est, filium tuum Cli-
niam daturum esse, quicquid ad aurum, vestem, aliaque per nuptia-
rum causam paranda, ab te peter. Firmat enim Chremes, quod jam
divinans dixerat Menedemus, id amicæ dabitur. Notandum obiter,
infinitivam hanc orationem regi à verbo scire, quod inclusum est par-
ticulæ scilicet. Sic supra 2, 3. scilicet facturum me esse : & infra 5, 1.
Continuo iniecit verba Dromonem scilicet. ¹⁷ Interjectio dolentis,
quod non potuerit sua sponte animadvertere talem fallaciam. ¹⁸ Quod
putarim filium respuisse, animumque reverà ad nuptias adiecisse.
¹⁹ Perpeti. ²⁰ Filium. ²¹ Dimittere. ²² Illi, nempe filio Cli-
niæ. ²³ Sc. esse. ²⁴ Intelligat filius. ²⁵ Percepisse istam fallaci-
am, id est, sub specie nuptiarum argentum à me extorqueri. ²⁶ Fili-
us. ²⁷ Times ne ægrè ferat ? Corripientis est. ²⁸ Permittit quæ-
cunque vult. ²⁹ Permitte hoc mihi. ³⁰ Adjuva me porro, sicut
semel cepisti me adjuvare, neque defatigeris continuandis officiis,
quandoquidem hoc facere apud me statui. ³¹ Dicito filio tuo te al-
locutum esse me, vel te communicasse mecum. ³² Mentionem fe-
cisse, locutum esse. ³³ Dicam ? ³⁴ Sc. dic. ³⁵ Maritum filia-
e meæ placere mihi. ³⁶ In matrimonium illi promissam Antiphilam.
³⁷ Letantis.

¹ Citius,
sc. hoc
audito,
quod sit
despon-
sata.

² Argen-
tum.

³ Dare.

⁴ Filio.

⁵ Dare

ocissime

illi ar-

gentum.

⁶ Certe.

⁷ Brevi.

⁸ Quantum

sumptum,

quem es

facturus,

video.

⁹ Largitionis,

vel po-

rius filii

tui, id est,

nimiam de

filio capies

satietatem,

si multa sint dan-

da.

¹⁰ Quali

acunque

hæc sunt

inter te &

filium,

quocunque

modo ista

omnia, quæ

dicimus,

sepe habent,

sive sit fallacia,

sive non.

¹¹ Calli-

dæ seu

prudenter,

ut quæras

causam dan-

dæ pecuniæ.

¹² Per parti-

culas, & non

multum simul.

¹³ Illi

argentum.

¹⁴ Si

sapienter

agere

velis.

¹⁵ Ad

filium tuum.

¹⁶ Petat

Clinia.

Al. *postulet*, sc.

Clinia,

Clitipho, &

Syrus.

¹⁷ Sc. *facere*,

id est, si mea

opera egebis.

¹⁸ Sc. *te*.

¹⁹ Nam

faciam ut

scias, faciam

te certiore,

consulam.

Al. *te scienti*,

id est, ex tuo

consilio faciam.

CH. Tantò ¹ ocis te ut ² poscat, & tu id, quod ³ cupis,

Quam ocissime ut ⁴ des. ME. ⁵ cupio. CH. ⁶ nã tu ⁷ propediem,

⁸ Ut istam rem video, & istius obsaturabere.

Sed hæc ¹⁰ ut ut sunt, ¹¹ cautim, & ¹² paulatim ¹³ dabis,

¹⁴ Si sapias ME. faciam; CH. abi ¹⁵ intrò: vide, ¹⁶ quid ¹⁷ postulet. ³⁰

Ego domi ero, si quid ¹⁷ me voles. ME. sanè ¹⁸ volo;

¹⁹ Nam te scientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS, CHREMES.

¹ Hic Syri ME. ² **E**GO me non ³ tam astutum, neque ita ⁴ perspicacem esse scio:

Sed hîc ⁴ adjutor meus, & ⁵ monitor, & ⁶ præ-
monstrator Chremes

⁷ Hoc ⁸ mihi præstat: in me quidvis ⁹ harum re-
rum convenit,

Clitiphonis esse amicam Menedemus ostendit. Hujus scenæ initium ex

Plauto imitatus est. Bacch. 1, 1. 2 Sicut opus est, sicut debebam esse,

& sum: vel, quemadmodum est Chremes meus vicinus. Totum namque

hoc principium Ironicum est in Chremetem: ridet enim eum, quod for-

ris sapiat, domi desipiat. 3 Subtilem. 4 Qui me suis consiliis ju-

vat. Ironice hæc sunt pronuntianda. 5 Suasor. 6 Qui mihi futura

præmonstrat de filio, doctor, præceptor. Plaut. Mil. *Atque hos ei præ-*

monstra & præcipi. Magistri elogio Chremetem honestat, quod is tan-

tum sibi præ Menedemo sapere visus esset, *ὅτι μὲν αὐτὸν εἰς ἀν-*

τὸν ἰκάρει, ut regere ipsum se posse putaret. 7 Eo, id est, tū

non esse astutum & perspicacem, id est, stultitia, stupiditate; atque

adeo ut ejus stultitia ne nomen quidem invenerit. 8 Me superat,

vincit. 9 Horum nominum.

Quæ sunt dicta in ¹ *stultum,* ² *caudex,* ³ *stipes,* ⁴ *asinus,* ⁵ *plumbeus :*
⁶ *In illum nil potest :* ⁷ *exuperat* ⁸ *ejus stultitia*
⁹ *omnia hæc.*
 CH. ¹⁰ *Ohe! jam* ¹¹ *desine* ¹² *Deos, uxor,* ¹³ *gratulan-*
do obtundere,
Tuam esse inventam ¹⁴ *gnatam;* ¹⁵ *nisi illos tuo ex*
ingenio judicas,
Ut nil credas ¹⁶ *intelligere, nisi idem dictum est*
¹⁷ *centies.*
Sed interim quid ¹⁸ *illic gnatus* ¹⁹ *cessat cum Syro?*
 ME. *Quos ais homines Chreme cessare?* CH. ²⁰ *hem!*
Menedeme advenis?
Dic mihi, Clinie, quæ dixi, nunciastin? ME. ²¹ *om-*
nia.
 CH. *Quid* ²² *ait?* ME. *gaudere adeo cocepit,* ²³ *quasi*
qui cupiunt nuptias.
 CH. ²⁴ *Ha ha, hæ.* ME. ²⁵ *Quid risisti?* CH. *servi*
venere in mentem Syri

est fustis terræ defixus. 4 Tardus. 5 Obtusus. Unde *plumbeum ingenium* dicitur obtusum, & quod penetrare cogitando non potest. Sunt insignes Metaphoræ in stupidos. 6 Nihil horum verborum potest convenire in Chremetem. 7 Transcendit, *Est enim proprium stultitiæ, aliorum vitia vernere, & oblivisci suorum.* Cic. Tusc. Quæst. 3. 8 Chremetis. 9 Vocabula. Q. d. Verbis non potest describi ejus stultitia. 10 Interjectio est satietatem & fastidium significans. 11 Dromo egrediens uxorem castigat is, qui mox experietur, se longe fuisse uxore insipientiorem, quæ filia recuperata gaudet, dum ipse de recuperando filio nullam cogitationem suscipit. 12 Deorum aures molestia afficere, sæpius repetendo. *Obtundit* enim, qui sæpe repetendo aliquid dicit. Metaphora à fabris. Sic Eun. 3, 5. *Qui me sequatur, quoquo eam, rogitando obtundat, amet,* 13 Operose gratias agendo, tibi que gratulando super inventa filia; velut enim insigni parta victoria Romani Imperatores triumphantes equis albis curruque aurato in Capitolium vesti. Jovi Opt. Max. cæterisque Diis pro felici rerum successu (ut ait Livius) gratulabantur. 14 Filium Antiphilam. 15 Nisi Deos tui similes judices. 16 Deos. 17 Sæpiissime. Numerus certus pro incerto. 18 In ædibus Menedemi apud Bacchidem: jam dudum est, quod rediisse debuerunt; promiserat enim celerem reditum Syrus 4. 6. (*Nam nihil est, illis quod moramur diutius*) & jussit adeo herum operiri, dum exirent. 19 Moratur, hæret. 20 Particula ostendens gaudium de advenitu. 21 Nuntiavi. 22 Filius. 23 Quemadmodum ii gaudere solent, qui verò & serio student ducere uxorem. 24 Particulæ nimii cachinni ejus, qui credebatur Menedemum decipi in filio, tanquam qui scitè peteret uxorem. 25 Propter quid, id est, quare.

1 Astu-
 tia, quas
 exercuit
 in te.
 2 Scilicet
 est, ut in
 me calli-
 ditates su-
 as exercu-
 erit? q.d.
 non: imo
 potius in
 te exer-
 cuit.
 3 Sceleſtus
 ille Syrus
 non se tan-
 tum, sed
 & alios,
 ut Cluni-
 am, ita
 instituit
 ac format
 ut vultum
 capiant,
 quem præ-
 monſtrat.
 Exem-
 plum hu-
 jus rei habes
 Phor. 1, 4, 33. & ſeq. ubi Geta præmonſtrator & mo-
 nitor, Antiphonis vultum fingit. Caſar de bel. Gal. *Hi neque val-
 tum fingere, neque interdum lacrymas tenere poterant. Alias vultum ſin-
 gere* eleganter dicuntur, qui ipſi vultum ſuum componunt. 4 For-
 mat, facit: quod proprie eſt fingere. Cie. *Finxit enim te ipſa natu-
 ra ad beneſtatem, gravitatem, temperantiam, magnitudinem animi, juſti-
 tiam, ad omnes denique virtutes magnum hominum & exuſum.* 5 Fin-
 git filius meus ſe eſſe lætum. 6 Vis hoc dicere, hoc ſignificas?
 7 Dico. 8 Quod tu exiſtimas de ſervo. Sic dicit ridendo eum,
 quaſi rem ſciat a ſervo ſuo deceptum. 9 Syrus in omni aſtutiarum
 & fallaciarum genere probe exercitatus, & vetus ſervus eſt, qui ita
 te deceperit! Vide Andr. 2, 6. 10 Eum, ſcilicet Syrum. 11 Ser-
 vum tuum Syrum eſſe veteratorem. 12 Me non ſatis noſſe eum?
 13 Exſpecta. 14 Quantum argenti tibi extorſerit Syrus. 15 Fili-
 am meam in matrimonium eſſe promiſſam. 16 Dixiſſe tibi hæc ſe-
 quentia. 17 Servum filii tui. Voluit Chremes celare autorem, &
 transferre in Dromonem. 18 Scire licet. Vide quæ notavimus in
 Act. 4. Sc. 7. 19 Filia mea deſponſata filio tuo. 20 Non iniecit
 mihi talia verba. 21 Filius tuus Clinia, ſcilicet *injuſit verba*? 22 Sc.
dixit. 23 Inſtabat, id eſt, urgebat filius. 24 Quamprimum. 25 Con-
 ſicerentur, celebrarentur. 26 Inaudita. 27 Fecit in eare. 28 Sc.
dixit, petiit à te? 29 Dixit, petiit à me.

1 Calliditates. ME. 2 ita-ne? CH. 3 vultus quoque
 hominum 4 fingit ſcelus.

ME. Gnatuſ quòd ſe 5 aſſimulat lætum, 6 id dicis?

CH. 7 id. ME. 8 idem iſtuc mihi

Venit in mentem. CH. 9 veterator? ME. magis ſi

magis 10 noris, putes,

11 Ita rem eſſe. CH. 12 ain tu? ME. quin tu auſcultas.

CH. 13 mane: priuſ hoc ſcire expeto,

14 Quid perdidideris: nam ubi 15 deſponſam nuntiaſti
 filio,

Continuo 16 inieciſſe verba tibi 17 Dromonem 18 ſci-
 licet,

19 Sponſæ veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe,
 argentum ut dares.

ME. 20 Non. CH. quid? non? ME. non, inquam.

CH. neque ipſe 21 gnatus? ME. 22 nil prorſus,
 Chreme.

Magis unum etiam 23 inſtare, ut 24 hodie 25 conſe-
 rent nuptiæ.

CH. 26 Mira narraſ. Quid 27 Syruſ meus? 28 nè
 iſ quidem quidquam? ME. 29 nihil.

CH. ¹ *Quamobrem?* ME. ² *nescio equidem: sed*
³ *te miror, qui alia tam* ⁴ *planè scias.*
Sed tuum ille quoque ⁵ *Syrus idem* ⁶ *mirè* ⁷ *finxit*
⁸ *filium,*
Ut nè paululum quidem ⁹ *suboleat, amicam esse*
¹⁰ *hanc Clinia.*
 CH. *Quid ait?* ME. ¹¹ *mitto jam osculari, atque*
amplexari: ¹² *id nil puto.*
 CH. *Quid est, quod* ¹³ *amplius simuletur?* ME. ¹⁴ *vah!*
 CH. ¹⁵ *quid est?* ME. *audi modò:*
Est mihi ¹⁶ *ultimis* ¹⁷ *conclave in ædibus quoddam*
¹⁸ *retrò:*
¹⁹ *Huc est intrò* ²⁰ *latus lectus, vestimentis* ²¹ *stra-*
²² *tus est.*
 CH. ²³ *Quid, postquam hoc est factum?* ME. ²⁴ *di-*
²⁵ *ctum factum,* ²⁶ *huc* ²⁷ *abiit Clitipho.*
 CH. ²⁸ *Solus?* ME. *solus.* CH. *timeo.* ME. *Bacchis*
²⁹ *consecuta est illicò.*
 CH. *Sola?* ME. *sola.* CH. *perii!* ME. *ubi abièrè*
intrò ³⁰ *operuère ostium.* CH. ³¹ *hem!*
Clinia ³² *hæc fieri videbat?* ME. ³³ *quid nò?* ³⁴ *u-*
³⁵ *nà mecum simul.*
 CH. ³⁶ *Filii est amica Bacchis, Menedeme:* ³⁷ *occidi!*
 ME. ³⁸ *Quamobrem?* CH. *decem dierum vix mihi*
³⁹ *est* ⁴⁰ *familia.*
 dem verbo. ⁴¹ *8 Filium tuum Clitiphonem.* ⁴² *9 Sc. mihi, id est, perci-*
piatur à me. Sic Phorm. Nunquid patri subolet? ⁴³ *10 Bacchidem.*
⁴⁴ *11 Omitto, id est, non moror hæc signa.* ⁴⁵ *12 Osculari & amplexari*
nihil reputo, & levia sunt in comparatione ejus, quod jam audies.
⁴⁶ *13 Sc. meum filium non esse amatorem Bacchidis.* ⁴⁷ *14 Hac interje-*
ctione significat, adhuc majora esse reliqua ignota Chremeti. ⁴⁸ *15 Hoc,*
quod majus. ⁴⁹ *16 In fine seu ultima parte domus.* ⁵⁰ *17 Secretior lo-*
⁵¹ *cus.* ⁵² *18 In remotissima parte domus.* ⁵³ *19 In hoc conclave.* ⁵⁴ *20 Por-*
tus: exemptiles enim lectos & portatiles habere solebant olim,
quos hinc inde deportabant. ⁵⁵ *21 Ornatus.* ⁵⁶ *22 Sc. assidit?* ⁵⁷ *23 Sta-*
⁵⁸ *um in G, αμ' ἐργον.* ⁵⁹ *Supra 4, 4.* ⁶⁰ *24 In hoc conclave.* ⁶¹ *25 Se-*
⁶² *ssit.* ⁶³ *26 Ingressus est conclave illud?* ⁶⁴ *27 Filium tuum.* ⁶⁵ *28 Clau-*
⁶⁶ *runt.* ⁶⁷ *29 Interjectio indignantis.* ⁶⁸ *30 A meo filio & Bacchide, id est,*
troire & operire ostium? ⁶⁹ *31 Vidisset.* ⁷⁰ *32 Videbat.* ⁷¹ *33 Clitiphonis.*
nam ergo Chremes, veluti somno excussus, se & filium, & suam for-
nam sapientiamque agnoscit. ⁷² *34 Perii! Vox dolentis.* ⁷³ *35 Peristi?*
⁷⁴ *36 Res familiaris sive opes ad sustentandam familiam. Sic supra 4, 7,*
⁷⁵ *rus, quod in te est, filium, & me, & familiam. Q. d. Vix habeo penam*
provisionem, ut ita dicam, pro decem diebus: exhaustus enim sum
pecunia à filio, & sumptibus à puellis.

1 Anideo ME. Quid? ¹ istuc times, ² quod operam amico ³ ille
 2 sollici- dat suo?
 2 Quia CH. ⁴ Imò quod amicæ. ME. ⁵ si dat. CH. an dubi-
 amicum um ⁶ id tibi est?
 3 suum Cli- 7 Quenquam-ne animo tam, ⁸ comi esse, aut ⁹ leni
 niam cum putas,
 4 amica ad 10 Qui, ¹¹ se vidente, ¹² amicam patiatursuam?
 se recipit, ME. ha, ha, hæ.
 5 cena & 13 Quid-ni? ¹⁴ quò verba facilius dentur mihi
 hospitio accipit, ei CH. ¹⁵ Derides? meritò mihi nunc ego ¹⁶ succenseo.
 6 infervit & 17 Quot res ¹⁸ dedere, ¹⁹ ubi possem ²⁰ persentiscere,
 7 auxilia- 21 Ni essem lapis! ²² quæ vidi! ²³ væ misero mihi!
 tur? 24 At nã illud haud ²⁵ inultum, si vivo, ²⁶ ferent: 45
 8 Clitipho. 27 Nam jam. ME. non tu te ²⁸ cohibes? non te ²⁹ re-
 9 meo, quia 30 Spicis?
 10 Bacchidi dat ope- Non tibi ego ³¹ exempli satis sum? CH. præ ira-
 ram. cundia,
 11 Si ve- 32 Menedeme, non sum ³³ apud me. ME. te-ne istuc
 rum est, quod dat
 12 quod dat operam
 13 amicæ. 34 loqui?
 14 Hoc dicit Non-ne id ³⁵ flagitium est, ³⁶ te aliis consilium dare
 15 Menede-
 16 mus, quasi excusans Clitiphonem, sed *εἰς τὸν νότον*, ut & cætera
 17 6 Quod amicæ det operam? 7 Amicum. 8 Benigno, facili. 9 Mi-
 18 ri, patienti. 10 Cum sit amator. 11 In conspectu suo. 12 Se
 19 *seduci, abduci solam in conclave*, vel aliquid tale: est autem honesta El-
 20 liphis in re turpi. Sic Virg. *Novimus & qui te*. 13 Quare no-
 21 pateretur? 14 Ut facilius decipiat. 15 Irrides me? Tam de-
 22 irridendus erat scilicet, donec se irrideri animadverteret. 16 In-
 23 tus sum: quia credo nunc me deceptum. 17 Fecerunt, præbuerunt
 24 mihi occasione, argumenta & signa huius mali. Sic Eun. 2, 3. *Quæ-
 25 vero est, qui si occiperit, ludum jocumque dices Fuisse illum alterum, præ-
 26 us huius rabies, quæ dabit*. 18 Unde, ex quibus rebus. Supra: *Hæ-
 27 gusmodi mihi res semper comminere*, ubi *me exarnificus*. 19 Perfice-
 28 ra, quorsum scilicet spectarent. 20 Nisi fuisset, n homo stupidus,
 21 non facile intelligens propè manifesta. 21 Quam multa signa viderat
 22 Viderat enim Clitiphonem in sinum Bacchidis manum inferere, &
 23 22 Exclamatio præ nimia iracundia, quod tamdiu in eo errore ver-
 24 satus sit. 23 Non punitum. 24 Clitipho & Syrus. 25 Utrumque
 26 puniam, exheredabo filium. Apostrophen per interruptionem Men-
 27 dem facta. 26 Reprimis animum tuum, neque moderaris tibi
 28 27 Habes rationem tuæ prudentiæ & honestatis? Supra 1, 1. *Nunc
 29 lum remittis tempus, neque te respicis*. 28 Ne sc. irascendo nimis
 30 amoribus filii, aliquid facias, unde tibi cruciatum ipse parias, si
 31 mihi accidit. 29 Mei vel mentis compos. 30 Sc. *Exclamatio*
 32 31 rionessefferuntur per Infinitivos. 31 Res pudenda, res reprehensibilis
 33 & convitio digna. 32 Eurip. *Μὴν ἄνθρωπος, ὅς τις ἄλλος*
 34 *ὡρὸς*, id est, *Oli sapientem, qui sibi non sapit*.

¹ Foris ² sapere, tibi non posse te auxiliari? 50 ¹ Apud
CH. Quid faciam? ME. ³ id, quod me ⁴ fecisse ai- alios, in
ebas ⁴ parum: alieris re-
bus sapi-
entem esse.

Fac. te ⁵ patrem esse sentiat: fac, ut audeat
Tibi ⁶ credere ⁷ omnia, abs te ⁸ petere, & ⁹ pascere,
Nè ¹⁰ quam aliam querat ¹¹ copiam, ac te deserat. ^{Neque-} ^{quam enim}
CH. Imò abeat potius ¹² multo ¹³ quovis gentium, sibi non
Quam ¹⁴ hic per ¹⁵ flagitium ¹⁶ ad inopiam redigat. ^{sapit.}
patrem: Chremeti

¹⁷ Nam si illi pergo suppeditare sumptibus, ⁵⁶ regerit
Menedeme, mihi ille. ^{ec verè} ¹⁸ ad rastros res redit.
ME. Quot ¹⁹ incommoda tibi in ²⁰ hac re capies,
nisi ²¹ caves! Menede-
mus sua
ipsius ver-
ba, & con-
siliū in
ipsum re-
torquet,
non sine
tacita cu-
riositatis
expro-
bratione.
Confe-

²² Difficilem ostendis te esse, & ignoscas tamen 60
²³ Post, & id ²⁴ ingratum. CH. ²⁵ ah! uescis, ²⁶ quam
doleam. ME. ²⁷ ut lubet.
²⁸ Quid hoc quod volo, ut ²⁹ illa nubat ³⁰ nostro? ni-
si quid est,

rendus est hic locus cum oratione Chremetis, 1, 1, 101, &c. 2 Illi
dicuntur *foris sapere*, qui aliorum negotia diligentius curant, quam
sua, & interim res suas negligunt. 3 Sc. *facias*. 4 Non sufficienter
effecisse in filium, neglexisse. 5 Benevolū esse intelligat. 6 Com-
mittere. 7 Sua consilia. 8 Cum humilitate omnia. 9 Si sit hone-
stum. 10 Aliquam. 11 Opem, auxilium abundi; vel *copiam*, id
est, pecuniā quarendā rationem. 12 Al. *multo*. 13 Quocunque vo-
ler. 14 Filius meus Clitipho. 15 Nequitiam, meretricium amorem.
16 Ad paupertatem me deducat. 17 Si enim persevero indulgere &
assatim ministrare in sumptibus dandis, &c. Nota hic duos Dativos.
Plaut. *suppeditare clamori* dixit. 18 Rastris mihi victus erit verè
quarendus prae inopia, non ut tibi, qui ob absentiam filii eos exerce-
bas, & praterquam res te adhortabatur tua, id est, ego brevis ero pau-
perimus. Alludit ad rastros Menedemi, 1, 1. Infra Phorm. 4, 4. si-
mili formula Poeta usus est. 19 Molestias. 20 Illa duritia tibi ac-
cerfes. 21 Tibi consulis. 22 Morotum in filium, severum & in-
exorabilem. Cum enim de homine dicitur, idem significat quod moro-
sus, inexorabilis. Cic. *Moderati enim nec difficiles senes*. Huius con-
trarium est *facilis*, id est, exorabilis. 23 Postea. 24 Sc. *tum erit*,
id est, nullam tibi gratiam conciliabit apud filium, nullam
pro eo tibi gratiam habebit filius, cum videbit te non volentem,
sed invitum & amicorum precibus expugnatum ignoscere demum.
sic supra 2, 2. *Cum gratum mihi esse potuit, nolui*. 25 Interjectio
solentis. 26 Quantum doleam, quanto dolore sim affectus, quod ha-
beam talem filium. 27 Hæc quoque respondent superioribus 1, 1,
114. & 115. CH. *Sicine est sententia?* M. *Sic*. CH. *bene vale*. Me-
nedemus hic cum ratione ad suum negotium, de Clinia & Antiphila
matrimonio, properat reverti. 28 Sc. *placeat*. 29 Filia tua Anti-
phila. 30 Filio meo Clinia.

1 Filius
tuus Clinia
futurus
gener pla-
cet mihi.

2 Paren-
tes ejus
seu cog-
nati, qui
sunt affi-
nes filiae.

Affines
enim sunt
viri &
uxoris co-
gnati inter
se, quod
duæ cog-
nationes,
inter se
diverse,
per nup-
tias con-
jungun-
tur, & al-
tera ad
alterius
cognatio-
nis finem
& termi-
num ac-
cedit.

Nomina
vero eorum hæc sunt :

3 *sostr, sostrus, gener, nurus, vitruis, noværa, privignus, privigna.* 3 Quam dotem. 4 Promississe, destinasse. 5 Quare non respondes mihi? Fingitur stare cogitabundus. 6 De liberationem significat hæc cunctatio, non tam de dote, quam de ratione emendandi & ad frugem revocandi filii. 7 Si minus dotis filiae tuæ dicturus es, si parvulam etiam dixeris dotem. 8 Nullatenus nos dotem moramur. 9 Afficit. 10 1200 coronatos. 11 Secundum facultates nostras, seu pro ratione rei familiaris meæ. 12 Constitui. 13 Scilicet *familiarem*, id est, facultates meas. 14 Clitiphonem, 15 Omnes meas facultates. 16 Pro dote sive in dotem destinasse filiam. 17 Propter illud, quod sc. mea omnia bona dote dixerim illi. 18 Fingito apud filium. 19 Filium. 20 Quod tuo filio nihil velis dare. 21 Vis scire, quare ego hoc faciam? 22 Filii mei Clitiphonis. 23 Petulantia. 24 Dissolutus est, id est, qui nimis luxuriose & lascive vivit. 25 Reprimam. 26 Sc. eo id est deducam eum in illum statum. 27 In quam partem. 28 Omitte, desine inquirere. 29 Permite me satisfacere animo meo, vel facere arbitrio meo in hac re. 30 Permitto. 31 Ut sc. ei dicam, quod dixisti. 32 Concessio. 33 Antiphilam. 34 Deducat domum filius tuus Clinia. Deductio uxoris vesperi & noctu fiebat.

Quod malis. CH. imò & 1 gener, & 2 affines placent.

ME. 3 Quid dotis dicam te 4 dixisse filio?

5 Quid obticuiisti? CH. dotis? ME. ita dico. CH. 6 ah!

ME. Chreme,

Nè quid vereare, 7 si est minus: 8 nil dos nos? movet

CH. 10 Duo talenta 11 pro re nostra ego esse 12 decrevi satis:

Sed ita dictu opus est, si me vis saluum esse, &

13 rem, & 14 filium,

Me mea 15 omnia bona 16 dote dixisse illi. ME. quam rem agis?

CH. 17 Id mirari te 18 simulato, & 19 illum hoc rogitato simul,

Quamobrem id faciam. ME. quin ego verò, quamobrem 20 id facias nescio.

CH. 21 Ego-ne? ut 22 illius animum, qui nunc luxurià, & 23 lascivià

24 Diffluit, 25 retundam, 26 redigam, ut, 27 quo se vertat, nesciat.

ME. Quid agis? CH. 28 mitte 29 sine me in hac re gerere mihi morem. ME. 30 sino:

31 Ita-ne vis? CH. Ita. ME. 32 fiat. CH. age jam, 33 uxorem ut 34 accersat, paret

75

CL

3 Ta

pa

4 Qu

6

nem
admo-
tinet
id est
urgem
tam si
abdicat
5 Quo

Se: ¹ hic ita, ut ² liberos est æquum, ³ diis confutabitur.

Sed ⁴ Syrum! ME. quid ⁵ eum? CH. ⁶ ego-ne? si vi-
vo, ⁷ adeo exornatum dabo,

Adeo ⁸ depeæum, ut ⁹ dum vivat, meminerit semper
mei;

¹⁰ Qui sibi me ¹¹ pro ridiculo ac delectamento putat
Non (ita me Dii ament) ¹² auderet facere ¹³ hæc

¹⁴ vidue mulieri,

Quæ ¹⁵ in me fecit.

¹ Filius
meus Clitipho.

² Quem-
admodum
ingenuos
confutari
oportet.

³ Verbis,
non ver-
beribus ut

⁸⁰ servus ca-
stigabitur,
convince-

tur. ⁴ Verberibus puniam, flagellis cædam, &c. Apophopesis. E-
rudite Eugraphius: Cum utique majora tormenta servo minatus sit;
irascens more, quod esset jacturus, exprimere non potuit. ⁵ Sc. puerus,
id est, quid illi facies? ⁶ Rogas, quid facturus sim illi? ⁷ Sy-
rum adeo exornabo, id est, contum reddam, & plagis deformabo.
⁸ Sc. dabo, id est, flagellis cæsum, compositum ac laceratum pænis
& tormentis: vel, comam ejus adeo depectam & traham. ⁹ Quam-
diu. ¹⁰ Syrus. ¹¹ Pro ludibrio, id est, qui putat me esse stul-
tum, non herum, & quem rideat, & in quo fallendo delectetur.
¹² Syrus. ¹³ Has illusiones. ¹⁴ A viro diversæ, quæ se ulcisci
non potest, & in quam injuria plerumque impunita est. ¹⁵ Contra
me exercuit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES,
SYRUS.

CL. ¹ ITA-ne ² tandem quaso est, Menedeme, ut
pater.

³ Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum
patris?

⁴ Quodnam ob facinus? quid ego ⁵ tantum sceleris
⁶ admisi miser?

nem filium propter amicam objurgat pater: idque adeo fit, ut sic
admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta, uxorem ducat. Con-
tinet hæc Scena etiam callidum Syri consilium, quo catastrophæ,
id est, eventum negotii machinatur. ² Hæc particula habet aliquid
urgens & accelerans: q. d. paucis responde. ³ Tam parvo tempore,
tam subito omnem paternam benevolentiam à me averterit, ut sc. me
abdicaret & hæreditate privaret? ⁴ Exiit paternum animum?
⁵ Quod dignum esset exheredatione. ⁶ Commisi, feci?

¹ Est, sicut
dixisti,
id est,
hocine
est credi-
bile aut
memora-
bile?
Clitipho-

1 Iuvenes, ¹ *Vulgò id faciunt.* ME. scio tibi esse ² hoc ³ gravius
 mihi a- ^{multo}, ac ⁴ durius,
 quales, ut ^{Cui fit.} Verùm ego ⁵ haud minùs agrè ⁶ patior id,
 plurimum ^{qui} ⁷ nescio,
 seu passim ⁸ Nec rationem capio, nisi quòd tibi benè ⁹ ex animo
 faciunt id ^{volo.} CL. ¹⁰ hìc
 quod feci, ^{Patrem esse aiebas?} ME. ¹¹ eccum. CH. ¹² quid me
 se. seor- ¹³ incusas, Clitipho?
 tantur, & ^{Quidquid ego} ¹⁴ huius ¹⁵ feci, tibi ¹⁶ prospexi, &
 hoc per ¹⁷ stultitia tua.
 leges li- ¹⁸ Ubi te vidi animo esse ¹⁹ omisso, & ²⁰ suavia in
 cet: & ita ^{præsentia}
 se turatur ^{Quæ essent,} ²¹ prima habere, neque ²² consulere in
 alieno ex- ^{longitudinem;} ¹⁰
 emplo. ²³ Cepi rationem, ut neque ²⁴ egeres, neque ut ²⁵ hæc
 Nam, quod ²⁶ posses ²⁷ perdere.
 exemplo ²⁷ Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi
 sit, id etiam ^{dare,}
 iure fieri ^{de suo.} Cic. l. 4. Ep. 3. 2 Quod fecit pater, quod sc. eiecerit ani-
 putant & ^{num patris de te.} 3 Molestius. 4 Acerbius. 5 Quàm tu. 6 Fero,
 aliquid, ^{id est, mihi aequè dolet, atque tibi.} 7 Quare illud agrè feram:
 atque adeo ^{vel potius, cur pater id faciat. Dissimulat enim Menedemus se sei-}
 multa ad- ^{re, quod ex Chremete audiverat: ita enim erat iuvandus Clitipho}
 dunt, atque ^{solutio & officio, ut parenti constaret auctoritas, neque corrumpere-}
 adferunt ^{re ut consilii fructus.} 8 Neque intelligere possum causam, cur pa-
 de suo. Cic. l. 4. Ep. 3. 2 Quod fecit pater, quod sc. eiecerit ani-
 mum patris de te. 3 Molestius. 4 Acerbius. 5 Quàm tu. 6 Fero,
 id est, mihi aequè dolet, atque tibi. 7 Quare illud agrè feram:
 vel potius, cur pater id faciat. Dissimulat enim Menedemus se sei-
 re, quod ex Chremete audiverat: ita enim erat iuvandus Clitipho
 solutio & officio, ut parenti constaret auctoritas, neque corrumpere-
 re ut consilii fructus. 8 Neque intelligere possum causam, cur pa-
 ter id faciat. 9 Non fide, sed sincere faveo. 10 Apud te. 11 De-
 monstrantis est. 12 Propter quid. 13 Reprehendis? 14 Huius
 rei: nam hic *huius* est neutrius generis. Dictis jam confutat filium,
 ut antea constituerat. 15 Quod omnia mea bona illi doti dixerim.
 16 Consului, providi, feci in rem tuam. 17 Quæ impedit te, quo
 minus perspicias, quid tibi oblit aut prosit. 18 Postquam. Expo-
 nit stultitiam istam in adolescente. 19 Negligenti, dissoluto, non in
 futurum prospicienti. Sic Adolph. 5, 3, 45. *At enim metuas, nò ab*
re sint tamen omissiores paulo. 20 Dulcia in præsentì tempore,
 id est, voluptates. 21 Præcipua, optima, & plurimi facere. sal. in
 Cat. *Domì otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant, affuerunt.*
 Lucretius *prima virorum*, id est, principes viros sive optimates, dixit.
 22 Providere, prospicere in tempus futurum, id est, in diem vive-
 re, tantum de præsentibus cogitare, neque de futuris curam gerere.
 Sic Adolph. 3, 3. *O Dimeas. Istus est sapere, non quod ante pedes modo*
est, videre, sed etiam illa, quæ futura sunt, prospicere. 23 Inveni vi-
 am, modum. 24 Indigeres necessariis. 25 Mea bona, quibus te
 privavi seu abdicavi. 26 Dilapidare. 27 Ordo est: *Ubi*, id est,
 postquam. *per te*, id est, propter tuam luxuriam & lasciviam, te ob-
 stante, tua ipsius culpa, *non licuit mihi dare tibi* sc. bona mea quibus
 egeres, *cui primo*, id est, præcipuo, utpote filio familias *dedit* sc. *me*
dare, aut dari bona mea, *abii*, id est, convertime ad eos, qui erant tibi
 proximi, id est, heredes, sc. ad sororem tuam, sicut postea v. 26. ex-
 plicatur, & futurum ejus maritum.

Abii ad proximos tibi qui erant, ¹ eis ² commisi, ¹ Proxi-
 3 credidi : ² Com-
⁴ Ibi tue stultitiæ semper erit ⁵ præsidium, Clitipho, ³ Cum fi-
⁶ Viçus, ⁷ vestitus, ⁸ quo in tectum te receptes. ³ Cum fi-
 CL. ⁹ hei mihi ; ¹⁵ didi omnia
 CH. ¹⁰ Satiùs est, quàm ¹¹ te ipso herede ¹² hac mea bona,
 possidere Bacchidem, ¹⁵ primum
 SY. ¹³ Disperii ! scelestus quantas ¹⁴ turbas ¹⁵ con- sc. tutan-
 civi ¹⁵ insciens ! da, nè pro-
 CL. ¹⁷ Emori cupio. CH. ¹⁸ prius quæso disce, quid fusione
 sit ¹⁹ vivere : intereat,
²⁰ Ubi scies, si displicebit ²¹ vita, tum ²² istoc quod in te
 utitor. est ; de-
 SY. Here, ²³ licet-ne ? CH. loquere. SY. ²⁴ at tuto ? inde, ut
 CH. loquere. SY. ²⁵ quæ ista est ²⁶ pravitas, ²⁰ dispensan-
 Quæ-ve amentia est, quod ²⁷ peccavi ego, id ²⁸ ob- da, quan-
 esse ²⁹ huic ? CH. ³⁰ ilicet, tum ad
 atinet, necessita-
 etiam, tes vitæ
 etiam.

in te. 4 Apud tuos proximos. 5 Ad iumentum, Per similitudinem
 enim præsidium sumitur pro omni auxilio, & salutis propugnaculo.
 Sic Hecyr. 1, 1. illum autem esse unum, Præsidium velle se sensu-
 ti suæ. Præsidium propriè dicuntur milites, qui unius præfecti im-
 perio parent, & custodiæ, vel defensioni arcis, oppidi, vel personæ
 præsident. Cæf. 1. Bel. Gal. Eo opere facto, præsidia disponit, ca-
 sella communis, quo facilius, si te invito transire conarentur, prohibere
 possit. 5 Alimenta ad vitam sustentandam. 7 Cultus sive ornatus
 ad tegendum corpus. 8 Ut in domicilium & quasi hospitium fre-
 quenter te recipias. 9 Dolentis. 10 Melius est hoc, ut illa bona
 dentur proximis. 11 Si tu ipse esses hæres : illi omnia esses datu-
 rus. 12 Bona mea. 13 Variis modis perii ! 14 Turbationes.
 15 Conciravi, commovi. Sic Hecyr. 3, 1. Fortasse unum aliquod
 verbum hanc inter eos iram conciverit. Est enim perfectum verbi son-
 cio, sonies, secundæ conjugationis ; vel soncio, concus, quartæ : quæ
 ambo significant, concito, commoveo. 16 Per imprudentiam. 17 Mori.
 18 Quàm emori cupias. 19 Verè vivere : ut Act. 1. Sc. 1. id
 est, secundum rationem & virtutem, quæ vera est vita : nam impro-
 borum vita quasi mors est. Unde Diogenes dicenti cuidam miserum
 esse vivere : Non, inquit, vivere miserum est, sed malè vivere. 20 Post-
 quam scies, quid sit vivere secundum rationem & virtutem. 21 A-
 ctus & modus vivendi. 22 Quæ emori, morte, id est, moriendi vo-
 to atque consilio, quod dicis te cupere emori. 23 Scilicet loqui ?
 Syrus conatur culpam in se transferre, ut liberet Clitiphonem. 24 Sed
 licet ne loqui sine periculo ? 25 Qualis. 26 Iniquitas, perversum
 iudicium. 27 Meis fallacis. 28 Nocere. 29 Clitiphoni innocen-
 ti. 30 Ire licet : semper finem rei significat, ut actum est. Sic
 Iudices de concilio dimittebantur, suprema dicta cum Præco pro-
 nuntiaffer.

1 Nolite interponere in hoc negotio mihi cum filio communi.
 2 Altare, super quod preces fundantur. *Ara* enim est altare sive locus, in quo Diis preces & sacrificia fiebant. Hoc tamen inter altare & aram interest, quidam existimant, quod *ara* superis atque inferis Diis constituebantur: *altaria* tantum superis. Ceterum *ara* asylum seu confugii erat locus, quo qui confugerent, immunitatem impunitatemque consequerentur, qui aras amplexi fuissent. *Hæ ara turbatur omnes*, inquit Hecuba apud Virg. 2. *Æn.* Athenis autem, urbe media, fuit ara, Misericordiæ sacra, asylum, ad quod confugerent cives miseri, nec non servi, qui se contra alienis vires tutari non possent. 3 Intercessorem, patronum, qui pro te intercedat, teque à pœnis liberet. Si quando servi dominos graviter offenderent, sibi quæ malè timerent, solebant olim supplices conducere ad eos, quorum gratia putabant dominos suos nihil non facturos, ut precibus illorum placatis heris, supplicium evaderent. Plaut. *Nihil moror mihi precatorem*. 4 Quid igitur vis facere? 5 Nihil, id est, non, *vel*, in nullo irascor. 6 Syro. 7 Clitiphoni. 8 Scilicet succensere. 9 Ob id, quod facio in excludendo filio ab hereditate. 10 Discessit senex Chremes. 11 Voluisses interrogare. 12 A quo, id est, quis mihi esset cibum suppeditaturus, cum tu solus habeas victum & vestitum, & tectum apud sororem. 13 Adeo, eo modo, dando omnia forori. 14 Cibum. Irridet Clitiphonem. 15 Apud. 16 Est-ne possibile rem & fortunam meam in eum statum redactam esse! 17 Pro famia, id est, à fame. 18 Dummodo. 19 Spes est reliqua? 20 Tanti momenti, ubi de fortunis meis agitur. 21 In aliquo, seu aliquantulum. Opportunè instigatur servus, ut consumat, quod superest fallaciæ. 22 Totus in hoc sive in ea cogitatione sum, hoc nunc ago, tanquam paratus te adjuvare. Sic supra 3. 1. 62. & 63. *Et si subsens id quoque illos ibi esse, & id agere tute se olansulum*. 23 Aliquid in eo occupatus fui, ut te consilio juvarem.

1 Nè te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu² aram tibi,

Neque³ precatorem pararis. SY. 4 quid agis? CH. 5 nil succensco,

Nec⁶ tibi, nec⁷ huic, nec vos est⁸ equum, 9 quod facio, mihi.

SY. 10 Abiit vah! rogasse vellem. CL. 11 quid, Syre? SY. 12 unde mihi peterem cibum: 25

13 Ita nos alienavit: tibi jam 14 esse 15 ad sororem intelligo.

CL. 16 Adeo-n? rem rediisse, ut periculum etiam 17 fame mihi sit, Syre!

SY. 18 Modò liceat vivere, spes est. CL. 19 quæ? SY. nos esurituros satis.

CL. Irrides in re 20 tanta, neque me 21 quidquam consilio adjuvas?

SY. Imò & 22 ibi nunc sum, & 23 usque dudum id egi, dum loquitur pater: 30

- ¹ Et. quantum ego intelligere possum. CL. ² quid? ¹ Hæc verba itudio sic traxisse Syrum intellige, ut Clitiphoni anxiam in-jiceret curam cogitandi, quid ³ SY. ³ non abierit longius.
- CL. ⁴ Quid id ergo? SY. ⁵ sic est, ⁶ non esse horum te arbitror. CL. quid ⁷ istuc, Syre?
- Satin? ⁸ sanus es? SY. ego dicam ⁹ quod mihi in ¹⁰ mentem: tu ¹⁰ dijudica.
- ¹¹ Dum ¹² istis fuisti ¹³ solus, dum nulla alia ¹⁴ de-
lectatio,
- Quæ ¹⁵ proprior esset, ¹⁶ te indulgebant, tibi ¹⁷ da-
bant: nunc filia ³⁵
- Postquam est ¹⁸ inventa ¹⁹ vera, inventa est causa, ³⁵
quæ te ²⁰ expellerent. Syrus, qui animum ejus hoc pacto præparabat ad illud admittendum, quod ipsi mox suggestum cupiebat.
- CL. Est ²¹ verisimile. SY. an tu ob ²² peccatum hoc
esse ²³ illum iratum putas?
- CL. Non arbitror. SY. nunc aliud ²⁴ spectas: ²⁵ ma-
tres omnes filiis
- ²⁶ In peccato adjutrices, ²⁷ auxilio in paterna in-
juria
- Solent esse: ²⁸ id non fit. CL. verum dicis. Quid er-
go nunc faciam, Syre?
- SY. ²⁹ Suspicionem istam ex illis quære: ³⁰ rem ⁴⁰ est?
profer palam. A vera mea conjectura: five prope

adeft, cum illud comperies verum, quod ego suspicor. ⁴ Sc. est?

⁵ Postquam Veterator aliquandiu tacens, velut cogitabundus, sus-
pensum habuit Clitiphonem, erumpit (si Diis placet) in hanc vocem,
Sic est, sc. ut mihi in mentem venit. ⁶ Arbitror te non esse filium ho-
rum: nec dignatus est dicere, *parentum*, aut, *Chremetis & Socrate*. ⁷ Sc.
diu? ⁸ Mentis compos. ⁹ Sc. venit. ¹⁰ Revolve apud te, an
verum sit, quod dicam. ¹¹ Quamdiu. ¹² Parentibus. ¹³ Uni-
cus filius. ¹⁴ Recreatio, quam de te capiebant, parentibus fuit.
¹⁵ Propinquior, charior. ¹⁶ Permittebant tibi omnia. ¹⁷ Dona
faciebant, quæcunque optabas. ¹⁸ Cognita est. ¹⁹ Non subdita,
ἡ γνώσις. ²⁰ Ejicerent, abalienarent. ²¹ Probabile, & imagi-
nem quandam habet veritatis. ²² Quod scivit te amare Bacchidem.
²³ Patrem tuum Chremetem. ²⁴ Considera, animadvert. ²⁵ *Εἰ
ὁ μήτηρ φιλότεχνον μᾶλλον πατέρος*. Menander. ²⁶ Cum
filii peccaverunt. ²⁷ Præbere auxilium filiis, & peccata eorum
excusare, quando pater infestus est & iniquior, & non cum æquitare
agit in filiis. ²⁸ A tua matre, id est, nunc tu vides matrem non
esse tibi adjutricem. ²⁹ Exquire, percunctare ex illis, recte ne
hoc suspiceris, an secus, id est, an sis eorum filius, nec ne. ³⁰ Dic
illis planè rem totam, ut est. id est, tuam suspicionem, & quare ad-
ductus sis in eam opinionem.

¹ Si falso ² suspicaris ³ te non esse ⁴ filium ⁵ eorum. ⁶ Ut misereantur. ⁷ Patrem & matrem. ⁸ Commovebis. ⁹ Aut si est verum, te non esse eorum filium. ¹⁰ Antiquae pro suis. ¹¹ Scilicet filius.

¹ Si non est verum, ² ad misericordiam ³ ambos ⁴ adduces citò, ⁵ aut ⁶ Scibis, ⁷ cujus sis. CL. rectè ⁸ suades : ⁹ faciam. SY. sat ¹⁰ hoc ¹¹ rectè mihi in Mentem venit : ¹² namque adolescens ¹³ quàm minima in se situs erit, ¹⁴ Tam facillimè patris pacem in leges ¹⁵ conficiet suas. ¹⁶ Etiam haud scio, an uxorem ¹⁷ ducat, ac Syro nil ¹⁸ gratiæ.

¹⁹ Quid hoc autem ? ²⁰ senex exit foras : ego ²¹ fúgio : ²² adhuc quod factum est, ²³ Miror non ²⁴ iussisse illico me ²⁵ arripi : ad Menedemum hinc pergami : cum ²⁶ Precatorem mihi paro : ²⁷ seni nostro fidei nihil habeo.

⁷ Consulis mihi. ⁹ Cum hoc verbo statim digreditur ad matrem Clitipho, & cum ea talem orationem habere instituit, ut præceperat Syrus, qui in theatro subsistit. ¹⁰ Consilium de movenda suspitione. ¹¹ Commode. ¹² Adolescens enim, quanto minus statuere se posse fingit, filium se esse, tanto facilius patris benevolentiam ad arbitrium & voluntatem suam obtinebit. Metaphora à pactionibus bellicis, quæ certis legibus & conditionibus inter partes transiguntur. ¹³ Al. cum, tum. ¹⁴ Sibi conciliabit. ¹⁵ Clitipho. ¹⁶ Veniæ apud Clitiphonem erit : reconciliabitur ille quidem parenti, si præsertim animum à meretrice avulsum ad nuptias transferat ; quæ una placant, dis parentibus ratio superesse videtur : at mihi nihil gratiæ, id est veniæ, erit ex hoc consilio ; nec apud adolescentem, qui ægrè feret se abstrahi à Bacchide ; nec apud Chremetem, qui me ut amoris meretricii adiutorem oderit. Alii volunt, Syrum his verbis innuere, sperare se, si Clitipho uxorem ducat, ab illo sibi aliquando gratiam relatum iri, tum pro obsequio in amore præstito, tum consecra per hoc consilium pace. Q. d. Credo Syro aliquid fore gratiæ, sive speravit reddendum beneficium, sive gratiæ nomine veniam intelligit, sibi deprecante Clitiphonem dandam, uti evenisse exitus fabulæ docet. ¹⁷ Scilicet est. Vox timentis. ¹⁸ Chremes. ¹⁹ Me in pedes conjicio. ²⁰ Propter hoc quod factum est. ²¹ Herum. ²² Celestiter comprehendendi. ²³ Intercessorem mihi comparo. ²⁴ Nullatenus Chremeti confido.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

SO. ¹ **P**rofecto, nisi ² caves ³ tu homo, aliquid ⁴ gnato ⁵ conficies mali :

⁶ Idque ⁷ adeo miror, ⁸ qui tam ⁹ ineptum quidquam potuerit tibi.

Venire in mentem, mi vir. CH. ⁹ oh ! pergin' ¹⁰ mulier esse ? ullam-ne ego

Rem unquam volui ¹¹ quin tu in ¹² ea mihi ¹³ adversatrix fueris, Sostrata ? at

Si ¹⁴ rogitam jam, quid est ¹⁵ quod peccem, aut quamobrem ¹⁶ id faciam, nescias.

In qua re nunc ¹⁷ tam confidenter restas, stulta ?

SO. ¹⁸ ego nescio ?

CH. ¹⁹ Imo scis potius, quam quidem redeat ²⁰ ad integrum ²¹ eadem oratio

SO. ²² Oh ! ²³ iniquus es, ²⁴ qui me tacere de re ²⁵ tanta postules.

acerbè invehens. 2 Provides. A magnitudine periculi, auxilio est filio in paterna injuria. 3 Mi homo : quod non solummodo est uxoris ad virum, sed cujuscuq; fœsine. Sic Andr. 4. 4. 38. Tu pol homo non es sobrius. Et Eun. 4. 6. 18. Num formidolosus offresco es, mi homo ? Tò

bomo autem hic contemptus nihil habet, ut quidam putant, quod ex frequentibus, mi vir, argui potest. 4 Procurabis, comparabis. In qua significatione quoq; dicimus, conficere pecuniam, id est, curare, comparare.

Conficere propriè, est facere, perficere. Cic. Confeci, que jussisti, omnia. Sic, Bellum jam confectum est. 5 Et ob id, & propterea Ellipsis. 6 Valde.

7 Quomodo. 8 Ab omnibus improbatum : quod consilium in eas exha-

redandi Clitiphonem, cum omnia tua bona doti dixeris Antiphila.

9 Interfectio indignantis & iridentis. 10 Mulieris officium facere, quæ sæpe vult loqui, & marito repugnare ? Guyetus legit. Pergin' o-

disa esse ? id est, rixosa, incommoda, importuna ? 11 Quod non. 12 Re-

quam volebam, 13 Contraria, id est, adversata fueris ? Unde Heeyr.

1. 2. Viri esse adversas, æquè stultum est, similis est pertinacia. 14 Te.

15 In quo. 16 Tam infusus & acerbissimè filio, quod omnia bona velim dare filia meæ. 17 Tamaudacter resistis, adversaris ergo mihi ?

18 Ita-ne ego nesciam, quid facias, in re sc. tam manifestè acerbioris ?

Al. ego-ne nesciam ? 19 Ego libentius dicam te scire, quare restes tam

confidenter, quam ut totam hanc iterum retexam fabulam & quasi in-

tegrè narrem, atque iteratis tuis contradictionibus me obtundas. Ira-

cunda concessio. 20 Ad principium. 21 Idem hic sermo, quem hic ha-

buiusmodi in scena. Quidam de sermone, quem domi habuerant, antequam

in scenam prodirent, accipiunt. 22 Indignantis est. 23 Aquisatis

nullam rationem habes. 24 Quod, quia. 25 Tanti momenti, sc. de filii

nostræ salutis, vel de abalienatione filii.

- 1 Ut ta-
ceas.
2 Quod
constitui,
id est,
omnia mea
bona filiae
doti di-
cam, exha-
redato fi-
lio.
3 Indig-
nabunda
repetit
verbum.
4 Certè
omnino
faciam :
vel verum
est, quod
dixi me
facturum.
5 Animad-
vertis.
6 Quam
moliris,
exhareda-
do se, fili-
um tuum.
7 Moveas ? 8 Putat se esse non verum filium, sed tantum subdititium, supposititium, pro vero subjectum, *ὑποκαλιμαῖον* ut faciunt mu-
lieres, quæ parere non possunt, &, ut placeant viris, gravidas se
fingunt, & aliorum inopum mulierum filios supponunt, ac pro
suis edunt. Propriè *subditus* is dicitur, qui alicujus imperio subje-
ctus est. Est enim à verbo *subdo*, id est, subjicio. 9 Comperies rem
ita esse, ut dico. 10 Dic eum non esse filium tuum, sed subditum.
11 Interjectio dolentis. 12 Negare proprium filium apud nos non
habeat locum, sed hoc malum transferatur potius ad inimicos. Im-
precatio est. Ovid. *Hostibus eveniant convivia talia nostris*. 13 Pro-
bare possis. 14 Ex eo putas posse convinci hunc esse filium, quia
filia nostra est cognita, quæ probet me non sterilem fuisse, neque
adeo opus habuisse, ut de supponendo puero unquam cogitarem ?
15 Non hoc dico, non opus est illo argumento, sed aliud fortius ar-
gumentum probandæ *γινώσκω* in animo volvo. 16 Conveniens.
17 Quia *κακὸν πόσος κακὸν ὄν*, id est, *malum corum malum o-*
rum. 18 *Similis tui* cum genitivo dicimus, cum morum si-
militudinem aut doctrinæ ostendimus: sed *similis tibi* cum da-
tivo dicimus, cum qualitatem similem ostendere laboramus. 19 Filio.
Clitiphoni. 20 Mali moris. *Vitium* enim proprie est pravitas ani-
mi, vitiositas: à *vitando*, ut quidam volunt, dictum: opponiturque
virtuti. 21 Præter hæc omnia, præter mores. 22 Talium morum,
tam perditum, tam vitiosum, sicut *Teena* seq. describitur. 23 A-
lia mulier.

CH. ¹ Non postulo : jam loquere : nihilo minus ego
² hoc faciam tamen.

SO. ³ Facies ? CH. ⁴ verum. SO. non ⁵ vides, quan-
tum mali ⁶ ex ea re ⁷ excites ? IO

Subditum se suspicatur. CH. subditum ! ain tu ?

SO. ⁹ certè sic erit,

Mi vir. CH. ¹⁰ confitere. SO. ¹¹ au obsecro te, ¹² istuc
inimicis fiet.

Ego-n' confitear meum non esse filium, qui sit
meus ?

CH. Quid metuis ? nè non, cùm velis, ¹³ convincas
esse illum tuum ?

SO. ¹⁴ Quod filia est inventa ? CH. ¹⁵ non, sed, quod
magis credendum fiet, IO

Quodd est ¹⁶ consimilis moribus,

Facile convinces ¹⁷ ex te natum : nam ¹⁸ tui similis
est probè :

Nam ¹⁹ illi nihil. ²⁰ vitii est reliquum, quin sit &
idem tibi :

Tum ²¹ præterea ²² talem, nisi tu, ²³ nulla pareret
filium.

Sed ¹ ipse ² egreditur : ³ quàm severus ! ⁴ rem cum ¹ Clitipho.
videas, censeas. ²⁰ 2 Exir.

ferox, quam gravis est ! ⁴ Ex severitate illa vultus posses ³ *sanfero*,
id est, aestimare, rem, id est, rei veritatem, nempe animum Clitiphonis,
nunc eo ipso ferociorem, quod subditum se, & à nobis alienum
suspicietur. Proverbialis locutio.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. ¹ SI ² unquam ³ ullum fuit tempus, ⁴ mater, ⁵ cum ego ⁶ voluptati tibi ¹ Clitipho
Fuerim, ⁷ dictus filius tuus ⁸ tua voluntate, obsecro cum matre
⁹ Ejus ut memineris, atque ¹⁰ inopis nunc te misere- collo-
rescat mei, sibi paren-
tes com-

¹¹ Quod peto, & volo, parentes meos ut commonstres monstrari
mihi, cupit: qua

SO. Obsecro mi gnate, nè istuc ¹² in animum indu- oratione
cas tuum illam ad-

¹³ Alienum esse te. CL. ¹⁴ sum. SO. ¹⁵ miseram me ! ⁵ reddit sol-
¹⁶ hocce quæstisti obsecro ? licitam.

¹⁷ Ita mihi, atque ¹⁸ huic sis ¹⁹ superstes, ²⁰ ut ex Chremes
me, atque ex ²¹ hoc ²² natus es : contume-
liosè fi-
lium ob-
jurgat.

² Preces ad muliebrem ingenium & animum maternum maxime effica-
ces. ³ Q. d. à die, à quo sum conceptus, ⁴ In quo nomine affectus
inest. Hoc ex consilio servi Syri, supra ⁵, ². ⁵ Quo tempore. ⁶ Læ-
titiæ & delectationis, cum audires me vocari filium tuum. ⁷ Ap-
pellatus. ⁸ Te volente me dici filium tuum, quæ me pro
filio tibi esse voluisti. ⁹ Temporis. ¹⁰ Mei, qui sum inops & mi-
ser, nunc misereatur, misereatur te. ¹¹ In eo, ne graveris meos mihi
parentes commonstrare. quod unicè cupio & desidero. Alii intelli-
gunt propter sive ob ante ¹² quod. ¹² Tibi persuadeas. ¹³ Suppo-
situm, & non proprium filium. Alienus enim is dicitur, qui nullo
nobis necessitudinis vinculo est devinctus : vel etiam alienatus, id est,
immuratus, & ex amico inimicus factus. Cic. *Si ille à me est alienior,*
nihil tibi libenter mee proderunt. Alienum propriè dicitur, quod ad alium
pertinet. Cic. *Difficile est vera verum alienarum.* ¹⁴ Sc. alienus. Cum
gemitu pronuntiandum est, de sperantis in morem. ¹⁵ Vox dolentis.
¹⁶ Hoc Chremeti dicit. ¹⁷ Utinam tam diu sis nobis salvus & incolumis,
quàm verè ex nobis natus sis. Religiosum autem & solenne paren-
tum votum erat, filios sibi relinquere superstitēs. Plaut. *Agn. 1. 1. 1.*
Sicut tuum vix unum natum tue superesse vita sospitem & superstitem :
ita te obtestor : ¹⁸ Patri tuo Chremeti. ¹⁹ Supervivens. ²⁰ Sicut.
²¹ Patre tuo Chremete. ²² Legitimus filius es.

1 Istum *Et cave posthac, si me amas, unquam* ¹ *istud verbum*
 sermo- *ex te* ² *audiam.* CH. *at*
 nem, quod *Ego si me metuis, mores cave in te esse* ³ *istos sentiam.*
 sis alienus. *CL.* ⁴ *Quos ?* CH. *si* ⁵ *scire vis, ego dicam :* ⁶ *gerro,*
² Sc. nē. *7 iners, 8 fraus, 9 belluo.* ¹⁰
³ Pessimos. *10 Ganeo, 11 damnosus : 12 crede ; 13 & nostrum*
⁴ Mores in me *te esse credito.*
 sentis ? *CL.* ¹⁴ *Non sunt hæc dicta parentis.* CH. *non* ¹⁵ *si ex*
⁵ Istos mores. *capite sis meo*
⁶ Tu es *Natus, item ut* ¹⁶ *aiunt* ¹⁷ *Minervam esse ex Jove,*
 nugator, *18 eâ causâ magis*
 homo le- *Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me* ¹⁹ *infamem fieri.*
 vis. *SO.* ²⁰ *Di istæc.* CH. ²¹ *nescio Deos : ego, 22 quod*
 enim nu- *potero, 23 enitar sedulo.* ¹⁵
 ga dicun- *tur à Græ-*
 tur à Græ- *cis de-*
 ductum

nomen, qui γῆρας vocant *crates vimineas*. Cumenim Athenienses Syracusæ obsiderent, & crebro *geras* poscerent, irridentes Siculi *geras* clamitare coeperunt : unde factum est, ut *gerro* pro nugis accipiantur ; & inde *geronius* appellati leves, inepti ac ridiculi homines. A *gerro* nomine fit compositum *congerro, onis*, quod significat eum, qui cum alio *gerro*ne easdem exercet nugas. 7 Otiosus, ignavus, nulli arti studens. *Iners* enim propriè significat eum, qui sine arte est. Sed quoniam, qui nullam artem exercent, vel otiosi sunt, vel ignavi, fit, ut *iners* pro otioso vel ignavo sumatur. 8 Fraudulentus, fallax, qui fallere contuleris patrem : utalibi *scelus* pro scelerato. 9 Sumptuosus, vorator infatigabilis, seu immoderatè bona tua consumens. Inde fit *belluari*, id est, bona sua luxuriosè & immoderatè profundere. 10 Scortator. 11 Damnum tuis parentibus adferens : ut jam fecisti extorquendo à me per Syrum decem minas Bacchidi. 12 Crede hoc quod dixi : verissimum est, te talem esse, qualem descripsi. 13 Et eadem opera credito te nostrum esse filium. Innuit tacita vi castigationis non tam de nativitate, quàm de moribus agi : quis enim, vult dicere, talem filium pro suo agnosceret ? parentes sc. ita sentiunt ; ut ab initio hujus fabulæ Menedemus ἡδυνῶς enuntiavit : *Ego te meum esse dici tantisper volo, Dum, quod te dignum est, facias : sed si id non facis, Ego, quod in te sit facere dignum, inveniro*, id est, non eris mihi amplius pro filio, exheredaberis. 14 Talia verba non solent procedere à vero patre, qui filium amet : nam verus pater nunquam tales infert contumelias filio suo. 15 Etiam si singulari modo tibi pater sim. 16 Poetæ. 17 Palladem esse natam ex capite sive cerebro Jovis. *Minerva* belli Dea, sapientiæ & bonarum omnium artium inventrix, ex Jovis cerebro sine matre procreata fingitur : quia omnis sapientia & doctrina ex Deo est. Aiunt enim Jovem, cum Junonem sterilem videret, ne prorsus sine prole esset, cerebrum suum percussisse, indeque Minervam armatam profuissse. 18 Propter eam causam, quod è capite meo sis natus. 19 Infamari, ad infamiam adduci. 20 Dii prohibeant, sive impediant ista, quod deberes infamis fieri propter filii flagitia. 21 Sc. quid facturi sint, an prohibitori sint. Sic supra 2, 4. *Nescio alius*, id est, nescio quid alia mulieres fecerint. Modus loquendi iratorum præcipue, qui Dei cogitationem non habent. 22 Quantum, quoad. 23 Conabor diligenter, ne fiam infamis.

¹ *Queris id, quod habes, parentes : ² quod abest, non*
queris, patri
Quo modo ³ obsequare, & ⁴ serves, quod ⁵ labore
invenerit.
⁶ *Non mihi per ⁷ fallacias ⁸ adducere ⁹ ante ocu-*
los ? pudet
Dicere, ¹¹ hâc præsente, ¹² verbum turpe : at te
¹³ *id nullo modo*
Facere puduit. CL. ¹⁴ eheu ! quàm ego nunc totus
displiceo mihi,
¹⁵ *Quam pudet ! neque, quod principium incipiam*
ad ¹⁶ placandum, scio.

¹ Interro-
 gas de pa-
 rentibus,
 quos ha-
 bes.
² Quod in-
 te desi-
 deratur.
³ Placeas,
 obedias.
⁴ Com-
 parcas.
²⁰ ⁵ Sudore
 corporis
 fui pater
 tuus ac-
 quisive-

rit. ⁶ Sc. *erulisti, veritus es ?* ⁷ Astutias, dicendo eam esse amicam
 Cliniae. ⁸ Bacchidem meretricem : sed tacuit coram matre. Vetuse-
 nim Romanorum lex inter alias hæc erat : *Nè quis præsentibus faminæ*
obsæna verba fasito. ⁹ In conspectum meum ? ¹⁰ Sc. *me.* ¹¹ In
 præsentia matris tuæ. ¹² Sc. te adduxisse meretricem. ¹³ Quod
 ego non ausim dicere. ¹⁴ Interjectio dolentis. ¹⁵ Commissio-
 rum flagitiorum, sive me id fecisse. ¹⁶ Leniendum, mitigan-
 dum patrem.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS, CHREMES, CLITIPHO,
 SOSTRATA.

ME. ¹ **E** *Nimvero ² Chremes nimis ³ graviter cru-*
ciat ⁴ adolescentulum,
Nimisquæ ⁵ inhumanè : ⁶ exeo ergo, ut ⁷ pacem con-
cilitem : ⁸ optimè,
⁹ *Ipsos video. CH. ¹⁰ eheu, Menedeme, cur non ¹¹ ac-*
cersti jubes.

¹ Menede-
 mi inter-
 ventu, post
 tantas tur-
 bationes,
 tranquilla
 sunt om-
 nia. Ar-
 chonidis

filia Clitiphoni volenti uxor datur. Syro ² Chremete ignoscitur.
³ Vicinus meus. Loquitur hic Menedemus secum. ⁴ Acerbè, vexat
 verbis contumeliosis. Conveniunt hæc verba personæ Menedemi, ut
 qui experientia didicisset, quàm malè sibi cesserit austeritas patris.
⁵ Clitiphonem, qui adhuc est imperitus rerum. ⁶ Inhumaniter, cru-
 deliter. ⁷ Egredior igitur, quia tam inhumanus est. ⁸ Concordiam
 inter patrem & filium conficiam, componam. ⁹ Opportunè accidit
 quandoquidem ipsos video. ¹⁰ Chremetem & Clitiphonem. ¹¹ In-
 terjectio percipientis eum, quem volebat. ¹² Advocari ad te, ut sit
 tibi murus, sicut solet fieri in nuptiis. *Assuritur* propriè uxor, dum
 ad virum ducitur.

- 1 Meam. 2 Et confirmas, adfers eam dotem, quam destinavi filia? Hæc dicit Chremes, ut magis augeat suspicionem Sostratæ & filii de exheredando Clitiphone. 3 Nè des omnia filia. Putate enim verum Sostrata, quod fingit senex de exheredando filio. 4 Ignosce, parce illi. 5 Permite ut orando à te impetret, ut sibi ignoscas. Al. *exorem*. 6 An petis, ut ego sinam mea dari Bacchidi meretrici à filio? 7 Nondabo sciens Bacchidi mea bona. 8 Sc. *dari*, id est, ut Bacchis tua bona habeat. 9 Ut vivam. 10 Condona mihi. 11 Adhortantis est. 12 Noli te tam obstinatum ac durum præbere. Ille enim dicitur *se obfirmare* in aliquo proposito, qui pertinaciter in illo perseverat, tanquam immobilis truncus. 13 Sc. ago, resisto? Formula est ægrè & paulatim concedendi: nam Chremes precibus suorum victus veniam dat denique filio Clitiphoni; qui vix tandem adducitur, ut animum serio ad uxorem applicet. 14 Perficere consilium meum, cœpta persequi. Sic Eun. 1, 1. *Verum si insipiet, neque pertendes naviter*, &c. 15 Conditione. 16 Certe. 17 Mutabo consilium, & illi agnoscam. 18 Clitiphonem, sc. *facere*. 19 Manda tantum. 20 Sc. *exoro, impero*. 21 Q. d. Pater, aliud quidvis oneris impone, vel da mihi spatium, dum mea me victum doceat fortuna dolere; aut simile quodvis verbum. 22 Nullam excusationem accepturus sum, nisi ut mandata faciat. 23 Promitto eum hoc facturum, ego ero sponsor. 24 Uxorem ducet. 25 Nihil adhuc audio Clitiphonem respondentem ad ea quæ proposui, an se promittat, quod postulo: alio jui veniam daturum non sum. 26 An vereris, gravaris ducere uxorem? 27 Sc. eligat, id est, aut uxorem ducat, aut exheredatione mulctetur. 28 Ducere uxorem, sive nuptiæ circa initia graves & molestæ sunt, utpote jugum liberis hominum cervicibus imponentes. 29 *τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου*. 30 Modesta, difficilia. Unde illud, *Dimidium festi, qui bene capis, habet*.

Dumque ¹ ignores : ² ubi cognoris, facilia. ¹ Sis ig-

CL. ³ faciam, pater.

SO. Nate mi, ego pol tibi dabo illam ⁴ lepidam, quam ¹⁵ narus ma-
⁵ tu facile ames, ¹⁵ trimonii.

⁶ Filiam ⁷ Phanocratae nostri. CL. ⁸ rufam-ne illam ² Ubi ju-
 virginem. ¹⁵ go illi as-

⁹ Cesium, ¹⁰ sparso ore, adunco naso ? ¹¹ non pos- ¹⁵ sueveris,
 sum, pater. ¹⁵ facile vi-
 detur, id

CH. ¹² Eja, ut elegans est ! ¹³ credas animum ibi esse ? ¹⁵ ac non
 SO. ¹⁴ aliam ¹⁵ dabo. ¹⁵ poenitebit
 uxorem.

CL. ¹⁶ Quid istuc ? quandoquidem ¹⁷ ducenda est, ³ Ducam
¹⁸ egomet habeo propemodum, ¹⁵ uxorem.

Quam volo. SO. ¹⁹ nunc laudo te, gnate. CL. Archo- ²⁰ 4 Elegan-
 nidis filiam. ¹⁵ tem, ju-
 cundam,

SO. ²⁰ Perplacet. CL. ²¹ pater, hoc nunc restat. ¹⁵ sermone,
 CH. quid ? CL. Syro ²² ignoscas volo, ¹⁵ moribus
 & forma

Quae mea causa fecit. CH. ²³ fiat. ²⁴ Vos valet, ¹⁵ suavem.
 & ²⁵ plaudite. ¹⁵ Formosa
 facies, ait
 Publius

Mimus, muta commendatio est. ⁵ Qui es elegans formarum spectator.
⁶ Sc. dabo. ⁷ Vicini aut amici. ⁸ Capillo, scilicet dabis aut ducere-
 rim ? Est autem ¹⁵ deformis puellae. ⁹ Cæsiis, glaucis

oculis, qualis est color cæli. ¹⁰ Virginem habentem os sparsum,
 id est, latum seu extentum, & nasum curvum ? ¹¹ Sc. ducere dnm.

¹² Videte, quaeso, quam curiosus, delicatus & prudens in discernen-
 dis puellis sit, aut elegans formarum spectator sit filius meus Clitipho !

¹³ An putes, vel ex sermone ejus colligas ejus animum esse in uxore
 ducenda ? ¹⁴ Virginem. ¹⁵ Tibi. ¹⁶ Quid opus est verbis ?

Vide supra. ¹⁷ Mihi uxor. ¹⁸ Ego propemodum scio, inveni
 puellam talem, qualem cupio Archonidis filiam. ¹⁹ Quod siseo ani-

mo. ²⁰ Hoc valde mihi placet. ²¹ Ultimo intercedit pro Syro.
²² Remittas, condones. ²³ Ignoscatur ei. ²⁴ Spectatores. ²⁵ Ma-

nus jungite simul, sic Poetae congratulantes.

R. Hatch's
 Book Jan. 22. 1765

ADELPHI

PUBLII TERENTII

Carthaginienſis Afri.

1 Exhibita eſt. 2 Qui pro funere alicujus patricii viri inſtruebantur. 3 Duo fuerunt *Ædiles* ACTA LUDIS 4 FUNE BRIBUS L. ÆMILII PAULI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO 5 ÆDILIBUS CURULIBUS. 6 EGERUNT L. ATTILIUS 7 PRÆNESTINUS, ET MINUTIUS PROTIMUS. 8 MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII FILIUS, TIBIIS 7 SARKANIS. 9 FACTA E GRÆCA MENANDRU. EDITA L. ANICIO GALLO, ET M. CORNELIO CETHEGO CONSULIBUS. ANNO AB URBE CONDITA DXCV. ANTE CHRISTUM NATUM CLXVIII.

Curules, ſic dicta à ſella eburnea, qua tanquam curru, vehabantur. Hi regiis utebantur inſignibus, ornati purpura, curamque ſacrificiorum & ludorum habebant. 4 Actores fuerunt. 5 *Præſtiſt* eſt urbs Latii. Inde Denominativum *Præſtiſtinus*, qui eſt ex illa urbe. 6 Melodias. *Modi* fuerunt melodiæ ſeu cantilenæ quædam ita compoſitæ, ut reſponderent argumento fabulæ. Fiebant autem à perito & quidam artiſtice Artis Muſices. 7 Paribus, quæ adhibebantur ad ſignificandam hilaritatem, ſeu jocum in fabulis. 8 Scripta eſt.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ÆSCHINUS, *adoſcens*.
CANTHARA, *nutrix*.
CTESIPHO, *adoſcens*.
DROMO, *ſervus*.
DEMEA, *ſenex*.
GETA, *ſervus*.

HEGIO, *ſenex*.
MITIO, *ſenex*.
PAMPHILA, *nura*.
SANNIO, *leno*.
SOSTRATA, *matrona*.
SYRUS, *ſervus*.

PERSONÆ MUTÆ.

BABYLO.
PARMENO, *ſervus*.

STORAX, *ſervus*.

IDIOMATA PERSONARUM PRÆCIPUARUM.

Æschinus, *Adolescens non malus, sed lenitate nimia patris adoptivi ad voluptates & proterviā prolapsus*
 Canthara, *nutrix animosa, & non imprudens.*

Ctesipho, *Adolescens natura agrestior, & ad labores prior; voluptates tamen clanculum capit.*

Demea, *natura agrestis, austerus & tenax.*

Geta, *servus, non malus & laboriosus, pauci consilii.*

Hegio, *Senex amici memor:*

unde familie amici causam agit prudenter & cordate.

Mitio, *natura bonus, nimium tamen facilis, mitis, quietis amans.*

Parmeno, *servus fidelis & audax.*

Sannio, *leno, nec prudens nec audax.*

Soltrata, *matrona prudens & modesta.*

Syrus, *servus callidus in exstruendis dolis, in procuranda re domestica non satis fidelis.*

RATIO NOMINUM.

Æschinus, ἄνθρωπος τῆς αἰσχρίας, à probro quasi probrosum dicas; quod flagitiis esset infamis; vel ab αἴσχος, dedecus: analogice esset Αἰσχίνης, nisi fortè sit potius Αἰσχίνης Æschines.

Canthara, ἀνὴρ τῆς κανθαρίης, à poculo, quod nutrix puero præberet potum.

Ctesipho, ἀνὴρ τῆς κτήσεως, à prædio, & κτήρ, luce aut viro, prædii lux aut vir, id est, agricola, quod in prædio moraretur, idque excoleret.
 Tomo, vide Andriam.

Demea, ἀνὴρ τῆς δῆμους, à plebe, quasi plebeium dicas.

Geta, Gentile nomen.

Hegio, ἀνὴρ τῆς ἡγεμονίας, ducem & principem esse, quia curam Soltrate ejusque familie habet.

Mitio, nomen Latinum à Mitis.

Pamphila, vide Andriam.

Parmeno, vide Eunuchum.

Sannio, à Σάννῳ, fatuus, quod in hac Comedia populo ridiculo esset.

Soltrata, } vide Heautont.
 Syrus, }

A D E L P H I

A R G U M E N T U M,

G. S U L P I T I O A P O L L I N A R I

A U C T O R E.

Duos cum haberet ¹ Demea ² adolescentulos, ³ Dat Mitioni ⁴ fratri ⁵ adoptandum ⁶ Æschinum, ⁷ Sed ⁸ Ctesiphonem ⁹ retinet : ¹⁰ hunc ¹¹ citharistrie filios. ¹² Lepore captum sub ¹³ duro atque ¹⁴ tristi ¹⁵ patre, ¹⁶ Frater ¹⁷ celabat Æschinus : ¹⁸ famam rei ¹⁹ Amorisque in ²⁰ se ²¹ transferebat : ²² denique ²³ Fidicinam ²⁴ lenoni ²⁵ eripuit : ²⁶ vitiauerat ²⁷ Idem Æschinus civem Atticam pauperculam ; ²⁸ Fidemque dederat, ²⁹ hanc sibi uxorem ³⁰ fore. ³¹ Demea ³² iurgare, ³³ graviter ferre : ³⁴ mox tamen ³⁵ Ut veritas ³⁶ patefacta est, ³⁷ ducit Æschinum ³⁸ Vitiatam, ³⁹ potitur Ctesiphonem ⁴⁰ citharistram, ⁴¹ Exorato suo patre duro Demea.

¹⁰ Cuiusdam fidicinæ, quæ cithara canere solebat. ¹¹ Venustate irretitum. ¹² Crudeli, moroso. ¹³ Severo, austero. ¹⁴ Demea. ¹⁵ Occultabat, nè sc. pater animadverteret amorem Ctesiphonis. ¹⁶ Æschinum. ¹⁷ Id est, finxit se amare citharistram. ¹⁸ Citharistram illam. ¹⁹ Puellarum venditori, sc. Sannioni. ²⁰ Æschinus in gratiam Ctesiphonis. ²¹ Stupraverat. ²² Et sancte promiserat. ²³ Virginem stupratam. ²⁴ Futuram esse. ²⁵ Objurgabat Mitionem fratrem, & Æschinum filium. ²⁶ Molestè ferebat Æschini flagitium. ²⁷ Statim. ²⁸ Postquam. ²⁹ Manifestata, revelata est veritas, sc. utrumque filium amare. ³⁰ In uxorem capti. ³¹ Virginem civem Atticam stupratam à se. ³² Pro citharistria. Archaismus. ³³ Persuaso, inducto, ut daret licentiam potiundæ ejus.

A L I U D M. A N T. M U R E T I.

Mitio, & Demea, duo dissimillimo fratres ingenio fuere: ille urbanam vitam secutus est, hic rusticam: ille cœlebs vixit; hic uxorem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperissimo: ille mitis etiam in alienos, hic sævus etiam in suos: ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natus majorem Æschinum sibi adoptavit Mitio, eumque secum in urbe liberalissimè indulgentissimèq; educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severe imprimis ac restrictè ha-

buīt pater. Æschinus multas meretrices, patre ad omnia connivente, adamavit, multa convivia celebravit; quæ denique juvenut fert, ea omnia non liberè modo, sed etiam licenter exercuit. Postremo usque eo progressus est: in virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Solstrata vidua sancte secum & pudice, ut poterat, educabat, noctu temulentus cum incidisset, vim ei attulit, gravidamque fecit. Venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicensque se puellam uxorem ducturum: ea fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesiphon, cum in urbem interdum ventitaret, ipse quoque citharistriae cujusdam amore correptus est: totam ejus rei famam, nè qua emanaret, ac perveniret ad Demeam, in sese Æschinus transferebat. Tandem, cum leno, puellæ dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alii venditurum minitaretur: adductus in summam desperationem Ctesiphon, jam de relinquenda patria cogitabat: cum Æschinus, re intellecta, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsum, & familiam contudit pugnis, puellamque per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur tota urbe rumor. Venit Demea. Mitionem objurgat, inclamat, testatur Deos atque homines, quod dissolutus, quod intemperans, quod vinosus, quod scortator, quod nullius bonæ rei Æschinus foret, omnem in Mitione uno hæere culpam. Diis gratias agere, quod ille saltem, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset; rei studeret & famæ; illarum rerum nihil nè cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam & fratris disciplinam. Placat hominem, quantum in se est, Mitio: jamque se ab eo expediverat, cum supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret. Raptam ab Æschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilæ; quæ quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut jam è dolore laboraret. Quid faceret misera? mutatum Æschini animum, se vero filiamque suam proditas per summam perfidiam ac desertas putabat. Getam servulam, qui pauperem familiam solus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem, puellæ cognatum, jubetque ei rem, ut erat, exponere. Interea audierat Demea, suum quoque Ctesiphonem in raptione affuisse: jamque totus in fermento, ut aiunt, erat; cum ei Syrus, servus vaferrimus, mendaciorum adspersit: venisse quidem rure Ctesiphonem, sed venisse

nisse objurgatum Æschinum : multa ei medio foro mala dixisse, deinde rediisse rus in præfecturam suam : lacrumare gaudio Demea, & gratulari sibi, quod unum saltem haberet, in quo exstaret paternæ severitatis exemplum. Dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de constuprata per vim ab Æschino Pamphila intelligit. Denuo commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quærit, obvium habuit mercenarium à villa, ex quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri. Redit ad Syrum, à quo ei rursus novum mendacium, velut ossa in os, nè latraret, objicitur : quærit, ubi fratrem reperire posset : id vero ita indicavit Syrus, ut infelix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum perreptaverit. Interea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipsemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmaverat, tristitia ac mœrore confectas recreaverat, pollicitus, se Æschino Pamphilam uxorem daturum. Venit Demea, clamor, jurgium, convitia. Etiam eo præsentē, fervulus quidam Ctesiphonem per imprudentiam nominat : ille cum subito per vim in ædes irrupisset, quem jampridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre, eum accubantem cum amica, & suaviter potitantem deprehendit : ibi vero tanta iracundia incitatus est, ut arderet. Satis diu vociferatus cum esset ; tandem placida & composita Mitionis oratione eo perducitur, ut, deposita vetere sævitia, benignus, affabilis, lepidus esse meditetur : itaque ipso non permittente tantum, sed etiam jubente, puerpera domum traducitur : fiunt nuptiæ, lenoni numeratur argentum : Mitio ipse Sofstratam ducit uxorem : Hegioni datur, unde vivat : Syrus una cum Phrygia uxore manumittitur : cum Mitio, cæterique omnes, sed tamen præcipue Mitio, illam tantam, tam insperatam, tam subitam mutationem admiraretur ; gravi & cordata oratione claudit fabulam Demea : si omnia profundere, si in omni libidine ac nequitia vivere, si totam rem helluationibus scortationibus, largitionibus consumere libeat, nihilo id sua magis, aliquanto etiam minus, quo sibi minus ætatis super sit, quam aliorum, interesse : sin corrigi se in loco & modice coerceri atque admoneri velint, eum esse se, qui id præstare possit. Permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

P R O L O G U S.

¹ **P**ostquam ² Poeta sensit, ³ scripturam suam
 ab iniquis observari, & ⁴ adversarios
⁵ Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus,
⁶ Indicio de se ipso erit: ⁷ vos ⁸ eritis iudices,
⁹ Laudi-ne, an vitio, duci factum id oporteat.
¹⁰ Synapothnescontes ¹¹ Diphili ¹² Comœdia est:
 Eam Commorientes Plautus fecit ¹³ fabulam.
 In ¹⁴ Græca adolescens est, qui ¹⁵ lenoni eripit
 Meretricem ¹⁶ in prima fabula: eum Plautus ¹⁷ lo-
 cum
 Reliquit ¹⁸ integrum: eum ¹⁹ hic locum ²⁰ sumpsit
 sibi
 In Adelphos, verbum de verbo expressum ²¹ extulit.
²² Eam nos acturi sumus ²³ novam: ²⁴ pernoscite,
 Furtum-ne ²⁵ factum existimetis, an ²⁶ locum

¹ Quoni-
 am, quia.
 Sic Dona-
 tus. Prolo-
 gum facit,
 sicut in a-
 liis, res-
 pondendo
 invidorum
 calumniis,
 & caprat
 benevo-
 lentiam.
² Teren-
 tius.

¹⁰ ³ Poema-
 ra sua ab
 inimicis
 & æmulis
 curiose
 inspicere &

examinari, ut notari possint. ⁴ Suos æmulos, nempe Luscius Lavi-
 nium, & alios. Vide Prologum Andriæ & Heautontimorumeni. ⁵ Vi-
 olenter trahere in pejorem patrem, id est, reprehendere, vituperare
 Comœdiam suam, quam repræsentaturi sumus: quasi furtum fe-
 cisset Terentius, cum locum in Adelphos sibi sumpserat ex Diphili
 fabula, præteritum à Plauto, qui eam Latinam fecerat. ⁶ Ipse po-
 eta delator, iudex & proditor sui ipsius erit, exponet vobis omnem
 rem. ⁷ Spectatores. ⁸ Judicabitis. ⁹ An oporteat id, quod fe-
 cit Poeta (transferendo sc. Græcam) dari aut verti laudi, an vitu-
 perationi. ¹⁰ Latine Commorientes, dicebantur qui tanta religione
 mutua amicitia sese devoverant, ut non modo, dum viverent, bona
 malaque iuxta tolerarent, sed etiam pari fato libenter morerentur;
 adeo ut uno amicorum mortuo, alter necem sibi conscisceret. Tale
 hominum genus fuit apud Ægyptios, Gallos, & alibi. Tales apud
 Cæsarem l. 3. de bello Gallico Soldurii describuntur; quem vide.
¹¹ Præstantissimi inter Græcos Comici, & sententiarum plenissimi,
 coetanei Menandro. ¹² Sc. Græca. ¹³ Latinam Comœdiam.
¹⁴ Comœdia Diphili. ¹⁵ Puellarum venditori, qui quæstum facit
 ex vendendis mulieribus. ¹⁶ In prima parte fabule. ¹⁷ De ado-
 lescente, qui lenoni eripit meretricem. ¹⁸ Intactum, liberum alteri,
 qui eum tractaret, nihil de argumento mutans. ¹⁹ Noster Poeta
 Terentius. ²⁰ Traduxit in suam Comœdiam vocatam à duobus fra-
 tribus. *Adelphi* enim est vox Græca, id est, *fratres*: duo enim *fra-*
tres sunt principalis pars tituli Comœdiæ, scilicet *Mitio* & *Demea*.
 Quorum alter *Mitio* vitam elegit cælibem; alter vero *Demea* duxit
 uxorem, ex qua sustulit duos filios, *Æschinum* & *Ctesiphonem*.
²¹ Transtulit, & latinitate sua donavit. ²² Fabulam Adelphos.
²³ Prima vice. ²⁴ Vos spectatores, perfecte noscite & videte. ²⁵ De
 Plauto. ²⁶ Comœdiæ Diphili.

1 A Poeta ¹ Reprehensum qui ² præteritus ³ negligentia est.
 nostro de- ⁴ Nam quod isti ⁵ dicunt ⁶ malevoli, ⁶ homines no-
 nuo tra- ⁷ biles ¹⁵
 etatum-re- ⁷ Eum adjuvare, assidueque ⁸ una scribere,
 sumptum, ⁹ Quod illi ¹⁰ maledictum vehemens esse existi-
 & velut e ¹¹ mant,
 fuga re- ¹² Eam laudem ¹³ hic ¹⁴ ducit maximam, cum ¹⁵ illis
 tractum : ¹⁶ placet,
 nam fu- ¹⁷ Qui vobis universis, & populo placent ;
 gerat hic ¹⁸ Quorum ¹⁹ opera ²⁰ in bello, ²¹ in otio, ²² in ne-
 locus ²³ gotio, ²⁴
 Plautum. ²⁵ Suo quisque ²⁶ tempore usus est sine superbia.
 2 Præ- ²⁷ Dehinc ne expectetis ²⁸ argumentum fabulæ :
 termisus, ²⁹ Senes qui primi ³⁰ venient, ³¹ hi ³² partem ³³ a-
 relictus. ³⁴ perient,
 3 Incu- ³⁵ 26 In agendo partem ostendent. ³⁶ 27 Facite, equa-
 riet Plau- ³⁷ nimitas
 ti, cuius ³⁸ Vestra ³⁹ Poetæ ⁴⁰ ad scribendum ⁴¹ 30 augeat ⁴² 31 in-
 amulari ⁴³ dustriam. ⁴⁴
 nunc ex- ⁴⁵
 optat ne- ⁴⁶
 gligenti- ⁴⁷
 am. ⁴⁸
 4 Obji- ⁴⁹
 ciunt. ⁵⁰

5 Invidi. 6 Scipionem Africanum. Lælium, Sulpitium, Gallum, &c. 7 Poetam, Vide Terentii vitam. 8 Simul cum Terentio componere, facere Comœdias. 9 Responsio vel defensio. 10 Opprobrium, crimen. 11 Poeta. 12 Existimat. 13 Nobilibus, Scipioni, Lælio, &c. Q. d. Cum ad familiaritatem illorum admittitur, cum talium virorum iudicio in recensendis fabulis suis utitur. 14 Nobilium. 15 Auxilio. 16 Tempore belli, ut opera Scipionis Africanus. 17 In pace, ut opera Furii Pii. 18 In accusationibus & causis criminalibus, in quibus multi sunt usi opera Lælii, idque ita, ut tamen illi minime superbirent ob collata beneficia. 19 Cum necessitas exigeret, quodcumque tempus postulavit. 20 Materiam huius Comœdiæ. 21 Mitio & Demea. 22 In proscenium. 23 Senes. 24 Argumenti. 25 Explicabunt five exponent sua oratione. 26 In progressu five in actione fabulæ partem argumenti exhibebunt. 27 Vespertatorem curate, ut favor & æquitas vestra, &c. 28 Terentii. 29 Ad componendas alias Comœdias. 30 Excitet. 31 Dilectam.

ACTUS I. SCENÀ I.

MICIO.

Storax, ² non rediit hac nocte ³ à cœna *Æf.* ¹ Vocativi casus est. *chinus*, ⁴ quisquam, qui ⁵ adversum *egressus* ⁶ *enim in* ⁷ *profecni-* ⁸ *um allo-* ⁹ *quitur* ¹⁰ *Storacem,* ¹¹ *qui intus* ¹² *erat. Ad-* ¹³ *modum est* ¹⁴ *solicitus* ¹⁵ *Micio,* ¹⁶ *quod non-* ¹⁷ *dum re-* ¹⁸ *dierit à* ¹⁹ *cœna he-* ²⁰ *sterna* ²¹ *filii ad-* ²² *optivus* ²³ *schinus.* ²⁴ *Offendit* ²⁵ *præterea* ²⁶ *Micio, in*

Profecit hoc verè ¹ *dicunt :* ² *si absis uspiam,* ³ *Aut ubi si cesses,* ⁴ *evenire ea satius est.* ⁵ *Quæ in te uxor dicit,* ⁶ *quæ in animo cogitat* ⁷ *Irata, quàm illa, quæ parentes* ⁸ *propitii.* ⁹ *Uxor, si cesses, aut te* ¹⁰ *amare cogitat.* ¹¹ *Aut tete amari, aut potare, aut* ¹² *animo obsequi.* ¹³ *Et tibi benè esse soli, cùm sibi fit male.* ¹⁴ *Ego, quia non rediit* ¹⁵ *filius,* ¹⁶ *quæ cogito !* ¹⁷ *Quibus nunc sollicitor rebus !* ¹⁸ *nè aut ille* ¹⁹ *asperit,* ²⁰ *Aut uspiam ceciderit, aut* ²¹ *perfrigerit* ²² *Aliquid.* ²³ *Vah! quinquam-ne hominem* ²⁴ *in ani-* ²⁵ *mo instituere, aut*

liberis educandis lenitate plus, quàm asperitate, profici. 2 Interrogationem hic vulgo ponunt. Guyetus interrogationis notam delet; vocato enim (inquit) servo Micio, eoque non respondente, concludit servum cum filio abesse, & à cœna non rediisse: ut hic Storax ex iis Servis fuerit, qui obviam ierant, nec dum redierant. 3 Post cœnam. 4 Rediit. 5 Obviam illi processerant, ut deducerent eum domum. Intelligit enim *Adversitores*, qui domino, foris cœnanti, teste Donato, *adversum ibant*, officii & tutelæ gratia. Quorum meminit Plautus in Mostell. Act. 4. 6 Homines. 7 Si quis usquam à domo absens. 8 Si ubi, id est, sicubi, si quando. Anastrophe. 9 Diutius domo absis, *seorsus*. 10 Contingere tibi ea mala melius est. 11 Contrate absentem, vel de te. 12 Zelotypa, rixosa ob cessationem mariti. 13 Mala evenire tibi. 14 Benigni, sc. in animo suo cogitant. Opponuntur *uxor irata* & *parentes propitii*. 15 Aliam. 16 Aut indulgere genio, libidini tuæ servire, & voluptati studere. 17 Et te solum tuis frui voluptatibus, quo tempore malè se domi uxor habet. 18 *Æschinus*. 19 Quas habeo cogitationes malas, quæ veniunt mihi in mentem; 20 Ob quas res nunc vector, angor & sollicitus sum! 21 Sc. *solicitor*. Subjungit enim, quibus rebus sollicitetur. 22 *Æschinus*. 23 Frigus nimium sit passus, propter quod malè habuerit, neque redire potuerit. Sic Hor. *Multa tulit, fræquenter puer, sudavit & alit*. 24 Habeat membrum aliquod fractum, crur vel brachium. 25 Interjectio dolentis & irridentis se. 16 In animo percipere, fingere, proponere. His autem verbis adeptio significatur.

1 Comparare, acquirere, seu in animo disponere. 2 Dilectus. 3 Quam ipse homo, qui instituit, est carus sibi ipsi? 4 Atque Æschinus non est meus filius naturalis, sed fratris Demeæ. Argumetur a minore ad Majus: Cum ego tantopere sollicitus pro filio adoptivo, necesse est majorem existere sollicitudinem pro liberis in veris liberis. 5 Frater Demea est vita & voluntate valde diversa. Adhuc hic est particula intendendi. 6 Hunc modum vivendi in urbe, qui reddit homines clementes; ut, pallida mors. 7 Securitatem seu tranquillitatem. 8 Amavi, elegi. 9 Non ducere uxorem, sive cælibatum. 10 Qui sunt impliciti matrimonio. 11 Frater Demea. 12 E contrario. 13 Securus est, elegit. Hanc morum & studiorum dissimilitudinem certè miratur Cicero, dicens: *Ex in fratribus, qui in Atelpis sunt, quanta in altero duritas, in altero comitas*: Et Hor. 1. 2. Ep. 2. *Cur alter fratrum cessare, &c.* 14 Vixit in agris. 15 Tenaciter, quantum ad servandum. 16 Asperè & acerbè, quantum ad laborandum. 17 Se tractavit, gessit. Sic Plaut. *Habet illum arctè congentes*. 18 Frater Demea. 19 Nati sunt ex eo & uxore, quam duxit, duo filii, Æschinus & Ctesipho. 20 Ex duobus illis filiis. 21 Æschinum. 22 Qui est major natu. 23 Assumpsi mihi in filium. 24 Educavi, nutritivum ex eo tempore, quo adhuc parvulus erat, id est, a meunte ætate, à teneris annis. 25 Æstimavi, tractavi, & dilexi eum, si esset ex me natus. Sic Hecyr. *Nam nunquam scius habui illum, ac ipse me esset natus*. 26 Oblectari in filio est mea summa voluptas. 27 Æschinum. 28 Similiter. 29 Vicissim me diligit tamquam patrem suum. 30 Laboro vehementer. 31 Tribuo ei pecuniam in sumptus. 32 Multa delicta. Q. d. Connoivo ad quædam vitia, quæ tolerari possunt. 33 Non opus est mihi, non exigit necessitas. 34 Pro patria potestatem secundum auctoritatem meam in eum. 35 Ordo est: *Postremo*, id est, denique, *confusus filium*, scilicet Æschinum, *ne*, id est, ut non, *etiam ea*, scilicet peccata, facta, *quæ adolescentia fert*, id est, juvenilis ætas adferre adolescentibus, quibus obnoxia est adolescentia, *quæ, sc. facta adolescentia, alii, sc. adolescentes, faciunt clanculum patres*, id est, clanculum patribus, patribus nescientibus.

*Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea nè me celet, consuefeci filium :*

¹ *Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tantò magis audebit ² ceteros.*

³ *Pudore, & liberalitate liberos*

⁴ *Retinere, ⁵ satius esse ⁶ credo, quàm ⁷ metu.*

⁸ *Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.*

⁹ *Venit ad me sæpe clamans, ¹⁰ quid agis, Micio?*

Cur n perdis ¹² adolescentem ¹³ nobis? cur amat? ³⁶

Cur potat? cur tu ¹⁴ his rebus ¹⁵ sumptum suggeris?

¹⁶ *Vestitu nimium ¹⁷ indulges : nimium ineptus es.*

¹⁸ *Nimium ¹⁹ ipse est ²⁰ durus, ²¹ præter æquum-*

que & bonum :

Et ²² errat longè ²³ meâ quidem sententiâ : ⁴⁰

Qui imperium credat ²⁴ gravius esse aut ²⁵ stabi-

lius,

²⁶ *Vi quod ²⁷ fit, quàm illud, quod ²⁸ amicitia*

²⁹ adjungitur.

³⁰ *Mea sic est ratio, ³¹ & sic animum induco meum :*

³² *Malo coactus qui ³³ suum officium facit,*

³⁴ *Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet : ⁴⁵*

vel duritia, quæ ex odio profisciscuntur. 8 Hi modi retinendi liberos non congruunt fratri mecum, id est, in hoc dissentimus, non consentimus. Nam hoc convenit mihi tecum dicitur, id est, de hoc non est inter nos controversia. 9 Frater Demea. 10 Mimefis sive Propopœia, quam multis laudat Cic. l. i. de Inventione, 11 Corruptis pessima institutione? 12 Æschinum. 13 In nostrum utriusque damnum. 14 Sc. faciendū. 15 Pecuniam subministras, suppeditas? 16 Vestitui filii. Virg. l. Æn. *Pavos metu Cyberæ*, id est, metui. Idem: *Venatu invigilant pueri*, id est, venatui. Antiprosis. 17 Insuperis, id est, tu nimium das operam, ut filius nitide vestiatur. 18 Nunc Micio de fratre suo suam adhibet sententiam. 19 Frater meus Demea. 20 Austerus. 21 Ultra quàm æquitas, quæ de juris rigore multa remittit, & bonitas sive justitia requirit. 22 Fallitur Demea. Duodecim istis versibus magnifica *πῦρ* continetur de im-
perio patrio, seu disciplina patria: quo tanquam specioso colore Micio nimiam suam indulgentiam & lenitatem obducit: magno atrox & sapientiæ prætextu *γυμνασίων*. 23 Meo certè judicio, 24 Majoris auctoritatis, quantum ad vim. 25 Firmius, durabilius, quantum ad tempus. 26 Violentia, metu. 27 Efficitur, exercetur. 28 Amore, benevolentia. 29 Acquiritur, copulatur. 30 Meus modus ac sententia est talis. 31 It sic mihi persuadeo. 32 Metu aut violentia. 33 Facit id quod debet, *τὸ καὶ δύναν ἐργῶν*. 34 Vi-
tat peccare tam diu, quamdiu putat id, quod facit, quod scietur.
Nam oderunt peccare mali formidine *παῖνα*.

1 Argu-
mentum à
Minore ad
Majus.

31 2 Sc. boni-
tas fallere.

3 Vere-
cundia &
bonitate
sive leni-
tate, quæ
virtutes

liberorum
hominum
esse solent,
id est, in-
genue e-
ducatione.

4 In offi-
cio conti-
nere ac
reprimere
à vitiis.

5 Melius.
6 Existi-
mo.

7 Timore,
id est, ver-
beribus,

¹ Si co- ¹ Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.
 actus malo ² Quem beneficio adjungas, ille ³ ex animo ⁴ facit :
 eredit id, ⁵ Studet par referre, ⁶ praesens absensque idem erit.
 quod fa- ⁷ Hoc ⁷ patrium est, potius consuefacere filium,
 cturus est, ⁸ Suâ sponte rectè facere, quàm ⁹ alieno metu. 30
 futurum ¹⁰ Hoc pater, ac dominus interest : ¹¹ hoc qui nequit,
 esse secre- ¹² Fateatur se nescire ¹³ imperare liberis.
 tum & oc- ¹⁴ Sed est-ne hic ¹⁴ ipse, de quo ¹⁵ agebam ? & cer-
 cultum, ¹⁶ tè is est,
 iterum ad ¹⁷ Nescio ¹⁶ quid tristem video : credo jam, ut solet,
 naturam ¹⁷ furgabit. Salvum te advenire, Demea, 55
 suam de- ¹⁸ Gaudemus.
 pravatam
 seu perdi-
 tos mores
 suos re-
 greditur.

Nam naturam expellas furca, tamen usque resurret. 2 Ille homo vel
 juvenis, quem devincias & obliges tibi aliquo merito. 3 Ex voluntate,
 sua sponte, non fecte. 4 Officium. 5 Conatur respondere be-
 neficiis acceptis. 6 In praesentia & absentia sui custodis seu moni-
 toris non mutabitur, sed semper perget in officio, beneficio & ho-
 nestate allectus. 7 Officium patris est, decet patrem. 8 Ex ani-
 mo. 9 Alterius, nempe monitoris, aut custodis, aut patris. 10 In
 hoc, id est, in hac re, scilicet vel cogendo metu subditos ; & sic est
 dominus, quia cogit servos : vel beneficiis adjungendo ; & sic est
 pater, qui fungitur officio patris, differt Hellenismus est : τῆς τοῦ
 πατρὸς οὐκ ἀεὶ τοῦ πατρὸς διαφέρει. Noster Eun. Stulto intelligitur
 quid interest ! 11 Qui hoc non potest facere, nempe adjungere be-
 neficiis suis & allicere ad bene vivendum. 12 Fateri debet. 13 Li-
 beros regere, & illis praesse. 14 Ipse Demea. 15 Loquebar :
 16 Propter quid. 17 Rixabitur. Sic Andr. Cum Davo egomet videt
 jurgantem ancillam. 18 Hic Scena incipit cum colloquio Demeae
 & Micionis.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

¹ Haec ¹ Hem ! ² opportunè : te ipsum quaeritis
 particula ³ MI. ³ Quid tristis es ? DE. ⁴ rogas me
 ostendit ⁵ ubi nobis ⁵ Aeschinus
 affectum
 querentis.

Demea, homo durus & asper, graviter cum Micione expostulat
 Aeschini absentis petulantia, cupiditatibus & injuriis : excusat eu-
 dem Micio, plus nimis indulgens pater. 2 Tempestivè, sc. adven-
 3 Propter quid, cur. 4 Ordo est : Rogas me, quid ego tristis sim : ubi
 nobis Aeschinus sit ? 5 Quem tu conservare debebas, & scire u-
 versari sit solitus. Nempe hunc sibi velut suae tristitiae autorem
 in conspectum dari gestit, in ipsum potius, quàm in Micionem, ev-
 miturus iram, quam adveniens collegerat, aliis atque aliis narra-
 bus quae designarat.

Siet, quid tristis ego sim? MI. dixi¹ hoc fore? ¹ Hoc futurum esse, ut sc. frater jurgaret? Dixerrat enim:

Quid² fecit? DE.³ quid ille fecerit? ⁴ quem neque pudet

Quidquam: nec metuit quenquam: ⁵ neque legem putat

Tenere se ullam: nam illa, quæ ⁶ antehac facta sunt, ut solet,

Omitto: ⁷ modò quid designavit? MI. quid-nam jurgabit.

id est? Et hoc dicit ad spectatores: deinde convertit se ad fratrem.

DE. ⁸ Fores effregit: atque ⁹ in ædes irruit

Alienas: ipsum ¹⁰ dominum atque omnem ¹¹ familiam

¹² Multavit usque ad mortem: ¹³ eripuit ¹⁴ mulierem,

Quam amabat: clamant omnes ¹⁵ indignissimè

¹⁶ Factum esse. ¹⁷ Huc ¹⁸ adveniendi ¹⁹ quot mihi,

Micio,

Dixere, ²⁰ in ore est omni populo. Denique

Si ²¹ conferendum ²² exemplum est, non ²³ fratrem videt

²⁴ Rei dare operam, ²⁵ ruri esse ²⁶ parcum ac ²⁷ sobrium?

mum facientis corruptum ostendit, atque à pudore (qui homines regit, & ne obliviscantur honestatis, admonet) à metu eorum, quibus auctoritas est (ut parentibus in filios à reverentia legum quæ civitatis mores continent) alienum atque effrahem. ⁵ Neque putat se ulli legi obnoxium esse, id est, putat sibi omnia licere. ⁶ Ante hoc tempus. ⁷ Quæ nunc committit mala? *Designare* enim, est veluti de integro aliquam turpitudinem committere. *Designo* propriè significat denoto, demonstro. Hinc *designatoris* dicebantur, qui constituendæ funebri pompæ præerant, unicuique incedendi locum, ordinem præteribentes. ⁸ Æschinus ostium lenonis disjecit, dirupit, fregit. ⁹ In domum lenonis Sannionis irrupit, sive per violentiam introivit. ¹⁰ Sc. domus, qui domui præest, possessorem domus, sc. Lenonem. ¹¹ Lenonis, sc. servos vel puellas. ¹² Pessimè tractavit, laceravit, verberavit usque ad confinium mortis: quamvis mors non sit consecuta. Hoc dicit ad exaggerationem. ¹³ Lenoni. ¹⁴ Fidicinam. ¹⁵ Inhonestissime. ¹⁶ Ab Æschino. ¹⁷ Hic *pro* hoc Adverbio positum esse multis placuit: mihi Pronomen esse magis placet. Donatus ambiguum reliquit. ¹⁸ In urbem. ¹⁹ Homines. ²⁰ Nemo est ex civibus, qui nesciat, id est, omnes cives sciunt. Supra in Andr. *Uno ore prædicant.* ²¹ Comparandum. ²² Æschini ad Ctesiphonem: q.d. Æschinum non esse dignum, cum quo frater conferatur: sed longè decipitur Demea, ut ex progressu patebit. ²³ Ctesiphonem. ²⁴ Operi rustico, & rei familiari sustentandæ ac augendæ, non amori, incumbere? ²⁵ Extra civitatem. ²⁶ Non prodigum ac nimbosum, ut Æschinus est, sed moderati victus. ²⁷ Temperantem.

1 *Æschini. Nullum² hujus³ simile factum: hæc cum³ illi, Micio,*
 2 *Est si-* 4 *Dico, tibi dico: tu illum⁷ corrumpi sinis.*
 3 *male facti* 8 *MI. Homine imperito nunquam quidquam⁹ in-*
 4 *fratris sui,* 9 *justius;*
 5 *In illum,* 10 *Qui, nisi quod ipse facit, nihil¹⁰ rectum putat.*
 6 *vel de illo,* DE. 11 *Quorsum istuc? MI. quia¹² tu Demea¹³ hæc*
 7 *sc. Æschino.* 14 *malè judicas.* 20
 8 *Dicta* 15 *Non est flagitium, mihi creda, adolescentulum*
 9 *rolo.* 16 *Scortari, neque¹⁶ potare,¹⁷ non est, neque fores*
 10 *5 In te,* 18 *Effringere: hæc si neque ego, neque tu¹⁹ fecimus,*
 11 *vel de te* 20 *Non sivit²⁰ egestas²¹ facere nos: tu nunc tibi*
 12 *dicta vo-* 22 *Id laudi²² ducis, quod tum fecisti inopia.* 25
 13 *lo. id est,* 23 *Injurium est: nam si²⁴ esset unde id fieret,*
 14 *hæc cum* 25 *Faceremus: & tu²⁵ illum tuum, si esses²⁶ homo,*
 15 *ita loquor* 26 *Sineres nunc²⁷ facere,²⁸ dum per etatem licet,*
 16 *ut ad Æschinum* 29 *Potius quàm, ubi te expectatum ejecisset foras,*
 17 *pertinere* 30 *Alienore etate post faceret tamen.* 30
 18 *illique*
 19 *dici vi-*
 20 *deantur,*
 21 *tu satis*
 22 *intelli-*

gere debes, ad te quoque pertinere tibi que dici. 6 Æschinum, quem adoptasti. 7 Depravari. 8 Inexpertus ac rusticus. 9 Iniquus, & magis injuste judicans. 10 Bene esse factum. 11 In quem finem dicis illa? 12 Qui tibi videris admodum sapiens. 13 Quæ facit Æschinus. 14 Non fecundum aquiratem. 15 Hoc autem Micio non dicit, ut juvenes ad talem licentiam ac peccatum adhortaretur. Expedit enim interdum (nam honestum nunquam est) patres ignoscere delictis filiorum: quod si Menedemus fecisset, nunquam illi filius fuisset profugus. Quod vero Micio non ex animo hoc dixerit, ipse in fine hujus Scenæ confitetur; ubi dicit absente Demea: *Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit,* &c. quo genere etiam utitur apud Plautum Callippo in Pseudolo, 1, 5, 18, &c. Vide Ciceronem pro Cælio. 15 Bibacem esse. 17 Hæc geminata negatio, Atticorum more, vehementius negat. 18 Disrumpere. 19 In juventute. 20 Penuria rei familiaris. Q. d. Non defuit voluntas, sed vetuit necessitas: ideoque nulla laus est. 21 Talia. 22 Æstimas, reputas. 23 Injuste & malè judicas, id est, immerito id tibi laudi ducis, quod coactus fecisti. 24 Fuisse olim, id est, si habuissimus opes, quibus id quod fecit Æschinus, fieri potuisset, fecissemus talia. 25 Alterum filium Ctesiphonem. 26 Humanus, justus, æquus, id est, si esses homo peritus rerum & modi vivendi juveniliter. 27 Quod facit Æschinus. 28 Quamdiu ætas juvenilis patitur, & non tanta reprehensione digna est, id est, dum adhuc est juvenis. 29 Potius quàm tamen filius tuus faceret id, quod nunc facit Æschinus, ætate magis aliena à talibus ineptiis, minus convenienti tempore, id est, cum desinit esse juvenis, quando expulisset te foras odiosum, non amatum à filio propter tuam in eum duritiam, id est, postquam esses per mortem tuam expulsus à damnatione in eum. *Expectati parentes* dicuntur odiosi, quorum mors à filiis quotidie expectatur & exoptatur. 30 Quæ aliam vitam, alios mores postulat.

DE. ¹ Prô Jupiter! tu me homo ² adigis ad infamiam.

Non est flagitium facere hæc adolescentulum? MI. ³ ab!

⁴ Ausculta, nè ⁵ me obtundas de hac re sapius.

Tuum ⁶ filium dedisti ⁷ adoptandum mihi:

Is ⁸ meus est factus: si ⁹ quid peccat, Demea, ³⁵

¹⁰ Mihi peccat: ego ¹¹ illi maximam partem feram.

¹² Obsonat? potat? ¹³ olet unguenta? de ¹⁴ meo.

Amat? dabitur à me argentum, ubi erit ¹⁵ commodum;

¹⁶ Ubi non erit, fortasse ¹⁷ excludetur foras.

¹⁸ Fores effregit? ¹⁹ restituentur: ²⁰ discidit ⁴⁰

Vestem? ²¹ refarciatur. ²² Est, ²³ Diis gratia,

Et unde ²⁴ hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.

Postremò aut ²⁵ desine, aut ²⁶ cedo ²⁷ quemvis ²⁸ arbitrum:

Te ²⁹ plura ³⁰ in hac re peccare ³¹ ostendam. DE. ³² heu mihi!

¹ Tragica exclamatio est reprehendentis Micionem, & in eum ex-candescens.

² Redigis, reducis ad dementionem.

³ Interjectio indignantis & agere ferentis talia verba

⁴ Micio iurgium vult ad disputationem conferre.

⁵ Aures meas, id

est, noli mihi sapius molestus esse & tædiosus de facto Æschini. Metaphora à fabris, qui repetunt aliquid tundendo malleo. ⁶ Æschinum. Duplex erat accusatio, *flagitii & damni*. De flagitio jam disseruit: nunc de damno respondet, argumento ab adoptionis jure petito. ⁷ Assumendum in filium. ⁸ Per adoptionem, id est, omnis in Æschinum potestas, disciplina, regimen ad me transit à te, cum in adoptionem mihi dedisti filium: sicut & damna mea sunt, quatenus damnosus est ille. ⁹ In aliqua re. ¹⁰ Contra me, ad damnum meum & dedecus. ¹¹ Ibi, in ea re, in peccatis filii Æschini, vel pro illo Æschino maximum damnum sustinebo, accipiam: quia nunc in meam traductus est familiam. ¹² Si Æschinus convivia frequenter parat, lautè & opipare vivit. ¹³ Unguentorum odore fragrat. Quod est mollium & lascivorum virorum, in cute curanda laborantium. Erant autem apud veteres adolescentes unguento delibuti, tanquam voluptuarii. ¹⁴ De meis pecuniis est. ¹⁵ Opportunum, sc. dare. ¹⁶ Commodum dare argentum. ¹⁷ Ab avara meretrice, quæ non facile amatorem, à pecunia inopem, admisit. ¹⁸ Diruit Æschinus ostium lenonis? Citat hunc locum Cicero pro Cælio, sub persona mitioris patris. ¹⁹ In pristinum statum restaurabuntur, sc. meis sumptibus. ²⁰ Dirupit, vel dissecuit. ²¹ Illi reparabitur, refuerit. ²² Sc. mihi, id est, ego habeo facultates, pecuniam, qua possum hæc solvere. ²³ Sc. habetur à me. ²⁴ Diruta reparentur. ²⁵ Cessa mecum altercari. ²⁶ Da. ²⁷ Quemcumque volueris. ²⁸ Judicem, qui liti, controversiæ nostræ finem imponat, & pro te aut pro me sententiam ferat. ²⁹ In pluribus, quam me, vel in multis. ³⁰ In instituyendo filio. ³¹ Convincam. ³² Dolentis cum indignatione.

1 Cum sis ¹ Pater esse disce ab ² illis, qui verè ³ sciunt. 45
 calebs. MI. ⁴ Naturà tu ⁵ illi pater es, ⁶ consiliis ego.
 2 Patribus. DE. ⁷ Tu-n⁸ consulis quidquam? MI. ⁸ ah! si ⁹ per-
 3 Sciunt, gis abiero.
 re ipsa DE. ¹⁰ Siccine agis? MI. an ego toties de eadem re au-
 quid sit diam?
 patrem DE. ¹⁰ Curæ ¹¹ est mihi. MI. ¹² mihi curæ est: ve-
 esse. Al. rum, Demea,
 sint, id Curemus æquam uterque partem: ¹² tu alterum, 50
 est, qui ¹³ Ego item ¹⁴ alterum: nam ¹⁵ ambos curare, pro-
 verè pa- pemodum
 tres sunt, ¹⁶ Reposcere illum est, quem ¹⁷ dedisti. DE. ¹⁸ ab
 id est, na- Micio!
 tura, non MI. ¹⁹ Mihi sic ²⁰ videtur. DE. ²⁰ quid is iuc? tibi si
 adopti- issuc placet,
 one. ²¹ Profundat, ²² perdat, pereat, ²³ nihil ad me attinet.
 4 Genera- Jam si ²⁴ verbum unum posthac. MI. rursum, De-
 tionem na- mea, 55
 turali. ²⁵ Irascere? DE. an non ²⁶ credis? ²⁶ repeton' quem
 Q. d. Tu dedi?
 es illi pa- ²⁷ Ægrè est: ²⁸ alienus non sum: ²⁹ si obsto: hem
 ter natu- defino.
 ralis. ³⁰ sum pater
 5 Æschi- illi suasio-
 no. nibus &
 6 Ego adhortati-
 sum pater onibus. Q. d. Tu genuisti illum, ego vero educavi eum, & quæ sunt
 illi suasio- illi facienda, suadeo. Plus autem est, consilii patrem esse, quam natu-
 nibus & ra: quia naturalis pater tantum est causa τὸ φύσει, præcep-
 adhortati- ptor vero τὸ καλῶς φύσει. Vide Juven. Sat. 7. 7 Tu nē
 onibus. Q. d. Tu genuisti illum, ego vero educavi eum, & quæ sunt
 illi facienda, suadeo. Plus autem est, consilii patrem esse, quam natu-
 ra: quia naturalis pater tantum est causa τὸ φύσει, præcep-
 ptor vero τὸ καλῶς φύσει. Vide Juven. Sat. 7. 7 Tu nē
 suades ei aliquid, quod sit illi utile atque honestum? 8 Interjectio
 indignantis. 9 Perseveras expostulare mecum. 10 Q. d. Natura
 illi pater sum, non possum obijcere omnem de moribus ejus & educa-
 tionem curam. 11 Æschinus. 12 Tu Demea cures alterum filium,
 sc. Ctesiphonem. 13 Curem. 14 Æschinum. 15 Ctesiphonem &
 Æschinum. 16 Repetere: cum ex meo filio tuum vis facere, quem
 adoptio ex tuo meum fecit. 17 Mihi in adoptione. 18 Quid dixi-
 ti? Interjectio dolentis. 19 Te velle repositum. 20 Formula est
 ægrè concedentis ut jam aliquoties notatum est. 21 Æschinus prodigi-
 gat, consumat omnia. Metaph. ab aqua, quæ profunditur ex vasi. Pro-
 fundere enim proprie est large & copiose fundere. Permissio Ironica.
 22 Anittat quicquid illi potest contingere. 23 Nihil moror.
 24 Sc. addidero, dixero. Apopsiopepsis est irascentis. 25 Sc. me irasci?
 Q. d. merito irascor. 26 An reposito à te filium meum, quem dedi
 adoptandum? Minime, certe: non tam iniquus sum. 27 Sed mo-
 lestum est mihi eum luxu & scortatione perditum vivere. 28 Quam-
 vis Æschini pater amplius non sim, illo à te adoptato, tamen alienus
 illi non sum, sed adhuc natura pater. 29 Si tamen hanc quoque
 sollicitudinem ferre non poter, concedam tuæ voluntati: verbum
 posthac unum non addam.

¹ Unum vis curem : curo : ² & est Diis gratia ;
³ Cum ita, ut volo, est : ⁴ iste tuus ipse sentiet
 Posterius : nolo in illum ⁵ gravius dicere.

MI. ⁶ Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit :
 tamen

⁷ Nonnihil molesta hæc sunt mihi : sed ostendere,
 Me agrè pati, ⁸ illi nolui : nam ⁹ ita est homo :
¹⁰ Cum placo, advorso sedulo, & deterreo.

Tamen ¹¹ humanè vix ¹² patitur : verum si ¹³ au-
 geam,

Aut etiam ¹⁴ adiutor sim ejus iracundiæ,
 Insaniam professò cum ¹⁵ illo : etsi Æschinus

¹⁶ Nonnullam ¹⁷ in hac re ¹⁸ nobis facit injuriam.

Quam ¹⁹ hic non amavit meretricem, aut ²⁰ cui non
 dedit

Aliquid? Postremo nuper (credo jam ²¹ omnium
 Tadebat) dixit ²² velle uxorem ducere.

Sperabam jam ²³ defervisse adolescentiam :

Gaudebam : ecce autem ²⁴ de integro : ²⁵ nisi quid-
 quid est,

²⁶ Volo scire, atque ²⁷ hominem ²⁸ convenire, si apud
²⁹ forum est.

Demea, non sunt omnino falsa, neque omnia, quæ dicit, vera sunt.
 Hæc secum Micio dicit, abeunte Demea. 7 Hæc, quæ fecit Æschinus,
 aliquantulum mihi displicent. 8 Demea. 9 Talis est, talibus
 moribus, tam morosus est ille frater meus. 10 Cum volo placare e-
 um, non obsequor (quo pacto alius ingenii homines flecti solent)
 sed contradico illi vehementer, & despecto eum ab illa opinione,
 quam concepit de eo, propter quem irascitur. 11 Modeste, patien-
 ter. 12 Se placari frater, vel ea, quæ dixi. 13 Iracundiam ejus.
 14 Assentiar illi in ira ejus, dicamque eum rectè irasci. 15 Fratre
 meo Demea. 16 Aliquam. 17 Quod effregerit fores, &c. 18 Mihi
 & fratri. 19 Æschinus. 20 Meretrici. 21 Meretricum. 22 Sci-
 licet sc. 23 Vehementem & flagrantem amoris vim diminutam. Me-
 taphora. 24 Denuo, ἀρχῆθεν, scilicet amare cepit. 25 Sed
 26 Quomodo sit factum. 27 Æschinum. 28 Alloqui. 29 Vena-
 le, vel causarum.

1 Cres-
 phonem.
 2 Et ha-
 betur Diis
 gratia.
 3 Quoniam
 meus filius
 talis est, ut
 cupio.
 Fallitur
 Demea :
 nam amat
 itidem
 Crespho.
 4 Filius
 adeptivus
 Æschinus
 percipiet
 postea
 malum,
 quod se-
 quetur ex
 nimia tua
 indulgen-
 tia.
 5 Pejor.
 6 Hæc
 mala,
 quæ de
 Æschini-
 no dicit

A C T U S II. S C E N A I.

S A N N I O, Æ S C H I N U S.

1 Omis-
sis senibus de-
scribitur
Æschini

factum,
jurgantis
cum leno-
ne, prop-
ter puel-
lam erep-
tam.

2 O cives.
Supra in
Eun. Chæ-
rea adole-
scens suos
æquales
vocat po-
pulares. In-
fra in

Phor. ser-
vus Lavus
conservum
Getam

SA. ¹ **O**bscuro, ² populares, ferte misero atque
³ innocenti auxilium :

⁴ Subvenite ⁵ inopi. ÆS. ⁶ otiosè jam nunc illico hic
confisse :

⁷ Quid res est ⁸ ? nihil periculi est : nunquam, ⁸ dum
ego adero, ⁹ hic te

Tanget. SA. ¹⁰ ego ¹¹ istam ¹² invitis omnibus.

ÆS. Quamquam est scelestus, ¹³ non committet hodie

unquam iterum ut ¹⁴ vapulet.

SA. Audi, Æschine, nè ¹⁵ ignarum fuisse te ¹⁶ dicas
meorum ¹⁷ morum.

¹⁸ Ego leno sum. ÆS. ¹⁹ scio. SA. at ²⁰ ita, ut us-
quam fuit ²¹ fide quisquam optimâ.

Tu quod te ²² posterius purges, nolle ²³ hanc injuri-
am mihi

Factam esse : ²⁴ hujus non faciam : ²⁵ crede hoc,
ego meum jus persequar :

popularem vocat. Sic & hic Leno suæ fortis aut fortunæ homines for-
didos vocat *populares*. Et apud Salust. *populares* Catilinæ vocantur
conjura ionis socii. Quæ Demea scena præcedente commemoravit Mi-
cioni, hic contingere posterius videntur. Sed omnino videtur Demea,
mox ubi Æschinus fores effregit, & Psaltriam eripuit, id à populo in-
tellexisse, & Micioni retulisse. Interea autem dum colloquuntur, Æ-
schinus, quam eripuit meretricem, deducit ad fratrem Ctesiphonem in
domum Micionis : Psaltriam autem tenet & sequitur in via Leno, & in-
clamat hæc, *Obscuro, populares*, &c. 3 Qui non meruerim vapulare.
4 Succurrite. 5 Mihi destituro omni ope. 6 Secure, amoro omni
metu istic mane, dum puer aperit fores. Næpe hæc dicuntur Psal-
trix sibi adhuc à Lenone metuenti & trepidanti. 7 Cur frequenter
respi- is ? 8 Quamdiu. 9 Leno Sannio. 10 Scilicet *abducam, re-
cipiam*. Apoptosis. 11 Puellam, vel Psaltriam. 12 Nolentibus.
13 Tamen non efficiet, non perheiet. Cic. *Non committam, ut tibi
Aulus videtur*. 14 Verberibus afficiatur. 15 Nesciam. 16 Postea
in judicio. 17 Conditionis, vitæ. 18 Ego sum puellarum venditor,
fateor : nihil autem tibi hoc proderit, quo minus ereptæ mulieris
nomine reus peragi possis : tam mihi jus dicitur, quam alii. 19 Te
esse Lenonem. 20 Talis sum. 21 Præstandi sc. quod vel pollici-
tus, vel minatus fuero. 22 Postea in judicio excusare velis. 23 Va-
pulationis meæ, & ablationis puellæ. 24 Non tanti faciam, nihili
faciam tuam purgationem, *δευτικῶς* nam *τὸ hujus* cum summi digiti
ostensione pronuntiatur. 25 Hoc pro rato & certo habe.

Neque tu verbis ¹ solves unquam, quod ² re mihi ¹ Satisfacies.

Novi ego ³ vestra hæc : ⁴ nollem factum : ⁵ dabitur ¹⁰ hoc nihil facies.

jurandum, esse te
Indignum injuriâ hæc : indignis cum egomet sim ⁶ acceptus modis.

ÆS. ⁷ Abi præ strenuè, ac ⁸ fores ⁹ aperi. SA. cate-
rum ¹⁰ hoc nihil facies.

ÆS. ¹¹ Intro nunc jam. SA. at ¹² enim non ¹³ si-
nam. ÆS. accede ¹⁴ illuc, Parmeno,
Nimium abiisti istoc, ¹⁵ hic ¹⁶ propter hunc assiste,
hem, ¹⁷ sic volo :

Cave nunc jam oculos à meis oculis ¹⁸ quoquam di-
moveas tuos,

Nè mora sit, si ¹⁹ innuerim, quin ²⁰ pugnis conti-
nuò in mala hereat.

SA. ²¹ Istuc volo ergo ipsum experiri. ÆS. ²² hem
serva : ²³ omitte mulierem.

SA. ²⁴ O facinus indignum ! ÆS. ²⁵ geminabit, nisi
caves. SA. ²⁶ hei misero mihi !

tur, adhibita jurisjurandi religione. Exemplum est apud Plaut. Amphit. 3, 2, 50, &c. ubi Alcumena stupri arguta à marito, ac jam divortium parans, non placatur, nisi istiusmodi satisfactione. Hæc sunt verba Alcumenæ: *Nique me perpetiæ probris Falso infimulatam, quin ego illum aut deſeram, Aut ſatisfaciâ mibi, atque adjuret inſuper, Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.* Quod & itatim factum à Jove ſimulatio marito. 5 Jurejurando affirmabo apud Judicem. 6 Tractatus. 7 Præi diligenter, ſine ulla trepidatione puer. Sic Andr. 1, 1. 1 præ, ſequar. Apoſtrophe ad Parmenonem. 8 Aedium patris mei Micionis. 9 Ut ingrediamur cum puella. 10 Nihil proficiſ hoc, fruſtra id conariſ: obſtitit enim Leno, ut mox: *at enim non ſinam*; cum rei ſuæ poſſeſſionem ſibi vindicat, donec plagis coerceatur, ut amplius reſiſtere nequeat. 11 Pſaltrium alloquitur. 12 Certe. 13 Permittam ut cum Parmenone ingrediarur puella. 14 Ad eum locum, ubi leno eſt. 15 ΔΕΙΤΗΝΤΕ. 16 Juxta lenonem. 17 Ut juxta lenonem ſies. 18 Ne in aliquem locum vertaſ. 19 Dederim tibi nutu ſignum. 20 Manus compreſſa in os ſive in genam lenoniſ impingitur. *Mala* enim eſt illa pars faciei prope oculos, quæ more *mali*, id eſt, pomi eſt rotunda. 21 Volo de Parmenone facere periculum, an pugniſ me caſſurus ſit. 22 Iſtum tibi à Parmenone colaphum: ita inſultantiſ erit vapulanti lenoni. Nam Parmeno acceptam ab Æſchino puellam abducere conabatur. Leno verò ſequens, retrahere nitebatur. Alii Parmenoni dictum malunt, & tum ſerva pro *theſ*, id eſt, obſervam, quid nutu ſignificetur, accipiendum, & innuentiſ erit, ut pugnum tingerat. 23 Dimitte. 24 Quod ita ſum verberaſ ab illo ſervo. 25 Parmeno conduplicabit verbera ſive plagam, id eſt, iterabit, aliam impinget, 26 Interjeſtio dolentiſ. Cum geminaſſet Parmeno, exclamat leno.

1 Non dederam, tibi signum, Parmeno, 2 I nunc jam. SA. 3 I nunc jam. SA. 4 quid hoc rei est? 5 regnum-ne, 6 Urgeminares plagas. 7 Ut verberes eum non iustus potius, quam iustus non verberes. 8 Tu jam, O leno, acceptis verberibus, quod scilicet quarebas, abi cum puella. 9 Quid hoc sibi vult?

ÆS. 1 Non innueram: verum 2 in istam partem potius peccato tamen: 20
 3 I nunc jam. SA. 4 quid hoc rei est? 5 regnum-ne, Æschine, hic tu possides?
 ÆS. 6 Si possiderem, 7 ornatius esses ex tuis virtutibus.
 SA. Quid tibi rei mecum est? ÆS. 8 nihil. SA. quid? noslin' 9 qui sim? ÆS. 10 non desidero.
 SA. 11 Tetigin' 12 tui quidquam? ÆS. si 12 attigisses, 13 ferres infortunium.
 SA. Qui tibi 14 magis licet 15 meam habere, pro 16 qua ego argentum dedi? 25
 Responde. ÆS. ante 17 ædes non fecisse erit 18 melius hic 19 convitium:
 Nam si 20 molestus pergis esse, jam 21 intro abripiere, atque ibi
 Usque ad necem 22 operiere loris. SA. 23 loris liber? ÆS. 24 sic erit.

5 Utrum sic dominaris & exerces tyrannidem Athenis, civitate liberatam semper adversus tyrannos afferente, atque ubi Democratica administratio? 6 Hic regnum, 7 Haberes præmia vitii & scelestis tuis digna. Ironice hæc dicuntur, & xat' ἀντίπαρτον.
 8. Nihil tecum rei est. 9 Qualis. 10 Nosse qualis sis. Catul. Ep. 94. Nil nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere, Nos scire utrum sis albus an ater homo. Adde Ph. 2, 3, 85. 11 Ex tuo corpore. Magna enim differentia est, si quis dicat, tetigi aliquid tuum, & tetigi aliquid tui: nam prius significat me tetigisse aliquid, quod tuum erat, ut librum, vestimentum, vel aliud quippiam: sed tetigi aliquid tui, significat me tetigisse aliquid ex membris corporis tui. 12 Leniter tetigisses; quod multo minus est, quam tetigisses. 13 Patereris infelicem successum, id est, pessimè tecum ageretur, miserrimè te tractarem. 14 Quam mihi quicquam tui tangere. 15 Puellam. 16 Puella. 17 Meas. 18 Honestius, vel magis ex re tua. Habent hæc verba speciem suadentis, cum interim graves minas denuntient, quas mox clarius exprimit Æschinus. 19 Vociferationem vel maledictum facere, id est, convitiari. 20 Vociferationibus, convitiis. 21 In interiorè domum ab hoc loco rapieris. 22 Totus obrueris lororum notis, vibicibus ex lororum percussione; vel scuticis sive funiculis ex corio factis caderis, flagellaberis, quibus cadebantur servi, ut conditionis reminiscerentur. Ut enim magistratus virgis innoxios utebantur; ita domini in servos loris. Lorum propriè corrigia est ex corio. Lora etiam habenas vocamus & retinacula jumentorum. 23 Minitaris quod ego non servilis conditionis operiar, id est, cædar loris? Loris quippe cædere sive flagellare liberum hominem Athenis non licebat: servorum id supplicium fuit. 24 Operiere loris.

SA. O hominem ¹ impurum! ² hiccine libertatem ¹ Im-
aiunt equam esse omnibus?

ÆS. Si satis jam ³ debacchatus es, leno, audi si vis
nunc jam.

SA. Egon' debacchatus sum autem, an tu in me?

ÆS. ⁴ mitte ⁵ ista, atque ⁶ ad rem redi.

SA. ⁷ Quam rem? quò redeam? ÆS. jam-ne me vis
dicere, quod at te attinet?

SA. ⁸ Cupio, ⁹ æquì modò aliquid. ÆS. ¹⁰ vah!
¹¹ leno ¹² iniqua me non vult loqui.

SA. Leno sum, fateor, perniciēs ¹³ communis ado-
lescentium,

¹⁴ Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est ¹⁵ orta
injuria.

ÆS. Nam herclè etiam ¹⁶ hoc restat. SA. ¹⁷ illuc
queso redi, quò cœpisti, Æschine.

ÆS. ¹⁸ Minis viginti tu ¹⁹ illam emisisti, ²⁰ quæ res
tibi vertat malè:

Argenti ²¹ tantum. ²² dabitur. SA. ²³ quid si ego
illam nolo vendere,

Coges me? ÆS. minimè. SA. namque ²⁴ id metui.

ÆS. ²⁵ neque vendundam censeo,

C. Rabirio, legem Porciam, quæ exemplo juris Attici virgis cadi
civem Romanum vetabat, libertatis favore commendat. 3 Insani-
visti. 4 Omitte. 5 Quæ antea sunt facta. 6 Ad negotium, de quo
agiter inter nos, de puella scilicet, quam abstuli tibi. 7 Scilicet o-
mittam? 8 Te aliquid dicere. 9 Dummodo proponas, dicas ali-
quid, quod sit justum ac honestum. 10 Intersectio irridentis. 11 Pu-
ellarum venditor. 12 Injusta, inhonesta, Q.d. Mirum est, lenonem
patrocinari justitiæ. Et sic religionem lenoni joculariter exprobrat.
13 Publica. 14 Violans fidem. 15 Nata. 16 Intrulisse mihi inju-
riam reliquum est, id est, unus ego furx adhuc, cui tu injuriam non
feceris. 17 Ad illud negotium, propositum redi planè, ad quod re-
dire cœpisti, cum dixisti: mitte ista, atque ad rem redi. 18 Ducentis
coronatis Gallicis. 19 Puellam, quam rapui. 20 Quæ datio argen-
ti in tuam cedat seu convertatur perniciem. Imprecatio est Æschini,
in malum emptorem. 21 Quanti scilicet emptæ est, id est, viginti mi-
næ. 22 Tibi. 23 Scilicet facies? vel dicis? 24 Ne me cogeres
vendere. Ironia. 25 Q.d. Tu dicis, Sannio, cogi te non posse, ut
mihi vendas mulierem: rectè: non cogam te: imò ostendam, nec fas
tibi esse, vel mihi vel cuiquam mortalium eam vendere: libera est e-
nim, quam tu hæcenus ut servam, ut venaliter detinuisi: eo nomine
te in jus vocabo, assertaque in libertatem muliere, ut sine omni pretio
eam dimittere cogaris, efficiam.

1 Non servilis conditionis.

2 Ordo est:

3 Nam ego

4 aſſero, id

est, vindico,

reſtituo illam

ſervitutem

tua in libertatem

(unde

Vindices

libertatis

Aſſertores

dicebantur)

manu ſc. mea

injecta

(nam Aſſertores

ſeu Vindices liber-

tatis manu

capiebant,

quem aſſe-

rebant in

libertatem)

liberam eam eſſe aſſeverans,

cauſa liberali,

id eſt, judicio

ſeu lite, quæ contineat actionem libertatis.

3 Cogita tecum.

4 Quod obtuli, ſc. viginti minas.

5 Tuam actionem defendere, ſc. tuum jus in hac cauſa liberali, quam in te intendam.

Per ſimilitudinem enim cauſa dicitur omnis actio, quam in Senatu, ſive in foro, & apud judices, populum-ve habemus. Cic. ad Attic. Meditare apud Brutum cauſam meam.

6 Mente voluta hoc, an velis argentum accipere, an cauſam meditari tuam.

7 Donec.

8 Exclamatio eſt iracentis, & quaſi Jovis auxilium invocantis.

9 Illos homines inſanire.

10 Poſt acceptam injuriam.

11 Aſchinus de domo mea per vim me extraxit.

12 Me nolente puellam meam violenter eripuit.

13 Plus quam quingentas, id eſt, multas alapas compreſſa manu incuſſit, inſiſxit.

14 Quæ in me exercuit.

15 Proeodem pretio, quo empta eſt, ſc. viginti minis.

16 Tradi. Paragoge.

17 Conceſſio Ironica. Quanquam nihil tale merituſeſt Aſchinus, tamen quia jus meum perſequi mihi non licet, dividuum faciam potius, quam in periculum veniam, ſervem-ne an perdam totum.

18 Quod pro eadedi.

19 Quæ ſequuntur.

20 Divino, ſuſpicio.

21 Ubi pactio interceſſerit pretii, jam ereptionis actio ſublata erit, & ſolutio expeſtanda.

22 Venum dare puellam.

23 Protanto pretio, ſc. viginti minis.

24 Capiet, adhibebit Aſchinus.

25 Quantum ad argentum reddendum ſpectat, erit ſomnium, id eſt, nihil accipiam: quemadmodum cum aliquis ſomniat ſe accepiſſe pecuniam: tandem cum expergiſcitur, nihil invenit in manibus ſuis.

26 Statim revertere, dicit mihi, quærenti pecuniam, cras revertere: & ita procrastinabit de die in diem.

Quæ¹ libera eſt: ² nam ego illam liberali aſſero cauſa manu: 49

Nunc ³ vide utrum vis, ⁴ argentum accipere, an cauſam meditari tuam.

Delibera hoc, ⁷ dum ego redeo, leno. SA.⁸ prò ſupreme Jupiter!

Minimè ⁹ miror, qui inſanire occipiunt ¹⁰ ex injuria.

Domo me eripuit, verberavit: ¹² me invito abduxit meam:

Homini miſero ¹³ plus quingentos colaphos inſegit mihi. 45

Ob malefacta hæc ¹⁵ tantidem emptam poſtulat ſibi ¹⁶ tradier.

Verùm enim, quando ¹⁷ benè promeruit, fiat: ſuum jus poſtulat.

Age jam cupio, ſi modò ¹⁸ argentum reddat: ſed ego hæc ²⁰ hariolor:

Ubi me dixerò ²² dare: ²³ tanti, teſtes ²⁴ faciet illico, vendidiſſe me, ²⁵ de argento ſomnium: ²⁶ mox, cras redi: 50

¹ Id quoque possum ² ferre, ³ si modò ⁴ reddat: ¹ Hanc moram, scilicet
⁵ quanquam injurium est. ² Tolerare.
 Verum cogito id, ⁶ quod res est: quando ⁷ eum que-
 sum occeperis, ³ Accipiunda & mussitanda injuria adolescentium
 est. ³ Dummodo.
 Sed nemo ⁹ dabit: frustra egomet mecum ¹⁰ has
 rationes ¹¹ puto. ⁴ Pecuniam debita.

⁵ Quamvis differre solutionem, vel adigi ut vendas, quod nolis, sit
 inferre injuriam. ⁶ Quod verum est. ⁷ Quærere lucrum in ven-
 dendis puellis. ⁸ Toleranda & dissimulanda sive tacenda, *Mussitare*
 enim propriè significat dissimulandi causa tacere: dictum à *mutō*.
⁹ Argentum. ¹⁰ Quibus judico perferendam esse injuriam illatam.
¹¹ Perpendo, computo.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, SANNIO.

SY. ¹ **T** Ace, egomet ² conveniam jam ³ ipsum: ¹ Syrus
⁴ cupide accipiat faxo, ⁵ atque ² egrediens
 etiam ³ intro lo-
 Bene ⁶ dicat secum esse actum. ⁷ Quid istuc, Sannio, ⁴ quitur ad
 est, quòd te audio ⁵ Æschinu-
 Cum hero nescio ⁸ quid concertasse? SA. ⁹ nunquam ⁶ num, qui
 vidi ¹⁰ iniquius ⁷ jusserrat
 Concertationem ¹¹ comparatam, quàm ¹² hæc hodie ⁸ eum ad
 inter ¹³ nos fuit: ⁹ Sannio-
 Ego vapulando, ¹⁴ ille verberando, ¹⁵ usque ambo ¹⁰ nem exi-
 defessi sumus. ¹¹ re, ipsiq;
¹² accipe- ¹³ ret, quod
¹⁴ oblatum

erat. ² Alloquar. ³ Lenonem Sannionem. ⁴ Statim faciam, ut ac-
 cipiat pecuniam libenter. ⁵ Scilicet dicat. ⁶ Ut gratias quoque a-
 gat pro ea re, quod non prorsus periclitetur de summa rei. ⁷ Dissi-
 mulat se scire, quod probè novit, ne subornatus esse videatur. ⁸ Prop-
 ter quam causam eum Æschino contendisse, & quidem usque eo, ut ad
 manus sit perventum. ⁹ In omni vita mea. Sannio queritur de inju-
 ria sibi facta ab Æschino, & Syri consiliis eluditur; qui eum callidè
 impellit, ut accipiat pretium pro erepta virgine. ¹⁰ Contentionem
 magis imparem, magis inæqualem. ¹¹ Inter duos constitutam. con-
 citatam. ¹² Concertatio. ¹³ Me & Æschinum. ¹⁴ Æschinus.
¹⁵ Multum, valde.

1 Sc. fuit, SY. 1 *Tua culpa.* SA. *quid agerem?* SY. 2 *adolescēti*
 quæ effe-
 cit ut ita
 vapulares: SA. *Qui potui* 3 *melius?* *qui hodie* 4 *usque os præ-*
ui. id fa-
 ctum est
 tua culpa,
 id est, per
 tuam cul-
 pam in
 ablativo.
 2 *Æschino*
 morem
 gerere seu
 obtempe-
 rare te
 oportuit.
 3 *Morem*
 gerere a-
 dolescenti.
 4 *Affidue*
 faciem
 percuti-
 endam
 obtuli.
 5 *Hic corripientis est Adverbium.* 6 *Velim dicere?* 7 *In tempore,*
 ubi opportunitas postulat. Q. d. Interdum commodum est pecuniam neg-
 ligere, sed non semper ut in hac parte. Sic Heaut. 4, 4. *Obscurato in*
loso. Nam quæ *in loso* sunt aut sunt, convenienter temporis loco-ve &
 opportune fieri dicuntur. 8 Interjectio ridentis. 9 *Deceffisses,* id est,
 si paululum tuum jus prætermiffisses capiendo pecuniam ab adolescente,
 & illi morem gerendo. 10 *Æschino* morem geffisses, illius mores tole-
 raffes, id est, animo ejus & voluntati obsecutus fuiffes. 11 *Quod non*
istud argentum, quod sc. potuiffes habere, adferret tibi fœnus, id est, lu-
 crum? Nam aliquid dicitur *fœneratum*, quod cum fœnore, id est, lucro
 redditum est & multiplicatum. Interdum tamen *fœnerare* Activum, &
fœnerari Deponens, est pecuniam, five aliam rem fœnori five ad usuram
 dare, id est, quæ ab accipiente cum lucro reddatur & multiplicetur. A-
 liquando *fœnerare* est accipere ad usuram: ut, *Ego a Joanne fœneravi*
pecunias, id est, ad usuram accepi. 12 *Expectationem futuri boni,* id est,
 lucri futuri ab *Æschino*. 13 *Negligendo,* sc. pecuniam, quam habere
 præsentem possem. *Speræ pretio amire* proverbialiter ergo dicitur pro eo
 quod est, certum & præfens detrimentum facere spe incerti lucri.
 14 *Ditesces,* accumulabis divitias, augebis rem familiarem, facies lu-
 crum. 15 *Discede a tua professione* fordida, quam nescis exercere: *ui,*
 abi in malam crucem, in malam rem. 16 *Astutia & illecebris fallere.*
 Similitudo petita est ab iis, qui præfixo ari cibo pisces alliciunt. Unde
 Plato *τῶν ἰσθμῶν δὲ λειπόμενοι*, id est, *voluptatibus malorum etiam*
dixit, quod ea videlicet homines capiantur, ut ham piscis. 17 *Quod di-*
cis, sc. concedere de jure suo, & differre solutionem. 18 *Aptius ad in-*
escandum homines, quam sc. futura lucra sperare ex illa inescatione in-
 certa & vaga. 19 *Ab aliquo accipere pecuniam.* 20 *Sine dilatione,*
 in tempore præfenti. Ita *Lanæ* quædam apud Plaut. in *Asin.* adole-
 scentis montes aureos pollicenti inquit, *Semper oculata nostra sunt im-*
nua: credunt quod vident.

SY.¹ Age, novi tuum² animum,³ quasi⁴ quid-
 quam tibi sint viginti minæ,
⁵ Dum⁶ huic⁷ obsequare: præterea autem te⁸ at-
 unt proficisci⁹ Cyprum. SA.¹⁰ hem!
 SY.¹¹ Coemisse, hinc quæ illuc veheres, multa: ¹² na-
 vem conductam: hoc scio.
 Animus¹³ tibi pendet: ¹⁴ ubi illinc, spero, redie-
 ris, tamen ¹⁵ hoc ages.
 SA.¹⁶ Nusquam pedem. Perii hercle! ¹⁷ hac illi
 spe hoc inceperunt. SY.¹⁸ timet:
¹⁹ Injeci scrupulum homini. SA.²⁰ ô scelera! illud
 vide,
²¹ Ut in ipso ²² articulo ²³ oppressit! ²⁴ empta
²⁵ mulieres
 Complures, & item hinc ²⁶ alia, quæ porto Cy-
 prum.
 Ni ²⁷ eò ad ²⁸ mercatum venio, ²⁹ damnum maxi-
 mum est.

1 Adver-
 bium hor-
 tandi: nam
 hortatur
 lenonem,
 ut atten-
 dat ad
 verba sua.
 2 Sc. H-
 erodem,
 quod con-
 temnas
 argentum
 pro puella
 arrepta.
 3 Quasi tu
 viginti mi-
 nas alicui-
 us facias.
 Dicit enim
 eum viginti
 minas non
 magni fac-
 ere, nec
 eas ullo

apud eum loco & numero esse. 4 In aliquo pretio, in aliqua æsti-
 matione. 5 Dummodo. 6 Æschino. 7 Morem geras. 8 Homi-
 nes, sc. id est, rumor est. 9 In Cyprum, insulam Veneri consecratam:
 unde Venus dicta est *Cypria*. Sic apud Cornelium Nepotem legitur *pro-*
ficisci Ægyptum, id est, in Ægyptum. 10 Hic est novo & inspera-
 to aliquo dicto percussus. Q. d. Quid dicit! 11 Aiunt te emisse multa
 mercimonia, quæ abducere sex Athenis in Cyprum. 12 Qua tua sis ve-
 cturus. 13 Suspensus est, in æquilibrio est, id est, dubitas apud te ut-
 rum hic maneat, an illuc, sc. in Cyprum, proficiscaris. A libra Me-
 taphora est, quæ neutram in partem vergit. 14 Post reditum tuum &
 Cypro quanquam longinquum & tardum. 15 In hac lite persequenda
 occupaberis, id est, exiges debitum seu pecuniam ab Æschino: nam *hoc*
agere dicimus eum, qui instat negotio suo. 16 Sc. *moveo, profuro*.
 17 Quia speraverunt me profecturum Cyprum adolescentes, ideo
 hoc moliti sunt, hoc consilium inierunt à meripendi puellam meam.
 Sic infra *Hoc sine illo dignum est? hoc sine* incipere *Æschinum?* 18 San-
 mo Leno meruit. Hoc Syrus secum dicit. 19 Inculi molestiam & solli-
 citudinem lenoni. *Scrupuli* sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum
 insiliunt in calceos hominis, ac pedem torquent. Inde *injicere scrupu-*
lum dicitur, qui sollicitudinem injicit animo cuiuspiam: & *scrupu-*
lum eximit, qui sollicitudinem eximit. 20 O scelestos homines!
 21 Quomodo. 22 Temporis puncto, momento quo mihi ad merca-
 tum eundum erat, id est, quàm tempestive. Cic. *Ut cum suis conditionibus*
in ipso articulo temporis astringeret. Ab articulis membrorum, id est, jun-
 cturis, qui commodè ad varios vitæ usus flectuntur, Metaphora est.
 23 Obruit, præoccupavit Æschinus! 24 A me. 25 Meretrices.
 26 Multa præter mulieres. 27 Cyprum. 28 Nundinas. *Mercatus* sig-
 nificat & locum mercaturæ exercendæ destinatum, & tempus, quo ho-
 mines in aliqua loca confluunt ad negotiandum sive mercaturam exer-
 cendam. 29 Ex illis rebus emptis.

¹ Nego- Nunc si ² hoc omitto, ubi ² illinc rediero, ³ actum
 rium cum agam.
 Æschino, ⁴ Nihil est, ⁵ refrixerit res : ⁶ nunc ⁷ demum
 sc. exige- ⁸ venis ? 25
 re argen- ⁹ Cur passus ? ¹⁰ ubi eras ? ¹¹ ut sit satius perdere,
 tum ab Æschino. Quam aut hic manere tam diu, aus ¹² tum ¹³ per-
 2 Ex Cy- pro. sequi.
 pro. ³ Nihil SY. ¹⁴ Jam ne enumerasti id, quod ad te rediturum
 efficiam, frustra cō- putes ?
 frusta cō- SA. Hoccine ¹⁵ illo dignum est ? hoccine incipere
 tendam. Sumptum Æschinum ?
 a judiciis, ¹⁶ Per oppressionem ut ¹⁷ hanc mihi eripere ¹⁸ postulet ?
 ubi non li- ¹⁹ Labascit : ²⁰ unum hoc habeo : vide si satis
 cet causam iterum placet, 31
 agere, de ²¹ Potius, quam ²² venias in periculum, Sannio,
 qua jam sit pro ²³ Servess-ne, an perdas ²⁴ totum, ²⁵ dividuum face.
 nuntiātum ²⁶ Minus decem corradet alicundē. SA. ²⁷ hei mihi !
 4 De ar- ²⁸ Etiam ²⁹ de sorte nunc venio in ³⁰ dubium miser. 35
 gento. ³¹ Totum ³² Pudet nihil : omnes dentes ³³ labefecit mihi,
 hoc nego- ³⁴ tium de
 tium de
 hæc oppressione jam desierit esse recens, jam deferbuerit, jam non e-
 rit nova, sed obsoleta & rejecta. 6 Sc. *dicitur mihi à iudiciis*. Est
 autem Mimesis forensium. 7 Tandem, post tantum temporis. 8 Ad
 agendum de re sopita ? 9 Cur passus es tam diu deberi tibi ? Cur
 maturius debitum non reposcebas ? 10 Cum sc. tempus esset agendi.
 11 Ita ut melius sit ex animo delere spem huiusce pecuniæ unquam
 adipiscendæ. 12 Cum rediero. 13 Jus meum. 14 Donati commen-
 tarius reverà hic nugashaber. Reliquerat Syrus, veluti per dissimu-
 lationem, Sannioni spatium deliberandi : postquam is negaverat se
 peregrè iturum : nam hoc erat ulcus, quod Syrus callidè tangere, leno
 callidè contegere cœperat : nunc, post interpositam moram, Syrus, jam-
 ne computasti & rationem satis subduxisti, quid sit, id est, quantum
 sit, quod ad te redibit, sive, quantum lucri sis factururus, Cyprum mer-
 catum negotio Æschini aut hoc illi præferendo. Hac enim dubita-
 tione animum lenonis diversè trahere volebat. Sequentia clarè id o-
 stendunt : quando Sannio simulat. Cyprum iter se posthabiturum.
 15 Æschinum decet ? 16 Per vim. 17 Puellam. 18 Velit ? 19 A-
 nimus ejus cadit Metaphora ab arbore, quæ succisa multis ictibus tan-
 dem ruinam minatur. Hoc dicit Syrus apud se : sequentia clarè ad
 Sannionem. 20 Quod tibi queat promitti, aut cuius spem tibi facere
 ausim, Æschinum daturum esse (si statim sc. & antequam in Cyprum
 proficiscaris, argentum postulat accipere) decem minas. 21 De sum-
 ma pecuniæ. 22 Puellam & pretium. 23 Fac divisionem, id est, divide
 illas viginti minas per medium : & declinat *hoc dividuum*, vi. 24 Æ-
 schinus comparabit, abstrahet ab aliquo centum coronatos, qui sunt pro
 parte media. 25 Dolentis. 26 Quantum ad summam principalem, qua
 empta est puella, scilicet viginti minarum. 27 Periculum 28 Æ-
 schinum. 29 Labare, id est, ruere fecit ac decidere, & fregit mihi,
 ἔκρησεν.

Præterea¹ colaphis tuber est totum caput :

Etiam insuper² defraudet ?³ nusquam ab eo. SY. ut lubet.

Nunquid⁴ vis, ⁵ quin abeam ? SA. imò hercle hoc quæso, Syre,

6 Ut ut hæc sunt ⁷ facta, ⁸ potius, quàm ⁹ lites sequar,

10 Meum mihi reddat, saltem quanti empta est, Syre,

Scio te non usum antehac amicitia meâ :

11 Memorem me dices esse, 12 gratum. SY. 13 sedulo.

Faciam : sed Ctesiphonem video : letus est

14 De amica. SA. 15 quid, quod te oro ? SY. 16 paulisper mane.

quem locum ad mercatum, sed agam adversus Æschinum. 4 Aliquid mihi dicere ? 5 Antequam. 6 Qualicumque modo, utcumque. 7 Inter me & Æschinum. 8 Stultitia est, cui bene esse licet, cum præverti litibus. Plaut. 9 Litigem & agam in Æschinum. 10 Sortem, quam supra recusavit. 11. Recordantem beneficii, si nunc juveris. 12. Gratiam referentem. 13 Laborabo vehementer, ut tuum tibi reddatur. 14 Propter amicam, quem Æschinus Lenoni eripuit. Sic Eun. 3. 2. *Esquid nos amas de fidiis istas ?* 15 Cum Syrus vidisset Ctesiphonem, & in occursum ejus tenderet, Sannio, ut mos est vehementer aliquid cupientium, denuo suum negotium volens commendare, aut aliquid de eo submonere, *quid, quod te oro ?* inquit, id est, quid volui amplius de eo, quod te oro ? vel sic, antequam abeam. oro te ut : sed Syrus interfatur, & retinet Sannionem. Cui conferas licet similem affectum Charini And. 4. 2. 28, &c. 16 Tantisper. Q. d. Ctesipho mihi alloquendus est ; post ad te redeo.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRUS.

CT. **A**BS¹ *quisvis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas ;* 1 Quovis, quolibet : nam quisvis hic est ablativus singularis. Ctesipho fratrem Æschinum laudat, agitque gratias absenti pro accepto beneficio. 2 Affert gaudium & delectat. 3 Benefacere. 4 Propter quid, cur ?

1 Hono-
rifice.

2 De te.

3 Quod

dixero

magnifice.

4 In be-

nefacien-

do mihi.

5 Supra.

6 Nemi-

mem, id

est, nul-

lum homi-

nem ha-

bere fra-

tre[m] mag-

is excel-

lentem

optimis

virtu-

ribus sci-

licet,

qui magis

colat pietatem

fraternam.

Alii sic :

Arbitror me habere fra-

tre[m] hominem

neminem esse id est,

fratrem talem,

ut nemo homo sit ma-

gis princeps

primarum artium.

7 Τὸν πρῶτον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων

id est, dominum,

possessorem.

8 Hic artes sunt,

fores effringere, pu-

ellam emptam diripere,

lenonem pessime afficere.

Quanta est iudicii

depravati in adolescentulis amatoribus stoliditas!

9 Vocat Syrus

Ctesiphonem, & gaudet.

10 Respondet Ctesipho:

11 Ecce illum.

12 Latantis Interjectio.

13 Propter quod gaudes.

14 Scilicet ro-

gas?

15 Æschini industria atque auxilio nunc vivo,

cum prius

languerem, non habens amicam,

quam deperibam.

16 O lepi-

dum hominem,

scilicet Æschinum :

quem festum & latum diem attulerit.

17 Po-

taverit esse postponenda sibi, id est, contemnenda à se.

18 In

comparatione mei commodi, vel propter meum commodum.

19 Con-

vitia, contumelias.

20 Infamiam, malum nomen.

Virg. 4. Æn. Ne-

que enim species, famæ-que moritur.

Est enim vocabulum hoc

ἐπίνομα, quod in bonam pariter & malam usurpatur partem.

Ephe-

rim fama, quicquid de aliquo dicitur, sive bonum, sive malum.

21 Meum de rapienda puella.

22 Non poterat facere aliquid

ultra quam fecit.

23 Scilicet esse.

24 Omnium resonant?

Singularis Num. est, & Nom. casus.

Plaut. Canin. 4. 1. 7. utrumque son-

avit.

25 Æschinus.

Nunquam ita ¹ magnificè quidquam ² dicam, ³ ut
⁴ virtus quin superet tua :

Itaque unam hanc rem me habere ⁵ præter alios præ-
cipuam arbitror.

⁶ Fratrem homini nemini esse ⁷ primarum ⁸ artium
magis principem.

SY. ⁹ O Ctesipho! CT. ¹⁰ & Syre! Æschinus ubi est?

SY. ¹¹ illum, te expectat domi. CT. ¹² hem!

SY. ¹³ Quid est? CT. ¹⁴ quid sit? ¹⁵ illius opera.
Syre, nunc vivo : ¹⁶ festum caput!

Omnia sibi qui ¹⁷ postulat esse ¹⁸ præ meo con-
modo,

¹⁹ Maledicta, ²⁰ famam, meum amorem, & ²¹ pec-
catum in se transfudit,

²² Nihil pote ²³ supra. Sed quid nam ²⁴ foris cre-
puit? SY. mane mane, ²⁵ ipse exit foras.

qui magis colat pietatem fraternam. Alii sic : Arbitror me habere fra-
tre[m] hominem neminem esse id est, fratrem talem, ut nemo homo sit ma-
gis princeps primarum artium. 7 Τὸν πρῶτον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων
id est, dominum, possessorem. 8 Hic artes sunt, fores effringere, pu-
ellam emptam diripere, lenonem pessime afficere. Quanta est iudicii
depravati in adolescentulis amatoribus stoliditas! 9 Vocat Syrus
Ctesiphonem, & gaudet. 10 Respondet Ctesipho: 11 Ecce illum.
12 Latantis Interjectio. 13 Propter quod gaudes. 14 Scilicet ro-
gas? 15 Æschini industria atque auxilio nunc vivo, cum prius
languerem, non habens amicam, quam deperibam. 16 O lepi-
dum hominem, scilicet Æschinum : quem festum & latum diem attulerit. 17 Po-
taverit esse postponenda sibi, id est, contemnenda à se. 18 In
comparatione mei commodi, vel propter meum commodum. 19 Con-
vitia, contumelias. 20 Infamiam, malum nomen. Virg. 4. Æn. Ne-
que enim species, famæ-que moritur. Est enim vocabulum hoc ἐπί-
νομα, quod in bonam pariter & malam usurpatur partem. Ephe-
rim fama, quicquid de aliquo dicitur, sive bonum, sive malum.
21 Meum de rapienda puella. 22 Non poterat facere aliquid
ultra quam fecit. 23 Scilicet esse. 24 Omnium resonant? Singu-
laris Num. est, & Nom. casus. Plaut. Canin. 4. 1. 7. utrumque son-
avit. 25 Æschinus.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS, SANNIO, CTESIPHO,
SYRUS.

ÆS. ¹ **U**BI ille est ² sacrilegus? ³ A. me querit: ⁴ num quidnam effert? ⁵ occidi!
⁶ Nil video. ÆS. ⁶ chem, ⁷ opportuna te ipsum qua-
⁸ rito: quid ⁸ fit, Ctesipho?

⁹ In tuto est omnis res: omite ¹⁰ verò tristitiam
tuam.

CT. Ego nillam verò ¹¹ omitto, qui ¹² te fratrem
habeam quidem: ò m? Æschine:

O mi ¹⁴ germane! ¹⁵ ab vercor ¹⁶ coram ¹⁷ in os te
laudare ¹⁸ amplius,

Ni id ¹⁹ assentandi magis, quàm quòd habeam? ²⁰ gra-
tum, facere existimes.

ÆS. ²¹ Age inepte, quasi nunc non novimus nos in-
ter nos, Ctesipho.

²² Hoc mihi dolet, hoc penè fero ²³ scisse, ²⁴ & penè
in eum locum

Rediisse, ut, si ²⁵ omnes ²⁶ cuperent, nihil tibi pos-
sent ²⁷ auxiliarier.

CT. ²⁸ Pudebat. ÆS. ab! stultitia est ista, non pu-
dor, tam ob ²⁹ parvulam

in rapta? ⁴ Parit! ⁵ Nihil pecunie video eum adferre. ⁶ Latantis.
⁷ Tempestivè, sc. *adunissè*. ⁸ Agitur? ⁹ Totum negotium & de amica,
& de lenonis jurgio, & de suspicionè patris est extra periculum, caret
periculo. ¹⁰ Proinde Adhortantis. ¹¹ Tristitiam. ¹² Abjicio, depo-
no. ¹³ Tam diligenter in meis rebus. ¹⁴ Frater uterine. ¹⁵ Interje-
ctio dolentis se non audere prorumpere in ejus laudes. ¹⁶ In presen-
tia tua. ¹⁷ In conspectu tuo, ante faciem tuam: quod Græci dicunt
¹⁸ *ἐναντίον* & *παρὸν*, id est, *presentem laudare*. ¹⁹ Uterius: quia antea
laudavit. ²⁰ Adulandi, blandiendi, sc. *causa, gratia*. Sal. *Privata arma*
opprimende libertatè aspicit. To *ἡ ἐπιχειρῆσαι παρὸντα, κολακείας ὅτι*,
id est, *presentem laudare, assentationis est*. Arist. 2. Rhet. 20 Tuum in
me beneficium. ²¹ Ineptia arguit Ctesiphonem, à minori. Q. d. Fa-
cturus idem officium sui vel ignoto: es igitur ineptus, qui, tibi fratri
præstitum à me id esse, laudibus tantopere extollis. ²² *inepte* ergo
hie jocantis est, fratris sc. majoris ad minorem. Vide Eun. 2, 3, 15,
&c. ²³ Hoc indignè fero. ²⁴ Scivisse de tuo amore. ²⁵ Et rem
ferè pervenisse in eum statum. ²⁶ Cognati & amici. ²⁷ Auxiliari
tibi. ²⁸ Auxiliari, sc. si fuisset fidicina asportata in Cyprum. ²⁹ Pu-
debat me referret tibi de amore meo. ³⁰ Parvi momenti & ponderis,
nempe puellam amatam.

1 Sc. fu- *Rem penè¹ è patria? ² turpe dictū: Deos quaeso ut*
 gere, id est, *3 istæc prohibeant.*
 in exilium *CT⁴ Peccari. A.S.⁵ quid ait tandem nobis Sannio?*
 abire. Quia *SY. jam⁶ mitis est.*
 enim pu- *ÆS. Ego ad forum ibo, ut⁷ hunc absolvam: ⁸ tu in-*
 ella in Cy- *trō ad illam Ctesipho.*
 prum erat *SA. Syre,⁹ insta. SY.¹⁰ eamus: namque n hic¹² pro-*
 ad merca- *perat in Cyprum. SA.¹³ nè tam quidem:*
 rum eve- *¹⁴ Quamvis¹⁵ etiam maneo¹⁶ otiosus hic. SY.¹⁷ red-*
 henda una *detur, ¹⁸ nè time.*
 quoque *SA.¹⁹ At ut omne reddat. SY.²⁰ omne reddet, tace*
 Ctesipho *²¹ modò. ac sequere hac. SA. sequor.*
 volebat *CT.²² Hæus hæus, Syre. SY. hæm quid est? CT. ob-*
 fugere. *secro hercle. ²³ hominem istum ²⁴ impurissimum*
 2 Quod *²⁵ Quàm primùm²⁶ absolvitote, nè, si magis²⁷ irri-*
 dicatur, se. *tatus fiet,*
 ut propter *²⁸ Aliqua ad²⁹ patrem³⁰ hoc³¹ permanet, atque*
 puellæ *ego tum³² perpetuo perierim.*
 amorem *SY.³³ Non fiet: bono animo es: tu cum³⁴ illa te in-*
 patria ve- *tus oblecta³⁵ interim,*
 lis carere. *Et³⁶ lætulos jube sterni nobis, & parari³⁷ cætera.*
 3 Exilium *simulato & prope exitiali. § Apostrophe ad Syrum. 6 Placi-*
 fugamque *dis, qui antea erat irritatus & debacchatus. 7 Sannioni argentum*
 patriæ *persolvam, & dimittam à me, reddito illi pretio, cui habendo tan-*
 avertant. *topere inhiat, & quasi ut à me solvam: ita ut non amplius sit alli-*
 4 Non re- *gatus ad debitum istud exigendum. 8 Ingredere, eas. 9 Urge*
 ctæ feci in *Æschinum, ut mihi satisfaciat. 10 O Æschine. 11 Leno. 12 Fe-*
 illo stulto *stinat proficisci. Ironia. 13 Certè non tantum propero in Cyprum.*
 amore dis- *Timet enim, ne eo dicto Æschinus avertatur à solvendo. 14 Quan-*
 simulato & *tumvis. 15 Adhuc, præterea. 16 Sine occupatione, expectans pec-*
 prope exitiali. *uniam. 17 Argentum seu pretium puellæ restituetur tibi. 18 No-*
 § Apostrophe ad Syrum. *li timere. 19 Sed insta, fac ut reddat totum pretium. 20 Æsch-*
 6 Placi- *inus restituet tibi totum pretium. 21 Tantummodo. 22 Vox hæc*
 7 Sannioni *est revocantis ex longinquo. 23 Lenonem. 24 Sordidissimum, a-*
 argentum *varissimum. 25 Citissime. 26 Dimitte tu & Æschinus, eique sa-*
 persolvam, *tisfacite. 27 Ad iram incitatus non data pecunia. 28 Aliqua ra-*
 reddito illi *tione, aliquo modo. 29 Demeam. 30 Iste raptus puellæ. 31 Per-*
 cui habendo *suaat, perveniat, id est, ne pater resciscat, ne ad patrem deferatur.*
 tantopere *32 In perpetuum perditus fuerim. Metuit enim exheredationis*
 inhiat, & *pœnam, cujus causæ erant hæ: si filius noctu foris cubuisset; si vo-*
 quasi ut à *luntati paternæ repugnasset. 33 Non permanabit ad patrem fa-*
 me solvam: *ctum hoc. 34 Psaltria. 35 Dum ego & Æschinus aliud cura-*
 ita ut non *mus. 36 Discubitorios, in quibus accumbentes veteres cœnabant.*
 amplius sit *37 Reliqua præter lætulos, quæ sunt necessaria ad convivium ce-*
 alligatus *lebrandum.*

Ego jam, ¹ transactâ re, ² convertam me domum cum ³ opsonio.
 CT. ⁴ Ita queso: ⁵ quando hoc benè successit, ⁶ hilarem hunc sumamus diem.
 am. conferam. ³ Eduliis quæ adduntur ultra panem & vinum. ⁴ Sc.
 facias. ⁵ Quandoquidem hoc prospere nobis contigit, sc. ut leno non
 moveret turbas, sed solveretur & amata potiremur. ⁶ Hilari animo
 atque vultu hunc diem sumamus nobis, usurpemus, *id est totum diem*,
 consumamus, transigamus, id est, fruamur hoc die. Sic infra ⁵, ³
Et rei hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

SO. ¹ **O**bsacro, meatu ² nutrix, ³ quid nunc fi-
 et ² CA. quid fiet, rogas?
 Rēte adēpol ⁴ fero. SO. ⁵ modò ⁶ dolores, ⁷ mea tu,
⁸ occipiunt primulum.
 CA. Jam nunc times, quasi nunquam ⁹ adfuēris,
 nunquam tute pepereris.
 SO. ¹⁰ Miseram me! neminem habeo, ¹¹ solē su-
 mus: ¹² Geta autem hic non adest;
¹³ Nec quem ad ¹⁴ obstricem mittam, nec qui ac-
 cersat Æschinum.
 CA. Pol ¹⁵ is quidem jam hic aderit: nam nunquam
 unum ¹⁶ intermittit diem.
 Quin semper veniat. SO. ¹⁷ solus mearum ¹⁸ mise-
 riarum est ¹⁹ remedium.
 CA. ²⁰ E re nata melius fieri haud potuit, quàm
 factum est, hera:
²¹ Oblatum quando ²² vitium est, ²³ quod ad ²⁴ il-
 lum attinet ²⁵ potissimum,
 dolore. ⁷ Blandimentum est mulieb. ⁸ Primum incipiunt, intendunt
 se. ⁹ Parturienti mulieri interfueris, tanquam esses *dux* & *dux*
dux. ¹⁰ Exclamatio dolentis. ¹¹ Ego & filia, ¹² Servus no-
 ster non est præfens: interfuit enim rixæ, qua Æschinus lenoni Psal-
 triam eripuit, uti mox narrabit ipse scena, quæ sequitur. ¹³ Sc. *est*,
vel habeo. ¹⁴ Mulierem, quæ adesse solet seu ferre opem parturienti.
¹⁵ Æschinus. ¹⁶ Omittit, prætermittit. ¹⁷ Æschinus. ¹⁸ Calami-
 tatum. ¹⁹ Solatium, medela. ²⁰ Prout res nata erat, id est, fortita e-
 rat eventum, id est, ex conditione illa vitiata virginis. Al. *ex nata*,
 id est, ex usu filia. ²¹ Quandoquidem vitiata est virgo, ab eo vitiata
 sit, qui erat expectendus ad matrimonium. ²² Stuprum. ²³ Quantum
²⁴ Æschinum, sc. qui eam vitiavit. ²⁵ Imprimis.

I Talem,

¹ Tam formosum. ² Commendatio ³ a bonis animi & corporis. ⁴ Sapientia, & modestia. ⁵ Incolumis, superflus.

¹ Talem, tali genere, tali ² animo, natum ex tanta familia.

SO. Ita pol est, ut dicis: ³ saluus nobis, Deos quaeso, ut fiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

¹ Tempus, ille temporis articulus, negotium, periculum. Geta, Sostrata servus, valde commotus, heræ nuntiat, Æschinum, alio captum amore, eripuisse leonem puellâ, desertam ac spreto Atticavirne, quam supra verat. ² Et si. ³ Congregent. ⁴ Contra hoc malum, quod Æschinus alio amore captus, & virginis stuprata desertor sit. ⁵ Remedium salutis. ⁶ Invenire studeant suis consiliis. ⁷ Malum. ⁸ Polysyndeton. ⁹ Sostrata. ¹⁰ Ex heramea natæ, sc. Pamphilæ, quæ nunc partui proxima est. ¹¹ Intersectio execrantis. ¹² Tor res malæ. ¹³ Circumdant, premunt nos, tanquam inimica acies, quæ vallo circumdat aut stipat se circa hostes, aut circumcludit vallo ipsos hostes, ne possint augere. Metaphora ergo est ab hostibus, vel à militari acie, à castris obfidione cingendis. ¹⁴ Ex quibus rebus. ¹⁵ A nobis evadi, id est, unde non possumus nos expedire. Metaphora à natantibus. ¹⁶ Violentia illata virgini ab Æschino. ¹⁷ Inopia ipsius puellæ. ¹⁸ Judiciorum iniquitas, injuria. ¹⁹ Desertio à defensoribus. ²⁰ Ignominia ab his, qui credunt puellam esse vitiatam pretio. ²¹ An tales, id est tam depravati sunt homines hujus seculi? *O tempora! O mores!* ²² Nefaria & impia, id est, O homines perditissimos, qui nihili faciunt honestatem & leges. ²³ Æschinum. ²⁴ Est dolentis. ²⁵ Perturbatum. Sic Eun. 4, 2. *Salvum vos, quod timida subito egreditur Pythias?* ²⁶ Æschinum. Geta Sostratæ exclamationem non audivit, ideo pergit in sermone suo; ac proinde hæc verba adjungenda sunt illis: *O hominem impium!* ²⁷ Promissio data puellæ, quam promisit se ducturum uxorem. ²⁸ Juramentum, quo juravit se ducturum eam. ²⁹ Quod ei vim intulit.

GE. **N**unc ¹ illud est, quod, ² si omnes omnia sua consilia ³ conferant, Atque ⁴ huic malo ⁵ salutem ⁶ querant, auxilii nihil afferant,

⁷ Quod ⁸ mihi que, ⁹ heræ que, filia que ¹⁰ herili est: ¹¹ vae misero mihi!

¹² Tot res repente ¹³ circumvallant, ¹⁴ unde ¹⁵ emergi non potest.

¹⁶ Vis, ¹⁷ egestas, ¹⁸ injustitia, ¹⁹ solitudo, ²⁰ infamia.

²¹ Hoccine seculum? ²² scelera! ²³ genera ²⁴ sacrilega! ²⁵ hominem impium!

SO. ²⁶ Me miseram! quid nam est, quod sic vides ²⁷ timidum & properantem Getam?

GE. ²⁸ Quem neque ²⁹ fides, neque ³⁰ iuramentum neque ulla ³¹ misericordia

¹ Repressit, neque ² reflexit, ³ neque quod partus ¹ Cohibuit, ne auderet id moliri.
⁴ Cui miseræ ⁵ indignè per vim vitium ⁶ obtulerat. ¹⁰ 2 Revocavit, retraxit, ne id faceret grande facinus.
 SO. non ⁷ intelligo
 Satis, quæ ⁸ loquatur. CA. ⁹ propius obsecro accedamus, Sostrata. GE. ¹⁰ ah
 Me miserum! vix sum ¹¹ compos animi, ita ¹² ardeo iracundiâ,
¹³ Nihil est, quid malim, quàm totam ¹⁴ familiam ¹⁵ dari mihi obviam,
 Ut iram hanc in eos ¹⁶ evomam omnem, ¹⁷ dum ægritudo hæc est recens :
¹⁸ Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modò.
¹⁹ Seni ²⁰ animam ²¹ primum ²² extinguere ipsi, ¹⁵ 4 Filiæ herili.
²³ qui illud produxit scelus : ⁵ Impie, turpiter.
 Tum autem Syrum ²⁴ impulsorem, ²⁵ vah! ²⁶ quibus ⁶ intulerat.
 illum ²⁷ lacerarem modis!
²⁸ Sublimem ²⁹ medium ³⁰ arriperem, ³¹ capite primum in terram ³² statuerem,
 Ut ³³ cerebro ³⁴ dispergat viam : ⁷ Ea.
 comparativi gradus, à prope. ¹⁰ Interjectio dolentis vel indignantis. ¹¹ Sana mentis, compositi animi. Ira enim, rationi inimica, tollit mentem de cardine : cujus faciem vide apud Senecam l. 1. de Ira c. 1. *Flagrant & micant oculi, multus ore toto rubor, exasstant ab imis cordibus sanguine*, &c. ¹² Incendor. ¹³ Accurate expressit irascentis mores. ¹⁴ Demeam, Micionem & ipsum Æschinum. ¹⁵ Occurrere mihi. ¹⁶ Ejiciam, effundam. Sic Hecyr. 3. c. *Atque in eam hoc omne, quod mihi aegre est*, Evomam. Et infra 3. 5. *Ibo, requiram fratrem, ut in eum hoc evomam*. Metaph. sumpta à serpentibus. ¹⁷ Quamdiu hæc mentis meæ iracundiâ ac perturbatio est nova. Nam paulatim progressu temporis effervescebat ira, quæ, cum recens esset, erat vehementissima. ¹⁸ Putare me habere sufficiens de illis supplicium, si modo eos puniam ob injuriam nobis illatam : nam *Vindicta bonum vita jussus ipsa*. Juv. Sat. 13. ¹⁹ Demeæ. ²⁰ Vitam & anhelium seu spiritum, quo vivimus, id est, aerem ; ut mox : *Animam recipe*. ²¹ Imprimis. ²² Interiperem, id est, fenem ipsum suffocarem. Metaphora ab igni. Respexit autem Poeta ad illorum opinionem, qui putabant animam esse ignem, qui extingui posset. ²³ Qui illum sceleratum filium Æschinum genuit, procreavit. ²⁴ Suaforem, auctorem istius sceleris. ²⁵ Hic offendit vehementiam affectus in Syrum. ²⁶ Q. d. acerbis, asperis. ²⁷ Dilaniarem. ²⁸ In altum sublatum, ut caderet gravior. ²⁹ Per medium corporis. ³⁰ Celeriter & cum impetu caperem eum. *Medium arripere*, citata tenere, ut extricare se nullo modo possit. ³¹ Al. *capite primum*, id est, primum in caput, præcipitem. ³² Immitterem & præcipitem eum darem. ³³ Effusione cerebri. ³⁴ Diversis partibus spargeret.

1. *Æschino.* 2. *Adolescenti ipsi* 3. *eriperem,* 4. *post hæc præ-*
cipitem darem :

5. *Ceteros* 6. *ruerem,* 7. *agerem,* 8. *raperem,* 9. *tun-*
derem, 10. *prosternerem,*

Sed cesso 11. *hoc malo* 12. *heram* 13. *impertiri* 14. *pro-*
pere ? SO. 15. *revocemus.* 16. *Geta.* GE. 17. *hem*

18. *Quisquis es, finē me.* SO. *ego sum* 19. *Sostrata,*
GE. *ubi ea est ? te ipsam querito :*

Te expeō : 20. *oppido* 21. *opportune te obtulisti mi-*
hi obviam,

Hera. SO. *quid est ?* 22. *quid trepidas ?* GE. 23. *hi-*
mibi ! SO. 24. *quid festinas mi Geta ?*

25. *Animam recipe.* GE. 26. *prorsus !* SO. *quid istuc*
prorsus ergo est ? GE. 26. *perimus !*

27. *Actum est.* SO. *obsecro te* 28. *quid sit.* GE. 29. *jam*
SO. *quid jam Geta ?*

GE. 30. *Æschinus !* SO. *quid ergo* 31. *is ?* GE. 32. *ali-*
enus est ab nostra familia. SO. *hem !*

33. *Perii !* 34. *quare ?* GE. *amare cocepit* 35. *aliam*
SO. 36. *væ miseræ mihi :*

significationem, significatque toto corpore uti ad impellendum : qui
raciunt, qui precipites alios prosternunt. Proprie *rui*, est concideri
Virg. Ruit alto à vulmine Troja. 7 Agitare, nimia celeritate peri-

querer. 8 Raptim illos comprehenderem. 9 Contunderem, conterere
fabrorum more, qui malleis tundunt sæpe incudem, ictus repetentes
Tundere enim est percutere. 10 In terram deicerem. 11 Quod Æsch-

inus coepit amare aliam. 12 Sostratam. 13 Hujus mali participem facere ?
Sic participare aliquem prandio, apud Plautum est prandii participem
facere. Dicimus autem, *importior tibi consilia mea,* & *importior*

consilia mea, id est, tibi commuico consilia mea. 14 Festinanter. 15 *sum :*
incipiebat enim Geta domum versus ire. 16 Vocat eum suo
nmine. 17 Indignantis est. 18 Quicumque sis, permitte me ire ad in-

pertendam heram hoc malo eventu : & hoc dicit Geta, nondum vi-

Sostrata, præ nimia ira. Similis locus apud Plaut. in Asinar. 2, 4. ut
Leonida verba sunt : *Non hercle te prævideram, queso nē vitio verba*

Ita irasundia obstitit oculis. 19 Tua hera. 20 Valde. Adverbium inten-

dendi. 21 Intempore. 22 Propter quid, quare. 23 Exclamatio
dolentis. 24 Quare es ita perturbatus & anhelans more festinantis, ut

que adeo ut crebriora verba continuare non possis præ anhelitu
nimio ? 25 Spiritum, anhelitum resume, & incipe respirare. 26 Om-

nino, sc. *perimus*, quod sequitur : sed illud proferre non potuit præ
anhelitu nimio. 27 Verba sunt desperationis. Nam *actum est* dicitur

in ea re, de qua sit jam lata sententia. 28 Sc. *dicito.* 29 Anhelus
Geta & singultus emittens dicit *jam.* 30 Sc. *alienus est à nostra fami-*

lia, ut postea sequitur ; sed suspitio impeditus dixit tantum *Æ-*
schinus. 31 Sc. *fecit ?* 32 Alienatus, alienus factus. 33 Dolens.
us. 34 Sc. *est alienus à nobis ?* 35 Pueliam : ideo sc. est aliena
26 Exclamatio dolentis.

GE. ¹ Neque id occultè fert : à lenone ² ipſus erit-
 puit palam.
 SO. ³ Satin' hoc certum? GE. certum : ⁴ hiſce ocu-
 lis egomet vidi, Soſtrata. SO. ⁵ au
 Me miſeram ! quid credas jam ? aut ⁶ cui credas ?
⁷ noſtrum-ne Æſchinum,
⁸ Noſtram vitam omnium, in ⁹ quo noſtræ ſſes
¹⁰ opeſque omnes ¹¹ ſitæ erant,
¹² Qui ſine ¹³ hac jurabat ſe unum nunquam viſu-
 rum diem,
 Qui in ¹⁴ ſui gremio ¹⁵ poſiturum ¹⁶ puerum dice-
 bat patris, ¹⁷ ita
¹⁸ Obſecraturum, ut ¹⁹ liceret ²⁰ hanc uxorem ducere.
 GE. Hera, lacrymas ²¹ mitte, ac potius, quod ad hanc
 rem ²² opus eſt, ²³ porro proſpice ;
 Patiamur-ne, an ²⁴ narremus cuiſciam? CA. ²⁵ au, au !
 mi homo, ²⁶ ſanun' eſ ?
 An ²⁷ hoc ²⁸ proferendum tibi uſquam eſſe videtur ?
 GE. mihi quidem non ²⁹ placet.
 Jam primum, ³⁰ illum alieno animo à nobis eſſe, res
 ipſa indicat.
 Nunc ſi ³¹ hoc palam proferimus, ³² ille inſicias ibit.
³³ ſat ſcio ;

sem. 5 Interjectio ſentis. 6 Cui homini conſidas? 7 Eſt-ne ve-
 rum, noſtrum Æſchinum, qui nobis tam familiaris ſit, talia feciſſe :
 Eſtenim Ecliptica oratio perturbatis apta. 8 Ita charum, ut eſt no-
 bis chara vita. 9 Æſchino. 10 Auxilium, ſalus. 11 Poſitæ, col-
 locatæ. 12 Æſchinus. 13 Filia mea Pamphila. 14 Supra genua
 patris ſui, more matrum. 15 Scilicet ſe. 16 Cum natus eſſet ex
 illa, vel, cujus partus imminet. 17 Hoc modo. 18 Patrem ſuum.
 19 Voluntate patris. 20 Filiam meam. 21 Omitte, id eſt, nol-
 lere amplius. 22 Neceſſarium. 23 In futurum conſilio provide-
 re. 24 Quod Æſchinus
 amare cepit aliam. 25 Interjectio indignantis. 26 An compos-
 mentis eſt? 27 Tam indignum facinus Æſchini. 28 Divulgandum.
 29 Ut uſquam proferatur. 30 Æſchinum habere animum aliena-
 tum à nobis. 31 Illud factum Æſchini. 32 Æſchinus negabit. A-
 ſacio ſit inſicior Deponens, quod ſignificat nego : à quo ſit nomen in-
 ſicis, ſolum habens accuſativum in plurali numero, & ſolum cum ver-
 bo jungitur. Dicimus enim inſicias eo, id eſt, nego, & quæ inſi-
 cum, id eſt, non factum teſtor. 33 Non dubito

1 Et non
 occulte
 habet, non
 occultat,
 30 non celat
 illud, ſci-
 licet ſe
 amare
 aliam.
 Sic præ ſe
 ferre, &
 præ ſe ha-
 bere, eſt
 palam ha-
 bere, mon-
 ſtrare,
 2 ostendere.
 2 Comi-
 cum eſt.
 3 Scilicet
 eſt?
 4 Deix-
 testibus
 certifi-
 mis : plu-
 ris enim
 eſt oculatus
 teſtu unus,
 40 quàm au-
 viti de-

1 Bonum
nomen :

quia cri-
mini erit
tibi viti-
atam esse
filiam.

2 Filiae
tuae Pam-
philae.

3 Pericu-
lum.

4 Præte-
rea et si

Æschinus
maximè

constea-
tur se vi-

asse fili-
am tuam.

5 Filiam
tuam Pam-

philam.

6 Æsch-
ino, impe-

dito alio

amore. 7

Nuptui. 8

Quocun-
que modo

celato est

opus. Sic

Sal-
lus.

9

Kepudiantis

vox est. 10

Nequaquam

opus est

tacere : ubi

gen-
itivus

gentium

ponitur

cum *minimè*, non

Tua ¹ fama, & ² quæ vita in ³ dubium veniet :

⁴ tum si maximè

Fateatur, cum amet aliam, non est utile ⁵ hanc

⁶ illi ⁷ dari.

Quapropter, ⁸ quoquo pacto tacito est opus. SO. ⁹ ah!

¹⁰ minimè gentium :

¹¹ Non faciam. GE. quid ages ? SO. ¹² proferam.

GE. ¹³ hem, mea Sostrata, vide quam rem

agas. 45

SO. ¹⁴ Pejore res loco non potis est esse, quàm in hoc,

quo nunc sita est.

Primum ¹⁵ indotata est : tum præterea, ¹⁶ quæ se-

cunda ei dos erat,

¹⁷ Periit : ¹⁸ pro virgine dari nuptum non potest :

¹⁹ hoc reliquum est,

²⁰ Si inficias ibit, ²¹ testis mecum est annulus, quem

²² amiserat.

Postremò, ²³ quando ego conscia mihi sum, ²⁴ à me

culpam hanc procul esse, nec

50

amore. 7 Nuptui. 8 Quocunque modo celato est opus. Sic Sal-

lus. Priusquam inispiat, consulto, & ubi consulueris, maturè facto opus est.

9 Kepudiantis vox est. 10 Nequaquam opus est tacere : ubi gen-

itivus gentium ponitur cum *minimè*, non necessitate significationis, sed

ornatus gratia ? ut etiam dicimus, *nusquam gentium, terrarum, loco-*

rum. 11 Non tacebo. 12 Divulgabo filiam viriatam ab Æschino.

13 Monentis. 14 In pejore statu res cum mea filia non potest esse,

quam in quo statu nunc est collocata. 15 Sine dote, id est, pauper-

cula est. 16 Virginitas, pudor. Non ego (inquit Alcmena apud

Plautum) *illam mihi dotem duso esse, quæ dos dicitur ; Sed pudicitiam,*

& pudorem, & sedatam cupidinem, Deum metum, parentum amorem, &

cognatum consortium, 17 Præterita est, nunquam reditura : nam

(ut ait Ovidius) *Leſa pudicitia, deperit illa ſemel.* 18 Pamphila non

potest collocari vel nubere tanquam virgo. Dicimus *dare nuptum*

filiam ; admittere spectatum ; *dare venum ædes :* quæ verba quævis

motum non significant eundi de loco ad locum, tamen junguntur

priori supino : nam (ut loquuntur) in se latenter motum obtinent.

Alii volunt *dari nuptum* dici *ἐκδομὴν*, pro dari ad nuptum, id

est, nuptias. 19 Quantum ad cætera. 20 Si Æschinus negabit.

21 Loco testis apud me, vel pro me, qui testabitur ipsum factum.

22 Æschinus. 23 Quandoquidem ego ipſa ſcio apud me. *Conſcia*

mens recte fama mendacia videt. Ovid. 4. Fast. *Hic murus abeneus eſt.*

Nil conſeire ſibi, nulla palſeere culpa, Horat. Cic. l. 6. Ep. fam. *Con-*

ſcientia recte voluntatis maxima conſolatio eſt rerum incommodarum, nu-

eſt ullum malum præter culpam. 24 Me non eſſe ream hujus culpa

de ſtupro filia.

¹ Pretium, neque ² rem ullam ³ intercessisse ⁴ illâ, ¹ Pecuniam, domum.
aut me, indignam; ⁵ experiar, Geta.
GE. ⁶ Quid istuc? ⁷ accedo, ⁸ ut melius dicas.
SO. ⁹ tu, ¹⁰ quantum potes, abi,
Atque Hegioni cognato ¹¹ hujus rem omnem narrato ¹² ordine.
Nam ¹³ is ¹⁴ nostro Simulo fuit ¹⁵ summus, & nos ¹⁶ coluit maximè.
GE. ¹⁷ Nam hercle alius nemo respicit nos. SO. pro-
pera tu, mea Canthara, ⁵⁵
Curre, ¹⁸ Obstetricem accersere, ut, cum ¹⁹ opus sit, nè
in mora nobis fiet.

« Actionem intendam in judicio, apud judices agam. Cic pro Quint.
Siquid in controversiam veniret, intra parietes, aut summo jure experiretur. 6 Formula est agrè consentientis. 7 Accedo ad tuam sententiam, id est, assentior tibi, heras, pedibus in tuam eo sententiam, ut rectius proferatur hoc crimen, quam celetur, ut prius sentiebam. Assendere enim alieni, est assentiri. Solebant enim in Republica Romana Senatores, quibus censendi jus non erat, suo loco relicto transire, live accedere ad eos, quorum sententiam approbant. 8 Ut hoc loco causam efficientem denotat, id est, utpote quæ, vel quia me veris & solidis rationibus vincis. Certe hunc esse genuinum hujus loci sensum, vel inde videre est, quod dehinc nihil disputant Sositrata & Geta, sed consilium rem omnem proferendi mox exsequuntur, abeunte ad Hegionem Geta. 9 Geta. 10 Citissime. 11 Filia mea. 12 Per ordinem, eodem tenore, quo facta est. 13 Hegio. 14 Marito meo, patri hujus Pamphilæ meæ. 15 Familiaris amicus. 16 Amavit, in honore habuit nos plurimum, defuncto, sc. marito. 17 Benedicis, ut id narrem Hegioni, nam sane nemo præter eum curat, tuetur, adjuvat nos, favet nobis: ut dicimus Dum respicere nos, cum nostri miseretur, ac benignè exaudit. Sic Andr. Age, me in tuâ secundis viribus respice. 18 Mulierem parturientibus opem ferentem. 19 Eam adesse parturienti.

ACTUS III. SCENA II.

DEMEA, SYRUS.

DE. ¹ D¹ Sperii! Ctesiphonem audivi filium ¹ Variis modis per-
Unâ fuisse in ² raptione cum Æschino. ² rii! actum est de me!

Malè habet Demea, quod Ctesiphonem filium audiverit una adfuisse, cum eriperet mulierem Æschinus. Commendatur deinde Ctesiphonem, vituperantur Micio & Æschinus: callidè utrumque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Ctesiphonis plurimum gaudet. 2 Abductione seu violenta ablatione puellæ Pſaltriæ. Raptio est violenta perpetratio injuriæ: raptus, vis & injuria perpetrantis: rapina, lucrum iniustum & præda per vim rapta.

1 Ut sc. 2 Id misero restat mihi mali, si 3 illum 4 potest,
 alter filius 4 Qui alicujus rei est, etiam eum 5 ad nequitiam
 Ctesipho corrumpatur lascivia. 6 illum quaram? credo 7 abductum in ga-
 nevum 8 Aliquò : 8 persuasit ille impurus, sat scio.
 2 Filium Ctesiphonem. 9 sed eum 9 ire Syrum video : 10 hinc scibo jam ubi
 3 Æschinus. fiet.
 4 Qui ali- Atque hercle 11 hic 12 de grege illo est: si me 13 sen-
 quid ne- gotii facit, 14 Eum 15 queritare, 16 nunquam dicet 17 carnifex.
 5 Ad lasciviam attrahere. 18 Non ostendam 19 id me velle. 10
 6 Ctesiphonem. SY. Omnem 20 rem 21 modò 22 seni,
 7 Eum in- vitum attrahentem. 23 Quo pacto se haberet, 24 enarramus 25 ordine.
 8 Ctesiphonem. 26 Nil quidquam vidi latius. DE. 27 prò Jupiter!
 9 Venire. 10 Ex hoc Syro jam sciam, ubi sit Ctesipho. 11 Syrus.
 12 De illo sodalizio, de illo hominum genere, qui filiis operam
 præstant in amoribus promovendis, & parentibus imponunt. Sic Eum.
 13 Syrus perceperit, 14 Ctesiphonem. 15 Instante qua-
 rere. 16 Non. Tantum enim hic negandi Adverbium, sine ulla tem-
 poris adsignificatione. Sic Act. 4. Sc. 1. & 2. Phorm. 2. 2. 17 Tor-
 tor ille Syrus, qui me excarnificat & dolore afficit. 18 Dissimulabo.
 19 Eum queritare, vel scire ubi sit Ctesipho. 20 Totum negotium
 & factum Æschini de raptione puellæ fidicinæ quam senex scire vo-
 lebat. Syrus, tanquam non videns Demeam, hæc loquitur: & De-
 mea ea audiens verba, tacite sua intermiscet. Multi hic novam scen-
 nam faciunt sine ulla necessitate. 21 Paulo ante. 22 Micione.
 23 Quomodo jam existeret, id est, quomodo rapuisset Lenoni puellam.
 24 Enarravimus; ut, omnis bumo fumat Neptunia Troja. 25 Per
 ordinem uti erat factum. 26 Neminem unquam vidi latiore fene
 Micione, cum ei narraffemus rem: est enim neutra oratio pro mascu-
 lina. Cic. Quid nobis duobus laboriosius? 27 Irascentis exclamatio.
 28 Deest O, id est, O Micionis stoliditatem, quæ lætatur de improbi-
 tate filii adoptivi. 29 Syrus persequitur secum sermonem, non videns
 Demeam, dicens: Micio simul cum latitia sua laudavit Æschinum
 propter illud factum. 30 Qui fuisset autor ut ita res fieret, quem-
 admodum narrabam ei. 31 Laceror, dilanior ira ac dolore.
 32 Quo erat opus. 33 Ad numerum ab Æschino postulatam nu-
 meravit illico:

locum, scilicet in lupanar seu fornicem, id est, in domum meretricis, ubi
 id est, luxuriæ indulgent homines nequam. Inde ganeo dici-
 tur ganeorum frequentator. 8 Æschinus ille improbus induxit Ctesiphonem, non dubito. Suadere facientis est; persuadere perficientis
 est. 9 Venire. 10 Ex hoc Syro jam sciam, ubi sit Ctesipho. 11 Syrus.
 12 De illo sodalizio, de illo hominum genere, qui filiis operam
 præstant in amoribus promovendis, & parentibus imponunt. Sic Eum.
 13 Syrus perceperit, 14 Ctesiphonem. 15 Instante qua-
 rere. 16 Non. Tantum enim hic negandi Adverbium, sine ulla tem-
 poris adsignificatione. Sic Act. 4. Sc. 1. & 2. Phorm. 2. 2. 17 Tor-
 tor ille Syrus, qui me excarnificat & dolore afficit. 18 Dissimulabo.
 19 Eum queritare, vel scire ubi sit Ctesipho. 20 Totum negotium
 & factum Æschini de raptione puellæ fidicinæ quam senex scire vo-
 lebat. Syrus, tanquam non videns Demeam, hæc loquitur: & De-
 mea ea audiens verba, tacite sua intermiscet. Multi hic novam scen-
 nam faciunt sine ulla necessitate. 21 Paulo ante. 22 Micione.
 23 Quomodo jam existeret, id est, quomodo rapuisset Lenoni puellam.
 24 Enarravimus; ut, omnis bumo fumat Neptunia Troja. 25 Per
 ordinem uti erat factum. 26 Neminem unquam vidi latiore fene
 Micione, cum ei narraffemus rem: est enim neutra oratio pro mascu-
 lina. Cic. Quid nobis duobus laboriosius? 27 Irascentis exclamatio.
 28 Deest O, id est, O Micionis stoliditatem, quæ lætatur de improbi-
 tate filii adoptivi. 29 Syrus persequitur secum sermonem, non videns
 Demeam, dicens: Micio simul cum latitia sua laudavit Æschinum
 propter illud factum. 30 Qui fuisset autor ut ita res fieret, quem-
 admodum narrabam ei. 31 Laceror, dilanior ira ac dolore.
 32 Quo erat opus. 33 Ad numerum ab Æschino postulatam nu-
 meravit Sannioni.

¹ Dedit præterea in sumptum ² dimidium minæ : ¹ Micio
³ Id distributum sanè est ex sententia. DE. ⁴ hem, nobis.
⁵ Huic mandes, si quid rectè curatum velis. ² Dimidi-
 SY. ⁶ Hem Demea, ⁷ haud aspexeram te : ⁸ quid atam mi-
 agitur ? ⁹ Quid agatur ? ¹⁰ vestram nequeo mirari satis nam, di-
 Rationem. SY. ¹¹ est hercle inepta, nè dicam dolo, ²⁰ partem
 atque ³ Dimidi-
 Absurda. ¹² Pisces ceteros ¹³ purga, ¹⁴ Dromo : ¹⁵ un minæ
 Congrum istum maximum in aqua finito ¹⁶ ludere est certè
¹⁷ Tantisper : ubi ego rediero ¹⁸ exossabitur ; ²⁵ in diversa
 Prius ¹⁹ nolo. DE. ²⁰ hæcine flagitia ! SY. mihi qui- ²⁶ tributum,
 dem non ²⁷ placent : ²⁸ id est, dis-
 Et ²⁹ clamo sæpe : ³⁰ Salsamenta hæc, ³¹ Stephanio, ³² secundum
 Fac ³³ macerentur pulchrè DE. ³⁴ Dii ³⁵ vestram fidem ! ³⁶ votum
³⁷ Utrum studio-ne ³⁸ id sibi ³⁹ habet, au laudi putat ⁴⁰ Inter-
 Fore, si ⁴¹ perdiderit ⁴² gnatum ? ⁴³ v. e misero mihi ! ⁴⁴ iectio in-
 dignan-
 tis, &

simul Ironiam ostendentis. ⁵ Committas Syro, rectius quam Micio-
 ni aut Æschino : quia enim Syrus iactabat distributum esse ex sen-
 tentia id dimidium minæ ; per Ironiam dicit Demea : *Huic mandes*,
 &c. qui non distribuit, sed dilapidabit. Plaut. Afin. v. 107. *Eidem ho-*
mini, si quid rectè curatum velis, mandes. ⁶ Interjectio hic est com-
 moti re subita & nova. ⁷ Hic Syrus fingit se Demeam non aspexisse
 in scena, ex primo illo consilio senem deridendi. ⁸ Blandientiis est,
 non interrogantis. ⁹ Sc. *rogas*. ¹⁰ Non possum satis cum admira-
 tione reprehendere vestrum modum vivendi non satis præbendum.
¹¹ Certè, ne mentiar, sed sine dolo & serio loquar, nostra ratio vi-
 vendi est stulta & sibi repugnans, non benè cohærens. Concessio, ut
 facilius derideat Demeam. ¹² Averfus Dromoni & conservis, qui in-
 tus, mandat de piscibus exenterandis, desquamandis, & exossando
 congro. ¹³ Eviscera. ¹⁴ Nomen servi. ¹⁵ Moveri, natare & vi-
 vere. ¹⁶ Cum eo. ¹⁷ Ossa eximentur, purgabitur, sicut & alii.
Exossare enim hic est purgare, & quasi ossa remove. & auferre spinas
 ex piscibus. ¹⁸ Exossari sive purgari eum. ¹⁹ Fieri oportet, vel
 ferenda sunt. ²⁰ Hæc flagitia, quæ sunt apud fratrum tuum. ²¹ Ob-
 iurgo, increpo profusores nostros. Micionem & Æschinum. Vide
 iussu v. 54. Syrus ergo dicit, se indignandum clamare contra in-
 eptias domus & domini, non vero dicendo : *Salsamenta hæc, Stephanio*,
 &c. ²² Hæc opsonia salita ob diuturnum usum, scilicet pisces salti
 & lardum. *Salsamenta* ergo generaliter dicuntur cibi, qui sunt salti.
 Hic iterum averfus conservos adhortatur, de culina admodum sollici-
 tus. ²³ Nomen conservi. ²⁴ Mollificentur, aut madesiant, ut sal-
 sugo perliuatur rectè, ut decet. ²⁵ Vestram fidem imploro ! ²⁶ U-
 trum-ne studio id sibi habet, id est, in studio habet Tmetis ? ²⁷ Per-
 dere filium tuum. ²⁸ An Micio reputat id ad studium, id est, studio-
 se facit, ita ut dedita opera ejus perditioni vacet, &c. ²⁹ Corrupe-
 rit, sc. subministrando sumptus. ³⁰ Filium suum Æschinum. ³¹ Ex-
 clamatio præ nimia iracundia.

1 Imagi-
natio est
futuri pe-
riculi se-
nibus ap-
tissima.

2 Illud
tempus.

3 Quo die,
& quo
tempore

Æschinus
egenus

longè
discedet

à patre
ex hoc

loco, scilicet
Athe-
nis, ad

aliquem
locum ad

militan-
dum sive

ad stipen-
dia faci-
enda.

4 Illa est
vera &

solida sapientia.

5 Τὸ πρὸς πρὸς δὲ, id est, quæ sunt præsentia.

Quod est ante pedes, nemo spectat, cæli scrutantur plagas. Cic. 2. de Di-

vinat. sumprum à Thalete Milelio, qui sidera contemplans, ea, quæ

ante pedes erant, neglexerat, & in scrobem ceciderat. 6 Prævidere.

7 In ædibus fratris. Penes & apud sic differunt. Penes proprie sig-

nificat dominium rei: Apud vero significat loci & personæ conjun-

ctionem. 8 Cantatrix, fidicina: à *ᾠδὴ*, id est, *canto*. 9 Inter-

jectio attentionem movens. 10 An frater Micio retinebit eam Psal-

triam, tanquam si foret Æschini uxor. 11 Illam eum domi habi-

turum esse. 12 Prout demens est. 13 An oportet hæc flagitia fie-

ri à meo fratre. 14 Stulta indulgentia ad permittendum. 15 Ejus

bonitas ad ignoscendum pernitiosa sibi & filio, scilicet *facit hoc*, vel

est causa talium flagitiorum. 16 Micionis, qui nimis est lenis & fa-

cilis. 17 Equidem, certe. 18 Doleo fratris causa, vel propter fra-

trem, qui tam male sibi & filio consulit. Pudet nos eorum, quæ tur-

piter sunt: Piget eorum, quæ cum damno & malo sunt. 19 In-

terest inter te & fratrem. Commendatio Ironica prudentiæ Demæ

per collationem amplificata. 20 Non in os laudo, non hoc do auribus

tuis. 21 Quantuscunque, id est, totus. 22 Ex omni parte es sapi-

ens. 23 Frater tuus Micio est vanus & inutilis, quale est somnium.

24 Filium tuum Ctesiphonem. 25 Sapientia ipsa. 26 Flagitia.

1 Videre videor jam 2 diem illum, 3 cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. SY. 4 Demæ,

4 Istuc est sapere, non quod 5 ante pedes modò
est,

Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,

6 Prospicere. DE. quid? istuc jam 7 penes vos 8 psal-

tria est? 35

SY. Ellam intus. DE. 9 eho, an domi 10 est habiturus?

SY. 11 credo, 12 ut est

Dementia. DE. 13 hæccine fieri? SY. 14 inepta le-

nitas

Patris, & 15 facilitas prava. DE. 16 fratris me

17 quidem

Pudet, 18 pigetque. SY. nimium 19 inter vos, De-

mea, ac

20 Non, quia ades præsens, dico hoc, pernitiùm

interest. 40

Tu, 21 quantus quantus, 22 nihil nisi sapientia es:

23 Ille somnium: sineres verò 24 illum 25 tu tuum

Facere 26 hæc? DE. sinerem 27 illum? an non sex

28 totis mensibus

Præ¹ olfecissem, quàm² ille³ quidquam cœperit ? 1 Sensi-
SY. 4 Vigilantiam tuam tu mihi narras ? DE. sic sem, de-
5 fiet prehendi-

Modò ut nunc est. SY.⁶ ut quisque suum vult esse, ipsum hoc
ita est. esse factu-

DE. Quid ⁷ eum? vidisti? hodie? SY. ⁸ tuum-ne
filium?

(⁹ Abigam hunc rus) ¹⁰ jam dudum aliquid ruri
agere arbitror.

DE. Satis scis? n̄ ibi esse? SY.¹² ob quem egomet
¹³ produxi, DE. optimè est:

Metui, nè ¹⁴ hæreret hic. SY. atque ¹⁵ iratum ad-
modum. 50

DE.¹⁶ Quid autem? SY.¹⁷ adortus jurgio ³⁰18 fratrem
apud forum

¹⁹ De Pſaltia iſtac. DE. ²⁰ ain' verò? SY. ²¹ vah!
²² nil reticuit :

Nam ²³ ut ²⁴ numerabatur forte argentum, ²⁵ in-
tervenit

²⁶ Homo de improvizo : cœpit clamare, ô Æschine,
Hæcine flagitia²⁷ facere te? hæc te²⁸ admittere 55

tua in educando filio diligenti observatione memoras? quam me-
mini, & scio singularem esse pland, sicut dixi. 5 Vigilantia mea,
vel filius meus talis tantummodo maneat, qualis nunc est. 6 Pro-
ut suum quique filium educatione formarit, talem habebit: in no-
bis enim fitum est quales tandem liberos habere velimus. Quod vi-
vo exemplo in duobus illis ex eadem matre canibus, quorum alter
venationibus, alter culinæ assuetus erat, Lycurgus demonstravit.
7 Filium meum Ctesiphonem. 8 Interrogas, an viderim filium tu-
um? 9 Expellam, fugabo Ctesiphonem in agrum ad laborandum.
Aversus hæc & secum dicit Syrus. 10 Puta filium in agro ope-
rari jampridem. *Agere* enim propriè, est operari. 11 Filium esse
ruri? 12 Interjectio indignantis, quod ei non credatur. 13 Porro
dixi, comitatus sum cum iret. 14 Maneret apud fratrem, & in-
ciperet amare. Similitudo petita est a visco-aucupum. 15 Scilicet
produxi eum. 16 Propter quid, quare erat iratus? 17 Ag-
gressus est iuratione, id est, objuravit. 18 *Æschinum*. 19 Pro-
pter istam psalteriam raptam. Ficta narratio. 20 Dicis-ne verum?
21 Interjectio irridentis senem tam difficilem ad credendum. 22 Cte-
siphio nihil celavit fratrem, sed aperte eum criminatus est. 23 Quan-
dò. 24 Ab *Æschino*, ut daret Lenoni pro Psalteria rapta. 25 Præ-
ter spem subito advenit. *Intervenire* est in medio negotio, quasi
ex insidiis supervenire, & opprimere in ipso actu eos, qui rem
celatam vellent. 26 Ctesiphio. 27 Sc. *deest*. *Misumms*. 28 Com-
mittere.

1 Quæ
dedeco-
rant no-
stram fa-
miliam?
2 Interje-
ctio hic
letantis
est.

3 Lachry-
mas effun-
do præ
lætitiâ.
Dicitur
etiam la-
crumor

Deponens.
4 Quia aut
nimia cre-
pula peri-
bis, aut
lascivia
ad nimi-
am ino-
piam re-
digeris.

5 Erit

beatus. 6 Prædecessorum ac parentum, qui ante eum vixerunt. Per *Majores* enim indifferenter possunt intelligi omnes illi, qui ante nos fuerunt. Alioqui per *Majores* solent intelligi quicumque avi, abavi, proavi, atavi, tritavi, & ante hos in infinitum. 7 Suorum, id est, insitit vestigiis majorum suorum. 8 Interjectio admirantis, quasi admiretur Syrus, quæ narret Demea. 9 Documentorum de vita rectè instituenda. 10 Crespho est. 11 Interjectio admirantis. 12 *Domi nobis ista nascuntur.* Cic. 2. Academ. 13 Sc. *aliquem*, nempe præceptorem magnum & exemplum. 14 A quo bonos mores sibi acquireret. 15 Laboratur vehementer, nulli labori parcitur in studio erudiendo. 16 Nihil omitto, quod ei utile fore putem. 17 Assuetum officio in bonis moribus. 18 Jubeo eum diligenter considerare vivendi modos hominum. 19 Sicut videtur habitudo faciei in speculo; sic vitas hominum volo illum animadvertere. Unde Socrates monebat juvenes formosos, ut inspicerent speculum, & pulchram sibi adstruerent formam. Plato item jubebat ebrios & iratos in speculo se contemplari, ut, visa deformitate, vitia fugerent. Confer huc Satyram 4. Horat. l. 1. sub finem, citantis *παρὰ δὲ τὴν* sibi à patre tradita, quæ sequeretur, quæ fugeret. 20 Aliorum moribus. Hinc illud Mimianum: *Ex vitio alterius sapiens emendat suum.* Er, *Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.* 21 Scilicet dicendo di- 22 Quia bonum & laudabile est. 23 Scilicet *mones*, vel *facis*. 24 Qui vitio dari solet. 25 Astutè, scilicet *facis*. 26 Exemplum. 27 Illa est vera instituendi ratio. 28 Hoc factum veritur in vituperium. 29 Rectissime, scilicet *imperas*. 30 Sc. *ita impero*. Initium ulterius orationis interruptæ per Syrum. Garruli sunt ut plurimum senes, & suarum rerum laudatores.

Nunc mihi¹ auscultandi : pisces ex² sententia

³ Nactus sum: hi mihi nè corrumpantur, ⁴ cautio est.

Nam⁵ id nobis⁶ tam flagitium est, ⁷ quam illa,

Demea,

Non facere vobis, quæ modò dixi : & ⁸ quod queo,

⁹ Conservis¹⁰ ad eundem isthunc præcipio¹¹ modum.

¹² Hoc falsum est, hoc ¹³ adustum est, hoc ¹⁴ lautum

est parum :

¹⁵ Illud rectè : ¹⁶ iterum sic memento : ¹⁷ sedulo

Moneo, quæ possum pro mea sapientia :

Postremo, tanquam in speculum, ¹⁸ in patinas, Demea,

¹⁹ Inspicere jubeo, & moneo, quid factio²⁰ usus sit. ⁷⁵

²¹ Inepta hæc esse, nos quæ ²² facimus, sentio.

Verum quid ²³ facias ? ²⁴ ut homo est, ita morem

geras.

Nunquid vis ? DE. mentem vobis meliorem²⁵ dari.

SY. Tu²⁶ rus hinc ibis ? DE. rectè. SY. nam quid

tu²⁷ hic agas,

Ubi, si quid bene præcipias nemo²⁸ obtemperet ? ⁸⁰

DE. Ego²⁹ verò³⁰ hinc abeo, ³¹ quando ³² is, ³³ quam-

obrem huc veneram

Rus abiit : ³⁴ illum curo ³⁵ unum : ³⁶ ille ad me attinet :

³⁷ Quando ita ³⁸ vult ³⁹ frater, de ⁴⁰ isthoc ⁴¹ ipse

⁴² viderit.

honestè vivatis. ⁸ Quantum possum. ⁹ Aliis, qui mecum servant,

quibustamen præsum. ¹⁰ Juxta. ¹¹ Quem ex te audiui. ¹² Hoc

opsonium est nimio sale conditum. Mimesis verborum Syri ad con-

servos. ¹³ Combustum. ¹⁴ Non satis mundum, seu mundè para-

tum. ¹⁵ Illud opsonium est rectè lautum & paratum. ¹⁶ Vide ut

secundo feualio tempore sis memor parare hoc modo, ut te doceo.

¹⁷ Diligenter doceo conservos, secundum scientiam meam condiendi

cibos, & efficiendi eos sapidos. Tò sapientia autem hic δεισιπνοιας

accipitur, ut Donatus notavit, quia condimenta gustu ac sapore tem-

perant coci. ¹⁸ In vasa coquinaria. Facete verba Demeæ, transfert

Syrus. Nam quæ Demea ad animum retulerat, Syrus ad culinæ

sapientiam coegit. ¹⁹ Conservos. ²⁰ Quid opus sit fieri. ²¹ Ab-

furda, itultra. ²² Apud fratrem tuum. ²³ Faciat aliquis. ²⁴ Qui-

bus moribus aliquis est, eo modo illi morem geri oportet. ²⁵ Scilicet

vobis. ²⁶ Ad agros : nam in urbe erat. ²⁷ In urbe. ²⁸ Ob-

temperat, id est, obedit. ²⁹ Certe, sane. ³⁰ Ex urbe. ³¹ Quando-

quidem. ³² Filius Ctesiphon. ³³ Propter quem, cujus causa.

³⁴ Ctesiphonem. ³⁵ Solum. ³⁶ Ctesiphon. ³⁷ Quoniam. ³⁸ Vult

me curare hunc. ³⁹ Micio. ⁴⁰ Eschino. ⁴¹ Frater meus Micio.

⁴² Ipse suum curet filium.

¹ Quæ di-
cere vis de
tuo filio.

² Sc. ani-
mi, id est,

ut vole-
bam, qui

bene re-

spondent

voris meis.

³ Inveni

atque

compara-

vi nihil.

⁴ Oportet

me cave-

re, mihi

incumbit.

⁵ Si pisces

non rectè

curentur,

sed cor-

rumpantur.

⁶ Pari

modo de-

lictum

credimus,

⁷ Quem-

admodum

vos flagi-

tium duci-

tis, si non

1 De tri-
bu nostra,
2 curia
nostra.

Populus
Athenien-
sis distri-
butus erat
in tribus
duodecim
ad mensi-
um nume-
rum.

2 Si rectè
video.

3 Hic In-

terjectio est exultantis prae adventu amici. 4 Qui nos amavit. 5 Ab
ineunte ætate, id est, cum adhuc pueri essemus. 6 Exclamatio est
propter paucitatem bonorum. 7 Certe. 8 Talium, qualis est He-
gio, id est, qui sunt tam boni & pii. 9 Egestas. 10 Est homo ho-
nestate vita: ac veritate & fidelitate proba, pura, qua antiqui polle-
bant: nam *antiquitas proximè ad Deos accedit*, Cic. 2. de Leg. Ita-
que antiquos omnes viros bonos ac probos appellamus. Sic *bonum*
antiqui, id est, simplices ac probi, à Cicer. dicuntur pro Sext. Ro-
cio. *Vide quàm sim antiquorum hominum*: ad Attic. l. 9. ep. 18.
11 Facile. 12 In Republica. 13 Homines reliquos. 14 Est la-
tantis interjectio. 15 Expectabo. 16 Hegionem. 17 Eam. 18 Col-
loquium cum eo familiare habeam.

Sed quis illic est, quem video procul? est-ne hic Hegio

1 *Tribulis noster?* 2 *si satis cerno, is hercle est:* 3 *vah!*

Homo 4 *amicus nobis* 5 *jam inde à puero.* 6 *Dii*

boni! 7 *Næ* 8 *illiusmodi jam magna nobis civium*

9 *Penuria est:* 10 *antiqva homo virtute ac fide.*

Haud 11 *citò mali quid ortum ex hoc sit* 12 *publicè*

Quàm gaudeo, ubi etiam hujus generis 13 *reliquias*

Restare video: 14 *vah! vivere etiam nunc lubet.* 15

16 *Opperiari* 17 *hominem hic, ut* 18 *salutem, &* 19 *collo-*

quar.

ACTUS III. SCENA IV.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

1 Irascen-
tis excla-
matio, &
Deos inte-
stimonium
vocantis.
Hegio do-
cet So-
strate

HE. 1 *PRO Dii immortales!* 2 *facinus indig-*

num! Geta

3 *Quid narras?* GE. 4 *sic est factum.* HE. Ex illa

familia

Tam 5 *illiberale facinus* 6 *esse ortum?* 7 à *Æschine*

8 *Pol haud paternum istuc dedisti.* DE. 9 *videlicet*

filiam iniquè ab Æschino tractatam, tandem vitiatam esse: id factum
nunc Demeæ narrat. 2 Turpe scelus admissum est ab Æschino. 3 Non
interrogantis est, sed admirantis indignitatem facti. 4 Quemadmo-
dum dixi. 5 Inhonestum, & libero homine indignum, qualis est Æ-
schinus. 6 Miror, vel nefarium est. 7 Apostrophe ad Æschinum.
8 Certè non perpetrasti istud facinus ad exemplum patris Demeæ, qui
adeo honestus est. 9 Sine omni dubio.

De ¹ Psalteria hæc ² audivit ; ³ id illi nunc dolet ⁵ ¹ Rapra
Alieno ; ⁴ pater id nihili pendit : hei mihi !
Utinam hic prope ⁵ adesset alicubi, atque audiret ² Hegio.
⁶ hæc !

HE. ⁷ Ni facient, quæ illos ⁸ æquum est, haud sic ³ Illud
⁹ auferent. factum

GE. In te spes ¹⁰ omnis, Hegio, nobis ¹¹ sita est : ¹ Aeschini
¹² Te solum habemus : tu es ¹³ patronus, tu ¹⁴ parens :
Ille tibi moriens nos commendavit ¹⁵ senex. ¹¹ Hegioni,
Si ¹⁶ deseris tu, ¹⁷ perimus. HE. Cave ¹⁸ dixeris : ¹ qui non est
¹⁹ Neque faciam, neque me satis piæ posse arbitror. ¹¹ de familia
DE. ²⁰ Adibo : ²¹ salvare Hegionem plurimum & doleo tu-
²² jubeo. HE. ²³ oh ! te quærebam ipsum : salve ¹¹ um casum.

Demea.

DE. ²⁴ Quid autem ? HE. ²⁵ major filius tuus ¹⁵ Micio,
¹ chinus, ¹¹ qui Aeschinum
Quem ²⁶ fratri adoptandum dedisti, neque ²⁷ boni, adoptavit,
Neque ²⁸ liberalis functus ²⁹ officium est viri. ¹¹ pro nihilo
DE. ³⁰ Quid istuc ? HE. nostrum amicum noras Si- ¹¹ habet
mulum, atque ¹¹ illud fa-
ctum, ¹¹ quod de-
let alie-
no.

³¹ Aequalem ? DE. ³² quid ni ? HE. ³³ filiam ³⁴ ejus
virginem ⁵ Ipse pa-
³⁵ Vitiauit. DE. ³⁶ hem ! HE. mane, nondum audisti, ¹¹ ter Micio,
Demea, ¹¹ frater
meus.

Quod est gravissimum, DE. an ³⁷ quid est etiam ⁶ Quæ
³⁸ amplius ? ¹¹ dicun-
tur ab
Hegio-

ne, vii, querelam hanc de Aeschino. 7 Si non facient parentes Aeschini & Aeschinus. 8 Oportet facere. 9 Scilicet inultum peccatum, crimen, id est, non ita evadent : nam (ut ait Horatius) *Culpam pena premit comes*. 10 Tota. 11 Posita, collocata. 12 In quo spem reponamus. 13 Defensor viduæ & filiæ. 14 Tanquam parens. 15 Simulus, pater puellæ, maritus sostratæ. 16 Nos in tanta necessitate. 17 Tunc actum est de nobis. 18 Ne dixeris, me scilicet deserturum esse vos. 19 Non deseram vos, neque arbitror me posse facere, quin videri possim impius. 20 Ibo ad Hegionem. 21 Salvum esse, saluari. 22 Volo. 23 Interjectio optantis. 24 Scilicet rei est, vel, cur quærebas me ? 25 Quia tantum duo erant, ideo major dicit, non, maximus. Comparativo enim utimur, cum sermo sit de duobus. 26 Micioni. 27 Probi. 28 Honesti, & A. Segis. 29 Officio. Archaismus. 30 Est, quod tu dicis ? 31 Coætaneum. 32 Cur non noverim eum, cum fuerit mihi amicissimus ? 33 Pamphilam. 34 Simuli. 35 Aeschinus stupravit. 36 Interjectio est dolentis & irati. 37 Aliquid flagitii, 38 Majus.

1 Certè imo vero est aliquid majus. Sæpe vero est affirmative respondentis : atque ea significatione est modo Postpositivum (ut Andr. 2, 2. & 2, 1. Heaut. 3. 2.) modo Præpositivum, ut hic apparet. 2 Vitium virginis. 3 Tolerandum. 4 Impulit eum ad id faciendum quod fecit. Unde Ovid. *Nox. & amor, vinumque nihil moderabile suadent : illa pudore vacat : liber amorque metu.* Virg. *Bacchus & ad culpam causas dedit.* 5 Temporis opportunitas. 6 Ardor & furor amoris. 7 Vinolentia. 8 Juvenilis ætas, quæ plerumque lubrica est. 9 Id est ab humana fragilitate incitatum. 10 Cum Æschinus sentiret postridie se peccasse obviatam virginem. 11 Sofstratam. 12 Promittens. 13 Pamphilam. 14 Recepturum in uxorem : nam maritus ducere solet domum suam uxorem, cum eam sibi copulatam conjugio habuerit. 15 Venia est Æschino à matre data, quia sic orabat : *ab ignoscitur, ignoscatur, verbo impersonali.* 16 Nihil est revelatum, res est celata : à *tascetur.* 17 Fides habita est ei sive promissis ejus. 18 Pamphila. 19 Ea compressione Æschini. 20 Ex quo Æschinus compressit eam, & jam illa parturit. Decimo vero mense olim pariebant mulieres, quia breviores erant veterum menses, quàm nostri, cum ad Lunæ cursum eos metirentur, non Solis. Hinc Vir. *Matri longa decem tulerunt fastidia menses.* 21 Æschinus. 22 Ironia. 23 In nostrum ludibrium. 24 Fidicinam, quam rapuit Lenoni. 25 Sc. hoc, quod neque bonum, neque æquum est, ac prout Diis non placet. Ad invidiam conciliandam hoc interpersuit. 26 Acquisivit, superinduxit. 27 Cum qua psalteria vitam agat. 28 Filiam. Simuli amici nostri, quam vitiavit. 29 Vero, explorato, seu re certa & explorata. 30 Facinora Æschini. 31 Sofstrata. 32 Populi, civium, in media urbe versator, à quo visadiri potest, præsto est, testificatura de hac re : quod enim est in medio loci alicujus, non est absconsum, ut in corona hominum sedentium, qui stat in medio circi, multum est in luce & in promptu. Hinc phrasæ illæ : *venire, prodire, procedere in medium, &c.* Item *tollere à medio*, i. e. removere alicquem à medio hominum, de hac luce, i. e. vita. 33 stuprata & gravida. 34 Ipsum crimen seu pondus uteri, exactis ad pariendum mensibus, sc. *est in medio.* 35 Sc. *est in medio*, ut testificetur de hac re, si sit opus.

Preterea, ¹ ut captus est servorum, ² non malus, ¹ Quantum capa-
³ Neque iners, ⁴ alit illas, solus omnem familiam ³⁵ *citas, in-*
⁵ Sufientat : hunc ⁶ abduce, ⁷ vinci : ⁸ quere rem. *tellectus,*
 GE. Imò hercle ⁹ extorque, nisi ¹⁰ ita factum est, *conditio,*
sors.

Demea.

Postremò non ¹¹ negabit, coram ipsum cedo.

DE. ¹² Pudet : nec, quid ¹³ agam, neque quid ¹⁴ huic *2. Tolera-*
bilis, bo-
nus & fi-
delis.

SCIO. PA. ¹⁵ Miseram me, ¹⁶ differor doloribus ! *40* *Kata*

¹⁷ Juno Lucina fer opem, ¹⁸ serva me obsecro. *Antimela*
dictum est.

HE. ¹⁹ hem ! *3 Et non*

Num-nam illa quæso ²⁰ parturit ? GE. ²¹ certè, He- *sine arte,*

gio. HE. ²² hem ! *id est, imo*

²³ Illæ fidem nunc vestram implorat, Demea : *solers &*

²⁴ quod vos jus cogit, id voluntate ²⁵ impetret. *gnavus si-*

Hæc primum ²⁶ ut fiant, Deos quæso, ut ²⁷ vobis *ve indu-*
strius :
eadem fi-
gura.

²⁸ Sin aliter animus vester, ego, Demea, *45*

Summâ vi defendam ²⁹ hanc, atque ³⁰ illum mor- *4 Nutrit*
matrem
& filiam,
quærendo
victum,
unde hæ

³¹ Cognatus mihi erat : unâ à pueris ³² parvuli

vivant. 5 Fover. 6 Abduc, id est, rape tecum, et si nolit, hunc Ge-
 tam in aliquem locum, ubi tu possis etiam per tormenta extorquere
 rei veritatem. 7 Liga eum : est enim secundæ personæ Imperativi
 modi, à *vincio, vincire*. 8 Rei veritatem inquire ab eo. 9 Per tor-
 menta, torquendo me veritatem elice, exquire : solas enim ceteras
 pro pœna adjecerat. 10 Ut dixit Hegio meo relatu. 11 Ipse Æ-
 schinus. 12 Scilicet *me*, id est, pudore afficior ob tam turpe facinus.
 13 In illa re. 14 Hegioni. 15 Pamphila, filia Sostratæ, parturi-
 ens clamat intus. 16 Diserucior, divellor, dilantior propter dolo-
 res partus. 17 Diana, quæ lucem præbes natis. Hæc à parturi-
 entibus invocabatur. Hic versus ex Andria 3, 1. repetitus est. 18 Par-
 turientem. 19 Mirantis hic est repentinum partum. 20 In puer-
 perio laborat, desiderat parere ? *Parturire* enim est partum deside-
 rare. Cic. *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jam sibi*
parturit. 21 Scilicet *parturit*. 22 Interjectio puerperæ conditio-
 nem miseræ sentis. 23 Pamphila ab Æschino vitiatâ auxilium ve-
 strum nunc poscit. 24 Pamphila assequatur cum benevolentia ve-
 stra id, scilicet conjugium cum Æschino, quod æquitas legum co-
 get vos facere, 25 A vobis. 26 Ut impetret cum voluntate.
 27 Vos decet facere, *ὅμην πείπει*. Hellenismus. 28 Sed si ali-
 ter vultis, scilicet ut hæc fiant. 29 Pamphilam parturientem. 30 Pa-
 trem ejus Simulum, qui mortuus est. 31 De cognatione mea. *Αἰπὸς*
γίγ, cur tueatur puellam. 32 Cum essemus adhuc parvi

1 Educati. *Sumus* ¹ *eduſti*: unà ſemper ² *militiæ*, & ³ *domi*
 Sic Heaut. ⁴ *Fuimus*: paupertatem unà ⁵ *pertulimus* gravem 50

1, 2. *Attamen*
⁶ *Quapropter* ⁷ *nitar*, ⁸ *faciam*, ⁹ *experiar*: denique
¹⁰ *Animam* relinquam potius, quàm illos deferam.

Quid mihi reſpondeſ? DE. ¹⁰ *fratrem* conveniam,
 Hegio:

11 *Is quod mihi* ¹² *de hac re dederit conſilium*, id
¹³ *ſequar*.

HE. *Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites*, 55
¹⁴ *Quàm vos* ¹⁵ *facillimè agitis*, quàm eſtis maximè

¹⁶ *Potentes*, ¹⁷ *dites*, *fortunati*, ¹⁸ *nobiles*,
¹⁹ *Tam maximè vos* ²⁰ *æquo animo* ²¹ *æqua noſcere*

Oportet, ſi vos vultis ²² *perhiberi probos*.
 DE. ²³ *Redito*: ſient, quæ fieri æquum eſt, omnia. 60

HE. *Decet te facere*: Geta, duc me intrò ad ²⁴ *So-*
²⁵ *ſtratam*.

DE. ²⁶ *Non me indicente hæc ſunt*: utinam hoc ſit
²⁷ *modò*

7 *Moliar*, conabor. 8 *Jure*, id eſt, litem intendam, agam cauſam
 ſeu perſequar jus pùellæ in iudicio. Vide ſupra 3, 2. 9 *Vitam*

relinquam, id eſt, moriar. 10 *Micionem* alloquar, in cujus pote-
 ſtate eſt Aſchinus. 11 *Hic verſus* habetur in Phorm. 2, 4, 21.

12 *De hoc factò*. 13 *Exſequar*. 14 *Sine magno amore vitam a-*
gitis, vel vivitis, id eſt, quo magis vivitis in abundantia omnium re-

rum. *Agere vitam*, eſt vivere. *Facile* autem *agere* dicuntur divites,
 qui facile nulloque negotio in rerum copia vivunt. Unde *facile vi-*

ctus, id eſt, abundans, largus. Virg. *Fundit humo facilem victum ju-*
ſſiſſimo tellus. Sic & *Dii*, quibus nihil deeſt, *pèra* *Ævres* ab

Homero & *Hefiodo*, id eſt, *facile* viventes dicuntur. Hinc *difficultas*
 nonnunquam paupertatem ſignificat: ſicut apud *Ciceronem* 4. in

Ver. Oſtendit ſe in ſumma difficultate eſſe nummaria. 15 *Præ aliis*
omnibus. 16 *Divites*. 17 *Omniſus noti*, id eſt, opibus, genere &

factis potiſſimum clari, illuſtres. 18 *Reſtè præcipere videntur*, qui *mo-*
nent, ut, quanto ſuperiores ſumus, tanto nos ſubmiſſius geramus. Cic.

19 *Sponte*, libenter. *Donat*. *Benè dixit*, æquo animo: quia potentiſſi-
 & fortiſſi contra naturam eſt æquitas. 20 *Tà eixota* *Qeſtèra*.

21 *Judicari*, haberi, nemini iniuriam habentes. 22 *Ad me*. Acerbè
 ſatis præcedentia Hegio ingeſſerat, ac ſimul abiturus tergum verter-

rat, veluti ſubiratus, quod nihil planius quicquam Demea reſpon-
 diſſet, ſed tantummodo ſe fratrem conventurum: itaque Demea

cum revocat & prolixius pollicetur. 23 *Matrem virginis*. 24 *Hæc*
flagitia ſunt ab Aſchino me dicente, non tacente, id eſt, dixi
 hæc ſic eventura eſſe. Hæc referuntur ad dicta ſupra 1, 2.
Cum ita, ut volo, eſt, &c. *Iſte tuus ſentiat poſterius*: nolo in illum
 gravius dicere.

¹ *Defunctum* : verum nimia illa ² *licentia*
³ *Profecto* ⁴ *evadet* in aliquod magnum malum.
⁵ *Ibo*, ⁶ *requiram* ⁷ *fratrem*, ut ⁸ *in eum* ⁹ *hac*
¹⁰ *evomam*.

¹ Ulti-
 mum sit,
 finitum sit
 in hoc ne-
 gotio, nec
 Aschinus

pergat ulterius, & pejora committat. Verbum *defungi* hic & alibi,
 quanquam Deponens, impersonaliter usurpatur. ² Libertas, quæ
 datur illi à fratre Micione. ³ Perveniet, id est, deterius aliquid
 committer. ⁴ Diligenter quæram. ⁵ Micionem. ⁶ Contra.
⁷ Flagitia scilicet, quæ mihi molesta sunt. ⁸ Ejiciam, effundam,
 utpote quæ me ægrum faciunt, quibus me levabo, cum languor iste
 ejectus erit. Sic supra 3, 2. *Ut iram hanc in eos evomam omnem*.
 Metaphora à stomacho. Ut enim stomachus nimio cibo aut potu
 oneratus per vomitum levatur, ita animi dolor maledictis aut la-
 chrymis egeritur, juxta illud Ovidii, *Expletur lachrymis, egeritur*
que dolor.

ACTUS III. SCENA VI.

HEGIO.

¹ *B*ono animo fac sis, *Sostrata*, & ² *istam*, ³ *quàm*
⁴ *potes*,
Fac consolere : ego Micionem, si apud forum est,
⁵ *Conveniam*, atque, ⁶ *ut res gesta est*, narrabo
ordine.
⁷ *Si est*, ⁸ *ut facturus officium fiet suum*,
Faciat : sin ⁹ *aliter* ¹⁰ *de hac re ejus sententia est* ; ¹¹
Respondeat mihi, ut ¹² *quid agam*, ¹³ *quampri-*
imum sciam.

¹ Da
 operam
 ut habeas
 bonum
 animum.
 Hegio
 Sostratam
 consola-
 tur, &
 dilemma-
 te consili-
 um suum
 concludit.

Inter eundem hæc intro ad Sostratam loquitur. ² Filiam tuam Pam-
 philam puerperam. ³ Quantum. ⁴ Alloquar. ⁵ Sicut. ⁶ Talis
 Micio. ⁷ Ut velit facere, quod decet. ⁸ Sed si Micio nolit facere,
 quod peto. ⁹ De ducenda vitiata. ¹⁰ Ut in jus voeem, causam ad
 iudices deferam. ¹¹ Citissimè.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRUS.

1 Ais-ne?

Syrus Ctesiphonem instituit, quomodo responde-
re debeat patri.

2 Demeam.

3 Sc. rus

abit.

4 Sc. ur-
rum.

5 Al. cum.

6 Aliquid operari,

7 Esset apud vil-

lam, aut faceret

aliquid operis.

Potest etiam

ad frequen-

tia referri, ut

sit, uti-

nam qui-

dem se

defatiga-

rit. 8 Quod defatigari ita tamen fiat, ut non moriatur ex illa fatigatione.

9 Demea.

10 Operando.

11 Per tres hos interstices dies.

12 Idem ego quoque opto.

13 Ista re si quid rectius fieri potest, id est, si mori hominem contingat.

14 Scilicet opto.

15 Vehementer.

16 Integrum.

17 Transigere.

18 Illam villam suburbanam patris mei.

19 Valde, vehementer.

20 Civitatem.

21 Rus

ab urbe esset situm.

22 Eum, id est, patrem meum.

23 Ruri.

24 In urbem.

25 Ad me querendum.

26 Ruri.

27 Celeriter redibit.

28 Certo.

29 Rediens domum.

30 Patrem.

31 Respon-

debo patri?

32 Scilicet venit?

Sic Heaut.

Ego dicam, quod mihi in mentem.

33 Nihil quicquam in mentem venit.

Sic supra 1, 2. Ho-

mine imperito nunquam quidquam injustum.

34 Deterior, sc. tu es, quod tibi nihil in mentem veniat, i. tardus & stupidus sis.

CT. 1

A IN 2 patrem hinc abiisse rus? SY. 3 jam dudum. CT. 4 dic sodes. SY. apud

Villam est: nunc 5 cum maximè 6 operis aliquid fa-
re credo. CT. 7 utinam quidem,

8 Quod cum salute 9 ejus fiat, ita se 10 defatigari velim,

Ut 11 triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeam surgere.

SY. 12 Ita fiat, & 13 istoc si quid potis est rectius.

CT. 14 ita: nam hunc diem

15 Misere nimis 16 perpetuum, ut capere cupio in la-
titia 17 degere:Et 18 illud rus nullà alià causâ tam 19 male odi, nisi
quia 20 prope est:Quod si 21 abesset longius,
Primo nox 22 oppressisset 23 illic, quàm 24 huc 25 re-

vorti possit iterum.

Nunc, ubi me 26 illic non videbit, jamhuc 27 recur-

ret, 28 sat scio:

29 Rogitabit me, ubi fuerim: 30 quem ego hodie to-
to non vidi dic.

Quid 31 dicam? SY. 32 nihil-ne in mentem?

CT. 33 nunquam quidquam. SY. tantò 34 nequior.

8 Quod defatigari ita tamen fiat, ut non moriatur ex illa fatigatione. 9 Demea. 10 Operando. 11 Per tres hos interstices dies. 12 Idem ego quoque opto. 13 Ista re si quid rectius fieri potest, id est, si mori hominem contingat. 14 Scilicet opto. 15 Vehementer. 16 Integrum. 17 Transigere. 18 Illam villam suburbanam patris mei. 19 Valde, vehementer. 20 Civitatem. 21 Rus ab urbe esset situm. 22 Eum, id est, patrem meum. 23 Ruri. 24 In urbem. 25 Ad me querendum. 26 Ruri. 27 Celeriter redibit. 28 Certo. 29 Rediens domum. 30 Patrem. 31 Respondebo patri? 32 Scilicet venit? Sic Heaut. Ego dicam, quod mihi in mentem. 33 Nihil quicquam in mentem venit. Sic supra 1, 2. Hominem imperito nunquam quidquam injustum. 34 Deterior, sc. tu es, quod tibi nihil in mentem veniat, i. tardus & stupidus sis.

1 *cliens*, 2 *amicus*, 3 *hostes* 4 *nemo* 5 *est vobis*? 1 Cujus
 CT. 6 *sunt*: 7 *quid postea*? causa sit
 SY. 8 *Hiscē opera ut data sit*. CT. 9 *quæ non data*
 sit? non potest fieri. SY. potest. defenden-
 CT. 10 *Interdū: sed si* 11 *hic* 12 *pernocto*, 13 *causæ*
 quid dicam, Syre? qui opera
 SY. 14 *Vah! quā vellem etiam* 15 *noctū amicis*
 16 *operam mos esset dari.* eum te-
 Quintus 17 *otiosus es*: 18 *ego illius sensū pulchrè calleo*: 15
 cum 19 *ferret maximè*, tam 20 *placidum quā ovem*
 21 *reddo*. CT. 22 *quo modo*? ut sua ab
 SY. 23 *Laudarier te audit libenter*: 24 *facio te apud*
 illum Deum: eo causa
 Virtutes narro. CT. 25 *meas*? SY. 26 *tuas*: 27 *ho-*
 mini 28 *illico lacrumæ cadunt*, ita
 Quasi 29 *puero*, 30 *gaudio*: 31 *hem tibi autem* 1 gerendus.
 CT. *quid-nam est*? SY. 32 *lupus in fabula*. 20 3 Ami-
 CT. *Pater adest*? SY. *ipsius est*. CT. Syre *quid agi-*
 mus? SY. *fuge* 33 *modò* 34 *intrò*: 35 *ego videro*. qui te
 CT. *Si quid* 36 *rogabit*, 37 *nusquam tu me*: audi-
 sin? SY. *potin' ut desinas*? hospitio
 4 Nullus.
 5 In urbe.
 6 Clientes amici & hospites. 7 Quid inde vis deducere? 8 Dic patri,
 roganti te ubi-nam fueris, quod operum talibus amicis tuleris. 9 Opera.
 10 De die potest credi opera data esse. 11 Apud puellam. 12 Perma-
 neo tota nocte, neque domum redeo. 13 Quam adferam excusationem?
 14 Interjectio ridentis. 15 Tempore nocturno. non solum interdū: &
 hoc sermone ridet Ctesiphonem, cum nihil aliud dicendum succurrat:
 tabestenim obscenitas. 16 Intervire. 17 Securus, sine cura. 18 Ego
 patris tui animum seu conditionem & mores ejus callidè & optimè no-
 vi. 19 Excañdescit, irritatus est, & astat ira, quæ est ebullitio san-
 guinis circa cor. 20 Mitem, placatum. 21 Efficio. 22 Quia ratione ita
 mitigas patrem meum? 23 Laudari. Paragoge. Τέχνην ἀρετῆς, δέ-
 ξα πατέρος i. liberorum virtus, patrum gloria est. 24 Summis laudi-
 bus ad cælum usque te extollo, ac si laudarem Deum. Hyperbole est
 proverbialis, de singulari laude dignis. Cic. In quo tu mihi Deus esse
 videris, i. singularis ac summus. 25 Virtutes narras? 26 Sc. virtutes
 narro. 27 Patri tuo Demeæ. 28 Statim, ut virtutes tuas narro. 29 Qui
 statim in lacrymas prorumpit. 30 Præ gaudio. 31 Tibi dico, Ctesipho.
 Interjectio monentis de inopinato adventu patris. 32 In sermone, qui
 sit de lupo, lupus ipse apparet. Plaut. Stichus: *Atque essum lupum in*
sermone. Silentii indictio, quoties venit, de quo loquimur, & nobis au-
 fert loquendi facultatem, i. cum forte fortuna in medio sermone inter-
 venit, cujus mentio fiebat: nam homines obmutescere creditum est,
 quos prior viderit lupus. Virg. Ecl. 9. *Vox quoque Merin ipsa fugit*,
lupi Merin videre priores. 33 Tantummodo. 34 Ad amicam. 35 Istud
 tibi curæ erit, sc. quid agendum sit. 36 De me pater. 37 Die te
 nusquam vidiſſe me.

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS.

DE. 1 **N**æ ego homo sum infelix! primum² fratrem nusquam invenio³ gentium: Præterea autem, dum illum quero, ⁴ à villa ⁵ mercenarium
Vidi: ⁶ is ⁷ filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.
CT. 8 Syre. **SY.** quid ais? **CT.** men' querit!
SY. 9 verum. **CT.** perii! **SY. 10** Quin tu animi bono es.
DE. 11 Quid hoc, ¹² malum, infelicitatis? neque satis ¹³ discernere:
Nisi me credo ¹⁴ huic esse natum rei ¹⁵ ferundis miseris.
Primus sentio ¹⁶ mala nostra: **primus** ¹⁷ rescisco, omnia:
Primus porro ¹⁸ obnuncio: agrè solus, si quid sit nostra. ¹⁹ fero.
SY. 20 Rideo hunc: primum ait se scire: ²¹ is solus ²² nescit omnia.
DE. Nunc ²³ redeo: si fortè ²⁴ frater redierit, ²⁵ visito. **CT. Syre,**
aliquid facientem. ⁶ Mercenarius. ⁷ Ctesiphonem. ⁸ Vocantis est. ⁹ Adverbium est affirmandi. ¹⁰ Ne te sollicites. ¹¹ Quæ hæc est infelicitas? Demea solus loquitur, nondum animadvertit Syrum.
¹² Malum sit mihi; capiti meo, id est, vix mihi, vix fato iniquo meo. Nam ²⁰ malum hic non abundat, ut putat Donatus, sed indignantis Demea imprecatio est in malum fatum suum, seu potius in se ipsum infelicem. ¹³ Dijudicare, qualis sim. ¹⁴ Ad hanc rem. ¹⁵ Ad tolerandas scilicet calamitates. Appositivè dictum. ¹⁶ Infortunatus. ¹⁷ Cognosco. ¹⁸ Aliis mala, quæ acciderunt, nuntio, & quasi malum omen nuntio: qui enim mala nunciat, *obnuntiat*, id est, contra nuntiat, qui vero bona, *annuntiat*. Nam proprie dicuntur *obnuntiant* augures, cum aliquid mali ominis viderunt. ¹⁹ Patior. ²⁰ Derideo Demeam, vel, rideo propter Demeam. Hoc Syrus dicit Ctesiphoni.
²¹ Demea. ²² Nam Micio scit quomodo res sese habeat, similiter Syrus, similiter Ctesipho & Æschinus. ²³ In domum fratris. ²⁴ Micio. ²⁵ Venio ad videndum.

obsecro, vide nè ille ¹ huc prorsus se ² irruat. ¹ In hanc domum, in qua ego sum. ² Impetuose inferat se, irrumpat. Usus est verbo Neutro, tanquam Activo. Sic supra: ¹⁵ Ceteros ruerem. ³ Tace. ⁴ Ne irruat. ⁵ Negotium amovendi patris, vel cavendi nè prorsus irruat se huc. ²⁰ Q. d. Non audeo tuæ pollicitationi de amovendo

obsecro, vide nè ille ¹ huc prorsus se ² irruat. ¹ In hanc domum, in qua ego sum. ² Impetuose inferat se, irrumpat. Usus est verbo Neutro, tanquam Activo. Sic supra: ¹⁵ Ceteros ruerem. ³ Tace. ⁴ Ne irruat. ⁵ Negotium amovendi patris, vel cavendi nè prorsus irruat se huc. ²⁰ Q. d. Non audeo tuæ pollicitationi de amovendo

SY. ³ etiam taces?

Ego ⁴ cavebo. CT. nunquam hercle hodie ego ⁵ istuc committam tibi.

Nam me jam in ⁷ cellam aliquam cum ⁸ illa concludam: id tutissimum est.

SY. ⁹ Age, tamen ego ¹⁰ hunc amovebo. DE. sed eccum sceleratum Syrum.

SY. ¹¹ Non hercle hic quidem ¹² durare quisquam, ¹³ si sic fit, potest.

Scire equidem volo, ¹⁴ quot mihi sint domini: quæ hæc est miseria! DE. quid

¹⁵ Ille gannit? quid vult? quid ais ¹⁶ bone vir? hem, est ¹⁷ frater domi?

SY. ¹⁸ Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem ¹⁹ perii. DE. quid tibi est?

SY. ²⁰ Rogitas? Ctesipho me ²¹ pugnis miserum, & istam ²² psaltriam

²³ usque occidit. DE. ²⁴ hem quid narras! SY. ²⁵ hem, ²⁶ vide ut discidit labrum.

DE. ²⁷ Quamobrem? SY. me ²⁸ impulsore ²⁹ hanc emptam esse ³⁰ ait. DE. ³¹ non tu eum rus ³² hinc ³³ modo

patre credere. adeoque me securum non prius præstabo, quam donec in cellam me aliquam concludero. Notæ Donati nugantur: quos ego jam, id est, complexum mulieris. 6 Committam. 7 Locum secretiorem, ubi celari possim. 8 Psaltria amica. 9 Fac quod dicis, conclude te cum illa. Assentientis est. 10 Abducam patrem tuum, abigam illum rus. A saxis magni ponderis sumpta Metaphora. 11 Simulat Syrus se esse verberatum a Ctesiphone. 12 Diu manere. 13 Si tanta sævitia exerceatur in servos. 14 Quam multi. 15 Quid veterator ille conqueritur gannire, plorat? Metaphora à vulpibus, ad ploratus vapulantium, quarum proprium est gannire. 16 Omnium pessime, improbius. Ironia. 17 Micio. 18 Quid, malum, me contumelie causa appellas? quid mihi illud tuum, bone vir (μικρολογεῖς, quo me fec. irrides & vituperas) occinis? quasi non satis afflictus, factus miser sim, injuria sc. filii tui. 19 Perditus tum præ nimis ictibus. 20 Quid mihi sit? 21 Ictibus pugnis factis. 22 Puellam fidicinam. 23 Fere aut prope interfecit; val, valde cecidit: & tum compositum pro simplici ponitur. 24 Intersectio admirantis & timentis. 25 Dolentis, vel ostendentis. 26 Vide quomodo Ctesipho discipit ac fregit labium meum. Ostendebat autem seni parum videnti & intra os. 27 Quare ita discidit labrum tibi? 28 Suasore, auctore. 29 Psaltriam. 30 Ctesipho. 31 Nonne. 32 Ex urbe. 33 Paulo ante.

1 Pro-
duxisse.
Syncope.

2 Sc. est, id
est, modo

produxi
eum rus.

3 Postea.

4 In ur-
bem.

5 Mentis
impos &
demens.

6 Nullate-
nus tem-
peravit ab
ictibus.

7 Sc. opor-
tuit.

8 Syrum.

9 Nuper.

10 Cum
esset puer
tantillus,

id est, par-
vulus,

quantil-
lum tu

scis cum
fuisse,

cum a me
gestare-
tur: &

dicendo *tantillum*, ostendit ei digito vel manu mensuram, & quanti-
tatem ejus, qua erat, cum a se gestaretur.

11 Portavi.

12 Est
Apostrophe ad absentem Ctesiphonem.

13 Patrem imitatis, seu mo-
res paternos, sequeris vestigia patris.

14 Euge, age.

15 Virili
animo præditum, scientem moderari tibi.

16 Laudas eum, quod me
verberavit?

17 Certè Ctesipho comprimet ac temperabit manus à
verberibus insignendis post hoc tempus, si sit sapiens. Comminatur
servus vel fugam, vel repercussionem.

18 Strenuè fecit Ctesipho
meus te cædendo & Psaltriam.

19 Valde fortiter fecit. Ironia

20 Citharistriam imbellem & calamitosam, à lenone abreptam, 21 Re-
percutere percutientem. 22 Interjectio deridentis. 23 Valde stren-
nuè se gessit! Ironia. 24 Facere, quam fecit. 25 Eandem habuit
sententiam, quam ego habui, sc. te esse hujus emptionis Psaltriæ præ-
cipuum autorem. 26 Micio. 27 Domi. 28 Fratrem Micionem.

29 Frater. 30 Non. 31 Interjectio indignantis. 32 Ita dico, ut
audivisti, me hodie non monstraturum, ubi sit frater. 33 Tanto ictu
percutiam caput tuum hoc baculo, ut cerebrum in minutas partes fran-
gatur: & sic baculum sustulisse videtur Demea. 34 Apud quem est.

1 Produce aiebas? SY. 2 factum: verum 3 post 4 ve-
nit 5 infaniens:

6 Nil pepercit: 7 non puduisse verberare hominem

8 senem,

Quem ego 9 modo 10 puerum tantillum in manibus

11 gestavi meis?

DE. 12 Laudo, Ctesipho: 13 patristas: 14 abi, 15 vi-
rum te judico.

SY. 16 Laudas? 17 nè ille continebit posthac, si sapi-
et, manus.

DE. 18 Fortiter. SY. 19 perquam! quia 20 mis-
ram mulierem, & me servulum,

Qui 21 referire non audebam, vicit: 22 hui, 23 per-
fortiter!

DE. Non potuit 24 melius: 25 idem, quod ego, sensis-
te esse huic rei caput.

Sed est-ne 26 frater 27 intus? SY. non est. DE. ubi
28 illum quæram, cogito.

SY. Scio ubi 29 sit: verum hodiè 30 nunquam mon-
strabo. DE. 31 hem quid ais? SY. 32 ita.

DE. 33 Diminuetur tibi quidem jam cerebrum

SY. at nomen nescio

34 Illius hominis, sed 35 locum 36 novi ubi sit. DE. die
ergo locum.

Sy. Non est. heu not.

- SY. *Neslin*¹ porticum apud macellum hanc² deor-¹ Locum
sum² DE. quid nō noverim?
SY. Præterito hanc rectā plateā³ sursum: ubi⁴ eo
veneris.³ ⁵ *tisus* olim
⁵ Clivus⁶ deorsum⁷ versus est, ⁸ hac te præcipita-
to: postea
Est ad hanc manum⁹ sacellum: ¹⁰ ibi ¹¹ angipor-
tum¹² propter est.
DE. Ubi-nam¹³ SY. ¹³ illic, ubi etiam¹⁴ capri-
ficus magna est, DE. novi. SY. ¹⁵ hac per-
gito.
DE. ¹⁶ Id quidem angiportum non est pervium.
SY. ¹⁷ verum hercle: ¹⁸ vah!
¹⁹ Censens²⁰ hominem me esse? ²⁰ erravi: in ²¹ por-
ticum rursum redi.
Sanè ²² hac multo ²³ propius ²⁴ ibis, & minor est
²⁵ erratio.
Scin²⁶ Cratini hujus ²⁶ ditis. ²⁷ ædes? DE. scio.
SY. ubi ²⁸ eas præterieris,
²⁹ Ad sinistram hac rectā plateā; ubi ad ³⁰ Dianæ
veneris,
ticum. ⁵ Parvus collis & facilis. ⁶ Versus partem inferiorem.
⁷ Adversum te est. ⁸ Per hanc viam cito descende, vel præcipitem
te dato in hunc clivum. Nam vox *præcipitato* ambigua, hic à servo
irato de industria usurpata fuisse videtur, in hominem odiosum & in-
visum Demeam. ⁹ Parvum templum, quasi sacra cella. ¹⁰ Apud sac-
cellum. ¹¹ Angustus vicus sive transitus, *σενὸς ὀδὸς* ab *angando*
dictus, quod propter *angustiam* nihil per eos agi possit in portus. Vi-
de Eun. 5, 2. ¹² Prope, juxta. Virg. *Templum de marmore ponam*
Propter *aquam*. ¹³ Angiportum est. ¹⁴ Ficus sylvestris, nunquam
maturus fructus habens, sed omnia loca, in quibus nascitur, penetrans:
unde *Caprificus* dicta, quod muros & parietes *carpat*. ¹⁵ Via. ¹⁶ Ea
certe angusta via non est facilis ut illac transeat: vel quia non patet
exitus, cum ingressus fueris intro. ¹⁷ Id angiportum non esse per-
vium. ¹⁸ Intersectio ridentis se ipsum, quod erraverit. ¹⁹ Non
censes me posse labi & errare more hominum? Qd. Humanum est
errare. Epanorthosis quasi errantis. ²⁰ De angiporto, Errorum si-
mulat Veterator, qui nulluserat: nam cum planè sciret non esse per-
vium, ludos faciebat feni, quem ut hominem rusticum id nescire puta-
bat. ²¹ Quam jam tibi demonstravi. ²² Via. ²³ Propinquius
& brevius, quasi vero errasse profuerit, ut ait Donatus. ²⁴ Ad
eum locum, ubi est frater. ²⁵ Deviatio, id est, minus errabis. ²⁶ Di-
vitis. ²⁷ Domum. ²⁸ Ædes Cratini. ²⁹ Sc. *isto*. ³⁰ Sc. *templum, ædem*.
Liv. *Ad hui* (sc. templum) *pugnatum est*.

765.

1 Civi-
tatis.

2 Lavato-
rium e-
quorum.

Nam sem-
per lacus
portis ad-
ditus fuit
ob usum
jumento-
rum intro-
euntium
& exeun-
tium, at-
que ut
adversus
hostilem
ignem
portis de
proximo
subveni-

retur. 3 Parvum pistrinum, id est, taberna sive officina, in qua pin-
sur, id est, teritur seu contunditur frumentum trusatili mola, quæ vel
ab equis, vel à viris circumagitur. *Pistrilla* autem Diminutivum est
à *pistrina* *apxajac* pro *pistrino*: ut *textrina*, & similia. 4 Ex oppo-
sito, è regione. 5 Officina fabrorum. 6 In eo loco, sc. apud fabri-
cam. 7 Micio frater tuus. 8 Discubitorios. Habebant enim vete-
res lectos tricliniarios & discubitorios, in quibus cenabant. Ordo
est: *Dedit*, id est, commisit, locavit, *lectulos faciundos ilignis pedibus*
id est, habentes pedes seu fulcra ex ilice arbore facta, *ubi*, id est, in
quibus lectulis accubantes, *vos*, id est, tu & ipse, *potetis*, id est, si-
mul bibatis & genio indulgeatis, *in sole*, id est, in aprico, in loco soli
exposito & sole calefacto. Veteres enim vel in sole, vel sub dio, vel
in umbra, vel sub tecto, pro anni tempestate convivia agitabant. Di-
stinctæ aliter in quibusdam libris sunt personæ. Nam, *Ubi potetis*
vos? cum indignatione & stomacho interrogat Demea: cui Callide
& serviliter Syrus respondet, *Bene sane*. Quæ sequuntur rursus ad
Demeam pertinent, præ nimia ira abeuntem. 9 *Sc. facit*. Ironia.
10 Micionem. 11 Me conferre. 12 Vexabo. 13 Qui exercea-
ris. 14 O tu senex decrepite, qui filices cernis, dum incurvus es,
vel strata faxo viæ intentus, vel sarcophago jamjam appropin-
quanti tibi. 15 Cum tædio tædiose moratur, *andros* *βραδυν* *ει*.
16 Propter illam moram. 17 Omni cogitatione intentus est amor.
18 Providebo, consulam, id est, aliquid edam & bibam. 19 Ibo
locum convivii. Al. *abibo*, sc. domum. 20 Optimum, delicatissimum
nam *bellus*, a, um, est Diminutivum à bonus, a, um. *Belli* autem *sibi*
eadem ratione dicuntur, qua secundæ mensæ. *bellaria*. 21 Decer-
pam, eligam unumquodque ex opsoniis. 22 Cyathos parum absor-
bens seu hauriens. *Sorbillo*, *os*, est Diminutivum à *sorbos* quasi parum
forbeo. 23 Sensim. 24 Protraham, quam potero longum faciam,
aniam, edendosc. & bibendo.

Ito ad dextram: prius, quàm ad portam veniss,
apud ipsum lacum

Est pistrilla, & ex adverso est fabrica: ibi
est. DE. quid ibi facit?

SY. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.
Ubi potetis vos. DE. bene sanè: sed cesso ad eum
pergere?

SY. I sanè: ego te exercebo hodiè, ut dignu
es, filicernium.

Æschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur.
Ctesipho autem in amore est totus: ego jam præ
spiciam mihi.

Nam jam adibo, atque unumquodque, quod qua
dem erit bellissimum,

Carbam, & cyathos sorbillans paulatim hunc
producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

MI. I **E**GO in² hac re nihil reperio, quam ob rem¹ lauder tantopere, Hegio:
 Meum³ officium facio: quod peccatum à⁴ nobis
 sortum est, ⁵corrigo:
 Nisi si in illo me credidisti esse hominum numero, qui
 ita putant
 Sibi fieri injuriam: ⁸ultrò, si ⁹quam ¹⁰fecere ipsi,
¹¹expostulant,
 Et ultrò accusant: ¹²id quia non est à me factum,
 agis gratias?
 HE. ¹³Ah! ¹⁴minimè: nunquam te¹⁵ aliter, ¹⁶at-
 que es, in animum induxi meum.
 Sed quæso, ut una mecum ad ¹⁷matrem virginis eas
 Micio,
 Atque istæ¹⁸ eadem, quæ mihi dixti, tute dicas
¹⁹mulieri,
²⁰Suspicionem hanc propter ²¹fratrem ²²ejus esse,
 & illam ²³psaltriam.
 MI. Si ita æquum ²⁴censes, aut si ita opus est ²⁵fa-
 cto, ²⁶eamus. HE. benè facis:

volo. Vide Andr. 2, 1, 30. Pergit autem Micio
 ut & Hegio, per totam scenam. 3 Quod patrem decet. 4 Nostri,
 id est, filio meo Æschino, cujus peccatum in meum etiam dedecus
 redundat. 5 Profectum, commissum est. 6 Emendo. 7 Scilicet ut
 tu fecisti, qui Pamphilæ negotium agens mecum expostulasti. At-
 que ita Emphasis erit in *ita*. 8 Sua sponte, nemine lacescente.
 9 Aliquam injuriam. 10 Aliis. 11 Cum eo, cui facta est injuria.
 12 Quia non expostulavi, nec te accusavi. 13 Interfectio dolentis.
 14 Nequaquam eam ob rem te laudo, aut tibi ago gratias. 15 Ali-
 um esse, id est, semper judicavi te esse probum virum. 16 Quam.
 17 Sostratam. 18 De negotio filii tui. 19 Sostratæ, matri virgi-
 nis. 20 Quam habent, scilicet quod Æschinus amet Psaltriam, quam
 lenoni eripuit. 21 Ctesiphonem. 22 Æschini. 23 Fidicinam,
 quam amat Ctesipho. 24 Judicas. 25 Fieri. 26 Ad mulierem.

1 *Ai no* ¹ Nam ² illi *animum* jam ³ relevabis, quæ ⁴ dolo
 λογία *re ac miseria*
 petitionis. ⁵ *Tabescit*, ⁶ *tu officio fueris functus*: sed ⁷ *aliter putas*,
 vel Pam- *Egomet* ⁸ *narrabo*, quæ mihi ⁹ dixi. MI. imò eg-
 philæ. *ibo*. HE. *benè facis*:
 3 Recrea- ¹⁰ Omnes, quibus res sunt ¹¹ minus secundæ
 bis, refo- ¹² magis sunt nescio quo modo
 cillabis
 eam.
 4 Injuriam ¹³ Suspiciosi: ¹⁴ ad contumeliam ¹⁵ omnia acci-
 acceptæ
 ab Æschino. ¹⁶ piunt ¹⁷ magis:
 5 Deficit, *Propter suam* ¹⁷ impotentiam se semper ¹⁸ cre-
 perit, con-
 ficitur. *dunt* ¹⁷ negligi.
Tabescere *Quapropter te ipsum* ²⁰ *purgare* ²¹ *ipsi coram*, ²² *placabilis est*.
 enim, est
 animi vel
 corporis
 morbo
 confici. Derivatur à *tabes*, quod propriè est tarda corruptio ex cu-
 ra, aut animi ægitudine procedens. ⁶ Et tu facies, quod facere
 debes. ⁷ Sialiter tibi videtur, si aliter faciendum esse putas, ne
 que te velle ire. ⁸ Mulieri ea. ⁹ Dixisti, scilicet hanc rem ortam
 esse ex fratre, non Æschino. Syncope. ¹⁰ Vide Act. 2. Aulularia
 Plaut. Sc. 2. ¹¹ Parum prosperæ, id est, qui sunt in aliqua me-
 seria, qui sunt inopes & tenuioris fortunæ. *Secundus* enim sæpius
 demest quod prosper: ut *secunda fortuna*, id est, prospera, quæ ve-
 nobis adest, vel nobis obsequitur: sic *res secunde*, quæ pro nostro be-
 fiderio sequuntur. ¹² Quam alii homines. ¹³ Pleni suspitionibus
 id est, magis suspicantur de malo aliquo, quam alii. ¹⁴ Ad con-
 temptum, injuriam. *eis ἀπρίαν η̄ καταφρόνην*. Sic Heey-
 1, 2. *Viri omnes ferro & tegore* contumelias. ¹⁵ Omnia facta inter-
 pretantur, id est, semper contumeliosè secum agi putant. ¹⁶ Quam
 alii. ¹⁷ Infirmiorem, vel inopiam. ¹⁸ Putant. ¹⁹ Contemni à
 illis, quod minoribus *major emulandi cura*, apu-
 Tacitum 4. H. 48. ²⁰ Excusare. ²¹ In conspectu & præsentia
 ipsius mulieris. ²² Aprius est ad eum placandum. Sic Phorm. 5.
Id nosmet indicare placabilis est. Tò ergo *placabilis* hic est activæ sig-
 nificationis, à *placabilis*, *ἰλαστικός*, id est, placativus: tale est pe-
 netrabilis: unde *penetrabile telum*, *penetrabile fulmen*, *penetrabile frigus*
 &c. ²³ Quantum ad verba. ²⁴ Quantum ad rem & sententiam
 25 In domum Sofratæ. ²⁶ Libentissimè te sequar.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

I Discrucior ² animi : hocce ³ de improvise
mali mihi ⁴ obijci

⁵ Tantum, ⁶ ut neque quid de me faciam, neque quid
⁷ agam, certum fiet ?

⁸ Membra ⁹ metu ¹⁰ debilia sunt : animus timore
¹¹ obstupuit : ¹² pectore

Consistere nihil consilii quicquam potest. ¹³ Vah !
quo modo

Me ¹⁴ ex hac turba expediam ? tanta nunc ¹⁵ su-
spicio de me incidit,

Neque ea ¹⁶ immerito. ¹⁷ Sostrata credit, ¹⁸ mihi
me misse hanc Psaltriam :

¹⁹ Anus indicium id fecit mihi.

Nam ²⁰ ut ²¹ hinc forte ²² ea ad ²³ obstetricem
missa erat, ubi ²⁴ eam vidi, illico

Accedo, ²⁵ rogit, Pamphila quid agat : ²⁶ jam par-
tus adsiet :

²⁷ Eo-ne obstetricem accersat : ²⁸ illa exclamat, ²⁹ a-
bi, abi, jam, Æschine,

philam quod amare Psaltriam cœperit, quam non sibi, sed fratri ut
gratum faceret, à lenone eripuerat. 2 Pro animo : casus pro casu.
Est autem constructio Græca : sic & Livius de Lucretia. *Ægram a-*
nimi consolatur. 3 Non opinanti, præter expectationem. 4 Im-
pori. 5 Adeo magnum & molestum. 6 Ut nesciam. 7 In illo
negotio propter fratrem. 8 Mea. 9 Propter patrem. 10 Est e-
nim metus causa cor sanguis ad cor se recipiens, exteriora mem-
bra suo vigore destituat. 11 Non sum apud me. 12 In animo meo
nihil deliberationis vel boni remedii residere & morari potest.
13 Interjectio indignantis & dolentis. 14 Ex hac turbatione, quam
describit, & secum ipse conqueritur, explicabo ? 15 Mala opinio
apud meam amicam Pamphilam & matrem, quod aliam cœpi ama-
re, de me contigit. 16 Scilicet incidit. 17 Mater Pamphila.
18 In meum usum, scilicet ut habeam uxorem. 19 Canthara, missa
ad obstetricem quærendam, significavit mihi suspicionem incidisse
de me. 20 Postquam. 21 A domo Sostratæ. 22 Anus. 23 Scili-
cet accersendam. 24 Anum exeuntem. 25 Anum. 26 An sit vicina
partui. 27 Ideo ne, eam ob rem, scilicet quia partus adest. 28 A-
nus. 29 Non est, quod mecum loquaris.

1 Animus
meus cru-
ciatur va-
riis cogi-
tationibus,
& quidem
displicen-
tibus: com-
ponitur e-
nim ex dis-
& crucior,
quasi va-
5 rio modo
crucior
in animo
meo.
Doler ve-
hementer
Æschin-
us, in
suspicio-
nem se
venisse a-
pud So-
10 stratam
& Pam-

1 Dece-
pisti nos
tuis verbis
illulisti.

2 Satis
huc usque
tua pro-
missio

quam fe-
cisti de
ducenda
Pamphila,

decepit
nos.
Sic Andr.
Etsi verule

sape jam
me spes
bas fru-
strata est.

3 Inter-
fectio res
novas au-
dientis.

4 Quod tu
dicis, id
est, quo
vendit ista

tua responsio? 5 Abeas & discedas à nobis, respondit anus. Sic
Andr. 4, 2. Valeant, qui inter nos dissidium volunt. Indignantis est

6 Psaltriam. 7 Exsermone anus intellexi. 8 Quod amem Psal-
triam. 9 Cohibui, nec volui auferre illam suspicionem, detegen-

do amorem fratris. 10 Amore fratris. 11 Illi verulæ Canthara
loquaci ac verbosæ, quæ filere non potest, sed quicquid audivi

effudit. Taceri quod vis, nemini dicas, ne mulieri quidem, cui
quid narraveris, hoc erit quod ait Antiphanes, *πᾶσι τῆς κήρυξ*

ἐν ἀγορᾷ φησίου. 12 Publicaretur ab ea verula amor fratris
13 Deliberat solus secum. 14 Amicam. 15 Psaltriam. 16 Hanc

esse amicam fratris Ctesiphonis. 17 In aliquem locum disseminari
divulgari, fieri palam. 18 Adverbium hortantis se ipsum in deli-

berando. Omitto consilium indicandi fratrem; vel potius metum
ne, si Sofrata rem omnem aperiat, fiat palam. 19 Potest. 20 U-

Satis diu¹ dedisti verba: ² sat adhuc tua nos fru-
strata est fides.

³ Hem, quid ⁴ illuc obsecro inquam est? ⁵ vales,
habeas ⁶ illam, quæ placet.

⁷ Sensi illico ⁸ id illas suspicari: sed me ⁹ repreffi
tamen,

Nè quid de ¹⁰ fratre ¹¹ garrulæ illi dicerem, ac
¹² fieret palam.

¹³ Nunc quid faciam? dicam-ne ¹⁴ fratris esse ¹⁵ hanc
¹⁶ quod minimè est opus

¹⁷ Usquam efferri, ¹⁸ age, ¹⁹ mitto: fieri ²⁰ potis est
²¹ uti nè quæ exeat.

²² Ipsum id metuo ²³ uti credant: ²⁴ tot concu-
runt verisimilia:

Egomet ²⁵ rapui: ²⁶ ipse egomet ²⁷ solvi argen-
tum: ²⁸ ad me abducta est domum;

²⁹ Hæc ³⁰ adde meâ culpâ fateor fieri: non me ³¹ hanc
rem ³² patri, ³³ ut ut

³⁴ Erat gesta, indicasse! ³⁵ exorasse, ut ³⁶ eam
ducerem domum.

12 Publicaretur ab ea verula amor fratris
13 Deliberat solus secum. 14 Amicam. 15 Psaltriam. 16 Hanc

esse amicam fratris Ctesiphonis. 17 In aliquem locum disseminari
divulgari, fieri palam. 18 Adverbium hortantis se ipsum in deli-

berando. Omitto consilium indicandi fratrem; vel potius metum
ne, si Sofrata rem omnem aperiat, fiat palam. 19 Potest. 20 U-

non illud de fratre aliqua ratione seu via erumpat in lucem, divul-
getur. 21 Vereor quod mulieres non credant me rapuisse Psaltriam

fratri, & non mihi. 22 Ne non. 23 Tot probabilia seu probabi-
les rationes similes veri, id est, similitudinem habentes veritatis

congeruntur adversus me, ut facile credatur meam esse. 24 Psal-
triam à lenone. Prima ratio. 25 Secunda ratio. 26 Apud forum

lenoni dedi. 27 Tertia ratio. 28 Illam esse de me suspicionem
29 Certè, nunc. 30 Stuprum Pamphilæ illatum. 31 Micioni, quæ

est adoptivus pater. 32 Utcunque, sive bonè, sive malè, ea res di-
cet facta. 33 Sc. *propterea*? 34 Orando ab eo impetrassem. 35 Pam-

philam. 36 Habere in uxorem, quemadmodum promiserat
Sofratæ.

Cessatum est usque adhuc : ¹ nunc porro, Æschine, ² expergiscere.

Nunc ³ hoc primum est : ad ⁴ illas ibo, ut ⁵ purgem me : accedam ⁶ ad fores :

Perii! ⁷ horresco semper, ⁸ ubi fores ⁹ pulsare hasce occipio miser.

¹⁰ Hews! hews! Æschinus ego sum, ¹¹ aperite aliquis ostium ostium.

¹² Prodit ¹³ nescio quis : concedam huc.

ficat res suas diligenter curare. 3 Quod faciam. 4 Sostratam & Pamphilam. 5 Excusum me, liberem me hac suspitione, rejiciendo à me crimen in fratrem, secreto tamen. 6 Ad ostium domus Sostratæ. 7 Contremisco. 8 Postquam. 9 Percutere. 10 Adverbium vocantis. 11 Aliquis & vobis aperiat januam cito seu celeriter. Synthesis. 12 Exit veniens ad aperiendas fores. 13 Tenendum est, in Gracia passim id obtinuisse, ut non introrsum, sed in publicum pulsæ fores aperirentur : ita prius esse, qui aperiret, quam quis esset videri posuit, cum intermedia obitaret janua, quamdiu non tota patebat. Hinc etiam factum est, ut crepare passim apud Comicos fores dicantur, priusquam pateant. Nempe intus sono quodam, aut crepitu exiturus prætereuntem, aut forte in publico præ foribus stantem, præmonebat, ne ab impulsu de improvviso janua laderetur. 14 Conferam me.

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINUS.

MI. ITA ¹ ut dixi, Sostrata, ² Facite : ego Æschinum ³ conveniam, ut, quomodo ⁴ acta hæc sint, ⁵ sciat.

Sed quis ostium hoc ⁶ pulsavit? ÆS. ⁷ pater hercle est : perii! MI. ⁸ Æschine.

ÆS. ⁹ Quid huic hinc negotii est? MI. tu ne has ¹⁰ pepulisti fores? ¹¹ tacet.

faceto commento ; ostendens alii viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere serio incipiens, filii animum gaudio explet, futurum promittens, ut illam ipse ducat uxorem. 2 Tu & filia : unde apparet Micionem jam multa dixisse. 3 Alloquar. 4 Transacta hæc sint, sc. quod auctor his nuptiis factus sim, quod velim hodie apparari nuptias, eaque de re vobiscum omnia transegerim. 5 Ex me cognoscat. 6 Percussit? 7 Micio pater adoptivus est hic intra domum. 8 Vocat eum. 9 Quod negotium habet Micio pater meus in domo Sostratæ? Per indignationem hoc dicit. 10 Pulsasti, percussisti. Inde pulso, ut, Frequentativum. 11 Obmutuit Æschinus. Hoc secum dicit Micio, cum non responderet Æschinus. Consilii ex improvviso rogati, tacent : neque animum ad cogitandum instituire subito possunt. Unde proverbium natum : Qui tacet, is reus est.

1 *Æschini-* Cur ² hunc ² aliquantisper non ³ ludo? ⁴ melius est:
 num. *Quandocquidem* ⁵ hoc nunquam mihi ipse voluit
 2 Ali- ⁶ credere. ⁶
 quamdiu. Nil mihi re spondes? *ÆS.* non equidem ⁷ istas, ⁸ quod
 3 Illudo faceto ali- sciam.
 quo com- MI. ⁹ Ita? nam mirabar. quid ¹⁰ hic ¹¹ negotii es-
 mento? set tibi.
 4 Sic infra: ¹² Erubuit: ¹³ salva res est. *ÆS.* dic ¹⁴ sodes, pater,
 Offero, ¹⁵ Tibi verò quid ¹⁶ istic est rei? MI. ¹⁷ nihil mihi
 pater, num- quidem
 lucis tu
 nura me? ¹⁸ Amicus quidam me à foro ¹⁹ abduxit modò
 5 Ut ante ²⁰ Huc advocatum sibi. *ÆS.* ²¹ quid? MI. ego dicam tibi.
 ludatur, ²² Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
 quam ut ²³ Opinor ²⁴ eas non nosse te, & certò ²⁵ scio:
 dimittat- ²⁶ Neque enim diu ²⁷ huc ²⁸ commigrârunt. *ÆS.* quid
 tur. tum posita?
 6 Amo- MI. Virgo est cum matre. *ÆS.* perge. MI. hæc virgo
 rem filie ²⁹ orba est patre:
 Socrate. ³⁰ Hic meus amicus ³¹ illi ³² genere est proximus:
 7 Commu- ³³ Hæc leges cogunt nubere hanc. *ÆS.* ³⁴ perii!
 tere, fe- MI. ³⁵ quid est?
 ceto di-
 cere ac
 dergere. ³⁶
 8 So. fores
 petuli.
 9 Quantū.

Non est plane negantis. 9 Est-ne ita, ut ais, sc. te fores non pepulisse? Hæc dicuntur Ironice. 10 Ante fores. 11 Si non pepulisti. 12 Rubore est suffusus, in eo pudor est. Hæc secum ad spectatores dicit Micio. 13 Nam rubor est virtutis color: & ita magnam est argumentum nondum perficuisse frontem, & omnem deposuisse pudorem. 14 Si audes, & si tibi cordi est: & est Comicum verbum blandienti aptissimum, & jam familiariter loqui incipienti. 15 Apud Socratem. 16 Sc. est illic negotii. 17 Deduxit paulo ante ad Socratem intercessorem & mediatorem pro se, sc. ut omnia de nuptiis filiae & ipsius transigerentur mea intercessione. Nam *advocatus* dicitur, qui causam alicujus agit, & intercedit apud judicem: est enim *advocatus* omnis homo defendere alium paratus, etiam si nihil dicat agarque. 18 Cur in qua re abduxit te advocatum sibi? 19 Morantur. Delusurus Æschinum Micio, narratiunculam de abducenda per cognatum amica comminiscitur: in qua verisimilia immiscens, in summum metum injicit filium. 20 Mulieres. 21 Te non nosse. 22 Athenas. 23 Ceperunt sedes. 24 Caret. *Orbus* dicitur, qui aliqua re chara privatus est: ut parens dicitur liberis *orbus*; & contra liberi dicuntur *orbi* parente. 25 Qui me à foro abduxit huc advocatum sibi. 26 Virgini. 27 Cognatione. 28 Athenienses cogunt hanc puellam nuptui collocari huic amico meo, qui est genere proximus. Sic Phorm. 1, 2. *Lex est; ut orbe, qui sint genere proximi, in nubant; Et illos ducere eadem hæc lex jubet.* 29 Vox solentis. 30 Quid mali est, quod sis periisse te dicas?

ÆS. ¹ Nihil : ² rectè : ³ perge. MI. ⁴ is ⁵ venit, ut
 secum ⁶ avehat :
 Nam habitat ⁷ Mileti. ÆS. ⁸ hem, ⁹ virginem ut
 secum avehat ?
 MI. Sic est. ÆS. ¹⁰ Miletum usq; obsecro? MI. ¹¹ ita.
 ÆS. ¹² animo malè est.
 Quid ¹³ ipsæ ? quid aiunt ? MI. quid illas ¹⁴ cen-
 ses ? nihil ¹⁵ enim.
¹⁶ Commenta ¹⁷ mater est, ¹⁸ esse ex alio viro
 Nescio quo puerum natum neque ¹⁹ eum nominat :
²⁰ Priorem esse illum, non oportere ²¹ huic dari. ²²
 ÆS. ²² Eho, non-ne ²³ hæc iusta tibi videntur
²⁴ postea ?
 MI. ²⁵ Non. ÆS. obsecro ²⁶ non? an illam hinc ²⁷ ab-
 ducet, pater ?
 MI. ²⁸ Quid ni illam abducatur ? ÆS. ²⁹ factum à vo-
 bis ³⁰ duriter,
³¹ Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
 Dicendum ³² magis apertè, ³³ illiberaliter,
 MI. Quam ob rem? ÆS. rogas me ? quid ³⁴ illi tan-
 dem creditis

1 Nihil
 mali est.
 2 Bene est,
 nedum
 20 male mihi
 sit. Hoc
 responder
 Æschinus
 patri, nè
 ex auditis
 dolere vi-
 deatur.
 3 Loqui,
 quod cœ-
 pisti.
 4 Amicus.
 5 Athenas.
 6 Tan-
 quam
 uxorem.
 7 In urbe
 Ionis, quæ
 est Athe-
 nienſium
 colonia.
 8 Dolent-
 tis est
 Iner-
 jectio

& vehementer commoti. 9 Scilicet dicam cum venisse? 10 Scilicet
 vult secum avehare virginem? Longinquitatem loci admiratur ama-
 tor, cum tamen propinquissima esset ab Attica in Cariam usque &
 expeditissima. 11 Certum est. 12 Animo linquor, animus meus æ-
 ger est dolore, quem ex sermone patris concepi. Hoc ad spectatores
 conversus dicit, ita ut pater non audiat. 13 Mulieres, mater & vir-
 go. 14 Puras, scilicet posse dicere? 15 Certè, scilicet dicunt, quod
 alicujus momenti sit. Alii distinctionem ponunt post nihil: atque
 enim pro sed positum volunt, ut Phorm. 5, 9. 16 Excogitavit
 finxit. 17 Sostrata. 18 Ut se agnoscat suamque causam Æschinus.
 19 Virum, ex quo natus est puer. 20 Commenta mater est, illum
 virum, ex quo natus est filius, esse præferendum, id est, cui potius sit
 collocanda puella. 21 Amico meo Mileſio. 22 Interjectio audi-
 entis quod optabat. Q. d. quid? cum hæc ex matre virginis audi-
 res, an non justior postea tibi causa hæc visa est, quam amici illius
 tui, qui te advocatum sibi huc adduxerat? 23 Quæ dixit Sostrata,
 scilicet illum, ex quo natus est puer, esse priorem, & præferendum.
 24 Audita causa. 25 Non videntur mihi iusta. 26 Dicis non vi-
 deri illa tibi iusta? 27 Abstrahet amicus tuus? 28 Cur non?
 29 In hac causa. 30 Crudeliter, & mente inflexibili. 31 Sine mi-
 sericordia, & cum rigore. 32 Apertius, clarius. 33 Injuste, inho-
 neste, viris liberis indigne. Supra 3, 4. Ex illa ne familia tam illibe-
 rale facinus esse ortum? 34 Mileſio.

1 Consue-
tudinem
& conver-
sationem
habuit
prius cum
illa puel-
la. Sic
Phormi.

4, 5.
Cum ejus
consuevit
matre in
Lemno
clancu-
lum. Et
Hecyr
4, 1.

Nam si is
posset ab
ea se
deserpente
avellere,
Qui cum
est con-
suevisset
annos
non eum

Fore animi misero, qui illi¹ consuevit prius,
(Qui² infelix, haud scio, ³ an illam ⁴ misere
nunc amat)
Cum hanc sibi videbit⁵ praesens praesenti⁶ eripi,
Abduci⁷ ab oculis⁸ facinus indignum, pater! 40
MI. Quâ ratione⁹ istuc⁹ quis¹⁰ despondit⁹? quis
¹¹ dedit?
¹² Cui quando nupsit¹²? ¹³ auctor his rebus quis est?
Cur duxit¹⁴ alienam? ÆS. an¹⁵ sedere oportuit
Domî virginem¹⁶ tam grandem, ¹⁷ dum cognatus
¹⁸ hinc
¹⁹ Illinc veniret, expectantem? ¹⁹ hæc, mi pater, 45
Te dicere æquum fuit, & ²⁰ id defendere.
MI. ²¹ Ridiculè: adversum-ne ²² illum ²³ causam
dicerem,
²⁴ Cui veneram advocatus? sed quid, Æschine,
²⁵ Nostra: aut ²⁶ quid nobis cum ²⁷ illis? abeamus:
quid est?
²⁸ Quid ²⁹ lacrimas? ÆS. pater, obsecro, ausculta.
MI. Æschine, ³⁰ audiui omnia. 51

boninem ducerem, nec virum satis firmum gnate. 2 Propter hanc sur-
reptionem. 3 Cum qua consuevit. 4 Perditè, valde. 5 Ante oculos.
6 Auferri ab alieno. 7 A conspectu suo. 8 Quod facinus in-
dignum est. Appositive. 9 Dicis, sc. esse indignum facinus. 10 Pro-
misit illam ei adolescenti, quem tu defendis? Latenter ex obliquo
perstringit Æschinum, qui sine patris consensu & auctoritate se nup-
tias illaqueaverat. 11 Tradidit puellam huic adolescenti in manus?
12 Quando data est illa huic nuptui? 13 Quis præest seu præfuit
his rebus faciendis, scilicet de nuptiis? 14 Eam quæ sibi non erat
desponsata neque data, alterius matrimonio debitam, cum non esset
genere proximus sive cognatus. 15 Conditionem expectare, non nu-
bere. 16 Tantæ ætatis, quantæ est, id est, nubilem, maturam viro.
Veteres enim *grandem* non ad corpus, sed tantum ad ætatem retule-
runt, & jam penè adultam: quod si *natu* addatur, proveciorem æta-
tem significat, & jam penè senilem. Nunc tamen *grandem* promagno
ponimus. 17 Donec aliquis de cognatione veniret ex hac aut illa
parte? 18 Alicunde. Sed jam designatus erat locus, unde expe-
ctaretur cognatus. *Hus* igitur malim, sc. Athenas, *illinc*, sc. Mileto.
19 Quæ dixi, sc. eam retineret. 21 Sc. *dictum id est*. 22 Amicum.
23 Novè hoc dictum, cum hoc sit proprium reo, quando accusatio-
nibus respondere cogitur. 24 Ad cujus defensionem veneram inter-
cessor futurus & defendere paratus: 25 Sc. *id refert*? id est, quid
hæc fama de puella ad nos spectat? 26 Sc. *negotii est*? 27 Mulie-
ribus. 28 Propter te, cur. 29 Fles? 30 Totum negotium est
mihi cognitum, ac proinde deregere noli. Non vult pater filium tor-
queri in confitendo crimine suo.

Et ¹ scio : nam amo te : ² quò magis, quæ agis, curæ ³ sunt mihi.

ÆS. Ita velim me ⁴ promerentem ames, ⁵ dum vivas, mi pater,

Ut me ⁶ hoc delictum ⁷ admisisse in me id mihi ⁸ vehementer dolet,

⁹ Et me tui pudet. MI. ¹⁰ credo hercle : ¹¹ nam ingenium novi tuum

Liberalē : sed vereor, nè ¹² indiligens nimium sis. ⁵⁰

¹³ In qua civitate tandem te arbitrare vivere ?

Virginem vitiaſti, quam te ¹⁴ jus non fuerat tangere.

Jam ¹⁵ id peccatum primum magnum, ¹⁶ magnum, at ¹⁷ humanum tamen :

¹⁸ Fecere alii sæpe, ¹⁹ item boni : at postquam ²⁰ evenit, cedo

Nunquid ²¹ circumſpecti ? aut nunquid tute ²² proſpecti tibi,

Quid fieret ? ²³ quâ fieret ? ſi te ipſum mihi puduit dicere,

²⁴ Quâ reſciſcerem ? ²⁵ hæc dum dubitas, menſes ²⁶ abierunt decem.

²⁷ Prodidisti te, & ²⁸ illam miſeram, & ²⁹ gnatum, ³⁰ quod quidem in te fuit.

do dictum, quia is, qui peccat, *delinquit* officium suum. ⁷ Committendo recepiſſe in me. ⁸ Maximum adfert dolorem. ⁹ Et ita me ames, ſicut pudore afficior, quod ſum tibi cauſa pudoris, id eſt, tui cauſa propter te quem offendi. Sic *pœnitet me peccati*, ſcilicet cauſa, id eſt, quod peccaverim. ¹⁰ Te pudere & facti & mei. ¹¹ Nam ſcio naturam tuam eſſe bonam & honeſtam. ¹² Negligens in vita rectè inſtituenda & formanda. ¹³ An utrique oblitus es te Athenis vivere, ubi legibus vivitur ? ¹⁴ Non licebat & *ſequeſtrari*. ¹⁵ Vitare virginem, ¹⁶ ſcilicet *inquam*. ¹⁷ A fragilitate humana proſectum. ¹⁸ Illud peccatum. ¹⁹ Similiter, itidem probi adoleſcentes ut tu es, id eſt, cives Attici, bonis parentibus nati, generoſi. ²⁰ Hoc factum eſt, id eſt, vitiata puella. ²¹ Circumſpectando aliquunde auxilium quaſiviſti tibi ? ²² Providiſti. ²³ Qua ratione, quomodo. ²⁴ Per quos, vel qua ratione cognoſcerem, quod feceras ? ²⁵ De his, id eſt, dum non audes hæc mihi dicere, ac talia me celas. ²⁶ Fluxerunt. Q. d. Interim eſt puer natus. ²⁷ Perdidisti, decepiſti. ²⁸ Puellam. ²⁹ Filium tuum jam natum, ³⁰ Quantum.

¹ Quomodo hæc ſint acta.
² Qua re, ſcilicet quia te amo.
³ Ea.
⁴ Bene merentem & dignum qui à te amer.

⁵ Quamdiu vivis, id eſt, per omnem vitam.
Deprecatur culpam Æſchinus.
⁵⁵ ⁶ De virginis ſtupro.

Delictum proprie eſt, cum non ſunt, quæ fieri debent : & *delinquendo*.

⁷ Committendo recepiſſe in me. ⁸ Maximum adfert dolorem. ⁹ Et ita me ames, ſicut pudore afficior, quod ſum tibi cauſa pudoris, id eſt, tui cauſa propter te quem offendi. Sic *pœnitet me peccati*, ſcilicet cauſa, id eſt, quod peccaverim. ¹⁰ Te pudere & facti & mei. ¹¹ Nam ſcio naturam tuam eſſe bonam & honeſtam. ¹² Negligens in vita rectè inſtituenda & formanda. ¹³ An utrique oblitus es te Athenis vivere, ubi legibus vivitur ? ¹⁴ Non licebat & *ſequeſtrari*. ¹⁵ Vitare virginem, ¹⁶ ſcilicet *inquam*. ¹⁷ A fragilitate humana proſectum. ¹⁸ Illud peccatum. ¹⁹ Similiter, itidem probi adoleſcentes ut tu es, id eſt, cives Attici, bonis parentibus nati, generoſi. ²⁰ Hoc factum eſt, id eſt, vitiata puella. ²¹ Circumſpectando aliquunde auxilium quaſiviſti tibi ? ²² Providiſti. ²³ Qua ratione, quomodo. ²⁴ Per quos, vel qua ratione cognoſcerem, quod feceras ? ²⁵ De his, id eſt, dum non audes hæc mihi dicere, ac talia me celas. ²⁶ Fluxerunt. Q. d. Interim eſt puer natus. ²⁷ Perdidisti, decepiſti. ²⁸ Puellam. ²⁹ Filium tuum jam natum, ³⁰ Quantum.

1 Cessanti
& non vi-
gilanti in
tuis ne-
gotiis.

2 Ut tibi
crimen
ignoscere-
tur & con-
nubium
transige-
retur.

3 Curatu-
ros, ad
plenum
facturos?

Adhuc e-
jus negli-
gentiam
perstrin-
git Micio.

Otioso
enim De-
us non
faveat : &
ut Cato
apud Sal-
lustium
inquit :

Non votis,
neque

supplicis
multiecri-
bis auxi-
lia Deo-

rum parantur : vigilando, agendo, bene consulendo prosperè omnia cadunt :
ubi socordis atque ignavia te tradideris, nequisquam Deos implores ; tristi
infestique sumus, 4 Tuo labore & industria. 5 Deducendam esse.

6 In aliis rebus negligentem & ignavum. Ita apud Tacitum so-
cordem futuri legas. 3. Hist. 31. 7 Quo fuisti in hoc negotio.

8 Habeas bonum animum. 9 Interjectio gaudentis. 10 Illudis,
derides. 11 Sc. luderem ? 12 Valde. 13 Me Pamphilam ductu-
rum uxorem. 14 Ideo. 15 Sc. verum non esse. 16 Ut sis felix, in

illo matrimonio. 17 Sc. asterisam, ducam ? 18 Admirantis est.
19 Quam potest ocissime. 20 Odio habeant. 21 Nisi. 22 Quod

enim quis unice charum habet, Id plus oculis suis amare dicitur : o-
culorum enim sensus nobis charissimus est. Catul. Ni te plus oculis

meis amarem. 23 Sc. dicis ? 24 Amas me magis, quam Pamphilam ?
25 Aequaliter te amo, atque Pamphilam. 26 Valde benigne, hu-

manissime, sc. loqueris. Horat. Ep. 7 Mirari secum tacitus, quid mul-
ta ? benigne, Respondet. 27 Vir de Mileto, qui ad eam ducendam

venerat. 28 Discessit. 29 Quoniam is nullus fuerat. 30 Quae vehem-
enter Mileto. 31 Moraris, nec mihi obsequaris abunde ac Deos

comprecando, ut uxorem accersas ; 32 Meo loco.

Quid ? credebas¹ dormienti² hæc tibi³ confecturos
Deos ?

Et sine⁴ tua opera illam in cubiculum⁵ iri deducam
domum ?

Nolim⁶ cæterarum rerum te socordem⁷ eodem
modo.

⁸ Bono animo es, duces uxorem hanc. ÆS. ⁹ hem !

MI. bono animo es, inquam. ÆS. pater,

Obsecro, num¹⁰ ludis tu nunc me ? MI. ¹¹ ego te ?
quamobrem ? ÆS. nescio :

Nisi, quia tam¹² misere¹³ hoc esse cupio verum,
¹⁴ eo¹⁵ vereor magis.

MI. Abi domum, ac Deos comprecare, ¹⁶ ut uxo-
rem accersas : abi.

ÆS. Quid ? jamne¹⁷ uxorem ? MI. jam. ÆS. ¹⁸ jam ?

MI. jam¹⁹ quantum potest. ÆS. Dî, me, pa-
ter,

Omnes²⁰ oderint, ²¹ ni magis te, quam²² oculos
nunc amo meos.

MI. ²³ Quid ? ²⁴ quam illam ? ÆS. ²⁵ æquè.

MI. ²⁶ perbenignè. ÆS. quid ? ille ubi est ²⁷ Mi-
lesius ?

MI. ²⁸ Abiit, ²⁹ periit, ³⁰ navem ascendit : sed cur

³¹ cessas ? ÆS. abi pater :

³² Tu potius Deos comprecare : nam tibi eos, certò scio,

¹ Quò vir melior multò es, quam ego sum, ² obtem-
peraturos magis.

MI. Ego eo intro, ut quæ ³ opus sunt parentur: ⁴ fac
tu, ut dixi, si sapias.

ÆS. ⁵ Quid hoc negoti? hoc est ⁶ patrem esse, aut
⁷ hoc est ⁸ filium esse?

Si frater aut ⁹ sodalis esset, ¹⁰ quî magis morem
gereret?

¹¹ Hic non amandus? hiccine non ¹² gestandus in si-
nu est? ¹³ Hem!

¹⁴ Itaque ¹⁵ adep magnam mihi ¹⁶ iniecit suâ ¹⁷ com-
moditate ¹⁸ curam,

Nè fortè ¹⁹ imprudens faciam, quod ²⁰ nolit: ²¹ sci-
ens cavebo.

Sed cesso ire intrò, ²¹ nè moræ meis nuptiis egomet

& pariter laudat. ⁶ Uti severitate patris? ⁷ Quod ego facio, ita
familiariter agendo cum patre. ⁸ Uti timore filiali, quo solent angî
filii, apud parentes de vitiis responsuri? ⁹ Convictor, pari familia-
ritate utens esset pater meus. *Sodales* enim propriè dicuntur, qui
ejusdem sunt collegii, aut certe, qui rerum leviorum, jucundiorum-
que inter se sunt participes. ¹⁰ Quomodo, qua ratione magis in-
dulgeret mihi, quàm indulgeat? ¹¹ Talis pater non est amore dig-
nus? ¹² Immodico favore amplectendus est? *Αἰνέσιον* ma-
trum in liberos infantes, proverbium natum. ¹³ Interjectio admi-
rantis, vel timentis offendere. ¹⁴ Hoc dicit Æschinus, sibi nun-
imprimis curæ fore, ut pro tantis beneficiis & summa indulgentia
patri contra referat gratiam obsequio cultuque, ¹⁵ Valde. ¹⁶ In-
cussit, intulit. ¹⁷ Bonitate ac clementia. ¹⁸ Sollicitudinem.
¹⁹ Per imprudentiam. ²⁰ Scilicet *me facere*. ²¹ Attendens pro-
videbo, ne quid faciam, quod nolit. ²² Ne ego ipse impediam nu-
prias meas?

ACTUS IV. SCENA VI.

D E M E A.

¹ D E fessus sum ² ambulando: ³ ut, Syre, ⁴ cum tua
⁵ Monstratione ⁶ magnus perdat Jupiter!

ritur, quod non apertè satis commonstraverit locum, ubi frater esset
Micio. ² Dum quæro fratrem meum. Anhelans, solus hæc secum
loquitur. ³ Utinam. Imprecantis est. ⁴ Particula ista, *cum*, in-
dignationi exprimendæ servit: ut in Eun. *I hinc, quo dignus es, cum*
non tuis tam lepidis. ⁵ Iniquissima, sc. falsissima. ⁶ Supremus.

¹ Quanto.
² Morem
gesturos,
exaudi-
turos.
³ Necess-
saria ad
nuptias.
⁴ U com-
precare
Deos.
⁵ Quid
hoc sibi
vult, quod
pater mihi
facit?
Admira-
tur Æs-
chinus be-
nignita-
tem patris,

(sim?)

1 Lento passu in-
cessi, quia
fenex.
Reptare
enim sig-
nificat
tarde in-
cedere, seu
lento passu ambulare, ut faciunt senes, amplius progredi non valen-
tes: tardus enim incesus non perambulatio, sed perreptatio dici de-
bet. Hoc igitur verbo exprimit senilem in gradiendo moram & im-
becillitatem. Sic Hor. l. i. Sat. 5. *Millia tum pransi tria* repsumus.
Vide quæ nos ibidem. 2 Continue. 3 Totam urbem, sc. Athenas.
4 Quem mihi monstraverat Syrus. 5 In quem locum urbis non per-
reptavi? Q. d. Ubique fui, nullus est locus, quem non percuratus
sum. 6 Officina fabri. Amandarat enim Demeam Syrus ad fabricam,
quæ nulla erat: supra Sc. 2. hujus Actus. 7 Micionem. 8 In-
terrogatus à me. 9 In domo fratris. 10 Decrevi, constitutum
est sedere, tanquam in aliqua obsidione. 11 Continue. 12 Frater:
Micio.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

1 Demea MI. 1 **I**BO, 2 illis dicam nullam esse in 3 nobis
de vitio 4 moram.
virgini DE. Sed 5 eccum ipsum: te jam dudum quero, Micio.
ablato & MI. 6 Quid-nam? DE. fero alia flagitia 7 ad te
nuptiis MI. 6 Quid-nam? DE. fero alia flagitia 7 ad te
rescit: ingentia
is fingitur 8 Boni illius adolescentis. MI. 9 ecce autem.
jam tu- DE. 10 nova,
multuarii 11 Capitalia. MI. 12 ohe! 13 jam. DE. 14 ah! nescis
sed postea 15 qui 16 vir fiet. MI. scio.
placatur. DE. O stulte! tu de 17 psaltria me somnias
2 Soffratre 18 Agere: 19 hoc peccatum 20 in virginem est ci-
eius Pam- vem. MI. scio.
phileæ.
3 Me &
filio.
4 De nuptiis, id est, dicam nuptias jam debere fieri. 5 Fratrem
Micionem. 6 Cur quæstivisti me? 7 Tanquam ad auctorem. 8 I-
ronia. Q. d. pessimi, flagitiosissimi illius Pſechini. 9 Ecce autem
hominem querulum nostrum fratrem Demeam: rursus queri incipit.
10 Recentia, qualia nemo hactenus audivit, sc. fero flagitia. 11 Pro-
pter quæ dignus sit capite puniri. 12 Interjectio fastidientis.
13 Satis dixisti, sufficit, desine nunc ista loqui. 14 Interjectio do-
lentis. 15 Qualis. 16 Pſechinus. 17 Quæ fuit rapta à lenone.
18 Loqui. 19 De quo jam loquor. 20 Contra virginem civem
Atticam: ac propterea grave & capitale per leges.

DE. 1 Ohe!

DE. ¹ Ohe ! ² scis, & ³ patere ? MI. quid ni patiar ? ¹ Interje-

DE. dic mihi,

Non ⁴ clamas ? non ⁵ insanis ? MI. ⁶ non : ⁷ malim quidem.

DE. Puer ⁸ natus est. MI. ⁹ Dii bene vortant.

DE. ¹⁰ virgo nihil habet.

MI. ¹¹ Audivi. DE. & ducenda ¹² indotata est ?

MI. ¹³ scilicet.

DE. Quid nunc ¹⁴ futurum est ? MI. ¹⁵ id ¹⁶ enim, ¹⁷ quod res ipsa fert :

¹⁸ Illinc ¹⁹ huc ²⁰ transferetur ²¹ virgo. DE. ²² Jupiter !

²³ Istocchine pacto oportet ? MI. quid faciam amplius ?

DE. ²⁴ Quid facias ? si non ²⁵ ipsa re tibi ²⁶ istuc ²⁷ dolet,

²⁸ Simulare certe est hominis. MI. ²⁹ quin jam vir-

ginem Despondi : ³⁰ res composita est : ³¹ sunt nuptiae :

³² Dempsi metum omnem : ³³ haec magis sunt ho-

minis. DE. ceterum

Placet tibi ³⁴ factum, Micio ? MI. ³⁵ non, si queam

Mutare : nunc, cum non ³⁶ queo, ³⁷ aequo animo

fero.

³⁸ Ita vita est hominum, ³⁹ quasi, cum ludas ⁴⁰ tes-

feris ;

⁹ Bene feliciterque eveniat. ¹⁰ Pamphila est pauper. ¹¹ Nihil

habere. ¹² Sine dote. ¹³ Certe est ducenda indotata. Adverbi-

um affirmandi est. ¹⁴ De hac re. ¹⁵ Futurum est. ¹⁶ Certe.

¹⁷ Quod fieri debet. ¹⁸ Ex aedibus Sostratae matris. ¹⁹ In ades

meas. ²⁰ Traducetur. ²¹ Pamphila, quae etiam cum viro fuit.

Virg. Ecl. 6. *Al virgo infelix ?* de Pasiphae. Eadem ratione *pul-*

lam vocat Gellius *virginem*, quae recens peperit l. 12. c. 1. ²² I-

rafcensis exclamatio. ²³ An oportet fieri nuptias isto modo quem

dicis, etiam sine dote ? ²⁴ Sc. *vogaa* ? ²⁵ Ipso effectu, in verita-

te. ²⁶ Factum filii, vel nuptias fieri indotatas. ²⁷ Est tibi dolori.

²⁸ Saltem spectat ad hominem probum, & decens est fingere dolo-

rem ad correctionem filii. ²⁹ Imo vero tanquam focer futurus filio

meo Aeschino petivi illam filiam. ³⁰ Negotium de conjugio est

transactum, confectum. ³¹ Parantur. ³² Quia factum est mea

voluntate. ³³ Haec (sc. ut nuptiae fiant, cum res sit composita) magis

decent hominem, id est, viro digniora sunt, quam illa, quae dixi-

ti, *Simulare certe est hominis*. ³⁴ Quod vitiauit virginem civem ?

³⁵ Placet mihi. ³⁶ Possum murare. ³⁷ Patienter tolero, neque

me ob id exercuciandum duco. Nam *levius sit patientias* *Quicquid cor-*

rigera est natura. Hor. ³⁸ Talis ejulmodi. ³⁹ Tanquam. ⁴⁰ Tahs.

1 Q. d. ¹ Si illud, quod maximè opus est ² jactu, non
 Ita est vita cadit,
 hominum, ut emendes id,
 Illud, quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.
 DE. ³ Corrector! ⁴ nempe tuâ arte viginti minæ
 Pro Psaltria perire: quæ ⁵ quantum potest, ²⁵
⁶ Aliquo abjicienda est; ⁷ si non pretio, at gratiis.
 MI. ⁸ Neque est, neque illam sanè? ⁹ studeo vendere.
 DE. Quid igitur ¹⁰ facies? MI. domi erit. DE. ¹¹ prò
 Divum fidem!
¹² Meretrix, & ¹³ mater-familias unà in domo!
 MI. Cur non? DE. ¹⁴ sanum-ne te credis esse? MI. e.
 quidem ¹⁵ arbitror. ³⁰
 DE. ¹⁶ Ita me Dii ament, ¹⁷ ut video ego tuam
 ineptiam,
¹⁸ Facturum credo, ut habeas ¹⁹ qui-cum ²⁰ cantites.
 MI. ²¹ Cur non? DE. & nova ²² nupta ²³ eadem hæc
 discet? MI. ²⁴ scilicet.
 DE. Tu inter ²⁵ eas ²⁶ restim ducians ²⁷ saltabis
 MI. ²⁸ probè. DE. ²⁹ probè?
 MI. Et ³⁰ tu nobiscum unà, si ³¹ opus sit. DE. hei
 mihi!
 35
 3 Dicis
 corrigendum esse arte, quod accidit, qualis corrector tu es, & emendator illius, in quo est erratum. Q. d. Tu es insignis corrector. Hoc dicit Ironice ridendo eum. 4 Certè tuo consilio & tua correctione ducenti coronati perdit sunt pro Psaltria: quia frustra empta est, cum ille aliam ducat. 5 Quàm celerrime. 6 In aliquem locum detruenda, ejicienda est. 7 Si non abici ac possit revendi alicui, qui det pretium, quo constitit, saltem sine pretio aliquo abjicienda est. 8 Aliquo abjicienda. 9 Laboro, volo. 10 Cum Psaltria, si neque vis abicere, neque vendere. 11 Imploro opem Divorum! Tragica exclamatio propter indignitatem rei. 12 Psaltria. 13 Pamphila, uxor honesta, scilicet erit. 14 Sanæ mentis. 15 Me esse sanum & præditum ratione. 16 Jurantis & affirmantis est. Postquam apertis convitiis non potest ad iracundiam concitare, joco aggreditur. 17 Prout, quantum. 18 Habiturum te eam domi. 19 Cum qua. 20 Frequenter canas amatoriam cantica & meretricia. more juvenum, cum jam sis senex. 21 Habere aliquam, qui cum canerem? 22 Pamphila. 23 Quæ fient à Psaltria. 24 Certè discet hæc eadem. Adverbium affirmandi. 25 Novam nuptam sive nurum, & Psaltriam. 26 Tu qui in choreis præfultor & moderator eris, funem duces, quem alii, eodem fune apprehenso, te præeuntem sequuntur. Ex eodem genere est illa Metaphora apud Cic. in Epist. Familiam ducere, pro principem esse & auctorem alicujus sectæ. Restim ducere, idem videtur esse quod κόρδακα ἔλκειν Aristophani, id est, manibus nexos in orbem saltare. 27 Tripudiabis, choreas duces. 28 Pulchrè id faciam. 29 Sc. aui? 30 Sc. saltabū. 31 Aliquo saltatore.

Non te ¹ hæc pudet? MI. ² jam verò omitte, ³ Horum.
 Demea, ⁴ pudet? U
 Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet, ⁵ bi ^{pudēt}
⁶ Hilarum ac ⁷ lubentem ⁸ fac te ⁹ gnati inest verbum
 nuptiis: ¹⁰ Ego ¹¹ hos ¹² conveniam? post huc redeo. DE. ¹³ o Ju-
 piter! ¹⁴ Hancine vitam! ¹⁵ hoscine mores! ¹⁶ hanc de-
 mentiam! ¹⁷ 40
 Uxor ¹⁸ sine dote veniet: ¹⁹ intus Psaltria est:
²⁰ Domus sumptuosa: ²¹ adolescens luxuperditus:
²² Senex delirans: ipsa, ²³ si ²⁴ cupiat, ²⁵ Salus
²⁶ Servare prorsus non potest ²⁷ hanc familiam.

sum satis esset, vultu serio, sed comi, Micio Demeam, ut tandem
 omiſſa iracundia, vultum animumque temporis ac nuptiis filii con-
 venientem caperet, exhortatur. Sed, digressio Micione, adhuc rin-
 gitur. 3 Hilarem. Dicitur enim *bilarus*, a, um, & *bilaris*, e, ita ut
 sit secundæ & tertiæ declinationis. 4 Facilem & benevolum. 5 Ex-
 hibe, præbe. 6 Filii Æschini. 7 Filium, Sostratam & sponſam.
 8 Alloquar. 9 Postea. 10 An decet talem vitam agi vel duci!
 11 Scilicet *deet esse*! 12 Eſſe convenit, ut nesciant, quid sit faci-
 endum! 13 Paupercula. 14 Indomo Micionis. 15 Familia, id
 est, homines de familia sunt multa consumentes, & immoderatè sum-
 ptuos facientes. 16 Æschinus ipse est corruptus libidine & lascivia.
 17 Micio est decipiens, & à recta lira, id est, à recto tramite rece-
 dens. *Lirare* enim dicuntur agricolæ, cum crate dentata, vel tabula
 aratro annexa, quasi liræ testudine operiunt semina. Primo autem
 terra aratur, quod dicunt proſcindere: deinde secunda aratione ex-
 citata grandiores glebæ franguntur; quod vocant effringere: ter-
 tia aratione, jacto semine, boves *lirare* dicuntur, id est, cura tabulis
 & vomere simul, & satum frumentum operiunt in porcis, & sulcant
 in fossas, quod pluvia aqua dilabatur. Ab hac *lira* prima *deliratio* di-
 cta est, cum quis non recte sulco tegendo semen inferebat. Deinde
 per Metaphoram ad insaniam hoc vocabulum translatum est: unde &
deliri, insani dicuntur; & *delirare*, insanire. 18 Etiamſi. Epiphon-
 nema Hyperbolicum est, quo summa desperatio notatur. 19 Scili-
 cet *servare*. 20 Dea salutis: quemadmodum *Concordia*, *Victoria*, *Pax*,
 &c. Unde *Salutaris porta* Romæ appellata est, ab hujus Deæ ade,
 quæ ei proxima fuit. Colebatur autem Salus à Romanis non aliter,
 ac à Græcis *ὑγίεια*. cujus ædes à C. Junio Bubulco Censore locata
 fuit. Nam eam Consul bello Samnitum vovi, mox idem Dictator
 eam dedicavit, & hæc à Fabio Pictore depicta esse creditur. Liv.
 l. 9. i. decad. 21 Conſervare incolumem. 22 Quæ est corruptiſ-
 ſimis moribus.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS, DEMEA.

1 Exit
probre potus Syrus multum exultans, laute se ac opipare cenatum esse: hunc Demea ob temulentiam obiurgat.
2 *Syriscum* se appellat diminutiva forma, blandiendi causa.
3 Tractasti te.
4 Delicate. 5 Splendide. 6 Officium, edendo quicquid esset lautum, & cyathos forbillando. 7 *Abi* verbum vel sibi, vel alteri (ut ait Donatus) cum laude blandientis: nam sic dicunt, qui compotes sunt votorum omnium. Supra: *Laudo, Ctesippo, patrisas*: abi: *virum te iudico*. 8 Ferculorum repletus, id est, satis edi & bibi. 9 Longius expatiari, quasi *porro*, id est longe, *deambulare*. Sic *prodire, proferre, prodire*, eadem figura dicuntur. 10 Ante fores. 11 Si vis. 12 Consideret aliquis. 13 Syrum, quem quasi exemplum, eo quod senior jam sit, imitari debeant ceteri conservi. Per *antipaterem* significat in totum jacere disciplinam. 14 Demea. 15 Aptā est e-brio interrogatio. 16 O scelerate serve. 17 Intersectio ridentis. 18 Jam tu copiose hic loqueris ac proferes sapientem orationem? Nam *verba fundere*, est copiose loqui. Cic. *Antipater ille Sidonius solitas est versus Hexametros, aliosque variis modis atque numeris fundere ex tempore*. 19 Al. *fundis*. 20 Apud servum ebrium. 21 Scelerate, tu-ne hæc facias? 22 Sc. *servus*, id est, si esses sub imperio meo, curarem ut esses exempli loco omnibus. 23 Dives esses, & res tua familiaris bene administraretur & augeteretur, si tuus essem servus. Ebrius multa de rei familiaris administratione per suam industriam promittit. 24 Documentum omnibus aliis servis, ne inebriarentur. Et sic persequitur sermonem Demea, quem inceperat. 25 Velles in me statuere exemplum?

SY. I

Æ

Depol, 2 Syrisce, te 3 curasti 4 moliter,

5 Lauteque 6 munus administrasti tuum.

7 Abi. Sed postquam intus sum omnium 8 rerum satur,

9 Prodeambulare 10 huc libitum est. DE. illud 11 si 12 vide

13 Exemplum disciplina. SY. ecce autem hic adest 5

14 Senex noster: quid sit? 15 quid tu es tristis? DE. 16 oh scelus!

SY. 17 Ohe! 18 jam tu verba 19 fundes 20 hic sapientias

DE. 21 Tun? si 22 meus esses. SY. 23 dis quidem esses, Demea,

Ac tuam rem constabilisses. DE. 24 exemplum omnibus

Curarem ut esses. SY. 25 quamobrem? quid feci? DE. 26 rogas?

10

10

In ipsa ¹ turba, atque in ² peccato maximo,
³ Quod vix sedatum satis est, potasti ⁴ scelus,
⁵ Quasi re bene gesta. SY. sanè ⁶ nollem huc exitum.

¹ Tur-
 batione.
² Raptio-
 ne Citha-
 ristrae.

³ Quod peccatum nondum compositum est. ⁴ Scelerate. ⁵ Quasi
 res bene se habuisset, nec fuisset crimen admissum, ut fuit. Rem ge-
 rere veteres dicebant proprie, cum hostibus configere, eosque fun-
 dere, insignemque aliquam victoriam ex iis referre. Horat. Rena-
 gerere, & captos offendere civibus hostes, Attingit solum Jovis, & ca-
 stia tentat. ⁶ Vellem me non exivisse huc ad prodeambulandum;
 quoniam à Demea non objurgatus fuisset.

ACTUS V. SCENA II.

DROMO, SYRUS, DEMEA.

DR. ¹ Hæus, Syre, rogat te Ctesipho, ut ² re-
 deas. SY. ³ abi.

DE. Quid Ctesiphonem hic ⁴ narrat? SY. nihil.

DE. ⁵ eho, ⁶ carnifex,
 Est Ctesipho ⁷ intus? SY. ⁸ non est. DE. Cur? hic
¹⁰ nominat?

SY. Est alius ¹¹ quidam ¹² parasitaster ¹³ parvulus,

¹⁴ Nostin? DE. Jam ¹⁵ scibo. SY. ¹⁶ quid agis? quò
 abis? DE. ¹⁷ mitte me.

SY. ¹⁸ Noli inquam. DE. ¹⁹ non manum abstinēs,
²⁰ mastigia?

An tibi jam mavis cerebrum ²¹ dispergam hic?

SY. ²² abiit.

¹ Vocan-
 tis est.
 Exitu pa-
 rati cu-
 jusdam
 Ctesipho
 Demeæ
 proditur.
 Syrus De-
 meam ab
 ingressu
⁵ avertere
 conatur:
 sed fru-
 stra.
² Ad se,
 unde
 ebrius

venisti. Arcanum demens detegit abrietas: quod verlutus Syrus diu ce-
 larat, prodit Dromo ebrius. ³ Vade in malam rem, in malam cru-
 cem. Hoc modestè dicit Syrus, indignatus quod nominasset Ctesipho-
 nem coram patre per imprudentiam. ⁴ Nominat? ⁵ Indignantis.
⁶ Tortor, qui me excrucias, & mori me denique cogis tua improbi-
 tate. ⁷ In ædibus Micionis apud Psaltriam? ⁸ Sc. intus. ⁹ Dromo.
¹⁰ Nominavit? ¹¹ Hoc nomine Ctesipho. ¹² Imitator pa-
 rasitorum. ¹³ Per quod ostendit, quò ¹⁴ parasitaster non esse Diminuti-
 vum, sed potius Imitativum. ¹⁵ Cognoscis-ne esse alium tali nomi-
 ne? ¹⁶ Sciam, sit-ne intus, nec ne. ¹⁷ Dehortantis. ¹⁸ Dimitte
 me. Impediebat enim eum, ne iret. ¹⁹ Scilicet intrare. ²⁰ Non
 amoves manum à me impediendo? ²¹ Improbe serve, verbero, ut
 qui dignus sis verberibus. Mastigia enim est servus, qui ante flagris
 caditur, aut certè iisdem cædi dignus est: à *μαστιγῆς*, flagrum.
²² Ut diffundam, frangam icu hujus baculi, quem teneo. Al. *dispergi*.
²³ Senex evasit mihi è manibus: & hoc dicit tristi vultu.

1 Convi-
viam in-
gratum,
importu-
num, sci-
licet be-
bebunt.

2 Pacan-

tur turbationes, quæ statim futuræ sunt. 3 Dormiendo, per somnum decoquam. 4 Vinulum, paulum vini, quod bibi nimium. *Villum* enim diminutivum est à *vinum*.

Ædopol ¹ *comessatorem haud sanè comedum, Præsertim Ctesiphoni: quid ego nunc agam? Nisi, dum hæc* ² *filescunt turba, interea in angulum Aliquò abeam, atque* ³ *edormiscam hoc* ⁴ *villi: sic agam.*

ACTUS V. SCENA III.

MICIO, DMEA.

1 Quæ sci-
licet re-
quiruntur
ad nupti-
as. Cogni-
to Ctesiphonis a-
more, De-
mea ex-
clamat,
& Micio-
nem ob-
jurgat,
ut libe-
rorum

corrupte-

lam: per

quem placatur tandem & Æschino & Ctesiphoni.

2 Omnia. Sum

verba discedentis.

3 Quando volueris, sc. huc venire cum filia tua

Aposiopesis, audito pulsu adium suarum.

4 E domo mea exiens

Vide supra 4, 4, 25.

5 Pulsavit, percussit?

6 Præ dolore nimis

exclamat.

7 Omnia accusat iracundus. Et hoc est, quod ait Hora-

tius in arte Poetica: *Interdum tamen & vocem Comædia tollit, Iracun-*

que Cbremis tumido desitigat ore.

8 Quibus præest Neptunus, Saturnus & Opes filius, cui in orbis totius divisione maris regnum obtigit. De-

ctus autem est Neptunus vel à *nando* ut Ciceroni placet, vel (ut Var-

ro existimat) à *nubendo*, quod mare terras *nubat*. id est, tegat.

9 Ecce tibi hominem, O spectator. Supra 4, 6. *Ecce autem.*

10 Totum ne-

gotium de emptione Psaltriæ & amore Ctesiphonis.

11 Propter id

12 Indignatur.

13 Ire licet. Desperantis hic est & perturbati.

14 Jur-

MI. 1 **P** Arata à nobis ² sunt, ut dixi, Sostrata, ³ Ubi vis: quisnam ⁴ à me ⁵ pepulit tam graviter fores?

DE. 6 Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?

7 O cælum! ð terra! ð maria ⁸ Neptuni! MI. 9 hem tibi, Rescivit ¹⁰ omnem rem: ¹¹ id nunc ¹² clamat:

¹³ ilicet,

¹⁴ Parate lites: ¹⁵ succurrendum est. DE. ¹⁶ ecce

¹⁷ adest

18 Communis ¹⁹ corruptela nostrum liberum.

MI. Tandem reprime iracundiam, atque ²⁰ ad te redi-

quem placatur tandem & Æschino & Ctesiphoni. 2 Omnia. Sum verba discedentis. 3 Quando volueris, sc. huc venire cum filia tua. 4 E domo mea exiens. 5 Pulsavit, percussit? 6 Præ dolore nimis exclamat. 7 Omnia accusat iracundus. Et hoc est, quod ait Horatius in arte Poetica: *Interdum tamen & vocem Comædia tollit, Iracunda Cbremis tumido desitigat ore.* 8 Quibus præest Neptunus, Saturnus & Opes filius, cui in orbis totius divisione maris regnum obtigit. Dectus autem est Neptunus vel à *nando* ut Ciceroni placet, vel (ut Varro existimat) à *nubendo*, quod mare terras *nubat*. id est, tegat. 9 Ecce tibi hominem, O spectator. Supra 4, 6. *Ecce autem.* 10 Totum negotium de emptione Psaltriæ & amore Ctesiphonis. 11 Propter id 12 Indignatur. 13 Ire licet. Desperantis hic est & perturbati. 14 Jurgia erunt parata mihi. 15 In tempore, ut possim eum placare. 16 Ecce eum. 17 Micio. 18 Qui tam suum, quam meum filium corrumpit sua indulgentia. 19 Corruptio nostrorum liberorum. 20 Rati enim exierunt de potestate. id est, de consilio, de ratione, de mente. Unde P. Syrus: *Homo extra corpus est suum, cum irascitur. Et iratus eum ad se redit, sibi cum irascitur.*

DE. 1 R

DE. ¹ Repressi, ² redii, ³ mitto maledicta omnia : ¹ Com-
⁴ Rem ipsam putemus : ⁵ dictum hoc inter nos
 fuit.

Ex te ⁶ adeo est ⁷ ortum, nè tu curares ⁸ meum,
 Ne-ve ⁹ ego ¹⁰ tuum : ¹¹ responde. MI. ¹² factum est,
¹³ non nego.

DE. Cur nunc apud te ¹⁴ potat ? cur recipis meum ?
 Cur emis amicam, Micio ? nam ¹⁵ qui minis
 Mibi idem jus æquum est esse, quod mecum est
 tibi ?

¹⁶ Quando ego ¹⁷ tuum non curo, nè cura ¹⁸ meum.
 MI. Non æquum dicis, non : nam vetus ¹⁹ verbum
 hoc quidem est,

Communia esse amicorum inter se omnia.

DE. ²⁰ Facetè: nunc demum ²¹ istac nata oratio est. reprime-

MI. Ausculta paucis, nisi ²² molestum est Demea : re, atque

Principio, si id te ²³ mordet, sumptum filii ²⁴ ad se re-

quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites : dire mo-

Tu illos ²⁵ duos olim ²⁶ pro re tolerabas tua, nebat, ut

²⁷ Quid ²⁸ satis putabas tua bona ²⁹ ambobus fore, mitescit.

Et me ³⁰ tum uxorem credidisti ³¹ scilicet ³² placatus

Duxurum : eandem illam ³³ rationem antiquam sum.

obtime : ³⁴ Omitto.

³⁵ Conserva, ³⁶ quare, ³⁷ parce : fac ³⁸ quam plu-

rimum ³⁹ Rei

ipsum in-

ter nos

pactæ

compu-

emus sive expendamus rationes. ⁵ Nos ita convenimus. ⁶ Præ-

erea. ⁷ Hoc pactum processit. ⁸ Filium Ctesiphonem. ⁹ Cura-

tem. ¹⁰ Filium tuum Æschinum. ¹¹ Mihi. ¹² Quod dicis. Con-

cesso est. ¹³ Ita esse factum. ¹⁴ Bibit in tuis ædibus filius meus,

non curas meum ? ¹⁵ Quare non licet mihi eodem jure uti, quo

uteris, cum causa sit æqualis ? Tu habes jus in meum filium,

quum est, me habere tantum juris in tuum filium. ¹⁶ Quando-

quidem, quoniam. ¹⁷ Filium Æschinum. ¹⁸ Filium Ctesiphonem.

¹⁹ Proverbium. ²⁰ Lepide quidem hoc nunc dixisti, sed

hæc cum mecum pactum de filiis nostris curandis inibas, de hoc ne

cogitares quidem, mirum itaque, si tibi sic sapientia crescat in horas.

²¹ Istud proverbium exortum, excogitatum est, sc. communia esse ami-

corum inter se omnia. ²² Si tibi placet. ²³ Affligit, offendit. Sic

un. ³⁰ Denique tu par pari referto, quod eum remordeat. ²⁴ Filios

tuos. ²⁵ Secundum facultates tuas asebās & sustentabas. ²⁶ Quia.

²⁷ Sufficientia, ²⁸ Filiis tuis, Æschino & Ctesiphoni. ²⁹ Cum

essent tui liberi. ³⁰ Certe. ³¹ Considerationem illam, quam prius

habebas, ferva. ³² Omnia tua acquisita custodi. ³³ Collige, acquire

ova. ³⁴ Omnibus utere modice. ³⁵ Bonorum.

1 Ut relin-
quas
post mor-
tem tuam.
2 Laudem
de ditandis
filiis.
3 Meis
bonis.
Archais-
mus.
4 Nam
cum puta-
res me
uxorem
ducturum,
non ex-
pectabas
a me bona
pro filiis
tuis.
5 Permit-
te ut hi
filii tui
utantur.
6 De pa-
trimonio.
7 Diminuetur.
8 Ex meis bonis.
9 Liberis tuis addetur ex bonis
meis.
10 Pro lucro habeto: cum ante putares nihil esse accessurum
illis.
11 Jam dicta de te, & de officio meo.
12 Recte expendere, con-
siderare.
13 Quia non audiam illas querelas.
14 Quia ex crucias
illis cogitationibus.
15 Filiis tuis.
16 Demes. Enallage modi.
17 O
mitto de pecunia, quam filii nostri prodigunt, queri, fortunæ bona
nihil moror: sed loquor seu desleo malam ipsorum conversationem
depravatos mores.
18 Interrumpit Micio sermonem Demæ, di-
cens: tace, noli pergere in eo, quod incepisti dicere.
19 Intelligo
quid velis dicere.
20 Volebam istud dicere, quod te velle dicere in-
telligo.
21 Homini intelligenti facile est de vita & moribus adole-
scentium æstimare animum ipsorum & ingenium: adeo etiam, cum
duo idem facere videntur, dicat tamen peritus rerum æstimator, *hic
licet impudens*, &c.
22 Indicia.
23 Conjectatio futuræ probitatis.
24 Eandem actionem.
25 Sine punitione & reprehensione.
26 Al-
teri, qui sc. liberali ingenio præditus est, nec facile corrumpi po-
test.
27 Qui per naturæ improbitatem obsequio abutitur.
28 So-
cietas impudens.
29 Quæ sit ab eis.
30 Dissimili ingenio
31 Ea.
32 Signa prædicta in hærentia homini, ex quibus mores fa-
cturi possunt conjectari.
33 Filiis tuis, sc. Æschino & Ctesiphone.
34 Sentio.
35 Ut certissime credam vel sperem eos nostris votis
posterum suis probatis moribus responsuros.
36 Quales eos opta-
mus.
37 Intelligentes esse filios, quid faciant in rem suam. Enume-
rat signa.
38 Ubi est opus & opportunum.
39 Timere, *ut sciam*.
40 Murno amore se prosequi.
41 Licet vel datur intelligere, si
est, facile ex iis, quæ in his duobus adolescentibus insunt, signis co-
gnoscas, indolem eorum esse liberalem & honestam, ob quam non nisi
ipsis indulgere liceat,

illis¹ relin-²quas: ² gloriam tu istam obtine:
³ Mea, quæ⁴ præter spem evenere, ⁵ utantur sine:
⁶ De summa nihil⁷ decedet: quod⁸ hinc⁹ ac-
cesserit,
Id¹⁰ de lucro putato esse: ¹¹ omnia si hæc voles
In animo¹² verè cogitare, Demæa,
Et¹³ mihi, &¹⁴ tibi, &¹⁵ illis¹⁶ dempseris me-
lestiam.

DE. ¹⁷ Mitto rem: consuetudinem ipsorum
MI. ¹⁸ mane:

¹⁹ Scio: ²⁰ istuc ibam: ²¹ multa in homine, Demæa,
²² Signa insunt, ex quibus²³ conjectura facile fit
Duo cum²⁴ idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet²⁵ impunè facere²⁶ huic, ²⁷ illi non²⁸ licet
Non quod dissimilis²⁹ res sit, sed quod³⁰ is, qui³¹ faci-
³² Quæ ego esse in³³ illis³⁴ video: ³⁵ ut confidam
fore ita,

³⁶ Ut volumus. Video sapere, ³⁷ intelligere, ³⁸ in loco
³⁹ Vereri, ⁴⁰ inter se amare: scire⁴¹ est liberum

trium
demp-
conce-
10, se-
ant, i-
Ubi te
etate
Non o-
Mel-
gis an-
quum
rem, i-
ista tu-
13 A-
Al. su-
nes.
1, 4,
tia, ic-
tia &
ectu,
impli-
ubi qu-
19 Ce-
fronte
22 Ex-
atum

Ingenium atque animum: quovis illos tu die
 1 Reducas. At 2 enim metuas, 3 nè ab re sint
 tamen
 4 Omissiores, paulò: ò nosler Demea,
 5 Ad omnia alia 6 etate sapimus 7 rectius:
 Solum unum hoc 8 vitium adfert senectus 9 homi-
 nibus,
 10 Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est:
 11 Quod illos sat etas acuet. DE. 12 ne nimium modò
 Bonæ tuæ istæ nos 13 rationes, Micio,
 50 Et tuus iste animus æquus 14 subvertat. MI. tace,
 15 Non fiet: 16 mitte jam istæc: 17 da te hodie mihi:
 18 Exporrige frontem. DE. 19 scilicet, ita tempus
 fert:
 Faciendum est: ceterum rus cras cum 20 filio
 21 Cum prima luce ibo 22 hinc. MI. 23 imò de nocte
 censeo:
 Hodie modò hilarum te 24 face. DE. 25 istam 26 psal-
 triam
 nempe interim perire rem familiarem, dum eis convivia & amores
 concedantur. 3 Quod negligentiores sint in patrimonio conservan-
 do, sed rem familiarem imminuant, eique minus studeant: quia po-
 tuerant, amant & olent unguenta. 4 Negligentes nimis. Sic Heaut. 5, 2.
 17 Ubi te animo vidi esse omisso, &c. 5 Præterquam ad avaritiam. 6 Per
 ratem nostram. Nam tempus multam & variam doctrinam parat.
 Non omnia grandior ætas, Quæ fugiamus, habet: seris venit usus ab annis.
 7 Melius. 8 Avaritiæ. 9 Senio confectis. 10 Diligentiores & ma-
 gis anxii ad divitias comparandas nos omnes senes sumus, quàm æ-
 quum est. 11 Ad quod, ad quam rem, sc. ut sint attentiores ad
 rem, id est, quod illos senectus docebit. 12 Vide modo, ne bonæ
 tuæ rationes, & iste animus tuus æquus nimium nos subvertat.
 13 Argumenta, quæ adduxisti pro excusatione. 14 Perdat penitus.
 Al. subvertans. 15 Tale quiddam. 16 Omite jam ista, quæ tu ri-
 nes. 17 Accommoda te voluntati meæ hodie, & morem geras mi-
 hi, 4, 7. 18 Explica frontem, quam contraxisti in rugas præ tristi-
 tia, id est, hilaris esto. Frontis enim est tristitiæ, hilaritatis, clemen-
 tiæ & severitatis indicium. Hinc frontis accipitur pro animi nostri af-
 fectû, quem ex fronte perspicimus. Inde frontem exporrigere, vel
 explicare dicimur, cum hilarescimus; contrahere, cum ringimur, id est,
 ubi quid molestum est. Frontem perscrutare, est pudorem deponere.
 19 Certè, ut video, tempus nuptiarum filii postulat ita, ut scilicet
 frontem exporrigam. 20 Ctesiphone. 21 Cum primum illuxerit.
 22 Ex tuis ædibus. 23 Ut eas etiam noctu: dummodo hunc diem
 statim transigamus. 24 Exh. bc. 25 Cantatricem.

1 Revoca-
 re possis
 in bonam
 vitæ viam
 45 illos fili-
 os, quan-
 docunque
 liberit
 tibi eos
 revocare:
 non enim
 in malis
 50 pertina-
 ces sunt.
 2 Certè
 possis me-
 tuere.
 Occupa-
 tio, qua
 occur-
 rit argu-
 mento,
 quod
 Demea
 objicere
 poterat,

1 Cum filio. 2 Rus. 3 Ex hac urbe abducam in vitam. 4 Rem magnam feceris, viceris. 5 Eo modo scilicet abducendo tecum Pſaltriam, alligabis omnino filium illi Pſaltriæ, id est, sine Pſaltria esse non poterit. Alii illi exponunt illic, scilicet ruri. 6 Tantummodo. 7 Pſaltriam. 8 Ne scilicet in urbem revertatur. 9 Curabo hoc, ut illam servem. 10 Filio Ctesiphoni. 11 Scintillæ extinctæ & desertæ ab igne: dictæ, quod ignem tectum foveat. 12 Farinæ tenuis & minuta, quæ volitat ex mola, cum molitur: qua farinula molitores & pestores sunt toti obruti & candidati. 13 Quia perpetuo debet esse in culina. 14 Pſaltria. 15 Faciam. 16 Pinsendo, frangendo fruges mola. 17 Quod debeat coquere & molere. 18 Quasi in ipso fervore & aestu Solis: quo tempore Sol est vehementior. 19 Culmum segetum. *Stipula* enim est calamus frumenti, ut tritici, hordei, faris, & similibus. 20 Tantum à Sole desiccata atque nigram, sine calore Solis exustam efficiam, quantum carbo est excoctus atque atrox. Dissert *carbo* à *pruna*, quod *carbo* nominatur, cum extincta fuerit *pruna*: *pruna* autem dicitur, quamdiu illa ardet. Est autem his suppliciorum meditatio, quibus ulcisci statuimus eos, qui nos laeserunt: quod dolorem non parum levat. 21 Cum tam atram reddideris Pſaltriam. 22 Cogere deberes. 23 Pſaltria. 24 Scilicet ut. 25 In hoc felix videris, quod miseriarum sensu careas: ego vero sentiam. 26 In ferendis malis. 27 In tuis iurgiis? 28 Irasci. 29 Cui rei licet fumere, sc. lætitiæ & gaudio nuptiali. 30 Impendamus, consumamus: unde & *sumptum* dicimus pecuniæ quæ consumenda est.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

NUnquam ita ² quisquam ³ bene subducta ¹ Nunquam ita
 ratione ad ⁴ vitam fuit, qui quam
⁵ Quin ⁶ res, ⁷ ætas, ⁸ usus, semper aliquid ⁹ ap- tam pru-
 portet ¹⁰ novi, denter vi-
 Aliquid ¹¹ moneat: ut illa, quæ te scire credas, tam suam
¹² nescias, instituit.
 Et, quæ tibi ¹³ putaris ¹⁴ prima, ¹⁵ in experiundo Demea
 ut repudies. cum vide-
¹⁶ Quod ¹⁷ mihi evenit nunc. Nam ego vitam ¹⁸ du- at, non
 ram, ¹⁹ quam vixi ²⁰ usque adhuc, probari
²¹ Prope jam decurso spatio mitto: ²² id quamob- vulgo se-
 rem? ²³ re ipsâ repperi. veritatem
²⁴ Facilitate nihil esse homini melius, neque in liberos,
²⁵ clementia: ²⁶ id diversam
 Esse verum, ²⁷ ex me, atque ex fratre cuius fa- instituti-
 cile est noscere. onis viam
 vitam ²⁸ ille suam semper ²⁹ egit in ³⁰ otio, in ³¹ con- medita-
 vivis: tur: atque
 derata recte vivendi via Metaphora à calculatoribus. 4 Insituen- ex duro
 dam, id est, ad vivendum. 5 Quod non. 6 Experientia. 7 Æta- & agresti
 tis conditio, tempus. 8 Exercitatio in modo vivendi. 9 Adferat. studet fieri
 10 Quod prius erat ignotum. 11 Animos cognoscendi & profici- benignus.
 endi cupidus. 12 Intelligas te nescivisse ante. Unde P. Syrus: *Dis-* 2 Aliquis.
ipulus est prioris, posterior diis. 13 Antea esse. 14 Præcipua, Consi-
 prima, priore loco ponenda. 15 In probando ea rejicias. Q. d. Nemo 3 Confli-
 unquam tam exacte & prudenter vitam instituit, qui non usu
 & experientia factus prudentior, nonnihil suum vitæ institutum im-
 mutat & corrigit. 16 Nescire, quæ credebam me scire, & repu-
 diare, quæ prima mihi putabam. 17 Qui sum senex; vel, qui be-
 ne subduxeram rationem ad vitam. 18 Laboriosam, asperam.
 19 Vitam. 20 Huc usque, hætenus, in hunc præsentem diem.
 21 Ferè jam traducto cursu vitæ meæ, id est, in extrema ferè se-
 nectute; omitto, mitto. Metaphora est à cursoribus, qui in spatio
 currunt ad certas metas. 22 Si quis me interroget, quare faciam
 id, id est, omittam pristinam vivendi rationem? 23 Experientia
 ipsa deprehendi, scilicet *respondebo.* 24 Bonitate, comitate. 25 Be-
 nignitate, in irascencia, unita dicam. *Facilis est*, cuius ira cito pla-
 catur: *elamens*, qui non irascitur. 26 Facilitate nihil esse homini
 melius, neque clementia. 27 Ex consideratione & comparisone mei,
 & fratris Micionis. 28 Frater meus Micio. 29 Traduxit, transe-
 git. 30 Tranquillitate ac pace, absque sollicitudine, id est, semper
 sit animo læto & hilari. 31 Sodalitatibus.

1 Mansuetus egit vitam. 2 Pacificus. 3 Nullum praesentem offendere : Cum enim aliquis praesens molestia sermonis afficitur, tunc os, id est, facies seu vultus offenditur ac laeditur : nam statim os ejus rubore perfundi cernimus. 4 Rifu suo omnibus benignitatem suam seu favorem ostendere. 5 Suo more, suo arbitratu vixit frater. 6 Sumptuosus fuit. 7 Loquuntur de eo. 8 De mea. 9 Inurbanus sermone & incultus. 10 Crudelis. 11 Mœstus, severus. 12 In sumptibus faciendis. 13 Terribilis ipso aspectu. 14 Tristis enim dicitur animo, truculentus vultu. 15 Nimis tenens ea quæ largiri deberem & mihi & aliis. 16 Cum frater caelebs vixerit. 17 In conjugio. 18 Sensi, expertus sum. 19 Nam nati sunt mihi duo filii, Ctesipho & Aeschinus, qui sunt mihi alia sollicitudo, præter uxorem, cujus cura marito præcipua est. 20 Post omnes illas molestias. 21 Filiis meis. 22 Laborem operam do. 23 Scilicet bonorum, id est, quamplurimas divitias ac cumularem, relinquerem. 24 Consumpsi. 25 Acquirendo illis divitias. 26 Decurso spatio, ætate mea finita. 27 Pro fructu, id est, hunc fructum. Archaismus. 28 Meo. 29 Filiis meis. 30 Reporto, aufero. 31 Sc. odium : quia me odio prosequuntur. 32 Frater meus Micio. 33 Patriis commodis fruitor, id est, fructibus familiaritatis, quibus frui solent felices patres in suis liberis. Archaismus. 34 Filii mei ament Micionem. Enumerat autem illa comoda, quibus potitur Micio. 35 Micioni. 36 Committam. 37 Arcana, decreta, deliberationes suas. 38 Aeschinus & Ctesipho. 39 Derelictus ab illis, tanquam contemptui habitus. 40 Precantur illi, sc. Micioni, longiorem vitam. Modus dicendi veterum est. 41 Scire licet, id est, ut apparet.

Ita
 5 P
 8 A
 10
 1
 15
 d
 Si
 12
 n
 bene
 ed in
 am,
 sim n
 riend
 14 I
 Afi
 pari.
 e mo
 apho
 quunt
 lis fu
 uend
 2 Si
 es me
 e fin
 patriu
 res m
 Y. 1
 E. 3
 quia
 contr
 qui
 que na
 i nese
 11 si

Ita¹ eos, meo labore² educatos maximo, hic⁴ fecit suos
 Paulo sumptu : miseriam omnem ego⁶ capio, hic⁷ potitur gaudia.
 Age age, jam experiamur porro⁹ contra, & quid ego possim
 Blandè dicere, aut¹¹ benignè facere,¹² quando¹³ hic¹⁴ provocat.
 Ego quoque à¹⁶ meis me amari &¹⁷ magnipendendi postulo.
 Si¹⁸ id¹⁹ fit dando atque obsequendo, non²⁰ posteriores²¹ feram :
 Deerit : id meâ minimè²³ refert, qui sum natu maximus.

1. Filios meos.
 2. A parvulo educatos, nutritos.
 3. Frater Micio.
 4. Ut habeant illum pro patre.
 5. Parva impensa.
 6. Ex liberis.
 7. Frater Micio
 fruitur gaudiis, ex

benivolentia filiorum procedentibus. 8. Adhortatur Demea se ipsum ad imitandum mores fratris benignos. 9. Vicissim, contra illam viam, quam vixi. 10. Leniter, amabiliter. 11. Mansuetè, id est, ut sim munificus erga liberos. 12. Quandoquidem. 13. Ad hoc expectandum, scilicet quid ego possim blande dicere, aut benigne facere. 14. Incitat me frater. 15. Qui sustinui tantos labores. Confer Plauti Afinariam I, 1. Omnes parentes, &c. 16. Filiis. 17. Magni aestimari. 18. Ut amer & magni pendar. 19. Efficitur largiendo illis & morem gerendo, indulgendo. 20. Scilicet partes. Est enim Mephora sumpta à partibus histrionum in fabula : inter quos primus agunt, qui maximam fabulae partem sustinent : secundus ac tertius, qui illis sunt inferiores. 21. Non vincar à Micionè dando atque obsequendo, sed in ea re primus ero, non posterioris munere fungens. 22. Si deerit mihi facultas & potestas, vel non satis erit mihi, quia es mea diminuetur nimium dando & obsequendo. 23. An mihi multae sint opes an paucae eo quod sum natu maximus, adeoque vitae meae patium prope decursum sit, atque ita paucissimis egeam : sed juniores maneant, quae metuenda sit, egestas.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS, DEMEA.

Y. 1. **H**ec Demea, rogat² frater, nè abeas longius.
 E. 3. Quis homo ? 4. à Syre noster, salve: quid sit ? quid agitur ?

1. Blandientis vox.
 Demea Syro præter naturam adulator,

contra ingenium suum blandus esse conatur. 2. Sc. tuus Micio. 3. Sc. qui me vocat ? Respicientis vox est. 4. Cicero 2. de Orat. Quique natura, neque arte lepidi sunt, prudenter tacent : aut non loquuntur, nisi necessario. Alioqui dum faceti esse student, inepti, ridiculi, aut etiam offendi sunt.

Q

SY. 1. Responde.

1 Scilicet **SY.** ¹ *Reſp.* **DE.** ² *optimè eſt :* ³ *jam nunc hæc* ⁴ *tria*
² *agitur.* *primum addidi*
³ *Præter naturam.* ⁵ *ô noſter! quid fit? quid agitur?*
⁷ *Servum haud illiberalem præbes te, & tibi*
⁸ *Lubens benè faxim.* **SY.** ⁸ *gratiam habeo.* **DE.** *at-*
⁹ *qui, Syre,*
⁹ *Hoc* ¹⁰ *verum eſt, & ipſa re* ¹¹ *experiere* ¹² *pro-*
pediem.
⁵ *Contra conſuetudinem meam : nam ſemper antehac fu-*
⁶ *Hæc ſunt tria illa verba, quæ dixit Demea præter natu-*
ram : O noſter, eſt primum verbum : quid fit, eſt ſecundum : quid agi-
tur, tertium. Mimeſis. 7 Servum haud improbum, minime malum
ſed æquum, juſtum ac bonum te præſtas atque exhibes, & tibi bene-
faciam bono animo. 8 Pro illo tuo officio, quod ita me commendas
& polliceris mihi operam tuam. Habere gratiam, ſit animo : Acc-
gratias, ut verbis. 9 Quod jam dixi, ſc. me benefacturum eſſe tibi
¹⁰ *Facturus ſum, verum erit : nè itaque exiſtimes me dicere men-*
¹¹ *dacium. 11 Me officioſum eſſe. 12 Cito, ταχὺς, brevi tempo-*
re, quaſi jam prope ſit dies.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA, DEMEA.

1 Pergit **GE.** ¹ *H* *Era, ego huc ad* ² *hos* ³ *proviſo,* ⁴ *quæ*
adulando *mox virginem*
comis vi- *Accerſant : ſed eccum Demeam :* ⁵ *ſatvus ſies.*
deri di- **DE.** ⁶ *Oh !* ⁷ *quæ vocare?* **GE.** ⁸ *Geta.* **DE.** *Geta*
cens : ⁹ *hominem maximi*
O *Pretii eſſe te hodie judicavi animo meo :*
Domina *Nam is* ¹⁰ *mihi eſt profeſſo ſervus* ¹¹ *ſpectatus ſati-*
mea So- ¹² *cui dominus curæ eſt ita uti* ¹³ *tibi ſenſi, Geta :*
ſtrata, ma- *Et tibi* ¹⁴ *ob eam rem, ſi quid uſus* ¹⁵ *venerit,*
ter puellæ
nupturæ,
&c.
² *Micio-*
nam & Æſchinum. 3 Procedo, eo ad videndum. Hic Geta in for-
bus ſtans, intus exiſtente heram alloquitur. 4 Quàm cito, quæ-
tim, id eſt, quando virginem accerſituri ſint, ut ſc. nuptiæ ſiant. 5
Eun. 4, 7. THR. Sed eſſam Thaidem ipſam video GN. quàm mox
ruimus, &c. 5 Salve. 6 Hac Interjectione utimur, ubi ex interval-
lato videmus. 7 Quomodo, quo nomine. 8 Sc. vos. 9 Hodie judi-
cavi ſecundum animi mei ſententiam te eſſe hominem plurimi ætima-
dum. Ridicula moroſitatis fuga, & affabilitatis affectatio : ubi dom-
ni ſervulo, grandiori minori blanditur. Sed, Dum vitant ſulti vi-
in contraria currunt. Hor. 10 Quantum ad iudicium meum pertine-
¹¹ *Fidelis, probatus, ſonum dicit. 12 Servo, i. qui diligenter*
rem domini, ſive præſente, ſive abſente eo. 13 Sc. dominum suum
¹⁴ *cure. 14 Propter eam cauſam, quia eſt fidelis & ſpectatus ſervus. 15*
ciderit, in quo poſſim tibi prodeſſe.

Lubens bene¹ faxim: ² meditor esse affabilis.
Et bene³ procedit. GE. bonus es, ⁴ cum hac ex-
stimas.
DE. ⁵ Paulatim⁶ plebem⁷ primum facio⁸ meam. ¹⁰ iuxvis &
quasi facilis, quem possit unusquisque affari, id est, alloqui. Hæc ad
spectatores conversus dicit. ³ Succedit ipsa meditatio, ut quoridie
efficiat magis aniabilis. Sibi gratulatur suam morum humanitatem.
⁴ Quoniam hæc, quæ de me dixisti, iudicas, υπολαμβάνεις.
⁵ Sensem. Et hæc ad spectatores. ⁶ Servos. Q. d. A servis &
plebe initium sumo: mox ab his rudimentis & experimentis ad do-
minos ascendam. ⁷ Nunc primum, vel imprimis. το πρῶτον.
⁸ Mihi faventem. Nam plebs mansuetis favere solet, & austeris
adversari.

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINUS, DEMEA, SYRUS, GETA.

ÆS. ¹ Occidunt me equidem, dum nimis² san-
ctas nuptias
Student³ facere, in⁴ apparando⁵ consumunt
⁶ diem.
DE. Quid agitur, Æschine? ÆS. ⁷ hem! pater mi,
tu⁸ hic⁹ eras?
DE. ¹⁰ Tuus hercle¹¹ verò &¹² animo, &¹³ na-
tura pater,
⁴ Qui te plus quàm oculos hosce: sed cur non do-
num
Uxorem accerfis? ÆS. ¹⁵ cupio: verum¹⁶ hoc mi-
hi moræ est,
as, in quibus nihil ceremoniarum negligitur. ³ Celebrare. ⁴ Præ-
parandis nuptiis cum magno apparatu. ⁵ Conterunt, traducunt.
⁶ Integrum, vel solum. ⁷ Interjectio deprehenſi & insperantis
ulterius adventum. ⁸ Cum prædicta loquerer & quererem apud me.
⁹ Aderas? ¹⁰ Scilicet ego sum. ¹¹ Certè, sane. Affirmantis est.
¹² Affectione paterna. ¹³ Generatione, quod non est in Micione.
¹⁴ Scilicet amo. Sic supra 4, 5. Di mi, pater, omnes odrint mi ma-
te, quàm oculos nunc amo meos. ¹⁵ Scilicet accersere domum ux-
or. ¹⁶ Hoc me impedit.

1 Mulier
tibia canere solita
in nuptiis.
2 Ille Mus-
ticus, qui
canat car-
men nup-
tiale Epi-
thalami-
um, hym-
nam virgi-
nalem nup-
tiarum.
Hymenae-
us Liberi
& Vene-
ris filius
fuit, Deus
nuptiarum
praefes;
qui primus

1 Tibicina, & 2 Hymenaeum qui cantent. DE. 3 eho.
4 Vin' tu 5 huic seni 6 auscultare? AES. 7 quid?
DE. 8 missa hac fac,
9 Hymenaeum, 10 turbas, 11 lampadas, 12 tibicinas:
Atq; hanc 13 in horto 14 maceriam jube 15 dirui, 16
16 Quantum potest, 17 hac transfer, 18 unam fac
domum:

19 Transduce & 20 matrem, & 21 familiam om-
nem 22 ad no. AES. 23 placet.

Pater 24 lepidissime. DE. 25 euge, jam 26 lepidus
27 vocor.

28 Fratri ades fient pervia: 29 turbam domum
Adducet, sumptum 30 admittet: 31 multa: quid
32 mea?

Ego 33 lepidus 34 in eo gratiam: jube nunc jam
Dinumeret 35 illi 36 Babylo 37 viginti minas.

certas nuptias instituisse dicitur: ideo per laudem cantatur in virginibus nuptiis ob hujusmodi meritum. 3 Interjectio movens seu capta attentionem. 4 Vis-ne? 5 Mihi Demea, qui sum senex. 6 Obedire. 7 In quo vis me auscultare tibi? 8 Omite illam pompam, de qua deeam. 9 Hymnum nuptialem qui canat. 10 Multitudinem conviviarum. 11 Lucernas faces nuptiales, seu tadas: quinque enim faces à puella novae nuptiae, dum domum deduceretur, praeferebantur. 12 Mulieres tibia canendi peritas. 13 Stantem in horto olitorio, ubi nascuntur herbae, quibus vescimur. 14 Hunc parietem constantem ex lapidibus sine calce. 15 Dejici. 16 Quam celerrime fieri potest. 17 Sc. via, id est per hanc maceriam traduc ad nos sponsam tuam. 18 Diruendo muros intersecantes domos vestras, effice ut sit tanquam una domus, ita ut eatur domo in domum, ac si esset una domus. 19 Traduc, transporta. 20 Stratam. 21 Omnes servos. 22 Ad aedes nostras. 23 Quod dicis, veniades. 24 Suavissime. 25 Interjectio gaudentis. 26 Suavis sermone iocundus. 27 A filio meo. Haec autem dicit non Aeschino, sed vel apud se, vel Syro servo, irridens adolescentis animum. 28 Domus fratris transitu facilis, destructa sc, maceria 29 Aeschinus ducet multitudinem foeminarum in domum. 30 Adjungit, id est, faciet multitudine. 31 Micio viginti minis ad fiduciam emptionem datis. 32 Sc. si tibi res, refert? Nam haec omnia fient sumptu ejus. 33 Suavis pater. 34 A meos mihi comparo, habent mihi gratiam. Nam inire gratiam alicuius est conciliare sibi alicujus amicitiam. 35 Aeschino. 36 Haec verba erunt Micionis (odiosè nunc à Demea, ei velut insultante, repetitis quibus ille aliquando, in sumptum nimis facilis, à feneratoris, cui Babylo nomen fuerit, viginti minas Aeschino annumerari jusserat. Ideo dicit Demea, hoc verbo dehinc sapius opus fore, ubi, traducta à omni familia, damno non levi auctus Micio, graves admiserit sumptus. Q. d. Micio viginti minis ad fiduciam emptionem datis. Gratiam Aeschini & Ctesiphonis sibi comparavit: ego autem hanc mea comitate illos a me retraxi: perit ergo ipsi suus sumptus: ego enim jam lepidus vocor, ego lepidus in eo gratiam: atque hinc insultatio: Dinumeret nunc illi Babylo viginti minas. 37 Ducentos coronatos.

Syre, cessas¹ ire, ac² facere? SY. quid³ ergo?

DE. ⁴ dirue:

⁵ Tu, ⁶ illas, abi, & ⁷ traduce. GE. Dii tibi, Demea

⁸ Bene faxint, cum te ⁹ video. ¹⁰ nostrae familiae

Tam ex animo ¹¹ factum velle. DE. ¹² dignos ar-

bitror.

¹³ Tu ¹⁴ quid ais? AES. ¹⁵ sic opinor. DE. multo

¹⁶ rectius est,

Quam illam ¹⁷ puerperam nunc duci ¹⁸ huc per

¹⁹ viam

²⁰ Egrotam. AES. nihil enim vidi ²¹ melius, mi-

pater.

DE. ²² Sic soleo: sed eccum, Micio egreditur foras. ²⁵

1. Addi-
ruendam
maceriam:
2. Quod
iusti. sc.
diruere
maceriam?
3. Sc. fa-
cerem?
4. Disjice
maceriam.
5. Geta.
6. Matrem
& famili-
am omni-
nem.
7. Trans-
fer ad nos.
8. Benefi-
ciant. 9. Intellego. 10. Sostrata & filia ejus, & ceteris de familia.
11. Bene cupere, commodis ejus studere. 12. Vos omnes esse dignos,
quibus talia fiant, sc. ut maceria diruatur, & familia ad nos tradu-
catur. 13. Aeschine. 14. Q. d. Nonne illa familia est digna, cui tali
modo consulatur? 15. Esse dignos, quibus haec contingant beneficii.
16. Melius est, sc. maceriam dirui, & illam traduci uxorem. 17. Non
multo ante partu liberatam. 18. Ad nos. 19. Plateam. 20. Prop-
ter partum. 21. Hoc tuo judicio. 22. Sc. sperare bene. Formula
applaudendi sibi, ut supra aliquoties; nec sine eleganti famula,
Quasi vero ardes suas in filiorum gratiam diruere sit solitus.

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO, DEMA, AESCHINUS.

MI. ¹ J ubet² frater? ubi is³ est? tu jubes⁴ hoc,

Demea?

DE. Ego ⁵ verò ⁶ jubeo, & ⁷ hac re, & ⁸ aliis

omnibus

⁹ Quam maximè unam facere nos ¹⁰ hanc familiam,

¹¹ Colere, adjuvare, ¹² adjungere. AES. ¹³ ita que-

so, pater.

1. Maceri-
am dirui
in horto?
Videtur
Micio in-
terdixisse
servis, ne
maceriam
diruerent,
& quasi-
visse, quis-nam iis autor esset illius diruendae, respondisse servos. Ju-
bet hoc frater tuus. Micioni suadetur in hac Scena, ut uxorem ducat
sostratam; ac vix tandem persuadetur, & Demea prater naturam
facilis esse studet. 2. Demea. 3. Ut interrogem, an verum sit.
4. Maceriam dirui? 5. Certe. 6. Volo, cupio ut diruatur maceria.
7. Diruptione maceriae. 8. Sc. rebus. 9. Quantum fieri potest. 10. So-
strata & filia. 11. Amare, honorare. Sic supra: Et nos coluit ma-
ximè. 12. Per affinitatem conjungere ac devincire. 13. Ut fiat, id
est, ut sit una familia.

1 Ego etiam sub-
 scribo ve-
 stræ sen-
 tentiæ.
 2 Pro nos, DE. Proba *q* modesta, MI. ita aiunt. DE. *8* natu
gravior.
 MI. *9* Scio. DE. parere jam diu *10* hæc *11* per annos
 non potest :
 Nec qui eam *12* respiciat, *13* quisquam est : *14* sola
 est. MI. quam *15* hic rem agit ?
 DE. *16* Hanc te æquum est ducere, *17* *q* te operam,
 ut fiat, dare.
 MI. *18* Me ducere autem ? DE. *19* te. MI. me ? DE. te,
 inquam MI. *20* ineptis. DE. *21* si tu sis homo,
22 Hic faciat. ÆS. *23* mi pater. MI. quid ? tu autem
24 huic, afine, *25* auscultas ? DE. nihil *26* agis :
 Fieri aliter non potest. MI. *27* deliras. ÆS. sine te
28 exorem, mi pater.
 MI. Infans ? *29* aufer. DE. *30* age, *31* da veniam
 filio MI. satis *32* sanus es ?
 Ego novus *33* maritus anno *34* demum quinto *q*
 sexagesimo
 Fiam, atque *35* anum decrepitam ducam ? *36* id-ne
 estis auctores mihi ?
 5. Æschini. 6 pamphila. 7 In quem finem dicis ista, quid ex eo
 vis concludere ? 8 Annosa est mater uxoris hujus. 9 Esse natu
 grandiore. 10 Sostrata. 11 Propter ætatem. 12 Adjuvet, tue-
 atur : quia est anus. 13 Sc. homo. 14 Deserta. 15 Demæa. 16 So-
 stratam. 17 Et oportet te, Æschine, laborare, ut pater tuus adop-
 titivus ducat eam uxorem. 18 Sc. æquum est ? Repudiantis vox.
 19 Sc. æquum est. 20 Ineptè loqueris. 21 Si, Æschine, hominis
 virtus in te sit, si te dignum facere studeas, efficies & persuadere ju-
 vabis, ut hic faciat. Æschinum enim alloquitur. 22 Micio duceret
 Sostratam, focrum tuam, uxorem. 23 Blanditur ei. Q. d. obtempera
 petitis. 24 Demææ, patri tuo naturali. 25 Obtemperas, aures præ-
 bes ? 26 Proficis. 27 Desipis. 28 Ut vincam persuasionem mea, sc.
 ut uxorem ducas. 29 Sc. te, id est, abi : vel, aufer, sc. manum : o-
 rans enim patrem manu prensabat Æschinus. 30 Hortantis Adver-
 bium. 31 Præsta illi hoc beneficium, concede quod petit, sine te
 exorari à filio. 32 Mentis compos ? 33 Nuptus, sponsus. 34 Tan-
 dem. 35 Vetulam ultimæ senectutis capiam in uxorem ? 36 An
 vosestis mihi suaves, id est, an suadetis mihi hoc, sc. ut ducam a-
 num decrepitam ? Eleganter autem dicitur : Sum tibi autor ut hos fa-
 cias, id est, suadeo seu consulô tibi ut hoc facias.

ÆS. ¹ Fac : ² promisi ego ³ illis. MI. ⁴ promisti autem? ⁵ de te largitor puer.

DE. ⁶ Age, ⁷ quid? si ⁸ quid te majus oret?

MI. quasi ⁹ hoc non sit maximum.

DE. ¹⁰ Da veniam. ÆS. ¹¹ nè gravere. DE. fac, ¹² promitte. MI. ¹³ non omittis?

ÆS. ¹⁴ Non, nisi te ¹⁵ exorem. MI. ¹⁶ vis hæc quidem est. DE. age, age, ¹⁷ prolixè Micio. ²⁰

MI. Et si ¹⁸ hoc ¹⁹ pravum, ²⁰ ineptum, ²¹ absurdum, atque ²² alienum à ²³ vita mea

Videtur : si vos tantopere ²⁴ istuc vultis, fiat.

ÆS. ²⁵ benè facis :

Meritò te amo. DE. ²⁶ verum quid? quid ego dicam? hoc cum sit, quod volo.

²⁷ Quid nunc quod restat? Hegio cognatus ²⁸ his est proximus,

²⁹ Affinis nobis, pauper : benè nos aliquid facere ³⁰ illi decet.

MI. ³¹ Quid facere? DE. ³² agelli est hic ³³ sub urbe ³⁴ paulum, quod ³⁵ locitas foras :

non de meo. ⁶ Corripientis hic est. ⁷ Sc. faceris, vel diceris? ⁸ Si filius Æschinus petat à te aliquid majus? ⁹ Ducere anum decrepitam. ¹⁰ Fac, concede, quod petit filius. ¹¹ Ne tibi sit grave ac inole-
scum id faceret vel. ne te difficilem & inexorabilem præstes in hac re. Nam gravem se præbet, qui id facile non præstat in beneficio, quod po-
test. ¹² Te ducturum eam uxorem. ¹³ Sc. me? Manu enim preñsum tenebat Æschinus, ut supra dictum est. ¹⁴ Sc. omittam. ¹⁵ Orando à te impetrem ut ducas uxorem. ¹⁶ Hæc efflagitatio certè est coacta impulsio. Hæc Phrasis quasi proverbialis fuisse videtur apud veteres, cum violentius tractarentur. Plaut. *Vis bee quidam borsla est, & trabi & trudi simul.* ¹⁷ Benignè, largè, sc. promitti. Cic. Ep. 7, 5. *Neque minus ei prolixè de tua voluntate promisi : Prolixus ex pro & latus* compositum est. ¹⁸ Ducere anum decrepitam. ¹⁹ Non restum : quia filius homo senio confectus. ²⁰ Stultum. ²¹ Inconveniens, indignum auditu. *Aburdum* enim dicitur, à quo, tanquam indigno quod audiat, avertimus aures ut surdi. ²² Abhorrens. ²³ Quam semper vixi cœlibem. ²⁴ Ut ducam uxorem. ²⁵ Quod ducas uxorem. ²⁶ Verum quid ego amplius faciendum proponam? quandoquidem omnia, quæ volui & proposui, facta sunt. Verba sunt D meæ secum loquentis, & meditantis sibi novam comitatis laudem. Micioni aliam exercendæ liberalitatis materiam : unde mox de Hegione in mentem venit. ²⁷ Quid nunc restat faciendum, quod faciendum proponam? Restat Hegio scilicet. ²⁸ Sositratæ & filiæ Pamphilæ uxori tui filii. ²⁹ Propinquus propter nuptias : nam uxoris cognati marito affines sunt. ³⁰ Hegioni. ³¹ Bene nos illi decet? ³² Prædioli. ³³ Suburbani. Plaut. *Est ager sub urbe bis nobis ; eum dabo dotem sorori.* ³⁴ Parum. ³⁵ Per utrum pretio concedis nescio cui alieno & foris posito. Locum autem posuit pro persona.

1 Duc eam uxorem.
2 Pollicitus sum antea te facturum, & ducturum matrem uxorem.
3 Sositratæ, & Hegioni, & filiæ.
4 Promissisti illis id de me?
5 Tu adhuc imprudens & paucæ expertus, fac promissiones & largitiones tuas de tuo, &c.

1 Hegioni ¹ Huic ² demus, ³ qui fruatur. MI. paulum ⁴ id ai-
 paupari. tem ⁵ DE. ⁶ si ⁶ multum fiet,
 2 Hunc ⁷ Faciundum est. ⁷ pro patre huic est : bonus ⁸ est :
 agellum. ⁹ noster est. ¹⁰ rectè datur.
 3 Ut, vel
 quo fru-
 tur, id
 est, fru-
 ctum ex
 eo perci-
 piat, non
 ut propri-
 etatem
 habeat.
 4 Sc. est ?
 5 Etiam si.
 6 Agelli
 effert.
 7 Hegio
 est Pam-
 phila nu-
 rui nostræ.
 Soltratæ
 filia, loco
 patris, quantum ad affectionem. 8 Hegio. 9 Nobis affinitate vel
 amicitia junctus. 10 Justè, merito collocatur apud talem virum be-
 neficium, cum bonus sit, & noster. 11 Denique nunc liber uti illa
 adversum te, uti mihi dudum eam objecisti. Unde mox velut insultans
 Micioni subjicit Demea, *Suo sibi gladio hunc jugulo.* Al. non
 Q. d. Non volo id in me quadrare, ut dicar *ad rem in senecta atten-*
sier. Atqui hactenus quidem Demea culpam hanc non fatis à se ame-
 vet, cum non de se largiatur, sed ad largiendum tantummodo Mi-
 cionem adhortetur. Prius ergo placet magis. 12 Verbum. 13 Quod
 plus æquo incumbentes & inhiantes pecuniæ congerendæ & rei fa-
 miliari augendæ in senectute sumus. 14 Hanc labem sive ignomini-
 am cupiditatis seu avaritiæ. 15 Vitare: nè videamur nimis ad rem
 attentis esse. *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.* 16 A te.
 17 A te quoque. 18 Hoc dicit, videns se victum propriis verbis.
 19 Ille agellus dabitur Hegioni, Æschinæ. 20 Demea. 21 Scilli-
 cer fac, quod suadet Demea, da fruendum Hegioni hunc agellum.
 Blandientis est dictum & applaudentis. 22 Frater uterinus. 23 Oc-
 cido, neco fratrem Micionem in se proprio sibi, id est, suis ipsum ver-
 bis convinco, & deduco de sententia sua, & converto in meum. Cum
 enim videmus aliquem contra se locutum, & in verba sibi noxia e-
 rupisse, vel quando suis se verbis prodidit, rectè *suo sibi se gladio ju-*
gulari dicitur: ubi *te sibi* redundat per Pleonasmum. Est autem Me-
 taphora translata ab his, qui in pugna suis ipsorum telis aliquoties con-
 fodiuntur. Hannibal apud Livium, suis se artibus peti conqueritur.

ACTUS V. SCENA IX.

DEMEA, SYRUS, MICIO, ÆSCHINUS.

SY. 1 **F**actum est, quod iussisti, Demea.DE. 2 *Frugi homo est: ego ædepol* 3 *hodie* 4 *mea quidem sententiâ*Judico, Syrum fieri æquum liberum. MI. 5 *istum liberum?*Quod-nam ob 6 *factum?* DE. 7 *multa.* SY. 8 *noster*Demea, ædepol vir 8 *bonus es:*Ego 9 *istos* 10 *vobis* 11 *usque à pueris* 12 *curavi am-*

bos sedulo.

13 *Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui omnia.*DE. 14 *Res apparet:* & quidem 15 *porro,* 16 *opsona-*re, 17 *cum fide*Scortum adducere, apparare 18 *de die convivium:*19 *Non mediocris hominis hæc sunt officia.* SY. 20 *ô*

lepidum caput!

DE. Postremo hodie in Psaltria ista emunda 21 *hic*22 *adjutor fuit,*23 *Hic curavit:* 24 *prodesse æquum est:* 25 *alii* 26 *me-*

liores erunt:

indeclinabile. 3 Ne differatur res. 4 Meo certe iudicio, mea opinionione iudico iustum esse, Syrum servum hodie manumitti ac libertate donari. 5 Sc. fieri æquum iudicas? 6 Bene factum. Q. d. Quæ est causa manumissionis? Donat. jure: ascribi enim causas manumissionis, in jure formula est. Ita supra in Andr. 1, 1, 10, & 11. feci è servo ut esses libertus mihi, Propterea quod serviebas liberaliter. Unde & pretium v. seq. appellatur libertas, ob merita sc. persolutum. 7 Propter multa facta, multas causas. 8 Quia tam sollicitus es pro me. 9 Æschinum & Ctesiphonem. Enumerat causas manumissionis. 10 In vestrum commodum. 11 Assidue abineunte ætate, cum adhuc pueri essent. 12 Curæ habui ac custodivi. 13 Tanquam pædagogus. 14 Resipiscit loquitur, te fuisse tam diligentem pædagogum. Hoc dicit ridendo eum. 15 Hæc sequentia docuisti. 16 Providere de opsonis, id est, de omnibus eduliis præter panem & vinum. opsonia coemere. 17 Fideliter: vel meretricem adducere, quæ fidibus canat. 18 Sc. medio, id est, interdiu. Turpe veteribus fuit de die convivium apparare: quod Horatius nominat *diem frangere*, aut *partem solido damere de die*. 19 Magni, id est, non quilibet hæc efficere potest, à singulari ingenio proveniunt. 20 O homo festive & jucunde: nam caput, præcipuam partem, ponit pro toto homine, per Synecdochem. 21 Syrus servus. 22 Impulsor auctor. 23 Al. *hæc*, id est, hanc rem, sc. fideliæ raptum. 24 Beneficere tali servo propter illa beneficia. 25 Servi. 26 Obsequiores. Ironia.

1 Æschinus, *Denique* ¹ hic vult ² fieri. MI. vin' ³ tu ⁴ hoc fieri?
 2 Ut libertate Syrus donetur. ÆS. cupio. MI. ⁵ si quidem
 3 Æschine. Tu vis, Syre, ⁶ ebo ⁷ accede huc ad me, liber esto.
 4 Ut Syrus libertate donetur? SY. ⁸ bene facis :
 5 Quandoquidem. Omnibus gratiam habeo, & ⁹ seorsum tibi ¹⁰ pre-
 6 Interjectio admo- terea, Demea.
 7 Dominus enim caput, aut alium membrum ser-
 8 Quod me manu- vici tenens, dicebat, *Hodie* ¹¹ Gaudeo. ÆS. & ¹² ego. SY. ¹³ credo: utinam
 9 Gratiarum actio. *Phrygiam uxorem meam una mecum videam libe-*
 10 Separatim, parti- ram. DE. ¹⁴ optimam
 11 culariter, *Mulierem quidem.* SY. & ¹⁵ quidem nepoti tuo,
 12 præcipue habeo gratiam. ¹⁶ huius filio,
 13 Hum. Gratulantis vox est. *Hodie* ¹⁷ primam mammam dedit ¹⁸ hæc. DE. hercle
 14 Sc. gaudeo. *verò* ¹⁹ serio,
 15 Quod ambo gaudeatis mea libertate. *Siquidem* ²⁰ primam dedit, haud dubium, quin
 16 Nusquam interruptum, solidum, perfectum, cui ²¹ *emitti æquum fiet.*
 17 nulla ægritudo comes intercedat. *ÆS.* ²² Ob eam rem? DE. ob ²³ eam: postremo à
 18 Judico, cognovi eam esse mu- me argentum, ²⁴ quanti est sumito. 20
 19 lierem admodum probam. *SY.* Diitibi, Demea, omnes semper omnia optata
 20 Equidem, certe. *17 Æschini. 18 Pri-* ²⁵ adferant.
 21 ma. *19 Uxor mea Phrygia. 20 Extra jocum. 21 Sc. mammam.*
 22 Eam extra servitutem mitti, manumitti, liberam fieri. *22 Quæ*
 23 nullius est momenti? *24 Sc. rum. 25 Quanto pretio Phrygia empta*
 24 Sc. rum. *est, vel aestimabitur. 26 Præsent. 27 Ad magnum bonum provectus es*
 25 Quanto pretio Phrygia empta *hodie, omnia tibi feliciter successerunt, quod te & uxorem manumitti*
 26 Præsent. *obtinuisti. 28 Patroni sc. ut libertum non deseras, sed alas manumissum,*
 27 Ad magnum bonum provectus es *ut Donatus recte interpretatur. 29 Syro servo. 30 Pecunia. 31 In*
 28 Patroni sc. ut libertum non deseras, sed alas manumissum, *manum, in manibus, & in promptu Plaut. Reddidi patri omni argentum,*
 29 Syro servo. *quod fuit mihi præ manibus. 32 Quo alatur, vivat, de quo usum fru-*
 30 Pecunia. *ctum capiat. 33 Sortem & usuram. 34 Ille non reddet mihi etiam*
 31 In manum, in manibus, & in promptu Plaut. *minus vel minoris valoris ista re vilissima, quam tibi ostendo. Flo-*
 32 Quo alatur, vivat, de quo usum fru- *rum enim aut aliud quippiam tale ostendens Micio, istos vilius, id est,*
 33 Sortem & usuram. *nihil, redditurum dicit. Satis id apparet ex responso Æschini, &*
 34 Ille non reddet mihi etiam *mox ipsius firmantis fidem.*

ÆS. ¹ Frugi homo ² est. SY. ³ reddam hercle: da ¹ Parcus, ⁴ modò. ÆS. age pater. MI. ⁵ post consulam. 25 ² Ille
DE. ⁶ Faciet. SY. ⁷ vir optime! ÆS. ⁸ pater mi ³ Syrus.
⁸ festivissime!
MI. ⁹ Quid istuc? quæ res tam repente ¹⁰ mores ³ Pecuni-
mutavit tuos? am quam
Quod ¹¹ prolubium? quæ istæc ¹² subito est largitas? ⁴ Tan-
DE. ¹³ Dicam tibi: ⁵ Postea ⁶ Micio
¹⁴ Ut id ostenderem, quod te ¹⁵ isti ¹⁶ facilem & delibera-
¹⁷ festivum putant, ^{bo}, quod
Id non fieri ¹⁸ ex vera vita, neque adeò ex ¹⁹ æquo ^{ad eam}
& bono, ^{rem at-}
Sed ex ²⁰ assentando, ²¹ indulgendo, & ²² largiendo, ³⁰ tiner.
Micio. ⁶ Micio
Nunc ²³ adeò si ²⁴ ob rem eam vobis mea vita ²⁵ in- ^{faciet,}
visa est, Æscbine, ^{quod peri-}
²⁶ Quia non iusta iniusta prorsus omnia omnino ob- ^{tur, id est,}
sequor: ^{pecuniam}
²⁷ Missa facio, ²⁸ effundite, mittite, facite quod vo- ^{dabit.}
bis lubet. ⁷ Sc. De-
²⁹ Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescen- ^{mea.}
tiam ⁸ Jucun-
35 ^{diissime, le-}
⁹ Sc. rei est? ^{pidissime.}
¹⁰ Durissi-
^{mos: quia}
^{antea}

fuisse durus, nunc factus & lenis. 11 Quæ est hæc promptitudo ad lar-
giendum? Q. d. Unde ista immoderata profusio & liberalitas existit?
Al. *proluvium*, quod à *proluo*, id est, decoquo, derivatum est. 12 Re-
pentina, insperata, cum prius parcus esses. 13 Ingenue fatebor, quare
mutaverim mores. 14 Sc. *feii*. Sic enim Demea respondet fratri:
Quod ex me quæris, quod proluvium istuc sit, quæ hæc subita largitas
mea, dicam tibi: hoc feci, ut id ostenderem, &c. 15 Filii mei. 16 Be-
nignum. 17 Jueundum. 18 Ex vero vivendi modo, ex vera & lau-
dabili naturæ tuæ facilitate, ex bonis moribus, quos recta ratio for-
mat; verum ex fallaci vita. 19 Vera æquitate. 20 Blanditiis, assen-
tatione. 21 Indulgentia, plus æquo promittendo. 22 Ex nimia pec-
uniæ largitate: quæ vitia sunt à vera virtute prorsus aliena. 23 Cer-
te. 24 Quod non possum assentari, indulgere & largiri. 25 Odiosa.
26 Quia obsequendo vobis non promitto sive concedo prorsus ista om-
nia, sive iusta, sive iniusta sint, quæ promittit frater. 27 Omitto omnia
illa, Guyetus legit, *Misso facio*, sc. vos, O filii, id est, dimitto vos, &
vestro arbitratu vivere sino. 28 Consumite omnia. 29 Ordo est: *Sed*
si vultis potius id, sc. *me reprehendere*, id est, improbare, & *corrigere*, id est,
emendare, recta facere, *obsecundare*, id est, obsequi vobis, & indulgere,
prospera facere, *in loco*, id est, ubi opportunum & commodum erit,
pro re nata, *hec, quæ vos minus videtis*, id est, non animadvertitis, non
intelligitis, *propter adolescentiam*, id est, propter juventutem, quæ est im-
becillior, & *quæ cupidis magis impendit*, id est, magis acriter seu vehemen-
ter, quàm æquum est, & *quæ parum consulitis*, id est, non satis prospici-
tis, cogitatis, quid porro futurum sit.

1 Habetis
me in
promptu
& ante
oculos.

2 Repre-
hendam,
corrigam,
& obse-
cundabo
hac om-
nia. Offert
suam ope-
ram.

3 O pater, tuæ voluntati ac dispositioni relinquimus omnia.
4 Quam nos: quia es homo senio confectus. Valet enim consilio
senectus, pollet prudentia, excellit permultarum rerum usu & expe-
rientia. 5 Ctesiphone, id est, de nuptiis fratris, seu illius amore.
6 Permitto, ut habet Pſaltriam uxorem. 7 Modum suo amori,
& suæ libidini faciat in illa Pſaltria, id est, vitam suam tranſigat
cum ea, neque velit amare aliam, sed hac sola sit contentus. 8 Sc.
est vel dicitur. 9 Congratulamini Poetæ & actoribus complotione
manuum.

*Minus videtis, magis impensè cupitis, consulitis
parum,*

*Hæc reprehendere me, & corrigere, obsecundare in
loco:*

1 *Ecce me, qui 2 id faciam vobis. ÆS. 3 tibi, pa-
ter, permittimus;*

4 *Plus scis, quid factu opus est: sed de 5 fratre quid
fiet? DE. 6 sine*

*Habeat: 7 finem in istac faciat. ÆS. 8 istuc recte:
9 plaudite.*

49

P H O R.

PHORMIO

PUBLII TERENTII

Carthaginienſis Afri.

ACTA 2. LUDIS ROMANIS, L. POSTHUMIO ALBINO, ET L. CORNELIO MERULA, recitata.
 3. ÆDILIBUS CURULIBUS. 4. EGERUNT 2. Eo tem-
 L. AMBIVIVS TURPIO, ET L. ATTILIUS PORE, quo
 PRÆNESTINUS 5. MODOS FECIT FLAC- ludi Ro-
 CUS 6. CLAUDII, TIBIIS IMPARIBUS. mani ex-
 TOTA GRÆCA 7. APOLLODORU 8. EPI- hiberen-
 DICAZOMENOS. 9. FACTA 10. QUARTO. tur.
 CN. FANNIO STRABONE, ET M. VALERIO Intelligit
 MESSALA, CONSULIBUS. ANNO AB URBE autem
 CONDITA DXCIII. ANTE CHRISTUM NA- Megalen-
 TUM CLIX. ses, qui in
 honorem

magnæ matris Deorum fiebant. 3. Cum essent Ædiles Curules, id est,
 quorum cura erat ædificiorum, tam sacrorum, quam profanorum lu-
 dorum, & earum rerum, quæ ad usum Reipub. spectabant. 4. Acto-
 res fuerunt. 5. Modulationes, cantica composuit, quæ tibiis expri-
 mi aut cani solent. Omnia enim carmina quondam canebantur ad
 tias, vel ad modum aliquem Musicum. 6. Scilicet *ſitus*. 7. A-
 pollodori illius Comici. 8. Qui vindicat rem suam. 9. Acta, edita.
 10. Sc. loco.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ANTIPHO, *adelescens*.
 CHREMES, *senex*.
 CRATINUS, *advocatus*.
 CRITO, *advocatus*.
 DAVUS, *servus*.
 DEMIPHO, *senex*.
 DORIO, *leno*.

GETA, *servus*.
 HEGIO, *advocatus*.
 NAUSISTRATA, *ma-
trona*.
 PHÆDRIA, *adelescens*.
 PHORMIO, *parasitus*.
 SOPHRONA, *nutrix*.

PERSONÆ MUTÆ.

DORCIO, *ancilla*.
 PHANIUM, *adolescens*.

STILPHO, *adelescens*.

IDIOMATA PERSONARUM PRÆCIPUARUM.

Antipho, <i>adolescens, patris reuerens ac meticulosus, & simplicior.</i>	Dorio, <i>leno impurus, super- bus, durus.</i>
Chremes, <i>senex pauci consi- lii, sed liberalis, & in gaudio sollicitus, uxorem multum metuens.</i>	Geta, <i>seruus callidus, vasa- fallax.</i>
Davus, <i>seruus probus & fi- delis.</i>	Naufiltrata, <i>mulier nobilis, & dotata ac cordata.</i>
Demipho, <i>senex concitator, sed prudens, atq; in gaudio apertus, ad rem attentior.</i>	Phædria, <i>adolescens majoris animi, ac confidentior.</i>
	Phormio, <i>parasitus audax & impudens sycophanta.</i>
	Sophrona, <i>nutrix provida & fidelis.</i>

RATIO NOMINUM.

Antipho, <i>vide Eunuch.</i>	Geta, } <i>vide Adelp.</i>
Chremes, <i>vid. Andr.</i>	Hegio, }
Cratinus, <i>à xētros, robur, ut à Valens, Valentinus.</i>	Naufiltrata, <i>à copiis nava- libus, quarum gloriā popu- lus Atheniensium aliquando excelluit.</i>
Crito, } <i>vid. Andr.</i>	Phædria, <i>vide Eunuch.</i>
Davus, }	Phormio, <i>ὄρνις πορρῶς, qua sunt sarmenta sive codices, vel stramenta nautica.</i>
Demipho, <i>quasi ἡμι δῆμος ποῖς, populi claritas.</i>	Sophrona, <i>vide Adelp.</i>
Dorio, <i>nomen gentile. Vide Eunuch.</i>	

PHOR-

PHORMIONIS

ARGUMENTUM,

C. SULTITIO APOLLINARI

AUCTORE.

Chremetis frater ² aberat ³ peregrè Demipho, ¹ Prota-
 Relicto Athenis Antiphone filio. ² Ab urbe
 Chremes ⁴ clam habebat ⁵ Lemni uxorem & ⁶ filiam, ² Athenis.
 Athenis aliam ⁸ conjugem, & amantem ⁹ unicè ³ Longe.
¹⁰ Gnatum ¹¹ fidicinam: ¹² mater è Lemno advenit ¹ Profectus
 Athenas: ¹³ moritur: ¹⁴ virgo sola (¹⁵ aberat ¹ enim erat
 Chremes) in Cili-
¹⁶ Funus procurat: ¹⁷ ibi ¹⁸ eam visam ¹⁹ Antipho ⁴ Secreto,
 cum amaret, ²⁰ operâ ²¹ parasiti uxorem accipit. ² nesciente,
²² Pater & Chremes ²³ reversi ²⁴ fremere: dein ² uxore
²⁵ minas ² Nausi-
 Triginta ²⁶ dant parasito, ut ²⁷ illam conjugem ⁵ In Lem-
 Haberet ²⁸ ipse: ²⁹ argento hoc ³⁰ emitur ³¹ fidicina. ^{no}, in-
³² Uxorem retinet Antipho à ³³ patruo agnitam. ^{sula} una
 ex Cyclo-
 rani. ⁶ Phanium ex illa uxore. ⁷ Scilicet habebat. ⁸ Uxorem.
⁹ Singulariter. ¹⁰ Filium, scilicet Phædriam, habebat ex illa uxo-
 re. ¹¹ Citharistriam. ¹² Phanii puellæ, quam duxit uxorem Anti-
 pho. ¹³ Mater moritur Athenis, absente marito Chremete. ¹⁴ Pha-
 nium. ¹⁵ In Lemno. ¹⁶ Exequias matris mortuæ. Sic Andr. 1, 1.
 Curabat una funus. Cic. Funus curavi illi amplissimum. ¹⁷ In pro-
 curatione funeris, vel in pompa funebri. Epitaphis hujus fabulæ. ¹⁸ Pha-
 nium. ¹⁹ Filius Demiphonis. ²⁰ Industria, auxilio. ²¹ Phormi-
 onis, qui aliorum mensas & cibaria sequebatur. ²² Antiphonis, sci-
 licet Demipho. ²³ Ille ex Cilicia, hic ex Lemno. ²⁴ Fremebant,
 id est, indignè, ferebant. ²⁵ Trecentos coronatos, qui faciunt 450
 florenos. ²⁶ Ipsi senes. ²⁷ Puellam Phanium. ²⁸ Parasitus Phor-
 mio. ²⁹ Triginta minis. ³⁰ A Lenone. ³¹ Amata à Phædria.
³² Phanium. ³³ Chremete. Catastrophe fabulæ.

ALIUD M. ANT. MURETI.

Chremes & Demipho fratres Athenienses erant. Chremes Athenis uxorem divitem ac bene dotatam duxerat Nausistratam : & ex ea susceperat filium Phædriam. Habebat Nausistrata, præter cæteras opes, opima prædia in Lemno : eo igitur Chremes quotannis, ad ea locanda capiendosque fructus, commeabat, dum illic residet, pauperculæ ejusdem mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, & ex ea suscipit filiam Phanium : ac ne res emanaret, commutato nomine, Stilphonem se Lemni vocari jubet. Detrahebat autem e fructibus prædiorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram una cum filia nutriendam : deinde Athenas reversus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid causabatur. Erat Demipho filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter se Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret ; Demipho vero Phanium filio suo uxorem daret : ejus rei causa proficiscitur in Lemnum Chremes. Eodem tempore accidit, ut Demipho quoque iter esset in Ciliciam : abeuntes ambo Getæ (is Demipho servus erat) filios committunt suos : profectus senibus, Phædria se statim citharistriæ ejusdem amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quod, qui a lenone emeret, quod daret, nihil habebat : interea uxor Lemno, quæ, propter paupertatem viri, diutius forte quam solebat, morantis adventum expectare non posset, consensu navi, Athenas una cum filia & nutrice ipsius venit : quærunt Stilphonem frustra. Athenas, qui quenquam eo nomine nosset, reperiebatur nemo : ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur. Ei funus una cum nutrice procurantem Phanium cum adspexisset Antipho, subito amore illius exarsit. Venit ad nutricem postridie, ut ejus sibi copiam faceret, obsecrans : illa se, nisi puellam uxorem duceret facturam negat. Illi, cum & quidvis facere cuperet, & patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit : Lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis genere proximi essent, ducere, aut, si id nollent, dotem eis dare cogerentur : ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideoque causam illius suscipere :

ocabo te in iudicium, tanquam illius cognatum, tecum-
ue lege agam, ut eam ducas : tu ita te defendes, ut mi-
hi facilem victoriam præbeas : ita condemnabere. Sic fiet,
& tu potiaris tua, & patre reverso, paratam excusatio-
nem habeas : ita fiunt omnia, ut parasitus suaserat. Con-
fectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes : turbati
terque : ille, quod filius indotatam uxorem, se absente,
duxisset : hic, quod vereretur, ne, erepta sibi hac collocan-
te filiae occasione, tota res fieret palam. Eo ipso die, leno,
itharistriae, quam Phædria amabat, dominus, nisi sibi pro
ea triginta minæ darentur, venditurum se eam, minitaba-
tur : ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit :
ait senibus, se cum Phormione collocutum : Phormio-
nem vero, si sibi dotis triginta minæ darentur, paratum e-
am uxorem accipere, quum duxisset Antipho. Eam pecu-
niam Demipho à Chremete sumptam numerat Phormioni :
eam Phædriae, Phædria lenoni pro amica tradit : cum
hæc jam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi vero se-
nes gaudere, quod, quas nuptias ipsi facere moliebantur,
eae ipsis absentibus atque inscientibus, factæ essent : sed
dolebant, sibi periisse triginta minas. Eas dum Phormi-
one primo blanditiis, postea etiam per vim eripere co-
pantur ; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxori-
bus, deque tota re intellexerat, inclamat Nausistratam,
eique aperit omnia : illa cum aliquandiu de viro conque-
sta esset, tandem placatur, filiiq; ipsius iudicio omnia se
permisuram pollicetur.

PRO-

P R O L O G U S.

¹ Lucius Lavinius. ² *Amulus Terentii.* **P**ostquam ¹ Poeta ² vetus ³ Poetam non potest ⁴ Retrahere à studio, & ⁵ transfare ⁶ *minem in* ⁷ otium ;
² Qui jam ⁸ Maledictis ⁹ deterrere, ¹⁰ nè scribat, ¹¹ parat :
 dio est, ut ¹² Qui ita ¹³ disitit, quas antehac ¹⁴ fecit ¹⁵ *bulas,*
¹⁶ Tenui esse oratione, & ¹⁷ scripturà levi.
 Quia ¹⁸ nusquam ¹⁹ infanum ²⁰ scripsit adolescen-
 tulum
 Cervam ²¹ videre ²² fugere, & ²³ sectari canes,
 Et ²⁴ eam ²⁵ plorare, orare ut ²⁶ subveniat sibi.
 Quod si ²⁷ intelligeret, ²⁸ olim cum ²⁹ stetit novus
³⁰ Actoris ³¹ operà ³² magis stetisse, quàm ³³ suà :
³⁴ Minus multò audacter, quàm nunc ³⁵ ledit ³⁶ ledere
 re, revoca-
 te ab exercitio scribendarum Comædiarum, vel à studio, ut supra loqui-
 tur, *Musæo.* 5 Tradere, traducere, permovere. 6 Poetam Teren-
 tium. 7 Vacationem studii & cessationem laboris, id est, ut desinat
 scribere. 8 Calumniis, convitiis, quæ postrema sunt imperitorum
 tela. 9 Desistere, dehortari. 10 Ut non componat Comædiaz
 11 Poeta vetus studet, conatur. 12 Poeta vetus. *Μυστικῶς*
 verba adversarii sive criminatoris refert, quibus Poetam reprehen-
 dat. 13 Frequenter dicit. 14 Composuit Poeta noster Terentius
 15 Comædias. 16 Exili, humili, nullius ponderis, id est, solidita-
 tem nullam esse in sententiis. 17 Familiari stilo, id est, non esse
 compositam verbis gravibus & exquisitis, sed levibus & facilibus.
 18 In nullo loco Comædiarum suarum. 19 Furibundum : quæ Træ-
 gœdiæ aptiora, quàm Comædiæ. *Verbis exponi Tragicæ rei Comica non*
visit. 20 Scribendo effinxit Terentius. 21 Nempe per furorem.
 Insani enim & furentes putant se videre, quod non vident, *ὁρᾶν τι μὴ ὄντα.* Sic per quietem dicimur videre, quod somniantes
 non videmus, sed videre nobis videmur. 22 In venatione. 23 Inse-
 qui, urgere eam cervam. 24 Cervam. 25 Flere. 26 Adolescen-
 tulus opem ferat cervæ. 27 Poeta vetus, scilicet Lucius Lavinius
 Plinius de cervis : *Urgente vi sanum, ultro consugiant ad hominem.*
 28 Jam pridem, cum esset scriptorum penuria, nec scribere Poeta
 noster incepisset. 29 Comædia ejus nova, & propterea placens, pla-
 cuit populo, & peracta est tota, cum primum in scenam inferretur,
 cum non est explosa. Comædiæ enim dicuntur *flare*, quando placent
 populo. Est Phrasis Comica. 30 Histrionis, scilicet in ea repræsen-
 tanda. 31 Industria, studio & diligentia. 32 Potius cum placuisse,
 & ad finem usque peractam. 33 Opera sive industria, qua usus fuit
 in ea componenda. 34 Non tam impudenter. 35 Offendit, ma-
 ledicit. 36 Malediceret, offenderet, carperet Poeta vetus nostrum
 Poetam.

Et magis¹ placerent, quas fecisset² fabulas.

¹ Et fabulae, quas fabulas fecisset, magis placerent populo.

² Antiphrasis. Sic in Prolog. Andr. Populo ut placeret, quas fecisset fabulas.

³ Occurrit tacitae objectioni: poterat enim obijci, Terentium non potuisse

²⁵ Prologos scribere, nisi

Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet, Vetus si Poeta non⁵ laceffisset prior,

Nullum⁶ invenire Prologum potuisset⁷ novus, ¹⁵ quem⁸ diceret, nisi⁷ haberet, cui malediceret:

Is sibi¹¹ responsum hoc habeat, ¹² in medio omnibus

Palmam esse positam, ¹⁴ qui artem trañant musicam.

Ille ad¹⁶ famem¹⁷ hunc¹⁸ ab studio¹⁹ Auduit rejicere:

Hic²¹ respondere voluit, non²² laceffere.

Benedictis si certasset, ²⁴ audisset bene:

Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putet.

De illo jam finem faciam dicendi mihi,

Peccandi²⁸ cum ipse²⁹ de se finem non³⁰ facit.

Nunc quid velim, animum³¹ attendite: apporto ³² novam.

materialiam haberet maledicendi adversario. 4 Luscus Lavinius. 5 Procefferat, irritasset. 6 Excogitare praefationem. 7 Poeta noster Terentius. 8 Aprè componeret, eloqueretur. 9 Aliquem, sc. veterem poetam. 10 Qui hoc dicit, aut sic cogitat, Huic objectioni jam responderet. 11 Responsum hanc. 12 In communi, *in medio*, ex aequo omnibus Comicis. Nimirum praemia ante certamen in conspectu proponuntur, incitamentum certantibus. Virg. 5. *Æn. Munera principio ante oculos, circoque locantur in medio, sacri tripodes, viridisque corona. Et palma, pretium victoribus, armaque, & ostro Persusa vestes, trecentis aurique talenta.* 13 Victoriam, praemium victoriae, id est, uni-
usque Poetae licere certare ad consequendam palmam. 14 Qui exercent artem Poeticam, cui praesunt Musae, qui scribunt Comedias. Sic supra Prol. Heaut. *Repente ad studium hunc se applicasse Musaeum.* 15 Vetus Poeta Luscus Lavinius. 16 Esuriem, inopiam, quae illi erat subeunda, nisi industria sua composuisset Comedias, quas Aedibus venderet, unde victum quaeriraret. 17 Poetam nostrum Terentium. 18 Ab industria componendi sive scribendi Comedias, id est, ut cessante studio & industria, fame periret & inopia. 19 Conatus est repellere, conicere, redigere. 20 Terentius. 21 Maledictis. 22 Irritare. 23 Si vetus Poeta bonis sermonibus & benevolis procefferat. 24 Laudatus a Poeta nostro fuisset. Nam *hinc auditur*, est audire bene dici, laudari: contra *male audire*, est audire male dici si-
bi aut de se, id est, vituperari. 25 Poeta vetus putet id, quod maledictum est ab illo, esse retortum in se: q.d. quod dedit, recepit. 26 Depius maledicentia & calumniis. 27 Maledicendi mihi, calumnian-
di. 28 Quoniam, quamvis. 29 Propria voluntate & mori, nulla a me injuria provocatus, *ex utro*. 30 Pro faciat. 31 Attentum praestare. 32 Comediam.

¹ Ab Antiphone de quo iudicium est : ² *Epidicazemenon* ³ quam vocant Comœdiam Græci, Latini Phormionem nominant ; ⁴ Quia ⁵ primas partes qui aget, is erit Phormio Parasitus, ⁶ per quem res geretur maximè. ⁷ Voluntas vestra si ⁸ ad Poetam accesserit, ⁹ Date operam : ¹⁰ adeste aequo animo per silentium Ne simili utamur ¹¹ fortunâ, ¹² atque ¹³ usi sumus Cum per ¹⁴ tumultum ¹⁵ nosser grex ¹⁶ motus loco est ¹⁷ Quem ¹⁸ actoris virtus ¹⁹ nobis restituit ²⁰ locum ²¹ Bonitâsque vestra ²² adjutans, atque ²³ aequam nimitas.

Phormione, Antiphoni adjudicatur. Donatus hic *Epidicazemenon* in feminini genere ex Apollodoro scribendum esse contendit : sed pace ejus diximus, *Epidicazemenon* rectum videri, & à Terentio hic Antiphonæ respectu, ut diximus, positum esse, qui in hac fabula *Ἐπίδικαζομένη* introducitur, id est, de quo in iudicio contenditur inter Demiphonem patrem & puellam Chremetis filiam. 2 Quam iudicio Græci *Ἐπίδικαζομένην* vocare possint, propter ejusdem Apollodori similis argumenti fabulam, quam *Ἐπίδικαζομένην* nominant id est, *τὴν Ἐπίδικαζομένην παθίαν*, id est, puellam, de qua iudicio contenditur. 3 Ratio cur Latinis Phormio hæc fabula vocetur. 4 Præcipua officia in toto fabulæ progressu. *Primarum partium actoris seu personæ* in Dramatis eæ dici possunt, quæ plurimum versantur in Dramate, seu quarum major ratio habetur ; quam potissimum respicit fabula, & à qua plerumque nomen fabulæ imponitur : *Andromacha Euripidis, Andria Terentii, Amphitruo Plauti.* 5 Accidit materia fabulæ præcipuè procedet. 6 Affectus, favor vester. 7 Poeta nostro assenserit ac faverit. 8 Succurrite nobis. 9 Sitis caridi iudices. 10 Infortunio. 11 Sicut. 12 In agenda Hecyræ. 13 Gladiatorum & funambulorum. Vide Prol. Hecyræ. 14 Nostri multitudo & caterva actorum. 15 Perdidit locum sibi ad audientibus destinatum. 16 Locum turbatum. 17 Histrionis decore actio. 18 Histrionibus. 19 Iterum agendi Comœdias. 20 Fave in spectando. 21 Actorem. 22 In ignoscendis erratis.

ACTUS I. SCENA I.

D A V U S.

¹ Davus ² exiens, dicit adferre se, quam

debet Getæ, pecuniam. 2 Ejusdem gentis vel civitatis, cujus ipse sum Plautus *Curiales* vocat. *Popularis* propriè dicitur, quod est populi. Interdum *popularis* dicitur gratus & charus populo, qui sibi populi favorem conciliat, quique populi est studiosus. Cic. *Nihil tam populare quam bonitas.* 3 Getæ. 4 Propter supputationem aliquam restantem. 5 enim hic causam denotat.

Jam pridem apud me ² reliquum pauxillulum
 ummorum: ³ id ut ⁴ conficerem: ⁵ confeci: affero.
 Jam ⁶ herilem filium ⁷ ejus duxisse audio
 xorem: ⁸ ei credo ⁹ munus hoc corraditur.
 Quam inique comparatum est, ii, qui minus ha-
 bit semper aliquid addant ¹¹ divitioribus? (bent,
 Quod ¹³ ille ¹⁴ unciatim ¹⁵ vix ¹⁶ demenso de suo,
 suum defraudans genium, ¹⁸ compar sit miser, ¹⁰
 Id ²⁰ illa universum ²¹ abripiet, ²² haud existimans
 quanto labore ²³ partum: porro autem Geta
 ferietur alio munere, ubi ²⁵ hera pepererit:
 porro ²⁶ alio autem, ubi ²⁷ erit puero natalis dies;
 ubi ²⁸ initiabunt; omne hoc ²⁹ mater auferet: ¹⁵
 uer ³⁰ causa erit ³¹ mittundi: sed video-ne Getam?

1 Olim.
 2 Relictū.
 3 Pauxil-
 lulum
 nummorū
 quod erat
 ei de ra-
 tiuncula
 reliquum.
 4 Compa-
 rarem, col-
 ligerem,
 paratum
 haberem,
 sc. ad me
 venit. Pen-
 det enim a
 precedēti.
 5 Collegi,
 comparavi.

Filium domini ejus, sc. Antiphonem. 7 Geta. 8 Herili filio. 9 Illa
 ecunia radendo, id est, cum magna difficultate, comparatur. 10 Quam
 injuste constitutum est. 11 Ditiorebus, minus pauperibus adjungant.
 12 Ordo est: *Ille abripiet universum id, quod ille miser, defraudans suum
 genium, compar sit vix unciatim de demenso suo*. 13 Geta. 14 Per singu-
 las uncias, obolos, id est, minimis portiunculis, particulatim. Est autem
 mensura duodecima pars assis, seu librae Romanae. 15 Aegre, difficulte.
 16 Reservando de portione sua, qua abstinebat plerumque, ut pecuni-
 am sibi constaret. Servi enim singulis mensibus quaternos modios, id
 est, quasdam menfurulas frumenti, seu libras centum & quatuor cum
 esse accipiebant: & id *demensum* dicebatur, a *demutendo*: nam illis fru-
 pentum, certa mensura dimensum, tradebatur. 17 Parce vivens, &
 natura illud detrahens, quod appetere videbatur. *Genius* naturae Deus
 est, & pro ipsa natura ponitur. Fingunt autem duos cuique homini el-
 le genios, sc. bonum & malum. Hinc est *defraudare genium*, abstinere ab
 illis, quae appetit natura: sicut contra *indulgere genio*, est voluptuose at-
 que laute vivere. 18 Parcendo custodivit: a *comparco*. 19 Totum il-
 lud simul. 20 Sponsa Antiphonis. 21 Abradet. 22 Non perpendens,
 considerans. 23 Id peculium acquisitum sit. 24 Onerabitur, preme-
 tur, grave erit ei dare, id est, per aliud munus Geta damnum accipiet,
 quasi per aliud vulnus alio munere, velut malo ac damno, mactabitur.
 Ferietur ergo munere, non qui recipit, sed qui dat praesertim invitus.
 Metaphora petita est a gladiatoribus, qui adversarios feriunt. Ead-
 em Metaphora usus est Horatius: *Majorum nō quia amicus Frigore te
 feriat*, id est, te frigide acceptum contemnat. 25 Sc. ejus, id est, uxor
 herilis filii. 26 Munere ferietur Geta. 27 Celebrabitur. 28 A lacte
 depellent, & novi cibi potusque praebendi, & in lecto cubandi initium
 facient: quod non sine religione sive ceremoniis fiebat: itaque tum
 initiabantur, id est, offerebantur, consecrabantur ob esum, *Dea Edulia*;
 ob potum, *Potise Dea*; sic cum a cunis infans transmoveretur, initia-
 batur *Dea Cube*; cum fari inciperet, *Fabulino*; cum stare, *Statulino*.
 Guyetus sic: *Initiabant*, id est, nomen dabunt. 29 Uxor Antiphonis.
 Ineptē hic quaeritur a Donato, *an nutrix? an vera mater?* non enim nisi
 de vera matre accipi debere, & Latinitas & contextus docet. 30 Occa-
 sio. 31 Mittendi, dandi hujusmodi munera.

ACTUS I. SCENA II.

GETA, DAVUS.

1 Sc. iube
ut me ex-
spectet,
aut me
abiisse di-
cito.

Aposiope-
sis: nam
apparet
plura di-
cturum fu-
isse, sed
intercep-
tus est ser-
mo eius à
Davo, de
quo loqui
videbatur.
Geta hic
narrat,
quo sint
profecti
lenes, De-
mipho &
Chremes:

qua occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho: & quomodo captus amore virginis, eam opera parasiti Phormionis uxorem duxerit. 2 In tertia persona de se loquitur Davus. 3 Noli ire obviam, siste gradum. 4 Interjectio ostendens lætitiā de adventu 5 Sc. *ire seu providere*. 6 Tentabam, properabam. *Conari* enim, à *crispō* εἰν, ad agendum se expedire, ad opus accingi, tentare. 7 Debitum, pecuniam. 8 Admonentis est. 9 Probum, bonum, electum est argentum, ita ut nullus sit nummus adulterinus. Prius de qualitate, deinde de quantitate sive de numero dicit. 10 Numerus horum nummorum sine controversia erit tantus, in quanto numero pecuniarum debitor fui, id est, æquabitur. 11 Quod sc. reddideris pecuniam debita. Venusta est formula respondendi, cum grata nobis aut verba aut facta aliorum significamus. Plaur. An. *Quis ergo*. Ad. 12 Te non fuisse negligentem in pecunia conscientia & asserenda. 13 Hominum. 14 Eo, ad id res rediit. 15 Cui aliquid debet. 16 Transito ad expositionem argumenti. 17 Quæris, cum ego tristis sim? 18 Audies. 19 Stulte. 20 Certo tempore numeranda. 21 Clare & planè cognoveris, expertus sis. Argumentatur à Majore ad Minus: nam majus est, pecuniam credere, quam verba. 22 Vereris, times. 23 Rem non tanti pretii. 24 In qua eriditione verborum. 25 Q. d. Nihil. 26 Si non tacerem. 27 Auscultandi, audiendi, id est, dic, quantum volueris, ego te audiam. 28 Addico.

GE. 1 **S**i quis me quæret rufus. DA. 2 præstō ei
3 desine: GE. 4 ob!

At ego 5 obviam 6 conabar tibi, Dave. DA. 7 acci-
pe, 8 hem:

9 Lectum est, 10 conveniet numerus, quantum debui
GE. 11 Amo te & 12 non neglexisse, habeo gratiam

DA. Præsertim ut nunc sunt 13 mores; 14 adeo te
redit:

Si quis quid 15 reddit, magna habenda est gratia

16 Sed quid tu es tristis? GE. 17 ego-ne? nescis quid
in metu, &

Quanto in periculo sim. DA. quid istuc est? GE. 18 scies

Modò ut tacere possis. DA. abi sis 19 insciens:

Cujus tu fidem in 20 pecunia 21 perspexeris,
22 Verere ei 23 verba credere? 24 ubi 25 quid mihi
lucri est

Te 26 fallere? GE. ergo ausculta. DA. hanc 27
peram tibi 28 dico.

E. ¹ *Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chre-*
mem
 ostin? DA. ² *quidni?* GE. *quid?* ejus ³ *gnatum*
Phadriam?

A. *Tanquam te.* GE. ⁴ *evenit,* ⁵ *senibus ambobus*
simul,

er ⁶ *illi in* ⁷ *Lemnum ut esses,* ⁸ *nostro in* ⁹ *Ci-*
liciam

d ¹⁰ *hospitem antiquum:* ¹¹ *is* ¹² *senem per epi-*
stolas

Pellexit, ¹⁴ *modo non* ¹⁵ *montes auri pollicens.*

A. ¹⁶ *Cui tanta erat res,* & ¹⁷ *supererat?*
 GE. ¹⁸ *desinas:*

Sic est ingenium. DA. ²⁰ *oh!* ²¹ *regem me esse*
oportuit!

E. *Abeuntes ambo* ²² *hic tum senes me* ²³ *filiis*
elinquant quasi ²⁴ *magistrum.* DA. ²⁵ *Geta,* ²⁶ *pro-*
vinciam

epissi duram. GE. *mih* ²⁶ *usu venit, hoc scio.*

¹ Demiphonis.
 Narratio,
 quæ argu-
 mentum
 fabulæ
 explicat.

¹⁵ 2 Scilicet

nostri?

³ scilicet

nostri?

⁴ Exponit

causam

itineris

Demiphonis, sed

Chremetis

tacet.

⁵ Chremeti

& Demiphoni.

⁶ Chre-

meti, cujus

filius erat

Phadria.

⁷ In-

sulam

⁸ mari Ægeio, unam ex Cycladibus. ⁹ Demiphoni, cujus filius e-

sternum, id est, qui Demiphonem, cum in Ciliciam veniret, hos-

pitio excipiebat; & rursus quem Demipho, cum Athenis esset,

ospitio excipiebat. ¹¹ Hospes. ¹² Demiphonem. ¹³ Blanditiis

provocavit. ¹⁴ Tantum non, *μόνον ἔχῃ*, propemodum, ferme. ¹⁵ Im-

pressa promittens, spesque amplissimas ostentans. Sal. *Maria montes-*

polliceri capis. A Persarum arrogantia ductum, qui propter au-

reas aureos montes jactabant. ¹⁶ Pellexit-ne dominum tuum,

el hocce pollicebatur domino tuo, cui tantæ divitiæ erant, qui

tantas divitias possidebat, & ultra quam usus postulabat? ¹⁷ A-

undabat divitiis, *ἐπιδόναζε*. ¹⁸ Mirari. ¹⁹ Talis est natura

hujus, scilicet avara, ut omnia postponat lucro. ²⁰ Interjectio bene

se sentientia. ²¹ Divitem & opulentum, ut qui scirem uti bo-

nis: ita sum natura liberalis & magnanimus. Optat enim se ha-

bere divitias Demiphonis, quibus dicit, se. melius usurum, quam

Demiphonem. ²² Al. *hinc*, scilicet Athenis. ²³ Phadriæ & An-

tiphoni. ²⁴ Pædagogum, & vitæ gubernatorem, *ὁ δὲ παιδαγωγὸς*

καταλείπει, ²⁵ Onus, officium grave, periculosum ac molestum

suscipisti, sortitus es Q. d. Regere alios, & aliorum negotiorum es-

se inspectorem, est res difficillima ac durissima. *Capers provinciam* is

licitur, qui negotium aliquod curandum suscipit. Sumpta est si-

mililitudo à consuetudine Romanorum, apud quos qui gerebant Magi-

stratum, provincias alias alii fortiebantur. Vide supra. ²⁶ Ita

plani mihi accidit, *συμπεσέμεν*, te ipsa expertus sum, esse duram

provinciam. Al. *usus venit*.

1 Ita
exitima-
veram.

2 Ab he-
ris, à do-
minis cu-
stodiam fi-
tiorum.

3 Malo,
non satis
propitio
genio meo.

Veteres
autem,
quoties
prosperè
quicquam
e venerat,
aut acce-
perant.

Diu propi-

tus id evenisse arbitrabantur : contra, quando mali quicquam evenere-
Deo irato id factum esse credebant. Pari modo, quia Geta ad malum su-
um relictus erat custos, dicit se *relictum* esse Deo irato suo, id est, ge-
nio suo & Deo, quem peculiarem nascendo sortiebatur. Q. d. Cu-
m more reminiscor, quod relinquo hic ad malum & incommodum me-
um : quale solet evenire Deo irato. 4 Resistere adolescentibus, cu-
in amorem inciderent. 5 Post abitum parentis. 6 Quid multa dicam
7 Demiphoni. 8 Quamdiu præsto operam in regendis liberis. 9 He-
meros. Synecdoche. 10 Scapularum mearum dominus esse desisti, id
est, scapulæ meæ carnificibus traditæ sunt cædendæ, adeo fueram
verberibus attrita scapulæ, ut me eas non habere, sed perdidisse puta-
rem. Quia servi, natura contumeliosi, in scapulis verberari solebant,
hinc natum est illud, *Scapulas perdidisti*, sc. cædendo. 11 Jamdudum. 12 Sc.
sic eventura esse. 13 Quæ dicis tibi accidisse. Q. d. Haud equidem
miror id tibi contigisse, 14 Imperitia. 15 Domini filios, vel, adversa-
eum, qui te potentior est. 16 Sc. *fastare*, id est, stultum est repugna-
re & reluctari domini filiis *τοῦς κέντερον λακτιζειν*. Metaphora po-
rita est à bobus, quos agricola lignis præacutis à tergo fodiunt. Quo-
si quando calcibus repugnent adversus stimulum, gravius etiam læ-
duntur boves, tantum abest ut stimulo noceant. 17 Concedere. 18 Sc.
visti tempori servire, occasionem arripere, scivisti quid agendum hi-
foret, negotiatorum exemplo, qui pro annonæ ratione precium merc-
ibus suis statuunt. Sen. *Utamur foro, & quod fors fert, aquo feramus*
animo. Huic affine est, *servire scenæ*. 19 Antipho herilis filius, sc. *scelus*.
20 *Δεικτικόν*. 21 Alter adolescens, Chremetis filius. 22 Fidio-
nam. 23 Præter modum & rationem, vehementer, ut homo perdi-
rus, cui nihil pensi quid agat, modo voti fiat compos. 24 Puella Cithari-
stria. 25 Ad questum. 26 Puellarum venditori turpissimo, avaris-
simo. 27 Lenoni ob pretium istius puellæ. 28 Erat apud filios
29 Ne quid filii sui haberent, quo possent puellas emere à lenonibus.
30 Ambo, sc. Chremes & Demipho. 31 Amatori Phædriæ. 32 Sa-
tiare, id est, inani quadam voluptate sese oblectare. Metaphora à pe-
cudibus, quæ pascendo saturantur.

Señari, in² ludum ducere, & reducere :

Nos⁴ otiosi⁵ operam dabamus Phœdriæ.

In quo⁶ hæc discebat ludo, 7 ex adverso⁸ ei loco

Constrina erat quedam : 10 hic solebamus. 11 ferè

plerumque eam¹² operiri, 13 dum¹⁴ inde iret¹⁵ domum.

Interea dum sedemus¹⁶ illic, intervenit

Adolescens quidam lacrumans : nos¹⁷ mirarier :

rogamus, 18 quid sit : nunquam æquè (19 inquit)

ac modò

superetas mihi onus²¹ visum est & miserum, & grave.

Modò quandam vidi virginem²² hic vicinæ

liferam, suam matrem²³ lamentari mortuam :

Ea²⁵ sita erat ex adverso : neque²⁶ illi²⁷ benevolens,

neque²⁸ notus, neque²⁹ cognatus, 30 extra unam³¹ aniculam,

quisquam aderat, qui³² adjutaret funus : 33 miserum est :

Virgo ipsa facie egregiâ. 34 Quid verbis opus est?

Commôrat omnes nos : 36 ibi continuo³⁷ Antipho,

magister, qui præest ludo literario, ac literas docet.

Antipho. 4 Otioso & tranquillo animo. 5 Adjuvabamus hac in re

phœdriam. 6 Puella. 7 E regione illius loci, in quo discebat hæc

cithariistria. 8 Al. illius, id est, recta, statim, prope. 9 Officina

sonoria. 10 In hac constrina. 11 Ut plurimum. 12 Expectare.

13 Donec. 14 Ex ludo. 15 In domum lenonis. 16 In constrina

expectantes cithariistriam. 17 Pro mirari, id est, admirabamur rei

vitatem. Paragoge. 18 Quamobrem lachrymetur. 19 Adoles-

cent. 20 Sicut paulo ante. 21 Refertur ad onus. Sal. Est locus in

vicinia, quod Tullianum appellatur. 22 In hac vicinia, ubi multi vicini

habitant. Nam vicinia complectitur homines inter se propinquos ac

vicinos : vicinitas vero est domorum propinquitas. 23 Voce querula

tristi desinere. 24 Mater mortua. 25 Collocata, posita erat è regi-

one puellæ. 26 Virgini. 27 Benevolus, qui patrocinium deservit

acciperet. 28 Qui ignaræ consilium impertiret. 29 Sanguine jun-

ctus. 30 Præter. 31 Quæ ætate & imbecillitate virium nihil pote-

rat. 32 Curaret, vel auxiliaretur ad celebrandum funus, id est, ip-

sum officium exequiarum. Heaut. Acque illis onera adjusa. 33 Mi-

serus sum ejus puellæ, aiebat adolescens. 34 Finit orationem adoles-

centis lachrymantis. 35 Commoverat ad commiserationem adolescens

his lachrymis. 36 Tunc. 37 Scilicet dixit.

1 Comi-
tari puel-
lam in pu-
blicum
prodeun-
tem.

2 Locum
exercitii
sive scho-
lam, in qua
discebat
artem

Musicam.
Nam om-
nis locus
exercitii,
qui Græ-
cè *σολα*

dicitur,
Latine di-
citur *lu-
dus*. Inde
*ludum li-
terarium*

dicimus
scholam,
in qua
pueri li-
teris dant
operam.

Hinc *lu-
magister*, qui præest ludo literario, ac literas docet. 3 Ego &

Antipho. 4 Otioso & tranquillo animo. 5 Adjuvabamus hac in re
phœdriam. 6 Puella. 7 E regione illius loci, in quo discebat hæc

cithariistria. 8 Al. illius, id est, recta, statim, prope. 9 Officina
sonoria. 10 In hac constrina. 11 Ut plurimum. 12 Expectare.

13 Donec. 14 Ex ludo. 15 In domum lenonis. 16 In constrina
expectantes cithariistriam. 17 Pro mirari, id est, admirabamur rei

vitatem. Paragoge. 18 Quamobrem lachrymetur. 19 Adoles-
cent. 20 Sicut paulo ante. 21 Refertur ad onus. Sal. Est locus in

1 Ad vi-
 sendum
 hanc puel-
 lam? Est
 autem con-
 structio
 Græca:
 ut apud
 Virg. po-
 pulare re-
 notes Ve-
 nimus.
 2 Adoles-
 cens in-
 quit.
 Hec Phæ-
 dria vel
 quis alius
 ad adoles-
 centem,
 qui virgi-
 nem indi-
 cavit, con-
 versus di-
 cere vide-
 tur.
 3 Ad eam.
 4 Omnes
 nos.
 5 Ubi erat virgo. 6 Quemadmodum dixerat adolescens. A syden-
 quale illud Cæsaris, *Veni, vidi, vici*. 7 Sc. erat. 8 Eam esse pulchra-
 9 Auxilii. 10 Commendam & augendam. 11 Dispersus per
 rum collum, rejectus post tergum, id est, capilli ejus erant spar-
 pando, panti. Singularis pro plurali. 12 Pedes ejus erant sine
 ceis. 13 Inculta præ dolore. 14 Erant in ejus facie. 15 Pro-
 ter matrem. 16 Abundantia pulchritudinis. 17 Quæ dixi, sc. Phæ-
 tio crinis, nuditas pedum, lachrymæ, vestitus turpis. 18 Phæ-
 Est enim periphrasis Phædriæ. 19 Citharistiam. 20 Formosa
 chra, elegans est: ut in Andr. Scitus *puer natus est Pamphile*. 21
 tipho, sc. *cepit amare*: sed intercepit sermonem Davus. 22 Sc.
 re cœperit? 23 Perveniat. 24 Verulam, quæ custodiebat puellam.
 25 Antiphoni. 26 Puellæ. 27 Facultatem, id est, ut eam qua-
 primum sibi tradat, ut porciatur ea virgine. 28 Vero. Nam
 eam hic non est Conjunctio causalis, sed adversativa, pro *sed* vel
 ro. Vide Adolph. 4, 5, 22 Facturam copiam. 30 Antiphoni.
 31 Quod hoc petit. 32 Probam, ingenuam, nobilem. Horat. *Pro-
 rantur fortibus & bonis, &c.* 33 Probis parentibus, majoribus. 34
 cere hanc puellam. 35 Legitimè, secundum legem Atticam, ut
 civem ducat. 36 Quod petit, sc. copiam virginis. 37 Sed si
 modo velit sibi fieri copiam virginis. 38 Anus se facturam. 39
 tipho. 40 Nesciebat. 41 Puellam. 42 Ne ille domum redire
 inuen adibus expelleret. 43 Qui in Cilicia erat. 44 Domum
 45 Non permitteret habere eam uxorem? 46 Pater, homo tum
 47 Dote carentem. 48 Non natam ex claris parentibus, sed
 49 In eo loco natam.

Daret illi? nunquam faceret. DA.¹ quid sit denique? ¹ Cum illo ado-
 GE.² Quid fiat? est ³ parasitus quidam Phormio, ² lescence, id
 Homo ⁴ confidens: ⁵ qui (illum Dii omnes ⁶ perduint!) est, quis
 DA. Quid is fecit? GE. hoc consilium, quod dicam, ⁷ exitus rei
⁷ dedit: ⁸ tandem
⁸ Lex est, ut orbae, qui sint genere proximi, ⁷⁵ consequi-
 Is nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet. ² Quæris,
⁹ Ego ¹⁰ te ¹¹ cognatum dicam, & tibi ¹² scribam, ³ interro-
 dicam: ⁴ gas, quid
¹³ Paternum amicum me assimulabo virginis: ⁵ factum
 Ad iudices veniemus: quis fuerit pater, ⁶ fuerit? De
 Quæ mater, ¹⁴ qui cognata tibi sit, omnia hæc ⁸⁰ præterito
¹⁵ Configam: ¹⁰ quod erit mihi bonum atque com- ⁷ quam de
 modum. ⁸ presenti
 Cum tu ¹⁷ horum nihil ¹⁸ refelles, ¹⁹ vincam ²⁰ scilicet: ³ Qui
²¹ Pater ²² aderit: mihi paratæ ²³ lites: quid ²⁴ meæ? ⁴ alienum
²⁵ Illa quidem ²⁶ nostra erit. DA. ²⁷ joculari au- ⁵ cibum se-
 daciam! ⁶ ctari so-
 GE. Persuasum est ²⁸ homini: ²⁹ factum est: ³⁰ ven- ⁴ Audax,
 tum est: ³¹ vincimur: ⁵ temera-
⁸⁵ rior.

85 Sc. dedis
 hos confi-

lium quod dicam: sed consideratione audaciæ ejus Geta confusus, inter-
 rompfit hæc verba. 6 Perdant! Imprecatio est. 7 Sc. ei. 8 Sc. inquit
 Phormio. Est Mimefis. Ordo est: Lex est, sc. Athenis, ut virginis or-
 be, id est, pupillæ, parentibus privatæ, nubant iis, sc. adolescentibus,
 qui sine proximi genere, id est, cognatione: & beatam lex, sc. Attica,
 jubet illos, sc. proximos, ducere, sc. illas orbas sibi cognatas. Illa ergo
 lex talis: Orba proximo nubat, orbam proximus ducat. Vide Adelph. 4, 5.
 & infra 2, 3. 9 Inquit parasitus. Mimefis est. 10 Antiphonem.
 11 Virginis. 12 Litem intendam, diem dicam, in jus vocabo. Græca
 est phraſis *δίκην ὑποβάλλειν*, id est, *litem intendere*. Dico enim signi-
 ficat actionem, quam contra aliquem in judicio experimur: vulgo *ci-*
ationem vocamus. 13 Fingam, comminiscar me esse amicum patris vir-
 ginis. 14 Quomodo, qua ratione. 15 Commisiscar. 16 Quatenus ex
 usu meo videbitur, & quantum commodum erit. 17 Configam, 18 Re-
 futabis. 19 Superabore in judicio. 20 Certe. Est particula affirman-
 di. 21 Pater tuus Demipho. 22 Reversus ex Cilicia. 23 Actiones &
 controversiæ forenses, scilicet erunt. 24 Sc. interest, refert? 25 Orba
 puella. 26 De grege nostro: nam in judicio vincemus. Verba enim
 hæc sunt adhuc Phormionis, qui cum intimus esset Antiphoni, non po-
 terat non etiam Phanio, ubi ab hoc deducta esset domum itidem esse a-
 micus. 27 O, vel, audio ex te, vel dicis audaciam joco similem, ridi-
 culam; vel, quæ joco & fabulæ similior videtur, quam rei gestæ & ve-
 ræ. Sic Andr. 4, 4. Jocularium in malum insens pene incidit. 28 Anti-
 phoni, ut sc. assentiretur consilio callido. 29 Quemadmodum dixerat
 Phormio, id est, dixit parasitus, quis fuisset pater, quæ mater, quo-
 modo fuerit cognata, &c. 30 Ad iudices. 31 Ab adversariis no-
 stris in judicio.

- 1 Iſtam virginem.
 2 De te, id eſt, quid tibi continget, qui magiſter reli-
 ctus ſis Antiphoni?
 3 Fortuna. Al. forſ.
 4 Talis eſt illa ſententia apud Virg.
*Quicquid erit, ſupe-
 randa om-
 nis for-
 tuna ſi-
 vendo eſt.*
 Et apud Horat.
*Levius ſit
 patientia,
 Quicquid
 corrigere
 eſt neceſſe.*
 5 Placet mihi reſponſum tuum
 magnanimum & conſtans. 6 Hortantis hic eſt. 7 Eſſe forti animo
 vel, ut æquo animo ferat, quæ acciderint. 8 In mea ſolertia,
 ſtrenuè me defendam. Ætiologia, quare velit æquo animo ferre
 tantum eventum. 9 Quod habeas fortem animum in rebus adverſis
 10 Interceſſorem, qui pro me intercedat. Sic Heant. 5, 2. *Nu-
 quam tibi, neque precatorem paravis.* 11 Ironia. Q. d. Non cre-
 me facturum. 12 Pro me. 13 Dimitte. Proſopopœia eſt: indu-
 tur enim precator loquens. 14 Servum Getam. 15 In aliquan-
 ſcilicet deliquerit, peccaverit. 16 Non. 17 Pro eo. 18 Verba ſu-
 Getæ. 19 Verba ſunt precatoris. 20 Phædria ſcilicet, quem pu-
 us puellam ſolari, in lulum ducere & reducere (quod pedagogi ma-
 nus) dixerat Getæ. Servi enim, qui heriles filios in ſcholas deduce-
 bant, atque inde domum reducebant. Pedagogi dicebantur, *ἡγε-
 μαῖς* ducere. Ita hic per jocum Phædria, qui Citharistam
 um ducēbat. 21 Sc. ſciſ? 22 Sc. ſolatur, deducit ad ludum citha-
 risticum, amat: vel tale quid. Elliptis. 23 Quomodo vivit? 24 He-
 cæ, ſobrie. Significat, Phædriam nihil habere, amicæ quod
 25 Solam, puram. 26 Phædriæ, ſc. Chremes. 27 Scilicet
 28 Demiphonem. 29 Quando, ad quod tempus.

Ad¹ portitores esse delatam: ² hanc ³ petam. ¹ Ico¹ Custodes por-
 DA. Nunquid, Geta, aliud me vis? GE. ut bene fit
 tibi.
⁴ Puer ⁵ heus: nemon⁶ huc prodit? ⁶ cape, da hoc
⁷ Dorcio,

Portitores enim dicuntur, qui Principis iussu aut magistratus cuiuspi-
 am in portu ideo sedent, ut à præternavigantibus vectigil exigant.
² Epistolam. ³ Adferam. ⁴ Alloquitur mutam personam. ⁵ Ad-
 verbum vocandi. ⁶ Argentum hoc. ⁷ Ancillæ. Dorcium est scem.
 gen. ut *Glycerium*.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

AN. ¹ A Deon² rem rediisse, ut, qui mihi ² con- ¹ Fieri-ne
 sultum esse optimè velit, potest,
 Phædria, patrem extimescam, ³ ubi in mentem ejus rem ad
⁴ adventi venit! eum per-
 Quid ⁵ ni fuisset ⁶ incogitans, ⁷ ita ⁸ eum ⁹ ex- venisse
 Spectarem, ¹⁰ ut par fuit. statum!
 PH. Quid istuc est? AN. rogitas? ¹¹ qui tam ¹² au- Querela
 daci facinoris mihi conscius nis metu-
 Sis? quod utinam nè Phormioni ¹³ id suadere in Phædria
 mentem incidisset, ¹⁴ Neu me ¹⁵ cupidum ¹⁶ ed ¹⁷ impulisset, ¹⁸ quod
 mihi ¹⁹ principium est mali. hic exhi-
²⁰ Non potitus essem: fuisset tum mihi illos ²¹ agre²² tendunt
 aliquot dies: autem in-
 ter se, uter
 magis mi-
 ser sit.

² Provisum, id est, ut provideatur & prospiciatur optimè mihi, & cui
 res meæ cordi sunt. ³ Cum ego recordor ejus adventus. ⁴ Pro ad-
 ventus, sc. Athenas ex Cilicia. Genitivus antiquus. Cic. *Vinit enim*
mihi Platonis in mentem. ⁵ Nisi. ⁶ Temerarius, præceptor, quia ple-
 raque mala potius ex incogitantia, quam ignorantia. ⁷ Eo animo.
⁸ Patrem. ⁹ Expectassem. Enallage temporis. ¹⁰ Sicut æquum
 fuit seu decuit probum & obedientem filium eum expectare. Q. d. Ne-
 quaquam duxissem uxorem, absente patre, adversando ejus voluntati.
¹¹ Qui mecum scias, quam audax facinus commiserim. ¹² Contracti
 matrimonii, absente patre, sive quod duxerim uxorem nesciente patre.
¹³ Ut ducerem uxorem. ¹⁴ Ne-ve. ¹⁵ Volentem, & incensum amo-
 re. ¹⁶ Ad id faciendum, sc. ad ducendam uxorem. ¹⁷ Instigasset.
¹⁸ Sc. me tam cupidum fuisse. ¹⁹ Principium est malum, caput mali.
²⁰ Verum quidem est, non essem consecutus rem amatam, id est, eam
 puellam. Occupatio. ²¹ Grave ac molestum, id est, ingens dolor
 exultasset in animo meo.

¹ Respon-
det tacite
objectioni.

² Quid
quotidie
conficior.

³ Solli-
citus.

⁴ Audio
quidem,
quod di-
cis, sed

longe ali-
ter sentio,

& nihil
dicis: a-

more e-

nim suo

frui, ut fa-

cis, omni-

bus rebus

antepon-

endum

mihî vi-

detur.

¹⁰ audio
igitur hic

εἰ γὰρ κεν

est & κατ' ἀντίφρασιν

sumitur, id est, non audio, non assentior.

⁵ Quamdiu expecto, sc. at non quotidiana cura, &c. ⁶ Quam cito.

⁷ Pater domum. ⁸ Conversationem, familiaritatem, quam cum ea habui, *τὴν συνωστίαν* usum, fructumque amoris. ⁹ Adolescentibus.

¹⁰ Deest. Vir. *Lac mibi non estate norum non frigore desit.* Sic Eun. 2, 2. *Omnia habeo. neque quicquam habeo: nil sum est, nil desit tamen.* ¹¹ Kei amatæ fructio. ¹² Molestum est. ¹³ Quod amas, id est, potiundæ amicæ occasio abundans est, *πλεονάζει, περισσεύει.*

¹⁴ Dolori est. ¹⁵ Ex nimia satietate lascivis. ¹⁶ Particulæ asse-

verantis, ad significandam felicitatis magnitudinem & certitudinem.

¹⁷ Hic vitæ tuæ status, hæc commoda & voluptates vitæ tuæ.

¹⁸ Modus est jurandi. ¹⁹ Ardenter, vehementer. ²⁰ Ut tam diu amore meo fruâr, quamdiu tu tuo, paratus sum passionem cum morte inire, vitam cum morte commutare. ²¹ Tantisper. ²² Ci-

tharistrîa mea, quam amo. ²³ Tecum cogite, cætera tibi conjicien-

da relinquo, quæ sc. ex his sequuntur, id est, quam tu sis fortunatus, & ego miser. ²⁴ Molestiæ, id est, quos dolores ego patiar. ²⁵ Amoris

sc. quod non possim frui, quod amo. ²⁶ Voluptatis, id est, quæ gau-

dia. ²⁷ Sc. capias, id est, percipias. ²⁸ Abundantia rei optatæ: quia domi amicam habes. ²⁹ Ut taceam. Præteritio, qua Antipho-

nis amplificat felicitatem à persona novæ nuptæ. ³⁰ His. ³¹ Quæ tibi sumptum non faciat. ³² Liberam, non servam, liberis parenti-

bus ortam. ³³ Honestam, benè moratam amicam. ³⁴ Sortitus es. ³⁵ Malo nomine. ³⁶ Sine omni dubitatione, sine controverfia fortunatus es. ³⁷ Nisi unum hoc tibi desit, animus sc. qui hæc ferat. ³⁸ Moderate. ³⁹ Commoda quæ tibi contigerunt, ferre possit, id est, qui his possit esse contentus, qui rectè possit uti talibus bonis.

¹ At non ² quotidiana ³ cura hæc angeret animum, PH. ⁴ audio.

AN. ⁵ Dum exspecto, ⁶ quàm mox ⁷ veniat, qui adimat hanc mihî ⁸ consuetudinem.

PH. ⁹ Aliis, quia ¹⁰ desit ¹¹ quod amant, ¹² ægre est: tibi, quia ¹³ superest, ¹⁴ dolet: ¹⁰

¹⁵ Amore abundas, Antipho.

Nam tua quidem ¹⁶ hercle certè ¹⁷ vita hæc expectandaque est.

¹⁸ Ita me Dii ¹⁹ benè ament, ²⁰ ut mihî liceat ²¹ tam diu, quod amo, ²² frui,

Jam depacisci mortem cupio: ²³ tu conjicito cætera, ²⁴ Quid ego ex hac ²⁵ inopiâ nunc capiam, & ²⁶ quid ¹⁵

²⁷ tu ex istâ ²⁸ copia: ²⁹ Ut nè ³⁰ addam, quod ³¹ sine sumptu, ³² ingenuam, ³³ liberalem ³⁴ nactus es:

Quod habes, ita ut voluisti, uxorem, sine ³⁵ mala fama: ³⁶ palam

Beatus ³⁷ nî unum desit, animus qui ³⁸ modestè ³⁹ istâc ferat.

*Quod si tibi¹ res sit cum² eo lenone,³ quocum mihi¹ Nego-
est, tum sentias.* 20 *tium.*
*Ita plerique⁵ ingenio sumus omnes: nostri nosmet² Avarif-
poenitet.* *simo sci-
licet.*
*AN. At tu mihi contra nunc videre fortunatus,³ Cum³
Phædria,* *quo. Ana-
strophe.*
*Cui⁶ de integro est potestas etiam⁷ consulendi, quid⁴ Te re-
velis:* *vera bea-
tum esse;*
*Retinere, amare,⁹ amittere: ego in eum¹⁰ incidi⁵ vel, quan-
infelix locum,* *tum fit*
*Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec¹² retinendi⁶ molestia
copia.* 25 *illi, cui
cum tali-
bus est ne-
gotium.*
*Sed hoc quid est? videon⁷ ego advenire huc curren-⁵ Habe-
tem Getam?* *mus talem
naturam,
ut nun-*
Is¹³ ipse est. 14 *Hei! timeo miser, quam nunc mi-
hi hic rem nuntiet.*

*quam forte nostra contenti simus, sed semper alienam sortem magis
miremur, nostram contemnamus, optemus inexperta, experta dam-
nemus. Horat. Optat epippia bos piger, optat arare caballus. Et
Ovid. Fertiliior seges est alieno semper in arvo. Vicinumque pecus gran-
dius uber habet. 6 De novo; vel, de rebus tuis adhuc integris. 7 Con-
sultandi, deliberandi. 8 Fidicinam. 9 Dimittere à te, deferere
eam. 10 Deveni miser in eum statum, id est, res mea eo redacta
sunt. 11 Ut non habeam facultatem neque amittendi, neque reti-
nendi ejus quod amo. 12 Propter patrem, qui mox hanc mihi con-
suetudinem est adepturus. 13 Ipse. Antiquum est. 14 Vox est
ingenitæ aut dolentis.*

ACTUS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

*GE. 1 Nullus es, Geta, nisi jam aliquod tibi¹ Peristi
consilium² celere³ reppereris:* *actum est,
de te. Hæc
secum lo-
quitur
Geta, re-
diens à portitoribus admodum tristis. Porro Antiphoni nunciat Geta,
è Cilicia rediisse patrem Demiphonem: quo nuntio tantus injicitur
metus malè sibi conscio adolescenti, ut subducatur illico sese. 2 Subi-
tum, velociter inventum. Dicitur, his celer, hæc celeris, bos celer. 3 In-
veneris, excogitaveris. 4 Minimè instructum consiliis. 5 In te pen-
dent, tibi imminet. Compositum pro simplici.*

1 Mala.

2 Quo-
modo.3 Decli-
nem, effu-
giam, pri-
usquam
irruant.4 Ex illis
malis, si
in ea inci-
dam.5 Expedi-
diam.6 Tegi.
occultari.7 Audax
facinus,
temerita-
tas in

conjugio

tam tem-
mere fa-
cto, quodsc. Anti-
pho du-
xerit uxo-rem, ab-
sente,

patre,

cujus rei ego fui author.

8 Astutè, astutia.

9 Herilem filium Anti-
phonem.

10 Oppriment.

Hic versus totidem verbis repetitur à
Davo supra Andr. 1, 3, 3.

11 Propter quid, cur.

12 Geta.

13 Per-
turbatus.

14 Præterea.

Geta non videns juvenes, pergit in sermone
suo.

15 Momentum, brevissimum tempus.

Metaphora sumpta est à
puncto Mathematico.16 Ad huic rei providendum, ad deliberandum,
quid mihi in hac re agendum sit.

17 Superest, restat.

18 Senex De-
mipho jam domum rediit.19 Incommodi, quod perturbatus loquitur
Geta.

20 Uxorem duxisse Antiphonem filium.

21 Demipho.

22 Con-
siliium, quo placari possit senis iracundia.1 *Quæ neque* 2 *uti* 3 *devitem scio, neque quo modo*
me 4 *inde* 5 *extraham :*Nam non potest⁶ celari nostra diutius jam⁷ audacia:
Quæ si non 8 *astu providentur, me aut* 9 *herum*10 *peffum dabunt.*AN. 11 *Quid-nam* 12 *ille* 13 *commotus venit :*GE. 14 *tum, temporis* 15 *punctum mihi*16 *Ad hanc rem* 17 *est:* 18 *herus adest.* AN. *quid istuc*est 19 *mali?*GE. 20 *Quod cum* 21 *audierit, quod ejus* 22 *remedium*

inveniam iracundia?

23 *Loquar-re?* 24 *incendam:* 25 *taceam?* 26 *instigem:*27 *purgem me?* 28 *laterem lavem.*29 *Eheu me miserum!* 30 *cum mihi paveo,* 31 *tum*Antipho me excruciat 32 *animi :*Ejus me miseret : ei nunc timeo : is nunc me 33 *ve-*tinet : nam 34 *absque* 35 *eo*Effet, rectè ego mihi 36 *vidissem,* 37 *senis essen-*38 *ultus iracundiam :*Aliquid 39 *convassassem, atque hinc* 40 *me conjice-*

rem protinus in pedes.

1 Mala. 2 Quo-
modo. 3 Decli-
nem, effu-
giam, pri-
usquam
irruant. 4 Ex illis
malis, si
in ea inci-
dam. 5 Expedi-
diam. 6 Tegi.
occultari. 7 Audax
facinus,
temerita-
tas in
conjugio
tam tem-
mere fa-
cto, quod
sc. Anti-
pho du-
xerit uxo-
rem, ab-
sente,
patre,
cujus rei ego fui author. 8 Astutè, astutia. 9 Herilem filium Anti-
phonem. 10 Oppriment. Hic versus totidem verbis repetitur à
Davo supra Andr. 1, 3, 3. 11 Propter quid, cur. 12 Geta. 13 Per-
turbatus. 14 Præterea. Geta non videns juvenes, pergit in sermone
suo. 15 Momentum, brevissimum tempus. Metaphora sumpta est à
puncto Mathematico. 16 Ad huic rei providendum, ad deliberandum,
quid mihi in hac re agendum sit. 17 Superest, restat. 18 Senex De-
mipho jam domum rediit. 19 Incommodi, quod perturbatus loquitur
Geta. 20 Uxorem duxisse Antiphonem filium. 21 Demipho. 22 Con-
siliium, quo placari possit senis iracundia. 23 An interroganti de re to-
ta hero respondeam? Q. d. Non. 24 Nam si loquar, inflammabo ira-
cundiam viri, iracundiorem reddam. 25 Nihil respondendo. Q. d.
Non. 26 Quia sic incitem eum ad iracundiam. 27 Excusem me, à
me culpam & suspicionem omnem amoliendo. Q. d. Non. 28 Quia
sic frustra laborem, inanem operam sumam, sicut qui lavando latere,
ut eum dealbet, operam perdit: nam lavando rubrior fit. 29 Inter-
jectio dolentis. 30 Partim timeo, ne quid mali mihi accideret propter
adventum Demiphonis. 31 Multo magis. 32 Animo, id est, me cu-
ris torquet, facit me perturbatissimum. Archaismus est. 33 Remo-
ratur me, qui essem fugiturus, nisi res adeum pertineret. 34 Plaut.
Nam absque eo esset, hodie nunquam ad Solem occasum viverem. 35 An-
tiphone. 36 Providissem, prospexissem. Apharesis est. 37 Demi-
phonis. 38 Subita fuga. 39 Collegissem furto sarcinam aliquam, ac
mecum asportassissem, vasa collegissem. 40 Fugerem illico.

- AN. ¹ *Quam* ² *hic fugam aut* ³ *furtum parat?* 1 Hoc
 GE. *Sed ubi Antipphonem reperiam?* aut ⁴ *quā que-* dicit An-
reere insistam viā? 15 Phadriae riphonem
 PH. *Te nominat.* AN. *nescio quod magnum hoc nun-* cognato.
tio expecto malum. 2 Geta.
 PH. ⁵ *Ah! sanus-ne es?* 3 Quia
 GE. *Domum ire pergam: ibi* ⁶ *plurimum est.* PH. *re-* aliquid
vocemus hominem. AN. *Ita illico.* GE. ⁷ *hem!* convul-
Satis ⁸ *pro imperio,* 9 *quisquis es.* AN. *Geta.* GE. *ipse* sationem.
est, quem volui ¹⁰ *obviā.* 4 *Quam*
 AN. ¹¹ *Cedo,* ¹² *quid portas, obsecro?* atque id, si viam ca-
¹³ *potes,* ¹⁴ *verbo expedi.* 15 *rendum?* piam ad
 GE. ¹⁵ *Faciam.* AN. *eloquere.* GE. ¹⁶ *modò apud por-* Hoc loco
tum. AN. ¹⁷ *meum-ne?* GE. *intellexi.* AN. ¹⁸ *oc-* usus est
cidi. PH. *hem!* Ablativo:
 AN. *Quid agam?* PH. *quid ais?* GE. ¹⁹ *hujus pa-* sed in Eun.
trem ²⁰ *vidisse me,* ²¹ *patrum tuum.* 1, 3. usus
 AN. ²² *Nam quod ego huic nunc* ²³ *subito exitio* est Accu-
remedium inveniam miser? *Quam* fativo,
²⁴ *Quid si* ²⁵ *ex mea fortunæ redeunt, Phanium,* *insistam*
ab te ut distrahar; *viā?* 5 Interje-
²⁶ *Nulla est mihi vita expetenda.* GE. ²⁷ *ergo istac* ctio do-
cum ita sint, Antipho, lentis.
 Tantò magis te ²⁸ *advigilare æquum est.* ²⁹ *Fortes* 6 Sæpissi-
fortuna adjuvat. 25 me est
 7 Indignantis est. 8 Imperiosè, secundum imperium, cum fiducia
 loqueris, agis, & sine timore, ut solent homines imperio freti. 9 Non-
 dum enim animadvertit esse Antipphonem. 10 Mihi venire, dari.
 11 Dic. 12 Scilicet novi. 13 Possibile est. 14 Paucis explica,
 quid portes nunti. 15 Brevibus narrabo totam rem. 16 *Patrem*
tuum vidi, dicturus erat Geta; sed preventus est ab Antiphone,
 quem timor intelligentem fecerat. 17 Scilicet *patrem Demipphonem vi-*
disse? 18 Actum est de me. 19 Antiphonis. 20 Scilicet *dico, aio.*
 21 Qui est patruus tuus, id est, frater patris tui. 22 Quod-nam.
 23 Repentino malo, quod mihi imminet. 24 Apostrophe ad Pha-
 nium. 25 In eum statum, in eam angustiam eventus mei, res meæ
 revertuntur, rediguntur. 26 Ne Deorum quidem. 27 Itaque cum
 tantopere timeas ab ea distrahi. 28 Vigilem esse, operam dare, ut
 eam conserves. 29 Audaces & animosos fortuna juvat. Unde Caro
 apud Sal. *Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum paran-*
tur: vigilando, avendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt: ubi co-
ordie te atque ignavie tradideris, nequicquam Deos implores, irati in-
justique sunt.

1 Præ-
mio me-
nihil pos-
sum inci-
pere.

2 Apud te.
3 In el-
lexerit.

4 Com-
misisse.

5 Non
possum
facere
contra
naturam,
non pos-
sum effici
fortis &
audax.

6 Sc. fa-
stus.

7 Tolerare,
quod
est minus
grave, sc.
esse animo
forti.

8 Quod
est gravius
ac mole-
stius.

9 Nulli-
us mo-
menti.

10 Ire

licet, actum est de Antiphone, id est, nulla in eo spes salutis reliqua est, id est, firmitati, constantiæ, frustra hæc à nobis dicuntur. A iudiciorum consuetudine sumptum, ubi cum finitum esset iudicium, præco clamabat: Illicet, id est, ire licet, finito iudicio. 11 Cui inanem operam sumimus, monendo Antiphonem? 12 Sed, *ελλὰ δὲ* 13 Fingo me esse animo forti, vel audacem apud patrem, quasi nullius rei mihi essem conficius? 14 Vultum mutat, & ad confidentiam se componit Antipho, ut abeuntes, aut abire simulantes retineat. 15 Nihil est, nazaris. 16 An emergat tristitiæ signum. 17 Monentis est. 18 Admonentis. 19 Observa. 20 Fac ut in loquendo & rescribendo semper tibi constes. Quid hoc sit, non melius potest intelligi, quam ex contentione Demiphonis & Phædriæ scena sequenti: quod enim Antipho subterfugit, Phædria probe implevit officium. 21 Senex pater. 22 Perturbet, exagitet, & longe propellat. Metaphora petita est à crebro telorum jactu, quo perturbatur is, qui petitur. 23 Sc. *die, fas respondeas*. 24 Ad ducendam uxorem. 25 Te nolente. *Παρακαλῶ*, dictum est. 25 Attica. 27 Sententia iudicis, quam in te tulit. 28 Intelligis-ne? 29 Extrema parte plateæ: ut *ima fores*, id est, forum pars ima. 30 Ipse pater est. 31 Patri, id est, expectare adventum patris. 32 Interjectio dolentis.

AN. 1 Non sum apud me. GE. atqui opus est nunc, cum maximè, 2 ut sis, Antipho:

Nam si 3 senserit te timidum pater esse, arbitrabitur

4 Commeruisse culpam. PH. hoc verum est. AN. 5 non possum immutari.

GE. 6 Quid si aliquid gravius tibi nunc faciendum foret?

AN. Cum 7 hoc non possum, 8 illud minus possem. GE. hoc 9 nihil est, Phædria: 10 illicet:

11 Quid conterimus operam frustra? 12 quin abeamus? PH. & quidem ego. AN. obsecro,

Quid si 13 assimulo? 14 satine est? GE. 15 garrula. AN. 16 vultum contemplantini: 17 hem.

Sati ne sic est? GE. non. AN. quid si sic? GE. prope modum. AN. quid si sic? GE. sat est.

18 Hem istuc 19 serva, 20 & verbum verbo, par pari ut respondeas,

Nè suis te 21 iratus sevis dictis 22 protelet. AN. scilicet. GE. 23 Vi 24 coactum te esse 25 invitum, 26 lege

27 iudicio: 28 tenes? Sed quis hic est senex, quem video in 29 ultio

platea? AN. 30 ipse est: Non possum 31 adesse. GE. 32 ah! quid agis? quibus

abis, Antipho? mæne,

Mane, inquam. AN. egomet¹ me novi, &² peccatum meum :
Vobis commendo Phanium, &³ vitam meam.
 PH. Geta, quid nunc fiet ? GE. tu jam ⁴ lites audies :
 Ego ⁵ plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
 Sed quod modò hîc nos Antiphonem monuimus,
 Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria. ⁴⁵
 PH. ⁷ Ausfer mihi ⁸ oportet : ? quin tu, quid faciam impera.
 GE. Meministi⁹, ¹⁰ olim ut fuerit vestra oratio in re recipiunda ad defendendam ¹¹ noxiam ?
 Fustam illam ¹² causam, facilem, ¹³ vincibilem, optimam.
 PH. ¹⁴ Memini. GE. ¹⁵ hem ! nunc ¹⁶ ipsa eâ est opus, aut, ¹⁷ si quid potest. ⁵⁰
 Meliore, & callidiore. PH. fiet sedulo.
 GE. Nunc prior ¹⁸ adito tu : ego ¹⁹ in insidiis hîc ero
²⁰ Succenturiatus, si ²¹ quid ²² deficies. PH. ²³ age. *ἐκ παλαιῶν*
 dicuntur, & Paniar. feriar. ⁶ Ut simus audaces seu forti animo.
⁷ Omitte illud oportet, ne dicas mihi amplius, oportet hoc vel hoc facere. ⁸ Oportet hîc materialiter est accipiendum. Dixerat enim Geta. Id nosmet ipsos facere oportet : id corrigit Phædria & mutat, dicens : quin tu, quid faciam, impera ; quo se paratissimum ostendat, quacunq; ope possit, Antiphoni auxiliari. ⁹ Imo præscribere mihi leges. ¹⁰ Antehac, nuper, cum sc. Geta moneret Antiphonem, ut responderet accusationibus paternis, se invitum esse coactum, lege, iudicio. ¹¹ Noxam, id est, culpam, peccatum. ¹² Defensionem. ¹³ Quæ facile vincatur. ¹⁴ Hanc fuisse orationem nostram. ¹⁵ Momentis est. ¹⁶ Scilicet causa, defensione, vel oratione. ¹⁷ Si qua ratio- nem possibile est quippiam inveniri vel excogitari, *εἰπας δυνατὸν ὄντι*.
¹⁸ Accede, adire, aggredere eum. Virg. *Nec quisquam ex agmine tanto Audet adire virum.* ¹⁹ Alii melius in subsidis legunt, teste Palmerio, id est, in secunda acie. Nam quæ deficientibus primis submittitur acies, subsidia dicuntur, non acies. ²⁰ Substitutus, id est succurrere ac supplere defectum paratus. Q. d. Ego diligenter tibi suberviam, diligenter te observabo, ne in confutando sene, & in defendenda noxa Antiphonis deficias. Donatus admonet. Metaphoram esse à re militari sumptam. Succenturiari dicuntur, qui explendæ centuriæ militaris gratia subijciunt se ad supplementum ordinum. ²¹ In aliqua re. ²² Inferior eris. ²³ Fac quod dicis : vel est Ad-verbium hortandi.

ACTUS II. SCENA I.
DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

1 Filium Antipho-
nem, se
absente,
uxorem
duxisse.
agerrime
fert De-
mipho :
Phædria
ille &
Geta ser-
vo de-
fenditur.
Ad po-
stremum
Demipho
Phormio-
nem con-
venire
consti-
tuit, ut
injuri-
am

DE. 1 **I**TA ne² tandem uxorem duxit Antipho-
nem³ in iussu meo?

Nec meum⁴ imperium, ac, ⁵ mitto imperium, ne
⁶ simultatem meam

7 Revereri saltem? ⁸ non pudere? ⁹ facinus au-
dax! ¹⁰ Geta

¹⁰ Monitor! GE. ¹¹ vix tandem. DE. quid mihi
¹² dicent? aut quam¹³ causam reperient?

¹⁴ Demiror. GE. atqui¹⁵ repperi jam: ¹⁶ aliud cu-
ra. DE. an hoc ¹⁷ dicent mihi?

¹⁸ Invitus fecit: lex ¹⁹ coegit. ²⁰ audio, ²¹ fateor.
GE. placet.

DE. ²² Verum scientem, tacitum²³ causam tradere
adversariis,

Etiā-ne id facere lex ²⁴ coegit? PH. ²⁵ illud du-
rum. GE. ego ²⁶ expediam: ²⁷ sine,

cum eo exoptulet, qui ducendæ puellæ auctor fuerat. 2 Hæc parti-
cula habet quiddam urgens & accelerans. 3 Contra meam voluntatem?
4 Paternam meam auctoritatem, se. *reveritus est*? 5 Omitto. 6 Iram.
odium. Donatus *jurgium & contentionem* exponit, quod sc. ex odio o-
riantur. *Simultas* propriè est odium tectum, latens, dissimulatum, &
simulando, ut quidam volunt, dicta est; quia, qui similitates exercent,
inter se *simulata* loquuntur. 7 Reveritus est, vel oportuit filium
revereri? 8 An non puduit eum flagitii; vel mei, id est, mea cau-
sa? 9 Quia duxit uxorem invito patre. 10 Auctor nuptiarum, quia
consilium dedisti, id est, huic mandes, si quid recte curatum velis:
huncce ego filio meo quasi magistrum & monitorem reliqui? faci-
norum sc. monitor hic fuerit, non disciplinæ & probi moris magister.
11 Sc. *me nominat, me minit mei*, id est, denique post multa verba ad
nomen meum pervenit? Expectaverat enim Geta, ut se, velut huic rei
caput, in primis accusaret. 12 Geta & filius. 13 Defensionem,
excusationem. 14 Valde miror, vel nescio: nam admirationem ig-
norantia facit. Sic enim Donatus interpretatur, & hanc interpretationem
confirmat Getae responsum. Sic Hecyr. 4. 1. PHI. *Credo: neque
arbitrari patris est aliter: sed demiror, Quid sit, quomobrem tantopere tunc
omnes nos celare volueris partum*, id est, ego nescio, hoc quid sit.
15 Causam, quam dicam. 16 Noli de eo esse sollicitus, sed ad rem ali-
am confer curam tuam. 17 Antipho, Phædria & Geta. Occupatio.
18 Nolens duxit uxorem. Mimesis. 19 Eum, ut duceret eam. 20 Ad-
mitto illam excusationem. 21 Legem coegisse vel id verisimile esse.
22 Constatatio objectionis. 23 Offerre victoriam in causa. 24 Q. d.
Minime. 25 Illud est magni momenti, vel periculosum. 26 Totum
negotium. 27 Me facere, ut volo.

DE. In.

DE. Incertum est, quid agam, quia præter spem,
atque ¹ incredibile ² hoc mihi obtigit.

Ita sum ³ irritatus, ⁴ animum ut nequeam ad cogi-
tandum instituire.

⁵ Quamobrem ⁶ Omnes, cum secundæ res sunt
maximè, tum maximè

Meditari secum oportet, quo pacto ⁷ adversam
ærumnam ferant.

⁸ Pericla, damna, ⁹ exsilia: ¹⁰ peregrè rediens sem-
per cogitet,

Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum
filie :

¹¹ Communia esse hæc, fieri posse : ut nè quid ani-
mo sit ¹² novum :

Quidquid ¹³ præter spem ¹⁴ eveniat, ¹⁵ omne id de-
putare esse in lucro.

GE. O Phædria, incredibile est, quantò herum ¹⁶ an-
teeo sapientiâ.

¹⁷ Meditata mihi sunt omnia mea ¹⁸ incommoda :
¹⁹ herus si redierit,

²⁰ Molendum ²¹ usque in ²² pistrino : vapulandum :
habendæ ²³ compedes :

Opus ruri faciundum : horum nihil quidquam acci-
det animo novum.

¹ Quod
numquam
fuissem
creditu-
rus.

² Quod
filius duxit
uxorē, me
absente.

³ Ad iram
provoca-
tus, com-
morus,
perturba-
tus.

⁴ Ut non
possim ani-
mum, im-
provvisis fi-

¹⁵ Anti-
phonis nu-
ptiis com-
motum, &
turbatum,
in eum
statum dis-
ponere seu
inducere,
ut de eo,
quod hic
agendum
²⁰ sit, serio
cogitare

possim. ⁵ Quamobrem oportet omnes homines meditari tum maximè,
id est, præciput, cum res sunt maximè secundæ, id est, prosperæ, &c.
Quam commode sententiam hanc dixerat Terentius à Philosophia sum-
ptam, offendit Cicero Tusculanæ 3. allato simili Euripidis loco. ⁶ Auson.
in Perianth. Adversarum vel secundæ prædicat Meditanda cunctis Comi-
tus Terentius, Locare sedes, bellum gerere, aut ponere. ⁷ Res adversas,
calamitatem. ⁸ Asyndeton, & expositio ærumnarum. ⁹ Al. exitia.
¹⁰ Pater, vel quicumque redit à longinquis regionibus. ¹¹ Omni-
bus hominibus accidere posse. Cuius accidere potest, quod cuiquam po-
test Pub. Syrus. ¹² Incogitatum, improvisum : q. d. ut nihil admi-
retur, si hoc acciderit. ¹³ Si illa mala non acciderint. ¹⁴ Acci-
dat nobis. ¹⁵ Existimare id accidisse ex abundantia ultra id quod ti-
mebas futurum. ¹⁶ Præcello, supero. ¹⁷ Cogitata, considerata,
provisa : ubi ²⁰ meditata Passivè sumitur, tanquam veniens à ver-
bo Communi meditor. Hæc est altera *παράδειγμα* post illam in Adel-
phis 3, 3. ¹⁸ Pericula mala. ¹⁹ Elegantem enumerationem addit
suorum incommodorum. ²⁰ Mihi erit. ²¹ Semper, assidue. *Us-*
que significat durationem longi temporis. ²² Loco, in quo circuma-
gebantur molæ trusatiles, & ita frumenta pinsebant, id est, moleban-
tur. Vide Andr. 1, 2. ²³ Vincula, catenæ colligantes pedes. Servi
enim vincti erant in ergastulis, sed pedibus tantum.

1 Propter quid, cur. *Quidquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.*
 2 Demiphonem senem. *Sed¹ quid² hominem³ cessas adire, &⁴ blandè in principio alloqui?*
 3 Apotrophe ad Phædriam. *DE.⁵ Mei fratris video⁶ filium ire mihi obviam.*
 4 Suaviter, lenibus verbis. *PH. Mi patruæ salve. DE.⁷ salve: sed ubi est Antipho?*
 5 Chremetis. *PH.⁸ Salvum advenire. DE.⁹ credo: ¹⁰ hoc responde mihi.*
 6 Phædriam. *PH.¹¹ Valet: ¹² hic est: sed satin¹³ omnia¹⁴ ex sententia?*
 7 Refalutantis est. *DE.¹⁵ Vellem quidem. PH.¹⁶ quid istuc? DE. rogitas, Phædria?*
 8 Scilicet te gaudeo. *¹⁷ Bonas, me absente, hic¹⁸ confecistis nuptias.*
 9 Respondens hic iterat Phædria salutationem. *PH.¹⁹ Eho! an²⁰ id succenses nunc illi? GE.²¹ antificem probum!*
 10 Quod te rogo. *DE. Ego-ne²² illi non succenseam? ipsum²³ gestio.*
 11 Antipho. *²⁴ Dari mihi in conspectum: nunc²⁵ suâ culpâ me²⁶ sciat.*
 12 Athenis agit res suas, ubi tu discedens reliquisti. *²⁷ Lenem patrem illum factum me esse²⁸ acerrimum.*
 13 Scilicet venerunt, successerunt. *PH. Atqui nil²⁹ fecit, patruæ, ³⁰ quod succenseas.*
 14 Ex voto? *DE. Ecce autem familia omnia: omnes³¹ congruunt.*
 15 Omnia ex sententia mihi evenisse, successisse. *³² Unum cognoris, omnes nôris. PH. haud ita est.*
 16 Quid accidit tibi, quod sic mihi responderis?
 17 Per Antiphrasin & Ironiam ostendit bonas non esse nuptias, quæ sine patris iussu sunt confectæ.
 18 Conciliastis, celebrastis.
 19 Intersectio admirantis.
 20 Propter id, scilicet propter nuptias.
 21 Scilicet O. Q. d. partes suas probe agere novit Geta laudat Phædriam, quod defensionem patruelis eo astu inceptet, qui optabatur fronte composita, verbis fidem asseverantibus: conferri debent. v. 45. & 55.
 22 Filio meo.
 23 Vehementer cupio.
 24 Ante oculos meos, seu obviam mihi venire.
 25 Quod uxorem, me absente, duxerit.
 26 Scire potest.
 27 Facilem, indulgentem, scilicet antebac.
 28 Difficillimum, durissimum.
 29 Filius tuus.
 30 Propter quod irascaris illi.
 31 Concordant, bene consentiunt, conveniunt.
 32 Ex duobus, scilicet vel filium vel Phædriam. Ita Virg. 2. Æn. Assipe nunc Danaum insidiam, erimur ab uno Disce omnes.

DE. ¹ Hic in noxa est, ² ille ad ³ defendendam cau-

am adest. Cum ille est, ⁵ hic praesto est: ⁶ tradunt operas

mutuas. GE. ⁷ Probè eorum facta ⁸ imprudens ⁹ depinxit

¹⁰ senex. DE. Nam ¹¹ ni hæc ita essent, ¹² cum illo haud sta-

res, Phædria. PH. ¹³ Si est patruæ, culpam ut Antipho in se ad-

miserit, Ex qua ¹⁴ re ¹⁵ minus rei foret aut famæ tem-

perans; ¹⁶ Non causam dico, quin, quod meritis sit, ferat:

sed si quis fortè ¹⁷ malitia fretus suâ,

insidias ¹⁸ nostræ fecit ¹⁸ adolescentiæ,

ac ¹⁹ vicit; nostran' culpa ea est, an iudicum,

²⁰ Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,

aut propter misericordiam addunt pauperi?

GE. Ni nossem ²¹ causam, crederem vera ²² hunc

loqui. DE. An quisquam iudex est, qui possit noscere

³ Defendendam noxam sive culpam. ⁴ Cum fratris filius Phædria

in noxa sive culpa est. ⁵ Meus filius Antipho ad defendendum ad-

est. ⁶ Mutuo se adjuvant, se vicissim in peccatis defendunt, mulus

mulum scabit. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam

inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mu-

tua nonnunquam utuntur opera: maximè fabri ærarii. ⁷ Recte,

ere. ⁸ Nesciens amorem Phædriæ. Nondum enim ita rem se ha-

ere compererat Demipho, sed ex suspitione & ira loquebatur, ⁹ De-

scripsit. Metaphora à pictoribus, qui coloribus exprimunt res ip-

¹ Anti-
pho in
culpa est,
admisit
culpam.

Hos duos
versus
Guyetus
plane ex-
pungit:
nol' em

factum: sa-
tis enim
probi &
Terentio
digni vi-
dentur:

quos Do-
natus bene
interpre-
tatur, &
exemplo

Cicero-
niano pla-
nè huc
conveni-
enti illu-
ferat.

² Phædria.

³ Defendendam noxam sive culpam. ⁴ Cum fratris filius Phædria

in noxa sive culpa est. ⁵ Meus filius Antipho ad defendendum ad-

est. ⁶ Mutuo se adjuvant, se vicissim in peccatis defendunt, mulus

mulum scabit. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam

inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mu-

tua nonnunquam utuntur opera: maximè fabri ærarii. ⁷ Recte,

1 Tui jus, 1 *Tua iusta, ubi tute verbum non* 2 *respondeas,* 30
 3 *Ita ut* 3 *ille fecit?* PH. *functus adolescentuli est*
 4 *Officium* 5 *liberalis: postquam* 6 *ad iudices*
 7 *Ventum est, non potuit cogitata proloqui:*
 8 *Ita* 7 *eum tum* 8 *timidum ibi obstupefecit pudor.*
 9 *Ad accusa-* GE. *Laudo* 9 *nunc: sed cesso adire quamprimum*
 10 *senem?* 10
 11 *Here, salve: saluum te advenisse gaudeo.* DE. ob.
 12 *Bone custos salve,* 12 *column* 13 *vero familiae,*
 14 *Cui* 15 *Commendavi* 16 *filium* 17 *hinc* 18 *abien-*
 19 *meum.*
 20 *GE.* 19 *Famdudum te omnes nos accusare audio*
 21 *Immerito,* 20 *me,* 21 *horum omnium* 22 *immeri-*
 23 *tissimo.* 23
 24 *Nam quid me* 24 *in hac re facere voluisti* 25 *tibi?*
 26 *Servum hominem* 26 *causam orare* 27 *leges non*
 28 *finiunt,* 28
 29 *Neque testimonii dictio est.* DE. 30 *mitto omnia:*
 31 *addo*
 32 *Istuc:* 31 *imprudens timuit adolescens:* 32 *sino:*
 33 *Tu servus: verum si cognata est maxime,* 33
 34 *Non fuit necesse* 34 *habere; sed, id quod* 35 *lex iubet,*
 36 *Dotem daretis,* 37 *quereret alium virum.*
 38
 39 *Phæ-*
 40 *driam. Q. d. Rectè quidem egit Phædria: sed & nonnihil à me dis-*
 41 *cendum superest.* 10 *Demiphonem.* 11 *Ironia: ut bone vir, bona*
 42 *nuptias,* supra. Q. d. O improbe, indiligentissime magister liberorum
 43 *meorum.* 12 *Sustentatio, decus & columna, cui familia nostra inhi-*
 44 *bitur.* Virg. *In te domus inelata resumbit.* 13 *Certe.* 14 *Sc. tibi*
 15 *Reliqui te tanquam magistrum.* 16 *Antiphonem.* 17 *Athenis.* 18 *In*
 19 *Ciliciam.* 19 *Paulo ante.* 20 *Sc. accusas.* 21 *Quos accutas.* 22 *Qui*
 23 *sum plane extra culpam, qui unus ex omnibus minime merui accusa-*
 24 *ri.* 23 *In accusatione filii apud iudices.* 24 *In tuum commodum*
 25 *Ut mulier ancilla* apud Sall. *Obicit seni legem, quæ non admi-*
 26 *tit servum testem.* 26 *Oratione causam alicujus defendere vel age-*
 27 *re in iudicio.* 27 *Nostræ publicæ.* 28 *Permittunt.* *Lex talis est.*
 29 *Servus homo causam nē orato.* 29 *Neque licet servo testimonium ve-*
 30 *ritatis dicere, non potest produci loco testis.* *Dictio testimonii,* est fa-
 31 *cultas dicendi testimonium: quemadmodum factio testamenti, est fa-*
 32 *ciendi faciendi facultas.* 30 *Omnia, quæ à te afferuntur, præter-*
 33 *mitto, id est, concedo.* 31 *Imperitus.* Mimesis. 32 *Hoc concedo*
 33 *Sc. es: ideoque multa facere per leges veritus.* 34 *Uxo-*
 35 *rem,* 35 *id est, iure possidere.* 35 *Attica.* 36 *Dotem dare*
 37 *debeatis debuissetis.* *Hic assertur altera pars legis, post eam quæ*
 38 *ponebatur* 1, 2, 7, &c. *Integra ergo est!* *Orbam proximus*
 39 *natus ducat, aut dotem det,* 37 *Quærere debebat, debuit, sc. ac-*
 40 *cepta dote.*

Qua ratione² inopem potius³ ducebat domum?

GE. Non⁴ ratio, verum⁵ argentum deerat. DE.⁶ su-
meret

Alicundē. GE. alicundē! nihil est dictū facilius.

DE. Postremo, si nullo alio⁷ pacto, ⁸ fenore.

GE. ⁹ Hui? dixi pulchrē, si quidem quisquam
¹⁰ crederet

¹¹ Te vivo. DE. non, non sic futurum est, ¹² non potest.

Ego. ne illam cum ¹³ illo ut patiar nuptā unum diē? ¹⁴ Consi-

¹⁵ Nil suave meritum est. ¹⁶ Hominem commonstrarier um, causa.

Mihi istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier. ¹⁷ 6 Pecunia, quam

GE. Nempe ¹⁸ Phormionem. DE. istum ¹⁹ patronum numeraret pro dote.

GE. Jam ²⁰ faxo hic aderit. DE. ²¹ Antipho ubi
nunc est? PH. ²² foris.

DE. Abi, Phædria eum require atque ²³ adduce huc
PH. ²⁴ eo,

Istā viā quidem illuc. GE. nempe ad ²⁵ Pamphi-
lam. DE. at ego ²⁶ 80 sumere

²⁷ Deos penates hinc salutatum domum

Divertor: ²⁸ inde ibo ad ²⁹ forum, atq; aliquot mihi

³⁰ Amicos advocabo, ad hanc rem qui ³¹ adsint,

ut ³² nē imparatus sim, si ³³ adveniat ³⁴ Phormio.

³⁵ Pecuniam. ³⁶ 11 Quamdiu vivis. Lex erat Athenis, qua cavebatur,

filio familias, vivo etiam patre, mutuanti quisquam crederet: qui

medidisset, petitionem ne haberet. ³⁷ 12 Sc. fieri, id est, non est possibile,

δυνατόν ὄν. Hæc significatio ³⁸ potest, Terentio familiaris est.

³⁹ Filio meo. ⁴⁰ 14 Antipho suis factis nihil suave à me, sed omnia a-

græba & dura meritum est: ⁴¹ vel nihil mihi fecit Antipho suave, ut ei ali-

quid esse suave permittam. Figura ⁴² Antipho. Donati annotatio pla-

nepta est. ⁴³ 15 Phormionem. ⁴⁴ 16 Cupis tibi demonstrari. ⁴⁵ 17 De-

monorem. Patronus enim dicitur, qui aliquem in iudicio defendit.

⁴⁶ 18 Faciam ut adsit. ⁴⁷ 19 Filius. ⁴⁸ 20 Sc. est, id est, prodiit. ⁴⁹ 21 An-

teque pro addus. ⁵⁰ 22 Quæsitum filium tuum. ⁵¹ 23 Amicam accedit.

⁵² 24 Deos domesticos & familiares hinc adoratum domum de via desce-

ndor. Mos erat apud veteres, ut & discedentes, losum, quem relin-

quebant, salutarer, vel ei ut valedicerent, & revertentes item saluta-

rent: quod idem faciebant etiam primum in regionem quampiam in-

redientes, propter Genios sive Lares, quos locis adesse credebant. E-

nt enim penates patrii ac familiares cuiusque Dii. Romæ publicè

abuerunt adem in Velia, eo in loco, ubi Tullius Hostilius Rex pri-

um habitaverat. ⁵³ 25 Deinde, post preces. ⁵⁴ 26 Causarum.

⁵⁵ 27 Advocatos adhibebo. ⁵⁶ 28 Præsidio sint. ⁵⁷ 29 Non. ⁵⁸ 30 Fortè ad-

derit. ⁵⁹ 31 Parasitus, qui harum nuptiarum auctor fuit.

ACTUS II. SCENA II.

PHORMIO, GETA.

1 Num hoc affirmas? PH. 1 **I**TA-ne patris ais conspectum ² veritum adducitur Phormio, ut factum defendat, qui hic se instruit, cum Demiphone litigaturus. ² Anti-phonem. ³ Ex ædibus. ⁴ Aufugisse? ⁵ Dico eum valde veritum abiisse. ⁶ Scilicet an esse? ⁷ Demiphonem. ⁸ Valde. ⁹ Se ipsum alloquitur Phormio. ¹⁰ Canis principale horum negotiorum ad te solum recidit. ¹¹ Pro intrivisti a verbo *intero, intrivi, intritum*. Q. d. Tu author extitisti consilii educenda puella, æquum etiam est, ut tuo periculo rem expedias, tunc quoque ferendum, si quid ex ea re incommodi acciderit: quod alio proverbio dicitur: *Colo quod aptasti, tibi ipsi nendum est*. ¹² Prepara te, atque expedi illud negotium. ¹³ Ista verba Getæ continent orationem inter se constituunt: *Obsecro te, in te spes est, tu impulisti subveni*. Nam verba, quæ interloquitur Phormio, nihil minus quæ respondentis ad verba Getæ, sed potius cogitantis secum & consiliis querentis, esse videntur. ¹⁴ Si Demipho senex rogabit, unde sibi cognata Phonium. ¹⁵ Ecce rem, Succisa nimis hæc deliberantis verum proinde obscuræ est significationis. ¹⁶ Quid si volet recipere puellam Phanium? ¹⁷ Tu es author, ut duceret uxorem. ¹⁸ Edam senem. ¹⁹ Succurre ergo Antiphoni & mihi. ²⁰ Da senem, est, sine ut veniat senex. Phormio inter deliberandum non attendit quid Geta dicat: verum ad confictum se paratum sentiens, expolit adversarium. ²¹ Omnes modi, omnia argumenta, quibus senem illudam, sunt jam in corde meo parata. Metaphora sumpta est ab exercitu. Q. d. Sic instruxi meo consilio, quasi aciem. ²² Cum sene in illa causa. ²³ Ut agam aliud. ²⁴ Hic cum Antiphone. ²⁵ Periculo, hac culpa, quod incio & absente patre uxorem duxerit. ²⁶ Liberem. ²⁷ Transferam, convertam. *Derivatio* dicitur inflexio criminis ab eo ad quem pertinebat, ad eum ad quem non pertinebat.

GE. ¹ O vir fortis, atque amicus! verum hoc sepe,

Phormio,

tereor, nè istac ² fortitudo in nervum erumpat de-
nique. PH. ³ ah!

Non ita est: ⁵ factum est periculum! ⁶ jam pedum
visa est via.

Quot me censes homines jam ⁷ de verberasse usque
ad necem

Hospites? tum sives? quò magis? novi, ¹⁰ tantò
sepius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi
scriptam ¹² dicam?

E. ¹³ Qui istuc? PH. ¹⁴ quia non rete ¹⁵ accipitri
tenditur, neque ¹⁶ milvio,

Qui ¹⁷ malè faciunt nobis: illis, qui ¹⁸ nihil
faciunt, ¹⁹ tenditur:

Qui enim in ²⁰ illis ²¹ fructus est, in ²² illis ²³ ope-
ra luditur.

Aliis ²⁵ aliunde est periculum, ²⁶ unde aliquid
²⁷ abradi potest:

qui immoderatis viribus arcum adducendo, non telum incitant,
nervum rumpunt, idque non sine suo periculo. Quadrat in temera-
ram inconsideratamque audaciam, quæ plerumque infelix esse solet,
in maximum malum aliquando adducere. 3 Reprehendendis est.
Nihil est periculi. 5 Experimentum, experientia facta est in aliis
ripiendis. 6 Jam via pedum est provisa, jam via mihi explorata est,
qua tuto pedem ponere liceat, & qua aufugiam, si res cogat: adeo-
ne id negotii nunc non primum tento: ac proinde non est quod ti-
neas. Metaphora à viatoribus, qui, nescientes vias, vestigia aliorum
erunt, qui præcefferunt. 7 Litibus & sycophantiis vexasse, indig-
nissimè tractasse. *Μεταφορικὰς ἢ ὑπεβολικὰς.* 8 Peregrinos.

Hoc artificium. 10 Tanto plures quotidie perdo & de verberare
leo. 11 Dic mihi 12 Actionem injuriarum, id est, me esse ac-
tatum injuriarum, me esse vocatum in jus? Vide supra 1, 2.

Qui ratione istud accidit? 14 Venusta est Allegoria ab aucupi-
sumpta de iis, qui bonis insidiantur, improbis dimissis. 15 A vi-
rapacibus. Hinc Anacharsis Solonis leges araneorum telis similes
cebat; quas animalia fortiora perrumpunt, sed minuta inhaerent.

Accipiter & milvius. 17 Ore & unguibus. 18 Scilicet mali.

Rete. 20 Qui nihil mali faciunt. 21 Utilitas: quoniam non
lè faciunt nobis, & esui sunt. 22 Qui male faciunt nobis. 23 La-
frustra suscipitur, perditur: quia esui non sunt. 24 Divitibus.
commodatio est Allegoria. 25 Ex alia causa, id est, aliis aliud pe-
culum imminet. 26 A quibus, qui sc. sunt divites. 27 Per vim
ferri, detrahi, extorqueri. Q. d. ditioribus magis solent strui insi-
e, quam pauperibus.

¹ O Phor-
mio, vir
fortis atq;
amicus es.

¹⁰ 2 Tam
audax
animi co-
natus, fo-
rensis il-
la litium
pericia

ad extre-
mum in
compedes
& vincula
redunder,
id est, nè
tu in car-
cerem
conjicia-
ris, Sic

4. 4. In
nervum
ibit.
Metapho-
ra à Sa-
gittariis
sumpta

1 Obje-
ctio. Q.d.
Dicere
posses,
quamvis
injuria-
rum po-
stulatus &
damnatus,
non habe-
am quod
solvam, ta-
mē astrin-
gi possum
ad servi-
tutem, ut,
qui non
sum sol-
vendo.
Alludit ad
poenam,
nexorum,
quā cre-
ditoribus,
quibus sa-
tisfacere

Mihi sciunt nihil esse. 1 Dices, ducent damnatum domum.
2 Alere nolunt hominem 3 edacem: & 4 sapiunt me quidem sententiā,
Pro 5 maleficio si 6 beneficium summum nolunt 7 re-
dere.
GE. Non potest satis pro merito ab 8 illo tibi refe-
ri gratia.
PH. 9 Imò enim nemo satis pro merito gratiam 10
gi refert
11 Te ne 12 a symbolum venire, 13 unctum atque 14 la-
tum 15 à balneis,
Otiosum 16 ab animo; cum 17 ille & 18 curā,
19 sumptu 20 absumentur,
21 Dum tibi sit, quod placeat: 22 ille ringitur,
rideas:
Prior bibas, prior 23 decumbas: cœna 24 dubia
ponitur.

non poterant, mancipabantur, & ad operas damnabantur, & donec
satisfecissent, in custodia tenebantur. Vide Liv. 1. Decad. 2 Q.d. Mi-
nime ducent damnatum domum. Responso. 3 Voracem, multi-
4 Sapienter agunt meo quidem iudicio. 5 Injuria sibi illata. 6 Alim-
niam, id est, alere hominem edacem. Paranomasia. 7 Retribue-
8 Antiphonē, pro quo ita laboras. 9 Correctio per collationem. Q.
Nullus aulicus suo Regi tantum debet, quantum ego Antiphoni, to-
cupleri, diviti, à quo alitur. Ita enim vocabant parasiti beneficia
& alumnos suos. Ita Antipho Rex erat Phormionis. 11 Q.d. An non
summum beneficium dici debet? 12 Immunem, nihil conferentem
convivium, sine symbola, sine sumptu. Symbola est, quod pro sua
que parte ad communes dapes confert: à συμβολαιον, id est, con-
conjicio, eo quod in medium conferretur: unde a symbolum, qui
solvit. Vide Andr. 1, 1. 13 Oleo odorato. Consuetudo erat veteru
singulis diebus, antequam cibum caperent, in balneo se lavare, & po-
ungere. 14 Lorum. 15 E balneis. Plaut. Pers. 1, 3. lautum credo à
neū Jam his affuturum. 16 Animo, id est, expertem omnium curarum
tranquillo animo. Sic Plaut. eger ab animo, pro quo eger animo.
Catal. ferox à robore Theus, id est, ferox robore. 17 Rex dives. 18
licitudine in apparando. 19 Impensū, consumendo bona sua. 20 Con-
citur. 21 Dum tibi aliquid apponatur, vel, dum habeas. 22 Et dum
irascitur. Metaph. petita est à canibus, qui propriè dicuntur ringi
irritati rictum diducunt, quasi latraturi aut morsuri. Itaque ringi di-
tur, qui irascendo gestus & modose canum ringentium imitantur. Ofen-
dendo sc. dentes, crispando nasum, & corrugando frontem. 23 Ad mo-
sam sed eas, & in toro recumbas. 24 Opipara, & vario apparatu
ens, ut, quem cui cibum praeferas, ignores seu dubius sis &, ut
Phorm. mox exponit ubi tu dubites quid sumas potissimum. Eadem signi-
ficatione & dies dubius dicitur, pro auspiciato & felici: quasi in multo
gaudiis, quid prius, quid posterius sit, nescias.

E. ¹ Quid istuc verbi est? PH. ² ubi tu dubites, ³ quid ⁴ sumas potissimum.
 Hæc, ⁵ cum rationem ineas, quàm sint suavia, & ⁶ quàm cara sint;
 Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?
 E. ⁷ Senex adest, vide quid agas: ¹⁰ prima co-
 itio est acerrima:
 E. ¹¹ eam ¹² sustinueris, ¹³ post illa jam, ¹⁴ ut lubet, ¹⁵ ludas licet.
 reula cœnæ dubiæ. 6 Cum tecum serio reputes, perpendas. 7 Quam
 agno pretio Regi consent. 8 Ordo est: Non tu habas, id est, re-
 utes, reverearis, tunc, sc. regem, qui præbet ea, sc. fercula, planè,
 est, prorsus Deum, id est, tanquam Deum, cui referri gratia non
 possit, præsentem, id est, propitium, potentissimum, vel, qui hisce in
 tris, ut Deus, colatur? 9 Demipho. 10 Primus congressus, con-
 itus seu impetus est vehementissimus. Metaphorani esse monet Do-
 natum à prælio; nam & congregati (inquit) milites, & coire disuntur
 11 Primam illam coitionem. 12 Sustentaveris, toleraveris non fluc-
 umbendo. 13 Postea, vid est, post illam coitionem. 14 Ut tibi placet.
 15 Poteris senem illudere, id est, reliqua ludus erunt, non militia.
 donatus: In officio militari omnia negotium vel pugna, vel ludus.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

E. ¹ EN ² unquam ³ cuiquam ⁴ contumeli-
 osus
 Audivistis factam injuriam, quàm ⁶ hæc est mihi?
 Adeste quæso. GE. ⁸ iratus est. PH. quin tu? hoc
 age, ¹⁰ st:
 Jam ego ¹¹ hunc ¹² agitabo. Prædixi Deum immortalium,
 narratam injuriam. Plaut. Quæso, en unquam bodie libuit mihi loqui?
 hæc scena concertationem habet Demiphonis & parasiti. Clam patre
 uxorem duxerat Antipho: domum reversus pater, illam vult ejicere:
 contradicit Phormio. 2 A tempore. 3 Homini. A persona. 4 Cum ma-
 jori contumelia. A genere injuriæ. 5 Vos advocati. Est enim Apostro-
 phe Demiphonis ad advocatos. 6 Sc. facta, illata injuria? 7 Vos ad-
 vocati, sitis mihi præsidio atque auxilio. 8 Demipho. 9 Attentionis
 & silentii formula. 10 Silentii indicti particula vel nota: ut Andr. 4,
 4. & alibi. 11 Demiphonem. 12 Incitabo, παροτρύνω, exagitabo, ad
 iram commovebo. Metaph. à feris sumpta videtur, quæ à venatoribus &
 cubilibus suis excitantur & agitantur. 13 Deorum, sc. fidem. Cum pri-
 ora submissa voce dixisset, ut solus Geta audiret; nunc exclamare inci-
 pit, ut Demipho audiat & terreatur.

Negat

I Quam
duxit
filius.

Fingit
Phormio
se certare
cum Geta
& bis re-
petit no-
men senis,
ad invidi-
am & a-
erimoni-
am con-
tentio-
nis. Sic Ovid.

Et mi
mibi, perfi-
de, produ.
Me mibi
produ? ait.
z Q.d.
Ego di-
co Pha-
nium
esse co-
gnatam
ejus.

3 Demi-
pho. scili-

cet hanc Phanium esse cognatam suam.

4 Phormionem.

5 Vobis
cum communicabam, loquebar.

6 Scilicet me.

7 Et negat se scire

&c. 8 Phanii.

9 Quem Phormio fingit esse patrem puellæ.

10 Hanc

ad spectatores dicit.

11 Sine dote.

Vide Plaut. Stich. 4, 1, 16

12 Phanium.

13 Non agnoscitur pater ejus.

14 Contemnitur, ne-
mo eam respicit.

15 Stomachantis est: ut in Adelph. *Illud sit*, de
de, *exemplum discipline*.

16 Quid non mortalia pectora cogit Auri
sacra fames! Per exclamationem indicare vult Phormio, propterea
avaritiam pauperes amicos nihil fieri.

17 Demiphonem. Fingit Ge-
se defendere herum, cum illum potius irrideat.

18 Accusabis crimine
ne avaritiæ. *Infimulare* propriè, est falsò aliquem accusare, id est
simulare crimen in aliquem: dicitur & de vero crimine *καταχρηστικῶς*.

19 Ego quoque te accusabo, & convitiis te afficiam.

20 Sua sponte
non laceratus.

21 Phormio.

22 Phormio pergit in sua oratione

23 Antiphoni.

24 Nulla causa est, propter quam irascar.

25 Stil-
phonem puellæ patrem.

26 Pater puellæ.

27 Grandævus, grandis
natu. *Grandis* enim sæpe dicitur de ætate: ut *grandis puer*, *grandis*
virgo. &c. Prima ergo excusatio, quod Stilphonem non noverit, &
sumpta ab ætate.

28 Secunda excusatio à fortuna.

29 Cui opera
victum suggerebat, suppeditabat, *ὡς τὸ ἔργον ἢν ὁ ἐλπίς*, quod
victum quotidianum naturali operatione quærebat. Tertia excu-
satio sumitur à genere vitæ.

30 In agris ut plurimum vive-
bat. 31 A.

Negat¹ Phanium esse hanc sibi cognatam Demiphonem.
Hanc Demipho² negat esse cognatam? GE. ³ negat.

DE. ⁴ Ipsum esse opinor, de quo ⁵ agebam: ⁶ quimini.

PH. ⁷ Neque ⁸ ejus patrem se scire, quis fuerit
GE. negat.

PH. Nec ⁹ Stilphonem ipsum scire, quis fuerit
GE. negat.

PH. ¹⁰ Quia ¹¹ egens relicta est ¹² misera, ¹³ igno-
ratur parens,

¹⁴ Negligitur ipsa: ¹⁵ vide, ¹⁶ avaritia quid faciat.

GE. Si ¹⁷ herum ¹⁸ infimulabis avaritiæ, ¹⁹ malè
audies.

DE. O audaciam! etiam-ne ²⁰ ultro accusatus
²¹ advenit?

PH. ²² Nam jam ²³ adolescenti ²⁴ nihil est quod
succenseam,

Si ²⁵ illum minus norat: quippe ²⁶ homo jam ²⁷ grandis
dior,

²⁸ Pauper ²⁹ cui opera vita erat, ³⁰ ruri ferè
Se continebat: ibi agrum ³¹ de nostro patre

¹ Colendum habebat. ² Sæpe interea mihi senex Narrabat, se hunc negligere cognatum suum.

³ At quem virum? quem ego ⁴ viderim ⁵ in vita optimum.

GE. ⁶ Videas te, atque ⁷ illum, ut narras. PH. ⁸ abi in malam crucem:

Nam ni ⁹ ita eum ¹⁰ existimassem, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias ¹² caperem ¹³ in vestram familiam,

¹⁴ Quem ¹⁵ is aspernatur nunc tam ¹⁶ illiberaliter.

GE. Pergin' ¹⁷ hero absenti male loqui, ¹⁸ impurissime?

PH. ¹⁹ Dignum autem ²⁰ hoc illo est. GE. ²¹ ain' tandem ²² carcer? DE. ²³ Geta.

GE. ²⁴ Bonorum extortor, legum ²⁵ contortor. DE. ²⁶ Geta.

qualem virum Demipho negligebat? Sic Eun. 3. 5. *At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu consuevit.* 4 Cognoverim. 5 Sc. mea. Alii hic: in moribus, vel, cum viveret. 6 Nugarum plena omnia apud veteres interpretes. Id vere certum est, verba esse Getæ aut convitiantis Phormioni. (si scilicet respicias verba proximè præcedentia, *virum in vita optimum*; sensus erit: Vide ut tu sis talis, qualem te ais vidisse illum. id est, *vir optimus*: quo pacto per consequentiam negabitur, Phormionem jam esse virum bonum) aut, si Geta noravir, quod paulo ante dictum de ipsius paupertate, illud *vidas* non imperantis erit aut monentis Phormionem, sed male ei precantis & optantis, ut se videat æquè miserum, pauperem, & ab omnibus relictum, quemadmodum ipsum Stilphonem se vidisse dixerat. Utrovis modo accipias *το* atque

hoc loco est similitudinis, idem quod quemadmodum, *ὥς, ὡς, ὡς*. Rectius autem hoc clarè dictum à Geta accipimus, ut defendisse dominum videatur. 7 Stilphonem. 8 Vade ad patibulum, *εἰς κρῆμας*.

9 Quod fuisset vir optimus. 10 Cognovissem talem. 11 Phanium. 12 Suscepissem. 13 Contra. 14 Familiam. 15 Demipho. Contemptim dicit. 16 Iniquè, injustè, turpiter, præter officium boni viri. 17 De hero absente male loqui, id est, hero absenti maledicere. Sic inferius: *absenti tibi Te indignas, seq. dignas contumelias nunquam cessavit dicere hominibus.* 18 Improbissime. 19 Herustus dignus est, cui maledicatur. 20 Maledictum. 21 Ais-ne eum dignum esse convitiis his? *το*

tandem hic indignantis. Pl. Truc. PH. *Lubitum est.* SY. *ain' tandem?* 22 Carcere digne, qui dignus es qui in carcerem conjiciaris, Lucil. de homine nequam: *Carcer vix carere dignus*, id est, homo præ nequitia etiam carcere indignus. 23 Vocat Demipho Getam. 24 Addit causam, quare sit dignus carcere. Geta enim Demiphonem non audiens pergit in incepto sermone, qui dixerat, *ain' tandem carcer?* 25 Conturbator, depravator, malignus interpretator. 26 Repetitio vocatationis.

1 Aran-
dum.

Quarta
excusatio
ab affecta-
tione stu-
dii, quia
agricola
erat.

2 Ordo
est: *Inte-
rea senex,
sc. Stilpho,*

*narrabat
sæpe mihi,
hunc suum
cognatum,*

sc. Demi-
phonem,
negligere

*se, quod
sc. pauper
esset.*

3 Sed

1 Jam hero PH. 1 Responde. GE. 2 quis homo est? 3 ehem!
 te vocanti. DE. tace. GE. 4 absenti tibi
 Hoc sub-
 missa vo-
 ce dicit.
 2 Fingit,
 se non vi-
 disse he-
 rum, quo
 serio eum
 defendisse
 credatur.
 3 Interje-
 ctio ag-
 noscentis
 vocantem.
 4 Ordo
 est: Hic
 parasti-
 tus Phor-
 mio nun-
 quam ces-
 savit di-
 cere bo-
 dis, id est,
 modo, tibi
 absenti
 contume-
 liam indig-
 nas te, id
 est, quas
 non meruisti, & dignas se, id est, quas ipse meritus est audire. 5 In-
 terjectio satietatem usque ad fastidium designans. 6 Tace Geta.
 7 Convertit se ad Phormionem. 8 Bona pace, sine ira & contentio-
 ne. 9 Potest. Archaismus est. 10 Cujus causam tantopere egisti
 adversus filium. 11 Expone, planum mihi facito. 12 Quomodo,
 unde. 13 Perinde. Adverbium est similitudinis. 14 Expiscari
 id est, diligentissime ex me quæris, quis ille sit. Expiscari proprie
 est diligenter quærere, ubi nam pisces lateant. Metaphora ergo sum-
 pra est a piscatoribus. 15 Hominem. 16 Negantis. Q. d. Ego il-
 lum nossem? imo vero non novi. 17 Sc. nosti. Affirmantis. 18 Nos-
 se istum tuum amicum, quem mihi cognatum fuisse dicis. 19 Qui ab-
 armas me nosse eum. 20 Reduc. 21 Interjectio illusionem quan-
 dam ostendens, quod non noverit senex suos cognatos. 22 Ex torore
 matris tuæ natum. Sobrini enim dicuntur, qui ex duabus pluribus ve-
 fororibus sunt nati: ut patruales, qui ex fratribus, cognati. 23 Ob-
 rundis me. 24 Sc. ejus. 25 Sc. quæris. 26 Scilicet dicam. 27 Prop-
 ter quid, cur. 28 Nominis oblitus sum. Hoc dicit submissa voce ad
 Getam. 29 Interjectio indignantis. 30 Tacite hæc dicit in aurem
 Getæ. 31 Sc. nomen. 32 Suggere, redige in memoriam. Liv. Decad.
 3. l. 8 Hæc mihi sps subicit fortuna populi Romani. 33 Stomachantis
 est. 34 Sc. nomen. Callide simulat se data opera tacere nomen, quod
 non succurrebat. Geta tamen nonnihil opitulatur: ita servi multas
 operas tradunt.

DE. Egon¹ autem² tento? GE. ² Stilpho. PH. atque
 aded, quid³ meâ?
 Stilpho⁴ est. DE. quem⁵ dixi? PH. Stilphonem,
 inquam, noveras?
 DE. Neque ego illum nôram, neque mihi cognatus
 fuit
 Quisquam isto nomine. PH. ⁶ ita-ne? non te⁷ horum
 pudet?
 At si⁸ talentum⁹ rem reliquisset decem.
 DE. ¹⁰ Dii tibi malè faciant! PH. primus¹¹ esses
 memoriter
 Progeniem vestram usque¹² ab avo atque atavo
¹¹ proferens.
 DE. ¹³ Ita ut dicis: ego tum si¹⁴ advenissem,¹⁵ qui
 mihi
 cognata ea esset,¹⁶ dicerem: itidem tu¹⁷ face. ⁵⁰
 Cedo, qui est cognata? GE. ¹⁹ eu! ²⁰ noster
²¹ rectè: ²² heus tu²³ cave.
 PH. ²⁴ Dilucide expedivi, quibus²⁵ me oportuit
 iudicibus. tum, ²⁶ id si falsum fuerat, filius
 tur non²⁷ refellit? DE. ²⁸ filium narras mihi!
 cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest. ⁵⁵
 PH. At tu, ²⁹ qui sapiens es, ³⁰ magistratus adi,
 iudicium de eadem causa ³² iterum ut ³³ red-
 dant tibi:
 Quandoquidem solus³⁴ regnas, & ³⁵ soli licet
 Familiarem, id est, hæreditatem, & ¹⁰ Imprecatio. In-
 tercipit sermonem Demipho, & submissa voce hoc dicit. ¹¹ Profer-
 es, enarrares, Græcismus: ut Andr. 4, 5. ut tu sis sciens, id est, ut
 tu scias. ¹² A remotis majoribus. ¹³ Esto me facturum fuisse, sicut
 tu dicis de hæreditate. ¹⁴ Ad hæreditatem adeundam. ¹⁵ Quomo-
 do, in quo gradu. ¹⁶ Dicere debuissim, dixissem, id est, probanda
 mihi cognatio fuerat. ¹⁷ Dic, quomodo mihi sit cognata. ¹⁸ Dic.
¹⁹ Interjectio exultantis. ²⁰ Herus. ²¹ Hoc dicit Geta, laudat
 verum in os, qui tamen Phormionem cupit vincere. ²² Admonentis.
 hæc ad Phormionem versus, lente. ²³ Ne quid dicas, quod obfit
 aulse tuæ. ²⁴ Clarè explicui, explanavi causam meam. ²⁵ Sc.
 expedire. ²⁶ Quod dixi coram iudicibus. ²⁷ Refutavit, ostendendo
 esse falsum? ²⁸ Loqueris mihi de filio? ²⁹ Qui tibi plus a-
 tis sapere videris, qui omnes sapientia superas. ³⁰ Iudices. ³¹ Sen-
 tentiam. Non licebat olim sententiam seinel latam retractare, aut
 rescindere. ³² Denuo, secundo. ³³ Constituant, contra morem &
 leges civitatis nostræ. ³⁴ Regnare vis, id est, stare iudicium senten-
 tiæ reculas. ³⁵ Tanquam potenti.

1 Athenis ubi leges vigent, ubi libertas omnibus communis est. 2 De qua iam lata est sententia. 3 Senex confutatus à Phormione cum parum in iudicio ipei reponeret, honesta *mei* præscriptione, ad transactionem animum adiicit, quasi ex altera parte legis, de dotanda, quam proximus non vult ducere, orba. 4 Contentiones forenses, id est, potius quàm iudices accedam. 5 Sc. contra me causam Phanii agentem. 6 Ordo est. Abduce, id est, abduc, sc. accepta dote, hanc, *itidem ut si sit cognata*, inde ac si cognata esset, & *ut ipse quinque minas*, sc. 50 Coronatos, id quod *lex jubet dare dotem*, id est, in dotem. Appositive. Vel *dare dotem*, id est, cupio dare dotem. 7 Hic risu destruxit, quod prætendebat senex. 8 Quare rides? 9 An peto quod iniustum est? 10 Sc. dotem dare. 11 Sc. agi? Hic Phormio & mentem legis, & consilium legislatoris adversario opponit: sed Demipho ad æquitatem legis confugit. 12 Cuius, id est, civis filia. Archaismus. 13 Dotem. Odiosè hoc dicit. 14 se dimittere? 15 Ordo est: *Aniua*, id est, civis filia, iussa est, sc. per leges, vel auctoritate iudicum, *dari proximo*, i. suo cognato, *ut ne amitteret in se*, i. committeret, ageret, *turpe*, i. inhonestum, *propter egestatem*, i. inopiam, &c. 16 Sc. viro. 17 Vita suæ tempus honestè tuleret. 18 Ut cum uno ætatem degat: quæris enim divorcium in matrimonio. 19 Concedentis. 20 Iussa est civis filia dari. Ironia. 21 qua occasione sumus ei proximi? Rursus negat esse cognatam. 22 Illudentis. 23 Ne frustra contendas ac litiges de re, de qua iudices sententiam jam pronuntiarunt. 24 Actum sc. quod, me absente, hic egessis? 25 Non quiescam. 26 Donec ad finem deduxero hoc negotium, quod ago, sc. nuptiarum filii mei Antiphontis dissolutionem. 27 Delin præ senectute. 28 Sc. *me facere*. 29 À iudicibus condemnatus, ut dicitur Phanium uxorem. 30 Sc. *ut damnatus*.

Præterierat jam ad ducendum ætas. DE. omnia hæc
 1 Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere :
 Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
 GE. 5 Iratus est. PH. 6 tu 7 te idem melius feceris.
 DE. Ita-ne es 8 paratus facere ? me adversum omnia ?
 9 Infelix ! PH. 11 metuit 12 hic nos, tametsi sedulo 81
 Dissimulat. GE. 13 benè habent tibi principia.
 PH. 14 quin, quod est
 Ferundum, fers ? tuis dignum 15 factis feceris,
 Ut amici inter nos simus. DE. egon tuam 16 expetam
 17 Amicitiam ? aut te 18 visum, aut auditum velim ?
 PH. Si 19 concordabis cum illa, 20 habebis, quæ tuam
 Senectutem oblectet : 21 respice ætatem tuam. 87
 DE. Te oblectet : tibi habe. PH. minue verò iram.
 DE. 22 hoc age :
 Satis jam verborum est : nisi tu properas mulierem
 23 Abducere, ego illam ejiciam : 24 dixi, Phormio. 90
 PH. Si tu 25 illam attigeris 26 secus, quam dignum
 est 27 liberam,
 28 Dicam impingam tibi grandem : 29 dixi, Demipho.
 Si quid 30 opus fuerit, heus, 31 domo me. GE. intelligo.
 eas vacuum, id est, æquius est, te domum relinquere, quam filium
 accere. Dixerat enim Demipho, *Antipponem hac prohibebo domo*. Al.
 te idem melius feceris, id est, rectius ipsum cum uxore hac prohibe-
 as domo, quàm si cum ea litiges, ut facis. Sed prior expositio pla-
 cet. 8 Instructus. 9 Adversum me. Anastrophe est. 10 *Kaxoδύμων*,
 improbe, scelerate : nihil enim improbitate miserius : vel, qui aliis
 felicitatem affers. 11 Hæc Phormio ac Geta inter se submissa vo-
 loquuntur, ut Demipho non audiat. 12 Senex Demipho. 13 Tu
 liciter cœpisti, estque magna spes eventum nostris votis responsu-
 m esse. 14 Particula hortandi. 15 Faceres, quod te decet ; vel,
 nil feceris alienum à tua consuetudine. 16 Expetere deberem.
 17 Hominis fycophantæ. 18 Videre. 19 Concorditer vives cum
 viri tua Phanio. 20 Aliquam domi. 21 Rationem habes senectu-
 ris tuæ, quæ postulat aliquid delectamenti. 22 Attende ad ea, quæ
 sturus sum. 23 E domo mea. 24 Q. d. Non mutabo sententiam.
 inantis hic est : ideo etiam à Phormione, ut par pari referat, re-
 stitutum. Sic Hecyr. 4, 3. Laches iratus uxorem alloquitur, *ergo*
pro, & sompone, quæ tecum simul ferantur : dixi. Responder illi :
ut jubes, faciam. Hoc verbo alioqui in judicio utebantur, perora-
 cautia : ut mox scena seq. 25 Puellam. 26 Aliter. 27 Sc. at-
 gere. 28 Gravi actione tecum agam, vocabo te in jus. 29 Repe-
 odiosè verba Demiphonis. 30 Mea opera. Hæc submisit Geta
 sta accipi debent. 31 Sc. *asserse*.

ACTUS II. SCENA IV.

DEMIPHO, GETA, HEGIO,
CRATINUS, CRITO.

DE. I ¹Quantâ me curâ & solitudine afficit
²Gnatus, qui me & se hisce ³impe-
 divit ⁴nuptiis!

Neque mihi in confectum⁵ prodiit, ut saltem ⁶sciam,
 Quid ⁷de hac re dicat, ⁸quid-ve sit sententiæ.

⁹Abi tu, vise, redierit-ne jam, an nondum, domum.

GE. Eo. DE. Videtis quo in ¹⁰loco ¹¹res hæc fiet, ⁶

Quid ago? dic, Hegio. HE. ¹²ego? ¹³Cratinum
 cenfeo,

Si tibi ¹⁴videtur. DE. dic, Cratine. CRA. ¹⁵me
 ne vis?

DE. Te. CRA. ego ¹⁶quæ in rem tuam sint, ea ve-
 lim facias: mihi

¹⁷Sic hoc videtur: quod te ¹⁸absente, ¹⁹hic ²⁰filius
 Egit, ²¹restitui in integrum ²²equum esse & bonum.

Er ²³id ²⁴impetrabis? ²⁵dixi DE. ²⁶dic, nunc Hegio

HE. Ego ²⁷sedulo ²⁸hunc dixisse credo: verum ²⁹id
 est,

Quot homines, tot ³⁰sententiæ: ³¹suis cuique mos
 Mihi non videtur, quod sit ³²factum legibus, ³³

³⁴Filius. ³⁵Scire possim. ³⁶De his nuptiis. ³⁷Quo sit animo, an
 velit retinere uxorem, necne. ³⁸Apostrophe est ad Getam. ³⁹Statu

⁴⁰Negotium hoc de nuptiis situm, positum sit. ⁴¹An ego dicam
 sententiam meam? ⁴²Ego judico Cratinum priorem dicere debet

sententiam suam, utpote digniorem. ⁴³Placet. ⁴⁴Dicere pri-
 rem sententiam meam? ⁴⁵Quæ in utilitatem tuam sint, id est, quæ

sint tibi utilia, quæ tibi magnam adferant utilitatem. ⁴⁶Hæc est
 mea sententia. ⁴⁷In Cilicia. ⁴⁸Athenis. ⁴⁹Antipho, qui nunc
 est sui juris. ⁵⁰Restaurari, corrigi, irritum fieri, ut, quæ facta sunt

pro infectis habeantur, & irrita declarentur. Liv. Cum præcipito
 vaptim consilia neque revocari, neque restitui in integrum possunt. ⁵¹Hæc
 nestum. ⁵²Ut res restituantur in integrum. ⁵³A iudicibus

⁵⁴Sententiam meam hac de re elocutus sum. ⁵⁵Etiam tuam senten-
 tiam. ⁵⁶Cum studio, ⁵⁷prope dicitur bona fide. Pedibus it in senten-
 tiam Cratini, & postea adversatur eidem, ⁵⁸Cratinum. ⁵⁹Sic so-

let accidere, ut vulgo dicitur. ⁶⁰Opiniones. Perf. Milla hominum
 pæcis & rerum discolor usus. Velle suam cuique est, nos voto vivimus uni
⁶¹Sua cuique arridet sententia. ⁶²Decretum, pronunciarum ap-
 plicibus juxta leges.

¹ Rescindi posse : & turpe ² inceptu est. DE. dic, ¹ Irri-
Crito. tum fieri,

CKI. Ego amplius deliberandum censeo :

Res ³ magna est. HE. ⁴ nunquid nos vis ? DE. ⁵ se-
cistis probè ! Sal. in

⁶ Incertior sum multò quàm ⁷ dudum. GE. ⁸ negant
Rediisse. DE. ⁹ frater est expectandus mihi : is ²⁰ quennii
Quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar. ¹⁰ quennii
Percontatum ibo ad portum, ¹⁰ quoad se recipiat. & discreta
GE. At ego Antiphonem queram, ut, quæ acta hic rescindi.
sint, ¹¹ sciat. ² Al. in-
Sed eccum ¹² ipsum video ¹³ in tempore huc se reci-
septum.

⁴ Nunquid amplius indiges nostra opera, priusquam abimus ? Abitu-
rentium formula. ⁵ Quod me comitati sitis. Ironia. ⁶ Ex tribus
enim unus suavit. alter disuasit, tertius nihil dixit. ⁷ Paulo ante,
scilicet *eram*. ⁸ Domestici dicunt filium tuum Antiphonem nondum
domum reversum esse. ⁹ Chremes. ¹⁰ Quando rediturus sit. Sic
supra ¹, 2. *senim*. Quoad expectatis vestrum ? ¹¹ Scire possit.

¹² Antiphonem. ¹³ Tempestive. ³ Magni
momenti.

ACTUS III. SCENA I.
ANTIPHO, GETA.

AN. ¹ E Nimvero, Antipho, multis modis cum ¹ Antipho
istoc ² animo ³ vituperandus es. reversus se
ipsum in-
cusat, quod
patris con-
spectum
veritus
fugerit,
quodque
ita incon-
sulto dis-
cedens,

⁴ Ita-ne te hinc abiisse, & ⁵ vitam ⁶ tutandam de-
disse ⁷ aliis tuam ?

⁸ Alios ⁸ tuam rem ? credidisti, quàm ¹⁰ tete, ¹¹ ani-
madversuros magis ?

Nam, ¹² ut ut erant ¹³ alia, ¹⁴ illi certè ¹⁵ consuleres,
¹⁶ quæ nunc tibi domi est :

causam tuam aliis defendendam reliquerit : rem totam denique ex
Geta cognoscit. ² Consilio, quod coepisti, sc. quod ita inconsulto te
putri subduxisti. ³ Incusandus, reprehendendus. ⁴ Scilicet *duxit*,
vel *equum est*. ⁵ Causam tuam, qua vita periclitatur. ⁶ Tuendam,
defendendam. ⁷ Phædriæ, Getæ & Phormioni. Nam aliena nos
non tam movent, quàm nostra : id quod fabula de patre familias &
casta nos monet : de qua vide Gel. l. 3. c. 29. ⁸ Tuum negotium.
⁹ Putasti. ¹⁰ Te ipsum, ad quem attinet, ¹¹ Curaturos. ¹² Qua-
liacunque. ¹³ Negotia. ¹⁴ Phanio uxori tuæ. ¹⁵ Prospice-
res, illius rationem haberes. ¹⁶ Quam duxisti uxorem. Periphra-
sis est Phanii.

1 Promissionem, qua te illi obstrinxisti. *Nè quid propter tuam¹ fidem decepta² pateretur mali :*

2 Al. potitur, id est, nè qua ratione Phanium in malum incideret, & ab eo opprimeretur. *Cujus nunc³ misera spes opesque sunt in te⁴ uno omnes sitæ.*

3 Al. potitur, id est, nè qua ratione Phanium in malum incideret, & ab eo opprimeretur. *Gr. Equidem,⁵ here,⁶ nos jam dudum hîc te absentem⁷ incusamus,⁸ quî abieris.*

AN. *Te ipsum querebam.* GE. *sed⁹ eâ causâ¹⁰ nihilo magis defecimus.*

AN. *Loquere, obsecro, quo-nam in¹¹ loco sunt¹² res¹³ & ¹⁴ fortunæ meæ?*

15 *Nunquid patri subolet?* GE. *nil etiam* AN. *ecquid srei porro est?* GE. *nescio.* AN. *ab!* 10

GE. *Nisi Phadria haud cessavit pro te²⁰ eniti.* AN. *nihil fecit novi.*

GE. *Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis,²¹ strenuum hominem²⁴ præbuit.*

AN. *Quid²⁵ is fecit?* GE. *confutavit verbis²⁷ admodum iratum²⁸ senem.*

AN. *Heu³⁰ Phormio!* GE. *ego,³¹ quod potui porro.* AN. *mi Geta,³³ omnes vos amo.*

Miseram appellat quasi à se desertam, & in expectatione repudiî positam. 4 Solo 5 Antipho. 6 Ego, Phadria & Phormio. 7 Reprehendimus. Virg. 2. Æn. *Quem non incusavi amens?* 8 Quod discesseris, alii que causam tuam defendendam reliqueris. 9 Eo quod abieris. 10 Nihil plus destitimus causam tuam agere, cessavimus pro te eniti. 11 Dic, indica mihi. 12 Statu, Sc. pessimo, an vero optimo. 13 Negotia de nuptiis. 14 Exitus negotiî. 15 Nunquid pater factum meum subfensit, ac suspicatur me concordasse cum Phormione, & tua sponte victum esse? Metaph. Supra Heaut. 5, 1. *Ut nè paululum quidem suboleat amorem esse hanc Clinia.* 16 Nihil etiam subolet patri, quod Phormionis consilio uxorem duxeris. 17 Ecquid boni sperandum videtur tibi de rebus meis in posterum? 18 Interjectio dolentis. 19 Nihil aliud boni spe concipio, nisi quod Phadria, &c. Alii sibi exponunt: ut Andr. 4, 1. *Nisi Deos fuisse iratos mihi sat scio.* 20 Laborare, intercedendo apud patrem pro te. 21 Antiquum obinet, sui similis est, hoc facile cogitavi, eum aliquid facturum esse in mea causa: solet enim in me esse officiosus. 22 Præterea, præter hoc. 23 Audacem & officiosum. 24 Exhibuit se. 25 Phormio. 26 Convieit, exagitavit, refellit arte sycophantica. Sic Heaut. 5, 1. *Hic ita, ut liberos est equum, dictu confutabitur.* 27 Hic *δμοφρολῖα* est, *τὸ* admodum enim *τὸς* iratum jungi potest, & *τὸς* confutavit similiter, id est, confutavit senem admodum iratum, & confutavit admodum senem iratum: prior sensus placet. 28 Demiphonem. 29 Gaudentis & laudantis factum Phormionis. 30 Q. d. Multum tibi debeo. 31 Sc. *fesi, præstisti.* 32 Quantum. 33 Vobis omnibus gratias ago. Supra 1, 2. cum Davus bona fide mutuum reddidisset, respondet Geta, *Amo te.* Est ergo gratias agentis formula.

GE. *Sic sese habent principia, ¹ ut dico : ² adhuc ¹ Quod tranquilla res est :*
¹³ est senex.
² Nihil
³ Manfurusque ⁴ patrum pater est, ⁵ dum huc ad-
 turbatum
 adhuc est.
 veniat. AN. ⁶ quid eum ? GE. aiebat,
⁷ De ⁸ ejus consilia velle sese facere, quod ⁹ ad hanc
 rem attinet.
 AN. ¹⁰ *Quantus metus est mihi, venire huc saluum*
⁴ Chre-
⁵ metem.
⁶ Donec
⁷ Nam, ¹¹ ut audio, ¹² per unam ejus aut vivam, aut
 revertatur
 ex Lem-
 moriar, ¹³ sententiam.
 GE. Phædria tibi adest. AN. ubi-nam ? GE. eccum
¹⁴ ab sua palæstra exit foras.

staturus est eum pater ? Sic Plaut. M. *Filiam, quam ex te suscepi.*
 PE. *quid tam ? M. eductam perdidit. Hostium potita est.* ⁷ Ex.
⁸ Frarris Chremetis. Dixerat enim supra : *Is quod mihi dederit de*
his re consilium, id sequar. ⁹ Ad nuptias sive matrimonium Anti-
 phonis filii. ¹⁰ Præ nimio amore optat mortem patruo : q. d.
 mallem eum in irinere mori. ¹¹ Quemadmodum intelligo ex sermo-
 ne tuo. ¹² Ex patruī sententia mihi mors aut vita veniet : quia
 sine Phinio non potero vivere. ¹³ Propter ejus consilium. ¹⁴ E
 domo leonon, in qua assidue exercitatus est quemadmodum athleta
 in palæstra, quæ est locus, ubi luctatores nudi & oleo perfusi quon-
 dam luctabantur.

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

PH. ¹ **D**orio, ² audi obsecro. DO. non au- ¹ Phædria
 dio. PH. ³ parumper. DO. ⁴ quin ¹ lenonem
 omitte me. Dorionem

PH. *Audi, quod dicam.* DO. *at enim tædet jam au-*
dire eadem ⁵ millies.
 PH. *At nunc dicam, quod lubenter audias.* DO. lo-
 quere, audio.

PH. *Nequeo te exorare, ut ⁶ maneas triduum hoc ?*
quo nunc abis ?
 cito ab-
 ducen-
 dam tra-
 dar : se

intra triduum nummos annumeraturum, quos pro illius redemptione
 sit pollicitus. ² Adhuc pauca. ³ Scilicet *audi.* ⁴ Ne sis mihi mo-
 lestus. ⁵ Sæpissime. Numerus finitus pro infinito : ut supra in Eun.
Plus millies jam audiui. ⁶ Expectes Athenis cum venditione puellæ
 per triduum hoc ?

1 Diceret. DO. *Mirabar, si tu mihi quidquam¹ afferres novum.*
 2 Interje- AN. ² *Hei!* ³ *metuo lenonem, ne quid suo suat ca-*
 tio do- piti. GE. ⁴ *idem ego metuo.*
 lentis. PH. *Non mihi credis?* DO. ⁵ *hariosolare.* PH. ⁶ *sin fi-*
 3 Ex om- dem do. DO. ⁷ *fabulae.*
 nibus, quæ adferun- PH. ⁸ *Fœneratum? istuc beneficium tibi pulchre*
 tur, expli- ¹⁰ *dices.* DO. ¹¹ *logi.*
 cationi- PH. *Crede mihi, gaudebis* ¹² *facto:* ¹³ *verum her-*
 bus, Mu- ¹⁰ *dices.* DO. ¹¹ *logi.*
 reti erudi- PH. *Crede mihi, gaudebis* ¹² *facto:* ¹³ *verum her-*
 tiore est: qui *cle hoc est.* DO. ¹⁴ *somnia.*
 ut Græcis PH. ¹⁵ *Experire, non est longum.* DO. ¹⁶ *cantilenam*
 eis καὶ οὐκ eandem canis.
 λω, sic PH. *Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus,*
 Latinis *suo* DO. ¹⁷ *garri modò.*
 capiti for- PH. *Adeon' ingenio esse* ¹⁸ *te duro atq;* ¹⁹ *inexorabili,*
 mulam esse *Ut neq; misericordiâ, neq; precibus* ²⁰ *molliri queas!*
 autumat *DO. Adeon' te esse* ²¹ *incogitantem atque* ²² *impu-*
 malè pre- *dentem, Phædriâ,*
 candi. Non *Ut* ²³ *phaleratis dictis* ²⁴ *ducas me,* ²⁵ *meam* ²⁶ *du-*
 dubito er- *ces gratis?*
 go, quin
 horum An-
 tiphonis
 verborum
 hic sit sensus. Metuo ne Leno aliquid struat aut machineretur mali,
 quod quidem precor in suum ut recidat caput. 4 Ne quid mali machi-
 netur. 5 Pro *hariosolare*, id est, frivola & incerta effutis, dicis, & fi-
 dem quæ non hærentur, ut solent Hariosoli, id est, varicinatores. *Vbi*
 rem ipsam coniectas, me tibi nequicquam credere. 6 Sed si fundè
 promitto. 7 Nugæ sunt omnia tua promissa. 8 Fœnore magno ti-
 bi redditum ac compensatum. *Fœnero pecuniam* id est, ad pecuniam
 ad usuram: *fœneror pecuniam*, id est, accipio pecuniam ad usuram.
 9 Quod feceris, sc. expectando triduum. 10 Sc. *posses*. Argumentum
 ab utili. 11 Inania sunt tua verba sine re: & declinatur. *logi, logo-*
rum: sed in singulari dicitur *logos*, quod Græcum est. 12 Propter il-
 lud factum, si expectaveris, vel. cum hoc feceris, gaudebis, id est, facti
 te non pœnitebit, 13 Te gavisurum hoc facto. 14 Sunt, quæ tu dicis,
 id est, non plus momenti, tua habent verba, quàm somnia. 15 Fac pe-
 riculum, non est longum tempus, quod peto, sc. triduum hoc. Infra:
D. Obtundis. AN. *baud longum est, quod orat, Dorio.* 16 Nihil facis, nisi
 quod mihi molestus es tuis pollicitationibus, ac proinde chorda semper
 oberrat eadem. Proverbium ergo in eos, qui molesti sunt, sapius ea-
 dem inculcantes. Sumptum à cantoribus, qui, si quando diutius eandem
 occinant cantationem; tædium adferunt auribus. 17 Inania effuti ac
 loquere tantummodo. 18 Sc. *deest*, vel *possibile est*. 19 Inflexibili, à quo
 nihil potest exorari, id est, orando obtineri seu impetrari. 20 Mitiga-
 ri, flecti, exorari. 21 Inconsideratum in re incipiendi. 22 In petendo.
 23 Ornatis, blandis, & fucatis verbis: quia dixit, *Tu mihi cognatus, tu*
parens, tu amicus. *Phalera* ornamenta sunt equorum. Inde per Metapho-
 ram *phalerata dicta* sunt bona verba, & ad fidem faciendam ornata sine
 composita. 24 Ducere putes, seducere, producere ac mihi verba dare
 tibi persuadeas? 25 Abducas tecum meam puellam Pamphilam sine
 quaestu ac mercede?

AN. ¹ *Miseritum est.* PH. ² *hei ! 3 veris vincor.* ¹ *Miseret me Phædria. Tres istos versus pro institutiis habet Guyetus.*

GE. ⁴ *quàm similis uterque est sui ?*

PH. ⁵ *Neque, aliâ Antipho cùm occupatus esset sollicitudine,*

Tum esse hoc mihi objectum malum ? AN. ⁶ *ah ! quid*

7 istuc autem est, Phædria ?

PH. ⁸ *O fortunatissime Antipho.* AN. ⁹ *ego-ne ?*

PH. ¹⁰ *cui, quod amas. domi est ;*

Nec cum huiusmodi unquam ¹¹ *usu venit ut con-* ²⁰ *stelligo.*

filiatres malo.

AN. ¹² *Mihi-n? domi est ?* ¹³ *imò, id quod aiunt,*

¹⁴ *auribus teneo lupum :*

Non ergo de Lenone per Ironiā dicit hoc

Antipho, ut vult Donatus : sed de se ipso, verè ac serio ; cognato Phædriæ *συμπατριῶν.* ² Antipho cum audiret irritas Phædriæ ad lenonem inexorabilem preces, nondum ipse à Phædria conspectus, dolet vicem ejus, cui reseisset cum tam impuro Lenone : & ad Geram, sibi astantem, conversus, *miseritum est*, inquit. ³ Q. d. Jus suum postulat leno : cui verbis nemo satisfacit. Agnoscit enim his verbis Phædria, verum esse quod leno obsecrat, ipsum se, nihil hæcenus nisi verba dedisse, cum pecuniam sæpius promississet. Ita ut *τὸ veris vincor* nihil aliud sit, quam quod Hec. 1, 2.

vera prædixi. ⁴ Gera Antiphoni, modo miseranti sortem patruelem, *quàm uterq; (Leno & Phædria) ait est similis sui.* id est, suis utens moribus, id est, ille leno. *pernitens communis adolescentium, perjurus pestis* (Adelph 2, 1.) avarus & durus ; & Phædria, impatienter amans, & mollioris animi, ac perditus. ⁵ Illud quoq; gravissimum mihi est, hoc malum tum potissimum mihi objectum esse seu obvenisse, cum Antipho non alia, id est, eadem de tentus esset sollicitudine ex amore. Nam hæcenus una erat utriusq; sollicitudo, si causam vides : quanquam diversimodè, hic copia, ille inopia laborabat. Quærela ergo Phædriæ ab eo, quod veris se vinci videbat, illuc descendit, ut auxilii inopiam deplorat : eum enim in quo uno spes auxilii præcipua esse poterat, Antiphonem maxima nunc sollicitudine perturbari. Ordo itaq; verborum sic restituendus est : *Neq; tum hoc malum esse objectum mihi, cum Antipho occupatus esset alia,* id est, leviori sollicitudine. Q. d. Hocce malum nunc mihi tempore tam alieno obijci ; neq; tum, cum animus Antiphonis, propria ægritudine liber, mihi auxiliari posuisset, objectum esse ? ⁶ Condolentis particula. ⁷ De quo conquereris tantoperè. & in quo auxilium meum desideras. ⁸ Quanquam maxima itidem sollicitudine occupatus sis, fortunatissimus es tamen, si mecum compareris : nimirum suæ cuique calamitates maximæ videntur. ⁹ Sc. *fortunatissimus sum ?* ¹⁰ Qui domi uxorem habes. ¹¹ Usus venit, id est, opus aut necesse fuit, contingit ut frequenter decertares cum huiusmodi malo homine, id est, cum tali lenone. ¹² Sc. *quod ammi ?* ¹³ Corrigentis est. ¹⁴ Versor in summo discrimine & periculo, perplexus hæreo, nescio quid sine periculo agere possim. Græcum proverbium : *τὰν ὄρνεν ἔχω τὸν λύκον ἔτ' ἔχειν, ἔτ' ἀποιναὶ δὲ αὐτοῦ* quod Antipho mox explicat, *Nam neque, &c.* Dicitur in eos, qui ejusmodi negotio involvuntur, quod neque relinquere sit integrum, neque tolerari possit. Videtur inde ortum, quod lupus ob aurium breviterem, neque teneri commode possit, neque citra summum periculum è manibus dimitti, bellua tam mordax.

1 Dimit-
tam, reji-
ciam à me
eam uxo-
rem, ve-
rante lege.

2 Quomo-
do, quo
pacto eam
mihi reti-
neam, no-
lente pa-
tre.

3 Quod tu
dicis esse
tibi in
uxore.

4 Phædria
nescio e-
nim, qua
via eum à
me rejiciā
(ita ob-
tundit ro-
gando) &
qua via
retineam,
cum desint
nummi. In
eodem er-
go luro
hæreo, i-
dem mihi,
quod tibi,
accidit.

5. Obrineto lenonum mores, responde tuo nomini, tuæque turpitu-
dini, insigniter improbus sis. 6 Dic mihi, Phædria, ecquid Leno Dor-
cum aliquo transegit de Pamphila? Alii sic: Nunquid flagitii est, quod
hic confecit Leno? 7 Quaris, an hic confecerit aliquid? 8 Confecit,
quod, &c. 9 Sc. *faceret*. 10 Amicam. 11 Admirantis est. 12 Sc. *off*.
Ironia. 13 Sc. *vendere*. 14 Meo ære. 15 Orando ab eo impetrare. 16 Ex-
pectet, opperietur. 17 Altero, sc. milite. 18 Fidem non seruet, pro-
missis non stet, fallat eum, id est, ut resignet militi pactionem. 19 Do-
nec. 20 Ab illis, id est, accipio, extorqueo. 21 Tibi. 22 Expectes,
differas. 23 Sc. *me*, id est, mihi molestus es, & tædio afficis tuis sermo-
nibus. Metaphora sumpta à fabris, qui tundendo ferrum mollium.
24 Sc. *tempus*. Supra 3 2. *Experire, non est longum*, &c. 25 Ut hoc pre-
cibus à te impetret. 26 Phædria duplicatam tibi gratiam referet.
27 Beneficium. 28 Quæ tu loqueris. 29 Arhenis. 30 Spoliari, excie-
di. 31 Phædriæ & Pamphilæ. 32 Divelli, disjungi, dirimi. 33 Pote-
ris-ne. 34 Poterimus pati eorum amorem distrahi, id est, afficiemur
magnopere hac amaris distractione. Quod Antipho de distractione seu
separatione serio dixerat, id leno repetit, voce quidem ad miseratio-
nem composita; sed ut irridere illum appareat: unde & Geræ indig-
natio subsequitur: *Dii tibi*, &c. 35 Dii te perdant. Imprecatio
36 Denti, Archaismus est.

Nam neque quomodo¹ amittam à me, invenio, ne-
que² uti retineam, scio.

DO. ³ Ipsum istuc mihi in ⁴ hoc est. AN. eia, ⁵ ni
parum leno fies :

⁶ Num quid hic confecit ? PH. ⁷ hiccine ? ⁸ quod
⁹ homo inhumanissimus :

Pamphilam ¹⁰ meam vendidit. GE. ¹¹ quid ? vendi-
dit ? AN. ain' vendidit ?

PH. Vendidit. DO. ¹² quàm indignum facinus
¹³ ancillam ære emptam ¹⁴ suo.

PH. Nequeo ¹⁵ exorare, ut me ¹⁶ maneat, & cum
¹⁷ illo ut ¹⁸ mutet fidem.

Triduum hoc, ¹⁹ dum id, quod est promissum ab a-
micis, argentum ²⁰ aufero.

Si non tum ²¹ dederò, unam præterea horam ni
²² oppertus fies.

DO. ²³ Obtundis. AN. haud longum ²⁴ est, quod orat.
Dorio : ²⁵ exoret, sine :

²⁶ Idem hic tibi, quod benè promeritus fueris, ²⁷ con-
duplicaverit.

DO. Verba ²⁸ istæc sunt. AN. Pamphilam-ne ha-
²⁹ urbe ³⁰ privari fines ? (pati)

Tum tu præterea ³¹ horū amorē ³² distrahi ³³ poteris

DO. ³⁴ Neque ego neque tu. GE. ³⁵ Dii tibi omnes
id, quod es dignus, ³⁶ duint.

DO. ¹ Ego te complices ² adversum ingenium meum ¹ Hæc
² mensēs ³ tui Phædriæ
 Pollicitantem, & nihil ferentem, ⁴ flentem: nunc ³⁵ Lenone
⁵ contra, omnia hæc. dicuntur.
⁶ Repperi, qui ⁷ det, neque ⁸ lacrumet: ⁹ da locum ² Contra
 melioribus. naturam
 AN. Certè hercle, ego satis si ¹⁰ commemini, ¹¹ tibi ³ Pertuli,
 quidem est ¹² olim dies, toleravi.
¹³ Quam ad ¹⁴ dares ¹⁵ huic, ¹⁶ præstituta. PH. ¹⁷ fa- ⁴ Ploran-
 tum. DO. num ego istuc nego? tem, cum
 AN. Jamne ¹⁸ ea præterit? DO. non: verum ¹⁹ ei non esses
²⁰ hæc antecessit. AN. non ²¹ pudet solvendo.
²² Vanitatis? DO. minimè, ²³ dum ob rem. ²⁴ Exoppo-
 GE. ²⁴ sterquilinium. PH. Dorio, sito horum
²⁵ Ita-ne tandem facere oportet? DO. ²⁶ sic sum! ⁴⁰ omnium,
²⁷ si placeo, utere. ²⁷ τὸν πᾶν-
 AN. Siccine ²⁸ hunc decipis? DO. imò enim verò, An- ⁶ Homi-
 tipho ²⁹ hic me decipit: nem ali-
 Nam ³⁰ hic me ³⁰ hujusmodi sciebat esse: ego ³¹ hunc quem.
 esse ³² aliter credidi. ⁷ Pecuniā.
 Iste me fefellit: ³³ ego isti nihilo sum aliter, ³⁴ ac fui. ⁸ Fleat.
 Sed ³⁵ ut ut hæc sunt, tamen hoc ³⁶ faciam: cras ⁹ Cede ci-
 mane ³⁷ argentum mihi ⁴⁶ tibus, plus
 dantibus.

τὸν κρείττονα. Non enim prece, sed precio, lenonis animus expugna-
 tur. 10 Recordor. 11 Phædriæ, 12 Antehac. 13 Ad quam, sc. diem.
 Anastrophe. Al. quoad, id est, ad quod tempus. 14 Pecuniam, pretium
 puellæ. 15 Lenoni. 16 Præstituta & determinata. 17 Sc. est, id est,
 tempus fuit mihi præstitutum. Confessio est. 18 Dies. 19 Diei præsti-
 tuta. 20 Dies, qua advenit is, qui dat, neque lacrymat, id est, dies,
 qua pecuniam attulit miles. Q. d. Cras aderit in crastinum finis consti-
 tuti inter nos temporis incidit. Donatus nihil hic extricet. 21 Te
 22 Mendacii, τὸ ψεύδος, levitatis, perfidiæ, quod ante tempus pe-
 tis pecuniam, nec expectes illam olim præstitutam diem, quodque ve-
 herentius de Phædria quæsis sis? 23 Dummodo mendacium sit prop-
 ter utilitatem ac lucrum. dummodo propter meam vanitatem nanciscar
 pecuniam. 24 Abjectissime & improbius homo, dignus qui perpetuo
 in sterquilinio vitam degas. Metaphora. Est enim sterquilinium
 locus stercorebus plenus, seu eorum receptaculum. 25 Ut ante diem
 præstitutam pecuniam à me petas? 26 Eo ingenio sum, ejusmodi sunt
 mei mores. 27 Si mea te conversatio delectat, nunc potes mecum con-
 versari vel frui mea amicitia. 28 Phædriam. 29 Phædria. 30 Ta-
 libus moribus præditum, id est, lenonem sine fide. 31 Phædriam.
 32 Aliis moribus præditum, id est, liberaliorem, hominem fide dignum,
 ἀξιόμιστον. 33 Phædria. 34 Quam fui prius. Q. d. Ego sem-
 per maneo Leno. 35 Qualiacunque. 36 Contra ingenium meum
 37 Pecuniam.

¹ Daturum Miles¹ dare se dixit : si mihi prior tu attuleris,
esse. Præ- Phædria,
sens pro ² Meâ lege utar, ut ³ potior sit, qui prior ad ⁴ dan-
futuro. dum est. Vale.
² Meo ju-
re leno-
nio : in quo semper commodum est prius, quàm fides. ³ Melior
conditionis : vel potior, id est, charior, acceptior. Unde illud vulga-
re dictum : Qui prior est tempore, potior est jure ⁴ Argentum.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

¹ Adoles- PH. I Quid faciam ? unde ego nunc tam subiti-
tentes per- ² huic ³ argentum inveniam ⁴ miser,
suadent Getæ, licet ⁵ Cui ⁶ minus nihilo est ? quod si ⁷ hic potuisset nunc
Geta, licet ⁸ exorari
difficul- ⁹ Triduum hoc, ⁹ promissum fuerat. AN. ita-
ter, ut per ¹⁰ hunc ¹¹ patiemur, Geta,
fallaciam ¹² Fieri miserum, qui me ¹³ dudum, ut dixi, ¹⁴ ad-
argentum ¹⁵ furit ¹⁵ comiter ?
extor- ¹⁶ Quin, ¹⁷ cum opus est, ¹⁸ beneficium rursum ei ex-
queat. ¹⁹ perimur reddere ?
² Lenoni GE. ¹⁹ Scio equidem hoc esse ²⁰ æquum. AN. ²¹ age
³ Triginta ²² ergo, solus ²² servare hunc potes.
minas, ²³ GE. Quid faciam ? AN. invenies argentum. GE. cu-
quas leno ²⁴ pio sed, ²⁵ id ²⁴ unde, ²⁵ edoce.
poscit. ²⁶ AN. ²⁶ Pater ²⁷ adest hic. GE. scio : sed quid tum ?
⁴ Infelix. ²⁸ AN. ah ! ²⁸ dictum sapienti sat est.
⁵ Mihi.
⁶ Τῆρο-
Cολῖκός
dictum est
de paupe-
re, qui nihil habet : de cotamen, qui debet plus, quàm habet, rectè dicit
posse videtur. ⁷ Leno. ⁸ Ut expectaret. ⁹ Argentum intra triduum, sc.
ab amicis, ut supra dixit. ¹⁰ Phædriam. ¹¹ Nostra negligentia.
¹² Perire. ¹³ Modo. ¹⁴ Pro adjuverit ; & hoc pro adjuvit. Enallage
modi. Sic Ennius apud Cic. de Senect. O Tite, si quid ego adjuro, cu-
ram ut levas. ¹⁵ Fideliter, amanter, non gravate. ¹⁶ Cur non.
¹⁷ Quandoquidem exigit necessitas. ¹⁸ Referre ei, à quo tu antea
es defensus, parem studemus gratiam, beneficium beneficio compen-
sare ? ¹⁹ Fateor, assentior tibi. ²⁰ Iustur, ut sc. reddas beneficium pro
beneficio. ²¹ Da ergo operam. Adhortandi & impellendi particula.
²² Opitulari Phædriæ. ²³ Argentum. ²⁴ Sc. inveniam, ²⁵ Ex-
plana, demonstra mihi. ²⁶ Demipho. ²⁷ Propter est Athenis : à
quo facile, si velis, tua calliditate poteris pecuniam extorquere.
²⁸ Verbum, ²⁸ τὸ, id est, verbum vel unum sapienti ad intelli-
gendum sufficit. Q. d. Sapiens tu es ; ergo, quid te facere velim, faci-
le intelligis. Hoc autem dicto Antipho patrem suum argento emun-
gendum esse Geta significat.

GE. ¹ Ita-ne? A.N. ita. GE. sanè hercle ² pulchrè
suades: etiam tu hinc ³ abis?

4 Non triumpho, ex nuptiis tuis si nihil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me ⁵ hujus querere causâ ⁶ in malo
jubeas crucem? II

AN. Verum⁷ hic⁸ dicit. PH. quid? ego vobis, Geta,
? alienus sum? GE. ¹⁰ haud puto:

*Sed parum-ne est, omnibus quod nunc nobis succen-
set il senex,*

Ni ¹² instigemus etiam, ¹³ ut nullus locus relinqua-
tur ¹⁴ preci?

PH. ¹⁵ Alius ab oculis meis ¹⁶ illam in ¹⁷ ignotum
abducet locum? 15

Dum igitur ¹⁸ licet, dumque adsum, ¹⁹ loquimini
mecum, Antipho :

Contemplamini me. AN. ²⁰ quamobrem? aut quidnam ²¹ factururus? ²² cedo.

PH.²³ Quod²⁴ hinc asportabitur terrarum,²⁵ cer-
tum est²⁶ persequi,

Aut ²⁷ perire. GE. ²⁸ Dii bene vertant, quod agas:
²⁹ pedetentim tamen.

AN. Vide, si quid³⁰ opis potes adferre³¹ huic. GE.³² si
quid³³ quid³⁴ AN. ³⁴ quere obsecro. 20

1 Vis falli
patrem:
vel, vis ut
emungam
argento
senem?

2 Argen-
tum inve-
niendum
esse, id est,
scitum ar-
genti in-
veniendi
modum
indicas, ut
ic. patri
fucum
faciam.

3 Sc. in
malam
crucem
(ut supra
2.3.) vel
rem.

Volebat indigna-
bundus
dicere, sed
repressit
se.

Alii sic :
An etiam
Non glo-
victoribus.
id est, sup-
patis peri-
mine ma-
jore, in quod
laborare ?
herilis filii
ad iram.
oreces non
ne posthac
Pamphilam
19 Tan-
dimur te ?
24 Athe-
7 Mori in
gerendæ,
is. Alludit
tem : *Amor*
32 Dicis,
honis cum
exprimit.

1 Nè quid 1 Nè quid plus minus-ve faxit, 2 quod nos post pi.
omnino fa-
ciat, id est,
nè se ip-
sum in-
terimat.
2 Cujus.
Pigeat hic
est ver-
bum per-
sonale.
3 Inve-
tito jam
aliquo
consilium.
4 Tandem
quarendo
viam in-
veni,
ὅπως,
qua salvus
evadat.
Phædria.
5 Timeo
mih.
6 Infortu-
niū, quod
mih ex eo
accidere
potest: vel
malum, id
est suppli-
cium &
tormen-
tum. 7 Alloquitur Phædriam. 8 Trecenti coronati, sc. opus sunt mi-
ni. Minus enim valet decem coronatis. 9 Sc. mine? 10 Interjectio
ridentis vel admirantis quantitatem pretii. 11 Nimis vel valde cara.
12 Talis puella & tantæ formæ. 13 Nequaquam cara. 14 Hortan-
tis est adverbium. 15 Operam dabo, ut inveniam, id est, consequar
triginta istas minas. 16 O venustum hominem! Est collaudatio. 17 A-
move te, id est, abi ex hoc loco. 18 Mihi triginta istis minis. Instat
illi ut festinet, præsentis pecunia opus esse affirmans. 19 Pecuniam ad
Dorionem lenonem. 20 Opus est mihi opera & consilio Phormionis.
21 Ad extorquendam pecuniam. 22 Adest, adjuvat te, auxiliatur
tibi. 23 Liberrimè, sine ullo timore. 24 Officii. Metaphora ab ani-
malibus, quibus imponuntur onera. 25 Solus Phormio fideliter juvat,
in omnibus necessitatibus ipse præsto est, pauci sunt ita amici suis amicis,
μὴν ὅτι εἰς αὐτὸν πάντες ὁμιλεῖται. Quadrat in eo, qui amici
causa nihil non audent, nullumque officium refugiunt, modo gratum
faciant ei. 26 Phormionem. 27 Velociter, cito. 28 Ad quod faci-
endum egeatis meo auxilio & labore? 29 Nihil est, in quo sit opus
opera tua. 30 Uxorem tuam Phanium. 31 Perturbatam. 32 Quam
hoc, quod ego consoletur eam. 33 Ratione, modo. 34 Invenies tri-
ginta minas? 35 Via. 36 Tantummodo hinc abi.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

DE. I Quid? ² quâ profectus causâ hinc es? O Chre-
³ Lemnum, Chremes?

Adduxisti tecum filiam? CH. non. DE. ⁴ quid ita
 non?

CH. Postquam videt me ⁵ ejus ⁶ mater ⁷ hic ⁸ esse
⁹ diutius,

¹⁰ Simul autem non ¹¹ manebat ¹² ætas virginis
 Meam negligentiam; ¹³ ipsam cum omni ¹⁴ familiâ
¹⁵ Ad me esse profectam ¹⁶ aiebant. DE. ¹⁷ quid
¹⁸ illic tam diu,

Quæso igitur ¹⁹ commorabare ubi ²⁰ id ²¹ audiveras?
 CH. ²² Pol me ²³ detinuit ²⁴ morbus. DE. ²⁵ unde? aut
²⁶ qui? CH. rogas?

²⁷ Senectus ipsa est morbus: sed venisse eas
²⁸ Salvas audiui ex ²⁹ nautâ, qui illas vexerat. IO
 DE. Quid ³⁰ gnato ³¹ obrigerit ³² me absente, au-
 disti? Chreme?

CH. ³³ Quod quidem me ³⁴ factum ³⁵ consilii incer-
 tum facit:

id est, adduxisti ne, tecum filiam, sc. susceptam ex Lemnia uxore,
 ejus causa profectus es hinc, id est, Athenis, Lemnum? 3 In Lemnum
 insulam, unam ex novem Cycladibus in quam præcipitatus fuit
 Vulcanus. 4 Quare non adduxisti tecum filiam? Repetit odiose
 & cum stomacho verba Chremetis. 5 Filia mea Phani. 6 Lem-
 nia. 7 Athenis. 8 Cessare, manere. 9 Nimis diu, præter expe-
 ctationem, & tempus constitutum. 10 Adde huc, quod, &c 11 Ex-
 pectabat, id est, expectare poterat. Sic Horat. Omnis una manet
 nox. 12 Ætas virginis jam nubilis reditum meum expectare non po-
 terat. longiorem moram, cessationem non concedebat. 13 Matrem.
 14 Filia & famulis. 15 Athenas. 16 In Insula Lemno. 17 Prop-
 ter quid, cur? 18 In Insula Lemno. 19 Manebas. 20 Matrem
 cum omni familia Athenas profectam. 21 Intellexeras ex propin-
 quis ejus. 22 Per ædem Pollucis. Jurandi particula est. 23 Præ-
 pedivit: quo minus redirem. 24 Adversa valetudo. 25 Contraxe-
 ras morbum? quæ fuit causa morbi? 26 Qualis morbus detinuit
 te? 27 Quia multa senem circumveniunt incommoda. 28 Incolu-
 mes. 29 Gubernatore navis. 30 Antiphoni. 31 Acciderit, eveni-
 rit. 32 Postquam profectus fui in Ciliciam. 33 Certe audiui: quod
 quidem, &c. 34 Filii tui, scilicet quod contraxerit matrimonium,
 me & te absente. 35 Me ita perturbat, ut, quid consilii capere de-
 beam, incertus sim.

1 De nup-
tiis filia
clam ex
uxore
Lemnia
suscepta,
vel eloca-
tionem fi-
liae. Vide
Hec. 2. 1.
Plaut. Di-
cam, ut
aliam con-
ditionem
filio in-
veniat suo, id
est aliam
filio ux-
orem qua-
rat.

Hinc & apud Liv. 3. *conditionem filia querere*. Ita Suetonius de C-
etavio loquens, jam sollicito, post obitum Agrippae, de collocanda
rursus filia Julia, *multis* (inquit) conditionibus *circumspectis* Tiberium
elegit. 2 Si filiam meam alicui nulla affinitate aut consanguinitate
conjuncto, obtulero, elecavero: ut & *ferre legem*, quod est populo op-
ferre. 3 Filia suscepta. 4 Pro *scibam*. Archaica. 5 Gener, op-
pinquitate nobis non conjunctus, ut tuus filius. 6 Socerum. 7 Hoc
meum factum, *vel*, ortum filiae, *vel*, consuetudinem meam cum uxore
Lemnia, ex qua suscepta est haec filia. 8 Quamdiu erit inter nos a-
micitia. 9 Si vero contempserit me, si simultas orta fuerit, id est,
sin affinitati meae renuncians filiam meam repudiaverit. Donatus hic
dubitat, utrum se proditum iri dicat, ante, an post nuptias. Ego hic
10 *sciverit* de repudio, quod sit post nuptias, accipiendum esse non du-
bito. 10 Plus sciet de rebus meis, quam expediet mihi eum scire.
11 Vereorque, ne inde tandem nuptiae meae uxoris Lemniae ad ux-
oris aures perveniant. 12 Attica, sc. Nausistrata. 13 Sc. *ratione*,
id est, hoc aut illo pacto. 14 Factum, me habere filiam aliunde.
15 Si quid in me opis aut ingenii sit, id adhibeam, ut mihi de futuro
prospiciam. Al. *excusiat*, sc. uxor, id est, diligenter inquirat, eequid
vestibus ablaturus tegam. Sic Quint excusserunt *patrem*, *sub aurum in*
sinu ejus inventurunt. 16 Έγώ γάρ εἰμι ὅς ἐμὴν γυναῖκα μόνον
id est, ego solus mihi fidere possum, neminem domi habeo, à quo con-
siliū, auxiliumque petam: cetera omnis familia non mihi, sed ux-
ori, studet; illius omnes capiunt benevolentiam. Alii sub voce *ma-
rum* ea potissimum Chremetem intelligere volunt, quae videbantur e-
jus, nec erant tamen, quia duntaxat uxoris nomine possidebat: adeo-
que Chremetem esse sibi omnino nihil, nisi ex dote Nausistratae signi-
ficare. 17 Quam nunc agimus, sc. ut filius meus filiam tuam clam
ducat. 18 Defatigabor, desinam, deficiam. *Defessior* facit in pra-
terito *defessus sum*, auctore Prisciano, 19 Experiri. Paragoge. 20 Ut
gener fiat filius.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGO hominem ² callidiores vidi: neminem,
 Quam Phormionē: venio ad hominem, ut dicere
 argento opus esse, & id quo pacto ⁴ fieret:
 Ix dum dimidium dixeram, ⁵ intellexerat:
 Gaudebat: ⁷ me laudabat: querebat ⁸ senem: ⁵
 Diis gratias agebat, ⁹ tempus sibi dari,
 Ubi Phædræ se ostenderet ¹¹ nihilo minus
 Amicum esse, quam Antiphoni: ¹³ hominem ¹⁴ ad
 forum
 Iussi ¹⁵ opperiri: ¹⁶ eò me ¹⁷ adducturum ¹⁸ senem.
 Sed eccum ¹⁹ ipsum: quis est ²⁰ ulterior? ²¹ at
 Phædræ
 Pater ²³ venit: quid pertimui autem ²⁴ bellua?
 An quia, quos fallam, pro ²⁵ uno ²⁶ duo sunt mihi
 dati?
 Commodius esse opinor ²⁹ duplici spe ³⁰ utier.
 Fetam ³² hinc ³³ unde ³⁴ à primo ³⁵ insitui: ³⁶ is
 si ³⁷ dat, ³⁸ sat est:
 Si ab hoc nihil fiet, tum hunc ⁴⁰ adoriar ⁴¹ hospitiẽ. ¹⁵
 Occasionem & opprtunitatem sibi offerri. ¹⁰ Quo tempore. ¹¹ Aequẽ
 amicū Phædræ, quā Antiphoni. Nam ipsius opera Antipho uxore
 duxerat: rursus ipsius opera Phædræ redimeret citharistriam.
 Faventem. ¹³ Phormionem. ¹⁴ Ad forum, vel in foro. ¹⁵ Expe-
 ctare. ¹⁶ Ad forum. ¹⁷ Sc. pollicitus sum, vel dixi. ¹⁸ Demiphonem.
 Demiphonem. ²⁰ Comes, qui sequitur eum, ab ulteriori parte, ultra
 eum, præter eum. Guyetus legit interior, id est, in loco digniore ex illis
 duobus, qui simul ambulant. Ovid. Et medius juvenum non indignantibus
 ipsiibat; & interior si comes unus erat. ²¹ Interjectio timentis. ²² Chremes.
 Demiphonis frater. ²³ Reverfus est ex Lemno. ²⁴ Inconsideratus vel
 uti bellua. ²⁵ Sene. ²⁶ Fratres sc. pro uno sene decipiendi. ²⁷ Oblati?
 Opportunius. Hunc versum Guyetus expungit, quod nollem factum.
 Duabus niti anchoris, ac duplicem habere spem fallendi hunc & il-
 lum, ut saltem ab alterutro pecunia extorqueatur. Antea enim tantum
 simplex erat spes fallendi, sc. Demiphonem: ea iam duplex facta est,
 cum addit Chremes. ³⁰ Pro uti, per Paragogen. ³¹ Argentum. ³² Ab
 hoc sene Demiphone. Διπλικώς, hoc enim dicens Geta Demiphonem
 digito monstrat. ³³ A quo. ³⁴ Primo, à principio, primum, τὸ πρῶτον.
 Incepti. ³⁶ Demipho. ³⁷ Argentum. ³⁸ Bene. ³⁹ Si pecuniæ ni-
 hil impetrabitur, dabitur, conficietur ab hoc sene Demiphone. ⁴⁰ Quasi
 per insidias aggrediar. ⁴¹ Chremetem peregrẽ venientem, qui super-
 venit aliunde tanquam hospes & ignarus rerum actarum. Cic. Ep. 11.
 1. 2. Nē hospes placeat uniam.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

1 Geta
adoritur
senes, &
mira falsa-
cia argen-
tum cudit
& minas
triginta
ab ipsis
aufert.

2 Quando,
quàm cito
rediturus
fit.

Supra 2.4.
quod se
risipiat.
Antipho
hæc se-
cum lo-
quitur ad
spectato-
res.

3 Fratrem
patris
mei, sc.
Chreme-
tem.

4 Collo-
quen-
tem.

5 Intersectio dolentis. 6 Quantopere. 7 Patruī Chremetis. 8 Ad quod consilium, in quam sententiam vel partem, vel in bonam, vel in malam. 9 Inducat patrem Demiphonem. Nam Demipho ex Chremetis consilio se hoc negotium confecturum, supra indicavit. 10 Aggreddiar. 11 Chremetem & Demiphonem. Hoc secum dicit. 12 Exci- piendi formula. 13 Te domum. 14 Incolumem. 15 Voluptas est. 16 Q. d. Quid rerum novarum affers? 17 Scilicet narrata sunt mihi. 18 Athenis. 19 Complura: ut plerique omnes, in Andria & alibi. 20 Tunc Demipho, Apostrophe ad alterum senem. 21 Chre- meti. 22 Scilicet. 23 Circumveniri, decipi. Metaphora sumpta est à venatione, in qua retia tenduntur feris. 24 Fratre Chremete. 25 Communicabam, id est, de hac re conferebamus sermones inter nos. 26 In ipso tempore, nacta opportunitate, aptus. 27 Illud factum Antiphonis. 28 Considerans, volutans, in animo versans, delibe-rans. 29 Consilium. 30 Ut non admittatur uxor Antiphonis. 31 Sc. inveniisti?

AN. 1 **E**Xpecto, 2 quàm mox recipiat huc se-
Geta:

Sed 3 patrum video cum patre 4 astantem: 5 be-
mihi!

6 Quam timeo adventus 7 huius 8 quo 9 impellam
patrem.

GE. 10 Adibo 11 hosce: 12 & noster Chremes.
CH. salve Geta.

GE. 13 Venire 14 saluum 15 volupe est. CH. credo.

GE. quid 16 agitur?

CH. 17 Multa advenienti, ut fit, nova 18 hic 19 com-
plura.

GE. Ita de Antiphone audistin? que falsa
CH. omnia.

GE. 20 Tunc dixeras 21 huic? 22 facinus indignum
Chreme,

Sic 23 circumviri. DE. id cum 24 hoc 25 agebam 26 com-
modum.

GE. Nam hercle ego quoque 27 id 28 agitans mecum
sedulo,

Inveni opinor, 29 remedium 30 huic rei. DE. 31 quid
Geta?

Quod remedium? GE. ² ut abii abs te, ⁴ sit forte obviam

Mibi Phormio. CH. ³ qui Phormio? GE. is, qui ⁶ istanc. CH. scio.

GE. ⁷ Visum est mihi, ut ⁸ ejus ⁹ tentarem sententiā:

Prendo ¹¹ hominem solum: cur non, inquam, Phormio,

Vides, inter vos sic ¹³ hæc potius ¹⁴ cum bona

¹⁵ componantur gratia, quam ¹⁶ cum mala?

Hæc liberalis est, & ¹⁸ fugitans litium:

tam ceteri quidem hercle ¹⁹ amici omnes ²⁰ modò

Uno ore ²² auctores fuere, ut ²³ præcitem ²⁴ hanc daret.

N. Quid ²⁵ hic ²⁶ captat aut quid ²⁷ evadet hodie?

GE. an ²⁸ legibus

Daturum penas dices, si ³⁰ illam ³¹ ejecerit?

an id ³² exploratum est: ³³ eia, ³⁴ sudabis satis,

Si cum illo inceptas homine: ³⁶ eā eloquentiā est.

rum, ³⁷ pone esse ³⁸ vidum eum: at tandem

tamen

orarem quid sentiat. 10 Prehendo, id est, comprehendo, seduco, blandius alloquor. Metaphora à candidatis qui solebant circum-

e, & prensando magistratus à populo petere. 11 Phormionem.

Provides, dispicis, das operam. 13 Hæc negotia de istis nuptiis,

quæ tibi sunt cum senibus. 14 Cum amicitia & concordia, sine

abus. 15 Transigantur, concordentur, ad exitum perducantur.

Sc. gratia, id est, cum similitudine & discordia. vi & ingratias, ut apud

autum sæpius. 17 Demipho, dominus meus, est liberalis ingenii, in-

novus ac benignus, non avarus. 18 Judicium subire nolens, conten-

tes forenses detrectans. Q. d. Mavult dispendium aliquid pecunia-

incurrere, quam dubium litis eventum experiri. Ubi fugitans vim

minis habet: ideoque genitivo jungitur: accusativo, vim tantum

participii. 19 Demiphoni. 20 Paulo ante. 21 Una voce, uno con-

sensu, unanimiter, summo animorum & suffragiorum consensu. 22 In-

tores, horratores, id est, Demiphoni suaserunt, hoc ei consilii deder-

unt. 23 Domo contumeliosè expelleret. 24 Phanium. 25 Geta. 26 Te-

re & audacter incipit ficere? Hoc secum lequitur Antipho. 27 Per-

net. Supra in Eun. Ubi friget, bus evasit. 28 Per leges, vel senten-

tiarum. 29 Punitum iri Demiphonem. Sic Eun. 1, 1. Et ei dabit

pro supplicium. 30 Phanium uxorem Antiphonis. 31 Expulserit,

urbaverit è domo sua? 32 Perspicuum, compertum & planum est,

in domo ejici posse sine periculo. 33 Interjectio concedentis cum

adām illusione. 34 Laborabis vehementer, idque frustra. Metaphora.

Si incipias litigare cum domino meo. 35 Tantam habet eloquen-

tiam, quæ in judiciis præstare solet innocentia: tam eloquens est.

Quædet enim Phormioni, ne legibus disceptet, propter hominis e-

loquentiam. 37 Finge, τίθει, fac, esto sane. 38 Superatum De-

1 Scin-
venisti?
2 Postquā
3 Demi-
phone.
4 Venit
mihi ob-
viam.
5 Quis.
6 Uxorem
Antipho-
nis nobis
obtrufit,
aut defen-
dit, aut co-
gnatam di-
xit, vel ta-
le quid. A-
postopesis.
7 Placuit
mihi, com-
modū esse
judicavi.
8 Phor-
mionis.
9 Opinio-
nem expe-
riri, ex-

Non

1 Vitæ. Non¹ capitis² ejus³ res agitur, sed pecuniæ.
 2 Demi- Postquam⁴ hominem⁵ his verbis⁶ sentio⁷ molliri
 phonis. Soli sumus nunc hic, ⁸ inquam: ⁹ ego hic, quid
 3 Non est periculum dari
 de vita Tibi¹⁰ in manum, ut herus¹¹ his desistat litibus.
 ejus. Hor- ¹² Hæc ¹³ hinc ¹⁴ facessat, tu molestus nè fies?
 rat. Tua AN. ¹⁵ Satin¹⁶ illi Dii sunt propitii? GE. nam
 res agitur, paries cum proximus ardet.
 4 Phor- scio,
 mionem. ¹⁷ Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
 5 Hæc ra- Ut ille est bonus vir, ¹⁸ tria non commutabitis
 tionæ. Verba hodie inter vos. DE. ¹⁹ quis te istæc jussit loqui
 6 Ego CH. ²⁰ Imò non potuit ²¹ melius perveniri
 Geta. Eò, quò nos volumus. AN. ²² occidi! CH. ²³ per
 7 Pro ²⁴ eloqui.
 moliri, per GE. At primò ²⁵ homo ²⁶ insanibat. CH. ²⁷ ce
 Parago- ²⁸ quid postulat?
 gen, id est, mitigari, commo-
 verì & placidum reddi. GE. si quis ³⁰ daret
 8 Dico. ³¹ Talentum magnum. CH. ³² imò malum heredi
 9 Admonendi vel excitandi particula. 10 Pecunia præsentì. Ph. ³³ ut nihil pudet!
 Si mihi duo talenta dantur numerata in manum. 11 Litigare defini
 remissa Phanio. 12 Phanium. 13 Ex domo heri Demiphonis. 14
 se, id est, se absentem faciat, se amoveat, abeat. Facesso interdum signi-
 cat facio. Inde facessere negotium, est exhibere sollicitudinem & o-
 ram. 15 An Dii irati mentem illi ademerunt? Satis-ne ille famu-
 ac mentis compos? Quibus bonam mentem veteres optabant, De-
 propitios precabantur; contra quibus malam mentem, iratos De-
 Antipho itaque, ignarus consiliorum Geta, putat eum insanire, &
 de dimittenda sua uxore verba faciat. 16 Satis. 17 Si tu descen-
 ris ad tolerabiles conditiones, vel, æquum & bonum postulaveris.
 18 Non altercabitimini, tria verba sufficient, non contendetis in
 cio. Supra in Andr. Nunquam tesum commutaturus est unum verbum
 19 Quis te jussit Phormioni dicere conditiones? 20 Correc-
 21 Commodius pertractari & componi causa. 22 Exclamatio
 sternati hominis ob dictum Chremetis. 23 Geta. 24 Exponit
 quid postulaverit Phormio tandem. 25 Phormio. 26 Pro insanie
 id est, furebat, impatienter ferebat, cum ei ista dicerem. 27
 28 Quantum petit argenti. ut abducatur iterum puellam? 29 Sc-
 30 Mihi, sc. dixit, respondit, id est, respondit Phormio, se postu-
 facturum, si quis daret talentum magnum. 31 Octingentos coro-
 tos. Id enim minis octoginta (singulæ autem minæ drachmas 1000
 tinebat) constabat: aliud minus tantum sexaginta, id est, sexcentis
 ronatis. Vide Andr. 2, 6. & 5, 4. 32 Imo si quis daret infortunium.
 se malle illi dare malum, quam tantum pretium. 33 Ut Phormionem
 non pudet tantum postulare.

E. Quod dixi¹ adeò ei: *quæso*,² *quid si filiam* 40
*quam unicam*³ *locaret*:⁴ *parvi retulit*
Non suscepisse:⁶ *inventæ est*,⁷ *quæ dotem petat*.
Ut ad pauca redeam, ac⁹ *mittam*¹⁰ *illius ineptias*;
*Hæc denique ejus fuit postrema*¹¹ *oratio*:
Ego,¹² *inquit*, jam¹³ à principio¹⁴ *amici*¹⁵ *filiam*, 45
*ita ut æquum*¹⁶ *fuerat*, *volui uxorem ducere*:
*Nam mihi veniebat in mentem*¹⁷ *ejus*¹⁸ *incommodum*,
In servitutem pauperem ad ditem dari:
*Sed mihi*²⁰ *opus erat*, ut²¹ *apertè tibi nunc*²² *fa-*
buler,
Aliquantulum quæ afferret,²⁴ *quæ dissolverem*, 50
Quæ debeo: & *etiam nunc*, si vult *Demipho*
Dare, quantum ab hac accipio, quæ²⁶ *sponsa est*
mihi,
Nullam mihi malim, quàm²⁷ *istanc uxorem dari*.
*AN.*²⁸ *Utrum stultitiâ facere ego*²⁹ *hunc*, an *malitiâ*
Dicam,³⁰ *scientè*, an *imprudentem*, *incertus sum*. 55
*DE.*³¹ *Quid si animam debet*? *GE.*³² *ager*³³ *op-*
positus est pignori ob

quit, malo *virum*, qui *pecunia exeat*, quàm *pecuniam*, quæ *viro*. 4 Pa-
rum profuit illi Demiphoni, vel interfuit. 5 Non genuisse, non ha-
buisset aliam filiam præter unicam. 6 Cum inventa sit alia peregrina,
qualis fuit Phanium, filia Stilphonis. 7 Quæ per leges petit a
cognato dotem puellæ divitis, sc. talentum magnum, quæ alicui pos-
sit locari. Verba sunt Phormionis. 8 Ut paucis ac breviter omnia
dicam, 9 Omittam. 10 Phormionis. 11 Petitio. 12 Phormio.
13 Antequam eam duceret Antipho. 14 Hujus mei, sc. Stilphonis.
15 Phanium, 16 Juxta leges, cum essem proximus. 17 Filiæ Pha-
nii. 18 Inforeuntium, sc. *futurum*. 19 Si daretur pauper illa in ser-
vitutem apud divitem adolescentem, id est, si pauper diviti nuberet,
traderetur in servitutem, & non fieret uxor. Nota phrasis: *dari ad*
divitem, id est, in potestatem divitis tradi. Plaur. Asin. *Tum postea*
ad piosiores dabo, ut *ibi eruiere surrens*, id est, in pistrinum dabo ad mo-
las cursu incitato agendas. 20 Tali uxore. 21 Citra simulationem,
ingenue. 22 Eloquar, narrem. 23 Aliquam pecuniæ, vel dotis
summam. 24 Quo, ex qua re, unde, vel ut. 25 Mihi. 26 Despon-
sa, promissa. Est enim Participium hoc loco, non Nomen. 27 Pha-
anium. 28 Hæc solus loquitur Antipho. 29 Getam. 30 De indu-
stria, an per imprudentiam. 31 Quid si deberet non solum pecuniam,
sed etiam vitam, id est, omnia? Græcum est proverbium,
τὸν ψυχῶν ὀφείλες. *Animam debere* dicimus, qui immodico ære
alieno tenetur, ac denique se ipsum debet. Erat enim antiquitus lex,
ut, qui solvendo non essent, illi vincti addicerentur ac traderentur cre-
ditori, luituri corpore. 32 *Expositio debiti*. 33 *Oppignoratus*, id
est, *datus in pignus*.

1 Certe.
Q. d. Ego
eodem
modo re-
prehendi
ipsius im-
puden-
tiam.
2 Sc. fa-
ceret.
3 Nuptui
traderet,
elocaret?
Q. d. Vix
tantum do-
tis nume-
raret. Cic.
2. Off. The-
mistocles
consultus
utrum bo-
no viro
pauperi, aut
minus pro-
baso diviti
filiam col-
locaret?
Ego, in-

1 Centum. ¹ *Decem minas,* ² *inquit.* DE. ³ *age, age jam* ⁴ *da-*
 coronatos. *cat : 5 dabo.*
 2 Phormio. GE. ⁶ *A dicule item* ⁶ *sunt ob decem* ⁷ *alia*
 3 Hortan- DE. ⁸ *hoi hui!*
 riseft. ⁹ *Nimium est.* CH. ¹⁰ *nè clama: petito* ¹¹ *hasce à m*
 4 Phor- ¹² *decem.*
 mio eam, ¹³ *Uxori* ¹⁴ *emunda ancillula* ¹⁵ *tum* ¹⁶ *pluscul*
 scilicet ¹⁷ *Supellestile opus est: opus sumptu ad nuptias :* ¹⁸ *6*
 5 Nume- ¹⁹ *His rebus* ²⁰ *pone sanè,* *inquit,* *decem minas.*
 rabo illas ²¹ *DE. 18 Sexcentas proinde potius scribito jam milt*
 decem ²² *dicas :*
 minas. ²³ *Nihil do :* ²⁴ *impuratus me ille ut etiam irrident*
 6 Scilicet ²⁵ *CH. Quæ so, ego* ²⁶ *dabo,* ²⁷ *quiesce: tu* ²⁸ *modò* ²⁹ *filia*
opposita ³⁰ *Fac ut* ³¹ *illam ducat, nos quam* ³² *volumu*
pignori, ³³ *AN. 26 hei mihi !*
 vel oppre- ³⁴ *Geta,* ³⁵ *occidisti me tuis* ³⁶ *fallaciis.*
 norate. ³⁷ *CH. Meâ causâ* ³⁸ *ejicitur : me* ³⁹ *hoc est equu*
 7 Scilicet ⁴⁰ *amittere.*
minas. ⁴¹ *GE. 32 Quantum potest, me certiozem, inquit face*
 8 Hic ira- ⁴² *Si* ⁴³ *illam dant,* ⁴⁴ *hanc ut* ⁴⁵ *mittâ, nè incertus siem.*
 scentis est, ⁴⁶ *Nam* ⁴⁷ *illi mihi dotem jam constituerunt dare.* ⁴⁸ *70*
 & simul ⁴⁹ *CH. 37 Jam* ⁵⁰ *accipiet:* ⁵¹ *illis* ⁵² *repudium renuntiet*
 cum ad- ⁵³ *41 Hanc ducat.* ⁵⁴ *DE. quæ quidē* ⁵⁵ *illi* ⁵⁶ *res vertat mali,*
 miratio- ⁵⁷ *qu*
 ne indig-
 nantis.
 9 Sol-
 vere
 viginti
 minas.
 10 Scilicet
 tantopere. ¹¹ *Minas decem, id est, centum coronatos.* ¹² *Phanio.*
 13 *Pro emenda.* *Antithesis est.* ¹⁴ *Præterea.* ¹⁵ *Paulo majore &*
 numeroiore. ¹⁶ *Scilicet emenda.* ¹⁷ *Supputa.* ¹⁸ *Ipse Phormio*
 scribat mihi sexcenta, id est, multa judicia aut lites. ¹⁹ *Supra 1, 2.*
 Numerus certus pro incerto: ut supra in Eun. ²⁰ *Plus millis jam audi-*
 vi, id est, sapissime, ²¹ *Impurus, improbus.* ²² *Illas decem mi-*
 nas: & ita erunt viginti, quas daturus sum. ²³ *Noli te turbare,*
 bono sis animo. ²⁴ *Solummodo.* ²⁵ *Antipho.* ²⁶ *Filium meum.*
 29 *Eum ducere.* ³⁰ *Vox desperantis.* ³¹ *Perdidisti.* ³² *Lolis.*
 29 *Expellitur uxor Antiphonis Phanium.* ³⁰ *Argentum.* ³¹ *Dar-*
 re. ³² *Celerimè, quamprimum.* *Al. Quantum potius.* *Utriusque*
exempla in Plauto passim. ³³ *Phanium volunt mihi dare.* ³⁴ *Quæ*
jam mihi sponsa est. ³⁵ *Rejiciam.* *Al. amittam, vel omittam.*
 36 *Cognati alterius sponsæ.* ³⁷ *Statim.* ³⁸ *Promissam pecuniam*
nobis in dotem. ³⁹ *Al. illi, scilicet nuptiis.* ⁴⁰ *Repudiet alteram,*
quæ illi sponsa est. *Inter divortium & repudium hoc interest. Di-*
vortium intercedit inter uxorem & maritum, quando jam aliquam-
diu conjuges facti, distrahuntur. Repudium fit ante nuptias, quando
sponsus sponsa, vel vicissim sponsa sponso fidem datam renuntiat.
 41 *Phanium, quæ Antiphoni nupsit.* ⁴² *Phormioni.* ⁴³ *Dos.* *A-*
 cerba est increpatio.

H. Opportunè¹ adeo nunc² mecum argentum attuli,¹ Valde,
Fructum, quem⁴ Lemno uxoris reddunt prædia: 73 *σφδ ex*,
Id⁶ sumam: 7 uxori, tibi⁸ opus esse, 9 dixero. id est, val-
de oppor-
tune.
Ex Lemno. 3 Nempe annum fructum, redditum. 4 In Lemno.
Argentum. 6 Impendam. 7 Meæ, scilicet Naufractæ. 8 Te-
gere illa pecunia, atque ita eam me tibi commodasse. 9 Dicam, cum
scilicet quæret pecuniam suam.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

AN. I **G**eta! GE. ² hem. AN. quid egissi? ¹ Vocantis
GE. ³ emunxi argento senes. cum sto-
macho.
AN. ⁴ Satin' id est? GE. ⁵ nescio hercle: ⁶ tantum Objurgat
jussus sum. Antipho
AN. ⁷ Eho⁸ verbero! aliud mihi respondes? ac rogo? Getam, cu-
GE. Quid ergo ¹⁰ narras? AN. quid ego narrem? jus opera
¹¹ operâ tuâ ad in pericu-
lum se ve-
nisse putat,
ne extru-
datur ux-
or: idem
ab eodem
placatur.
2 Respon-
sionis par-

cula. 3 Evacuavi, purgavi, id est, abstuli argentum à senibus. Demit-
tione & Chremete, fraude. Metaphora. 4 An hoc sufficit tibi, quod
munxeris argento senes. ac per id Phædræ prospexeris? nulla tibi
cura mei? At mihi malè prospectum est tua fallacia. Q. d. minime hoc
avis esse. 5 An id satis sit, nescio. 6 Sc. *officium*, vel extorquere pecuniam,
mungerere argento senes, *vis*, quantum jussus sum providere, tantum me
providisse scio. Ludit enim in ambiguitate interrogationis. Ipse enim
numero intelligit; alter de qualitate. 7 Interjectio admonentis &
excandescentis. 8 Digne verberibus multis. 9 Quam. 10 Dicis, vis
licere? 11 Culpa. 12 Laqueum, suspendium, id est, ad chordam qua
mihi parem suspendium. Q. d. res tota eo redacta est, ut de suspendio
possum cogitare. Nam amatores, qui non possunt amatis potiri, propter
amoris impatientiam laqueo vitam finire seu deponere solent. 13 To-
tum meum nogotium, Similis loquendi figura est supra in Heaur. *Ad*
istros vos mihi rediit. 14 Utinam, Imprecatio. 15 Tam celestes, quam
infernales. 16 Poenis, quæ sint, vel possint esse aliis servis exemplo.
17 Interjectio dolentis vel indignantis. 18 Si quis velit aliquid rectè
factum sive curatum esse. Ironia. 19 Geta. 20 In periculum. Nam saepe
in scopulis, id est, in rupibus marinis acutis naves periclitantur. Q. d. Qui
tranquillo rerum statu adducat te in summum discrimen. Metaph. à
nautis, quibus naves assisæ ad scopulos dissipantur: vel ab iis, qui cum
tranquillo mari navigare possint, imperitia gubernatorum in scopu-
lum impelluntur. 21 Et quieto statu. 22 Impellat.

Quid

1 Minus conductibile, è re nostra, id est, magis noxium.
 2 Uxoris mentionem facere. *Tangere ulcus*, est movere dolorem, ejusque rei mentionem facere, quæ nos magnopere cruciet. Metaphora à sensu acerrimo doloris, qui solet existere lacerato unguibus corpore.
 3 Invisam sc. patri. 4 Data, facta, id est, concepit pater sperem.
 5 Uxorem. 6 Excludi, vel separari à me. 7 Dic. 8 A senibus.
 9 Cogetur uxorem ducere! ego vero ipsa privabor. 10 Igitur ducere? 11 Etenim certe non ducet eam, & *ulcus* dicitur. 12 Scio non duceturum esse. 13 Triginta minas datas. 14 Reposcent senes. 15 Propter nos. 16 Particula Ironica. 17 Phormio in vincula vel carcerem conjici potius patietur, quam nos prodat, hocine pudet? Q. d. Minime hoc faciet. Cum enim senes argentum repetent, potius non prodat, quam in vincula vel carcerem conjici se patietur. Antiquitus enim, qui solvendo non essent, vincti creditoribus tradebantur, ut, quod pecunia non poterant, opera satisfacerent; & *nexi* vocabantur. Inde *nexus* inire, est lege nexus sic addici creditoribus. Vide supra 2. 1. 18 Nullum est tam præclarum dictum aut factum. 19 Pervertendo veritatem, mala interpretatione. 20 Depravari, corrumpi. 21 In causa. 22 Excipis, prætermittis, extrahis. Unde *excerpis* dicimus, quæ ex libris, quos legimus, veluti flosculos quosdam extrahimus, privatumque conscribimus. 23 Objicis. Hoc est quod Epictetus Enchirid. c. 65. egregie docet, rem quamque duas habere ansas alteram *oportere*, quæ facit ut nihil non tolerabile videatur: alteram *de oportere*, qua quicquid accidit præter mentem, fit intolerabile. 24 Meam responsionem. quid ego dicturus sim. 25 Vicissim. 26 Phormio à senibus. 27 Phanium. 28 Assentior tibi ita futurum esse. 29 Equidem certe. 30 Invitandi convivas amicos, sive amicos ad nuptias. 31 Scilicet. 32 Ei argentum. 33 Phædræ. 34 Pro miserum se daturos. 35 Illi. 36 Al. id. sc. triginta minas. 37 Phormio. Al. *isti*, sc. senibus. 38 Quare reddet. 39 Quare reddet am. *et* dicitur.

Quid¹ minus utile fuit, quam² hoc ulcus tangere
 Aut nominare³ uxorem? ⁴ injecta est spes patri,
 Posse⁵ illam⁶ extrudi: ⁷ cedo, nunc porro Phormio
 Dotem si⁸ accipiet, ⁹ uxor ducenda est domum.
 Quid¹⁰ fiet? GE. ¹¹ enim non ducet. AN. ¹² novi

ceterum
 Cum¹³ argentum¹⁴ repetent, ¹⁵ nostrâ causâ¹⁶ scilicet

In nervum potius ibit. GE. ¹⁸ nihil est, An

Quin¹⁹ malè narrando possit²⁰ depravari.
 Tu id, quod²¹ boni est, ²² excerpis, ²³ dicis, quod

mali est.
²⁴ Audi nunc ²⁵ contra jam: si argentum²⁶ acceperis
 Ducenda est²⁷ uxor, ut ais: ²⁸ concedo tibi:
 Spatium²⁹ quidem tandem apparandi nuptias,
³⁰ Vocandi, ³¹ sacrificandi ³² dabitur paululum:
 Interea ³³ amici, quod³⁴ polliciti sunt, ³⁵ dabunt
³⁶ Inde ³⁷ iste reddet. AN. ³⁸ quam ob rem? au
³⁹ quid dicet? GE. rogas?

Quot res? ² post illa ³ monstra ⁴ evenerunt mihi. ¹ Quot
Introit in ⁵ ædes ⁶ ater alienus canis: ²⁵ causas
Anguis per ⁷ impluvium ⁸ decidit de tegulis: ²⁵ proferre
Gallina cecinit: ¹⁰ interdixit hariolus: ²⁵ potest
Haruspex ¹² vetuit ¹³ ante brumam aliquid novi ²⁵ Phormio?
Negotii incipere; quæ ¹⁴ causa est iustissima. ²⁵ Post il-
Hæc fient. AN. ut modò fiant. GE. fient: ¹⁶ me ²⁵ la prima
vide. ³⁰ auspicia
Pater exit: abi, ¹⁸ dic, esse argentum, Phædria. ³⁰ pronuptiis
captata.
nuptias remorantia, quæ jam recenfer. ⁴ Sc. di- ³⁰ 3 Prodi-
get Phormio. ⁵ Domum meam. ⁶ Canem atrum ædes alienas in- ³⁰ gia atque
roire infausum erat: hunc interpretabantur homines superstitiosi ³⁰ omina,
significare adulterum, qui lectum connubialem conspurcasset. ⁷ Lo- ⁴ Sc. di-
rum non coopertum in medio tecti. ⁸ Deorsum cecidit. Anguis per ⁴ Sc. di-
impluvium immisus veneni habebat omen, quod conjux præpararet ⁴ Sc. di-
conjugi. ⁹ Hoc sic accipiebant, quali futurum significaretur, ut ma- ⁴ Sc. di-
ritus, virili imperio defectus, uxori morem gereret. ¹⁰ Vates probi- ⁴ Sc. di-
buit, ne ducerem uxorem. *Hariolus* est, qui divina mente vaticina- ⁴ Sc. di-
tur. ¹¹ Inspector hostiarum & divinator extis earum. *Haruspici-* ⁴ Sc. di-
nim dicti sunt à victimis in *bars*, id est, stabulo, in quo pecora ⁴ Sc. di-
concluduntur, *inspiciendū*: quia, postquam hostia immolata est, inspe- ⁴ Sc. di-
xis extis futura prædicant: unde etiam *Extispiciis* appellantur. ¹² Pro- ⁴ Sc. di-
hibuit. ¹³ Antequam dies decrefcere incipiant, qui religiosi habe- ⁴ Sc. di-
antur. Quibusdam enim religio erat aliquid negotium aggredi die- ⁴ Sc. di-
bus decrefcenribus. *Bruma* dicitur illa pars hyemis, in qua dies sunt ⁴ Sc. di-
reviores. Ovid. 1. Fast. *Bruma novi prima est, veterisq; novissima Solis,* ⁴ Sc. di-
Principium capiunt Phœbus & annus idem. ¹⁴ Occasio non ducendi uxore. ⁴ Sc. di-
¹⁵ supra dicta illa: *Spacium quidem tandem apparandi nuptias* ⁴ Sc. di-
abitur, &c. Interea, amici quod polliciti sunt, dabunt, &c. ¹⁶ Vul- ⁴ Sc. di-
tus mei fiduciam considera. Aſſeverandi & ſecuritatē ſpondendi ⁴ Sc. di-
formula. Vide Andr. 3. 2. ¹⁷ Demipho. ¹⁸ Dic Phædria, ar- ⁴ Sc. di-
gentum paratum eſſe.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

DE. I **Q**uietus eſto, inquam: ego ² curabo, ³ nè ¹ Secu-
quid verborum duit. ¹ Secu-
Hoc ⁵ temerè nunquam ⁶ amittam ego à me, quin ¹ Secu-
mihi ⁷ teſtes ⁸ adhibeam, ¹ Secu-
Collo-
quantur

mes de tradendo Phormioni argento Chremes Demiphonem inſtigat,
argentum ſolvere feſtinet. ² Procurabo, videbo. ³ Ne verba det
obis Phormio ac decipiat, & argento emangat. *Dare enim verba,* de-
pere eſt. ⁴ Maſupium ſeu argentum. ⁵ Inconſideratè, impru-
enter, ſine cauſa. ⁶ Dimittam è manibus meis. ⁷ Numeratū ar-
genti. ⁸ Advocem, ſumam.

T

I Cui

1 Homini. 2 Cui dem : 3 *quam ob rem dem*, 4 *commemora-*
 2 Cuius bo GE. 4 *ut cautus est, ubi nihil opus est.*
 causa, ad CH. *Atqui ita opus est* 5 *facto : at* 6 *matura, dum*
 quem fi- nem 7 *lubido eadem hæc manet :*
 3 Expo- Nam si 8 *altera illa* 9 *magis instabit*, 10 *forfitan no-*
 nam, præ- rejiciat.
 sentibus GE. 11 *Rem ipsam putasti.* DE. *duc me ad* 12 *eum*
 sc. testi- ergo. GE. 13 *non moror.* CH. 14 *ubi* 15 *hæc*
 bus. egeris,
 4 Quam Transito ad 16 *uxorem meam*, 17 *ut conveniat* 18 *hanc*
 providus, prius, quam 19 *hinc abit :*
 prudens 20 *Dicat* 21 *eam dare* 22 *nos Phormioni nuptum, ut*
 est Demi- 23 *succenseat,*
 pho, ubi Et magis esse 24 *illum* 25 *idoneum, qui* 26 *ipsi sit*
 non est 27 *familiarior,*
 necesse 28 *Nos nostro officio nihil egressos esse: quantum* 29
 esse pru- 30 *voluerit,*
 dentem. Datum esse dotis. DE. *quid* (31 *malum!*) *tuâ id re-*
 Nam po- fert? CH. 32 *magni, Demipho.*
 tius debe- DE. *Non sat, tuum te officium fecisse,* 33 *si non*
 ret esse fama 34 *approbat?*
 prudens in
 non dan-
 do argen-
 to, & in
 agnoscen-
 da fallacia.
 Derider
 fenis pru-
 dentiam non temerè, cum non sit in loco. Et non in loco sapere, et
 desipere. 5 Facere te. Approbat istud consilium Demiphonis. 6 Pe-
 stina. Argumentatur ab occasione præsentis. 7 Voluntas & animus
 Phormionis est accipiendi pecuniam. 8 Quam Phormio dicit sibi spon-
 sam. Supra 4, 3: *Et etiam nunc, si vult Demipho dare, quantum ab eo*
accipio, quæ sponsa est mihi, Nullam mihi malim, quàm istam, uxorem da-
ri. 9 Instantius urgebit per amicos apud Antiphonem. 10 Non
 conditionem aliam offerentes, vel nostrum negotium, mulierem scilicet,
 quam nos illi destinamus, repellat ac repudiet Phormio. 11 Re-
 acutetigisti, considerasti, divinasti. Hoc *εξεργασῆς* dictum videtur
 12 Phormionem. 13 Paratus sum ac promptus, eamus. 14 Cum
 postquam. Datur negotium Demiphoni, ut transeat ad Nausistratam
 eamque roget, ut hac de causa Phanium adeat, eamque de conditione
 mutanda certior faciat ac placent. 15 Dederis Phormioni argen-
 tum, præsentibus testibus. 16 Nausistratam. 17 Et dic ei, ut
 loquatur. 18 Phanium, Antiphonis uxorem. 19 E domo nostrâ
 20 Dicat ei, ne succenseat nobis, nos dare eam Phormioni nuptum
 21 Phanium. 22 Chremetem & Demiphonem. 23 Indignetur, ut
 eatur nobis. 24 Phormionem. 25 Aptum, commodum. 26 Phor-
 mionem. 27 Familiaritate aliquam conjunctior. 28 Nos nihil fecisse præ-
 ter officium nostrum in hoc faciendo. Al. *Nihil digressos esse.* 29 Phor-
 mionem. 30 Cupiverit, poposcerit. Annuntiatio est repudiî. 31 Re-
 terjectio admirantis. 32 Sc. *refert mea.* 33 Etiam si. 34 Laudat
 confirmat?

CH. Volo ¹ ipsius quoque voluntate hoc fieri, nè se ¹ Puellæ
² ejedam putet. Phanii
 DE. ³ Idem ego istuc facere possum. CH. mulier mu-
 lieri ⁴ magis ⁵ congruet.
 DE. ⁶ Rogabo. CH. ubi ⁷ illas ego nunc reperire pos-
 sim, cogito. ¹⁵ Enim de-
 cer, ut in-
 vita co-

gatur, & se coactam conqueratur. ² Exclusam è domo nostra,
³ Quod ab uxore tua effici cupis. ⁴ Quam vir. ⁵ Conveniet :
 quia idem sexus, iidem mores, eadem æqualitas & amicitia. Est
 ergo ratio sumpta à sexus convenientia. ⁶ Petam ergo ab uxore
 tua, ut eam conveniat. ⁷ Filiam & aliam uxorem, quæ ex Lemno
 advenit.

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

SO. I Quid agam? quem amicum inveniam mi- ¹ Hac
 hi misera? aut cui ² consilia scena So-
 phronæ
 Hac ³ referam? aut ⁴ unde nunc mihi auxilium pe-
 tam? nam vereor, ⁵ Chre-
 metis,
⁶ Hera nè ⁷ ob meum suusum ⁸ indignâ injuriâ ⁹ af-
 ficiatur :
 Ita? patrem ¹⁰ adolescentis ¹¹ facta hec ¹² tole-
 rare audio ¹³ violenter.
 CH. ¹⁴ Nam quæ hec est ¹⁵ anus ¹⁶ exanimata, ¹⁷ a
 fratre quæ egressa est meo? ⁵ agnitio.
⁶ Deinde
 Chremes

ex eadem intelligit, filiam suam Phanium Antiphoni nupsisse : ob cu-
 jus eventum inexpectatum ingenti gaudio afficitur : cavet tamen, ne
 uxor hoc resciscat. ² Has Antiphonis & Phanii nuptias nostro con-
 silio contractas : nimirum, cum video, consilia nostra, quæ cepimus
 de collocanda Antiphoni Phanio, in nervum erumpere, eo quod re-
 dux pater adolescentis tam ægrè fert, & disturbare hoc matrimonium
 vult : infirmas enim veretur *has nuptias*, ut v. 6. loquitur. ³ Nar-
 rabo, exponam? ⁴ A quo, id est, cujus auxilium nunc implorabo?
⁵ Phanium, Antiphonis uxor. ⁶ Propter meam suasionem & meum
 consilium, quod dedi, ut nuberet Antiphoni. ⁷ Al. *indignâ*, id est,
 inhoneste. ⁸ Tractetur. ⁹ Demiphonem. ¹⁰ Antiphonis. ¹¹ Con-
 jugium seu nuptias sic contractas. ¹² Ferre. ¹³ Indignè, *seivâs*.
¹⁴ Quænam. Apostrophe : ut, Nam quis *te juvenum confidentissi-*
me nostras fuisse adire domos? Figura apta commotis aliqua re nova.
¹⁵ Vetula. ¹⁶ Perturbata, perculsa. ¹⁷ E domo fratris mei.

1 Quam
rem ut fa-
cerem, sc.
ut suade-
rem Phani-
o eas
fieri

nuptias.
2 Pauper-
tas, neces-
sitas movit
me. Horat.

Magnum
pauperis
opprobri-
um, ju-
bet Quid-

vis & fa-
cere & pa-
ti; Virtu-
tisq; viam
dedit ar-
due. Atque

ita pergit
loqui, non
videns
Chreme-

tem.
3 Incer-
tas, insta-
biles, id
est, non

perpetuum hoc esse conjugium. Sic Hec. 1, 2. Quid adhuc habent infirmitatis nuptie? 4 Et egestas impulit me, ut nuptias fieri suaderem, ut, ut Phanium nuberet Antiphoni, in hunc finem, ut vita nostra sine periculo esset, ne fame moreremur. 5 Jurantis est. 6 De longi video, 7 Sophronam. 8 Phanii. 9 Stilpho, pater puellae. 10 Invenitur, aut investigari seu inveniri potest. 11 Quid agam? Stupentis & deliberantis. 12 Continuat quod inceperat. Dixerat enim, Neque ille investigatur: ideo addit, qui est ejus pater. 13 Puellae Phanii. 14 Deliberatio est. 15 Donec. 16 Sophrona. 17 Intelligo. 18 Patrem Phanii, scilicet Stilphonem. 19 Propter quod timeam. 20 Nutrix filiae Sophrona. 21 Cum ea loquar. 22 Vocantis est. 23 Admirantis. 24 Agnoscit Stilphonem: quod nomen sibi sumpturatur in Lemho Chremes, ut furtivos amores facilius celaret. Nam qui facinus volunt tegere, saepe nomina mutant, ne investigentur. 25 Non sum Stilpho. 26 Discede. Veretur Chremes, ne praeteritum nimis aperta voce loquentem uxor audiat, & facinus suum prodatur. Ideo submisit hoc loquitur. & a foribus domus eam seducit. 27 Blandientis. 28 Stilphonis. 29 Appellaveris: vetustate ab appello futuro subjunctivi, verbi appello, ut a levo, levasso: O Tite, si quis ego adjuvo, suram ut levasso. 30 Admirantis. 31 Sc. Stilpho. 32 Stilpho. 33 A quibus jubes me discedere.

SO. 1 Quod ut facerem, 2 me egestas impulit; cum scirem 3 infirmas

Hasce esse nuptias: 4 ut id consulerem, interea vita Ut in tuto foret. CH. 5 certe aedepol, nisi me animus fallit,

Aut parum 6 prospiciunt oculi, meae 7 nutricem 8 gnatae video.

SO. Neque 9 ille 10 investigatur. CH. 11 quid ago?

SO. 12 qui est 13 ejus pater. CH. 14 adeon, 10

An maneo, 15 dum ea, quae 16 loquitur, magis 17 cognosco? SO. quid si 18 eum nunc

Reperire possim, nihil est, 19 quod verear. CH. 20 ea ipsa est: 21 colloquar.

S. 22 Quis hic loquitur? CH. 22 Sophrona. SO. 23

meum nomen nominat? CH. ad me respice.

SO. Dii obsecro vos! 24 est-ne hic Stilpho? CH. 25 non.

SO. negas?

CH. 26 Concede hinc paululum a foribus istorum

27 fodes, Sophrona.

Nē me 28 istoc posthac 28 nomine 29 appellassim.

SO. 30 quid? non 31 is obsecro es,

Quem semper te esse dixitali? CH. 32 st. SO. quid

33 has metuis fores?

perpetuum hoc esse conjugium. Sic Hec. 1, 2. Quid adhuc habent infirmitatis nuptie? 4 Et egestas impulit me, ut nuptias fieri suaderem, ut, ut Phanium nuberet Antiphoni, in hunc finem, ut vita nostra sine periculo esset, ne fame moreremur. 5 Jurantis est. 6 De longi video, 7 Sophronam. 8 Phanii. 9 Stilpho, pater puellae. 10 Invenitur, aut investigari seu inveniri potest. 11 Quid agam? Stupentis & deliberantis. 12 Continuat quod inceperat. Dixerat enim, Neque ille investigatur: ideo addit, qui est ejus pater. 13 Puellae Phanii. 14 Deliberatio est. 15 Donec. 16 Sophrona. 17 Intelligo. 18 Patrem Phanii, scilicet Stilphonem. 19 Propter quod timeam. 20 Nutrix filiae Sophrona. 21 Cum ea loquar. 22 Vocantis est. 23 Admirantis. 24 Agnoscit Stilphonem: quod nomen sibi sumpturatur in Lemho Chremes, ut furtivos amores facilius celaret. Nam qui facinus volunt tegere, saepe nomina mutant, ne investigentur. 25 Non sum Stilpho. 26 Discede. Veretur Chremes, ne praeteritum nimis aperta voce loquentem uxor audiat, & facinus suum prodatur. Ideo submisit hoc loquitur. & a foribus domus eam seducit. 27 Blandientis. 28 Stilphonis. 29 Appellaveris: vetustate ab appello futuro subjunctivi, verbi appello, ut a levo, levasso: O Tite, si quis ego adjuvo, suram ut levasso. 30 Admirantis. 31 Sc. Stilpho. 32 Stilpho. 33 A quibus jubes me discedere.

- CH. ¹ Conclufam hic habeo ² uxorem ³ ſervam : ve-
 rum iſtuc me ⁴ nomine
⁵ Eo ⁶ perperam olim dixi, nè vos fortè ⁷ impru-
 dentes ⁸ foris
⁹ Effutiretis, atque ¹⁰ id porro ¹¹ aliqua uxor mea
 reſciſceret.
 SO. ¹² Iſtuc ¹³ pol nos te ¹⁴ hic invenire miſer & nun-
 quam potuimus.
 CH. ¹⁵ Eho dic mihi, quid ¹⁶ rei tibi eſt cum ¹⁷ fa-
 milia hac, unde exis ? aut ubi
¹⁸ Illæ ſunt ? SO. ¹⁹ miſeram me ! CH. ²⁰ hem ! quid
 eſt ? ²¹ vivunt-ne ? SO. vivit ²² gnata :
²³ Matrem ipſam ²⁴ ex ægritudine miſeram mors
 conſecuta eſt.
 CH. ²⁵ Malè factum. SO. ²⁶ ego autem, quæ eſſem
 anus deſerta, egens, ignota,
²⁷ Ut potui, ²⁸ nuptum virginem ²⁹ locari huic ³⁰ a-
 doleſcenti,
³¹ Harum qui eſt dominus ædium. CH. ³² Antipho-
 nine ? SO. ³³ hem, ³⁴ iſti ipſi. CH. ³⁵ quid ?
 Duas-ne iſ uxores habet ? SO. ³⁶ au ³⁷ obſecro, unam
 ille ³⁸ quidem ³⁹ hanc ſolam.
 CH. ⁴⁰ Quid illa altera, quæ dicitur cognata ?
 SO. ⁴¹ hæc ergo eſt. CH. ⁴² Quid ais ?

1 Clausam.
 Metapho-
 ra à feris
 & belluis,
 quæ ſervæ
 concludi
 dicuntur.
 2 Veluti
 feram.
 3 Vehe-
 mentem.
 4 Stil-
 phonis.
 5 Ideo.
 6 Malè &
 falſo, non
 recte.
 7 Incautè,
 id eſt, im-
 prudenter
 live per
 impru-
 dentium.
 8 Extra
 ædes.
 9 Eloque-
 remini,
 effundere-
 tis Effuci-
 re ſignifi-
 cat inepte
 & inconfi-
 derate ali-
 quid pro-

ferre, ſicut plerumque faciunt mulieres, quæ natura ſunt loquaciores,
 & difficulter, quod ſciunt, tacent aut continent: ut vaſa ſutilia, quæ
 habent anguſtum fundum & oram ampliorem, quæ facile ſubverſæ ef-
 fundunt omnia. 10 Conſuetudinem cum uxore Lemnia. 11 Sc. vſa,
 ratione, id eſt, aliquo modo. 12 Iſto nomine Stilphonis. 13 Juran-
 tis eſt. 14 Athenis. 15 Sciſcitantis particula eſt. 16 Negotii.
 17 Chremetis. 18 Mater & filia. 19 Dolentis eſt. 20 Quarentis
 eſt cum quodam ſtupore. 21 Mater & filia ſunt ne ſuperſtites ?
 22 Filia eju: Phanium. 23 Lemniam. 24 Prætriſtitia, quod mar-
 ritum ſuum Stilphonem Athenis invenire non poſſet. 25 Infelicitet
 accidit, valde doleo. Verus formula. 26 Nutrix. 27 Quam potui
 diligentiffime. 28 Nuptui dedi, elocavi. 29 Antiphoni. 30 Pe-
 riſphraſis eſt Antiphonis. 31 Sc. data eſt nuptui ? 32 Annuentis &
 aſſentientis eſt. 33 Antiphoni. 34 Sc. au ? 35 Interſectio ſaſtidi-
 entis. 36 Sc. Deos: quod à Sophrona dicitur mali omnis avertendi
 cauſa. 37 Equidem, certe. 38 Phanium. 39 Quam duxit coactus
 legibus, vel quæ danda erat Phormioni. Eſt tamen una, & illa ipſa,
 de qua agitur. Al. Quid illam alteram ? Sciſcitet non-ne habet uxo-
 rem ? 40 Hæc inquam eſt. 41 Verum-ne eſt, quod ais ? Hoc ad-
 mirabundus dicit Chremes.

1 Ex com-
 posito, id
 est, con-
 sulto, de
 industria.
 Virg. 2.
 Æn. Com-
 posito
 rumpit
 vocem. &
 in desti-
 nat ara.
 2 Phani-
 um.
 3 Antipho
 incensus
 amore.
 4 Cum
 non esset
 dotata
 virgo.
 5 Vestram
 fidem,
 scilicet
 imploro!
 6 Casu &
 fortuna.
 7 Incon-
 sultè, inconsideratè, ἀπερονοῦντες.
 8 Audiat aliquis.
 9 Sibi
 promittere. Plaut. Mostel. *Insuperata magis sepe accidunt, quam con-
 speres: multaque Diis facilia sunt etiam qua deserant homines.* 10 In-
 veni, cum advenissem à Lemno, παρὰ Λέμνον. 11 Cum qua
 12 Elocatam, nuptui datam. 13 Phanium. 14 Ego Chremes
 frater Demipho. 15 Maximo conatu laborabamus. Alloquitur a-
 tem se ipsum admirabundus. 16 Arus Sophrona. 17 Confecta
 18 Demipho. 19 Antiphonis. 20 E Cilicia. 21 Matrimonium
 vel, hanc collocationem filia. 22 Valde. 23 Servi & ancilia.
 24 Nullum est periculum in hac re. 25 Sc. oro, obtestor. 26 Fil-
 liam. 27 Sc. ne. 28 Sciet. Archaismus est.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

1 Demi-
 pho se
 ipsum in-
 cusat.
 quod dum avaritiæ maculam studet effugere, in stultitiæ reprehensio-
 nem inciderit: dolet enim, Phormioni datum esse argentum. 2 No-
 stra propria culpa. Ordo est: *Dum studemus nos dici bonos, &c. nos
 facimus nostræpe culpa, &c.* 3 Sc. sepe. 4 Al. malos. 5 Utile est
 nobis esse malis, id est, difficilibus, tenacibus & parcis, id est, ut fir-
 cilitatis & largitatis nos pœniteat. Hoc loco impersonale est.

Dum

Dum nimium dici nos¹ bonos² studemus &³ be-
nignos.
⁴ Ita fugias, nè præter casam,⁵ aiunt : non-ne id
 satis erat,
⁶ Accipere ab⁷ illo injuriam? etiam argentum est
 ultro⁸ obiectum,
⁹ Ut sit,¹⁰ qui vivat, dum aliud aliquid flagitii
 in conficiat.
 GE.¹² Planissimè. DE.¹³ his nunc præmium est,
 qui recta prava faciunt.
 GE.¹⁴ Verissimè. DE.¹⁵ ut stultissimè quidem¹⁶ illi
 rem gesserimus.
 GE.¹⁷ Modò ut hoc¹⁸ consilio possit discedi, ut
 istam²⁰ ducat.
 DE. Etiam-ne²¹ id dubium est? GE. haud scio hercle,
 ut homo est, an²³ mutet²⁴ animum.

¹ Faciles.
² Operam damus.
³ Liberales & mansuetos.
⁴ Nè sit tam præceps fugæ,
⁵ ut propriam domum, ubi tutissimum tibi è latronibus præsidium prætereas, id est, ita devites vitium

aliquod ne in gravius incidas : *vel*, sic fugito Charybdis, ne in Scyllam incidas : quod in rebus medium est, semper tenendum est, nec ab eo discedendum : excessus enim à medio remoti tuti non sunt : quemadmodum cum fugimus, longius à domicilio evagari non expedit, ut commodus illuc sit receptus. Sed nos frustra à proverbio isto admoniti, nimia facilitate & largitate nostra peccavimus. Cum enim improbum illum parasitum, qui litem nobis inrentavit, ulcisci conveniret, non solumulti non sumus ; sed etiam ultro argentum, quasi injuriæ præmium, obtulimus. Adagium ergo est, quo admonemur, nè sic aliquod malum fugiamus, ut in aliud magis incauti devolvamur. Palmerius legit *cessam vel casam* : cujus interpretatio longè petita est. ⁵ Ut in proverbio est. ⁶ Pari. ⁷ Phormione parasito. ⁸ Oblatum : cum scilicet minori pretio istud negotium confici potuisset. ⁹ Ut habeat. ¹⁰ Quo, vel unde. ¹¹ Committatur, molliatur, id est, ut sustentetur ad alia flagitia committenda. ¹² Omnino verum est, quod dicis. Est particula assentientis. Geta fide assentitur. ¹³ Talibus, qualis est parasitus. Q. d. In hoc corrupto seculo præmia dantur rabulis forensibus, qui faciunt *Candida de nigris & de candentibus atra*, ex recto pravum, & ex pravo rectum. Invehitur enim in corruptos mores sue ætatis. ¹⁴ Scilicet *dicis*. ¹⁵ Ita ut, adeo ut. ¹⁶ Phormioni profuerimus, hanc illi operam navaverimus. ¹⁷ Saltem si possumus hoc consequi, id est, modo ut Phormio hac pecuniæ summa induci possit, ut illam tandem accipiat uxorem. Quæritur enim Demipho de pecunia parasito Phormioni stultè tradita. ¹⁸ Scilicet *vestro*, id est, facto. ¹⁹ Phanium. ²⁰ Phormio. ²¹ Scilicet discessum iri consilio, ut eam ducat. ²² Ut ille est, ut ingenium est hominis, qui tali sit ingenio, scilicet perfidus, inconstans, levis. Alibi : *sic est homo*, id est, talibus moribus est præditus. ²³ Facile mutare possit. ²⁴ Sententiam, consilium de accipienda uxore id est, ut non ducat eam.

1 Indig-
nantis est.

2 Dubitas
an mutet
animum?

3 An sit
mutaturus.

4 Sed dico
hoc, si for-
te contin-
geret eum
mutare
animum.

5 Judica-
vit, consi-
lium dedit.

6 Nausi-
stratam.

7 Chre-
metis.

8 In me-
am domū.

9 Phanio.

10 Nausi-
stratam.

11 Geta discedens hac secum loquitur. 12 Nulla sit men-
tio de lite faciendā cum Phormione propter tale conjugium, id est,
lites sunt sublatae. 13 Cautum est, id est, curavi, ne extrudatur
Phanium. 14 Phanium. 15 Si expectat Chremetis uxorem Nausistra-
tam. 16 Sc. *restitue*? 17 Sc. *rebus meis*. 18 In eodem periculo ver-
saris, quo Phormio, in eadem difficultate fallaciarum, quæ pecunie
Phædræ procurandæ causa à me factæ sunt, solvendarum. In eos
competit, qui sic implicantur negotio cuiuspiam, ut se extricare ne-
queant. A viatoribus translatum, qui simulac in lutum inciderint,
dum alterum pedem conitunt educere, altero altius immerguntur.
Cumulat autem hic proverbium Geta: facundus in malo suo. 19 Ex
præsenti te eripis quidem periculo, sed in multo graviore poenâ inci-
des. *Facere versuram*, est ventere seu mutare creditorem. Verum quo-
niam hi, qui, ut res alienum solvant, aliunde mutuum majore itidem
fœnore petunt, sit nonnunquam, ut illud ipsum grandius fœnus
Versura appelletur. Ita hoc loco Geta se *soluturam versuram* dixit,
id est, tanto graviore daturum poenâ, quanto: præsens quod erat
malum, diutius fuerit dilatum. Est ergo Metaphora ab iis, qui res alie-
norum are alieno persolvunt. Cic. ad Attic. Ep. 2.1.1. c. *Salaminii*
*cum Roma versuram facere vellent, non poterant, quod lex Gabinia vi-
tabat.* 20 Imminebat. 21 Periculum. 22 Usque ad diem aliquem,
mihi incertum, dilatum est, id est, poenâ cum usura tandem solvantur.
Supra in Eun. *Sed in diem istius fortassis, Parmeno est, quod minitari.*
23 Poenâ graviore fient. 24 Nisi recte tibi consulis, provides. 25 Ubi
est Phanium. 26 Uxorem Antiphonis. 27 Instruam. *Sal Edoctus*
cuncta. 28 Ne aliquo modo, vel in aliqua re. 29 Nausistratæ anus.
30 Quia dictura erat Phanio Nausistrata, Chremetis uxor, ut Phormi-
onis matrimonium, si dos daretur, acquiesceret. Palmerius nimis sollicitè
de ipsius Phormionis præsentiā hic requirit.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAUSISTRATA, CHREMES.

DE. I **A** Gedom, ut soles, Nausistrata, fac² illa
ut³ placetur nobis :

Ut suā⁴ voluntate id, quod est⁵ faciundum, faciat.

NAU. faciam.

DE. Pariter nunc⁶ opēra me adjuves,⁷ ac dudum re
opitulata es.

NAU.⁸ Factum volo : ac pol queo⁹ minus¹⁰ viri
culpā¹¹ quā me dignum est.

DE.¹² Quid autem ? NAU. quia¹³ pol mei patris
¹⁴ benè parta¹⁵ indiligenter

¹⁶ Tutatur : nam ex his¹⁷ prædiis talenta argenti
¹⁸ bina

¹⁹ Capiebat²⁰ statim : hem, ²¹ vir viro quid præ-
stat ? DE.²² bina queso ?

I Ad-
verbium
hortandi.
Apud De-
miphonem
queritur
Nausistra-
ta, pa-
trimoni-
um suum
negligen-
tia mariti
5 Chreme-
tis mi-
nui.
2 Puel-
la Pha-
nium.
3 Mit-

getur, leniatur, id est, ne nobis irascatur. 4 Ultro, & sua sponte.
5 Necessitate. 6 Diligenter, studio. 7 Sicut paulo ante auxiliata es.
8 mihi bonis tuis, mutuam mihi dando pecuniam. Bene Donatus hic an-
notat locum Act. 4. Sc. 3. v. 76. *Id sumam : uxori, tibi opus esse dixi-
ro.* 8 Non muto factum, facti me non pœnitet. Contrarium est *no-
lum factum.* 9 Scilicet *amiciis opitulari.* Q. d. Utinam potuissē plus
tibi dare : quod factum esset, si ex prædiis meis is fructus rediisset, qui
redire debebat. 10 Mei Chremetis. 11 Quā me decet opitulari.
12 Sed cur minus opitulari potes, quā te decet ? 13 Sane. 14 Bo-
na sive facultates patris mei iustè ac honestis artibus acquisitas. Cic.
Maldè parta, maldè dilabuntur. Ovid. *Non minor est virtus, quā quæ-
re, parta tueri.* 15 Negligenter. 16 Defendit ac conservat vir meus.
17 Possessionibus, quas mihi reliquit pater. 18 Duo, id est, 1200 seu
mille ducentos coronatos. 19 Recipiebat meus pater quondam. Nam
quod meritis tantundem ex iisdem prædiis non percipiat, hoc ipsum
est quod Nausistrata queritur, ignara bonam fructuum partem interci-
pere alteram illam in Lemno uxorem. 20 Constanter, perpetuo, sin-
gulis annis, q. d. statum hunc fuisse ac certum quotannis redditum. A-
pud Plautum legimus *statim rem gerere* : item *statim stans fiena,*
statim pœ. Amphitr. 1, 1, 84, & 120. 21 Quantum alius alium ex-
cellit ! nam pater longe præstantior erat viro meo. Sic Eun. 2, 2.
Homini homo quid præstat ! stulto intelligens ! 22 Scilicet talenta ca-
piebat pater tuus ?

1 Cum multo maior anno-
 nã vilitas
 esset, *vel*,
 annonam
 minus cara,
 quàm
 nunc est:
 unde effi-
 ciat.
 Naufrustra-
 ta, si vir
 suus bo-
 nus esset
 pater fa-
 milias,
 plus adeo
 nunc redi-
 rurũ quàm
 bina ta-
 lenta.
 2 Sic apud
 Cicero-
 nem le-
 gimus,
*bonis re-
 bus, salu-
 rebus, secundis rebus*: & apud Cæsarem, *florētissimũ rebus*. 3 Ex fru-
 ctibus prædiorum capiebat pater singulis annis. 4 Admirantis hoc
 est. 5 An non sufficiens causa est eum objurgandi? 6 Certè hæc
 talenta videntur mihi magnum quiddam. Annuentis & affirmantis
 particula. 7 Ego ostenderem, quo modo curanda esset res familia-
 ris. 8 Minimè dubito; & hoc placidè interponit, ut Naufrustrare
 sermonem, (quæ jam vocem altius tollere, & iram fuscitare incipie-
 bat, dicens: *Ego ostenderem! quo pacto!*) interceperet ac sisteret.
 9 Scilicet *verbu*, id est, cessa plura loqui in maritum. Blanda de-
 hortatio. 10 Phanio loqui commode. 11 Junior. 12 Phanium.
 13 Obtundat. 14 Maritum Chremetem. 15 Ex tua domo. Me-
 tonymia est. 16 Chremes non videns uxorem præsentem, incau-
 sit facit argenti mentionem. 17 Phormioni. 18 Sc. *dari*. 19 Dolen-
 tis sive reprimendis est. 20 Scilicet *locutus sum, effutivi*: incau-
 sit enim (ut diximus) argenti mentionem faciebat Chremes. Ad specta-
 tores hoc dicit. 21 Datum argentum? 22 Scilicet *omnia sũt lo-
 cuti*. 23 Non enim audebat Chremes quicquam, uxore præsentem
 eloqui. 24 Phanio. 25 Uxorem tuam. 26 Abducimus huc
 27 Totam rem perfecti, curavi. 28 Induci, persuaderi nequit, ut
 domo tua expellatur, atque à filio tuo abstrahatur. Al. *abduci*. Scilicet
 à marito Antiphone. 29 Quare non potest adduci vel abduci?
 30 Quia se mutuo amant. 31 Scilicet *intereſt*? id est, quid istuc ad
 nos pertinet, si uterque utrique est cordi? 32 Sc. *intereſt*. 33 Ut
 hoc, quod uterque utrique est cordi.

Cognatam comperi esse nobis. DE. quid! ¹ deliras? Desipis, infans?

CH. sic erit:

Non ² temere dico: ³ redi mecum in memoriam. Metaphora. *Deliras* enim

DE. *satis-ne ⁴ sanus es?* proprie est, à lira

NAU. ⁵ Au, obsecro vide, nè in cognatam pecces.

DE. ⁶ non est. CH. nè nega:

Patris nomen aliud dictum est: ⁷ hoc tu errasti. ²⁰ sive sulco declinare, & inde

DE. non norat patrem?

CH. Norat. DE. cur ⁸ aliud ⁹ dixit? CH. nunquam

hodie ¹⁰ concedes mihi, neque

Intelliges? DE. ¹¹ si tu nihil narras. CH. ¹² perdis. non satis mentis

NAU. ¹³ miror quid hoc fiet. compositum.

DE. Equidem hercle nescio. CH. ¹⁴ vin' scire? ¹⁵ at

ita me servet Jupiter,

Ut ¹⁶ propior ¹⁷ illi, quam ego sum, ac tu, nemo est ² Incon-

homo. DE. Dii ¹⁸ vestram fidem!

Eamus ad ipsam unà omnes nos: aut scire, aut ne-

scire ¹⁹ hoc volo. CH. ²⁰ ah!

DE. Quid est? CH. ²¹ ita nè parum mihi fidem esse

apud te? DE. ²² vin' me ²³ credere?

fideratè, sine causa.

³ Recordare mecum præ-

terito-

rum, de

quibus antea verba fecimus. Cupit Chremes intelligere Demiphonem, quod eloqui non audet de suscep. a in Lemno filia, & quomodo illa cum matre ex Lemno Athenas sit profecta. Sed tardior Demiphos, & nihil suspicans tale, importunitate sua & intempestiva curiositate valde ei molestus est. ⁴ Mentis compos? ⁵ Interjectio ostendens fastidiosum esse, quod dicitur. ⁶ Cognata. ⁷ In hoc nomine, vel propter hoc, inde, id est, ea mutatione nominis error tuus. ⁸ Nomen. ⁹ Nominavit? ¹⁰ Assentieris, credes. ¹¹ Scilicet nihil possum intelligere. ¹² Enecas, obtundis me. Al. *purga*, scilicet *negars*. ¹³ Secum loquitur Nausistrata, ignara facti Chremetis. ¹⁴ Vis-ne. ¹⁵ Jurandi modus est. ¹⁶ Propinquior sanguine sive cognatione, id est, neminem propinquum habet magis, quam me & te. Sermo subobscurus: significat ipsam esse filiam suam. ¹⁷ Puella. ¹⁸ Vestrum auxilium imploro. ¹⁹ Hanc cognationem, id est, certum est nihil non experiri, ne dubius animi pendeam. ²⁰ Reprehendens est. ²¹ Habes mihi tam parum fidei, ita parum mihi credis? Sic Liv. l. i. ab U. C. *Mirum, quantum illi viro nuncianti hæc fides fuerit*, id est, quantum ei creditum sit. Suet. in Vespas. *Cum vix fides esset, rem ullo modo suspecturam*, id est, cum vix credi posset, vix verumile esset. Contrarium est, *deissi fidem*. Al. *itane partam mihi fidem esse?* ²² Vis-ne ergo. ²³ Tibi.

1 Nihil Vin¹ *satis quaesitum mihi istuc esse? age² fiat: quid
 ultra hac³ illa filia
 de re qua-
 rere? 4 Amici nostri? quid⁵ futurum est? CH. 6 recte.
 2 Creda-
 tur a me. DE. 7 hanc igitur mittimus?
 3 Phanium. CH. Quidni? DE. 8 illa? maneat? CH. sic.
 4 Pro tua, DE. 10 ire igitur tibi licet, Nausistrata. 30
 caute ac
 dissimu-
 lantur, ne
 intelligit
 Nausistra-
 ta.
 5 De ea? DE. Quid istuc¹⁶ negotii est? CH. jam-ne¹⁷ operui-
 6 Scilicet osium? DE. 18 jam. CH. o Jupiter!
 futurum 19 Dii nos respiciunt: 20 gnatam inveni nuptam cum
 est, id est, tuo 21 filio. DE. 22 hem!
 prospere
 omnia ce-
 dent, non
 opus est
 nunc de ea
 re loqui.
 7 Amici
 nostri filiam, quam collocare Antiphoni destinatum erat, ergo dimittimus, missam factus? Sic supra 4, 3, 70. si illam dant, bene ut mittam. 8 Phanium, quæ abduci non potest. 9 In matrimonio Antiphonis? 10 Domum redire? neque cum nunc opus est, ut a me rogata es, ire ad Phanium, eique persuadere, ut sua voluntate ex matrimonio Antiphonis ad Phormionem se transferri patiat, quoniam placet nobis Pharium manere in matrimonio Antiphonis. Potest tamen illud (bene igitur mittimus?) aliter accipi: hanc, scilicet uxorem tuam Nausistratam, quam huc duximus, igitur domum dimittimus, ac missam facinus? ne pergat ire, quo cepit, ad Phanium. 11 Aequius melius. 12 Ergo. 13 Ante, cum velles cum extrudere. 14 Phanium. 15 Valde honesta. 16 Quod celasti me, praesente uxore. 17 Clausit: cuius contrarium est aperuit, id est, reclusit. 18 Jam operuit: ne timeas audire ab ea. 19 Dii sunt nobis propitii & fautores. 20 Filiam meam. 21 Antiphone. 22 Interjectio intelligentis, quod diu quaesiverat. 23 Scilicet fieri? 24 Compendio consulitur, ne eandem rem denuo narrare sit necesse. 25 Adverbium vocantis & adhortantis ad attentionem. 26 Phædria & Antipho. Est emphasis in verbo filii, 27 Factum meum: vel. quo pacto id potuerit fieri.*

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

¹ **L**ætus sum, ² ut ut meæ res ³ sese habent, ⁴ fratri ⁵ obtigisse quod vult.
⁶ Quam ⁷ scitum est! ejusmodi ⁸ parare in animo
⁹ cupiditates,
¹⁰ Quas cum res adversæ sient, ¹¹ paulo mederi possit.
¹² Hic ¹³ simul argentum repperit, ¹⁴ curâ sese ex-
¹⁵ pedivit :
¹⁶ Ego nullo possum ¹⁷ remedio me ¹⁸ evolvere ex his
¹⁹ turbis,
²⁰ Quin, si ²¹ hoc celetur, ²² in metu, ²³ sin patefit,
²⁴ in probro sim.
²⁵ Neque me domum nunc ²⁶ reciperem, ²⁷ ni mihi esset
²⁸ spes ²⁹ ostensa
³⁰ Hujusce habendæ : sed ubi nam Getam invenire
³¹ possum, ut
³² Rogem, ³³ quod tempus ³⁴ conveniendi patris me
³⁵ capere jubeat ?

¹ Anti-
² pho re-
³ demptam
⁴ Phædriæ
⁵ amicam
⁶ gratula-
⁷ tur : seque
⁸ involutum
⁹ his malis
¹⁰ queritur,
¹¹ unde ex-
¹² pediri ne-
¹³ queat.
¹⁴ 2 Utcun-
¹⁵ que, quali-
¹⁶ tercunque.
¹⁷ 3 In quo-
¹⁸ cunque
¹⁹ statu res
²⁰ meæ sint.
²¹ 4 Filio
²² patru
²³ sive pa-
²⁴ trueli

Phædriæ, quem ut fratrem diligo. Apud Hebræos *fratres* nominaban-
 tur, non quibus communes essent parentes, sed quibus stirps ac ge-
 nus esset commune. ⁵ Argentum sc. ad Pamphilam redimendam.
⁶ Elegans, pulchrum, id est, quantæ prudentiæ & felicitatis est !
⁷ Comparare. ⁸ Voluptates. ⁹ Quibus, cum aliquid intervenit,
 quod voluptatibus adversetur, facili negotio possis occurrere & a-
 moliri. ¹⁰ Modico. ¹¹ Phædria. ¹² Simulac, postquam. Liv.
 l. 10. Simul *conspicua sunt Romana signa*. ¹³ Omni sollicitudine
 ac molestia se liberavit, exsolvit, & potius est fidicina, quam deperi-
 erat. ¹⁴ Consilio, ratione. ¹⁵ Expedire, liberare ex his pertur-
 bationibus. ¹⁶ Ut non. ¹⁷ Factum nuptiarum, sc. quod sua vo-
 luntate, non legibus coactus Phanium duxerit. ¹⁸ Ne patefiat, atque
 id pater molestè ferens abducat aliqua ratione amasiam meam.
¹⁹ Sed si reveletur, scilicet quod rem ex composito cum Phormione
 gessi. ²⁰ Non possum me evolvere, quin in ignominia sim apud pa-
 trem & reliquos meos cognatos. Dilemma est : sive celetur, sive pa-
 te fiat, factum meum, in periculo versabor. Si celabitur, ero in me-
 tu. Si patefiat, sequetur probum. ²¹ Conferrem. ²² Nisi,
²³ Facta, proposita, exhibita, sc. per novas Phormionis technas, qui
 non ducturus erat, quæ offerebatur. Vide 4, 4. Al. *ostentata*.
²⁴ Hanc Phanium uxorem meam habendi. ²⁵ Quam opportunitatem.
²⁶ Alioquendi patrem Demiphonem. ²⁷ Observare, eligere velit,
 ἄλλοθεν λαλῶν.

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

¹ Trīginta PH. I **A** ² Rgentum ³ accepi, ⁴ tradidi ⁵ lenoni :
⁶ abduxi ⁷ mulierem :
⁸ Curavi, ⁹ propriā eā Phædria ut potiretur : nam
¹⁰ emissā est manu.
¹¹ Nunc una mihi res etiam ¹² restat, quæ est ¹³ con-
¹⁴ ficiunda, otium
¹⁵ Phormio : **A** ¹⁶ senibus ad potandum ut habeam : nam aliqui
¹⁷ & quasi ¹⁸ rebenēge-
¹⁹ sti, nunc se ²⁰ curaturum
²¹ cuticulam
²² dicit.
²³ **A** seni-
²⁴ bus.
²⁵ **PH.** ut ²⁶ fugitet patrem :
²⁷ Te ²⁸ suas rogavit rursū ut ageres, ²⁹ causam ut
³⁰ pro se diceret :
³¹ Nam ³² potaturus est ³³ apud me : ego me ire senibus
³⁴ ³⁵ Sunium
³⁶ Dicam ad ³⁷ mercatum, ancillulam ³⁸ emptam, ³⁹ du-
⁴⁰ dum ⁴¹ quam dixit Geta ;
⁴² Pam-
⁴³ philam. ⁴⁴ Perfeci. ⁴⁵ Sibi cum nemine communi, neque usuraria,
⁴⁶ ut Plautus loquitur, aut temporaria ; sed stabili & perpetua. ⁴⁷ Ma-
⁴⁸ numissa seu libertina facta est, & non amplius est serva, cum prius es-
⁴⁹ set emptā tanquam serva, ita ut jam alienari non possit amplius, tota
⁵⁰ sui juris, adeoque emancipata. Vide Plaut. Curcul. 1, 3, 32. ⁵¹ Su-
⁵² pereest, reliqua est adhuc. ⁵³ Conficienda, id est, perficienda. ⁵⁴ Chre-
⁵⁵ mete & Demiphone. ⁵⁶ Impendam, consumam, traducam, scilicet ad
⁵⁷ potandum sive ad hilaritatem. Sic Adelph. 2, 4. Ita queso, quando
⁵⁸ hos bene successit, a hilarē hanc sumamus diem. Hinc sumptus pro ex-
⁵⁹ pensis in convivia & comotationes. ⁶⁰ Antipho, qui prius solus lo-
⁶¹ quebarur, videt Phormionem, & loquitur secum. ⁶² Sc. dicerem ?
⁶³ 15 Per vices tuum officium est representaturus, te imitaturus, id faciet
⁶⁴ etiam, quod tu paulo ante faciebas. Translatum a scenicis actoribus.
⁶⁵ 16 Sicut tu fugisti patrem. ⁶⁶ Scilicet partes. ⁶⁷ Ut defenderes e-
⁶⁸ um apud patrem. ⁶⁹ In meis aedibus. Ita apud aliquem cenare, non
⁷⁰ est cum illo cenare sed in ejus aedibus. Et potest aliquis cum aliquo,
⁷¹ nec tamen apud eum cenare. ⁷² Promontorium urbis Atticæ & em-
⁷³ porium celeberrimum. Vide Eun. 1, 2. ⁷⁴ Negotiandi sive exer-
⁷⁵ cendæ mercaturæ gratia. ⁷⁶ Ad emendam. ⁷⁷ Modo. ⁷⁸ De qua
⁷⁹ locutus est senibus.

Nē, cūm¹ hic non videant me,² conficere credant ar-
gentum suum.

Sed ostium³ concrepuit⁴ abs te. AN. vide, quis egre-
diatur. PH. Geta est.

¹ Athenis.
² Dilapi-
dare, con-
sumere.
Contrario
modo su-
mitur i. i.

quem locum vide. ³ Apertum esse : nam crepitus ostii est signum a-
pertonis ejus. Sic Andr. 3. i. crepuit & *Glycerio ostium*. Vide A-
delph. 2. 3. ⁴ Ostium tuum, vel ostium domus tuæ, ubi tu habitas.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

GE. **O** Fortuna! & ² fors fortuna! quantis ¹ *Fortuna*
³ commoditatibus,
Quam subito meo hero Antiphoni⁴ ope vestra hunc

⁵ onerastis diem!

AN. Quid-nam⁶ hic sibi vult? GE. ⁷ nosque amicos
⁸ ejus? exonerastis¹⁰ metu!

Sed ego nunc¹¹ mihi cesso, qui non¹² humerum hunc
onero pallio:

Atque¹³ hominem propero invenire, ut hac, que
contigerint,¹⁴ sciat.

AN. Num tu intelligis,¹⁵ hic quid narret? PH. num
¹⁶ tu? AN. nil. PH. ¹⁷ tantundem ego.

GE. Ad¹⁸ lenonem hinc ire pergam:¹⁹ ibi nunc
²⁰ sunt. AN. ²¹ heus Geta! GE. ²² hem tibi!

Dea est in-
certi even-
tus, que
cultu pos-
set prode-
desse &
obesse.

Geta An-
tiphoni
nuntiat,
Phanium
inventam
esse Chre-
metis fi-
liam.

² Dea
prosperi
eventus, id
est, felicif-

lima fortuna, quæ tantum prodesse poterat: illa *dubia* dicta est; hæc
etiam *Fors* absolute nonnunquam legitur: & colebatur ab infimæ for-
tis hominibus, operariis, rusticis, servis, & omnibus, qui sine arte a-
liqua viverent. ³ Rebus commodis, id est juvantibus, jucundis, uti-
litatibus, felici rerum successu. ⁴ Favore, benignitate. ⁵ Accumu-
lastis, ut verear, ne tanto oneri ferendo impar futurus sit. Metaphora
Plaut. *Ita hic me amantitate amena onerat dies*. ⁶ Geta. ⁷ Geta An-
tiphonem non audit, sed pergit in sua admiratione. ⁸ Antiphonis.
⁹ Levastis, solvistis, liberastis. Perstat in Metaphora. ¹⁰ Quo af-
ficiebamur ejus causa. ¹¹ Meo damno. ¹² Non induam, sed tan-
tum ex humeris suspendam, ut sim expeditior ad currendum. Nam
humerum pallio onerare, festinantis gestus est, & itineri se accin-
gentis. Plaut. Epid. 2. 2. *Age nunc jam, orna te. Epidice, & palliolum*
in collum conjice. ¹³ Antiphonem. ¹⁴ Resciscat. ¹⁵ Geta. ¹⁶ Scilicet
intelligis? ¹⁷ Scilicet *intelligo*. ¹⁸ Dorionem. ¹⁹ Apud le-
nonem, ²⁰ Antipho & Phædria, quos quero, ibi, ut opinor, nunc
sunt. ²¹ Vocantis est. ²² Scilicet *dico, clamo*. Aversantis seu
indignantis est.

- 1 Q. d. Minime : sæpius enim mihi accidit : ideoque tanti non est, ut illum morer, qui me revocat, quis est cum nihil usitatus sit, quam ut festinans in via revocetur.
- 2 Al. *Antipho*, id est, num sic revocando me sistere cursum meum putas ?
- 3 Iterum vocat Getam. 4 In revocando. 5 Odiosa revocatione, molestia atque importunitate tua. Antiquis enim *odium* significabat radium & molestiam : unde & hodie pro improba sedulitate usurpatur. Horat. Sat. 7. l. 1. *Perfusus hic permagna negotia dives habebat Claxomenu; etiam lites cum rege molestas ; Durus homo, atque odio qui posset vincere regem* 6 Ab instituto itinere. 7 Al. *vapula*. 8 Publicus Curie servus, qui tam imperiosus est. 9 Quod verbis aliis minitaris, tibi serio fiet, id est, vapulabis. 10 Stas, manes. 11 Digne verberibus. 12 Minuitur verbera. 13 Antipho sc. 14 Ad eum. 15 Cito, statim : dicitur enim *ab actu* id est, celeritate. Unde *astutia navis* dicuntur celeres, id est, celeriter per mare transeuntes. 16 Quot vivunt, quantacunque fuerit hominum multitudo. 17 Beatissime, felicissime. Beati enim & felices ornati & culti prodire solent, ut contra infelices & miseri, squalientes & inculti. 18 Ambiguitate. 19 Supra modum. Plaut. Mil. *Solus quem Dii diligunt*. Sic Andr. *Solus est, quem diligunt Dii*. 20 Diligeris, id est, amaris, cui tanta felicitas contigerit. 21 Me solum diligi à Diis. 22 Unde, quomodo. 23 Gaudio, tanquam unguento, perfusum, plenum, & quasi unctum. Metaphora enim ab iis, qui balsamo inunguntur, ut ad officia obeunda alacriores reddantur. Derivatur ab inuitato verbo *delibuo*, quod est inungo. Sic apud Ciceronem, *Perfundere animum voluptate, & perfundere animos suavitatem*, legitur. *Perfundere animum religionem*, Livius dixit, id est, scrupulum religionis injicere. 24 Officio. 25 Obtundia me ambagibus tuis.

now will me

PH.¹ Quin tu hinc² pollicitationes³ aufer, & quod⁴ fers, cedo. GE.⁵ oh!
 Tu quoque hic aderas, Phormio? PH. aderam: sed⁷ cessas? GE.⁸ accipe, hem.
¹⁰ Ut¹¹ modò¹² argentum¹³ dedimus tibi apud fo-
 rum, ¹⁴ reſtā domum
 Sumus¹⁵ profeſſi: interea¹⁶ mittit¹⁷ herus me ad
¹⁸ uxorem tuam.
 AN. Quamobrem? GE. omitto¹⁹ proloqui: nam nihil
 ad²⁰ hanc rem²¹ eſt, Antipho.
 Ubi in²² gynæceum ire occipio, ²³ puer ad me ac-
 currit Mida;
²⁴ Pone apprehendit pallio, ²⁵ reſupinat: reſpicio:
 rogo
 Quamobrem retineat me: ait eſſe²⁶ vetitum intro
 ad²⁷ heram accedere.
²⁸ Sophrona²⁹ modò fratrem³⁰ huc, inquit, ³¹ ſenis
 introduxit Chremem,
³² Eumque nunc eſſe³³ intus³⁴ cum illis: hoc ubi
 ego audivi, ad fores
³⁵ ſuſpenſo gradu³⁶ placidè ire perrexi; ³⁷ acceſſi:
³⁸ aſſiti:
 minas. ¹³ Numeravimus tibi Phormioni ego & Demipho. ¹⁴ Scili-
 cet via, id eſt, nuſquam divertendo. ¹⁵ Reverſi. ¹⁶ Ablegat.
¹⁷ Demipho. ¹⁸ Phanium. Hæc loquitur Geta intuens Antipho-
 nem. ¹⁹ Uti ambagibus. ²⁰ Quam tibi ſum narraturus. ²¹ Per-
 tiner, facit. ²² Mulierum conclave, locum ædium ſecretum, quo
 fabulantur inter ſe mulieres. Eſt enim gynæceum locus ſecretus in æ-
 dibus, ſolis mulieribus ad habitandum datus, in quod conclave non
 datur viris ingreſſus: γυνή enim mulierem ſignificat, quod habet in
 Genitivo γυναικός; inde γυναικείον unde γυναικείον, gynæ-
 ceum, ſcilicet δίκλυνον id eſt, mulierum conclave. ²³ Servus. ²⁴ A
 tergo, retro. ²⁵ Retrahit me in dorſum: nam ſupinus vel reſupi-
 nus dicitur, qui in dorſo jacet. ²⁶ Prohibitum. ²⁷ Phanium.
²⁸ Nutrix. ²⁹ Paulo ante. ³⁰ In gynæceum. ³¹ Demiphonis,
³² Chremetem. ³³ Intra gynæceum. ³⁴ Apud illas, ſcilicet Pha-
 nium & nutricem Sophronam. ³⁵ Greſſu molli, placido, ſilenti, &
 leniter terræ impreſſo, ἡτὸ χρο ποδὶ. Ovid. 5. Faſt. Furtimque
 accedere tentat, Et fert ſuſpenſos corde micante gradus. Elegans ὑπο-
 τῖμος ſervi auſcultatoris, mirificè imaginem clam auſcultantium
 exprimens. ³⁶ Sine ſtrepitu. ³⁷ Ad fores adveni. ³⁸ Juxta fores.

1 Spiritum ¹ Animam compressi : aurem ² admovi : ³ ita ani-
 five anhe-
 litum con-
 tinui ac
 repressi,
 ut melius
 audirem. ⁴ Facinus audivi : itaque penè hercle exclamavi
 2 Adhi-
 bui, appo-
 sul ad il-
 las fores,
 ut audi-
 rem. ⁵ Quod ? GE. quod-nam arbitrare ? AN. nescio.
 3 Eo mo-
 do admo-
 vis auri-
 bus, incepti
 animus
 arrigere
 & adver-
 tere ad in-
 telligen-
 dum quid
 dicerent. ⁶ Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tue.
 4 Ita fa-
 ciendo,
 ut dixi,
 scilicet
 admoven-
 do aures. ⁷ Quid ais ? GE. cum ⁸ ejus olim ⁹ consuevit ¹⁰ ma-
 tre in Lemno ¹¹ clanculum.
 PH. ¹² Somnium : ¹³ utin' hæc ¹⁴ ignoraret suum
 patrem ? GE. ¹⁵ aliquid credito,
 Phormio, esse ¹⁶ cause : sed me censeri potuisse omnia
 Intelligere extra ostium, ¹⁷ intus quæ inter sese ¹⁸ pipp-
 24 egerint ?
 PH. ¹⁹ Atque hercle ego quoque illam audivi fa-
 bulam. GE. imò etiam ²⁰ dabo,
 21 Quò magis credas. ²² Patruus interea ²³ inde hæc
 egreditur foras :
 Δεικνῶς • gestu enim corporis rem exprimit. ²⁴ Sta-
 dens capere atque attrahens sermonem. Capto enim non significat
 quenter capio, sed blanditiis quibusdam & illecebris aliquid veni-
 seu studeo capere : ut, *Hic obsequendo* captat aurem popularem, id est
 quærit, venatur. Hinc hujusmodi venatores *captatores* dicuntur.
 6 Interfectio lætitiæ est, qua Antipho Getam invitat ad lætitiā, ut
 reliqua lætanter persequatur. 7 Ante fores. 8 Rem, *rem*, *rem*, *rem*.
 9 Facinus audivisti ? 10 Profecto. 11 Facinus audivi. 12 Chre-
 mes. 13 Interfectio admirantis & lætantis. 14 Phanii. 15 Com-
 mercium amoris habuit, rem habuit. 16 Mortua. 17 Clam uxore
 Naufistrata. 18 Hoc somnium est, id est, illud est phantasma, id
 nihili, & vanum dictum tanquam dormiendo somniatum. 19 U-
 trum ne. 20 Non nosset. 21 Aliquam causam. 22 In gynæceo
 23 Chremes, Sophrona & Phanium. 24 Dixerint, locuti sunt.
 25 Audivi qui ita narrarent sive fabularentur. Vel Ironia hic sub-
 est ; & non alia hoc mente dicit, quàm qua modo *somnium* ; ideoque
 Getæ deinceps suis verbis fidem adstruit, addito argumento, quod
 Phormionem persuadeat. Vel legendum *atque*, quæ nota hic (ut supra
 conjunctiones discretivæ) Revocationis sui, velut in memoriam nostram
 redeuntis, & jam recordantis, *se quoque illam audivisse fabulam*, quæ
 Getæ narranti prius non crediderat. 26 Dicam, indicium faciam.
 Virg. Ecl. 1. *Sed tamen ille Deus qui sit, da Tityre, nobis*. 27 Ut ma-
 gis credas, rem ita sese habere. 28 Chremes. 29 Ex gynæceo.

Haud multò possi cum patre ¹ idem ² recipit se ³ in-
trò ⁴ denuò :

Ait ⁵ uterq; tibi potestatem ⁶ ejus habendæ se dare :
Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque
⁷ adducerem.

AN. ⁸ Hem ! ⁹ quin ergo ? ¹⁰ rape me : cessus ?
GE. ¹¹ fecero. AN. ⁸ mi Phormio

Vale. PH. vale Antipho, Benè, ¹² ita me Dii ament,
¹³ factum : & gaudeo,

Tantam ¹⁴ fortunam de improviso esse ¹⁵ his ¹⁶ da-
tam.

¹⁷ Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriz ¹⁸ curam ¹⁹ adimere ²⁰ argentariam,

Nè cuiquam suorum ²¹ æqualium supplex fiet :
²² Nam idem hoc argentum, ita ut datū est ingratiis,

²³ Ei datum erit : ²⁴ hoc quī cogam, ²⁵ re ipsa
repperi.

Nunc ²⁶ gestus mihi ²⁷ vultusque est capiendus no-
vus.

Sed hinc ²⁸ concedam in ²⁹ angiportum ³⁰ hunc pro-
ximum ;

Subjunctivus pro Indicativo. 12 Jurandi formula. Hæc secum ad
spectatores dicit Phormio, postquam Antipho & Geta recessissent.
13 Bene successit ac prosperè ex animi mei sententia. 14 Felicita-
tem. 15 Adolescentibus, Antiphoni & Phædriz. 16 Concessam.
17 Maximam nunc habeo opportunitatem decipiendi Chremetem &
Demiphonem. 18 Sollicitudinem. 19 Adimendi. Infinitivus pro
Gerundio positus more Græcorum. Sic Propert. *Non datur ad Ma-*
sa currere lata via. 20 De argento isto reddendo, quo redemit pu-
ellam. 21 Sodalium ac amicorum alicui supplicet, ut mutuo illi
dent pecuniam illam, qua puellam redemit à lenone. 22 Ordo est :
Nam idem hoc argentum, scilicet quo emuaxi senes, *erit datum vi*, sci-
licet Phædriz, id est, in usum hujus cedit sine restitutione, *ita ut da-*
tum est ingratiis, id est, à senibus invitis, aut à senibus sine iusta (nam
de uxore ducenda res erat fictitia ; & illa nunc agnita, nullus color
supereffest) causa per fraudem extortum. 23 Al. *his*, scilicet adole-
scentibus. Prior tamen lectio placet, cum de Phædriz solo sit fermo,
cui adimenda erat cura argentaria. 24 Quomodo cogam hoc fieri,
scilicet ut argentum sit datum, uti datum est, sine ulla restitutione.
25 Ipso effectu, vel illico excogitavi. 26 Corporis. Vult simulare
se eam ducturum ex pacto, & si non dederint, pecuniam datam iustè
conservaturum. 27 Faciei, id est, indicium voluntatis. 28 Me
conferam. 29 Vicum angustum. 30 Al. *hos proximum*. Dicitur e-
nim angiportus & angiportum.

1 Spiritum ¹ *Animam compressi* : aurem ² *admovi* : ³ ita ani-
 five anhe- *num cœpi attendere,*
 litum con- ⁴ *Hoc modo* ⁵ *sermonem captans.* AN. ⁶ *euge Getal*
 tinui ac *GE. ⁷ hîc pulcherrimum*
 repressi, ⁸ *Facinus audiui* : itaque penè herclè *exclamavi*
 ut melius ² *Adhi-*
 audirem. *bui, appo-*
 2 Adhi- *sul ad il-*
 bui, appo- *las fores,*
 sul ad il- *ut audi-*
 las fores, *rem.*
 ut audi- ³ *Eo mo-*
 rem. *do admo-*
 3 *Eo mo-*
 do admo- *tis auri-*
 tis auri- *bis, incepi*
 bus, incepi *PH. ¹⁸ Somnium* : ¹⁹ *utin' hæc* ²⁰ *ignoraret suum*
 animum *patrem* ? GE. ²¹ *aliquid credito,*
 arrigere *Phormio, esse* ²¹ *cause* : sed me censent' potuisse omnia
 & adver- *Intelligere extra ostium,* ²² *intus quæ inter sese* ²³ *appropinqu-*
 tere ad in- ²⁴ *egerint ?*
 telligen- *PH. ²⁵ Atque herclè ego quoque illam audiui fa-*
 dum quid *bulam.* GE. *imò etiam* ²⁶ *dabo,*
 dicerent. ²⁷ *Quò magis credas.* ²⁸ *Patruus interea* ²⁹ *inde hæc*
 4 Ita fa- *egreditur foras :*
 ciendo, *do aures.* Δειπνῶς · gestu enim corporis rem exprimit. 5 Sta-
 ut dixi, *dens capere atque attrahens sermonem. Capto enim non significat fre-*
 scilicet *quenter capio, sed blanditiis quibusdam & illecebris aliquid veni-*
 admovent- *seu studeo capere : ut, Hic obsequendo captat aurem popularem, id est*
 do aures. *quærit, venatur. Hinc huiusmodi venatores captatores dicuntur.*
 6 Interjectio lætitiæ est, qua Antipho Getam invitat ad lætitiā, ut
 reliqua lætanter persequatur. 7 Ante fores. 8 Rem, *μεθύου-*
 9 Facinus audivisti ? 10 Profecto. 11 Facinus audiui. 12 Chre-
 mes. 13 Interjectio admirantis & lætantis. 14 Phanii. 15 Com-
 mercium amoris habuit, rem habuit. 16 Mortua. 17 Clam uxore
 Naufisitrata. 18 Hoc somnium est, id est, illud est phantasma, re-
 nihili, & vanum dictum tanquam dormiendo somniatum. 19 U-
 trum ne. 20 Non nosset. 21 Aliquam causam. 22 In gynæceo
 23 Chremes, Sophrona & Phanium. 24 Dixerint, locuti sunt
 25 Audiui qui ita narrarent sive fabularentur. Vel Ironia hic sub-
 est ; & non alia hoc mente dicit, quam qua modo *somnium* ; ideoque
 Geta deinceps suis verbis fidem adstruit, addito argumento, quod
 Phormioni persuadeat. Vel legendum *atque*, quæ nota hic (ut *cap-*
 conjunctiones discretivæ) Revocationis sui, velut in memoriam nostram
 redeuntis, & iam recordantis, *se quoque illam audivisse fabulam*, quam
 Geta narranti prius non crediderat. 26 Dicam, indicium faciam.
 Virg. Ecl. 1. *Sed tamen ille Deus qui sit, da Tityre, nobis.* 27 Ut me-
 gis credas, rem ita sese habere. 28 Chremes. 29 Ex gynæceo.

*Haud multò possit cum patre¹ idem² recipit se³ in-
trò⁴ denuò :*

Ait⁵ uterq; tibi potestatem⁶ ejus habendæ se dare :
*Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque⁷
adducerem.*

AN.⁸ Hem ! ? quin ergo ?¹⁰ rape me : cessus ?
GE.¹¹ fecero. AN. ô mi Phormio

*Vale. PH. vale Antipho, Benè,¹² ita me Dii ament,
factum : & gaudeo,*

*Tantum¹⁴ fortunam de improvise esse¹⁵ his¹⁶ da-
tam.*

*Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædræ¹⁸ curam¹⁹ adimere²⁰ argentariam,
Nè cuiquam suorum²¹ æqualium supplex fiet :*

*Nam idem hoc argentum, ita ut datū est ingratiis,
Ei datum erit :²⁴ hoc quī cogam,²⁵ re ipsa
repperi.*

*Nunc²⁶ gestus mihi²⁷ vultusque est capiundus no-
vus.*

*Sed hinc²⁸ concedam in²⁹ angiportum³⁰ hunc pro-
ximum ;*

Subiunctivus pro Indicativo. 12 Jurandi formula. Hæc secum ad spectatores dicit Phormio, postquam Antipho & Geta recessissent. 13 Bene successit ac prosperè ex animi mei sententia. 14 Felicitatem. 15 Adolescentibus, Antiphoni & Phædræ. 16 Concessam. 17 Maximam nunc habeo opportunitatem decipiendi Chremetem & Demiphonem. 18 Sollicitudinem. 19 Adimendi. Infinitivus pro Gerundio positus more Græcorum. Sic Propert. *Non datur ad Mas- sa currere lata via.* 20 De argento isto reddendo, quo redemit puellam. 21 Sodalium ac amicorum alicui supplicet, ut mutuo illi dent pecuniam illam, qua puellam redemit à lenone. 22 Ordo est : *Nam idem hoc argentum*, scilicet quo emuxi senes, *erit datum ei*, scilicet Phædræ, id est, in usum hujus cedit sine restitutione, *ita ut datum est ingratiis*, id est, à senibus invitis, aut à senibus sine justa (nam de uxore ducenda res erat fictitia ; & illa nunc agnita, nullus color superest) causa per fraudem extortum. 23 Al. *hū*, scilicet adolescentibus. Prior tamen lectio placet, cum de Phædræ solo sit sermo, cui adimenda erat cura argentaria. 24 Quomodo cogam hoc fieri, scilicet ut argentum sit datum, uti datum est, sine ulla restitutione. 25 Ipso effectu, vel illico excogitavi. 26 Corporis. Vult simulare se eam ducturum ex pacto, & si non dederint, pecuniam datam justè conservaturum. 27 Faciei, id est, indicium voluntatis. 28 Me conferam. 29 Vicum angustum. 30 Al. *bos proximum*. Dicitur enim angiportus & angiportum.

1 Dein-
de, vel
ex hoc
angipor-
to.

1 Inde 2 hisce 3 ostendam me, ubi erunt egre-
foras.

4 Quò me assimulàram ire ad mercatum, non eo.

2 Senibus. 3 Patefaciam. 4 Ordo est: Non eo. id est, non iturum
me, mutata sententia, dicam, non proficiscar ad mercatum, id est, ad
mercaturam exercendam, sc. eo, id est, in eum locum, quo, id est, in
quem locum, assimularam, id est, sinxeram, me ire, sc. Sunium. Dixit
enim supra 5, 5. Ego me ire senibus Sunium dicam ad mercatum.

ACTUS V. SCENA VII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

1 Cogni-
ta Phanio,
senes à
Phormi-
oue pe-
cuniam
repetunt:
Phormio
negat se
redditu-
rum: hinc
contentio
inter eos
oritur.

DE. 1 D I I S magnas meritò gratias 2 habeo, de
que 3 ago.

4 Quando 5 evenère 6 hæc nobis, frater, 7 prospere.

8 Quantum potest, nunc 9 conveniendus Phormio est.

Priusquam 10 dilapidet nostras 11 triginta minas,

Ut 12 auferamus. PH. 13 Demiphonem, si domi est,

Visam: 14 ut quod. DE. at nos ad te ibamus, Phor-
mio.

PH. 15 De eadem hac fortasse 16 causa. DE. ita hæc

cle. PH. 17 credidi.

18 Quid ad me ibatis? 19 ridiculum: an veremini.

Nè non id 20 facerem, quod 21 recepissem semel?

22 Heus, 23 quanta quanta hæc mea paupertas est,

tamen

24 Adhuc 25 curavi unum hoc quidem, 26 ut mihi

esset fides.

rescivimus de filia tua nupta Antiphoni. 7 Ex sententia. 8 Sc. fieri. id
est, quamprimum, quoad ejus fieri potest, quam celerrime. Sic supra
4, 3. Quantum potest, me certorem, inquit, facit Si illam dant. 9 Al-
loquendus. 10 Consumat, dilipat & profundat. supra 5, 5. Cic. Pub-
liam dilapidabat pecuniam, erarium exsauriebat. 11 Trecentos aures
coronatos. Minas enim decem aureos coronatos valuit. 12 Eas reco-
peremus ab illo. 13 Ex angiporto ad Demiphonem properat. 14 Quod
pollicitus sum, servem, & Phanium recipiam, vel tale quid: nam Apolloni-
peus est: 15 Ad me ibatis. 16 Auferendæ pecuniæ. 17 Non dubitavi,
quin de ea causa ad me veniretis, tanquam meæ fidei dissidentis.
18 Quare. 19 Sc. est. 20 Præstarem. 21 Promissem, pollicitus essem.
22 Particula est jactantiam significans. Qd. Etsi fortuna me pauperem
fecit, non tamen ob id soleo committere, ut in me desideretur fides &
constantia. Sic & apud Virgilium Sinon ille: nec si miserum fortuna Si-
nonem finxit, vanum etiam mendacisque improba finget. 23 Quan-
tacunque. 24 Hactenus. 25 In hoc uno operam dedi. 26 Ut cre-
deretur mihi.

CH. Est-ne¹ ea ita, ut² dixi,³ liberalis? DE.⁴ op-
 pidò.
 PH.⁵ Itaque ad vos venio⁶ nunciatum, Demipho,
 Paratum me esse: ubi vultis,⁸ uxorem date.
 Nam omnes¹⁰ poshabui mihi res, ita uti¹¹ par
 fuit,
 Postquam, tantopere¹² id vos¹³ velle,¹⁴ animum
 adverteram.
 DE. At¹⁵ hic¹⁶ dehortatus est me, nè¹⁷ illam tibi
 darem:
 Nam¹⁸ qui rumor erit populi,¹⁹ inquit,²⁰ si id
 feceris?
 Olim cum honestè²¹ potuit, tum non est data:
 Nunc²² viduam²³ extrudi²⁴ turpe est: ferme ea-
 dem²⁵ omnia.
 Quæ tute dudum coram me²⁷ incusaveras.
 PH. Satis superbè illuditis me. DE.²⁸ qui? PH. ro-
 gas?
 Quia nè²⁹ alteram quidem illam potero ducere.
 Nam³⁰ quo redibo ore ad eam, quam³¹ contem-
 pserim?
 CH.³² Tum autem Antiphonem video ab sese^{1, 1.}
³³ amittere²⁵ Et quia
³³ formatrat
³³ præter

¹ Filia
² Phanium.
³ Chremes
⁴ occupatus
⁵ cogitatio-
⁶ ne de filia,
⁷ præter in-
⁸ titutum
⁹ fratrem
¹⁰ interro-
¹¹ gat; & est
¹² Apostro-
¹³ phe ad
¹⁴ fratrem.
¹⁵ Dudum.
¹⁶ Facie
¹⁷ pulchra,
¹⁸ & vultu
¹⁹ ipso præ
²⁰ se ferens
²¹ matro-
²² nalem
²³ modesti-
²⁴ am & in-
²⁵ genium
²⁶ quandam
²⁷ pudorem?
²⁸ Sic Andr.

acteras honesta ac liberali. 4 Valde est liberalis. Hæc autem inter se-
 nes, dum in via sunt, submissiori voce dicuntur. 5 Persequitur ora-
 tionem & fraudem suam, quam instituerat, Phormio. 6 Ut nunciem.
 7 Ad uxorem ducendam. 8 Phanium, quam promisi me ducturum.
 9 Quia novit eam sibi nondatum iri, ideo simulat se ducturum, & a-
 stute urget ut dent. 10 Postposui eo fine. 11 Decuit. 12 Ut du-
 cerem eam. 13 Cupere. 14 Animadverteram, cognoveram. 15 Fra-
 ter Chremes. 16 Dissuasit mihi. 17 Phanium. 18 Qualis. Est
 Mimesis: repetit enim fratris verba. 19 Frater. 20 Si dederis ei
 Phanium? 21 Dari nuptum Phormioni. 22 Tanquam orbatam vi-
 ro primo, quasi à viro divisam. 23 Ejici violentè domo prioris
 mariti. 24 Inhonestum. 25 Dixit mihi Chremes. 26 Quæ tu ipse
 paulo antè mihi objeceras, id est, qui me dicebas iniquè agere, quod
 Phanium ab Antiphone diverterem. 27 Culpaveras, reprehenderas.
 28 Quomodo, qua ratione. 29 Quæ desponsa fuit mihi, vel cui
 repudium renunciavi. 30 Qua fronte, qua audacia, qua fiducia?
 31 Sc. semel. 32 Clam hæc suggerit Demiphoni Chremes, ne audia-
 tur à Phormione. 33 Dimittere.

1 Nolen-
tem.
2 Phani-
um uxo-
rem.
3 Eadem
verba elo-
quitur
Demipho
quæ fue-
runt ei
suggesta à
Chremete.
4 Anti-
phonem.
5 Parti-
cula blan-
dientis.
6 Trigin-
ta illas
minas.
7 Reddi,
renume-
rari quasi
per scri-
pturam.
8 *Rescribere*
enim dice-
bant pro
renumera-
re: nam ad
numera-
tionem
pecuniæ
antecedit
scriptura: unde hodie datur chirographus. 8 Vis-ne illud argentum
tibi rescribi, quod dedi? numeravi per scripturam illis, quibus de-
bui, atque ita expunxi nomina debitorum? 9 Phanium. 10 Pro-
misisti mihi. 11 Apud me. 12 Pecunia, quam mihi numerasti.
13 Defraudari. 14 Quandoquidem. 15 Vestro honori consulens,
ut, pro eo quo vos prosequor, honore. 16 Libellum repudiî. 17 Al-
teri. 18 Divortium fecerim. 19 Altera, quam repudiavi. 20 Au-
fer te hinc, abi in malam crucem, ad patibulum 21 Magniloquen-
tia, magnifica oratione: quia dixerat, *vestri honori causa*: qui mag-
nificus prætentus. Jam convertit se Demipho ad jurgia. 22 Furci-
fer, erro, æquali supplicio plectende, ut servus fugitivus. 23 Fla-
gitia, facta dolosa. Omnia enim jam, agnita Phanio, senibus innotu-
erant. 24 Incendor, provocor ad iram. 25 Experire, an sim du-
cturus. 26 Phanio. 27 Consuetudinem habeat. 28 Propositum.
29 Ironia, ut senum animos magis incendat. 30 Tibi datum. 31 Da
mihi, dñs. 32 Ad iudicium eamus. *Jusenim* hic pro loco ponitur,
in quo jus dicitur: & ita apud Plautum sæpius.

Invitum 1 eam, inque. DE. 3 tuon autem video
4 filium
Invitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi 5 sodes ad forum, atque illud mihi
6 *Argentum* jube rursus 7 rescribi, Phormio.
PH. 8 *Quod-ne* ego perscripsi porro illis, quibus debui?
DE. Quid igitur fiet? PH. si vis mihi 9 uxorem
dare,
Quam 10 despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere apud te illam, 11 hic 12 dos maneat, Demipho;
Nam non est æquum me propter vos 13 decipi:
14 Cum ego 15 vestri honoris causâ 16 repudium
17 altera
18 Remiserim, 19 quæ tantundem dotis dabit.
DE. 20 I in malam rem hinc cum istac 21 magnifi-
centiâ,
22 Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua 23 facta adeo? PH. 24 irritor. DE. tu-ne hanc
duceres,
Si tibi data esset? PH. 25 fac periculum. DE. ut filius
Cum 26 illa 27 habitet apud te, hoc vestrum 28 confi-
lium fuit.
PH. 29 Quæso, quid narras? DE. quin tu mihi 30 ar-
gentum 31 cedo.
PH. Imò verò uxorem tu cedo. DE. 32 in jus ambula.

PH. In jus? ¹ enimverò si porro esse ² odiosi per-
gitis.
DE. Quid facies? PH. ³ ego-ne? vos me ⁴ indota-
tis ⁵ modò
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam ⁷ dotatis ⁸ soleo. CH. quid ⁹ id ¹⁰ nostrà?
PH. nihil.
¹¹ Hic ¹² quandam nôram, ¹³ cujus vir uxorem.
CH. ¹⁴ hem! DE. ¹⁵ quid est?
PH. ¹⁶ Lemni habuit aliam. CH. ¹⁷ nullus sum.
PH. ex qua filiam
¹⁸ Suscepit: & eam clam ¹⁹ educit. CH. ²⁰ sepultus
sum.
PH. ²¹ Hæc ²² adeò ego ²³ illi jam denarrabo. CH. ob-
secro.
Nè facias. PH. ²⁴ oh! tun' ²⁵ is eras? DE. ²⁶ ut
ludos facit!
CH. ²⁷ Missum te facimus. PH. ²⁸ fabula. CH. quid
²⁹ vis tibi?
Argentum, quod habes, ³⁰ condonamus te. PH. au-
dio:
Quid vos, ³¹ malum! ergo me sic ³² ludificamini
³³ Inepti vestra ³⁴ puerili sententiâ?
fendere. ⁷ Habentibus dotem, divitibus, qualis est Naufistrata,
Chremetis uxor, quam scio eludi à marito suo. ⁸ Patrocinari. ⁹ Te
dotatis patrocinari. ¹⁰ Refert. ¹¹ In hac civitate. Prodit Chre-
metis furtivum concubitum apud uxorem. ¹² Uxorem. ¹³ Cujus
maritus habuit aliam uxorem Lemni, ut sequitur: sed interruptus
est sermo à Chremete & Demiphone. ¹⁴ Interjectio indignantis.
¹⁵ Obstupescantis verba. ¹⁶ In Lemno. ¹⁷ Perii, mortuus sum.
¹⁸ Sustulit. ¹⁹ Educat, nutrit. ²⁰ Jam de me actum est. Verba
planè desperantis: nam sepultis nulla spes reliqua. ²¹ Hoc factum.
²² Certe. ²³ Uxori tuæ ordine narrabo, κατὰ ἔξω. ²⁴ Insul-
tantis est. ²⁵ Qui habebas aliam Lemni uxorem? ²⁶ Quomodo
illudit, irridet nos? Sic Andr. 3, 1. quos mihi ludos redderet? ²⁷ Do-
namus tibi argentum, quod habes. Sic enim ipse commutavit. ²⁸ In-
sultat senibus metuentibus. ²⁹ Scilicet amplius. ³⁰ Condonamus
tibi argentum, donamus te argento, quod habes. Sic Prolog. Eun.
Hæc alia multa, quæ nunc condonabitur. ³¹ Exprobrantis est. ³² Il-
luditis, irridetis. ³³ Inconstanti, indigna viris senibus, & solis pue-
ris accommodata.

1 Phormio deridet puerilem senum sententiam & inconstantiam, qui dixerint: *Nolo*, 2 *volo* : volo nolo rursus : 3 cedo, 4 cape : Quod dictum, 5 indictum est : quod 6 modo erat 7 ratum, 8 irritum est.

CH. 9 Quo pacto, aut 10 unde 11 hæc 12 hic rescivit?

DE. nescio :

Nisi, me dixisse nemini, id certo scio.

CH. 13 Monstri, ita me Dii ament, simile. PH. 14 in-

jeci scrupulum. DE. 15 hem!

Hicne ut à nobis 16 hoc tantum argenti auferat,

Tam aperte irridens? 17 emori hercle satius est.

Animo virili 18 presentique ut sis, para :

Vides tuum peccatum esse 19 elatum foras,

Neque jam 20 id 21 celare posse te uxorem tuam :

Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit, Chreme,

Id nosmet 22 indicare 23 placabilius est :

Tum hunc 24 impuratum poterimus 25 nostro modo

Ulcisci. PH. 26 at at. nisi mihi 27 profficio, 28 hæreo : 70

29 Hi 30 gladiatorio animo ad me 31 affectant viam.

2 Argentum condonare. 3 Da, redde argentum, quod pro dote neptis accepisti.

4 Argentum pro ejus dote. 5 Habetur pro non dicto. 6 Paul ante. 7 Firmum in proposito. 8 Non ratum, infirmum. 9 Deiphoni hæc dicit. 10 Ex quo. 11 Facinora mea. 12 Phormio.

13 Videtur esse aliquid prætergrediens naturæ modum, quod Phormio hæc resciverit, nemine referente. 14 Sollicitudinem & anxietatem animo illorum incussi : contrarium est, *scrupulum eximere*, id est, sollicitudinem eximere. Sic Adelp. 2, 2. *Injeci scrupulum homini*.

Vide Andr. 5, 4. Inde sumpta est Metaphora, quod scrupuli, id est, minuti lapilli inter ambulandum in calceos hominis insilientes, vehementer pedem ejus torqueant. Hæc secum Phormio. 15 Interjectio indignantis. 16 Ut apud Cic. *hoc tantum mali domesticum*. 17 Quam

hoc remittere. 18 Forti & animoso. 19 In lucem prolatum, divulgatum, disseminatum. Metaphora. 20 Peccatum tuum, 21 Quominus resciscat uxor tua. 22 Uxori. 23 Plus habebit momenti, & utilius erit ad uxorem tuam Nausistratam placandam. Active igitur exponendum contra rationem vulgatam ejusmodi Verbalium. Sic Adelp. 4, 3. 24 Phormionem impurum, scelestum. 25 Nostro arbitrio, quantum volumus, & eo modo, quo cupiemus, punire. 26 Interjectio metuentis. 27 Provideo, caveo. 28 Egre me postea expediam. Metaphora ab avibus visco implicitis. 29 Demipho & Chremes. 30 Animo infesto, sanguinolento atque ad perdendum parato. Denotatur ergo hic infestus jugulum petentium animus. Nam hoc quidem Demiphonis consilio, indicium ultro faciendi Nausistratæ, planissime Phormio perierat : qui ubi id sensit, metuit sibi & cavet. Sumpta à gladiatoribus Metaphora, quibus aut occidere, aut occidi dicta lex est. 31 Aditum cupide quærunt, recta tendunt, me invadunt. Q. d. Vehementer instant, magna contentione urgent & reposcunt argentum, minantur mihi se persecuturus suum jus.

CH. At vereor, ¹ ut placari possit. DE. bono ani-
 mo es :
² Ego redigam vos in gratiam : ³ hoc fretus,
 Chreme,
⁴ Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
 PH. ⁵ Ita nè mecum agitis ? satis astute ⁶ aggre-
 dimini : 75
 Non hercle ⁷ ex re ⁸ istius me ? instigasti, Demipho.
⁹ Ain tu ? ubi quæ libitum fuerit, ¹¹ peregrè feceris,
 Neque hujus ¹² sis veritus fœminæ ¹³ primariæ,
¹⁴ Novo modo ei quin faceres ¹⁵ contumelias ;
 Venias nunc precibus ¹⁶ lautum peccatum tuum ? 80
¹⁷ Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
¹⁸ Ut nè restringuas, ¹⁹ lachrymis si exstillaveris.
 DE. ²⁰ Malum, quod isti Dii, Deaque omnes
²¹ duint !
 Tantane affectum hominem quenquam esse audaciæ ?
²² Non hoc ²³ publicitus scelus hinc deportarier 85
 in solas terras ? CH. ²⁴ in id redactus sum loci,
 Ut nesciam prorsus, quid agam cum ²⁵ illo. DE. ego
 scio :
²⁶ In jus eamus. PH. in jus ! ²⁷ huc, si quid lubet.

Chremetis. ⁹ Incitasti. Q. d. Hoc multum nocebit Chremeti,
 quod me ita irritaveris. ¹⁰ Apostrophe ad Chremetem. ¹¹ Pere-
 grino loco, peregrinans in Lemno. ¹² Puduerit te: ideo æquipol-
 lentis verbi casum genitivum obtinet. Vide Heaur. 4, 4, 2. *Deum*
inas, &c. ¹³ Primo loco dignæ. ¹⁴ Inaudito. ¹⁵ Injurias.
¹⁶ Ad lavandum, id est, purgandum. ¹⁷ His verbis meis, quæ
 um uxori tua dicturus, ego reddam tibi illam ita inflammata,
 ratam. Metaphora. ¹⁸ Ut non extinguas, id est, places illam, sic
 incensam. Perstat in Metaphora: nam cum iram significavit, nunc
 quasi de vero igne loquitur. ¹⁹ Etiam si totum corpus in lachry-
 mas conversum fuerit, id est, etsi tantum lachrymarum stillaveris, ut
 nihil humoris tibi vel in unam supersit guttam. Ita *effata* dicitur; se-
 lina, quæ omnem foetum edidit. ²⁰ In magna ira usitatissima In-
 jectio. ²¹ Dent. Antiquæ. ²² Ordo est: *Nonne*, scilicet operæ
 retium vel dignum est, *hoc scelus*, id est, hunc scelestum hominem,
portari publicitus, id est, publica condemnatione atque consilio pro-
 scribi, relegari, *bins in terras solas*, id est, desertas, solitarias, quas ne-
 o inhabitat ? ²³ Publicè, è publico. Plaut. *An sen'bas nobis fores*
publicitus praberier ? ²⁴ In eum statum, in eam angustiam deveni,
 res mea rediit. ²⁵ Phormione. ²⁶ In locum, in quo jus à Præ-
 re dicitur. ²⁷ In domum Chremetis, vel ad Nausistratam eamus.

1 Eum.
Apposite
cogitavit
Donatus,
quando
existimat,
Phormio-
nem niti
ad domum
Chreme-
tis, ut con-
veniat
Nausistrata-
tam; senes
vero ad
forum co-
nari at-
trahere:
quod se-
quentia
docent:
itaque an-
tea para-

fitus ex ambiguo huc alluserat v. 44. 2 Donec. 3 Ut eum retine-
ant. 4 Sed. 5 Actio injuriarum ex lege. Hæc verba Demiphom
dicit Phormio. 6 Persequere ergo jus tuum per legem. 7 Sc, in-
juria, id est, actio injuriarum ex lege. 8 Quia injuriam fecisti do-
tari uxori. 9 Abripe Phormionem. Servo hoc dicit, qui ad stre-
pitum hunc & tumultum sua sponte accurrisse potest. 10 Vocis
ratione. 11 Obtura ei os, ne loquatur. 12 Robore corporis, ut
reluctando. 13 Nos. 14 Ut eo crebris ictibus percusso vox
vires Phormioni ad tempus deficerent. 15 Immitte, infer violentem
16 Ei erue. Plaut. Excludito mibi berele osulum, si dedero. Al. ta-
sulse. 17 Occasio mihi erit vos puniendi.

DE. 1 *Assequere, ac retine,* 2 *dum huc ego* 3 *servos*
evoco.

CH. 4 *Enim solus nequeo: accurre huc.* PH. una
5 *injuria est*

Tecum. DE. 6 *lege agito ergo.* PH. 7 *altera est* 8 *te-*
cum, Chreme.

DE. 9 *Rape hunc.* PH. *ita-ne agitis? enimverò* 10 *vo-*
ce est opus.

Nausistrata exi. CH. 11 *os opprime.* DE. *impurum*
vide,

Quantum 12 *valet!* PH. *Nausistrata, inquam,*
CH. *non taces?*

PH. *Taceam?* DE. nisi 13 *sequitur, pugnosc in* 14 *ven-*
trem 15 *ingere:*

Vel oculum 16 *excluide.* PH. 17 *est ubi vos ulciscar*
probe.

ACTUS V. SCENA VIII.

NAUSISTRATA, CHREMES, PHORMIO,
DEMIPHO.

1 Phor-
mio Chre-
metem
prodit

uxori de altera conjuge: Phormio exultat, tam probe se ultum
senes: Demipho pro fratre intercedit, & orat ut huic uxor facta
condonet: ea neque se ignoscere dicit, neque promittere quidquam
sed filii judicio permittere omnia. 2 Evocat. Erat enim Nausistra-
ta evocata à Phormione. 3 Intersectio dolentis vel obitupecentis
4 Turbationis.

NA. 1 **Q**UIS 2 *nominat me?* CH. 3 *ben-*
NA. *Quid istuc* 4 *turbæ est, obsecro*

Mi vir? PH. ¹ hem! ² quid nunc ³ obticuiſti? NA. *quis hic* ³ homo eſt?

Non mihi reſpondeſ? PH. ⁴ hiccine ut tibi reſpondeat?

Qui berclé, ubi ſit, ⁵ nescit. CH. *cave* ⁶ iſti quidquam credas.

PH. ⁷ *Abi:* ⁸ tange: ſi non totus ⁹ friget, me ¹⁰ eneca.

CH ¹¹ *Nihil eſt.* NA. *quid ergo eſt?* *quid iſtic narrat?*

PH. *jam ſcies:*

Auſculta. CH. *pergin* ¹ credere? NA. *quid ego, obſecro,*

Huc credam, qui nihil dixit? PH. ¹² *delirat miſer Timore.* NA. *non pol* ¹³ temerè eſt, *quod tu tam* ¹⁴ times.

CH. ¹⁴ *Ego n* ¹⁵ timeo? PH. ¹⁵ *reſcè ſanè:* ¹⁶ *quando nihil times,*

Et hoc nihil eſt, quod dico ego: ¹⁷ *tu narra.* DE. ¹⁸ *ſcelus!*

¹⁸ *Tibi narret?* PH. ¹⁷ *eho tu:* *factum eſt abſte ſedulo*

Pro fratre. NA. *mi vir, non mihi narraſ?* CH. ²⁰ *at.* NA. ²¹ *quid at?*

CH. *Non opus eſt* ²² *dicto.* PH. ²³ *tibi* ²⁴ *quidem:* *at ſcito* ²⁵ *huic opus eſt.*

²⁶ *In Lemno.* CH. ²⁷ *hem! quid aiſ?* DE. *non taceſ?* PH. ²⁸ *clam te.* CH. ²⁹ *hei mihi!*

ſcilicet quo malæ conſcientiæ horreſcunt. Hinc Virg. *mibi frigidus horror Membra quatit.* ¹⁰ Occidito. ¹¹ De eo, quod iſte Phormio loquitur. ¹² Deſipit, nescit quid faciat. ¹³ Sine cauſa. ¹⁴ Q. d. Minime. ¹⁵ Ironice. ¹⁶ Quandoquidem. ¹⁷ Chremes. ¹⁸ O ſcelerate Phormio! ¹⁸ Dices ut Chremes narret? ¹⁹ Interjeſtio deridentis Phormionis. Q. d. Deſine tu tandem: ſatis jam fratris Chremetis cauſam egiſti, bene de fratre tuo meruiſti, me irritando. Ironia. ²⁰ Turbatus Chremes aliud dicere nequit. ²¹ Quid tibi vis dicendo at? ²² Ut dicatur, id eſt, narretur. ²³ Flagitioſo. ²⁴ Non opus eſt dicto. ²⁵ Uxori tuæ Nauſiſtrata. ²⁶ In Lemno clam te uxorem duxit, & inde, &c. Hæc enim narratio interrumpitur nunc per Chremetem, nunc per Demiphonem comminantem, nunc per vorum Nauſiſtrata. Incipit jam narrare. ²⁷ Interjeſtio dolentis. ²⁸ Te nesciente. ²⁹ Exclamantis & dolentis.

¹ Interjeſtio irriſtantis vel inſultantis.

² Al. obſtupuiſti, id eſt, ſtupidus & quaſi ſaxeus effectus eſt præ timore?

³ Phormio.

⁴ Loquitur Chremeti.

⁵ Sc. petis, vel rogas.

⁶ Præ nimio timore, ne reſciſcas ſcelus.

⁷ Phormioni.

⁸ Nauſiſtrata loquitur.

⁹ Tu Nauſiſtrata, abi ad eum.

¹⁰ Artinge maritum tuum.

¹¹ Metus

¹ Mi vir,
² Dii dent
 nobis me-
 liora,
 quam ea,
 quæ di-
 cit: hoc
 Dii pro-
 hibent.
³ Ita res
 se habet,
 ut dixi
 tibi. Pal-
 merius le-
 git *actum*
est, id est,
 perii! &
 Chremeti
 tribuit,
 qui post
 exclama-
 tionem
 illam
 uxoris,
 ad in-
 dignita-
 tem rei,
 conster-
 natus, id
 dixerit.
 4 Excla-
 matio perturbatæ mulieris. 5 Ex illa uxore, quam habuit in Lemno.
 6 Phanium. 7 Genuit. 8 Secura es, non cogitas de ejusmodi rebus,
 non observas quid in Lemno maritus tuus agat. Metaphora. 9 Hæc
 dicit Demipho. Sunt autem verba deliberantis, qua ratione mædendi
 possit huic periculo. 10 Exclamatio est cum indignatione. 11 Ita
 res se habet. 12 Nostro tempore. 13 Iniquius? 14 Mariti. Quid.
 An quicquam hoc meo viro, aliisque similibus, vel hoc hominum
 genere indignius? qui, &c. 15 Redundat, ut alibi sæpe, non sine e-
 legantia tamen. Horat. Epist. 3. l. 1. *Quid mihi Celsus agit?* 16 Al-
 loquor. 17 Viro meo Chremete. 18 Valde vel plurimum me ta-
 det. 19 Professiones frequentes. 20 Commorationes diutine in
 Lemno? 21 Reditus annuos. 22 Supra 5, 3, 6. *nam ex his prædi-*
 &c. 23 Eum. 24 Scilicet quis, qui sit paulo acrior, dubitet, vel
 nemo negaverit. Al. *que*. 25 Frustra hæc verborum (quibus iram
 Nausistratam placare studet Demipho) opera Chremeti impendit-
 tur, qui jam pro mortuo habendus, frustra orat pro fratre. Sic Plaut.
Mortuo verba nunc fasio. Sic & dicimus, *Surdo narrare fabulam*. Na-
 tum adagium à ridicula consuetudine veterum, qui vita defunctos ter-
 rore ciebant. Unde & *consolamati* dicebantur.

PH. *Uxorem duxit*. NA. ¹ mi homo! ² Dii melius
duint.

PH. ³ Sic factum est. NA. ⁴ perii misera! PH. ⁵ inde ⁶ filiam

⁷ Suscepit jam unam, dum tu ⁸ dormis. CH. ⁹ quid
agimus?

NA. ¹⁰ Præ Dii immortales! facinus indignum, &
malum.

PH. ¹¹ Hoc actum est. NA. an quidquam ¹² hodie est
factum ¹³ indignius?

¹⁴ Qui ¹⁵ mihi, ubi ad uxores ventum est, tum sunt
senes.

Demipho, te ¹⁶ appello: nam me cum ¹⁷ hoc ipso
¹⁸ distædet loqui.

Hæcine erant ¹⁹ iriones crebra, & ²⁰ mansiones
diutine

Lemni? hæcine erat, quæ nostros ²¹ fructus minue-
bat, ²² vilitas?

DE. Ego Nausistrata, ²³ esse in hac re culpam me-
ritum non nego,

Sed eam, ²⁴ quin sit ignoscenda. PH. ²⁵ verba fiunt
mortuo.

DE. ¹ Nam neque ² negligentia tua, neque odio id ¹ Non
fecit tuo. enim,
³ Vinolentus ⁴ ferè abhinc annos quindecim ⁵ mu- quod ne-
lierculam gligeret
Eam compressit, ⁶ unde hæc nata est, neque postilla seu con-
unquam attigit. temneret
⁷ Ea mortem obiit: ⁸ è medio abiit, qui fuit in re te, neque
hæc ⁹ scrupulus. quod te
¹⁰ Quamobrem te oro, ut alia ¹¹ facta tua sunt, ³⁰ odio pro-
quo animo hoc feras. sequere-
NÀ. Quid ¹² ego æquo animo? cupio misera in hac tur, succe-
re jam ¹³ defungier. pit filiam
Sed quid sperem? ætate porro minus ¹⁴ peccaturum ex uxore
putem? Lemnia.
¹⁵ Jam tum erat senex, senectus si ¹⁶ verecundos ² Con-
facit. temptu.
An mea forma atque ætas ¹⁷ nunc ¹⁸ magis expe- hæc con-
tenda est, Demipho? tra con-
Quid mihi hic affers, quam ob rem expectem, aut suetudi-
sperem ¹⁹ porro non fore? nem syn-
PH. ²⁰ Exequias Chremeti, quibus commodum, ire, taxeos
jam tempus est. dicuntur,
pro negli-
gentia tui,
& odio
tui: sicuti
dicuntur
amore tui,
& desiderio
tui.
³ Ebrius,

vino obrutus. ⁴ Jam ex eo tempore ferme sunt transacti quindecim
anni. Abhinc enim dicitur de tempore præterito: debina de futuro.
⁵ Cum muliercula ea concubuit. ⁶ Ex qua hæc filia Phanium nata
est. ⁷ Ea mulier mortua est. ⁸ Ea sublata est, cujus vita huic rei
solicitudinem afferret. Supra ⁵, ⁷. Ego redigam vos in gratiam: vos
frutus, Chreme, Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi. ⁹ Solli-
citus. ¹⁰ Deprecatur crimen. ¹¹ Mansueta scilicet. ¹² Scilicet
feram. ¹³ Defungi, desinere, illam finem in istoc facere. Sic Adel. 3, 5.
Utinam hoc sit modo defunctum. ¹⁴ Eum. ¹⁵ Jam eo tempore, quo
compressit eam. ¹⁶ Homines temperatos, modestos. Nam verecun-
dia est iustæ reprehensionis timor. Verè senex non ex temporis lon-
ginitate, sed ex laudabili & perfecta vita cernitur. ¹⁷ Cum vetu-
la & deformior sum. ¹⁸ Magis exoptanda viro meo, quam olim,
dum melior erat, & eam contempsit? ¹⁹ Postea meum maritum
impudicum non fore, sed pudicum. ²⁰ Verus indicendi funeris for-
mula. Ordo est: Jam tempus est ire exequias, id est, ire ad exequen-
das inferias, id est, obsequia pro mortuis (quemadmodum dicimus ire
inferias sic antiqui dixerunt ire exequias, id est, ad exequias) Chremeti
quem prius dixit delirare, deinde mortuum esse, tertia adferri ad ro-
gum, ut ei exequiæ seu iusta perfolvantur, illis, quibus commodum, id
est, opportunum, est, scilicet ire exequias. Chremeti, ut mortuo, in-
sultat impudens parasitus.

¹ Sic tra- ¹ Sic dabo: ² age nunc, Phormionem, qui volet, ³ la-
 ctabo eos. cessito :
 Sic Heaut. ⁴ Faxo tali eum ⁵ mactatum, ⁶ atque hic est, infor-
^{7.2.} Adeo ⁷ Redeat ⁸ sanè in gratiam: ⁹ jam supplicii satis est
 exornatum ¹⁰ Habet ¹¹ hæc, ei ¹² quod, ¹³ dum vivat, ¹⁴ usque
 dabo. ¹⁵ obganniat.
² Hortan- ¹⁶ At meo merito credo. Quid ego nunc com-
 tis vel ¹⁷ Sigillatim qualis ego ¹⁸ in istum fuerim? DE. novi
 insultan- ¹⁹ Tecum. NA. merito hoc meo hoc videtur factum?
 tis est, ²⁰ DE. minime gentium :
 quasi re ²¹ Verum, quando jam accusando fieri ²² infectum non
 bene gesta. ²³ potest,
³ Irritet. ²⁴ Ignosce: ²⁵ orat, ²⁶ confitetur, ²⁷ purgat: quid ²⁸ 45
⁴ Faciam. ²⁹ amplius ?
⁵ Oppres- ³⁰ PH. ³¹ Enimverò, prius quàm ³² hæc dat veniam,
 sum, ma- ³³ mihi ³⁴ prospiciam & Phœdria.
 gis au- ³⁵ Hæc Nausistrata, prius quàm ³⁶ huic respondes ³⁷ 45
 ctum, af- ³⁸ merè, audi. NA. quid est ?
 fectum, af- ³⁹ PH. Ego ⁴⁰ minas triginta ⁴¹ ab isto per ⁴² fallaci-
 flictum, id ⁴³ am ⁴⁴ abstuli :
 est, con- ⁴⁵ Quo etiam
 ciliabo ⁴⁶ majore es
 ei tantum ⁴⁷ malo mactatus. ⁴⁸ Quasi Chremes est mactatus. ⁴⁹ Cum uxore, id est,
 mali, ⁵⁰ placet sibi uxorem. ⁵¹ Hic permissivè capitur. Q. d. Nihil nunc im-
 quantum ⁵² pedio. ⁵³ Satis sumpsi de eo supplicii, jam satis ejus injurias ultus
 Chremeti ⁵⁴ sum. ⁵⁵ Materiam. ⁵⁶ Nausistrata, id est, uxor Chremetis per
 concilia- ⁵⁷ me mariti peccatum edocta jam haber, quod per omnem vitam satis
 vi. Me- ⁵⁸ ei exprobrat. ⁵⁹ Propter quod. ⁶⁰ Quamdiu. ⁶¹ Assidue. ⁶² Ob-
 taphor. ⁶³ latret, immurmuret, objiciat. ⁶⁴ Obgannire, est contra gannientem gan-
 αὐξήσις. ⁶⁵ nire, id est, contra rixantem rixari, & contra murmurantem mur-
 Cic. ⁶⁶ murare. ⁶⁷ Gannire autem propriè est vulpium, sicut ⁶⁸ mugire bouum.
 Quo etiam ⁶⁹ Sed maritus meus fecit illud indignum facinus, quia meruerim,
 majore es ⁷⁰ ut fieret mihi talis injuria propter culpam meam, quia illi nimium in-
 malo mactatus. ⁷¹ dulserim. Ironia. ⁷² Seorsum, separatim. ⁷³ Erga hunc meum
⁶ Quasi Chremes est mactatus. ⁷ Cum uxore, id est, ⁸ maritum, id est, quomodo eum tractaverim, quomodo me usus sit fa-
⁷ placet sibi uxorem. ⁸ Hic permissivè capitur. Q. d. Nihil nunc im- ⁹ cili uxore. ¹⁰ Quemadmodum, atque tu. ¹¹ Infectum. ¹² Ut
⁸ pedio. ⁹ Satis sumpsi de eo supplicii, jam satis ejus injurias ultus ¹³ ignoscas sibi. ¹⁴ Culpam, scelus. ¹⁵ Excusat illud scelus, quod
⁹ sum. ¹⁰ Materiam. ¹¹ Nausistrata, id est, uxor Chremetis per ¹⁶ vinolentus id fecerit. ¹⁷ Petis. ¹⁸ Certe. Hæc secum Phormio.
¹⁰ me mariti peccatum edocta jam haber, quod per omnem vitam satis ¹⁹ Nausistrata. ²⁰ Providebo. Sic in Heaut ²¹ Prospexi tibi & stul-
¹¹ ei exprobrat. ¹² Propter quod. ¹³ Quamdiu. ¹⁴ Assidue. ¹⁵ Ob- ²² titie tue. ²³ Chremeti. ²⁴ Inconsiderate. ²⁵ Trecentos coronatos
¹² latret, immurmuret, objiciat. ¹³ Obgannire, est contra gannientem gan- ²⁶ aureos. ²⁷ A marito tuo Chremete. ²⁸ Technam. ²⁹ Extorsit.

et, ³ la.
infor.
tatis est
⁴⁰
4 usque
nc com.
E. novi
aſum?
um non
⁴⁵
d ²⁴ uſ
veniam,
⁵² 9 te.
fallaci
e, id est,
nunc im-
cias ultis
netis per
tam satis
¹⁵ Ob-
em gan-
em mur-
e boum
eruerim,
nium in-
e meum
us fit fa-
²¹ Ut
us, quod
Phormio.
bi & ſul-
coronatos
i.

¹ Eas dedi tuo ² gnato : is ³ pro sua amica ⁴ leno-
ni dedit.

CH. ⁵ Hem ! quid ais ? NA. adeo-ⁿ ⁶ indignum tibi
videtur, filius

Homo adoleſcens unam ſi habet amicam, ⁷ tu uxores
duas ?

Nil pudere ? ⁸ quo ore illum ⁹ objurgabis ? reſponde
mibi.

DE. ¹⁰ Faciet, ut ¹¹ voles. NA. imò, ut meam jam
ſcias ¹² ſententiam,

Neque ego ¹³ ignoſco, neque promitto quidquam ne-
que ¹⁴ reſpondeo,

Priùs quàm ¹⁵ gnatum video : ¹⁶ ejus judicio ¹⁷ per-
mitto omnia : is

Quod jubebit, faciam. PH. mulier ſapiens es, Nau-
ſiſtrata.

NA. Satin' id eſt tibi ? PH. imò verò pulchrè ¹⁸ diſ-
cedo, & probè,

Et præter ¹⁹ ſpem. NA. tu tuum nomen dic quod eſt ?
PH. mihi-ⁿ ? Phormio :

Vestrx familie herclè amicus, & ²⁰ tuo ²¹ ſiammus
Phædriæ.

NA. Phormio, at ego ²² æcaſtor poſthac tibi, quod
potero, & quæ voles,

Faciamque, & dicam. PH. ²³ benignè dicis. NA. pol-
meritum eſt tuum.

PH. Vin' primùm hodie facere, ²⁴ quod ego gaude-
am, Nauſiſtrata,

audes aut ſapis, ſed minus pudet. ⁹ Reprehendes : Turpe eſt doſtori,
cum culpa redarguit ipſum. Juven. Unde tibi frontem libertatemque pa-
rentis, Cum ſacias pejora ſenex ? ¹⁰ Chremes omnia. ¹¹ Tu Nau-
ſiſtrata. ¹² Opinione. ¹³ Marito meo. ¹⁴ Petitionibus ruit.
¹⁵ Phædriam. ¹⁶ Phædriæ. ¹⁷ Reſero omnia ad hanc rem ſpectan-
tia, id eſt, eum facio hujus cauſæ arbitrum. ¹⁸ Nempe optata confe-
cutus. ¹⁹ Expectationem. ²⁰ Filio. ²¹ Præcipuus amicus. ²² Per
adem Caſtoris, vel per Caſtorem, id eſt, proſecto. Eſt jurandi parti-
cula. ²³ Humaniter. ²⁴ Propter quod.

¹ Minus
triginta.
² Phædriæ.
³ Pro
emptione
ſuæ ami-
cæ, id eſt,
ſidicinæ,
Supra in
Eun. I. 2.
Hæc minas
viginti
pro ambo-
bus dedi.
⁴ Dorioni.
⁵ Inter-
ſectio
dolentis
vei indig-
nantis.
⁶ Dete-
ſtabile.
⁷ Senex.
⁸ Qua
fronte,
qua aulæ-
cia, quo
vultu ?
⁹ Hoc mo-
do ferè
Ovidius :
Non tibi
plus cor-
dæ, ſed
minus
oris
aiſt,
id eſt,
non plus

1 Et pro-
pter quod
vir tuus
ringa-
tur, quod
sit illi

αλγυνδῶν
ὁ δὲ δαλ-

μῶν, &c,

quod nolit, videat? Nam *osulos dolere* dicimus de eo, qui rem mo-
lestam odiosamque, videt. Nulla enim major ægritudo adferri po-
tuit Chremeti, quàm si spectaret secum accumbentem Phormionem,
qui flagitia ipsius uxori detexerat. Quare non sine causa dicit, ocu-
los viri dolituros eo aspectu. Cœlius Epist. 15. *Nunquam tibi oculi*
doluisse, si in resalsa Domitii vultum vidisset. 2 Faceta & pa-
rasitica oprio. 3 Eamus intro. 4 Arbiter noster, cuius iudicio
omnia permisi. 5 Faciam. 6 Congratulamini Poetæ plaudendo
manibus.

1 Et quod tuo viro oculi doleant? NA. cupio. PH. me
ad cœnam 2 voca.

NA. Pol verò voco. DE. eamus intrò hinc. NA. 3 fiat :
sed ubi est Phœdria,

4 Iudex noster? PH. jam hîc : faxo aderit. Vos
valete, & 6 plaudite.

H E C Y R A

P U B L I I T E R E N T I I

Carthaginienſis Afri.

FACTA 2 LUDIS MEGALENSIBUS 3 SEX. 1 Exhibi-
JULIO CÆSARE ET CN. CORNELIO DO- ta eſt hæc
LABELLA ÆDILIBUS 4 CURULIBUS. 5 NON Comœdia
PLACUIT. ITERUM DATA, CN. OCTAVIO, primum.
T. MANLIO COSS. L. ÆMILII PAULI LU-2 Qui in
DIS FUNEBRIBUS. 6 NON EST PLACITA. honorem
TERTIO 7 RELATA Q. FULVIO, L. MAR- magnæ
TIO, ÆDILIBUS CURULIBUS EGIT. L. matris
AMBIVIVS TURPIO. PLACUIT. ANNO AB Deorum
URBE CONDITA DLXXXVIII. ANTE CHRI- Cybeles
STUM NATUM CLXIII. ITERATA A. V. inſtitue-
DLXXXIX. bantur.

hæc res erat commendata, aut quorum juffu Comœdiæ & Tragœdiæ
recitabantur. 4 Quia ſella eburnea vehebantur, quæ *ſurulis* dice-
batur. 5 Hæc Comœdia primo data eſt ſine prologo ludis Mega-
lenſibus, quos Sextus Julius Cæſar, & Cneus Cornelius Dolabella
ediderunt; ſed occupato populo ſtudio funambuli diſplicuit.
6 Secundo non placuit propter ſtadium populi in ſpectandis gla-
diatoribus. 7 Demo acta.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

PACCHIS, *meretrix.*
LACHES, *ſenex.*
MYRRHINA, *mulier.*
PAMPHILUS, *adoleſcens.*
PARMENO, *ſervus.*
PHIDIPPUS, *ſenex.*

PHILOTIS, *meretrix.*
PHILUMENA, *mere-
trix.*
SOSIA, *ſervus.*
SOSTRATA, *mulier.*
SYRA, *anus.*

PERSONÆ MUTÆ.

PHILUMENA, *puella.* | SCRITUS, *puer.*

IDIOMATA PERSONARUM PRÆCIPUARUM.

Bacchis, meretrix bona & prudens.

Laches, maritus Socrate imperiosus. Alias natura prudens & multi consilii.

Myrrhina, mater Philumena, honoris liberorum studiosissima, non tamen satis marito reverens.

Pamphilus, natura prorsus amori deditus, magis tamen in promissis fidelis & honoris cupidus.

Parmeno, servus levis, Hero bene serviens.

Phidippus, pater & mari

tus nimium mitis & suis indulgens.

Philotium, meretrix juvenula, artium meretriciarum non satis gnara.

Philumena, uxor lenis, modesta, prudens, contumelias mariti libenter perpetiens,

Sofia, servus, non satis heri additus.

Socrata, matrona bona, modesta & prudens, liberorum etiam nurus amans, & mariti reverens.

Syra, lena pess. & vaferrima.

RATIO NOMINUM.

Bacchis, vide Heautontimor.

Laches, vide Eunuch.

Myrrhina, matronale nomen ὁπὸ τῆς μυρρίνης vel μυρσίνης. myrto, qua magistratus quondam coronabantur: Fuit & nomen Amazonis. Hom. Iliad. β.

Pamphilus, vide Andriam.

Parmeno, vide Eunuchum.

Phidippus, à parsimonia equestri: ex φειδῶ parsimonia, & ἵππῳ equus: gloria rei equestris apud veteres ingens

& sumptus magni fuerunt.

Philotis, à φίλος, amicitia amor, benevolentia: nisi forte in nomine sit aurium significatio, & tum componeretur ex φίλ & ἀμύχ & ἔκ, ὠτίς, auris. Hinc & Philotium.

Philumena, quasi φίλ & ἀμύχ, amabilis.

Sofia, vide Andriam.

Socrata, vide Heautont.

Syra, Gentile nomen, Syriaci generis Mulier.

H E C Y R Æ

A R G U M E N T U M,

C. S U L P I T I O A P O L L I N A R I

A U C T O R E.

U Xorem duxit ¹ Pamphilus ² Philumenam,
³ Cui ⁴ quondam ⁵ ignorans virgini ⁶ vitium
 obtulit :

⁷ Ejusque ⁸ per vim quem ⁹ detraxit annulum,

¹⁰ Dederat ¹¹ amicæ Bacchidi meretriculæ.

Dein profectus in ¹² Imbrum est : ¹³ nuptam haud
 attigit.

¹⁴ Hanc ¹⁵ mater ¹⁶ utero gravidam, nè ¹⁷ id sciat
¹⁸ socrus,

¹⁹ Ut ægram ²⁰ ad se transfert : ²¹ revertit Pamphilus

²² Deprehendit partum : ²³ celat : ²⁴ uxorem tamen

Recipere non vult. ²⁵ Pater ²⁶ incusat Bacchidis

Amorem : dum se ²⁷ purgat Bacchis, ²⁸ annulum

²⁹ Mater ³⁰ vitiatæ forte ³¹ agnoscit Myrrhina :

³² Uxorem ³³ recipit Pamphilus cum filio.

¹ Filius
 Lacheris.

² Filiam
 Phidippi

& Myr-
 rhinæ.

³ Philu-
 menæ.

⁴ Longo
 ante tem-
 pore.

⁵ Pamphi-
 lus nesci-
 ens Phi-
 lumenam
 esse.

⁶ Stu-
 prum at-
 tulit, id

est, quam
 virginem

ignorans quondam viriavit, compressit. ⁷ Philumenæ. ⁸ Violenter.

⁹ Puellæ Philumenæ. ¹⁰ Pamphilus. ¹¹ Quam amabat Pamphilus a-

dolescens. ¹² Insulam Thraciæ, Mercurio sacram. ¹³ Cum Philumena

non concubuit. ¹⁴ Puellam. ¹⁵ Ejus puellæ, scilicet Myrrhina.

¹⁶ Fœtum habentem in utero, gestantem uterum. ¹⁷ Philumenam

esse gravidam. ¹⁸ Mater Pamphili, scilicet Sostrata. ¹⁹ Tanquam

ærotam. ²⁰ In domum suam. ²¹ Revertitur ex Imbro. ²² Re-

sciscit peperisse Philumenam. ²³ Non revelat alicui partum puellæ.

²⁴ Quandoquidem honestè non poterat facere. ²⁵ Lachés. ²⁶ Dicit

eum non velle uxorem recipere, quia amet Bacchidem ; ideoque totam

culpam transfert in Bacchidem. ²⁷ Excusar, quod sit omnis culpæ ex-

pers. ²⁸ Ereptum à Pamphilo Philumenæ & Bacchidi datum. ²⁹ Puellæ.

³⁰ Stupratæ filiæ suæ. ³¹ Recognoscit. ³² Philumenam. ³³ Quem-

admodum pollicitus erat, se velle eam ducere uxorem, ita quoque fecit.

A L I U D . M . A N T . M U R E T I .

Pamphilus, Lacheris è Sostrata uxore filius, Bacchidem
 meretricem deperibat : is cum aliquando noctu ad eam
 temulentus irer, in Philumenam, Lacheris & Myrrhinæ fi-
 liam, incidit, eamque in via per vim compressit: atq; ita effu-
 git, ut neque ipse eam, neque puella ipsum cognoscere potue-
 rit. In illa autem lucta etiam annulum ei detraxit, eumque
 Bacchidi dono dedit : paulo post pater eum, tum ut à mere-
 tricio amore averteret, tum ut præsidium suæ senectutis pa-
 raret,

raret, ad uxorem ducendam perpulit. Contigit, ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse constupraverat: gaudente admodum puella matre, quæ quia sola conscia erat filiam esse stupro gravidam esse, quamprimû eam collocare properabat, ut, si forte post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodû sæpe fit, obtegeretur stuprum. Cecidit res longe aliter, ac putabatur: etenim Pamphilus, qui invitissimus adjecisset animum ad rem uxoriæ, quiq; avellere se derepente à Bacchidis amore non posset, ita dormit cum uxore, ut eam nè attigerit quidem. Bacchis, quod ea viva nunquã se uxorem ducturû, sæpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam injuriã putans, multo ei minus, quam solebat, placida & obsequens esse cœpit, eo factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quamq; prius spernebat uxorem, ejus mirificû quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi uterum sentiret, cum aliorum, tum focrus imprimis suæ conspectum effugiebat: tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumpta occasione, per sacrificandi speciem, ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. Post dies complusculos mittit Sostrata, qui eam accerferent, respondetur, ægrotam esse: it, ut eam saltem videret: non admittitur. Phidippus accusare uxorem, ac dicere, hæc omnia illius culpa contingere, illa contra excusare se, & culpam deprecari: nullius se rei consciam esse, cur sua consuetudo nurui odiosa esse debeat. Interea rediit Pamphilus, atq; ita forstulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso, Philumena partu levaretur. Cum igitur videndi cupidus, (ægrotare enim occeperat, & ita amabat ut qui vehementissimè) subito ad eam ingressus esset, peperisse, deprehendit. Ibi cum Myrrhina exeuntem prosecuta lacrumans, obtestari cœpit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset; nè reciperet quidem uxorem, si ita videretur: sed tamen ne famam illius proderet, ita se facturû recipit. Cum igitur neq; vellent uxore recipere, neq; rursus veram afferret causam, suspicati sunt senes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum ea de causa ab uxore abhorrere. Accersitam itaq; Bacchidè objurgat Phidippus, ea, cum se illi purgasset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoq; illam suspicionem adimere. Ingreditur, anulum habens in digito, quem olim Philumenæ ereptum, sibi dederat Pamphilus. Is annulus effecit, ut vitiatam esse ab ipso Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Lætus Pamphilus & uxorem & filium recipit.

* PROLOGUS.

Hecyra est huic nomen fabula: ¹ hac cum ² data

³ est nova, ⁴ novum ⁵ intervênit vitium & ⁶ calamitas,

ut neque ⁷ spectari, neque ⁸ cognosci ⁹ potuerit:

¹⁰ Ita populus ¹¹ studio stupidus ¹² in funambulo

animus ¹³ occupârat: nunc ¹⁴ hac planè est ¹⁵ pro nova:

Et ¹⁶ is, qui ¹⁷ scripsit hanc, ob eam ¹⁸ rem noluit

¹⁹ iterum referre, ut ²⁰ iterum possit ²¹ vendere.

²² Alias ²³ cognoscitis ²⁴ ejus: quæso ²⁵ hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

¹ Orator ad vos venio ² ornatu Prologi,

³ Edita primum exhibita est populo. Sic in Prolog. Eun. Menandri ⁴ Phasma nunc nuper dedit. ⁵ Cum antea non fuisset acta. ⁶ Antea non auditum. ⁷ Ortum est in ipsa actione. ⁸ Infortunium, impedimentum, quia actio subita est impedita. Metaphora. Supra Eun. 1, 1. eleganter Thaidem vocat *fundi calamitatem*. ⁹ Agi. ¹⁰ Sciri, qua de re inditutum esset argumentum. Td *spectari* ad scenæ apparatus, qui oculis percipitur; ¹¹ *cognosci* ad intellectum rerum, quæ aguntur in scena, referendum. ¹² Fabula: q. d. ut neque locus fuerit spectatori- bus, neque auditoribus. ¹³ Tantum, ¹⁴ Præ studio, id est, attentione & admiratione stupens, raptus: q. d. sine judicio. ¹⁵ In spectando homine gradiente super funem. *Funambulus* componitur ex *funis* & *ambulatio*. *Funambuli* ergo (Græcè *χοινοὶ*) sunt, qui per funem promissum ambulant sive ingrediuntur. Quam rem non solum admirabilem, verum etiam stupendam olim fuisse, hoc loco Terentius satis indicat. Non enim sine arte summa id, summoque fiebat usu. Atque hinc in proverbium abiit, *Ire per extensum funem*, id est, rem factu perquam difficilem præstare. ¹⁶ Intenderat. ¹⁷ Fabula, quam sum a- cturus. ¹⁸ Tanquam nova, quia non est cognita. ¹⁹ Terentius. ²⁰ Composuit. ²¹ Causam. ²² Denuo exhibere eam in scena spe- ctandam, & proponere Aedilibus. ²³ Secundo. ²⁴ Aliis ludis. Reddit enim causam, cur post funambuli spectacula, intermissa fabula denuo introducta non fuerit: ideo scilicet, quia maluit in novos ludos disserre, ut tum pro nova venderet: atque ita maluit avarum Poetam (ut ait Donatus) inducere, quam suo operi diffidentem. ²⁵ Fabulas sive Comædias. ²⁶ Cognovistis. ²⁷ Poetæ. ²⁸ Comædiam, sci- licet Hecyram, ²⁹ Tanquam legatus aliquid rogaturus, & in con- spectu vestro orationem habiturus, quem nefas est violare. Hic novus incipit Prologus, cum bis jam exacta fabula, tertio non sine periculo reduceretur; atque adeo Prologo, singulari arte elaborato, indigeret. Løquitur autem L. Ambivius histrio, magnæ tum apud populum exi- miationis. ³⁰ In vestitu sive habitu ejus qui prologum, id est, præ- fationem aliquam, & quasi præludium habiturus est. Nam *Prologus* interdum accipitur pro ipsa præfatione; interdum pro eo, qui eam facit præfationem; ut hic.

* Duo3 esse
Prologos.
Faernus
operose
docuit.
2 Exegi,
sorus,
exegi,
sors. In-
de autem
nomen,
quia per
socrus &
socros (ut
Don. in
Præfatio-
ne) ple-
raque
hic agun-
tur.

3 Fabula.

Sinite

1 Imperator petiti, id est, ut hoc impetrem, quod volo. Nam Orator dicitur, quamdiu rogat; exorator autem cum impetaverit.
2 Eadem auctoritate in agendis Comædiis.
3 Me L. Ambivium senem. 4 Junior. 5 Qui effeci ut fabulæ explosæ tunc, cum novæ essent, ac primum darentur in scenam, sæpius deinceps agerentur, viverent, in ore hominum essent per novas actiones nostras, ne scilicet cum Poeta scriptura evanesceret. Antiptosis. Cæterum de constructione hac vide Heaut. 1, 1. 6 Poema. 7 Deficeret, periret, id est, ne hoc studium scribendarum & exhibendarum Comædiarum simul cum Poeta periret. 8 Comædiis. 9 Veteris Poetæ Comici. 10 Egi, exhibui. 11 Pro parte, in aliquibus earum fabularum, quod ad partem earum attinet, *ἡ μὲν δὲ αὐτῆς*. 12 In agendo earum partem explosus, exclusus sum ex scena, ut fieri solet, cum fabulæ populo non placent. 13 Placui, admissus sum, licuit mihi peragere fabulam, potui obtinere, ut spectarentur Comædiæ. Quid igitur mirum, si Terentio Poetæ in una accidit, quod Cæcilio in multis? Supra in Prologo. *olim cum stetit nova*. *Tò stare*, de fabulæ actionis successu dictum est, quod scilicet agendo statum, nec aliter rectè agere liceat. Fabulæ autem in actione totæ sunt, cum ad actus humanos representandos institutæ sint. Huc facit Horatianum illud: *Securus cadat, an rusto stet fabula talo*, id est, rectè & expedite agatur fabula. 14 Eventum scenarum est incertum: nam alii habent bonam fortunam in scenis, id est, in theatris fabulas agendo: alii malam. Quid. Quia favor & studia spectatorum sunt varia & dubia. 15 Indubitabilem. 16 In Comædiis exhibendis. 17 Cepi. 18 Fabulas sive Comædias Cæcili exactas iterum referre. 19 Cæcilio. 20 Accuratè, diligenter. 21 Cæciliū Poetam. 22 Scribendarum Comædiarum. 23 Deterrerem, id est, ut provocarem Poetam per iteratas illas actiones nostras, ad alias Comædias componendas, quas post modum recitandas ediscerem. 24 Impetravi tandem mea diligentia. 25 Comædiæ Cæcili, quæ antea erant exactæ. 26 Placuerunt populo. 27 Cæciliū. 28 Pristinum statum scribendi Comædias. 29 Alienarum. 30 Iniquitate, malitia adversariorum. 31 Scribendi Comædias. 32 Poetica. 33 A consequentibus incommotis. 34 Cæcili Comædias contempsissem. 35 Statim, in editionis primæ tempore, cum à populo spernerentur & exploderentur Cæcili Comædiæ.

Sinite¹ exorator sum, eodem ut jure uti² senem
Liceat, quo jure sum usus⁴ adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Nè cum Poeta⁶ scriptura⁷ inveterasceret.
In⁸ his, quas primum⁹ Cæcili¹⁰ didici novas,
Partim sum earum¹² exactus, partim vix¹³ fleti
Quia sciebam¹⁴ dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incertâ,¹⁵ certum mihi¹⁶ laborem¹⁷ sustuli.
Eisdem agere cœpi, ut ab¹⁹ eodem alias discerem
Novas²⁰ studiosè, nè²¹ illum à²² studio²³ abdu-
cerem,
Perfeci, ut spectarentur: ubi sunt²⁵ cognite.
Placitæ sunt: ita²⁷ Poetam restitui in²⁸ locum.
Propè jam²⁹ remotum³⁰ injuriâ adversarium
Ab studio, atq; ab³¹ labore, atq; arte³² Musica. 15
Quòd si³⁴ scripturam sprevissem³⁵ in præsentia,

¹ In deterrendo voluiss² operam sumere,
³ Ut in otio esset, potius quam in ⁴ negotio ;
Deteruiss⁵ facile, nè ⁶ alias ⁷ scriberet.
Nunc quid ⁸ petam, meâ causâ, æquo animo ⁹ at-
tendite.

Hecyram ad vos ¹⁰ refero, quam mihi ¹¹ per silentiū
Nunquam agere licitum est, ita eam ¹² oppressit
¹³ calamitas.

Eam ¹⁴ calamitatem vestra ¹⁵ intelligentia
¹⁶ Sedabit, si erit adiutrix nostræ ¹⁷ industriæ.

Cum primū ¹⁸ eam agere cœpi, ¹⁹ pugilum gloria,
²⁰ Funambuli ²¹ eodem ²² accessit ²³ expectatio : ²⁶

²⁴ Comitum conventus, ²⁵ strepitus, ²⁶ clamor mulierū
fecere, ut ²⁷ ante tempus ²⁸ exirem foras.

²⁹ Vetere in ³⁰ nova cœpi uti consuetudine,

¹ In de-
hortando
& desce-
ndendo il-
lum à
studio.

²⁰ Operam
sumere, id
est, labo-
rare.

³ Ut in
torum de-
sisteret
scribere
Comœ-
dias.

⁴ Quam ut
occupatus
esset scri-
bendis &
edendis

Comœdiis. 5 Comœdias. 6 Componeret. 7 Rogem vos tanquam
Orator. 8 Considerate vos auditores. 9 Hanc fabulam sic à *foris*
nominatam, antea bis explosam. 10 Reporto, ut spectetur. 11 Sine
aliquo impedimento, faventibus spectatoribus. 12 Obruit. 13 Infor-
tunum, malus eventus, explosio. Metaphora. 14 Explosionem qua est
oppressa Comœdia. 15 Prudentia, & ad eam cognoscendam attentio.
16 Mitigabit, placabit. 17 Diligentia. 18 Hecyram Comœdiam. 19 Cer-
tamen gloria, id est, pugiles sive gladiatores gloriosi, qui pro gloria
pugnant, & quorum victoriæ maximè gloriose solent esse. *Pugiles* di-
cuntur à *pugna* & *pugna* dicitur à *pugno*, veteres enim ante usum ferri
& armorum pugnis & calcibus, & morsibus, corporumque luctatione
certabant. Al. *pugilum gratia*, id est, pugilum certamen populo gratum.
Horatius tractavit hunc locum Epist. 2. 1. *Sæpe etiam audasem fugat
histeretque Postam : Quod numero plures, virtute & bonore minores, In-
lucti solidique, & depugnare parati, Si discordet eques, media inter carmi-
na possunt Aut ursum, aut pueriles : his nam plabeula gaudet.* 20 Gra-
tientis super funem. 21 Ad eundem locum, ubi inceperam agere
hanc fabulam : *ut*, cum secundo ageretur. 22 Advenit, intervenit ei
actioni. 23 Desiderium. 24 Concurfus, turba vel sectatorum, qui
pugiles affectantur, vel fervorum, qui dominos sequuntur. Ita enim
nos fuit, ut in media sæpe Comœdia aut Tragœdia venationem, aut
aliquot gladiatorum paria poscerent, radii levandi gratia. 25 Cer-
tamen diversis faventium in theatro. Al. *strepitus*, id est, pedum tumul-
tus sive manuum se mutuo collidentium. 26 Vociferatio. Republica
Romæ constituta, ne turbæ essent in theatro, suus cuique locus attri-
butus est, orchestra Senatoribus, quatuordecim ordines equitibus, me-
dia cavea viris, summa fæminis. 27 Ante completam fabulæ actio-
nem priusquam ad finem deducta esset Comœdia. 28 Scena exigeret.
29 Qua usus fueram olim in Cæcilianis fabulis, qua explosas refere-
bam. 30 Comœdia Hecyra exhibenda, in qua primo exclusus est po-
eta : nam in aliis Comœdiis nunquam fuerat exclusus. Novæ enim
Terentii Comœdiæ, si cum Cæcilianis comparentur.

1 Ut de- 2 In experiundo ut essem: 3 refero denuò: 30
 nuo expe- 4 Primo actu placeo, cum 5 interea 6 rumor venit,
 rirer pro- 7 Datum iri gladiatores: populus 8 convolat:
 baremque, 9 Tumultuantur, 10 clamant, 11 pugnant de loco.
 am actioni Ego 12 interea meum non potui 13 tutari 14 locum.
 quietus Nunc 15 turba nulla est: 16 otium 17 silentium est.
 posset da- 18 Agendi 19 tempus mihi 19 datum est: vobis datur
 ri locus. 20 Potestas 21 condecorandi 22 ludos scenicos. 37
 Sed quid tentare no-
 cebis? Ovid. Nolite 23 finire per 24 vos artem 25 Musicam
 2 Iterum 26 Recidere ad paucos: facite, 27 vestra auctoritas
 reporto in sce-
 nam Com- 28 Mea auctoritati faulrix: adiutrixque sit. 40
 mediam. Si nunquam 29 avarè statui pretium 30 arti mee,
 3 In pri- 31 Et eum esse questum in animum induxi maxi-
 ma parte mum,
 Comœ- Quam maximè 32 servire vestris commodis;
 dia, quæ
 dividitur in quinque actus. 4 Spectatoribus. 5 Inter agendum. 6 Fa-
 ma spargitur. 7 Exhibendos esse ab Ædilibus eos, qui ensibus digladi-
 antur. 8 Celeriter currit, concurret, rumore audito, ad eos spectandos.
 Metaphora, qua exprimit studium & desiderium vulgi. 9 Tumultum
 excitant, ut viderent nova. 10 Vociferantur. 11 Certant, conten-
 dunt propter locum, sc. habendum ad spectandum. 12 In tanto tu-
 multu. 13 Servare, defendere. 14 In quo agebam Comœdiam: quin-
 imo mihi exeundum fuit propter tumultum & contentionem populi.
 15 Turbatio, tumultus, ut antea. 16 Quies, tranquillitas. 17 Faci-
 turnitas. 18 Recitandi Comœdiam. 19 Donatus: ab Ædilibus soliti
 Non puto: tempus est hic opportunitas, *καρπός, ευκαιρία* quia tur-
 bæ nullæ sunt, ideo tempus mihi opportunum datur ad agendum. 20 Fa-
 cultas, occasio. 21 Ornandi, honestandi, silentio vestro. 22 Ludos the-
 atrales, id est, Comœdias, quæ in scenis aguntur. 23 Permittere
 24 Spectatores, id est, per vestrum contemptum. 25 Studium Poeti-
 cum, sic super, atque ab arte Musica. 26 Reduci, pervenire ad paucos
 Comicos vel Poetas, id est, ut Poetæ in contemptum veniant: ex re &
 eado componitur. 27 Tribuit histrio sub persona Prologi & populo
 & sibi auctoritatem, sed alia atque alia significatione. Nempe *author* duo
 præcipuè denotat, quorum utrumque hujus est loci. Nam & qui exem-
 plo præit, *author* dicitur (ut in Prol. And. *quos hic noster authores ha-*
bet) & qui alienum factum suo suffragio approbat: sic apud Liv. *patres*
authori fieri dicuntur ejus, quod Populus decreverat, cum id suo decre-
 to comprobantes, ratum habebant. Suam ergo cum dixit hic Orator *au-*
thoritatem, significat se Populo, velut exemplo, præire ad fovendum
 studium Musicum, dum labori non parcat. 28 Mihi, qui vobis exemplo præ-
 agendo *exatas novas faciat ut invetrescant*. Quod vero postulat, ut
 Populi *auctoritas sua auctoritati faulrix adiutrixque sit*, nihil est aliud
 quam si roget, ut hunc ipsius conatum & industriam suo favore & au-
 xilio commendet & comprobet. 28 Mihi, qui vobis exemplo præ-
 ad fovendum studium Musicum, faveat & adjuvet. 29 Cupidè, avaro-
 rum more constitui, destinavi. Hic tres versus ex Prol. Heaut. desum-
 pti sunt. 30 Histroniæ. 31 Et illud esse lucrum maximum persuas-
 si, existimavi. 32 Incumbere vestræ utilitati, quærere communem
 utilitatem.

Sinite ¹ impetrare ² me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vestram commisit fidem, 45
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Meâ causâ causam hanc ⁴ accipite, & silentium
Date, ut libeat ⁶ scribere ⁷ aliis, mihiq; ut discere
Novas ⁹ expediat, posthac ¹⁰ pretio ¹¹ emptas meo.

¹ Hoc à
vobis.
² Poetæ
nomine.
Ordo est :
Sinite me
impetrare,
ne iniqui,
id est, in-

qui, malevoli æstimatores, irrideant, id est deludant, inique, id est,
injuste & improbe, eum, sc. Poetam, circumventum, id est, deceptum,
expressum, qui, sc. Poeta commisit, id est, credidit ac deposuit, stu-
dium suum, id est artem Poeticam, in tutelam meam, id est, in defen-
sionem meam, & qui commisit se, id est, suam personam, in vestram
fidem, id est, benevolentiam. 3 Meo nomine, quia sum Orator.
Peroratio, qua cupit eos linguæ favere, ut animus Poetæ ad novas
fabulas conscribendas excitetur. 4 Adversus maledicos defenden-
dam suscipite. 5 Nobis, id est, attente audite hanc Comœdiam.
Comœdias componere. 7 Poetis. 8 Comœdias, quas in conspe-
ctu vestro agam. 9 Utile sit. 10 Pretio à me statuto, id est Co-
mœdiarum æstimatione à me facta. 11 Ab Ædilibus. Ædiles enim
Poetis fabulas emebant, æstimatione prius facta ab eo, qui aucto-
r erat.

ACTUS I. SCENA L

PHILOTIS, SYRA.

PH. 1 **P**ER pol quam paucos ² reperias meretri-
cibus
Fideles evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties ⁵ Bacchidi,
quam ⁶ sanctè, ut quisvis facillè posset ⁷ credere,
inquam ⁸ illâ ⁹ vivâ, ducturum uxorem domum:
En! ¹¹ duxit. SY. ergo ¹² propterea te sedulò
¹³ moneo, & ¹⁴ hortor, ne ¹⁵ cujusquam ¹⁶ mi-
sereat,

¹ Profe-
cto per
quam, id
est, valde
paucos,
Tmesis est.
Philotis
& Syra
indigne
ferunt,
Pamphi-
lum
uxorem

misit, relicta, quam amare videbatur, Bacchide. 2 Aliquis reperi-
possit. 3 Pauci sunt in amore fideles. Sic Andr. 3, 1. Ita pol qui-
bus est, ut dixi, Lesbia, Fidelem baud formè mulierem invenias virum.
Eriam. 5 Meretrici. 6 Firmè, religiosè, per sancta quæque, De-
orum sacra, Deorum templa: id enim est sanctè jurare. Sic infra 2, 2.
adjuvat, Non possè apud vos, Pamphilo se absente perdurare. 7 Ex
juramento. 8 Bacchide. 9 Quamdiu viveret. 10 Al. hem! quod
confirantis est cum indignatione. 11 Uxorem Pamphilus, scilicet
Philumenam, relicta Bacchide. 12 Quia pauci reperiuntur fideles.
13 Consilio. 14 Impulsu. 15 Amatoris. Scilicet es, id est, mi-
seratur.

1 Exuas,
non mi-
nimam
partem
auferas:
idem est
spoliare.

2 Immi-
nuas &
detrahas
aliquid,
fine quo
totum non
potest
consistere.
Unde mu-
si dicti
sunt bo-
ves aut
capri fine
corni-
bus.

Quin¹ spolies,² mutiles,³ laceres,⁴ quemque na-
sta sis.

PH. ⁵ Uti-n' eximium neminem habeam? SY. ⁶ ne-
minem:

Nam nemo⁷ illorum quisquam, scito, ad te venit,¹⁰
Quin ita⁸ paret sese, ⁹ abs te ut ¹⁰ blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem ¹¹ expleat.

¹² Hiscine tu, ¹³ amabo, non ¹⁴ contra insidiabere?

PH. Tamen¹⁵ eandem pol esse omnibus, ¹⁶ injuri-
um est.

SY. Injurium est ¹⁷ autem ¹⁸ ulcisci ¹⁹ adversarios?

Aut ²⁰ quā viā ²¹ capient te illi, ²² eādem ipsos
²³ capi?

²⁴ Eheu me miseram! cur non aut ²⁵ isti ec mihi

²⁶ Aetas & ²⁷ forma est, aut tibi ²⁸ hac sententia?

3 Ita lanies, ut nihil reliquum sit, quod minuas. Est insigne in
his verbis incrementum. 4 Quemcunque amatorem inveneris & al-
lexeris tuis illecebris. 5 An ita lacerabo omnes amatores, ut nemi-
nem habeara separatum ab aliis, præcipuum, præter alios charum,
quem præ cæteris amem? Metaphora à pecoribus sumpta est. Nam
eximia pecora dicuntur, quæ à grege excepta sunt, ut uberius pascan-
tūr. 6 Eximium habeas, cuius te miterescat. 7 Amatorum. 8 Dis-
ponat, comparet se, hoc agar, eo sit animo. Supra Eun. 2, 2. *Ita ne
parasti te*. 9 Apud. 10 Sermonibus suis blandis. 11 Satiat, id est
suae libidinis satisfaciatur. Sic Andr. 1, 2. *sui animum ut expleret su-
um*. 12 Talibus amatoribus. 13 Particula blandientis: quasi rogo
te per amorem. 14 Ex adverso, ex opposito insidias strues, par pa-
ri referes? 15 Aequalis affectionis, id est, omnes eodem tractare
modo, eodem animo affectam esse erga omnes. 16 Iniquum, inju-
stum. 17 Habet hic significationem indignantis, & vim Adverbii.
18 Punire. Sic Andr. 3, 5. *Namque hoc tempus praeavere mihi mihi ha-
et ulcisci finit*. 19 Amatores, qui insidiantur nobis? 20 Quo mo-
do. 21 Studeant decipere. 22 Scilicet viā. 23 Decipi. Plaut.
Tu si me impudicitia captas, non potes capere. 24 Interjectio dolen-
tis lenæ, id est, venditricis puellarum, se non posse persuadere mēre-
trici, ut id faciat, quod suadet, & simul desiderantis eam habere for-
mam, qua id facere posset. Non dissimile est illud Aufonii: *Nun-
quid piget, & queraris, quod non aut ista voluntas Tunc fuit, aut non est nunc
ea forma tibi*. 25 Tua. 26 Juvenalis. 27 Pulchritudo. Quibus
verbis significat, se esse anum & deformem. 28 Mea opinio, se
decipiendi amatores.

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. 1 **S**enex si ² queret me, ³ modo ⁴ isse ⁵ di-
 cito
 Ad portum, percontatum ⁶ adventum Pamphili.
 Audin' quid dicam, ⁸ Scirte? si ⁹ queret me, uti
 Tum ¹⁰ dicas: si non ¹¹ queret, ¹² nullus dixeris.
 Alias ut uti possim ¹⁴ causâ hac integrâ.
 Sed videon' ego ¹⁵ Philotium: ¹⁶ unde hæc advenit?
 Philotis, salve multum. PH. ô ¹⁷ salve Parmeno.
 SY. Salve ¹⁸ mecastor, Parmeno. PA. & tu ædopol,
¹⁹ Syra.
 Dic mihi, Philoti, ubi te obletasti tam diu?
 PH. ²⁰ Minimè me equidem obletavi, quæ cum milite
 Corinthum ²² hinc sum profecta inhumanissimo: 11
 Blemium ²⁴ ibi ²⁵ perpetuum misera ²⁶ illum tuli.
 PA. ²⁷ Ædopol te desiderium ²⁸ Athenarum arbitror,
 Philotium, cepisse sæpe, & te tuum
 Consilium ³⁰ contempsisse. PH non dici potest, 15
 Quam cupida ³¹ eram ³² huc redeundi, & abeundi à
 milite,

1 Laches.
 Redeuntri
 peregre
 Philoti
 Parmeno
 totius fa-
 bulæ ar-
 5 gumen-
 tum nar-
 rat.
 2 Domum
 rediens.
 3 Paulo
 ante.
 4 Ivisse,
 abiisse
 me, Syn-
 cope.
 5 Seni.
 6 De re-
 ditu.
 Erat enim
 in Im-
 brum pro-
 fecus
 propter

hereditatem. 7 Intelligit-ne. 8 Muta persona inducitur. 9 Se-
 nex domum rediens. 10 Me ivisse ad portum, percontatum adven-
 tum Pamphili. 11 Me. 12 Non, minime. Nomen pro Adverbio:
 nullus sum, id est, non sum, perii. Sic Andr. 2, 2. Liberatus sum, Dave,
 solus tua opera. D. At nullus quidem, id est, non, minime liberatus es.
 13 Alio tempore. 14 Prætextu, excusatione hac non alias dicta, id
 est, ut alias possem hanc causam prætere. Integrum dicitur, cui
 nihil deest. Hinc Metaphoricè rem vel causam integram dicimus, in
 qua re vel causa nihil immutatum est. Cic. Itaque Alexandrina causa,
 que nobis adhuc integra est, id est, de qua causa adhuc nihil à Senatu
 secretum est. 15 Meretricem. 16 Adveniebat autem Corintho A-
 thenas. 17 Resalutantis vox. 18 Jurantis Adverbium est, quasi per
 ædem Castoris, vel, me Castor juvet; sicut ædopol, per ædem Pollu-
 ci. 19 Sc. salus. 20 Nequaquam. 21 Urbem illam Græciæ.
 22 Athenis. 23 Spatium duorum annorum. 24 Corinthi. 25 Con-
 tumacium, totum, sine intermissione. 26 Mores ejus militis passa sum,
 pertuli, toleravi. Infra 4, 3. ibi ego te, & tu me feceres. 27 Certè pu-
 to te sæpe desiderasse & requisivisse Athenas. Dicimus, urbis desiderium
 cepit me, genuit me, affectit me: sicuti dicimus, cepit me odium, vel tedium,
 vel satietas urbis. 28 Redeundi Athenas. 29 Propositum, quo Co-
 rinthum cum milite iveras. 30 Improbasse, repudiasse, id est, tui te
 consilii perituisse. 31 Pro essum, 32 Athenas.

Vosque

1 Athenis. *Vosque* ² *hic videndi, antiqua ut consuetudine*
 2 Celebra- ² *Agitare* inter vos ³ liberè convivium :
 rem. Sic
 supra in
 Heau. *Agi-*
 tare Diony- ⁴ *Nam* illic haud licebat, nisi ⁵ praefinito, loqui,
 sta. Plaut. *Quae* ⁶ illi placerent. PA. haud opinor ⁷ commodè
 Mil. 2, 2, ⁸ *Finem statuisse* orationi militem.
 10. *Assu-*
 rate, ut sine *PH. Sed* ¹⁰ quid hoc negotii est, modò quod ¹¹ na-
 satis domi *ravit* mihi
 agitent
 convivi-
 um.
 3 Sine
 metu, sub- *Hic intus Bacchis ? quod ego nunquam credidi*
 jectio- *Fore,* ut ¹² ille, ¹³ hac vivà, posset ¹⁴ animum inducere
 in liber- *Uxorem habere.* PA. habere ¹⁵ autem? PH. ebo
 rate mea. *an non habet ?*
 4 Corin- *PA. Habet: sed* ¹⁶ firmæ hæ vereor ¹⁷ ut sint ¹⁸ nuptia.
 thi apud *PH. ¹⁹ Ita Dii Deaq; faxint, si in* ²⁰ ore est Bacchidis.
 militem. *Sed* ²¹ quæ istuc credam ²² ita esse? dic mihi Parmen.
 5 Deter- *PA. Non est opus* ²³ prolato: ²⁴ hoc ²⁵ percunctari
 minato, *Desiste.* PH. ²⁶ nempe eâ causâ, ut nè id fiat palam.
 certo, præ- ²⁷ *Ita me Dii amabunt, haud propterea te rogo,* ut
 scripto lo- *Hoc* ²⁸ proferam, ²⁹ sed tacita ut mecum gaudeam.
 co, tempo- *PA. Nunquam dices tam* ³⁰ commodè, ³¹ ut tergum
 re, modo, *meum*
 &c, præ- *Tuam in fidem committam.* PH. ah, ah ³² noli Per-
 finitè,
ei exoptare. Cujus exemplum est apud Plaut. A fin. 4, 1. 6 Militi.
 7 Aptè, benè pro tua cupiditate, jucundè, *indicias.* 8 Terminum
 seu modum constituisse, præscripsisse. 9 Tuo sermoni. 10 Quid
 hoc rei est, quid hoc sibi vult? 11 De Pamphilo, scilicet Pamphi-
 lum uxorem duxisse. 12 Pamphilus. 13 Bacchide. 14 Sibi per-
 suadere, aut imperare. 15 Quid dicis eum habere uxorem? prope
 est, ut non habeat. Indignantis hic significationem habet. 16 Sta-
 biles. 17 Ne non. Particula *ut*, cum verbis *metuo, timeo, vereor*, pro-
 ne non sumitur. Sic Andr. 2, 2. *Id paves, ne ducas tu illam; tu autem*
ut ducas, id est, ne non. 18 Hoc conjugium. 19 Ut non sint firmæ
 nuptiæ. 20 Utilitatem, commodum, id est, si utile est Bacchidi. Nam
res sæpe sumitur pro utilitate. Supra in And. *Si in rem est utrius-*
 21 Quomodo. 22 Nuptias istas parum firmas esse. 23 Proferri, ut
 proferatur. 24 Quare nuptiæ non sint futuræ firmæ. 25 Inquirere
 nimis curiosè cessa. 26 Sc. non est opus prolato propter eam causam,
 ne per me aliis innotescat, quod mihi dixeris. 27 Profecto. Modus
 jurandi. 28 Prodam, dicam Bacchidi vel aliis. 29 Sed ut tacita
 apud me voluptatem sentiam, atque in sinu gaudeam. 30 Aptè, benè,
 id est, nunquam hoc persuadebis mihi, etiam si optimis verbis utar-
 ris. 31 Ut dorsum meum tuæ fidelitati credam, id est, ut vellem tua
 causa periclitari & plagas excipere. Alludit ad poenam servorum quo-
 rum tergum erat flagellorum seminarium & leges, apud Plautum.
 32 Committere tergum tuum mihi. Hoc *ειργονισ* Philoris dicit, ut
 ex sequentibus patet. Alii sic: Noli dicere talia, noli tantopere de-
 negare, tergiversari.

Quasi tu non multò malis narrare hoc mihi, 35 *De in-*
quam ego, quæ percunctor, scire. PA. vera hæc 4 *firmissi-*
predicat: 2 *Scilicet*
mihi illud vitium maximum est: si mihi fidem 6 *velim.*
Das te taciturnam, dicam. PH. ad ingenium redis. 3 *Verita-*
Fidem do, loquere. PA. ausculta. PH. istic sum. 10 *tem. Hæc*
PA. hanc Bacchidem *Parmeno*
amabat, ut cum maximè, tum Pamphilus, 40 *secum,*
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit: 4 *ut Philo-*
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum, 4 *tis non*
se senem esse dicere, illum autem unicum: 5 *audiat.*
Præsidium velle se senectuti suæ. 5 *Mulier*
Ille se primò negare: sed postquam acrius 45 *Philotis.*
Pater instat, fecit animi ut incertus foret, 6 *Non*
Pudori- n' an- ne amoris obsequeretur magis. 6 *posse ta-*
Tundendo atq; odio deniq; effecit senex: 6 *cere.*
Respondit ei gnatam hujus vicini proximi. 7 *Sanctè*
percunctor. 7 *promit-*
scire. 8 Ad pristinos mores, ad naturam servorum, quæ est tacere *tis. Hoc*
posse, redis, à qua recessisse videbaris. 9 Sanctè promitto me *clare*
dicaturam. 10 Tota verfor in audiendo, quid sis dicturus. 11 Pam- *dicir.*
philus amabat hanc Bacchidem tum, ut cum maximè, scilicet amabat, *7 Quod*
est, nunquam magis, quàm tum, amaverat, ita amabat Bacchidem, ut *percunctor-*
magis amare non posset. 12 Quando. 13 Laches. 14 Philumenam.
Et cum pater occipit dicere hæc, quæ ab omnibus patribus dici so-
lent, scilicet se esse senem, ac proinde non amplius idoneum ad feren-
do labores. 16 Pamphilum. 17 Sc. filium, sine fratribus esse, & ideo
horum & incertum suæ senectutis præsidium. 18 Lenimen, auxilium
aliquid, successorem aliquem, vel sobolem, quæ senectuti præsidium
& cupere se. Nam liberi sunt patri, senio confecto, novum robur, &
reus baculi senectutis, quibus innitatur, & gressus firmet: πατορ
προνόστη δὲν οὕτως εἰρήν. Præsidium proprie vocantur
equites & milites, qui ad defendendam urbem vel arcem contra insul-
sum hostium à principe collocati seu positi sunt. 19 Pamphilus. 20 Du-
cturam uxorem. 21 Negabat, vel cœpit negare. 22 Vehementius.
Laches. 24 Urget, sc. ut ducat uxorem. 25 Animo, id est, fe-
cit pater acrius instando, ut filius Pamphilus esset dubius, quid facto
opus foret. 26 Honestati, verecundiæ, qua afficeretur à patre,
non obsequeretur. 27 Bacchis, spreto pudore patris, id est, an-
deret, quod pudor & honestas, & pietas erga patrem postulabat, an-
deret fidem datam Bacchidi præstare, cum obstarat voluntas & im-
petum patris. Ovid. Pudor est, qui suadeat illino, Hinc dissuadet a-
mo. 28 Obsequeretur. 29 Sæpius eadem rogando, repetendo, ob-
tinendo. Metaphora à fabrorum malleo. 30 Assiduitate, importuni-
tate, instantia: inde odiosus, id est, molestus, importunus, instans.
Post multa. 32 Magno conatu fecit, ut filius pudori magis, quàm
amori, obsequeretur, ac se uxorem ducturum promitteret. 33 Laches,
pater Pamphili. 34 Sponsam feri curavit. 35 Pamphilo. 36 Fili-
us, scilicet Philumenam. 37 Phidippi.

1 Ali-
quādiu,
per ali-
quod tem-
pus.

2 Despon-
deri sibi
eam fili-
am, vel
uxorem
ducere.

3 Minimè,
nullo mo-
do mole-
stum.

4 In ipso
nuptiarum
tempore
& cele-
britate.

5 Pam-
philus.

6 Nuptias.

7 Spati-
um, dila-
tionem.

8 Ut non
ducatur vi-
ci-
ni filiam.

9 Tunc
denique.
scilicet

post contractum matrimonium. 10 Tam perturbato animo fuit. 11 Quæ
nunc accusat eum. 12 Bacchis. 13 Pamphili. 14 In quocunque loco
poteram esse soli, remotis arbitris. 15 Concessum. 16 Sc. diebus.
ἐλπίς τις κατὰ μέτρον. 17 Quod assensus fuerim desponsatio-
ni isti. 18 Præcipitem egi. 19 Perferre, tolerare, ut habeam uxo-
rem. 20 Apostrophe & increpatio ad absentem. 21 Tua instantia
& molestia, ut duceret uxorem. Quasi Laches non inductus amore fi-
lii, eum ad matrimonium adegisset, sed odio Bacchidis. 22 Ut bre-
viter dicam, ut paucis absolvam narrationem. Sic Phorm. 4, 3. *Ut ad
paucis redeam, ac mittam illius ineptias.* 23 Pamphilus. 24 Plena a-
moris & suavitatis. 25 Ordo est: Pamphilus attigit nibilo magis, id
est, non magis attigit eam, id est, itidem, similiter eam non attigit, id
est, illa nocte, quæ nox consecuta est eam, sc. noctem primam. Hic Do-
natus inepte arguari viderur. 26 Simul. 27 Bene inebriatus, plus
solito potus, ut in nuptiis fieri solet. Nam teste Ovidio, *Venus in vi-
nū, igni in igne furit.* Et: *Vina parent animos.* Quandoquidem proxi-
mus est locus à *Libero Baccho, ad incoressam Venerem*, ut ait Valer. Max.
28 Probabile, & quod necspeciem quidem habet veritatis. 29 Quod
non dicam verisimile. 30 Nullus amator. 31 Pamphilus. 32 No-
lens. 33 Intra pauculos dies post. 34 Seorsum ducit.

1 Usque 2 illud visum est. Pamphilo 3 nentiquam
grave,

Donc jam 4 in ipsis nuptiis. Postquam 5 videt

6 Paratas, nec 7 moram ullam, 8 quin ducat, dari;

9 Ibi demum 10 ita agrè tulit, ut 11 ipsam Bacchidem,

Si 12 adesset, 13 ejus, credo, commiseresceret.

14 Ubicunq; 15 datum erat spatium solitudinis, 55

Ut colloqui mecum unà posset: 16 Parmeno.

Perii! quid ego 17 egi? in quod me 18 conjeci malum?

Non potero hoc 19 ferre, Parmeno: perii miser!

PH. 20 At te Dii Deaque perdant cum 21 isto odio,

Laches.

PA. 22 Ad pauca ut redeam, uxorem 23 deducit do-
mum. 60

Nocte illà 24 primà virginem non attigit:

25 Quæ consecuta est nox, eam nibilo magis.

PH. Quid ais? cum virgine 26 unà adolescens cubuerit,

27 Plus potus, sese illà abstinere ut potuerit?

Non 28 verisimile dicis: nec verum arbitror. 65

PA. Credo ita 29 videri tibi: nam 30 nemo ad te venit,

Nisi cupiens tui: 31 ille 32 invitus illam duxerat.

PH. Quid deinde fit? PA. 33 diebus sanè pauculis

Post, Pamphilus me solum 34 seducit foras,

Narratque,² ut virgo³ ab se⁴ integra etiam⁵ tum
 fiet:
 Sequē⁶ antē, eam quā uxorem duxisset domum,
 sperasse,⁷ eas tolerare posse nuptias.
 Sed quam decrerim me non posse diutius
 habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
 Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
 Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
 PH.⁹ Pium ac¹⁰ pudicū¹¹ ingenium narras Pamphili.
 PA.¹² Hoc ego¹³ proferre,¹⁴ incommodum esse mi-
 hi arbitror:
 Reddi¹⁶ patri autem,¹⁷ cui tu nihil dicas¹⁸ vitii,
 Superbum est: sed²⁰ illam spero, ubi²¹ hoc²² co-
 gnoverit,
 Non posse se²³ mecum esse, abiuram denique.
 PH.²⁴ Quid interea? ibat-ne ad Bacchidem?
 PA.²⁵ quotidie:
 Sed,²⁶ ut sit, postquam²⁷ hunc²⁸ alienum ab sese
²⁹ videt,
 Maligna multò³⁰ magis³¹ procax facta³² illi-
 cò³³ est.
 PH. Non adepol³⁴ mirum. PA. atque³⁵ ea res mul-
 to maxime

1 Mihi.
 2 Quo-
 modo.
 3 Quan-
 tum ad se
 attinet.
 4 Incor-
 rupta, in-
 tacta.
 5 Per ali-
 quot dies.
 6 Ante-
 quam eam
 uxorem,
 &c.
 7 Posse
 habere
 hanc uxo-
 rem.
 8 Subjun-
 git Parme-
 no verba Pam-
 phili. Ordo
 est: Sed O
 Parmeno,
 neq; est bo-
 nestum mi-
 hi, neq; utile
 ipsi virgini,
 eam haberi
 ludibrio,

est, vitari, stuprari à me, quin, id est, ira ut non, reddam eam inte-
 gram, id est, castam, intactam, incorruptam, itidem, id est, eodem modo,
 id est, talem, qualem accepi à suis, sc. parentibus, quam sc. virginem,
 meram, id est, decreverim, statuerim, me non posse habere, id est, reti-
 nere mecum, diutius. 9 Erga meretricem Bacchidem. 10 Castum
 erga virginem. 11 Naturam. 12 Quod nunc dixi, sc. me integram velle
 reddere eam. Prosequitur Parmeno Pamphili verba. 13 Dicere, di-
 cū, notare, notum facere. 14 Inutile, periculosum, propter patris i-
 uram, qui auctor istarum nuptiarum. 15 Eam puellam. 16 Proprio
 patri Phidippo. 17 Quam non possis honestè culpā & repudiare,
 quam nullius vitii accusēs, damnes, id est, sine iustā causā allegatione.
 18 Vitium dicere alicui, est vitii accusare. Plaut. Asin. 5, 2. saxo ut solas,
 sed periculi sit. Dotata uxori vitium dicere. 18 Culpā uxoris, ut
 exponit Donatus. 19 Superbiā. 20 Uxorem meam. 21 Quod a-
 d Bacchidem. 22 Pamphilus. 23 Uxoris loco. 24 Faciebat Pam-
 philus? 25 Ibat ad Bacchidem. 26 Sicut fieri solet. 27 Pam-
 philum. 28 Alienatum, id est, Pamphilum duxisse uxorem. 29 Bac-
 chis. 30 Difficilis & superba. 31 Petulans, impudens. Procax
 quoniam est petere: nam qui multum petit, impudens est & procax in pe-
 tendo. 32 Nuptiis celebratis. 33 Bacchis. 34 Si Bacchis sit facta
 multo magis procax propter id, quod fecit Pamphilus, fidem non prae-
 stando. 35 Talis malignitas & procacitas.

1 Ali-
quādiu,
per ali-
quod tem-
pus.

2 Despon-
deri sibi
eam fili-
am, vel
uxorem
ducere.

3 Minimè,
nullo mo-
do mole-
stum.

4 In ipso
nuptiarum
tempore
& cele-
britate.

5 Pam-
philus.

6 Nuptias.

7 Spati-
um, dila-
tionem.

8 Ut non
ducat vici-
ni filiam.

9 Tunc
denique.
scilicet

1 Usque 2 illud visum est Pamphilo 3 neutiquam
grave,

Donc jam 4 in ipsis nuptiis. Postquam 5 videt

6 Paratas, nec 7 moram ullam, 8 quin ducat, dari;

9 Ibi demum 10 ita egrè tuit, ut 11 ipsam Bacchidem,

Si 12 adesset, 13 ejus, credo, commiseresceret.

14 Ubicunq; 15 datum erat spatium solitudinis, 55

Ut colloqui mecum unà posset: 16 Parmeno.

Perii! quid ego 17 egi? in quod me 18 conjeci malum?

Non potero hoc 19 ferre, Parmeno: perii miser!

PH. 20 At te Dii Deaque perdant cum 21 isto odio,

Laches.

PA. 22 Ad pauca ut redeam, uxorem 23 deducit do-

num. 60

Nocte illà 24 primà virginem non attigit:

25 Quae consecuta est nox, eam nihilo magis.

PH. Quid ais? cum virgine 26 unà adolescens cubuerit,

27 Plus potus, sese illà abstinere ut potuerit?

Non 28 verisimile dicis: nec verum arbitror. 65

PA. Credo ita 29 videri tibi: nam 30 nemo ad te venit,

Nisi cupiens tui: 31 ille 32 invitus illam duxerat.

PH. Quid deinde fit? PA. 33 diebus sanè pauculis

Post, Pamphilus me solum 34 seducit foras,

post contractum matrimonium. 10 Tam perturbato animo fuit. 11 Qua-
nunc accusat eum. 12 Bacchis. 13 Pamphili. 14 In quocunque loco
poteram esse soli, remotis arbitris. 15 Concessum. 16 Sc. diabolus
illi. 17 Quod assensus fuerim desponsatio-
ni isti. 18 Precipitem egi. 19 Perferre, tolerare, ut habeam uxore-
m. 20 Apostrophe & increpatio ad absentem. 21 Tua instantia
& molestia, ut duceret uxorem. Quasi Laches non inductus amore fi-
lii, eum ad matrimonium adegisset, sed odio Bacchidis. 22 Ut bre-
viter dicam, ut paucis absolvam narrationem. Sic Phorm. 4, 3. Ut ad
pauca redeam, ac mittam illius inaptias. 23 Pamphilus. 24 Plena a-
moris & suavitatis. 25 Ordo est: Pamphilus attigit nihilo magis, id
est, non magis attigit eam, id est, itidem, similiter eam non attigit,
illa nocte, quae nox consecuta est eam, sc. noctem primam. Hic
natus inepte argutari videtur. 26 Simul. 27 Bene inebriatus, qui
solito potus, ut in nuptiis fieri solet. Nam teste Ovidio, Venus in vi-
na, ignis in igne furit. Et: Vina parent animos. Quandoquidem pro-
mus est locus à Libero Baccho, ad incoressam Venerem, ut ait Valer. Max.
28 Probabile, & quod necspeciem quidem habet veritatis. 29 Quod
non dicam verisimile. 30 Nullus amator. 31 Pamphilus. 32 Non
lens. 33 intra pauculos dies post. 34 Seorsum ducit.

Narratque,² ut virgo³ ab se⁴ integra etiam⁵ tum
 set :
 70
 Seque⁶ antè, eam quàm uxorem duxisset domum,
 Operasse, ⁷ eas tolerare posse nuptias.
 Sed quam decrerim me non posse diutius
 habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
 Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis, 75
 neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
 PH.⁹ Pium ac¹⁰ pudicū¹¹ ingenium narras Pamphili.
 PA.¹² Hoc ego¹³ proferre,¹⁴ incommodum esse mi-
 hi arbitror :
 Reddi¹⁵ patri autem,¹⁷ cui tu nihil dicas¹⁸ vitii,
 Superbum est: sed²⁰ illam spero, ubi²¹ hoc²² co-
 gnoverit, 80
 Non posse se²³ mecum esse, abituram denique.
 PH.²⁴ Quid interea? ibat-ne ad Bacchidem?
 PA.²⁵ quotidie :
 Sed,²⁶ ut fit, postquam²⁷ hunc²⁸ alienum ab sese
 videt,
 Maligna multò²⁹ & magis³¹ procax facta³² illi-
 cò³³ est.
 PH. Non adepol³⁴ mirum. PA. atque³⁵ ea res mul-
 tò maxime
 85
 est, vitiari, stuprari à me, quia, id est, ita ut non, reddam eam inte-
 gram, id est, castam, intactam, incorruptam, itidem, id est, eodem modo,
 id est, talem, qualem accepi à suis, sc. parentibus, quam sc. virginem,
 meriti, id est, decreverim, statuerim, me non possi habere, id est, reti-
 nere mecum, diutius. 9 Erga meretricem Bacchidem. 10 Castum
 virginem. 11 Naturam. 12 Quod nunc dixi, sc. me integram velle
 reddere eam. Prosequitur Parmeno Pamphili verba. 13 Dicere, di-
 ligere, norum facere. 14 Inutile, periculosum, propter patris i-
 nter, qui auctor istarum nuptiarum. 15 Eam puellam. 16 Proprio
 patri Phidippo. 17 Quam non possis honestè culpae & repudiare,
 nam nullius vitii accusas, damnaes, id est, sine iustae causae allegatione.
 vitium dicere alicui, est vitii accusare. Plaut. Asin. 5, 2. saxo ut solas,
 ut periculi sit, Dotata uxori vitium dicere. 18 Culpae uxoriae, ut
 ponit Donatus. 19 Superbiae. 20 Uxorem meam. 21 Quod a-
 d Bacchidem. 22 Pamphilus. 23 Uxoris loco. 24 Faciebat Pam-
 philus? 25 Ibat ad Bacchidem. 26 Sicut fieri solet. 27 Pam-
 philum. 28 Alienatum, id est, Pamphilum duxisse uxorem. 29 Bac-
 chidem. 30 Difficilis & superba. 31 Petulans, impudens. Procax
 est petere : nam qui multum petit, impudens est & procax in pe-
 tendo. 32 Nuptiis celebratis. 33 Bacchis. 34 Si Bacchis sit facta
 multo magis procax propter id, quod fecit Pamphilus, fidem non præ-
 bendo. 35 Talis malignitas & procacitas.

1 Mihi.
 2 Quo-
 modo.
 3 Quan-
 tum ad se
 attinet.
 4 Incor-
 rupta, in-
 tacta.
 5 Per ali-
 quot dies.
 6 Ante-
 quam eam
 uxorem,
 &c.
 7 Posse
 habere
 hanc uxo-
 rem.
 8 Subjun-
 git Parm-
 eno verba Pam-
 phili. Ordo
 est: Sed O
 Parmeno,
 neque est bo-
 nestum mi-
 hi, neque utile
 ipsi virgini,
 eam haberi
 ludibrio,
 85

1 Abalieu-
 navit, ab-
 straxit.
 Metapho-
 ra.
 2 Pamphi-
 lum.
 3 Bacchide.
 4 Mores
 suos.
 5 Bacchi-
 dem esse
 malam
 meretri-
 cem.
 6 Uxorem
 Philume-
 nam esse
 modestam.
 7 Ad-
 compara-
 tionem
 æstimans,
 id est,
 compa-
 rans mores Bacchidis & Philumenæ, & de utriusque moribus ex hac
 comparatione judicans, ut sequitur. 8 Uxor Philumena. Collatio
 Philumenæ & Bacchidis. 9 Ut decet uxorem, quæ liberali ac mo-
 desto sit ingenio, id est, quæ bonæ ac honestæ sit naturæ. Postquam
 autem membrum comparationis consulto omittit, ne, Bacchidem ab-
 sentem insectando, præsentem Philotim offenderet. 10 Verecun-
 da. 11 Bene morata. 12 Importunitates, molestias. 13 Iniquitas.
 14 Mariti sui Pamphili. 15 Ferebat. 16 Tegebat silentio, id est,
 celabat, ne ejusmodi contumeliæ, quibus afficiebatur, à quoquam
 sciscerentur. 17 Tunc, postquam sc. Pamphilus hæc omnia compa-
 vit. 18 Ejus, sc. Pamphili. 19 Miseratione, commiseratione ejus
 uxorem, qua miserebatur uxoris, quia videbat optimos mores in eo
 jure. Nam Genitivi *Mei. Tui. Sui. Nostri. Vestri*, subjecti nominibus
 affectuum, ut sunt *odium, amor, misericordia, desiderium*, &c. passiones
 significant: ut *amor tui*, id est, quo tu amaris à me. 20 Superat-
 pultum morus. Al. *devinctus*, id est, adjunctus, obligatus. 21 Ex
 tera parte. 22 Deflexus, separatus. 23 Bacchidis improbitate
 malignitate. 24 Sensim se subduxit, donec postea omnino abstinent
 consuetudine Bacchidis. 25 Advel in hanc uxorem Philumenam
 bus. 26 A Bacchide, id est, cepit amare Philumenam. 27 Nam
 suæ naturæ similem ac congruentem: ille *pius ac putius*, ut pa-
 lo superius; hæc *pudens, modesta*, &c. ut modo. 28 Dum vivit
 inter se familiarissime. 29 Insula Thraciæ proxima. 30 De cogi-
 tatione. 31 Pamphili & patris sui Lachetis, dominorum meorum.
 32 Quam cognatus senex reliquit. 33 Pamphilum & patrem. 34
 tinebat jure. 35 In Imbrum. 36 Amore suæ uxoris captum. 37
 lentem. 38 Quasi manibus expellit. Nam proprie *extrudere* dicitur
 qui manibus expellit. Est autem hoc verbum necessitatis & ap-
 importunitati. 39 Laches. 40 Pamphilus. 41 Socrata. 42
 thenis. 43 Pater ejus Laches.

1. *Abdidit se: huc raro in² urbem³ commeat.* 100
 2. *Quid adhuc habent⁴ infirmitatis nuptiæ?*
 3. *Nunc audies. Primum dies⁶ complusculos*
 4. *Bene conveniebat, sanè inter⁸ eas: interim*
 5. *illis modis odisse⁹ cepit¹⁰ Sostratam*
 6. *neque¹¹ lites ullæ inter eas,¹² postulatione* 105
 7. *unquam.* 1. *H. quid igitur?* PA. *si¹⁴ quando ad*
 8. *eam¹⁶ accesserat*
 9. *Confabulatum,¹⁸ fugere è¹⁹ conspectu illico,*
 10. *Videre nolle: denique, ubi non²¹ quit²² pati.*
 11. *Simulat se à²⁴ matre²⁵ accersi ad rem divinam,*
 12. *abibit.*
 13. *Illuc²⁸ est²⁹ dies complures,³⁰ accersi jubet.*
 14. *Dixere causam tunc³² nescio quam: ³³ iterum*
 15. *jubet:* IIII
 16. *nemo³⁴ remisit: postquam³⁵ accersunt sæpius,*
 17. *Ægram esse simulant³⁷ mulierem: ³⁸ nostra illico*
 18. *visere ad eam: ⁴⁰ admisit nemo: ⁴¹ hoc⁴² ubi*
 19. *senex*
 20. *me egestas impulit, cum scirem infirmas hasse esse nuptias.*
 21. *Quid infirmitatis nuptiæ habeant.* 6 Complures. Recitat causas,
 22. *Philumena abierit à Sostrata.* 7 Nulla erat controversia. Dicimus
 23. *inter optime inter nos conveniebat, id est, nihil erat controversiæ*
 24. *inter nos: ubi conveniebat est verbum Imperfonale: sed cum dicimus,*
 25. *convenit inter nos, id est, de hoc nulla est inter nos controversia,*
 26. *personale verbum est.* 8 Socrum & nurum, Sostratam, matrem Pam-
 27. *phili & Philumenam.* 9 Nurum, uxor Pamphili, sc. Philumena. 10 So-
 28. *stratam, matrem Pamphili.* 11 Jurgia ulla fuerunt. 12 Accusatio, que-
 29. *ritur, id est, nunquam apud alios querebatur nurus de socro, neutra*
 30. *querebatur de altera.* 13 Si lites non habuerunt, quid fuit aliud
 31. *inter eas, unde de odio tibi constet?* 14 Aliquando, forte. 15 Phi-
 32. *lumenam.* 16 Venerat Sostrata. 17 Ut confabularetur seu colloque-
 33. *retur cum ea.* 18 Philumena fugiebat. 19 Sostrata sc. ne videretur
 34. *gravidæ: quia erat gravida.* 20 Nolebat aspicere Sostratam. 21 Poteft.
 35. *Durare in domo socrus Sostratæ, κατεσκεύη Male Donatus hic*
 36. *tolerare aut tolerari exposuit.* 23 Fingit Philumena. 24 Myr-
 37. *tili.* 25 Vocari ad sacrificium faciendum: tum enim amici & fami-
 38. *li vocari solebant.* 26 Discedit, neque expectat ut mitteretur.
 39. *Apud matrem.* 28 Philumena. 29 Multis diebus. 30 Socrus So-
 40. *stratæ jubet Philumenam advocari.* 31 Tum mater, & filia, & ancillæ
 41. *inter quos quid causatæ sunt, quo minus Philumena redire posset.* 32 Quia
 42. *erat momenti: q. d. nullam.* 33 Secundo Sostratæ jubet eam
 43. *Philumenam advocari.* 34 Philumenam. Pamphili uxorem. 35 Qui
 44. *missi à Sostrata.* 36 Ægrotam. 37 Philumenam. 38 Hera mea
 45. *Sostrata.* 39 Ad visendum, visendi causa Græcismus est. Intra 3, 2,
 46. *Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid erat.* 40 Introduxit
 41. *Sostratam ad Philumenam.* 41 Diffidium, quod Philumena nollet re-
 42. *cedere.* 42 Postquam. 43 Laches.

1 Propter *Rescivit, heri* ¹ *eâ causâ* ² *rure huc advenit,* 115
 nurum. ³ *Patrem* ⁴ *continuo* ⁵ *convenit Philumena.*
 2 Ex agris. *Quid* ⁶ *egerint inter se, nondum* ⁷ *etiam scio:*
 3 Phidip- *Nisi sanè* ⁸ *curæ est, quorsum* ⁹ *eventurum* ¹⁰ *hoc*
 pum. *sit.*
 4 Illico. *Habes* ¹¹ *omnem rem:* ¹² *pergam, quo cœpi, hoc iter.*
 5 Allo- *PH. Et quidem* ¹³ *ego: nam* ¹⁴ *constitui cum quo-*
 quitur. *dam hospite* 120
 6 Fece- *Me esse illum* ¹⁵ *conventuram. PA. Dii* ¹⁶ *vertant*
 rint, vel *benè*
 locuti
 fuerint, *Quod agas. PH. vale. PA. & tu benè vale, Phi-*
 duo senes. *lotium.*
 7 Adhuc.
 8 Sollici-
 tus sum
 scire.
 9 Proceſſurum. 10 Quod Philumena abierit à focu, vel tumultus
 inter Soſtratam & Philumenam. 11 Quam ſcire expetiviſſi. 12 Per-
 ſequar hoc iter, quo itinere cœpi, ſc. *ire ad portum:* vel perſevera-
 bo ſc. *ire eo*, in quem locum, ſcilicet ad portum, *cœpi iter*, id eſt,
 ſum iter ingreſſus. 13 Abibo. 14 Indixi amico externo horam
 adventus mei. Ut Heaut. 4, 4. *Aut cum venturam dixerò, & conſti-*
 tuero, &c. Cic. *Villem non conſtituiſſe Scipioni in Tuſulanum.* Juv.
Hic ubi nocturnæ Numa conſtituebat amice. 15 Allocuturam. 16 For-
 tunant, approbent benè, & recte dirigant.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

1 Irascen- **LA. 1** **P**RO Deum atque hominum² fidem! ³ *quod*
 tis exclamatio. So- *hoc genus est,* ⁴ *quæ hæc conjuratio,*
 ſtratam *Ut omnes* ⁵ *mulieres* ⁶ *eadem* ⁷ *æquè* ⁸ *ſtudeant no-*
 uxorem *lintque* ⁹ *omnia?*
 accusat *Neque* ¹⁰ *declinatam quidquam ab aliarum ingenio*
 Laches, *ullam* ¹¹ *reperias:*
 quod nu-
 rum Phi-
 lumenam duritie ſua & morum incommoditate domo ejecerit: focus
 contra, nihil tale à ſe peccatum eſſe, contendit. 2 Auxilium, ſc. *in-*
ploro. 3 Quale eſt hoc genus muliebres, vel mulierum? 4 Qualis eſt
 hæc conſpiratio inter mulieres? 5 Eaſdem res, ſc. lacerare nurus
 odiſſe. 6 Pariter, ſimiliter. 7 Studioſè cupiant, velint cum affectu
εὖ πιδύ, id eſt, valde impenſè velint. 8 Quæ viri velint, vel no-
 ſus. 9 Deſlexam, inflexam ſeu recedentem in aliquo ſeu aliquatenus
 ab aliarum mulierum natura, *ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων φύσεως ἐκκλί-*
σται. Menam. *Γυνὴ γυναικὸς πρόπον' ἅδ' ἐν διαέρεσι,* id eſt,
ſemina nil ſemina umquam diſcrepat. 10 Mulierem. 11 Inveniat al-
 quis. Secunda, perſona pro tertia.

1 Itaque 2 adeo 3 uno animo omnes 4 socrus oderunt

1 Et ita

2 Plane,

3 Valde

simili &

5 consenti-

enti. id est,

unanimit-

ter, pari-

ter: quia

eadem

æque stu-

dent no-

luntque

omnia.

4 Matres

maritorū.

Necessarie

sententiæ

10 ἀμφι-

βολία,

ad deseri-

bendam u-

tramque

personam,

ait hic

Donatus:

ambigui-

tas autem

ex eo,

quod

5 nurus: viris

6 Esse adversas, 7 æquè studium est, similis est 8 per-

9 In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad ma-

10 Ei ludo, si 11 ullus est, magistram 12 hanc esse,

13 Me miseram! quæ nunc, quamobrem 14 accuser,

15 Tu nescis? SO. 16 non, ita me Dii benè ament, mi

17 Itaque unà inter nos agere ætatem liceat. LA. Dii

18 mala prohibeant.

19 post-

20 modum rescisces. LA. 21 scio.

22 Te immeritò? an quidquam pro 23 istis factis 24 di-

25 gnium te dici potest,

26 Quæ 27 me, & te, & familiam 28 dedecoras, 29 filio

30 luctum paras?

31 Tum autem 32 ex amicis inimici ut sint nobis 33 af-

34 fines, 35 facis,

36 utrumque socrus & nurus, vel ut Accusativi, vel ut Nominativi pos-

37 accipi; sed ideo quæ sita ambiguitas, quia utrolibet accipias mo-

38 do, æquè vera fuerit oratio: nam & τὰς socrus ut plurimum oderunt

39 & nurus: & τὰς nurus aut socrus. Quæ tamen amphibologia nullam

40 habet ambiguitatem: Socrus enim accusantur, non nurus. 5 Uxores

6 filiorum. 6 Adversari, se opponere, 7 Eadem illis opera &

8 voluntas. 8 Perseverantia in malo. 9 Omnes mulieres videntur in-

10 tractæ atque eruditæ ad improbitatem, id est, malitiam didicisse in e-

11 dem schola malitiæ. Eodem enim in ludo docti dicuntur, qui similibus

12 laborant vitiis, & improbitate pares sunt. 10 Illi scholæ malitiæ.

11 Talis malitiæ ludus. 12 Uxorem meam Socratam. 13 Adeo è ma-

14 gistro meo. quod dicat me esse nequitia magistram. 14 Indignantis

15 interjectio & irridentis. 15 Quamobrem accusaris? Ironia. 16 Scio.

17 Et ita liceat nos simul traducere vitæ tempus, ut verum dico, me

18 scire, quamobrem accuser. 18 Quæ hoc impedire possunt, ne sci-

19 am inter nos agere ætatem liceat. 19 Postea, ubi meam audiveris

20 accusationem. 20 Ironice. 21 Dicis accusatam? Q. d. Scio te non

22 tantum accusatam, quantum meruisti. 22 Quod causam præbu-

23 distensionis Philumenæ. 23 Prout merita es. 24 Tuum mari-

25 tum. 25 Dehonestas. 26 Pamphilo absenti. 27 Mærorem procu-

28 ras, propter dissidium cum Philumena? 28 Præterea. 29 Cum

30 prius essent amici nobis. 30 Propinqui nostri propter nuptias.

31 Tua morositate.

1 Affines. 2 Qui 3 illum 4 decreverunt dignum, suos 5 cui 6 liberos committerent. 15

2 Pamphilum. 3 Decreverunt, id est, statuerunt. 4 Filio 5 Suam filiam collo- carēt, tra- derent fi- dei. Ubi liberi in pluralisig- nificatione ius filia- rum patur. 23 Sic Cicero de unica Caesaris filia lo- quens. ju- sandissi- mos liberos dicit. 6 Exore- ris, emer- gis, pro- dis, repe- riris. Ex- oriri di- citur, qui non expectatus aliquem invadit. Verbum hoc impudentiam notat, inquit Donatus, 7 Impedias. 8 Has amicitias & mutua com- mercia cum affinibus. 9 Importunitate, morositate. 10 Perturbo omnia? 11 Perturbasti hæc. 12 Insensibile. n. brutum stupidum- que hominem. Sic Heaut. 5, 1. Quot res dedere. ubi possem persentiscere, nescissim lapis? 13 Tuum maritum. 14 In urbe. 15 Vestrum. Sic Eun. 4, 4. hunc oculis suis Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phae- dia. 16 Agat, traducat? 17 In urbe, sc. Athenis. 18 A vobis. 19 Ruri, sc. quæ sunt. 20 Quemadmodum. 21 Estis, id est, qua- les vos in urbe geritis ad meum decus vel dedecus. 22 Ita vel talis ego ero in agris, labori meo plus minusve parcens. Ita, si vos recte vixeritis, bene audio: sin prave, male. 23 Dudum. 24 Conceptisse odium tui. 25 Nihil Philumenæ cepisset odium tui. 26 Neque id adeo admirandum est, si ceperit ejusmodi moribus prædita, qui facile odium pariant. 27 Cum tu sis ejusmodi moribus prædita, qui facile odium pariant. 28 Eam tan- tum odium cepisse tui. 29 Meam totam familiam, & locum ipsum. 30 Tua causa. 31 Eam fuisse concepturam tantum odium tui. 32 Scivissem in tempore. Syncope. 33 Philumena. 34 In ædibus meis. 35 Mansisset. 36 Ivisses, commigrasses foras, id est, ejecta es- ses. 37 Considera. 38 Animi molestia & dolor, quod totam familiam de- corasti, expulsa nuru. 40 Uxore mea.

Tu sola 6 exorere, quæ 7 perturbes 8 hæc tuâ 9 impu- dentiâ. SO. 10 Ego-ne? LA. 11 tu inquam, mulier, quæ me omnino 12 lapidem, haud 13 hominem, putas.

An, quia ruri esse crebrò soleo, nescire arbitramini, Quo quisque patio 14 hic vitam 15 vestrarum 16 ex- igit?

Multò melius, 17 hæc quæ 18 sunt, quàm 19 illic, ubi sum assidue, scio: 20

Ideo quia, 20 uti vos mihi domi 21 eritis, 22 proinde ego ero foris.

Jampridem equidem audi vi 24 cepisse odium tui 25 Philumenam:

Minimeque adeo mirum: 26, 27 ni id fecisset, 28 magis mirum foret.

Sed non credidi 29 adeo, ut etiam 30 totam hæc 31 odisset domum:

Quod si 32 scissem, 34 illa 35 hæc 36 maneret poti- us, tu hinc 37 isses foras. 25

At 38 vide, quàm immeritò 39 ægritudo hæc oritur mihi abs 40 te, Sestrata.

notat, inquit Donatus, 7 Impedias. 8 Has amicitias & mutua com- mercia cum affinibus. 9 Importunitate, morositate. 10 Perturbo omnia? 11 Perturbasti hæc. 12 Insensibile. n. brutum stupidum- que hominem. Sic Heaut. 5, 1. Quot res dedere. ubi possem persentiscere, nescissim lapis? 13 Tuum maritum. 14 In urbe. 15 Vestrum. Sic Eun. 4, 4. hunc oculis suis Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phae- dia. 16 Agat, traducat? 17 In urbe, sc. Athenis. 18 A vobis. 19 Ruri, sc. quæ sunt. 20 Quemadmodum. 21 Estis, id est, qua- les vos in urbe geritis ad meum decus vel dedecus. 22 Ita vel talis ego ero in agris, labori meo plus minusve parcens. Ita, si vos recte vixeritis, bene audio: sin prave, male. 23 Dudum. 24 Conceptisse odium tui. 25 Nihil Philumenæ cepisset odium tui. 26 Neque id adeo admirandum est, si ceperit ejusmodi moribus prædita, qui facile odium pariant. 27 Cum tu sis ejusmodi moribus prædita, qui facile odium pariant. 28 Eam tan- tum odium cepisse tui. 29 Meam totam familiam, & locum ipsum. 30 Tua causa. 31 Eam fuisse concepturam tantum odium tui. 32 Scivissem in tempore. Syncope. 33 Philumena. 34 In ædibus meis. 35 Mansisset. 36 Ivisses, commigrasses foras, id est, ejecta es- ses. 37 Considera. 38 Animi molestia & dolor, quod totam familiam de- corasti, expulsa nuru. 40 Uxore mea.

Rex habitatum ¹ *abii*, ² *concedens vobis*, ³ *rei* ¹ *Me*
serviens, ² *Morem*
⁴ *Sumptus vestros* ⁵ *otiumque ut* ⁶ *nostra res posset*
pati, ⁷ *gerens vo-*
⁷ *Meo labori haud parcens*, ⁸ *præter æquum* ⁷ *atque*
etatem meam. ⁸ *permittens*
¹⁰ *Non te pro his curasse* ¹¹ *rebus*, ¹² *nè quid agere*
esses mihi? ¹³ *ut in urbe*
¹⁰ *Non* ¹³ *meâ operâ neque* ¹⁴ *pol culpa* ¹⁵ *evenit.* ³⁰ *Rei fami-*
LA. ¹⁶ *imò maxime.* ³⁰ *operam*
¹⁷ *Sola* ¹⁸ *hic fuisti: in te omnis* ¹⁹ *hæret culpa*
solâ, Sostrata: ⁴ *Impen-*
²⁰ *Quæ hic erant, curares;* ²¹ *cum ego vos solvi cu-*
ris cæteris. ⁵ *fas, quas*
Cum puellâ ²² *anum* ²³ *suscepisse inimicitias non*
pudet? ⁶ *in urbe.*
²⁴ *Illius dices culpâ* ²⁵ *factum?* *SO.* *haud equidem*
²⁶ *dico, mi Laches.* ³⁵ *Vitam*
LA. *Gaudeo, ita me Dii ament,* ²⁷ *quati causâ: nam* ³⁵ *otiosam.*
²⁸ *de te quidem* ⁶ *Nostræ*
Satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest. ⁷ *facultates,*
SO. *Qui scis, an eâ causâ, mi vir, me odisse?* ⁸ *nostrum*
mulaverit, ⁸ *id quod æ-*
⁹ *Et contra*

rationem ætatis meæ, quæ à labore immunis esse debebat, quia
sum senex. Unde in Heaut. 1, 1, 7. Chremes dicit Menedemo: Quod
mihi videre præter ætatem tuam fas est: & præterquam res te adhortatur
tua. 10 Non-ne decebat te uxorem meam, &c. 11 Pro tantis meis
laboribus, quibus vobis suppeditavi sumptus. 12 Ne quid molestiæ
ex vobis perciperem? 13 Meo instinctu, mea operatione & studio.
14 Adverbium jurandi. 15 Accidit, ut nurus Philumena relinque-
ret hanc domum. 16 Sed præcipue opera tua evenit. 17 Sine me,
& sola habes regimen totius domus. 18 In domo nostra. 19 Fixa
est, reposita est. 20 Quæ in urbe curanda erant, curare debuisses.
21 Quandoquidem ego vos, qui in urbe manebatis, liberavi aliis solli-
citudinibus, scilicet operandi aliquid manibus propriis. 22 Vetu-
lam, quæ debebas usa esse sapientia, & non curasse hæc indigna tua
ætat. 23 Contraxisse. 24 Philumena. 25 Quod fuerint inimici-
tia, vel quod discesserit. 26 Id factum culpa puellæ. 27 Pam-
phil gratia, id est, gaudeo, quod talem uxorem habeat filius, quæ
ne ab inimica quidem socru possit accusari. 28 Quantum ad te ar-
tinet, equidem hoc scio, peccando detrimenti nihil fieri potest tibi, id
est, quantumcunque peccaveris, nihil de tua existimatione minuitur,
quia jam talis es, ut peccando pejor fieri non possis. 29 Finxeris
Philumena.

1 Myrrhi- *Ut cum 1 matre una 2 plus esset? LA. quid*
 na, scilicet *non 3 signi hoc sat est,*
 quam me- *4 Quod heri nemo voluit 5 visentem te ad eam 6*
 cum. *tromittere?*
 2 Tempo- *SO. 7 Enim 8 lassam oppidum tum alebam: 9 ad*
 ris, id est, *eam non 10 admissa sum.*
 diutius. *LA. 11 Tuos esse 12 illi mores 13 morbum magis, quam*
 3 Esse im- *ullam aliam rem, arbitror:*
 micitias *Et 14 meritis adeo: nam 15 vestrarum 16 nulla est,*
 inter vos. *17 quin natum velit*
 4 Quia. *18 Ducere uxorem; 19 quae vobis placita 20 conditio*
 5 Euntem *est, 20 datur:*
 ad visen- *21 Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu eundem*
 dam Phi- *22 exigunt.*
 lumenam. *45*
 6 Intro-
 ducere,
 admittere?
 7 Sed
 certe.

8 Debilem, defatigatam Philumenam valde morbo, ac propterea quiescere. 9 Ideo, quod esset laesa. 10 Intromissa. 11 Duxit & verbos toleratu, id est, tuam morositatem. 12 Puella. 13 Cuius morbi, id est, aegrotat ex moribus tuis malis, quibus acerbe contumescitur. 14 Non sine causa certe tuis malis moribus aegrotat. 15 Vestrum mulierum. 16 Socrus. 17 Quae non. 18 Sed domum. Verberibus enim mos fuit, nuptiam & patris domo noctu tecta praevelatum in mariti domum deducti. 19 Optio, electio, patris, in vos matres praescribitis filiis conditiones ex vestra libidine, & coguntur eam ducere, quae vobis placet. Sic Phor. 4. 1. Non sine conditionem si tui tulero extraneo, &c. 20 A vobis matribus genitis. 21 Postquam filii duxerunt illas uxores, quas elegistis, vestra in auctoritate. 22 Excludunt, eiciunt a se.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA.

1 Laches *PH. 1 Ete scio, 2 Philumena, mentem 3 iam esse,*
 Pamphili *te 4 cogam*
 pater, *Quae ego 5 imperem, facere: ego tamen 6 patris*
 remitti *animo visus. 7 faciam,*
 cupit nu-
 rum suam: *45*
 pater

Phidippus dicit, non posse eam perdurare apud sacrum, obstante Pamphilo. 2 Haec Phidippus, domo egrediens, filiae suae dicit. Appare autem multa prius pater suo Philumenam locutam fuisse. 3 Patris scilicet, id est, mihi incumbere, ad me spectare. 4 Cogere, coactum. 5 Praecipiam tibi. 6 Paterno animo, non ratione, relicto iure meo & jure meo recedens. 7 Imperabo mihi.

mihi ¹ concedam, neque tua ² libidini adversabor.
 4. ⁴ Atque eorum Phidippum ⁵ optime video: ex
 hoc jam ⁷ scibo, ⁸ quid sit.

Phidippe, esse ego meis ⁹ omnibus scio me ¹⁰ apprimè
 obsequentem :

sed non ¹¹ adeo, ut ¹² facilitas mea ¹³ illorum cor-
 rumpat animos.

Quod si tu idem faceres, ¹⁴ magis in rem
 nostram, & vestram id esset.

Hunc video in ¹⁶ illarum potestate esse te. PH. ¹⁷ Eja
 verò.

18. ¹⁸ Adii te heri de filia : ¹⁹ ut veni, inidem in
 certum ²⁰ amissi.

Quid ita decet, si ²¹ perpetuam vis esse offusitatem
 hanc,

celare te iras : si quid est peccatum ²² a nobis,
²³ profer.

Et ea ²⁴ refellendo, aut ²⁶ purgando vobis, cor-
 rigemus,

judice ipso : si ea est causa ²⁸ retinendi apud
 tua egra est ; te mihi injuriam facere arbitror,

Phidippe,

non sit domi. 3. Reluctabor, repugnabo. 4. Hoc longè tam est
 eo. quod dixit in fine superioris scenæ, vestro impulsu aditu co-
 unt : deinde animadvertit Phidippum exeuntem. 5. Opportune.
 Phidippo. 7. Antiquè pro seiam. 8. Quid sit sperandum de reditu
 melle. 9. In tota familia. 10. Valde facilem, indulgentem. 11. Tan-
 quere, sc. scio me esse meis obsequentem. 12. Indulgentia, quod ni-
 lum sum obsequens. 13. Illos deteriores reddat, ut mea facilitate
 det deteriores. 14. Si non essem nimiam facilis. 15. Illud esset magis
 utile five utilius & nobis & vobis, quam id, quod facis. 16. Famina-
 tum tuarum, uxoris sc. & filie, id est, te peccatorum arbitrio, te non
 est tui juris. 17. Corruptientis est. Adverbum. Qd. Non recte ju-
 dicas, ego non sum in illarum potestate. Blande autem accusationem,
 nam intendit, mitigat. 18. Filie tue causa te convegi. 19. Dimi-
 ssi. 20. Amissi. Sic Eun. 2. 2. Simul confilium cum te amisi ?
 ut Stabilem, firmam. 22. Occultare, tegere iracundia tue causas.
 23. A nostra parte, id est, si in aliqua re peccavimus. 24. Ingenio di-
 ca, in quibus sit peccatum. 25. Refutando, ostendendo falsum, ne-
 gando illa facta. Refello compositum est ex falso & re prepositis, id
 est, falsam seu fallaciam contradictionis destruo, quod quidem ut
 precipue negando. 26. Excusando, faciendo rationes ostendendo.
 27. Judicante. 28. Philumenam.

1. Morem
 geram, in-
 dulgam,
 hoc per-
 mittam,
 quod pe-
 tis nempo
 ut maneas.
 2. Tue
 voluntari.
 Sal. in Cat.
 Maritus
 in amoris
 militibus
 in sacris
 vlt. libe-
 dipen de
 bebant
 Vol. h. h.
 ni, id est
 temera-
 ruz, in-
 que tue
 voluntati :
 quia non
 est equum
 ut, absen-
 te marito,

1 Ne non. Si metuis, satis¹ ut mea domi² curetur diligenter.
 Supra 1,2. At, ita me Dii ament, haud tibi hoc³ concede.
 Horat. 4 illi pater es,
 Opus, ut 5 Ut tu illam⁶ salvam magis velis, quam ego⁷
 6 Vitalis⁸ modo, id 7 aded gnati causa,
 est, metuo, 8 Quam ego intellexi illam haud minus, quam se
 ne non sis 9 ipsum, 9 magnificare.
 vitalis. 10 Neque aded me clam est, quam esse in eum. 11 gra-
 2 Tracte- 10 viter laturum credam,
 tur. 11 Hoc si rescierit: eo domum, 14 Audeo bene prius
 3 Permir- 11 quam ille huc redeat.
 to adscri- 12 PH. Laches, 15 diligentiam vestram, 16 deni-
 bi non pa- 12 nitatem
 tior. 13 Novi: 17, quae dicis, omnia esse ut dicis, 17 antequam
 4 Philo- induco:
 mene. 18 Et te hoc mihi cupio credere: 18 illam ad nos redire
 5 Incolu- 19 studeo,
 mem. 20 Si facere possim 20 nullo modo. LA. quae 21 res te fa-
 6 Facto, cere 22 id 23 prohibet?
 volo. 24 Ebo 24 nunquid nam accusat virum? PH. 25
 7 Maxi- me: nam postquam 26 attendi
 me, certe. 27 Magis, 28 vi capi cogere ut 29 redires, 30
 8 Filium. 27 adjurat,
 9 Magni- Non posse 29 apud vos 30 Pamphilo se absente per-
 facere, durare.
 plurimi 31 Aliud fortasse 31 aliis vitii est: 32 lenis ego
 estimare, sum 33 natus:
 id est, 32
 ardentis-
 sine a-
 mare.
 10 Et prae-
 terea non
 ignoro:
 non me
 latet, pra-
 terit.
 11 Filium Pamphilum. 12 Molestè, negrè. 13 Quare? 14
 reliquisse domum meam. 14 Do operam, laborem, studiose, ut
 Philumena in domum meam redeat, antequam filius meus Pamphilus
 revertatur domum ex Imbro, quo profectus est. 15 Quod hoc facias
 bono animo. 16 Liberalitatem & beneficentiam. 17 Mihi per-
 suadeo. 18 Filiam meam Pamphilam. 19 Do operam, impendit vo-
 lo. 20 Aut bonis verbis, aut objurgatione. 21 Causa. 22 Unde
 deat ad nos. 23 Impedit? 24 An in aliqua re conqueritur de ma-
 rito suo Pamphilo? 25 Accusat virum. 26 Institi, contendit. 27 Im-
 mum. 28 Sancte, firmiter admodum jurat. 29 In vestris adu-
 30 Absente Pamphilo marito, se permanere. 31 Parentibus.
 Nemo sine crimine vivit. Horat. Vitiu nemo, sine nascitur, & peccatum
 Qui minus iniquus videtur. Et Catul. Suis cuique affricatus est error. 32
 33 A natura.

possum¹ adversari meis. LA. ² hem Sostrata! ³ Repug-
 SO. ⁴ heu me miseram!
 A. ⁵ Certum-ne est istud? PH. ⁶ nunc quidem, ut
 videtur: ⁷ sed nunquid⁸ vis?
 an⁹ est, ¹⁰ quod me transire ad forum jam
 oportet. LA, eo tecum una
 sed adeo lenem esse, ut corrumpi sinas potius, quam adverteris,
 quoniam vitium est. Merito igitur hoc addit, quod si non accidisset, se
 minus laudasset, quam culpam agnovisset. 2 Interjectio indignantis. Q. d.
 hoc? Tu hujus rei auctor es, tu ita tractasti eum, ut nihil re-
 ret. 3 Interjectio dolentis. 4 An hoc jam non satis exploratum
 Sc. culpam in te sola habere? 5 Sc. satis. 6 Discedentis est.
 Aliud, id est, nunquid est, quod mea opera opus sit vobis?
 Aliquod negotium. 9 Propter quod, quare. 10 Cito ire.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

E Depol¹ ne² nos³ aequi sumus omnes⁴ in-
 vise⁵ viris.
 pter⁷ paucos, ⁸ quae omnes faciunt dignae ut vi-
 temur⁹ malo.
 ita me ament Dii, ¹⁰ quod me accusat nunc
 vir, sum extra¹¹ noxam.
 Sed non facili est¹² expurgatu: ¹³ ita animum
 induzerunt, ¹⁴ socrus
 me esse¹⁵ iniquas: ¹⁶ haud¹⁷ pol me quidem:
 nam nunquam¹⁸ secus.
 Habui¹⁹ illam, ²⁰ ac si ex me esset nata: nec,
 qui²¹ hoc²² mihi eveniat, scito:
 nisi pol²³ filium²⁴ multimodis jam expecto, ut
 redeat domum.

1 Sostrata
 queritur,
 gentis mu-
 lierum ni-
 mis esse
 suspectum
 viris.
 2 Certe.
 3 Multi-
 eres.
 4 Aequa-
 liter. Al.
 5 inique a-
 que, id est,
 siue imme-
 nito, siue
 recte ac
 suo meri-
 to: ut in
 ult. scen.

ph. iusta, iniusta. 5 Invisae, exosa. 6 Maritis nostris. 7 Ali-
 quae mulieres malas. 8 Paucae. 9 Miseria, infortunio, i. ut male
 demur, ut omnes judicemur esse pessimas. 10 In quo, propter quod,
 quod sim iniqua nurui. 11 Maritus meus. 12 Culpam, i. in eo
 innocens. 13 Sed id, cuius me accusat nunc vir. 14 Excusatu, sc.
 quid erant mariti de moribus. 15 Ita persuaserunt sibi viri, hoc
 certo habent. 16 Matres maritorum. 17 Nuribus suis. 18 Con-
 sum fuisse iniquam. 19 Adverbium jurandi. 20 Aliter. 21 Com-
 mune sum, tractavi. 22 Nurum meam Philumenam. 23 Quam si pro-
 pter fuisset filia. 24 Unde, quomodo, qua ratione. 25 Malum.
 26 Judicem esse in nurum iniqua. 27 Sed. 28 Pamphitum. 29 Mul-
 timodis, vehementer. 30 Ut sc. me his miseriis liberet, vel ut com-
 paratur hae causa.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS, PARMENO, MYRRHINA

1 Nulli
Pamphilus
reversus
ex Im-
bro, ubi
rescivit,
uxorem
suam, fo-
eru reli-
cta, ad
matrem,
se absen-
te, abiisse,
deplorat
suam in
amore in-
felicitira-
tem.

2 Majora
mala: quae
dupliciter
eveni-
runt

Pamphilo: ex praetexto, de meretrice: ex praetexto, de amore. 1. Taphosa a fructibus immaturis. 2. Evenisse. 3. In amore. 4. Idem. 5. Talem, tam infelicem. 6. Absinui, verti. 7. Indignatur se in protectione tantam vitae curam egisse, cum ratione illet in mari perire, quam hanc infelicitatem experiri. 8. Ex amore ex more exariter, vel ut resciscerem hoc dissidium. 9. Melius, commodius. 10. In quolibet alio loco, etiam in mari. 11. Vivere. 12. Atque me miseram resciscere haec ita esse, id est, tale. 13. Inter patrem & matrem, & uxorem discessisse. 14. Ordo est, omni tempore, quod est inter, id est, quod inter illud (patrem) dicit, priusquam id; id est, quod addit laborem, rescitum est, id est, peritum est, est lucro, id est, est in lucro. vel ad lucrum, id est, afficit multum, nos omnes, id est, apud nos omnes, vel nobis, id est, (ut sit casus pro casu) quibus, aliqua labor, est objectum, id est, molestia, malum, propter, aegritudo oblata est, attendit, id est, in aliquo loco, sive ex aliqua occasione. 15. Haec Serapio, id est, thesaurum Oratoris, dictum comprobatur. Qui cum nuntius tui populum devictum esse, idque factum populus esse, tui spondisse fertur. 16. Hoc modo, scilicet quod domum, id est, discordias esse didiceris. 17. Quomodo. 18. Exsolvi, liberari, rualis & calamitatibus. 19. Facile invenies.

an¹ redisset, he² ira facta essent multo³ an.¹ Do-
 plores :
 nunc adventum tuum⁴ ambas, Pamphile, scio
 reverituras.
 cognoscas : iram⁷ expedies : ⁸ restitues rur-
 sum in ⁹ gratiam.
 levia sunt, que tu¹¹ pergravia esse¹² in ani-
 mum induxisti tuum.
 M.¹³ Quid consolare me? an quisquam¹⁴ usquam
 sentium est¹⁵ aequè miser?
 usquam¹⁶ hanc uxorem duxi, habebam¹⁷ alibi
 munus¹⁸ amoris deditum :
 in hac re ut²⁰ taceam, cuius facile scitu-
 rum, quàm fuerim²¹ miser :
 tamen nunquam ausus sum²² recusare²⁴ eam,
 quam mihi²⁵ obtrudit pater.
 ne²⁶ illinc abstraxi, atque impeditum²⁷ in ea
 expeditum animum meum,
 que²⁸ huc²⁹ contuleram,³⁰ hem³¹ nova res or-
 ti est, ³² porro ab³³ hac que³⁴ me abstrahat.
 Nam matrem³⁶ ex ea re me aut uxorem in culpa
 contentam arbitror :
 que cum ita esse invenero, ³⁸ quid restat, nisi
 porro ut jam miser?
 benevolentiam, id est, facies, ut inter matrem & uxorem tuam
 conveniat. ³⁰ Illa sunt parva, non magni momenti. ³¹ Ma-
 gnamenti. ³² Persuasisi tibi. ³³ Cur. ³⁴ In aliquo loco.
 atque ego sum? ³⁶ Philumnam. ³⁷ In alia matre, scilicet
 Bacchide. ³⁸ Amore occupatum. ³⁹ In hoc animo Bacchidis
 preteritis Rhetoricis. ⁴⁰ Quod, relicta Bacchide, coactus
 ducere uxorem. ⁴¹ Tam miser exiens propter amaritudinem
 repudiare. ⁴² Uxorem. ⁴³ Offerebat mihi iuvencum, aut
⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰
¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰
²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰

1 Perferre, *Nam matris* ¹ *ferre injurias me, Parmeno,* ² *tolerare,*
 scilicet *jubet :*

ex una ³ *Tam uxori* ⁴ *obnoxius sum :* ⁵ *ita olim* ⁶ *suo*
 parte. *ingenio pertulit,*

2 Honor, *Tot meas* ⁷ *injurias quæ nunquam in ullo* ⁸ *pale*
 reveren- *cit loco.*

tia, affe- *Sed magnam nescio quid necesse est evenisse, Par*
 ctus pius *meno,*

in ma- ⁹ *Unde ira* ¹⁰ *inter eas* ¹¹ *intercessit, quæ tam per*
 trem. *manfit* ¹² *diu.*

Sic ubi- *PAR. 13 Hoc quidem bercla parvum est: se vis* ¹⁴ *ve*
 que Virgi- *ro veram rationem* ¹⁵ *exsequi :*

lius vocat *Æneam*
 pium. ¹⁶ *Non maximas, quæ maxima sunt interdum ira*
 3 Ex al- *injurias*

tera par- *Faciunt: nam sæpe* ¹⁷ *est quibus in rebus aliis ira*
 te. *tus quidem est,*

4 Devin- *Cum de* ¹⁸ *eadem causa est.* ¹⁹ *iracundus factus ini*
 ctus, ob- *micissimus.*

ligatus, *uxori, quo*
 id est, *minus velim expostulare eum ea de injuria aliqua.* ⁵ *Tantum*

debeo *tolerare, tali modo.* ⁶ *Sua me mansueta natura usque ad finem*

toleravit, id est, tam morigera fuit mihi in rebus omnibus. ⁷ *Quibus eam affeci: nempe quas supra dixit: Nocte illa prima verbum*

non attigit: Quæ consecuta est nox, cum nullo magis. Et deinde: *Quæ*

interca, ibat ne ad Bacchidem? Quotidie. ⁸ *Detexit, sed semper re-*

sicuit. ⁹ *Ex quo.* ¹⁰ *Matrem & uxorem.* ¹¹ *Ora est, interve-*

nit. ¹² *Tam longo tempore.* ¹³ *Unde ira inter eas intercessit, quæ*

tam diu permanfit. ¹⁴ *Veritate.* ¹⁵ *Perpendere, id est, si ver-*

rem ipsam putare, si vis veram hujus iræ causam proximè relati-

vitatem persequi, id est, narrare. *Sin. & Dy. Plaut. Amph. 2, 2, 109.*

Parte exsequi. Ibid. mox: Pergo porro dicere. PH. Hæc exsequi, tam

multa & magnopulo. ¹⁶ *Ordo est: Ira, quæ sunt maximas in-*

jurias, non faciunt, id est, arguunt, ostendunt, probant, impediunt.

Id est, si nonnunquam, ut tamen gravissimæ existerent ira-

inde tamen non recte concludas, injurias, unde ortæ sunt iræ, sunt

maximas. ¹⁷ *Contingit, accidit.* ¹⁸ *De qua alius non irascitur.*

¹⁹ *Irascundus dicitur, qui facile ad iram levissimis de causis pote-*

concitari, seu irasci facili, ut loquitur Horatius, etiam si actu ip-

se non irascatur: iratus autem, qui jam actu ipso irascatur.

ergo apparet, iratum posse esse non irascundum, & irascundum aliquando

non iratum. Sic etiam differunt ira & irascundia: nam ira est ipsa in-

fectus & commotio, quæ animum hominis & rationem evertit, iras-

cundia vero est proclivitas ad iram.

- 1 Pueri inter sese quàm pro² levibus noxiis³ iras⁴ argu-
 gerunt?⁵ 30 mentum a
 2 Quapropter?⁶ quia enim, qui eos gubernat animus, simili.
 infirmum gerunt. Quemad-
 3 Idem⁷ mulieres sunt fermè⁸ ut pueri, 7 levi modum
 sententiâ: pueri levi-
 fortasse unum aliquod verbum hanc inter¹⁰ eas iram viter iras-
 conciverit. cuntur, sic
 PAM. Abi, Parmeno,¹² intrò, ac me¹³ venisse¹⁴ nun- etiam mul-
 tia. PAR.¹⁵ hem, quid¹⁶ hoc? PAM. tace. lieres:
 PAR.¹⁷ Trepidari sentio, cursari¹⁸ rursum prorsum: quia in u-
 agedum ad fores. 35 trisque est
 Accede²⁰ propius: ²¹ hem, ²² sensisti? PAM. noli imbecillis
 fabularier. inquit: animus.
 4 Prò Jupiter! audio clamorem. PAR.²⁵ tute lo- Hinc pul-
 queris, ²⁶ me vetas? chris Pro-
 MY.²⁷ Tace, obsecro, mea gnata. PAM.²⁸ matris peritus
 vox visus est²⁹ Philumene. inquit:
 10 Nullus sum. PAR.³¹ qui dum? PAM. perii! Non se in-
 PAR. quam ob rem? PAM. nescio quod magnum exito mu-
 malum. tatur fla-
 minis Syr-
 cy, Nec
 solia hy-
 berno tam
 transfora-
 roto,
 Quam cito
 summa

non constat fadus in ira, sive causa gravi, sive causa levi. 2 Par-
 va offensis, injuriis. 3 Graves sc. Horat. Beddere qui vbi iam fatis
 sum, & pede certo Signat laevum, gestis peribus colludere, & iram Col-
 ligas ponit temere & mutatur in bonam. 4 Rogas, quia ita pueri pro
 te parva graves iras gerant? 5 Quia certe pueri gestant animum
 imbecillem, non stabilem, non constantem, qui animus regit eos pue-
 ros. Unde animus à Græcis ἡνίκω & à Sallustio dicitur agna impera-
 toris vite mortalium appellatur. 6 Eiusdem naturæ, vel tales. 7 Que
 acilè solent irasci. 8 Quales, vel sicut. 9 Inconstanti, mobili opi-
 nione & animo. Sen. Nihil tam mobile, quàm summa voluntas, ni-
 hil tam vagum. 10 Socrum & nurum. 11 Commoverit, concitare
 præterit: 12 Consilio, consilis: vel consilio, consilii, quartæ conjugationis.
 13 In domum Phidippi, in qua est Philumene apud matrem suam.
 14 Ex Imbro. 15 Solebant enim marini, teste Plutarcho, peregrini
 reversi, multis de causis suum adventum prænunciare. 16 Interjectio
 inopinati aliquid audientis. 17 Quod auditur in ædibus? 18 Voce
 tremula timorem offendi. 18 Huc & illuc, ultro citroque, &
 19 Hæta. 19 Hortantis est. 20 Propinquius. 21 Interjectio de-
 prehendentis aliquid. 22 Audisti-ne quid agatur? Nam tunc am-
 bo erant ante fores. 23 Loqui. 24 Exclamatio audientis indignum
 aliquid. 25 Tu ipse Pamphile. 26 Prohibes me loqui? 27 Ne
 furtivus iste conceptus resciscatur. 28 Myrrhina. 29 Uxor
 mea. 30 Non sum, perii propter uxorem decumbentem. 31 Cur
 nullus es?

1 Al. solas. Profecto, Parmeno, me¹ celant. PAR. uxorem Philu-
 2 Horre- menam
 re, nonni-
 hil agro-
 3 Pavitare³ nescio quid, 4 dixerunt : 5 id se forte
 tare : ad
 corporis,
 & ad ani-
 mi per-
 turbatio-
 nem re-
 fertur, in-
 quit Do-
 natus.
 3 Morbum
 ignoro.
 4 Affines
 seu prop-
 inqui
 tui.
 5 Propter
 quod an-
 dis cla-
 mantem
 Philume-
 nam, &
 matrem
 obsecran-
 tem, ut
 taceat.
 6 Uxorem
 pavitare.
 7 Sc. di-
 cere.
 8 Quo la-
 borat.
 morbo ? 9 Ex quo scire posses, quo morbo labores. 10 Ad uxo-
 rem agrotam. 11 An aliquis medicum adduxerit. 12 In domum
 focus. 13 De morbo. 14 Pro certo. 15 Apostrophe ad uxorem
 Philumenam. 16 Inveniam. 17 Tassam morbo, infirmam.
 18 Peritulum. 19 Non est opus facto, id est, non est
 tum, utile mihi factu. 20 Pamphilum. 21 Exoles. 22
 ex familia Sositrate. 23 Matri & filia. 24 Matrem Pam-
 25 Intromittere ad eam. 26 Philumenam. 27 Gravior. 28
 bum esse auctum. 29 Precipue. 30 Domini Pamphili. 31
 32 Me Parmenonem. 33 Artuliste, intulisse in domum. 34
 fingenti, excogitabunt mulieres. 35 Vel veneficium, vel incantationem.
 36 Quod in illorum caput recidar, precor. Est autem
 mula male seu dira precantis : quemadmodum Græcè dictum
 est *καταλαβὼν τὸν*. Erapud Virg. 8. *Hæc. Dii capiti illorum*
quo referrent. Vide Phor. 3, 2, 6. *suo capiti.* 38 Unde, vel a
 malo à servo allato. Ubi *ne* quo vel est Adverbium, vel Ablativus
 singularis. 39 Amplior factus sit, creverit. 40 Domina mea
 41 Strata in culpam veniet, id est, accusabitur, 42 Scilicet uxorem
 42 In quæstionis tormenta.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS.

Nescio ¹ quid ² jamdudum ³ hic audio : ⁴ tumultuari misera : Propter quid Pamphilus tristior egreditur a Philumena, deprehensio ejus parit, quem modis omnibus celare conantur ac tegere. ⁵ Male metuo, ne Philumena magis morbus ⁶ aggrave- ⁷ vescat : Longo tempore. ⁸ Quod te, ⁹ Esculapi, ¹⁰ te, ¹¹ Salus, ¹² ne quid sit mihi, oro. ¹³ In domo vicini Philippi, parit Philumena. ¹⁴ Hinc ad ¹⁵ eam visam. PAR. ¹⁶ bonus Sostrata. ¹⁷ SO. ¹⁸ ebem ! PAR. ¹⁹ iterum istinc excludere. ²⁰ Ehem Parmeno, tu-ne ²¹ hic eras ? perii. quid faciam misera ! ²² In visam uxorem Pamphili, cum in ²³ proximo hic sit agra ? ²⁴ AR. ²⁵ Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam. ²⁶ Nam qui amat, cui odio ipse est, hic facere stultum duco : ²⁷ rursus Philumena.

Tumultus fieri, Impersonaliter, quod in Deponentibus raram. Valde, Donatus : Instat Terentius bonam soorum fasce, et bonam tantum faciat. Non debuit hec confingere : non enim equum inter, soorum bonam esse, quam metetricem. 6 Gravior seu amor fiat. 7 Hec est solennis implorandi (ut et imprecandi) peritia. Precatur enim Deus, qui sanitatem conferunt morboque delectant, ut laboranti adjuvet. 8 Esculapius, Apollinis & Coronidis filius, Medice Deus ac praefectus fuisse, & multa veterum medicum uellia invenisse, ideoque in Deorum numerum relatum esse. 9 Aesculapi, urbe Achaiae, templum habuit, cui incubantes, egritudinem media capessabant. Residebant in hoc templo egroti, quoad sanitatem reciperent. 10 Salus fuit Deus sanitatis & felicitatis. 11 Iamque blin C. Jun. Bubulcus Col. bello Samnitico eodem vocat. Centoravit, Dictator dieavit. Liv. 1. 9. 12 Ut nihil hujus eveniat, ut hoc sit, quod male metuo, sc. ne aggravescat illi morbus. Sic Jun. 2. 13 Quod hujus fess, causa virginis fess. 14 Nunc Pamphenam. 15 Recitantis adverbium. 16 Resipientis vox de improvviso. 17 Secundum admitteris intro : nam jam semel fuisti excluda. 18 Interjectio ejus, quae commota sit nova re. 19 Ante fores. 20 Scilicet, id est, in aedibus patris in vicinia. 21 Jaceat. 22 Ne visas agram Philumenam. 23 Αἰσχρολογία. Orda est : Nam duco, id est, dico, existimo, scilicet illum fasce huius stultum, qui amat, scilicet eum deam, cui ipse est odio, id est, a quo vel a qua ipse odio habetur. docet ergo hic locus, nihil esse stultius, quam aliquem amare, a quo non redameris. Hinc Plaut. Nullum esse beneficium duco id, quod, si facias, non placet. Et Horat. Invitum qui servat, idem facit audienti.

Laborem.

1 Vanum, Laborem 1 inanem 2 ipſus capit, 3 illi moleſtilium
nullius effectus. 4 affert.

2 Qui 3 Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit,
amat. quid agat.

3 Cui eſt odio, id eſt, quem amat, & a quo non redama-
tur. SO. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. venit,
SO. 6 Diis gratiam habeo.

Hem, 7 iſtuc verbo animus mihi rediit, 8 cura ex
corde 9 exceſſit.

PAR. Jam 10 eâ te cauſâ 11 maximè 12 buc nunc in-
troire nolo.

Nam ſi 13 remittent 14 quippiam Philumena dolores,
Omniem rem narrabit, ſcio, continuo ſola 15 ſolâ.

16 Quæ inter 17 vos intervênit, 18 unde oriuntur
initium 19 ire.

Atque eccum, video 20 ipſum 21 egredi: quàm 22 tri-
ſtis eſt. SO. 8 mi gnate.

PAM. 23 Mea mater, ſalve. SO. gaudeo 24 veniſſe
25 ſalvum: 26 ſalvum.

Philumena eſt? PAM. 27 meliuſcula eſt. SO. utinam
28 iſtuc ita Diî 29 faxint.

30 Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam triſtis?
PAM. 31 rectè mater.

ſilius, ſcilicet Pamphilus, ut venit, id eſt, poſtquam, vel ſtatim ut re-
diit, introiit videre, id eſt, viſum, ad videndum, (ut ſupra 1, 2. Noſtra
illuc it viſere ad eam) quid agat, ſcilicet uxor Philumena. 6 Quod
venerit Pamphilus. 7 Tuo nuncio de adventu filii. 8 Sollicitudo,
anxietas. Virg. Æn. 4. At Regina gravi jamdudum ſanctâ cura, Fili-
nus alit veni. 9 Diſceſſit, amota eſt. 10 Quod ſcilicet filius tuus
Pamphilus rediit; ex quo omnia, quæ ſcire cupis, diſces. 11 Pre-
cipue. 12 In ædes Phidippi. 13 Scilicet ſc, id eſt, minuentur, re-
laxabuntur. Ponitur enim hic verbum Activum, quaſi Neutrum eſ-
ſet. Cæſar. l. 3. de bel. civ. Ventus remiſſit. Liv. Imbres remiſerunt. 14 In
aliquo, vel aliquantulum. 15 Pamphilo. 16 Res, ſeu quod neceſ-
ſarium. 17 Te & Philumenam interceſſit, 18 Ex qua re. 19 Quare
abierit, abſente marito. 20 Pamphilum. 21 Exire è domo uxoris
ſuz. 22 Q. d. Hoc non eſt de nihilo. 23 Reſalutantis eſt. 24 Te
25 Incolumem. 26 Sana, incolumis 27 Aliquanto melius ſc
bet: quàm ante. Meliuſculus à Comparativo melior. Diminutivum
eſt. Diſſimulat dolorem vel partum. 28 Ut meliuſcula ſit. 29 Fa-
xiant. 30 Quare, 31 Nihil eſt mali, nulla eſt cauſa lachrymarum
& triſtitiæ. Detrectat Pamphilus modeſtè reſponſionem, atque 2
vultu ſimulat, promit altum corde dolorem. Vide Heaut. 2, 1 & 3, 2.

Q. Quid fuit¹ tumulti? dic mihi: an dolor repent²
 1 invasit?
 PAM. 3 Ita factum est. SO. 4 quid morbi est?
 PAM. 5 febris. SO. 6 quotidiana? PAM. 7 ita aiunt.
 8 sodes 9 intrò, consequar jam te mea mater.
 SO. fiat.
 PAM. Tu 10 pueris 11 curre, Parmeno, obviam, atque
 12 his onera adjuta.
 AR. Quid? non sciunt ipsi viam, domum, quã re-
 deant? PAM. cessas?

1 Pro tu-
 multus, id
 est, per-
 turbatio-
 nis.
 2 Arripit
 it eam?
 3 Ut tu
 dicis.
 4 Quo
 morbo
 laborat
 uxor?

Non mentitur Pamphilus: nam parientes non sunt sine febris. 6 An-
 ris continua est ei? 7 Esse febrim quotidianam. 8 Si audeas.
 Verbum Comicum, & blandienti accommodatum. 9 In domum
 eam, unde tu venis: non enim vult eam ingredi ad Philumenam.
 10 Servis adferentibus onera de hereditate cognati mortui, propter
 ad missus fuerat Pamphilus. 11 Apud portum. 12 Adjuva ip-
 sonera portantes, adjuva eos in ferendis oneribus. Locutio anti-
 ca figurata.

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEqueo mearum rerum¹ initium ullum inve-
 nire 2 idoneum,
 Unde 3 exordiar narrare, quæ 4 nec opinanti ac-
 cidunt,
 Partim quæ perspexi his 5 oculis, partim quæ 6 ac-
 cepti auribus:
 Quia me propter 7 exanimatum 8 citius eduxi
 9 foras.
 Nam modo me intrò 10 ut 11 corripui 12 timidus, alio
 13 suspicans

1 Delibe-
 rat Pam-
 philus, re-
 sic-ne uxo-
 rem reci-
 pere, an
 repudi-
 are.
 2 Princi-
 pium, ex-
 ordium.
 3 Aptum,
 4 conveni-
 ens.
 4 A quo

10. 5 Incipiam commemorare ea. 6 Non suspicantis, præter
 meam opinionem. 7 Meis. 8 Audiui. 9 Quapropter me. Time-
 rid est, sectio. Sic Andr. 1, 5. Quia nunc cunctis libitum est animo fa-
 10 Perterritum, perturbatum. 11 Quam exivissem, nisi ea
 movissem. 12 Extra domum Phidippi, patris Philumenæ. 13 Post-
 tum. 14 Contuli me raptim sive ingressus sum domum socris mei
 Phidippi. Infra 4, 1, 3. Ita corripuit deropente tacitus sese ad filium,
 Matrum, opinor, decederet tractationi huius affectus, & narrationi.
 1 Unde: im hi versus ejicerentur, quod Guyetus voluit. 15 Timens.
 16 Existimans.

Morbo

1 Correp- *Morbo me visurum* ² *affectam*, ³ *ac sensu esse, ux-*
 tam alio *rem* : ⁴ *hei mihi !*
 morbo, & *Postquam me aspexere ancilla* ⁵ *advenisse, illico*
 non ex *omnes simul*
 partu la- *Letæ exclamant*, ⁶ *venit* : ⁷ *id quod me* ⁸ *reperi-*
 borantem. *aspekerant.*
 2 Quam *Sed* ⁹ *continuo* ¹⁰ *vultum* ¹¹ *earum sensu immutat-*
 percepi, *omnium* ;
 intellexi *Quia tam* ¹² *incommodè* ¹³ *illis* ¹⁴ *fors obtulerat ad-*
 esse affe- *ventum meum.*
 ctam. *Una* ¹⁵ *ancillarum interea properè* ¹⁶ *præcucurrit*, ¹⁷ *num-*
 3 Inter- *tians*
 jectio do- *Me venisse* : *ego* ¹⁸ *ejus videnda cupidus* ¹⁹ *re-*
 lentis. *consequor* :
 4 Ingres- *Posteaquam* ²⁰ *introii*, ²¹ *extemplò ejus* ²² *morbum*
 sum esse *cognovi miser.*
 in ædæ *Nam neque, ut celari* ²³ *posset*, ²⁴ *tempus* ²⁵ *partu-*
 Myrrhi- *um ullum dabat,*
 næ. *Neque voce aliâ*, ²⁶ *ac* ²⁷ *res monebat*, ²⁸ *ipsa pote-*
 5 Pam- *rat* ²⁹ *conqueri.*
 philus. *Postquam* ³⁰ *aspexi*, ³¹ *ô facinus indignum ! inquam*
 Mimefis. *et* ³² *corripui illic*
 6 Propter *Me* ³³ *inde lacrumans*, ³⁴ *incredibili re, atque* ³⁵ *troci* ³⁶ *percitus.*
 id.
 7 Subito.
 8 Respi-
 ciens an-
 cillas.
 9 Ex
 vultu
 facile
 affectus
 cogno-

scuntur est enim imago & sermo animi : & est is affectus, qui in
 cie elucet, unde animi motus, ut tristitia, iracundia, & gaudium coll-
 gitur. 10 Ancillarum. 11 Intempestivè, non opportune, scilicet
 in partu ipso. 12 Ancillis. 13 Fortuna præter expectationem
 hibuerat. 14 Ancillarum. 15 Intro. 16 Myrrhinæ & Philu-
 næ. 17 Eam videndi, scilicet uxorem meam Philanenam. 18
 licet *vis*, nusquam divertendo. 19 Ancillam. 20 Ad
 21 Illico, confestim. 22 Parturientium dolores, id est, de-
 eam parturire. Ita Andr. 1, 3. *verbum unum eave de nuptiis*
morbum hoc etiam. 23 Morbus ille vel partus. 24 Tempus
 25 Moram ullam. 26 Quam. 27 Partus postulabat. 28 U-
 29 Gemere & dolorem ostendere. 30 Uxorem esse affectam tali
 bo, id est, parturientem. 31 Raptim retraxi me, egressus sum
 tim. 32 E cubiculo parturientis. 33 Propter partum, quem
 credidissim, nisi vidissem. 34 Vehementi, propter ingentem
 rem. 35 Commotus, perturbatus. Plaur. *Desirat uxor, ab-*
 percita est.

1. *consequitur* : 2. *jam ut limen exirem*, 4. *ad* : Philomena, scilicet Myrrha.
 5. *miseram* : 5. *miseritum est*. *Profecto hoc*
 6. *est, ut puto*,
 7. *omnibus nobis ut res* 7. *dant sese, ita* 8. *magni*
 9. *que* 9. *humiles sumus*.
 10. *hanc habere orationem mecum* à 11. *principio*
 12. *institit* :
 13. *Pamphile, abs te quamobrem* 13. *hac abierit*,
 14. *nam* 14. *vides*.
 15. *vitium est oblatum virgini olim, ab nescio*
 16. *improbo* :
 17. *huc confugit*, 17. *te atque alias partum ut*
 18. *aret suum*.
 19. *eam* 18. *orata* 19. *ejus* 20. *reminiscor*, 21. *nequeo*,
 22. *lacrumem miser*.
 23. *aque fors fortuna est*, 23. *inquit, nobis que*
 24. *odie* 24. *obtulit*,
 25. *eam te obsecramus* 26. *ambæ, si jus, 27. si fas*
 28. *uti*
 29. *versa* 30. *ejus* 31. *per te* 32. *teâa* 33. *tacitaque*
 34. *omnes sunt* :
 35. *pedes novare dextram, Pedibus admoveo tuis*. *Misericordiae te-*
 36. *genibus est, juxta Plinium : supplicantes enim & ad ea pro-*
 37. *re & amplecti solebant.* 5. *Ejus.* 6. *Ut res eveniunt nobis,*
 38. *se res habent nostræ, vel bene, vel male, ita animi nostri esse*
 39. *vel deprimuntur.* *In eam autem cogitationem incidit hic, ex*
 40. *hæc, nobilis matrona, miserranda specie, quæ dignitatis suæ*
 41. *ad pedes ejus se abiecerat.* 7. *Prout sunt res nostræ, vel ad-*
 42. *vel prosperæ.* 8. *Elato animo, superbi.* 9. *Abieci, demissi.*
 43. *melis.* 11. *Sermonis sui.* 12. *Incepit Myrrha.* *Lay, l. 8.*
 44. *statorum insistent (inquit) ut veniam carceri humano, veniam a-*
 45. *nte 12. Pab, daret.* 13. *Filia mea, uxor tua.* 14. *Cognoscis,*
 46. *partum.* 15. *Stuprum.* 16. *Ad me matrem, vel ad meas &*
 47. *Maritum.* 18. *Quæ oravit, preces.* 19. *Myrrha.* 20. *Me-*
 48. *repeto, in memoriam redigo.* 21. *Non possum me continere a*
 49. *mis.* 22. *Quæcumque subita fortuna est.* *Forti fortune gratias*
 50. *at, quibus aliquid successerat.* *Redit ad Mimetin.* 23. *Myr-*
 51. *24 Exhibuit.* 25. *Fortunam.* 26. *Ego & filia mea.* 27. *Si*
 52. *sum, & non contra jus.* 28. *Ut.* 29. *Infortunata.* 30. *Uxoris.*
 53. *eneficio tuo.* 32. *Abfcondita, occulta sunt, ne hæc alii sciant.*
 54. *aliis quidquam indices de partu uxoris.*

1 Animum Si unquam erga te ¹ animo esse amico sensisti ² ex
 habere mi Pamphile,
 amicum.
 2 Uxorem ³ Sine labore hanc gratiam, te, uti sibi des pro
 tuam Phi- nunc, rogat.
 lumenam.
 3 Ordo est: ⁴ Ceterum de reducenda id fac, ⁵ quod in rem sit tu
 Philomena ⁶ Parturire eam, neque gravidam esse ex te, ⁷ p
 rogat te lus conscius.
 nunc, uti,
 id est, ut, Nam ⁸ aiunt tecum ⁹ post duobus concubuisse e
 des, id est, mensibus :
 exhibeas, ¹⁰ Tum, postquam ¹¹ ad te venit, mensis ¹² agitur b
 sibi hanc jam septimus :
 gratiam, id ¹³ Quod te scire ¹⁴ ipsa indicat res: nunc ¹⁵ si po
 est, hoc est, Pamphile
 benefici- ¹⁶ Maximè volo, dōque operam, ut clam ¹⁷ par
 cium, sc. ¹⁸ eveniat ¹⁹ patrem.
 silentii, Atque adeò ²⁰ omnes: sed si fieri id non potest, qu
 five ut ²¹ sentiant,
 ejus par- Dicam ²² abortum esse: ²³ scio nemini aliter suspi
 rum celes, tum fore,
 pro illa, sc. Quia, quod ²⁴ verisimile est, ²⁵ ex te reit ²⁶ ex
 gratia, vel natum putent.
 pro ami- ²⁷ Continuò exponetur : ²⁸ hic tibi nihil est qu
 co illo, quam ²⁹ incommodi :
 quo erga tuo, vel ex quo tibi nihil est quidquam incommodi; ut mox
 te fuit, quantum attinet ad resumendam uxorem tuam. Bene ratiōe
 animo, prius fuerat ducta domum à marito in nuptiis; deinde post abor
 sim la- si iterum sumatur, reducetur domum. ³ Quod sit tibi utile, qu
 bore, id tibi commodum videbitur. Nam nisi reducatur, reddenda dō es
 est, malo ⁶ Cupere parere, laborare ex partu. ⁷ Apud te sibi salus. ⁸ P
 tuo, ⁹ Post duos menses ex die nuptiarum, sc. ut tertio me
 tu, ¹⁰ Præterea. ¹¹ Uxor collocata est tibi, cum uxor tua est fa
¹² Labitur, traducitur. ¹³ Hoc tempus partus, vel rationem
¹⁴ poris inivisse, nempe mensem jam agi septimum. ¹⁵ Quia contin
¹⁶ tus corripuisti te foras. ¹⁷ Si fieri potest. ¹⁸ Libentissime, ve
¹⁹ mentissime. ²⁰ Philomena. ²¹ Accidat. ²² Ejus, sc. Philom
²³ Alios homines. ²⁴ Tam pater, quam ceteri. ²⁵ Orum
²⁶ turum, infantem abortivum: & declinatur hic abortus, ut
²⁷ quarta declinatione. ²⁸ Scio quod de illo abortu vel par
²⁹ aliter suspicabitur, hoc audito. ³⁰ Probabile. ³¹ Tuum
³² rum filium credant. ³³ Fœtum. ³⁴ Illico fœtus morti ob
³⁵ neque tollitur pro tuo. Quod non fuit factum: imò cognita
³⁶ dem esse filius Pamphili. ³⁷ Id hac re, scilicet in celando
³⁸ vel si exponatur puer. ³⁹ Mali, sc. cum alienus exponitur,
 tollitur pro tuo.

mi ¹ miseræ ² indignè ³ factam ⁴ injuriam ⁵ con-
 exeris.
 illicitus sum, & servare in eo certum est, quod
 dixi, ⁷ fidem.
⁸ de reducenda, id verò ⁹ neūquā honestum
 se arbitror.
 Nec faciām : etsi ¹¹ amor me graviter, ¹² con-
 stitudoque ejus tenet.
 Lacrumo, ¹⁴ quæ ¹⁵ posthac futura ¹⁶ est vita,
 cum in mentem venit,
 Solitudoque. O ¹⁸ Fortuna, ut nunquam ¹⁹ per-
 tuus es bona !
 jam ²⁰ prior amor me ²¹ ad hanc rem ²² exer-
 citatum reddidit,
 Quem ego ²⁴ consilio ²⁵ missum feci, ²⁶ idem nunc
 periam huic dabo.
 est Parmeno cum ²⁷ pueris : ²⁸ hunc minimè est
 opus
 in hac re adesse : nam ³⁰ olim ³¹ soli ³² credidi,
 me abstinuisse in principio, ³⁴ cum data est. ³⁵
 mor, si clamorem ³⁵ ejus hîc ³⁶ crebrò audiat,
 Minimè decorum, ³⁷ vanior, sc. ut reducam. ¹⁰ Ex hac re stu-
 omnes turbæ secuturæ. ¹¹ Uxoris. ¹² Et conversatio familia-
 quam habui cum ea, me afficit. ¹³ Non possum continere la-
 mas, deploro conditionem vitæ futuræ, ¹⁴ Qualis. ¹⁵ Sine u-
 re. ¹⁶ Sit modus vivendi. ¹⁷ Carentia societatis, cœlibatus.
 Dea mutationis & volubilitatis, cujus nutu omnes res in hac vita
 mutantur. Epiphonema accusantis fortunæ inconstantiam. ¹⁹ Om-
 nitempore & assidue es prospera & constans ! Idcirco Cebes Thebanus
 cæcam fingit & insanam, rotundo lapidi insistentem. Itaque A-
 chides cum eam sedentem pinxisset, rogatus cur id fecisset, respondit :
 in ¹⁸ nunquam fuisse. ²⁰ Quo amavi Bacchidem. ²¹ Ad divortium
 quo animo ferendum. ²² Assuetum, idoneum fecit. ²³ Amorem
 achidis. ²⁴ De industria, ratione & prudentia. ²⁵ Dimisi, cum
 Philumenam duxi. ²⁶ Ego ipse, qui priori amorî incubui, hîc
 que amorî Philumenæ incumbam, ut scilicet missum faciam quo-
 lunc hunc amorem, quem erga uxorem habeo. ²⁷ Servis redeuntibus
 Imbro, quo peregre profecti erant. ²⁸ Parmenonem, ²⁹ in
 tu uxoris. ³⁰ Antehac. ³¹ Parmenont. ³² Commisi, exposui,
 dixi. ³³ Me non attigisse Philumenam. Vide supra ¹, ². ³⁴ Id est, in
 panisuli. Post Pamphilus me solum seduxit foras, &c. ³⁵ Id est, in
 nuptiis. ³⁶ Philumenæ parturientis. ³⁷ Sæpe.

1 Quod. 2 Ne² parturire³ intelligat: 4 aliquò mibi est
 2 Eam partu laborare.
 3 Ex clamoribus. 4 Parmeno servus est expellendus, transmittendus, *ἔκ τῆς μὲν τοῦ*, ex hoc loco in aliquem locum. 5 Quamvis vel donec.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENQ, SOSIA, PAMPHILUS

1 Aif-ne tu, Sofia. Narrat Sofia, quæ adierit maris pericula: servus Parmeno in arcem mittitur, nè parere Phisumenam interim audiat.
 2 Molestum, taedium accidisse id est, non ex sententia successisse. 3 Ex Imbro Athenas. 4 Expressi. 5 Quantum. 6 Ipso facto, experientia. 7 In mari. 8 Periculosum est. Eleganter Propert. 1.3. *Terra parum fuit, adhasimus undas, Fortuna misera auximus arte vias. Amara te quoque non tenuere penates. Quid mirum dicas, tui sua terra parum Ventorum est quodcumque peras, haud ulla varina Consumit, talis tuus & ipse fidem.* 9 Felix Parmeno. 10 Quod malum, quot pericula pratergressus sis, effugeris. 11 Quod nunquam navigavi in mari. 12 Calamitates navigandi. 13 Hanc unam miseriam considera, cognosce. 14 Longiori tempore, vel plus spatio illo quod in mari fui. In quo dicendi genere *τοσοῦτον* non refertur triginta, sed ad spatium aut tempus: ut Heaut. 1. 1. *annos sexagesimo, es, Aut plus eo, ut conjicio.* 15 Inter eos triginta dies. 16 Amara omnibus horis seu momentis: quia expectatio mali est durissima. 17 *Morsque minus pœne, quam mora mortis habet.* 18 *Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.* 19 *Num alias ut omittam miserias, unam hanc vide:* 20 *Dies triginta, aut plus eo, in navi fui.* 21 *Cum interea semper mortem expellam.* 22 *Ita usque adversa tempestate usque sumus.*

PAR. 1 Odi-

AR. ¹ Odiosum. SO. ² haud clam me est : denique
bercle ⁴ aufugerim
tis, quàm ⁵ redeam, si ⁶ eo mihi redeundum sciam
AR. ⁷ Olim ⁸ quidem te causa impellebant ⁹ leves,
ad nunc ¹⁰ minitare facere, ut faceres, Sofia.
Pamphilum ¹¹ ipsum video stare ante ostium.
intrò: ego ¹³ hunc adibo si quid ¹⁴ me velit. 15
re, etiam tu ¹⁵ hic stas? PAM. equidem te ex-
pò. PAR. ¹⁶ quid est?
M.. In ¹⁷ arcem ¹⁸ transcurso opus est. PAR. ¹⁹ cui
homini? PAM. tibi.
AR. ²⁰ In arcem? ²¹ quid eo? PAM. ²² Callidemi-
dem hospitem
conium, qui mecum unà adveñtus est, conveni.
AR. Perii! ²³ vovisse hunc dicam, si salvus domū
redisset unquam, ut me ²⁵ ambulando ²⁶ rumperet.
AM. ²⁷ Quid cessas? PAR. quid vis ²⁸ dicam? ²⁹ an
conveniam modò?

¹ Illud est
molestum
toleratu,
semper
tanto tem-
pore mor-
tem ex-
pectare.
² Non ig-
noro, sed
ego solus
scio, bene
expertus
sum, quàm
odiosum
illud sit.
³ Adver-
bium ju-
randi.
⁴ Aufu-
gerem.
⁵ Adherum
meum.
⁶ In eum
locum, sc.

rum, vel in mare. 7 Ante navigationem. 8 Equidem, certe.
Nullius momenti. id est, parvæ occasionis movebant te. 10 Te
aufugere à domino propter illam magnam causam. Q. d. Facile
tibi, te tanti mali, quantum videtur esse navigatio, vitandi causa
arrepturnum, cum jam olim levibus de causis fugam adorna-
isti. Ita jocose ut servum nequam & fugitivum perstringit. 11 A-
missus sum. 12 Vos conservi ire in domum Lachetis cum operi-
13 Pamphilum. 14 Sc. facere. 15 Ante ades Myrrhinæ.
Quod tantopere me expectes. 17 Editiorem urbis locum. Mit-
te Parmeno in arcem, ne Philumenam parturire intelligat. 18 A-
rcem transcurrere, vel transcurso, transcurfione: ut opus facere, o-
perato. Hic transcurso in arcem egegonaxōs dictum, quam iter breve
quod longum est. Alibi de brevi itinere, transcurrere in forum
19 Opus est transcurrere in arcem? 20 Transcurso opus est
21 Quare in eum locum, sc. in arcem transcurrendum mihi
22 Virum illum amicum externum ex Mycone, insula una ex
adibus, alloquere. 23 Dicere ausim Pamphilum voto Deo pro-
fite. Vovisse enim, est aliquid Deo sanctè promittere, pro quo etiam
vota facere, vota nuncupare. Unde promissio ejusmodi, facta
votum dicitur. Facetè alludit ad eorum morem, qui longis iti-
bus maris periclitati (ut hic Donatus) vovent aliquid, si domum
venerint. Et convenit hoc Pamphilo, quem male navigasse supra
erat. 24 Dominus meus. 25 Hinc inde currendo. 26 Defa-
t, vel potius occideret. Mart. l. 12. Ep. 14. Quid te frena ju-
supervaria? sapius illis, Priscus, datum est equitem rumperere, quàm so-
id est, occidere. Rumpi dicuntur, quibus ex nimia intentione
aut laboris vena frangitur. 27 Cur non properas? 28 Hospiti
Myconio. 29 An alloquor eum solummodo? id est, satis-ne est,
modo eum convenero, nec aliquid fecero?

1 Non
convenies
modo, sed
dices me
non posse
convenire
eum in eo,
quod con-
stitui me
esse allo-
cuturum
eum.

2 In arce.

3 Curre
velociter,

ita curre,

ut volare

magis,

quam

currere

videaris.

4 Benè mo-
ner Dona-

tus stoma-

chosc hæc

esse pro-

nuntianda.

5 Corpo-

re, id est,

ille est magnæ staturæ.

6 Facie.

7 Crinibus, id est,

capillos, qui *cirri* dicuntur.

8 Pinguis.

9 Glaucis oculis, id est,

ridibus, quasi felis oculos habens,

Cassus color dicitur, qui cæli spem

em habet, dictus quasi cælius. Et sane cæli color glaucus est, ut

dicimus *Hemeltiblasuvu*.

10 Efficitio memorabilis: sed assimulata,

quæ *cadaverosam faciem* cum *rubescendo* parum convenire, plerique

nimadvertunt. Donatus dedit operam, ne nihil diceret, nec expro-

bat. Ego illis assentior, qui *cadaverosam faciem*, *fecidam*, *monstrum*

& similem cadaveri interpretantur.

11 Callidemidem *hæc*

Myconium, ad quem ego mittor. Hæc secum dicit.

12 In arce.

13 Ergo ibi expectem.

14 In arce.

15 Currere.

16 Servus

meno.

17 Philumenæ.

18 Myrrhinæ.

19 Celabo.

20 Si tu

test fieri, ut sine matris graviore offensa & ira hoc, sc. *uxoris*

tum, *celem*, libenter celabo, & uxoris famæ consulam: si autem

pietatem erga matrem amori præferam.

21 *Pietas* propriè ad re-

rentia & amor ergo parentes: Supra, *Nam matrem fuisse injuriam*

Parmino, pietas, jubet. In seq. scena: *Nunc me pietas matrem potius*

modum suadet sequi.

22 Matri mei.

23 Uxoris meæ Philu-

menæ.

24 Obedire.

25 Interjectio est conterriti & conturbati.

26

27 Meum, sc. Lachetem.

28 Versus hæc

ad me ambo veniunt.

29 Socero & patri.

30 Nescio.

PAM. 1 Imb, quod constitui me hodie conventurum
eum,

Non posse, nè me frustra 2 illic expectet: 3 vola

PAR. At non novi hominis faciem. PAM. 4 at fa-
ciam, ut noveris:

5 Magnus, 6 rubicundus, 7 crispus, 8 crassus, 9 ce-
sius,

10 Cadaverosâ facie. PAR. Dii 11 illum perdant.

Quid, si non 12 veniet? 13 maneam-ne usque ad ve-
sperum?

PAM. 14 Maneto: curre. PAR. non 15 queo: ita de-
fessus sum.

PAM. 16 Ille abiit. Quid agam infelix? prorsus nescio

Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhinæ, 17

17 Sue gnatae partum: nam me miseret 18 mulieris.

Quod potero, 19 faciam; 20 tamen ut 21 pietatem
colam:

Nam me 22 parenti potius, quam 23 amori, 24 obsequium

Oportet: 25 at at at! eccum 26 Phidippum, 27 patrem

Video: 28 horsum pergunt: quid dicam 29 hisce

30 incertus sum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

Dixisti² dudum, dixisse³ illam, se ex-
spectare⁴ filium?

Factum. LA. ⁶venisse aiunt: ⁷redeat.

PA. quam⁸ causam dicam⁹ patri,
amorem non¹⁰ reducam, nescio. LA. quem ego hie
audivi loqui?

¹¹Certum obfirmare est viam me, quam decrevi
persequi.

¹²Ipsus est, de quo¹³ hoc agebam tecum. PA. sal-
tem, mi pater.

Gnate mi, salve. PH. ¹⁴bene factum te¹⁵ adve-
nisse, Pamphile,

que¹⁶ adeo, quod¹⁷ maximum est, ¹⁸salvum
que¹⁹ validum. PA. ²⁰creditur.

Advenis modo? PA. ²¹admodum. LA. ²²cedo,
²³quid²⁴ reliquit Phania

meus, qui peregre abest ad hereditatem petendam. ⁵ Scilicet
dixi, dixi Philumenam dixisse se expectare filium meum Pamphi-
⁶ Filium meum. ⁷ Filia tua Philumena. ⁸ Excusationem
reducendae uxoris. Hoc secum sollicitus Pamphilus loquitur.
sc. Lacheti. ¹⁰ Uxorem meam. ¹¹ Firmiter decrevi in-
firmam, (id est, rationem & consilium, propositum) quam mihi in-
firmam sive persequendam proposui, nempe ut matri potius, quam
mi, obsequar, ac propterea uxorem non reducam, & non reducenda
veram celem. Sumpta est similitudo ab illis, qui ingressi semel
diligenter illud perficere student. *Obfirmare* enim significat fir-
miter proponere aliquid. Sic in Heaut. 5. 5. *Queso, ne tam obfirma*
crems. ¹² Ipse Pamphilus. Archaismus est. ¹³ Hanc causam,
primum reduceret uxorem. Al. *his.* ¹⁴ Gaudeo, prospere
egit. Formula est peregre redeuntis gratulandi. ¹⁵ Rediisse.
certe, scilicet bene est factum. ¹⁷ Praecipuum: quia advenire
validum, magna est tristitia. ¹⁸ Incolumem rediisse te. ¹⁹ Ro-
bus, & corpore bene habito ac vegeto. ²⁰ Bene factum esse, quod
merim, sed mox cum de repudio nostro agetur, hoc minime credi-
donatus: *Minus blandè respondet, de repudio locuturus.* Melius Guy-
submisit dici à Pamphilo ad spectatores converso; ita ut neque
Laches neque Phidippus audire possint. ²¹ Valde modo, id est, iam
advenio, *παῖν ἀπ' αἰτίας ἡλθον.* ²² Dic mihi. ²³ Quantum.
Nobis.

¹ Dixi-
stine?
De redu-
cenda Phi-
lumenam
ter senes
agitur.
Pamphi-
lus se re-
ducturum
negat.
Fert eam
⁵ rem agre
Phidip-
pus.
² Paulo
ante.
³ Philu-
menam.
⁴ Meum
Pamphi-
lum, ma-

1. Propinquus, quasi
sobrini.
Sobrini
dicuntur,
qui nati
sunt ex
duabus so-
roribus :
sed Conso-
brini sunt,
quorum
alter natus
est ex fra-
tre, alter
ex sorore.
Nam ex
fratribus
cognati
dicuntur
Patruelis.
auctore
Donato.
2 Phania.
3 Lauti-
tiae suae
incum-
bens, id
est, fuit homo voluptuarius. 4 Quamdiu vixit, id est, in vi-
5. Qui ita vivunt, voluptatibus obsequentes. 6 Non relinquunt mu-
tum pecuniae post mortem, non reddunt divitem heredem, par-
ticipant heredi. 7 Apud omnes homines, scilicet ut hoc de illo
catur, *vixit*. &c. 8 Amphibolia est in verbo *vivere*, quod interdum
simpliciter vivere, interdum genialiter vitam agere significat. Ut
pud Catul. Vivamus, *mea Lesbia, atque amemus*. 9 Quam-
10 laute, 11 Quia sic vixit, 12 Præter illam unam sententiam
ὅτιν μάλιστα γράμμεται πλάτων, scilicet quod vixit bene, dum vi-
13 Nobis: quare non est, quod ejus poeniteat. 14 Nocuit: quia
signum est me amisisse amicum, quem adhuc vivere vellem. 15
niam. 16 Incolumem ac sanum optarem. 17 Sine poena, sine
tuo periculo & damno. Q. d. Si optata evenirent, nunquam op-
tes, ut ille revivisceret. 18 Ut esset vivus & salvus. 19 Philo-
sobrini noster. 20 In vitam restituetur. 21 Eligas, scilicet
ut reviviscat, an ut non reviviscat. 22 Hic Laches transfert
monem ad redditionem Philumenæ. 23 Phidippus socer tuus.
Philumena ad te veniet. Hoc Laches in aurem Phidippo dicit,
comprobat. 25 Noli pulsare, vel tundere manu latus meum,
nec me ut id dicam: nam revera jussi eam accersi ad me. Hoc
facimus monendi gratia, & suggerendi & impellendi. Ut apud
1. Epist. 8. *Mercator servum, qui dicit nomina, levum* Qui
tus. 26 Sed Phidippus statim remittet Philumenam, quia domum
dixit. 27 Certe ego remittam eam. 28 Quomodo sit facta.

est, fuit homo voluptuarius. 4 Quamdiu vixit, id est, in vi-
5. Qui ita vivunt, voluptatibus obsequentes. 6 Non relinquunt mu-
tum pecuniae post mortem, non reddunt divitem heredem, par-
ticipant heredi. 7 Apud omnes homines, scilicet ut hoc de illo
catur, *vixit*. &c. 8 Amphibolia est in verbo *vivere*, quod interdum
simpliciter vivere, interdum genialiter vitam agere significat. Ut
pud Catul. Vivamus, *mea Lesbia, atque amemus*. 9 Quam-
10 laute, 11 Quia sic vixit, 12 Præter illam unam sententiam
ὅτιν μάλιστα γράμμεται πλάτων, scilicet quod vixit bene, dum vi-
13 Nobis: quare non est, quod ejus poeniteat. 14 Nocuit: quia
signum est me amisisse amicum, quem adhuc vivere vellem. 15
niam. 16 Incolumem ac sanum optarem. 17 Sine poena, sine
tuo periculo & damno. Q. d. Si optata evenirent, nunquam op-
tes, ut ille revivisceret. 18 Ut esset vivus & salvus. 19 Philo-
sobrini noster. 20 In vitam restituetur. 21 Eligas, scilicet
ut reviviscat, an ut non reviviscat. 22 Hic Laches transfert
monem ad redditionem Philumenæ. 23 Phidippus socer tuus.
Philumena ad te veniet. Hoc Laches in aurem Phidippo dicit,
comprobat. 25 Noli pulsare, vel tundere manu latus meum,
nec me ut id dicam: nam revera jussi eam accersi ad me. Hoc
facimus monendi gratia, & suggerendi & impellendi. Ut apud
1. Epist. 8. *Mercator servum, qui dicit nomina, levum* Qui
tus. 26 Sed Phidippus statim remittet Philumenam, quia domum
dixit. 27 Certe ego remittam eam. 28 Quomodo sit facta.

1 Invidios Dii perdant, qui ² hac libenter nuntiant.
 A. Ego me scio ³ cavisse, nè ulla ⁴ meritis contumelia
 20 Fieri à vobis posset : idque si nunc ⁵ memorare hic velim,
 12 Quam ⁷ fideli apimo & ⁸ benigno ⁹ in illam & ¹⁰ clementi ¹¹ fui,
 LA. In Verè ¹³ possum ; ni ¹⁴ te ¹⁵ ex ipsa ¹⁶ id magis velim resciscere.
 H. 17 In Namque eo pacto maximè apud te meo erit ingenio fides,
 18 illa, quæ nunc ¹⁹ in me iniqua est, ²⁰ equa de me dixerit :
 25 Etque meâ culpâ hoc ²¹ diffidium evenisse, id testor Deos,
 22 quando sese esse indignam deputat, matri meæ concedat, ²³ cujus ²⁴ mores toleret suâ modestia ;
 30 Etque alio pacto potest ²⁵ componi inter eas gratia ; Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena.
 30 Inc me ²⁷ pietas matris ²⁸ potius ²⁹ commodum ³⁰ suadet sequi.
 Phidippum. 15 Filiatua Philumena, uxore mea. 16 Quam si animo & benigno in illam & clementi fuerim. 17 Nam eo modo vobis fidem, id est, credes meis factis & moribus. Dicimus eleganter, Est mihi apud te fides, id est, tu habes mihi fidem, vel mihi credis. Philumena. 19 Mihi irata. 20 Omnia bona, quod ei nunquam nimis molesta. Quia adversarii testimonium, si contra se dicat, tam leve est, quam vel boni viri. 21 Divortium, discordiam inter me uxorem. 22 Quandoquidem digniorem se esse putat five iudicari, quam ut matri meæ obsequatur ac morem gerat. 23 Matris. Modos vivendi ac difficiles, quales sunt in senibus, qui morosi sunt. 25 Conciliari inter matrem & Philumenam amicitia. Sic Phor. 3. cur non, inquam, Phormio, Vides, inter vos se hoc potius cum bona componantur gratia, quam cum mala : 26 Selungenda, separanda. Hic impletur deliberatio illa scena superiore v. 33. & 34. Charitas in matrem. 28 Quam uxoris : quia desinit esse uxor. 29 Utilitatem sequi, id est, ut consulam matri, ne eam à me regem. Falso hoc infert, ut ignarus veræ religionis. Vult enim eis, ut patrem & matrem relinquat homo, & conjugii suæ adhaereat. Anth. 19. 30 Incitat.

1 Invidentes matrimonio.
 2 Talia, qualia audivisti.
 3 Providisse.
 4 Jure : quia alias fieri possunt contumeliae.
 5 Mihi.
 6 Referre, narrare.
 7 Servanti fidem ei datam à me.
 8 Mansueto.
 9 Erga.
 10 Mihi.
 11 Profuerim.
 12 Bona conscientia.
 13 Scilicet memorare id.

1 Non in-
vitus audi-
vi sermo-
nem tuum,
quantum
spectat ad
pietatem,
non quan-
tum ad
dissidium,
quod in-
visum est
mihi.

2 Postha-
buisse &
reputasse
tanquam
inferiores.

3 Alias.
4 In com-
paratione
pietatis
matris
ruæ.

5 Sed di-
ligenter
considera.

6 Obli-
quæ, ac
non recte,
immore-
ris & per-
rinax his
& obfir-
mes in tuo

proposito,

pravam insistas viam. Al. *pland*, id est, *glære, παλιν* &
7 Contra uxorem Philumenam. 8 Commisit aliquid mali. 9 Pra-
stitisse, fecisse. 10 Propter illa officia honestæ uxoris. 11 Eam
12 Mirabili, singulari mansuetudine & ira. 13 Uxori meæ
14 Quod reliquum est vitæ suæ. 15 Transigat, traducat. 16 Tu
marito. 17 Quam ego. 18 Felicior. 19 Aufert vis pietatis,
non facile obsistitur. 20 Pamphilo. 21 Tua potestate. Sic in
4, 4. *Uxor quid faciat, in manu non est mea.* Sal. *Noque mihi in*
nu suis, Jugurtha quævis nunc foret. 22 Ut non distrahitur à te
ut non fiat divortium. 23 Si non sis insanus, si rebus tuis consulam
velis. 24 Philumenam. 25 Non constitui eam reducere. 26 In-
tentio seu propositum ejus reducenda, 27 Antiquè pro *servitiis*,
est, consulam utilitatibus, id est, ego matri meæ morem geram
28 Revocantis est. 29 Filiutui, quod scilicet neminem velit audire
quod nolit recipere uxorem. *Partinax* autem dicitur, qui à propo-
nullis rationibus divelli potest. 30 An non prædixi? 31 Discedat
Philumena à matre Pamphili. 32 Molestè perperurum.

LA. Pamphile, 1 haud invito ad aures sermo mihi
accessit tuus,

Cum te 2 postputasse omnes 3 res 4 præ parente in-
telligo.

5 Verum vide, nè impulsus irâ 6 pravè insistas,
Pamphile.

PA. Quibus iris impulsus nunc 7 in illam iniquam
sim?

Quæ nunquam quidquam erga me 8 commerita est
pater,

Quod nollem: & sape, quod vellem, 9 meritam scio
Amoque, & 10 laudo, & vehementer 11 desidero.

Nam fuisse erga me 12 miro ingenio, expertus sum
13 Illique exopto, ut 14 reliquam vitam 15 exigit a-

Cum 16 eo viro, 17 me qui sit 18 fortunatior:
Quandoquidem illam à me 19 distrahit necessitas.

PH. 20 Tibi in 21 manu est, 22 nè fiat. LA. 23 si fa-

nus fies,
Jube 24 illam redire. PA. 25 non est 26 consiliu-

pater:
Matris 27 servibo commodis. LA. quò abis? 28 mane

Mane, inquam: quò vadis? PH. quæ hæc 29 perti-

nacia est?
LA. 30 Dixi nè, Phidippe, 31 hanc rem 32 egri-

turum esse eum?

LA. 33 Dixi nè, Phidippe, 34 hanc rem 35 egri-

turum esse eum?

LA. 36 Dixi nè, Phidippe, 37 hanc rem 38 egri-

turum esse eum?

LA. 39 Dixi nè, Phidippe, 40 hanc rem 41 egri-

turum esse eum?

LA. 42 Dixi nè, Phidippe, 43 hanc rem 44 egri-

turum esse eum?

Quam

Quamobrem te ¹ orabam, ut filiam ² remitteres. ¹ Supra
 PH. Non credidi ³ ædèpol adeò ⁴ inhumanum fore ^{2.2.}
 ra nunc is ⁵ sibi ⁶ me ⁷ supplicaturum putat? ² Ante
 Si est, ut velit ⁹ reducere uxorem, licet: ⁵⁰ adventum
 Sin alio est animo ¹¹ renumeret dotem huc, ¹² eat. ³ Jucantis
 LA. ¹³ Ecce autem, ¹⁴ tu quoque ¹⁵ protervè ira- ⁴ Pamphi-
 cundus es. <sup>lum immi-
 H. ¹⁶ Percontumax ¹⁷ redisti huc nobis, Pamphile. <sup>tem fu-
 A. Decedet jam ¹⁸ ira hæc, etsi merito iratus est. ⁵⁵ ⁵ Genero.
 PH. Quia paululum vobis ¹⁹ accessit pecunia, ⁶⁰ Socerum.
 Sublati ²¹ animi sunt. LA. etiam ²² mecum liigas? ⁷ Pro si-
 PH. ²³ Deliberet, ²⁴ renunciaretque hodie mihi, <sup>lia, ut eam
 Velit-ne, an non; ut alii, si ²⁶ huic non sit, ²⁷ fiet. ⁸ Si ita
 A. Phidippe, ²⁸ ades, ²⁹ audi paucis: ³⁰ abiit: quid <sup>res sese
 mea? ⁶⁰ si Pamphi-
 ostremò inter se ³² transigant ³³ ipsi, ut lubet: <sup>lus eo est
 Quando nec ³⁵ gnatus, neque ³⁶ hic mihi ³⁷ quid- <sup>animo.
 quam obtemperant: ⁹ Reci-
 que dico, ³⁸ parvipendunt: porto hoc jurgium ad <sup>sumere.
 uxorem: ³⁹ cujus fiunt ⁴⁰ consilio omnia ⁴¹ hæc. ¹⁰ Sed
 que in ⁴² eam hoc omne, quod mihi ⁴³ aegrè est, <sup>si habet
 evomam. ⁶⁵ <sup>alium a-
 uxoris, id est, si nolit recipere aut reducere uxorem. ¹¹ Red-
 mihi renumerando pecuniam sibi datam pro filia. ¹² In malam
 id est, valeat. ¹³ In promptu adest alius. ¹⁴ Sicut Pamphi-
 Superbè, immoderatè, impudenter propensus es ad iram.
 Valde repellis nobis, admodum superbè contemnens tuos ma-
 res. ¹⁷ Ex Imbro. ¹⁸ Filii mei Pamphili. ¹⁹ Ex
 Imbro; sc. ex hæreditate Phaniæ consobrini. ²⁰ Elati, super-
 arrogantes estis. ²¹ Vocant Latini *animos* numero plurali feroci-
 illam vehementiamque animi confidentis, quæ Græcis est
 quis. Sic Cic. Quos illorum animos? quos impetus? quam ferociam
 putatis? Et Li. Sustulerant animos *Ætoli*, cum ob Romanam foste-
 tum post Attali adventum. ²² Quemadmodum cum Pamphilo
 gati? ²³ Filius tuus Pamphilus. ²⁴ Significet. ²⁵ Utrum ve-
 reducere uxorem, an non velit. ²⁶ Pamphilus. ²⁷ Uxor sc.
 Ad me accedas propius. ²⁹ Ausculta brevi sermone. ³⁰ Phi-
 propius. ³¹ Sc. *refert*, id est, quid ad me spectat? ³² Concordent,
 ascantur, componant rem suam. ³³ Filius Pamphilus & Phidip-
 focer. ³⁴ Quandoquidem. ³⁵ Pamphilus. ³⁶ Phidippus.
 In aliquo obediunt. ³⁸ Parvi æstimant. ³⁹ Uxor. ⁴⁰ Suasu.
 De diffensione & discessu Philumenæ. ⁴² Uxorem. ⁴³ Mole-
 est: soler enim ægritudinem vomitus relevare. ⁴⁴ Ejiciam, ef-
 andam. Sic Adelp. 3, 4. Ibo, requiram fratrem ut in sum hæc evo-
 nam. Metaphora ab ægrotantibus, qui ad concitandum vomitum u-
 nentur pharmacis. Ita fit iratis, qui non quiescunt, nisi molestiæ au-
 xorem probè ulsi fuerint.</sup></sup></sup></sup></sup></sup></sup></sup></sup>

Quam

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

1 Objur-
gat Myr-
rhinam
Phidippus
ob cele-
tum filia-
sua par-
tum, &
quod au-
ctor sit
dissidii
inter
Pamphi-
lum &
Philume-
nam.

2 In
quam par-
tem con-
vertam
me?

3 Marito
Phidippo.

4 Mihi.
Non e-
rat certa,
sed inde
conjicit.
quia ita
corripu-
it, &c.

5 Vagitur, qui clamor est infantis, edentis. 6 Celeriter recepit. Sopra 3, 3, 5. Nam modo me iutro ut corripui timidus, &c. 7 Subito. 8 Philumenam. 9 Peperisse eam. 10 Tenuisse. 11 Sed janua patefacta est, & quidem cum sonitu violento. 12 Virum meum Phidippum. 13 In me, contra me, quasi litigaturum. Propert. pugna ad hydas, id est, adversus hydas. 14 Non sum, utpote quæ perii. 15 Postquam. 16 Contulit, subduxit se foras, clam abiit, elapsa est, ita ut non sentiretur, ἀποπνίξας ἑαυτὴν ἐκ τῆς οἰκίας. Asinus ad Ciceronem: Balbus quaestor nō stipendio quidem militibus reddito, duxit se à Gadibus. 17 Ecce hic video eam uxorem. 18 Q. d. Quare non ades filia tua? 19 Adverbium vocandi sive admonendi. 20 Te- cum loquor. 21 Scilicet dictis, id est, me ne alloqueris? 22 Ex- stimas? 23 Utrumlibet horum, scilicet aut vir aut homo. 24 Non fuisset sic delusus, per tua facta, quæ me celasti. 25 Derisioni, il- lusioni. 26 Quibus factis à me ludibrio habitus es? 27 Nostra. 28 Interjectio indignantis. 29 Ex quo homine peperit, id est, ex cujus compressu? 30 Scilicet de filia, ex quo pepererit?

MY. 1 **P**erit! quid agam? quo me vertam? quid meo respondebo viro

Misera? nam audisse vocem pueri visus est va-
gientis.

Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam:
Quod si resciverit peperisse eam, id quæ causâ
clam habuisse me

Dicam, non ædè pol scio:

Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me
exire: nulla sum.

PH. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit
foras.

Atq; ecceam video: quid agis, Myrrhina? heu,
tibi dico. MY. mihi-ne,

Mi vir? PH. vir ego tuus? tu virum me, aut ho-
minem aded esse deputas?

Nam si, utrumvis horum, mulier, unquam tibi vi-
sus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.

MY. qui us? PH. at rogitas?

Peperit filia? hem! taces? ex quo? MY. istuc
rogare æquum est patrem?

Perii! ex quo ² censes, nisi ex illo, ³ cui data est nuptum, obsecro?

¹ Hoc Myrrha ad spectatores conversa, ut

² Phidippo marito non

¹⁵ audiat, dicit.

² Eam peperisse.

³ Cui nupit, vel

⁴ nuprum collocata

⁵ fuit id est, ex

⁶ Pamphilo.

⁷ Eam peperisse ex

⁸ Pamphilo.

⁹ Certe, praeterea.

¹⁰ Patrem decet.

¹¹ Quam quod ex viro suo

¹² peperit. Non vult ulterius inquirere in ea, quae jam peracta

¹³ erant. ¹⁴ Valde miror. ¹⁵ Causa. ¹⁶ Quod non monstrum peperit.

¹⁷ Monstra enim solebant veteres celare, quia credebant aliquid mali,

¹⁸ ubi nascebantur, portendere. ¹⁹ Congruo tempore, quo praegnan-

²⁰ tes possunt parere, scilicet septimo mense. Ergo cum apud Graecos

²¹ partus septimestris, tempestivus habitus est: nam post nuptias hic

²² mensis agebatur septimus. Videndus omnino Gellius 3, 16. ubi me-

²³ dicorum & philosophorum illustrium de tempore humani partus &

²⁴ varietate puerperii sententias ponit. ²⁵ Scilicet decet, vel oportet.

²⁶ Maligno, obstinato, & perseveranti cum quadam vi. ²⁷ Filius,

²⁸ vel ex Pamphilo natus. ²⁹ Potius cuperes, vel valde cuperes. Liv.

³⁰ Mortem in certamine, quam ut alter altius subigeretur imperio praepo-

³¹ nantes. ³² Filio, vel nato infante. ³³ Affinitatem. ³⁴ Futuram

³⁵ esse stabiliorem. ³⁶ Isti, scilicet Pamphilo. ³⁷ Contra tuam vo-

³⁸ luntatem. ³⁹ Adhuc, usque adhuc: quod non notarem, nisi Dona-

⁴⁰ tum hic ambiguum viderem. ⁴¹ Apud illos, scilicet Pamphilum &

⁴² parentes suos. ⁴³ De divortio filiae. ⁴⁴ Antea. ⁴⁵ Quae culpa

⁴⁶ est in te ipsa, & quasi in possessione tua. ⁴⁷ Innocens sum. ⁴⁸ Te

⁴⁹ verè esse miseram, id est, innocentem. ⁵⁰ Sed nunc aliud longe di-

⁵¹ versum, quam te innocentem esse, in mentem venit ex eo, quod olim

⁵² dixisti, cum negabas, &c. tunc enim his nuptiis, quantum in te fuit,

⁵³ obstitisti, impedimento fuisti. ⁵⁴ Antehac. ⁵⁵ Pamphilum, ut ge-

⁵⁶ ner noster esset, elegimus. ⁵⁷ Eo tempore.

⁵⁸

⁵⁹

⁶⁰

⁶¹

⁶²

⁶³

⁶⁴

⁶⁵

⁶⁶

⁶⁷

⁶⁸

⁶⁹

⁷⁰

⁷¹

⁷²

⁷³

⁷⁴

⁷⁵

⁷⁶

⁷⁷

⁷⁸

⁷⁹

⁸⁰

⁸¹

⁸²

⁸³

⁸⁴

⁸⁵

⁸⁶

⁸⁷

⁸⁸

⁸⁹

⁹⁰

⁹¹

⁹²

⁹³

⁹⁴

⁹⁵

⁹⁶

⁹⁷

⁹⁸

⁹⁹

¹⁰⁰

1 Cum ta-¹ Cum eo, qui meretrices amaret, ² qui pernoctaret foris.

2 Qui totas noctes infomnes duceret extra domum. MY. ³ Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam ⁴ veram mavolo.

PH. Multò prius scivi, quàm tu, ⁵ illum ⁶ amicam habere, Myrrhina :

⁷ Verùm id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ :

Nam ⁸ id ⁹ omnibus innatum est : at ¹⁰ pol ¹¹ jam ¹² aderit, ¹³ se quoque etiam cum oderit.

Sed ¹⁴ ut ¹⁵ olim te ostendisti, ¹⁶ eandem esse, ¹⁷ nihil cessasti usque adhuc.

Ut filiam ab ¹⁸ eo ¹⁹ abduceres, neu, quod ego ²⁰ egissem, esset ²¹ ratum :

²² Id nunc res indicium hac facit, quo pacto factum volueris.

MY. Adeon' me esse ²³ pervicacem censes, cui mater siem,

stuprum Philumenæ illatum. 5 Pamphilum. 6 Bacchidem. 7 Ordo est : Sed ego nunquam, id est, non, decrevi, id est, iudicavi, censui, *αἰσχρογὰρ*, id vitium, scilicet meretricem amare, vel habere amicam, esse vitium adolescentiæ, id est, in adolescentibus, ut in Pamphilo, sed morem esse potius adolescentium ætati convenientem. 8 Vitium. 9 Adolescentibus. 10 Jurantis est. 11 Cito, statim. 12 Adveniet tempus. 13 Cum ad saniolem mentem rediturus, ac factum suum odio habiturus sit. Infra 5. 1. Nam neque hoc animo erit atatum. 14 Qualem. 15 Antehac, scilicet cum negabas te posse pari, filiam tuam nuptam esse cum eo, qui pernoctaret foris. 16 Morosam esse te, 17 In nulla re destitisti esse eadem, id est, similis & talis, qualem te ostenderas huc usque, ad hoc tempus. 18 Pamphilo. 19 Dimoveres, abstraheres technis. 20 In capiendo illo genere. 21 Firmum, stabile. Underatum habere, est approbare ac confirmare quod actum est. 22 Ordo est : Nunc ipsa res, id est, ipsum factum, *αὐτὸ τὸ γεγονός*, scilicet quia celasti partum filię, facit indicium, id est, demonstrationem, quo pacto volueris id factum, scilicet quod ego egissem, nempe quod filia nupserit Pamphilo. Nam velle factum, est laudare, approbare, ratum habere : (uti contra nolle factum, est poenitere, optare non factum) Sic Phorm. 5, 3. Cum dixisset Demipho Naustirata, Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum reopitulata es, respondet ipsa, Factum volo, id est, non muto factum, non poenitet me facti. Vult ergo Phidippus, Myrrhinam suis hisce factis ostendere, quàm nunquam cum animo suo laudasset, aut probasset has, quas olim fecerat, nuptias. Et in hanc quidem sententiam Myrrhina mox respondet. 23 Per vim omnia agentem, obstinatam, perniciosam scilicet ei, vel ipsam Philumenam.

¹ Ut eo essem animo, ² si ex usu esset nostro hoc ma-
trimonium?

PH. Tun' ³ prospicere, aut judicare ⁴ nostram in rem
quod sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui ⁵ vidisse ⁶ eum diceret

⁷ Exeuntem aut ⁸ introeuntem ad amicam: ⁹ quid
tum postea,

¹⁰ modeste ac raro ¹¹ hoc fecit? non-ne ¹² ea ¹³ dis-
simulare nos

¹⁴ Magis humanum est, quam dare operam id scire,
¹⁵ qui nos oderit?

Nam si ¹⁶ is posset abi ¹⁷ ea sese derepentē ¹⁸ avellere,

¹⁹ Qui cum tot ²⁰ consueisset annos; non eum ²¹ ho-
minem ducerem,

Nec ²² virum satis ²³ firmum gnatae. MY. ²⁴ mitte
adolefcentem, obsecro,

²⁵ Et quae me peccasse ais: abi, ²⁶ solum solus ²⁷ con-

²⁸ Roga, velit-ne, an non, ²⁹ uxorem si ³⁰ est, ut dicat
³¹ velle se,

³² Redde: fin est autem, ut ³³ nolit ³⁴ recte consului

PH. Siquidem ille ipse non ³⁵ vult, & tu sensisti
esse in eo, Myrrhina,

³⁶ Peccatum; ³⁷ aderam, cujus consilio ³⁸ ea ³⁹ par
fuerat prospici.

Quam ob rem ⁴⁰ incendor irā, te esse ausam ⁴¹ hac fieri?
facere ⁴² injussu meo.

padore ac modestia, ut celatum voluerit. ¹¹ Amicam visitavit, si-
ne quod exiverit & introiverit ad amicam. ¹² Vitia Pamphili.
¹³ Fingere nos ignorare. ¹⁴ Humanus. ¹⁵ Ut, *iva omes* &
meis mis Donatus: unde, vel quomobrem, quod mihi placet. Est
autem Ablativus à neutro quod. ¹⁶ Pamphilus, ¹⁷ Amica. ¹⁸ Ab-
strahere. ¹⁹ Cum qua amica. ²⁰ Consuevisset, id est, conversatus
esset, consuetudinem habuisset. Syncope. ²¹ Fragilis sc. natura, &
ad voluptates multum propensa, id est, existimarem esse *ἀσθενος*,
qui nihil afficitur, levem & insociabilem. ²² Maritum. ²³ In a-
more conjugali constantem futurum. ²⁴ Omitte, dimitte Pamphilum
defendere. ²⁵ Et ea omitte, in quibus me errasse dicis. ²⁶ Pam-
philum. ²⁷ Alloquere. ²⁸ Adolefcentem. ²⁹ Reducere. ³⁰ Con-
tingit. ³¹ Uxorem reducere. ³² Ei. ³³ Reducere. ³⁴ Bene
prospexi, curam gessi filiae meae Philumena. ³⁵ Reducere uxorem.
³⁶ Culpam, divortii causam. ³⁷ Propē eram, qui sum maritus tu-
us. ³⁸ Ei rei, ne fieret divortium. ³⁹ Decuerat provideri. Nam
per esse significat decens esse. ⁴⁰ Vehementer excandesco, iratus sum.
⁴¹ Abducere filiam, celare partum, & exponere puerum. ⁴² Abi-
que præcepto meo.

¹ Ut ra-
lem ani-
mum ha-
berem,
qualem
me habere
diciſ.
² Si eſſet
nobis uti-
le, è re
noſtra, &
filia.
³ Provi-
dere.
⁴ Quod
ſit in no-
ſtram uti-
litatem,
⁴⁰ quid nobis
ſit utile.
⁵ Se.
⁶ Pam-
philum.
⁷ Ex ædi-
bus ami-
cæ Bacchi-
dis.
⁸ Ad ami-
cam Bac-
chidem.
⁹ Sc. ut
¹² 10 in-
¹⁰ Adhibi-
to modo,
& cum

1 Tibi, id est, prohibeo. 2 Interdico, nè extulisse extra 3 aedes 4 puerum usquam velis. 5 Efferas. Sed ego 6 stultior, meis dictis 7 parere hanc qui vel efferri seu exportari sinas. 8 Ibo intrò, atque 9 edicam servis, nè 10 quoquam 11 efferri sinant. 50
MY. Nullam pol credo mulierem me 12 miseriorem vivere :
5 Illa, vel nimis stultus. Nam 13 ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, 14 ut Castigatio, qua uxoris pervicaciam & contumaciam perfringit tanquam nullis rationibus marito obsecuram. 15 resciverit, 16 Non adepol clam me est cum 17 hoc, quod 18 levius est, tam animo iracundo tulit :
6 Obedire morigeram esse. Nec 19 quâ viâ 20 sententia 21 ejus mutari possit, scio.
7 Uxorem meam Philumena. Hoc mihi unum ex plurimis miseriis 22 reliquum fuerat malum, 55
8 Ipse 9 Jubebo, mandabo. Si, puerum ut 23 tollam, 24 cogit : 25 cujus quis sit nescimus pater.
10 Inaliquem locum. 11 Puerum exportari. 12 Infeliciorem. Nam cum 26 compressa est gnata, 27 forma in tenebris nosci 28 non quita est :
13 Quo pacto, quàm agrè vir meus hoc feret. 14 Sicut est, sc. filiam non esse ex Pamphilo gravidam, cum tamen esset, non quidem in matrimonio, sed ante in tenebris. 15 Cognoverit. 16 Non ignoro, id est, scio. 17 Sc. quod partum celaverim. 18 Minoris momenti. 19 Quo modo, qua ratione. 20 De puero non exponendo, sed educando. 21 Phidippi. 22 Restiterat, id est, hoc est summum malum. 23 Educem, nutriam. 24 Vir meus, 25 Pueri. 26 Stuprata, vitiata. 27 Facies stupratoris. 28 Non potuit. Antiquè a passivo quor, quod non est in usu, sed quor. 29 Ablatum est à digitor. 30 Quo, vel unde. 31 Stuprator. Hic ad exitum spectat *παρρησιάζομαι* quia per anulum fiet cognitio. 32 Etiam, præterea. 33 Ea, quæ oravi eum ut celaret, petitionem meam, scilicet si sustulerimus, cogente fene, eum puerum, quem expositum iri Pamphilo paulo ante promisi. Cum ratione metuit eventum, quem virtus Pamphili discutit infra 4.
4. 82. 34 Nutriri loco sui filii.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILUS.

SO. ¹ **N**ON clam me est, mi gnate, tibi me ² esse ¹ Non
² suspectam, ³ uxorem tuam ² ignoro, id
 Propter ⁴ meos mores ⁵ hinc abiisse: etsi ⁶ ea ⁷ dis- ³ est, scio.
⁸ simulas sedulo. ⁴ Sostrata
 Verum ⁸ ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, ⁵ expurgat
⁹ quæ exopto mihi, ⁹ ut ⁶ se coram
 Nunquam ¹⁰ sciens ¹¹ commerui, ¹² merito ut cape- ⁷ filio de
¹³ ret odium ¹³ illam ¹⁴ mei: ⁸ Philume-
¹⁵ Teque antequam me amare rebar, ei rei firma- ⁹ nae disces-
¹⁶ sti fidem: ¹⁰ fu: eadem
 Nam mihi intus tuus ¹⁶ pater narravit ¹⁷ modo, quo ¹¹ Sostrata
¹⁸ pacto me ¹⁸ habueris ¹² rus se ab-
 Præpositam ¹⁹ amoris tuo: nunc tibi me ²⁰ certum est ¹³ ituram fi-
²¹ contra ²² gratiam ¹⁴ lio polli-
 Referre, ut apud me ²³ præmium esse positum ²⁴ pl- ¹⁵ cetur, ne
²⁵ etati scias. ²¹ quò minus
 Mi Pamphile, ²⁵ hoc ²⁶ vobis, ²⁷ mea ²⁷ com- ¹⁶ redeat Phi-
²⁸ modum ²⁸ famæ arbitror: ¹⁷ lumen a:

conatur. 2 In suspicionem venisse. 3 Philumenam. 4 Morosita-
tem meam. 5 Ex ædibus meis ad matrem. 6 Eam rem, scilicet u-
xorem abiisse propter mores meos. 7 Celas, non ostendis constanter.
8 Jurandi modus est. 9 Quemadmodum. 10 Consulto, dedita opera.
11 Commisi culpam, ἐπλημμελήσασα. 12 Ut merito posset me o-
disse. 13 Philumenam uxorem tuam. 14 Quo Philumena me pro-
sequitur. 15 Ordo est: Et firmasti fidem, id est, adhibuisti proba-
tionem, ei rei, scilicet nil me commeruisse, antequam rebar, id est, puta-
bam, te amare me Q. d. Fecisti quantum in te est, ut pater tuus meis
verbis (negans quicquam me promeritam) haberet, quam modo ab-
rogabat, fidem. Dixerat enim Pamphilus 3, 5. se, posthabita uxore,
matris servitutum commodis, quod nequiquam facturus videbatur, si
penes ipsam esse culpam credidisset. Infra 5, 1. Aliud si scirem, qui
firmare meam apud vos possem fidem. 16 Laches. 17 Paulo ante.
18 Pluris feceris, præposueris. 19 In uxorem tuam. 20 Constitui.
21 Vicissim. 22 Beneficium tibi reddere. 23 Mercedem. 24 Pro-
pietate, reverentia & intimo tuo affectu in matrem. Illud autem præ-
mium intelligit esse, si ipsa cum Lachete rus secedat, & reditui Phi-
lumenæ non obster. Al. pistatis. 25 Quod dictura & factura sum.
26 Tibi & uxori tuæ Philumenæ. 27 Utile, consentaneum. 28 Ne
videar esse divortii causa.

1 In agros Ego ¹ rus abituram hinc cum tuo me esse certo ² dis-
 discessu- crevi ³ patre,
 ram ex Ne mea presentia ⁴ obstet, neu causâ ulla ⁵ resies
 urbe. reliqua,
 2 Constitui. ⁶ Quin tua Philumena ad te redeat. PA. queso, ⁷ quid
 3 Lache- istuc consilii est?
 te, marito
 meo.
 4 Impe- ⁸ Illius stultitiâ ⁹ victa, ex urbe tu ¹⁰ rus habitatum
 diat, quo migres?
 minus sitis
 concor- ¹¹ Haud facies: ¹² neque finam, ut, qui nobis, ma-
 des. ter, ¹³ maledictum velit,
 5 Relin- Meâ ¹⁴ pertinaciâ esse dicat ¹⁵ factum, haud tuâ
 quatur. ¹⁶ modestiâ.
 6 Quod ¹⁷ Tum, tuas amicas te, & ¹⁸ cognatas deferere, &
 non, quo ¹⁹ festos dies,
 minus. ²⁰ Meâ causâ, nolo. SO. nihil ²¹ pol jam ²² ista res.
 7 Quale ²³ mihi voluptatis ferunt:
 est istud
 proposi- ²⁴ Dum etatis tempus tulit, ²⁵ persuncta satis sum:
 tum, quod ²⁶ satias jam tenet
 rus abire
 velis?
 8 Philu- ²⁷ Studiorum istorum: ²⁸ hæc mihi nunc cura est
 menæ. maxima, ut nē ²⁹ cui meæ
 9 Mora, ³⁰ Longinquitas etatis ³¹ obstet, mortem ve ³² ex-
 impulsa. optet meam.
 10 Ad ha- ³³ Hic video me esse ³⁴ inuisam immerito: tempus
 bitandum
 ruri dis- est ³⁵ concedere.
 cedas?

11 Non migrabis
 rus. 12 Et non permittam te abire, 13 Maledicere. 14 Perseve-
 ranti importunitate. 15 Quod migraveris ex urbe rus. 16 Mode-
 ratione, facilitate. 17 Præterea. 18 Quæ vitam urbanam omnes
 amplectuntur. 19 Qui celebrantur frequentes in urbe. Tum enim
 præcipue convivia & comotationes: unde Plaur. *Festo die si quid
 præderis, profecto egredi liceat, nisi pepereris.* 20 Propter me, ut tu
 mihi gratificeris. 21 Jurantis est. 22 Quas dicis, scilicet amicos,
 cognatæ, dies festi. 23 Nullam mihi voluptatem adferunt. 24 Quan-
 diu ætas passa est, postulavit, permisit, 25 Sufficienter illis rebus u-
 sa sum, & quidem usque ad finem temporis illud ferentis. 26 Sati-
 tas, ædium, id est, jam harum rerum sum tædio affecta. 27 Istarum
 oblectationum. 28 Nunc hoc maxime curo. 29 Alicui. 30 Longi-
 tudo, diuturnitas vitæ meæ, id est, mea longa vita. 31 Noceat.
 32 Valde desideret. Al. *expectet*: sed eodem sensu. 33 In hac urbe:
 ideo abundum est mihi rus. 34 Odio habitam. 35 Hinc abire & locum
 dare vobis ruseundo. Sic alibi: *concede hinc domum.*

sic optimè, ut ego opinor, omnes ² causas ³ præ-
 cidam omnibus,
 me ⁴ hac suspitione ⁵ exsolvam, & ⁶ illis morem
 gesserō.
 me obsecro ⁷ effugere, vulgus ⁸ quod malè au-
 dit mulierum.
 Quàm fortunatus ⁹ ceteris sum rebus, ¹⁰ absque
 una hac foret,
 hanc matrem habens ¹¹ talem, illam autem ¹² uxo-
 rem. SO. obsecro, mi Pamphile,
 non tute incommodam rem, ¹³ ut queque est, in a-
 nimū inducas pati.
 cetera sunt ita, ut tu vis, ¹⁴ itaque ut esse ego
 illam existimo,
 gnate, ¹⁵ da veniā hanc mihi, reduc. ¹⁶ illam.
 PH. ¹⁷ vae misero mihi!
 O. ¹⁸ Et mihi quidem: nam ¹⁹ hæc res non minus
 me malè habet, quàm te, gnate mi.
 erim nurum Philumenam. ⁵ Explicabo, liberabo. ⁶ Nurui, &
 si parebo, gratum faciam, obsecuta fuero. ⁷ Hoc crimen, hanc
 minationem meo discessu. Quia dixerat maritus ejus: *Omnes so-*
derant nurus. ⁸ Cujus causa, propter quod, id est, istam ma-
 lam, qua vulgo notantur mulieres. ⁹ In aliis rebus. ¹⁰ Hæc u-
 res, scilicet discessus matris, vel uxorem ex alio concepisse, si ab-
 set, id est, non accederet. Sic Phorm. 1, 4, 19. *Tum Antipho me ex-*
miat animi: Ejus me miseret: si nunc timo: si nunc me retinet:
me absque eo Eiset, rectè ego mihi vidissem, & senis essem ultus ira-
ndiam. Plaut. *Nam absque eo esset, bodis nunquam ad solem oia-*
um viverem. ¹¹ Tam honestam. ¹² Tam morigeram. ¹³ Rem
 animi in te, & sine ullius alterius rei complexu, id est, non induces
 animum Philumenam, uxorem tuam, sine ulla simultatis nostræ con-
 sideratione domum reducere? Quæ sequuntur, expositionem nostram
 confirmant. Hæc Donatus non vidit. ¹⁴ Præter meum discessum.
¹⁵ Et si uxor est ira, ut ego existimo illam esse. ¹⁶ Permite, concede
 mihi, ut rus concedam. ¹⁷ Philumenam. ¹⁸ Hoc dicit ingemi-
 tens. ¹⁹ Scilicet vae misere est, ut tibi, id est, ego etiam sum misera
 hac re, ut tu. ²⁰ Cum uxore.

1 Con-
cedendo
scilicet &
rus eundo.
2 Occa-
siones
odio me
prose-
quendi,
mortem-
ve meam
exoptan-
di.
3 Penitus
adimam,
amputa-
bo, rescin-
dam.
4 Ea opi-
nione
falsa, quæ
de me
habetur,
30 quod
scilicet

A C T U S I V. S C E N A I I I.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS.

1 Quid locuta sis cum filio nostro Pamphilo. Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir & uxor: monetur Pamphilus, ut uxorem reducat. 2 Longe ab hoc loco. Donatus exponit prope, quod ridiculum videtur.

Quid enim

erit 7° *hinc procul*, id est, hinc prope? certe *hinc procul*, id est, hinc prope dicendum erat. 3 Audiui. Laches enim audiverat verba Sostratæ ad filium habita. 4 Ista est sapientia. Ironia. 5 Ut. 6 Convertere sententiam, Metaph. à flexilibus virgulis. 7 Et quod faciendum tibi fortasse sit postea ingratis, id si voluntate tua, priusquam cogit necessitas, feceris, id est, rus concesseris. 8 Fortuna sit, adsit, faveat: parata enim sum rus abire, id est, id, quod ago, bene vertat Al. fiat. 9 Mecum. 10 Ex urbe. 11 Ruri. 12 Tuos mores. 13 Meos mores patieris. 14 Confido me laturam tuos mores. 15 Per ædem Castoris. Juramentum est multebre. 16 Dispone, para ca. 17 Debenet fieri. 18 Sententiam meam. Hoc verbum in fine additum superiora confirmat, & est proprium his, qui peroraverunt causam, quo significatur firmum & ratum esse quod egerint. Sic Phorm. 2, 2. *nisi tu properas mulierem Abducere, ego illam nesciam?* dixi, Phormio. 19 Scilicet oportet 20 Ex urbe, 21 Sc. oportet. 22 Sc. minime oportet abire hinc matrem tuam? 23 Reducenda. 24 Quod inceperas. 25 Scilicet facere. 26 Resumere eam domum. 27 Quin reducam. Alii, quin partum Philumenæ aperiam; idque ad spectatores dici volunt. 28 Deo, quod pollicitus sum vel proposui, nihil deducam, sed plenè & integrè observabo, id est, non reducam, vel partum Philumenæ usquequaque celabo. Phrasis hæc à rerum venalium pretio sumpta videtur, quod ab eumentibus minuitur. 29 Propositum. Sic Andr. 2, 3. *Nec tu ea, causa minueris, bæ, que facis.* 30 Sc. meo, id est, quod utile mihi est hoc perficiam.

Credo,

Credo, si non¹ reducam,² eâ gratiâ³ concordēs ma-
gis fore.
 LA. 4 *Nescias: verum tuâ refert nihil, utrum illa*
fecerint,
 Quando⁶ hæc⁷ abierit: ⁸ odiosa hæc⁹ atas est
¹⁰ adolescentulis:
 E¹¹ medio æquum¹² excedere¹³ est: ¹⁴ postremo
 nos jam fabula
 Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
 Sed video Phidippū¹⁵ per tempus egredi: ¹⁶ accedamus.
 Mater & uxor concordēs futuræ sint, an discordēs. 6 Mater Sofstra-
 ta. 7 Rus concesserit, id est, absente matre tua, non est quod sollicitus
 sis de earum concordia. 8 Invisa, molesta. 9 Senilis. 10 Hic de utro-
 que sexu accipiendum videtur, id est, de Pamphilo & Philumena; ut
 odiosa hæc ætas de Lachete & Sofstrata acceptum est. 11 Sc. populo,
 id est, ex urbe rus. 12 Recedere. 13 Nos senes. 14 Denique
 ego senex & mater tua anus præstamus materiam risus & fabulæ
 de nobis, & multus de nobis sermo est, dedecoris & ignominie plenus.
 Alludit ad principium fabularum, quæ puerulis narrari solent; qua-
 rum pleræque ita incipiunt, *Senex atque anus, yégon xj yéous.*
 15 Tempestivè, opportunè. 16 Eamus ad eum.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS.

PH. I **T**ibi² quoque adepot³ sum³ iratus, Phi-
 lumena,
 Graviter quidem: nam hercle abs te factum est
 turpiter:
 Esti tibi⁶ causa est de hac re: ⁷ mater te⁸ impulit:
 Hinc verò¹⁰ nulla est. LA. ¹¹ opportunè te mihi,
 Phidippe, ¹² in ipso tempore ¹³ ostendis. PH. ¹⁴ quid
 est?

meretricieis amorem inculcat pater. 2 Sicut matri tuæ & socru iratus
 sum. 3 Inferus. 4 Vehementer. 5 Quod sine causa abieris a ma-
 rito. 6 Excusatio seu defensio huius rei, vel cur hanc rem faceres,
 quod discesseris a marito. 7 Myrrhina. 8 Allexit te ad disceden-
 dum. 9 Matri tuæ Myrrhinæ. 10 Causa, excusatio. 11 Com-
 mode. 12 In ipso temporis articulo, quo summopere te compella-
 re optabam. Opportunè ad prandium venisse dicitur aliquis, qui ad
 ipsum tempus incipiendi prandii venit: in ipso autem tempore venisse
 dicitur, qui venit, cum jam esset appositum prandium ideoque op-
 portunè & in ipso tempore non sunt idem. 13 Offers. 14 Quod
 tantopere me conventum expetis?

PA. I Quid

1. Hæc se- cum lo- quitur Pamphi- lus.
 2 Patri Lacheti & focero Phidippo.
 3 Clan- destinum uxoris partum, vel quod sum pol- licitus Myrrhina.
 4 Celabo, Al. *ape- riam*, id est, expo- nam, pa- tefaciam.
 5 Philu- menæ uxori Pamphili.
 6 Migra- turam.
 7 Ex urbe.
 8 Matrem Pamphili.
 9 Valde vereatur, id est, formidet, timeat. Τὸ εἰς αὐτὴν φόβον, ut in *re* formido. Sic Phor. 1, 5, 1. Ita ne tandem uxorem duxit Antipho in iussu meo? Nec meum imperium, as mitto imperium, non similitudinem meam. Revereri saltem? 10 Quo minus jam. Timeas est. 11 Dolentis est. 12 De illo discessu. 13 Commisit, admisit.
 14 Uxor Sostrata. 15 Mala sc. quod uxor filii tui abierit: vel, hæ omnes turbæ. 16 Commutatio seu translatio culpæ à matre mea So- strata in Myrrhinam. 17 Uxor Myrrhina. 18 Reddit nos pertur- batos. 19 Dummodo. Ad spectatores loquitur. 20 Philumenam.
 21 Laches & Phidippus perturbent omnia, tumultuentur, contem- dant. 22 Posterius, alterius, τὸ λοιπόν. 23 Quamdiu, quantum
 24 Propositio est per Dilemma. Aut si affinis, aut non: Si affinis, esto perpetuus; Sin minus, puerum alai. 25 Ut meus gener maneat.
 26 Sed si contingit, ut aliter sis affectus, id est, ut affinitatem esse in- ter nos perpetuum nolis, adeoque uxorem reducere. 27 Phidippus.
 28 Uxorem Philumenam. 29 Perditus sum. 30 Accipiat filius.
 31 Filius filii tui & filia tua: quia ambo erant avi. 32 Suasum- tris. 33 E domo vestra. 34 Gravida. 35 Philumena. 36 Jucun- dum certe mihi nuncium affers. 37 Nepotem. 38 Philumenam pe- erperam esse incolumem. 39 Quam, qualem mulierem, quod genui mulieris? ut Heaut. 4, 7, 7. *Quæso, quid hominis es?*

Oxorem habes? aut¹ quibus moratam moribus?
 Nos-ne² hoc³ celatos tamdiu? nequeo satis,
 Quam⁵ hoc mihi videtur factum⁶ prave, proloqui.
 PH. 7 Non tibi illud factum minus placet quam mi-
 hi, Laches.
 PA. 8 Et si jam⁹ dudum¹⁰ fuerat ambiguum¹¹ hoc¹²
 mihi,
 Nunc non est, cum¹³ eam¹⁴ consequitur¹⁵ alie-
 nus puer.
 LA. 16 Nulla tibi, Pamphile, hic jam¹⁷ consulta-
 tio est.
 PA. 18 Perii! LA. hunc videre sepe optabamus diem,
 si ex te esset¹⁹ aliquis, qui te appellaret patrem: 30
 Evenit: habeo²¹ gratiam Diis. PA. 22 nullus sum!
 LA. Reduc uxorem, ac noli²³ adversari mihi.
 PA. Pater, si ex me²⁴ illa liberos vellet sibi,
 aut se esse²⁵ mecum nuptam, satis certo scio,
 Non me clam²⁶ haberet,²⁷ quæ celasse intelligo. 35
 Nunc, cum²⁸ ejus²⁹ alienum esse à me animum
 sentiam,
 Nec³⁰ conventurum inter nos posthac arbitrer,
 Quam ob rem reducā? LA. Mater quod suavit³¹ sua,
 Adolescens mulier³³ fecit:³⁴ mirandum-ne id est?
 insen³⁵ te posse reperire³⁵ ullam mulierem, 40
 me. 10 Nondum erat constitutum, dubius eram, quid statuerem.
 De uxore vel reducenda, vel repudianda. 12 Ambiguum, id est,
 certum est non reducere, sed repudiare eam. 13 Uxorem Philume-
 nam. 14 Quod habeat puerum non ex me natum. Metaphora (ut ait
 Platonatus) à pecoribus, quæ statim, cum nata fuerint, matres sequuntur.
 15 Non meus, non ex me genitus, cujus ego non sum pater, 16 Ab-
 sine deliberatione certam oportet sit tibi uxorem reducere, quando-
 quidem ex te natus est puerulus. 17 Deliberatio de reducenda uxo-
 re. 18 Hoc sibi ipsi dicit Pamphilus. 19 Filius natus. 20 Conti-
 nuum quod optabam: nam filius tibi natus est. 21 Pro illa benedictio-
 ne. 22 Quia pater me vult cogere. 23 Repugnare, resistere.
 24 Philumena. 25 Mihi, id est, meam esse uxorem. 26 Non ce-
 sasset partum. 27 Scilicet partum. 28 Uxoris Philumenæ. 29 Ali-
 enatum, id est, me non amare. 30 Concordiam futuram: cum jam e-
 us animus sit à me alienus. Nam dicimus, *hos convinit inter nos*, id
 est, de hoc inter nos non est controversia. 31 Pro ejus. 32 Juve-
 nis, scilicet Philumena. 33 Illud. 34 Est-ne id, quod fecit uxor,
 admiratione dignum? 35 Hac repudiata.

1 Vacet, id est in qua nihil sit vitii, in qua nihil possis reprehendere? 2 An ideo credis mulieres delinquere non debere, quiaviri non delinquant? Cur non igitur & mulieres delinquere possint? Hic est Ironia, quam Donatus notavit, cum intelligat & viros ipsos multum delinquere. Si itaque nec ipsi viri sunt immunes à culpa, quanto magis ferenda mulieres? 3 Dimissa, repudiata, ac iussa res suas sibi habere. Sic apud Plautum, *remissus exorcitus*, id est, dimissus. 4 An utile sit vobis, ut repudietur. 5 Ut reducatu domum, sc. *mariti*, id est, vestram. 6 Fecerit. 7 Potestate mea, ita ut quod fecerit, infectum præstare possim. Toto caelo errat hic Donatus, qui in *manu mea* vult subintelligi *uxoris*. 8 Nec in remissione, nec in reductione vobiserit per me difficultas. 9 De hoc puero, nepote nostro, qui natus est ex Philumena? Sic alibi: *Quid bis facies sum?* *Quid te futurum censes?* Usurpavit & Cicero: *Quid me fiet?* *Quid pecunia fiet?* 10 De hoc puero. 11 In hoc negotio, sive remittatur, sive reducatu domum. 12 Pamphilo. *Δεικνύς*. 13 Sc. *filium*: vel *suum*, id est, quod est ejus. 14 Huic redde suum filium, ut alamus filium tanquam nostrum, id est, ad nos spectantem: quod enim est ejus, nostrum est. Myrrhinæ consilium fuerat, ut filius exponeretur: Laches contra eum alendum censer. 15 Mater. Nemini notum non est, matres affectu majori, quam patres, filios prosequi, & ex eo argumentatur Pamphilus recte: quicquid Faernus hic arguitur, qui *ipse* probat, ut *pater* sit Nominativus, cum hic sit Vocativus. 16 Contempsit nutrire. 17 Nutriam puerum. 18 Interjectio admirantis. 19 Puerum. 20 Perdemus illum puerum? 21 Phidippo. 22 Nescium. Apparet illum à Sofrata hoc audivisse: nam ipsa filium deprehenderet sentem. 23 Quas toties effundis. 24 Scilicet censes me ignorare. 25 Significet. 26 Propter quod. 27 Perturberis, commovearis, crucieris. 28 Tam immoderate? 29 Cum usus es hac excusatione, ratione non reducenda uxoris. 30 Quæ morosa est.

Licita est ¹ ea, se² concessuram ex edibus. ¹ Mater.
 nunc, postquam ³ adeptam hanc quoque tibi cau- ² Reces-
 sam ⁴ vides, surum rus.
 quia ⁵ clam te est natus, ⁶ natus ⁷ alteram es. ³ Remo-
 tras, ⁸ tui animi si me esse ignarum putas. ⁶⁰ mater
 aliquando tandem ⁹ huc animum ¹⁰ ut ¹¹ adjungas vult rus
 tuum. concedere.
 nam longum spatium amandi ¹² amicam tibi dedi ⁴ Intelli-
 Sumptus, quod fecisti in eam, quam animo ¹⁴ e-
 quo tuli? ⁵ Te ne-
 si atque oravi ¹⁵ tecum, uxorem ut ¹⁶ duceres: ⁶ Inveni-
 Tempus dixi esse: ¹⁸ impulsu duxisti meo. ⁶⁵ sti, exco-
 Quae tum, obsecutus mihi, fecisti ut ²⁰ decuerat. ⁷ Causam
 hunc animum rursus ad ²¹ meretricem ²² induxti non redu-
 tuum: ⁸ Si putes cendae
 Cui tu ²⁴ obsecutus, facis ²⁵ huic ²⁶ adeo injuriam. uxoris.
 Nam in ²⁷ eandem vitam te ²⁸ revolutum ²⁹ denuo me igno-
 Video esse. PA. ³¹ me-ne? LA. te ipsum: & facis rare tuum
³² injuriam. ⁷⁰ id est,
 Confingis falsas ³⁴ causas ³⁵ ad discordiam. tuas cogi-
 cum ³⁶ illa vivas, ³⁷ testem ³⁸ hanc cum abs te tationes.
³⁹ amoveris: ⁹ Ad
 Sensitque adeo uxor: nam ei causa alia quae fuit, uxorem
 Quamobrem abs te abiret? PH. ⁴¹ plane hic divinat: tuam.
 nam ⁴² id est. ¹⁰ Scilli-
 cet ¹¹ Al. ad-
 datur, &
 ducas: sed utrumque perperam, ¹² Bacchidem. ¹³ Impensas,
 quas Bacchidi alenda impendisti. ¹⁴ Patienti. ¹⁵ Antiquae pro te.
¹⁶ Relicta Bacchide. ¹⁷ Ducenda uxoris. ¹⁸ Instinctu. ¹⁹ Quas
 res, scilicet ducere uxorem, relinquere amicam. ²⁰ Probum filium.
²¹ Bacchidem. ²² Relicta uxore. ²³ Meretrici Bacchidi. ²⁴ Ad-
 herendo illi. ²⁵ Uxori Philumena. ²⁶ Certe. ²⁷ Meretriciam
 sc. ut, relictam uxore, meretricem ames. ²⁸ Relapsus. ²⁹ Iterum,
 de novo. ³⁰ Intellego. ³¹ An vides me esse revolutum in eandem
 vitam? ³² Al. injuriæ, id est, injuste, ³³ Excogitas, comminiscer-
 ris. ³⁴ Excusationes. ³⁵ Ad disensionem movendam inter amicos.
³⁶ Meretrice Bacchide. ³⁷ Observatricem, id est, ne esset conscia
 tui reditus ad meretricem, & propterea tibi molesta. ³⁸ Uxorem
 tuam. ³⁹ Abjeceris. ⁴⁰ Et uxor tua certe animadvertit, te esse
 implicitum amoris Bacchidis. ⁴¹ Laches verum dicit, ac si spiritu
 divino afflatus hæc dicat: ita quidem credebat Phidippus. Vide su-
 pra 4, 1. ⁴² Quare abierit filia.

1 Illa,
quæ dicis,
non esse
vera.

2 Inter-
jectio do-
lentis.

3 Resume.

4 Uxorem
reducere.

5 Dic.

6 Ista di-
cendi,

quia focer
adest.

7 Accipe
saltem a-
lendum.

8 Puer.

9 Certe.

10 Postea
inquiram
de culpa
matris.

11 Sive
reducam
sive non
reducam.

Hæc se-
cam dicit
abiens.

12 Angit,

urget, implicat.

Translatio de fera indagata, quæ alicubi concludi-
tur.

13 Quandoquidem.

14 Proficio, efficio.

Neutraliter sumi-
tur.

15 Sine imperio meo.

16 Phidippus & Laches nutriendi, edu-
cabunt.

Faernus legit *tolles*, ut referatur ad Lachetem, cujus, utpote
avi, in tollendo puero summa erat potestas.

17 In eo negotio de non
tollendo puero.

18 Fautrix.

19 Mater uxoris Myrrhina, quæ pol-
licita erat se puerum expositurum.

20 Meum conspectum?

21 In-
terjectio indignantis.

22 Aliquid.

23 De reducenda uxore & tol-
lendo puero?

24 Putas-ne filium meum Pamphilum esse mentis
compotem?

Convertit Laches sermonem ad Phidippum.

25 *Ages* i. i. u.

Hoc Laches, repentinâ ira percitus, & in filium abeuntem irruere ge-
stiens, Phidippo retinenti se dixit. Sic Phor. 1, 4. *Non sum apud me.*

26 Alendum.

27 Da.

28 Nutriam eum, perinde ac si meus esset.

29 Libentissime tradam tibi puerum alendum. Affirmantis hic est. Sic
Eu. 1. 2. *Tu bus, Parmeno, fas illi adducantur.*

PA. *maxime.*

30 Rem
mirandam.

31 Mea.

32 Tales mores Pamphili, ejusque amorem in
Bacchidem.

33 Amarulentæ, pronæ ad iram, quia zelotypia maxi-
me laborant.

34 Pellicatum sc. & furtivos maritorum amores.

35 To-
leant.

Vide Ovid. 2. de Arte.

36 Propter amorem meretricium.

37 Exorta.

38 Uxor mea.

39 Quare sc. filia discessisset à marito
suo.

40 Causam iræ,

41 Pamphilo.

PA. Dabo jusjurandum, ¹ nihil esse istorum, tibi.

LA. ² ah!

³ Reduc uxorem: aut, quamobrem non ⁴ opus sit,

⁵ cedo.

PA. Non est nunc ⁶ tempus. LA. puerum ⁷ accipias,

nam ⁸ is ⁹ quidem

In culpa non est: ¹⁰ post de matre videro.

PA. ¹¹ Omnibus modis miser sum: nec, quid agam,

scio:

Tot nunc me rebus miserum ¹² concludit pater. 80

Abibo hinc, præsens ¹³ quando ¹⁴ promoveo parum:

Nam puerum ¹⁵ injussu credo non ¹⁶ tollent meo.

Præsertim ¹⁷ in ea re cum sit mihi ¹⁸ adjutrix ¹⁹ socra.

LA. ²⁰ Fugis? ²¹ hem! nec ²² quidquam certi ²³ re-

spondes mihi?

²⁴ Num tibi videtur esse apud sese? ²⁵ sine: 85

²⁶ Puerum, Phidippe, mihi ²⁷ cedo, ego ²⁸ alam.

PH. ²⁹ maxime.

Non ³⁰ mirum fecit ³¹ uxor, si ³² hoc ægrè tulit:

³³ Amara mulieres sunt, non facile ³⁴ hæc ³⁵ ferunt.

³⁶ Propterea hæc ira ³⁷ est: nam ³⁸ ipsa ³⁹ narra-

vit mihi:

⁴⁰ Id ego præsentè ⁴¹ hoc tibi nolebam dicere: 90

Neque ¹ ei ² credebam primò: nunc verò ³ palam est: ⁴ Nam omnino ⁵ abhorrere animum ⁶ huic video ⁷ nuptiis.

LA. Quid ergo ⁷ agam, Phidippe? quid das consilii? PH. Quid agas? ⁸ meretricem hanc. primum ⁹ ad- undam censeo:

Oremus: accusemus ¹¹ gravius: denique ⁹⁵ Minitemur, si cum ¹³ illo ¹⁴ habuerit rem postea.

LA. ¹⁵ Faciam, ut mones: ¹⁶ puer, ¹⁷ eho, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam nostram: huc ¹⁸ evoca ¹⁹ verbis meis.

Et te oro porro, ²⁰ in hac re adjutor sis mihi. PH. ah!

Jam dudum dixi, itidemq; nunc dico, Lache, ¹⁰⁰ Manere ²² affinitatem hanc inter nos ²³ volo,

²⁴ Si ullo modo est, ut possit: quod spero ²⁵ fore.

Sed vis-ne adesse me unà, ²⁶ dum istam convenis?

LA. Imò verò abi: aliquam ²⁷ puero nutricem ²⁸ para.

10. 7 Cum tali filio, vel in hac re. 8 Bacchidem. 9 Eundem esse ad eam conveniendam. 10 Ut à se Pamphilum moveat. 11 A- cerbius. 12 Certas poenas. 13 Filio tuo Pamphilo, 14 Lascivi- am exercuerit. 15 Adibo meretricem. 16 Serve. 17 Vocaris est. 18 Accerse eam. 19 Meo nomine. 20 Ut agamus cum Bac- chide. 21 Jam multo ante. 22 Contractum ex matrimonio. 23 Cu- pia. 24 Si aliquò modo fieri possit. 25 Futurum, scilicet affinita- tem mansuram. 26 Cum, vel quamdiu Bacchidem alloqueris. 27 Fi- lio Philumenæ. 28 Comparsa, quære.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS, LACHES.

BA. 1 **N**ON hoc ² de nihilo est, quòd Laches me nunc ³ conventam esse expetit:

⁴ Nec pol me multum fallit, ⁵ quin, quod suspicor, fit, quod velit.

quitur, illamque accusat, quod ad se recipiat filium Pamphilum: il- la constanter negat. 2 Propter nihilum, id est, aliquid significabit. Secum loquitur Bacchis, & sibi timet. 3 Convenire, compellere: Participium loco Verbi. 4 Nec sanè valde ignoro, multum dubi- 5 Ordo est: Quin, quod velit, hoc fit, quod suspicor, id est, amor in me Pamphili, cujus causa me accersivit Laches. Hic multum arguta- tur Donatus, & nihil dicit.

1 Laches, Pamphili pater, Bac- chidem meretri- cem allo-

LA. i Vi-

1 Provi-
dendum,
cavendum
est mihi,
nè ira im-
petu vio-
lentius
agendo,
vel nè ira-
cundè ne-
gotium
proponens
Bacchidi,
non obti-
neam id
a Bacchi-
de in hac
causa filii,
quod im-
petrare
possim, si
mitius e-
gero. Duo
enim bonæ
consulta-
tioni ad-

LA. ¹ Videndum est, nè minus propter iram hanc im-
petrem, quam possem;

Aut nè ² quid faciam plus, quod post me minus fe-
cisse satius sit:

³ Aggrediar: Bacchis, salve.

BA. Salve. Laches. LA. credo ædepol te nonnihil mi-
rari Bacchis,

⁴ Quid sit, quapropter te huc foras ⁵ puerum evoca-
re iussi.

BA. Ego pol quoque etiam ⁶ timida sum, cum venit
in mentem, ⁷ quæ sim,

⁸ Nè nomen mihi quæstus obfit: ⁹ nam mores facile
tutor.

LA. ¹⁰ Si vera dicis, nihil tibi est à me pericli, mu-
lier: nam

Jam ætate eâ sum, ut non sit ¹¹ peccato mihi ¹² ig-
nosci æquum:

¹³ Quò magis omnes res cautius, nè ¹⁴ temere ¹⁵ fa-
ciam, ¹⁶ accuro:

versissima sunt, celeritas & ira, quæ consilii inimica est. ² Aliquid, id est, videndum est mihi, ne quid iratus faciam, quod post infectum esse melius sit, vel, quod postmodum me fecisse poeniteat. Plus facere, hic est superbius & violentius facere, quam par est: Minus facere, id est, mitius & clementius facere. ³ Adibo eam. ⁴ Rei. ⁵ Derivum meum. ⁶ Sollicita. ⁷ Qualis sim, id est, conditio mea quaestuariorum, meretricia. ⁸ Ne genus quaestus, quem exerceo, mihi noceat apud te, quia sum meretrix: non enim omnis quaestus male audit. ⁹ Nam alias citra controversiam intra morum regulam viva vita mea me innocentem facit, ego facile defendo mores meos, nisi nomen quaestus suspectam me faceret. Unde infra Sc. 3. Nunquam animum quaestus gratia ad malas adducam partes. ¹⁰ Si poteris tutari mores tuos, & innocens sis, propter nomen quaestus nihil est, quod timeas, O mulier. ¹¹ Peccanti. vel in peccato meo, vel mihi, si quid peccaverim, *ἐμοὶ ἡμαρτηρόν* ut juratus, qui juravit: ita hoc loco peccatus, qui peccavit, *ὁ ἡμαρτητής*. Cic. contra Rullum: Quæ cum omnibus est difficilis, & magna ratio tum vero mihi præter erro-
res, cui errato nulla venio, recte facto, exigua laus & ab invictis expressa
proponitur, non dubitanti fidele consilium, non laboranti certum subsidium
nobilitati ostenditur. Errato id est, *ἡμαρτηρόν*, rectè facto, id
est, *κατὰ δεικνόν*. Donatus hæc verba variè torquet, ¹² Ut igno-
scatur. Impersonaliter enim sumitur. ¹³ Quanto. ¹⁴ Incon-
siderate, inconsiderate, inconsulto. ¹⁵ Committam, quod ab aliquo
reprehendi & vituperari possit. ¹⁶ Valde, summa diligentia curo.

Nam si facis, ¹ factura-ve es, ² bonas quod ³ par est ¹ Vel
 facere ; ² facies.
 Inscitum offerre injuriam tibi immerenti, iniquum ³ Probas
 est. ⁴ mulieres.
 BA. ⁵ Est, magnam ⁶ ecastor gratiam ⁷ de hac re ³ Opor-
 quod tibi habeam : nam qui ⁴ tet, decet.
 Post factam injuriam se ⁸ expurget, mihi ⁹ parum ¹⁵ 4 Inle-
 profit : sed, ¹⁶ gans &
 Quid ¹⁰ istuc est ? LA. meum ¹¹ receptas filium ad ¹⁷ injustum
 te Pamphilum. BA. ¹² ah ! ¹⁸ sive ini-
 LA. ¹³ Sine dicam : uxorem ¹⁴ hanc prius quàm ¹⁹ quum est,
¹⁵ duxit, ¹⁶ vestrum amorem ¹⁷ pertuli. ²⁰ me facere
 Mane: nondum etiam dixi id, quod ¹⁹ volui : nunc ²¹ injuriam
²⁰ hic uxorem habet : ²² ris. Inscit-
 Quere ²¹ alium ²² firmiorem tibi, dum ²³ consulendi ²⁴ tum ergo,
 tempus est. ²⁵ quod sis,
 Nam neque ille hoc animo erit ²⁵ etatem : ²⁶ ne- ²⁷ mulier ;
 que pot eadem ista etate tu. ²⁸ iniquum
 BA. Quid ²⁷ id ait ? LA. ²⁸ sacrus. BA. ²⁹ me ne ? ³⁰ cum ni-
 LA. te ipsam : ³⁰ 30 filiam ³¹ abduxit suam, ³² hil sis
³³ causa.
³⁴ Per
³⁵ eadem
 Castoris. Jurandi Adverbium est. ⁷ Propter hanc rem, scilicet quod
 mihi offerre injuriam nolis. ⁸ Excuset. ⁹ Multum nocueris.
 ACTORUM. ¹⁰ Quod me conveniam expetas, quod mihi dictum velis.
¹¹ Frequenter recipis tuis blanditiis. ¹² Receptas fere semper in ma-
 lam partem sumitur, pro eo, quod est, hospitio & familiaritate ju-
 vare eos, qui sceleratam vitam maleficiis ducunt. Unde ¹³ Receptatores
 dicti sunt illi, qui improbos homines, ut latrones, fures, adulteros in
 adibus suis recipiunt, & illos commearum juvant. ¹⁴ Interjectio re-
 clamantis est: audito enim eo, quod falsum erat, Bacchis repente
 turbata est, & falsum refutare voluit. ¹⁵ Permitte ut dicam, elo-
 quar, quod dicere volo. ¹⁶ Philumena. ¹⁷ Pamphilus. ¹⁸ Tuum
 & Pamphili. ¹⁹ Diu toleravi. ²⁰ Expecta, Interpellabat enim Bac-
 chis, non sustinens audire, quæ sibi falso objici sciebat. ²¹ Dicere.
²² Filius meus Pamphilus, tuus olim amator. ²³ Amatorem. ²⁴ Con-
 stantiores, quem possis tutius ad te recipere. ²⁵ Providendi, id est,
 dum tua floret ætas, & inde amatores idoneos nancisci potes. ²⁶ Ne-
 que enim Pamphilus filius meus habebat in te eum animum, quem ha-
 bere solebat, antequam uxorem duxit, scilicet in amorem tuum pro-
 pensum. ²⁷ Semper, perpetuo, diutissime. ²⁸ Neque tu habebis,
 tandem illam juventutem, id est, non eris semper formosa. ²⁹ Me
 hoc fecisse, me receptare filium tuum. ³⁰ Mater uxoris ejus, scili-
 cet Myrrhina. ³¹ An dicit me receptare filium ? ³² Et ideo.
³³ Abstraxit Philumenam e domo mea, vel a marito, & reduxit in
 domum suam.

1 Quod
filium me-
um ad te
receptes.

2 Secreto,
latenter.

3 Expo-
nere seu
interfi-
cere.

Et extin-
guere dixit

secundum
opinio-
nem co-
rum, qui

putabant
animam
esse ig-
nem.

4 Quo.

5 Confir-
mare ac
firmam

reddere
probatio-
nem aut

erudeli-
tatem, id est,

quo consequi possim, ut mihi credatis.

Supra 4, 2, 5.

et rei firmasti fidem.

6 Firmius, quam juramentum.

Nullum enim

vinculum ad asfringendam fidem iurejurando majores arctius esse volu-
runt.

7 Scilicet ut nunc polliceor iusjurandum.

Polliceri iusjuran-
dum alicui, est offerre alicui se paratum esse iurejurando affirmare aliquid factum esse, vel non esse.

8 Semotum, id est, me nihil habu-
isse cum Pamphilo consuetudinis, me non amplius cum eo rem habu-
isse.

9 Postquam, ex quo.

10 Jucunda & festiva sermone tuo.

11 Quam hoc, scilicet quam iurejurando tuam me firmare fidem.

12 Quæso, oro. Particula blandientis.

13 Dic.

14 Volo ut eas.

15 In hunc locum, quem ostendebat.

16 In ædes.

17 Quod polli-
cebaris mihi, nempe te segregatum habuisse, uxorem ut duxit, Pam-
philum.

18 Mulieribus.

19 Satisfacito illis, exonera, libera ani-
mum harum mulierum sollicitudine. Sic Andr. 1, 2. Dum tempus ad
eam rem tulit, sui animum ut expleret suum.

20 Cujus accusaris de re-
ceptione.

21 Explica, exsolve, libera.

22 Polliceor illis istud
iusjurandum.

23 Mulier.

24 Meretricio, id est, si alia esset me-
retrix, sicut ego, quæ talem quæstum faceret.

25 Amore mariti e-
jus & pellicatu.

26 Honestam conjugem, quæ maritum habet, allo-
queretur, ac diceret se non recipere ejus maritum.

27 Falso ru-
more, quod existimeretur præter uxorem me adhuc amare.

28 Vilio-
rem, abjectiorem, minus constantem & infidum.

Levis hominis dicun-
tur homines inconstantes, contempnibiles, & nullo honore digni

29 Pa-
rentibus & uxori.

30 Levem videri.

Puerumque ¹ ob eam rem ² clam voluit, natus qui
est, ³ exstinguere.

BA. Aliud si scirem, ⁴ quid ⁵ firmare meam apud vos
possem fidem,

⁶ Sanctius quam iusjurandum, ⁷ id pollicerer tibi,
Lache,

Me ⁸ segregatum habuisse, uxorem ⁹ ut duxit, a me
Pamphilum.

LA. ¹⁰ Lepida es: sed scin' quid volo ¹¹ potius ¹² so-
des facias? BA. quid? ¹³ cedo.

LA. ¹⁴ Eas ad mulieres ¹⁵ huc ¹⁶ intrò, atque ¹⁷ istud
iusjurandum idem

Polliceare ¹⁸ illis: ¹⁹ exple animum iis, teque ²⁰ hoc
crimine ²¹ expedi.

BA. ²² Faciam: quod pol, si esset ²³ alia ex hoc ²⁴ quæ-
stu, haud faceret, scio,

Ut de ²⁵ tali causâ ²⁶ nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed nolo ²⁷ falsâ famâ esse gnatum suspectum tuum,

Nec ²⁸ leviozem ²⁹ vobis, quibus est minimè ³⁰ a-
quam, viderier

Immeritò : nam ² meritis de me est, ³ quod que-
am, ⁴ illi ut commodem.

BA. ⁵ Facilem ⁶ benevoluntque ⁷ lingua tua jam tibi
me reddidit :

Nam non sunt ⁸ sola ⁹ arbitrata hæc : ego quoque eti-
am ¹⁰ credidi.

Nunc cum ego te esse ¹¹ præter nostram opinionem
¹² comperi ;

ut ¹³ eadem ut sis porro : nostram utere amicitiam,
¹⁴ ut voles.

Aliter si facias ! Sed ¹⁶ reprimam me, nè ¹⁷ ægre
quidquam ¹⁸ ex me audias.

erim te hoc moneo unum, qualis sis amicus, aut
quid ¹⁹ possim,

minus quam inimicus, ²⁰ periculum facias. BA. fa-
ciam sedulo.

¹ Præter
culpam.

² Pam-
philus.

³ Quan-
tum, id est,

quacun-
que via

potero.

⁴ Util-
lum ju-
vem, ei

prosum,

ejusque
utilitati

consulam.

Commoda-
re enim

⁴⁰ hic est
ἀφελείν,

juvare:cu-
jus contra-

modus est, incommo-
dato sive mutuo.

⁵ Benignum sive exorabilem.

⁶ Et tibi be-
nevolentem.

⁷ Lepidus tuus sermo.

⁸ Sine aliis.

⁹ Putarunt
de te, sc. te receptare ad te filium Pamphilum.

¹⁰ Te receptare
ad te.

¹¹ Præter, id est, aliter, quam nos sumus opinati, sc. in-
dignam & vacare culpa hac in re, cujus accusaris.

¹² Deprehendi
te cognovi.

¹³ Qualem ego te esse comperi, id est, persevera ut
purgata apud mulieres, & judiceris innoxia.

¹⁴ Prout, quem-
modum.

¹⁵ Si receperis filium meam, sc. non impunè feres. A-
liopefis est : volebat enim minitari, sed repressit se.

¹⁶ Compe-
sco, cohibebo.

¹⁷ Male, moleste. Al. ægri, id est, molesti, ἀνθυρῆς.

aut. Amphitr. Hic plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu, volup-
tas epi.

¹⁸ Μη λυπηρόν τι εἶμι ἀκέρως.

¹⁹ Quæ sit mihi
necessitas.

²⁰ Experientiam sive specimen sumas.

²¹ Instante, si-
cili.

ACTUS V. SCENA II.

HIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

1. **N**ihil apud me ² tibi ³ deferri patiar, ⁴ Quæ du-
quin, quod ⁵ opus sit, ⁶ benigne dum La-
præbeatur. cheti, eā-
dem hæc
Phidippo.

Bacchis promittit, se intro abituram ad Sostratam & Myrrhinam, se-
cundum a crimine objecto purgaturam. ² Onutrix. Phidippus enim e-
diciens nutricem alloquitur. ³ Deesse : à desido, & : ut supra, & in
eum. Nil enim est, nil desit satien. ⁴ Ad vitam sustentandam. ⁵ Lar-
ge ac liberaliter præstetur.

1 Nutrix. Sed cum¹ tu² satura, atque³ ebria eris, puer
 2 Cibis repleta. ⁴ satur sit, facito.
 3 Bene LA. Noster⁵ socer, video, venit, ⁶ puero nutricem
 biberis; adducit.
 aut bene Phidippe, Bacchis⁷ dejerat⁸ persanctē. PH. ⁹ hac-
 faturā. cine ea est? LA. hac est.
 4 Bene PH. ¹⁰ Nec pol istæ metuunt Deos ¹¹ neque has re-
 nutriatur, accipiat spicere Deos opinor.
 nutrimen- BA. Ancillas ¹² dedo: ¹³ quolibet cruciatu ¹⁴ per me
 rum ex te. ¹⁵ exquire.
 5 Phidip- Hec res hic¹⁶ agitur: me facere, ¹⁷ Pamphilo ut
 pus. uxor redeat,
 6 Pro Oportet: ¹⁸ quod si perficio, ¹⁹ non pœnitet me
 puero e- ducando. fame.
 7 Deos ju- Solam²⁰ fecisse id, quod alia meretrices²¹ facere
 rar (ut Ma- fugitant.
 ria omnia LA. Phidippe, nostras mulieres²² suspectas²³ falso
 iuro) aut nobis,
 valde ju- ²⁴ In re ipsa invenimus: ²⁵ porro hanc nunc experi-
 rat, se esse amur: nam si
 innocen- ²⁶ Compererit ²⁷ falso crimini tua se ²⁸ uxor cre-
 tem, neque didisse,
 receptare ad se Pam-
 ad se Pam- philum.
 8 Valde firmiter.
 9 Bacchis, quam uxori Pamphilus præponit? ¹⁰ Istæ meretrices
 non sunt religiose. ¹¹ Nec puto Deos curare has, neque rationem
 habere: ac propterea nec præmiis vel pœnis affici, quippe quas
 non omnino dignentur Dii sua cura & providentia. Nam malos ex-
 tra Deorum providentiam esse putabant antiqui non pauci. Plaut.
 Pers. 4, 4. 33. nam generi lenonio Nullus unquam Deus tam benignus
 fuit, qui furis propitius. ¹² In potestatem tuam & arbitrium tuum
 do, quæ sc. adventus Pamphili conscia fuerunt: nam libera corpora
 tormentis afficere licitum non erat. ¹³ Quovis supplicio seu tor-
 mento. ¹⁴ Me permittente. ¹⁵ Explora quæstionibus, extorque in-
 veritatem, receptem nec ne filium tuum. Respexit Poeta hic ad eum
 morem, quo, oborta criminis de domino suspitione, servi in crucia-
 tum dabantur, & quæstionibus tormentisque subiciebantur. ¹⁶ Tra-
 ctatur, agitur, id est, de hac re disputatur. contenditur. ¹⁷ Ad Pam-
 philum. ¹⁸ Pamphilo ut redeat uxor. ¹⁹ Non parvam mihi famam
 acquisiverim, famæ celebris ero. *Αὐτοῦς*. ²⁰ Reconciliasse mariti
 uxorem. ²¹ Ut uxores maritis reconcilient. ²² In suspitione
 stras, de Philumenæ discessu. ²³ Quasi causæ fuissent istius dissidii.
²⁴ Re ipsa comperimus. ²⁵ Deinde nunc probemus hanc meretri-
 cem Bacchidem, utentes opera ejus. ²⁶ Resciverit, cognoverit.
²⁷ Falsæ suspitioni, quod non velit reducere uxorem, quia
 Bacchidem. ²⁸ Myrrhina.

Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
 Quod peperit uxor ² clam, id ³ leve est, citò ab ⁴ eo hac ira ⁵ abscedet:
 Profecto in ⁶ hac re nihil ⁷ mali est, quod sit ⁸ diffidio dignum.
 PH. ⁹ Velim quidem hercle. LA. ¹⁰ exquire: ¹¹ ad-est: ¹² quod satis sit, ¹³ faciet ipsa.
 PH. Quid ¹⁴ isthac mihi narras? an quia non tute audisti ¹⁵ dudum
¹⁶ De hac re animus meus ut sit, Lache? ¹⁷ illis modo exple animum.
 LA. Quæso ædèpol, Bacchis, ¹⁸ quod mihi es pollicita tute, ut serves.
 BA. ¹⁹ Ob eam rem vis ergo ²⁰ introeam? LA. i, atque ²¹ exple animum iis, ut ²² credant.
 BA. ²³ Eo, etsi scio pol ²⁴ his fore meum conspectum ²⁵ invisum hodie:
 Nam ²⁶ nupta meretrici ²⁷ hostis est, ²⁸ à viro ubi segregata est.
 LA. At ²⁹ hæ ³⁰ amicæ erunt, ubi, quamobrem ³¹ ad-veneris, ³² resciscent. PH. atqui
 easdem amicas fore tibi promitto, ³³ rem ubi cognovint.
 Quod sufficiat ad plenam purgationem. ¹³ Tibi. ¹⁴ De exquirendo scilicet, quasi rædiosa prorsus & molesta, quippe qui animum operis meum. ¹⁵ Aliquanto ante. ¹⁶ Qualis vel cujusmodi sit animus meus de peccato Pamphili: nam facile credo, eum non peccasse, ideoque cupio hanc affinitatem manere inter nos perpetuam: itaque non est quod latius inquiram. ¹⁷ Mulieribus illis, quæ amaræ sunt ac molestæ, tantummodo satisfacito ac persuadeto, ut credant Pamphilum non peccasse. ¹⁸ Promissum de jurejurando apud mulieres sollicitendo. ¹⁹ Ut scilicet jurejurando confirmem, Pamphilum à me non receptari. ²⁰ Ingrediar ad mulieres? ²¹ Satisfacito ac persuadeto mulieribus. ²² Ita esse. ²³ Ad mulieres. ²⁴ Mulieribus. ²⁵ Exosum, molestum. ²⁶ Scilicet mulier, id est, honesta patrona. ²⁷ Inimica, invisæ, id est, odit meretricem. ²⁸ Quando nupta semota est à marito, ut erat Philumena. ²⁹ Mulieres scilicet tibi, ut mox. ³¹ Accesseris ad eas, scilicet ad excusandum Pamphilum. ³² Cognoscent, intelligent. ³³ Veritatem rei.

1 Dimit-
 tet iram.
 2 Inficio
 marito.
 3 Non
 magni
 ponderis
 ac mo-
 menti.
 4 Pam-
 philo.
 5 Recedet.
 6 Partu.
 7 Incom-
 modi.
 8 Divor-
 tio dig-
 num.
 20 9 Nullam
 esse cau-
 sam dig-
 nam di-
 vortio.
 10 Explo-
 ra ergo
 sagaciter
 à Bacchi-
 de, an pec-
 caverit
 Pamphi-
 lus.
 11 Bac-
 chis ipsa

1 Ut nihil sint nobis suspectæ.

2 Quam de te habent, quod Pamphilum receptes.

3 Explicabis, liberabis, expedies.

4 Propter pellicatum scilicet.

5 Quæ nupta est

Philumenæ. 6 Vos ancillæ. Meretrices enim, paulo cultiores, egredientes domo, ut minimum secum pedissequas duas trahebant secum. Supra Thais Eun. 3, 2. 53. vos me sequimini. 7 Bacchidi: ostendit enim senex, commune bonum utrique eventurum. 8 Succedere. 9 Bacchis benevolentiam ac favorem mulierum sibi conciliet. 10 Damno. 11 Reconciliando uxorem filii ipsi filio, quod mihi utile est. 12 Si enim res ita se habet. 13 Bacchis. 14 Sincere, non fictè à sua consuetudine sejunxerit. 15 Celebritatem, dignitatem, præclaram & nobilem famam. Explicatur versus 11. 16 Ex ea re, scilicet Pamphilum ab se verè segregarit, quæ res per ora hominum spargetur. 17 Divitias, bona parte esse. Nam ex celebritate nominis amatores conciliantur, unde res meretricibus crescit. 18 Honorem siue laudem, quod scilicet defendere Pamphilum apud foceros & uxorem, & quod marito conjugem reddiderit. Sed hæc ~~etiam~~ dicta à sene gaudio exsultante. 19 Et Bacchis reddet Pamphilobeneficium. Nam dixit prius. Pamphilum de se bene meritum propter multa, quæ conuulerat in eam. 20 Uno labore. 21 Conjunget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

2 Per ædem Pol-
lucis: iu-
vantise est.

Per annuli cognitionem, quem Pamphilus dederat Bacchidi, Philumena ab eo compressa ostenditur. 2 Certe. 3 Dominus meus Pamphilus. 4 Laborem meum. 5 Æstimat. 6 Parvæ æstimationis.

PA. I

Æ

Depol² ne esse meam³ herus⁴ operam⁵ deputat⁶ parvi pretii,

exc
qua
ad e
est f
todu
res.
habe
te, c
liden
natu
lago
vum
19
li;
gori
ritina
28
Dic
30

Qui ob rem¹ nullam² misit: frustra ubi totum³ de-

¹ Nullius
momen-
ti, nihili,
vel, pro-
pter nul-
lam cau-
sam.

⁴ Myconium⁵ hospitum dum expecto in⁶ arce Calli-
demidem.

² Me
illuc, sci-
licet in

Itaque⁷ ineptus hodie dum⁸ illic sedeo, ut quis-
que venerat,

⁵ arcem ad
Callide-
midem.

¹⁰ Accedebam: adolescens, dic¹¹ dum,¹² quæso, tun-
es Myconius?

³ Diu orio-
sus sedi.

¹³ Non sum: at Callidemides? non: ¹⁴ hospitum ec-
quem Pamphilum

⁴ Ex My-
cone insu-
li una ex
Cycladi-
bus, ori-
undum.

Hic habes omnes¹⁵ negabant neque¹⁶ eum¹⁷ quem-
quam esse arbitror.

⁵ Ami-
cum ex-
ternum,

Denique hercle jam¹⁸ pudebat: abii. Sed¹⁹ quid
Bacchidem

¹⁰ qui solet
herum
meum,

¹⁰ Ab nostro affine exeuntem video? quid? quid
²¹ huic²² hic²³ rei est?

¹⁰ terna-

BA. Parmeno,²⁴ opportunitè te offers: ²⁵ properè cur-
re ad Pamphilum.

¹⁰ qui solet
herum
meum,

PA. ²⁶ Quid eo? BA. dic me orare, ut veniat. PA. ²⁷ ad
te? BA. ²⁸ imò ad Philumenam.

¹⁰ cum pe-
grina-
tur ho-
spitio

PA. Quid rei est? BA. ²⁹ tuâ quod nihil refert, ³⁰ per-
cunctari desinas.

excipere. ⁶ Summitate seu summo loco urbis munitiore. ⁷ Tan-
quam fatuus sive non aptus. ⁸ In arce. ⁹ Quamprimum quisquam
ad eum locum, scilicet in arcem, accesserat. ¹⁰ Adibam. ¹¹ Dum
est syllabica adjectio: Grammatici vocant *Pareleon*; ut *ad idum*, *fasi-
todum*, & similia. ¹² Mimefis. Hæc enim sic loquitur ad spectato-
res. ¹³ Myconius, scilicet respondebat adolescens. ¹⁴ Nunquid
habes hic aliquem amicum, quem & tu excipere hospitio soles, & ille
te, qui vocetur Pamphilus? ¹⁵ Se habere hospitem talem. ¹⁶ Cal-
lidemidem. ¹⁷ Ullum, aliquem, id est, nullum esse, non esse in rerum
natura sive in mundo arbitror. Virg. 1. *Æn. Prospexit lædæ pe-
lago petit, Anthea* si quem *fastatum vento videat*, id est, si forte vi-
vum & superstitem videat. ¹⁸ Diutius illic sedere & interrogare.
¹⁹ Propter quid. ²⁰ Ex domo Phidippi, focii heri mei Pamphi-
li; ut supra *Noster fover*. ²¹ Bacchidi. ²² Apud affinem. ²³ Ne-
gotii. ²⁴ Tempè, in ipso tempore mihi obvium venis. ²⁵ Fe-
stinanter. ²⁶ Cur ad Pamphilum curram. ²⁷ Scilicet *veniat*.
²⁸ Dic ut veniat. ²⁹ Quod nullo modo ad te spectat sive attinet.
Dicimus enim, *hoc nihil refert mea*, id est, hoc ad me non pertinet.
³⁰ Cesses ac noli curiosè inquirere id.

1 Quam
ut ad Phi-
lumenam
veniat?

2 Ei, scili-
cet Pam-
philo.

3 Scilicet
dices: id
est, prae-
terea hoc
dices.

Donatus
non expe-
dit satis.

4 Pro cog-
novisse
scilicet
dis.

5 Δετ-
νξας.

6 Matrem
Philu-
menae.

7 Filiae
suae Phi-
lumenae.

8 Pro
ipse, sci-
licet

Pamphilus.

Archaismus est.

9 Intellico.

10 Nihil aliud habeo,

quod mandem?

11 Scilicet est.

12 Pamphilus.

13 Statim.

14 Myrrhinam cognovisse,

annulum hunc filiae suae fuisse.

15 Ne-
quaquam cesso.

16 Cessandi.

17 Frequenter currendo huc & il-
luc, id est, modo currendum, modo ambulandum mihi fuit.

18 Con-
sumpsi.

19 Haec fecum loquitur Bacchis ad spectatores, discedente

Parmenone.

20 Attuli.

21 Cum veni ad mulieres.

22 Quam mul-
tas.

23 Utiles res, id est, commoditates, utilitates.

24 Abtuli & a

Pamphilo, & a Philumena.

Myrrinaeque matre, &c.

25 Infantem si-
ve filium ex se genitum.

26 Pamphilo.

27 Ferme.

28 Mulierum.

29 Pamphili.

30 Operatione.

31 Expositus est.

32 Philumenam.

33 Putavit.

34 Pamphilo.

35 Expedivi, liberavi Pamphilum ejus

rei suspitione, propter quam rem, sive quamobrem in suspitione

fuit apud Patrem Lacheem & socerum Phidippum.

36 Quod ego

cum receptarem.

37 Quem ego gesto.

Δεκτηνός gestiens Bac-

chis annulum, tanquam horum commodorum causam demonstrat.

38 Certe. Q. d. Rarum hoc est.

39 Ad has res sic inveniendas, quibus

prodessem Pamphilo, ut omnia ita procederent ex animi senten-

tia.

40 Occasio.

PA. 1 Nihil aliud 2 dicam? BA. 3 etiam: 4 cog-
novisse annulum 5 illum 6 Myrrhinam

7 Gnatae suae fuisse, quem olim mihi 8 ipse dederat.
PA. 9 scio.

10 Tantum-ne est? BA. 11 tantum; 12 aderit 13 con-
tinuo, 14 hoc ubi ex te audiverit.

15 Sed cessas? PA. 16 minime equidem; nam hodie mi-
hi 17 potestas haud data est:

Ita 18 cursando, atque ambulando totum hunc 19 con-
trivi diem.

BA. 20 Quantum 21 obtuli 22 adventu meo letitiam
Pamphilo hodie?

23 Quot 24 commodas res attuli? quot autem 25 ade-
mi curas?

26 Gnatum 27 ei restituo, qui 28 penè 29 harum 30 ip-
susque 31 opera 32 periit!

33 Uxorem, quam nunquam 34 est ratus posthac se
habiturum, 35 reddo:

36 Quà re 37 suspectus suo patri, & Phidippo fuit,
exsolvi.

38 Hic 39 aded 40 his rebus annulus fuit 41 initium
inveniendis.

Pamphilus. Archaismus est. 9 Intellico. 10 Nihil aliud habeo,
quod mandem? 11 Scilicet est. 12 Pamphilus. 13 Statim.
14 Myrrhinam cognovisse, annulum hunc filiae suae fuisse. 15 Ne-
quaquam cesso. 16 Cessandi. 17 Frequenter currendo huc & il-
luc, id est, modo currendum, modo ambulandum mihi fuit. 18 Con-
sumpsi. 19 Haec fecum loquitur Bacchis ad spectatores, discedente
Parmenone. 20 Attuli. 21 Cum veni ad mulieres. 22 Quam mul-
tas. 23 Utiles res, id est, commoditates, utilitates. 24 Abtuli & a
Pamphilo, & a Philumena. Myrrinaeque matre, &c. 25 Infantem si-
ve filium ex se genitum. 26 Pamphilo. 27 Ferme. 28 Mulierum.
29 Pamphili. 30 Operatione. 31 Expositus est. 32 Philumenam.
33 Putavit. 34 Pamphilo. 35 Expedivi, liberavi Pamphilum ejus
rei suspitione, propter quam rem, sive quamobrem in suspitione
fuit apud Patrem Lacheem & socerum Phidippum. 36 Quod ego
cum receptarem. 37 Quem ego gesto. Δεκτηνός gestiens Bac-
chis annulum, tanquam horum commodorum causam demonstrat.
38 Certe. Q. d. Rarum hoc est. 39 Ad has res sic inveniendas, quibus
prodessem Pamphilo, ut omnia ita procederent ex animi senten-
tia. 40 Occasio.

Nam memini abhinc ¹ menses decem ² ferè, ³ ad me ¹ Bene
⁴ nocte primâ expressit
⁵ Confugere ⁶ anhelantem ⁷ domum, sine ⁸ comite, tempus, ut
⁹ vini plenum, nulla ex
 Cum ¹⁰ hoc annulo : ¹¹ extimui illico; mi Pamphile, ²⁵ parte du-
 inquam ¹² amabo, bitaretur,
 Quid ¹³ exanimatus es obsecro ? aut unde annulum Philumæ,
 istum natus ? nam ex
 Dic mihi : ¹⁴ ille alias res agere se simulare : post- Pamphilo
 quam id ¹⁵ video, peperisse.
 Nescio quid ¹⁶ suspicariet; magis cœpi ¹⁷ instare, ut ² Ferme.
 dicat. ³ Domum
¹⁸ Homo se fatetur vi, ¹⁹ in via, nescio ²⁰ quam scilicet.
²¹ compressisse : ⁴ Prima
 Dicitque sese ²² illi annulum, ²³ dum luctat, ²⁴ de- noctis par-
 traxisse : ³⁰ consubi- te incunte
²⁵ Eum hæc cognovit ²⁶ Myrrhina in digito ²⁷ modo nocte,
²⁸ habentem : quam alii
 Rogat, unde ²⁹ sit : ³⁰ narro omnia ³¹ hæc : ³² inde ³⁰ consubi-
 est cognitio facta : bium, alii
 Philumenam ³³ compressam esse ab ³⁴ eo, & ³⁵ fili- anticini-
 um ³⁶ inde hunc ³⁷ natum. um appel-
 litam vol-
 unt. Ita
 alibi, pri-
 ma fabula,
 id est,
 prima
 parte fa-
 bulæ : ul-
 tima pla-

tia, &c. partes noctis sunt. 1. Vespera. 2. Nox. 3. Prima nox. 4.
 Concupia nox. 5. Nox intempesta. 6. Gallicinium, quo tempore
 noctis solent homines excitari ad labores. 7. Crepusculum, sive lux
 dubia. 8. Diluculum sive Aurora. 9. Matutinum tempus. 5 Pam-
 philum confugisse. 6 Anhelum trahentem, æstuantem ex lucta-
 tione cum puella, cui vitium obtulerat. 7 In domum meam ad me,
 ut celaret facinus illud. 8 Sectatore aliquo, nempe servo, teste fla-
 gitij. 9 Vino ingurgitatum, ac propterea intemeratim prodisse
 facinus. Verum ergo illud Ovidii! Nox & amor, vinumque nihil mo-
 derabile suadent. 10 Habentem hunc annulum detractum à puella,
 quem gesto in digito. 11 Ne quid mali esset. 12 Oro, quæso.
 Blandientis vox. 13 Commotus & perturbatus. 14 Pamphilus si-
 mulabat, id est, fingebar, se habere curæ alia negotia, quam id, quod
 verum erat. 15 Intellego. 16 Suspiciabar. 17 Urgere. 18 Ille
 Pamphilus. 19 Inter ambulandum. 20 Virginem. 21 Vitiassè.
 22 Virgini. 23 Quamdiu luctatur cum virgine, quæ stuprari no-
 lebat. Archaismus est. 24 Abstulisse. 25 Annulum. 26 Mater
 Philumenæ. 27 Paulo ante, cum essem in ædibus Phidippi. 28 Gé-
 stantem. 29 Processerit iste annulus. 30 Mulieribus. 31 Quæ
 prius dixi, scilicet quomodo accepissem à Pamphilo. 32 Ex eo tem-
 pore, vel ex ista narratione sive ex isto annulo. 33 Vitiaram illa
 nocte. 34 Pamphilo. 35 Infantem. 36 Ex eo compressu. 37 Sus-
 ceptum.

1 Meam
presen-
tiam.

2 Pam-
philo.

3 Uxorem
reconcili-
ari viro.
Exaggerat
suum in
Pamphi-
lum bene-
ficium, a
diverso
meretri-
cum inge-
nio, quod
ab utili
approbat.

4 Com-
modum

nostrum id est, nobis utile non est.

5 Nostri amore captus. 6 Con-
jugio delectetur, uxorem ducat. 7 Per ædem Castoris. 8 Pro qua-

stus, id est, lucri nummarii causa. 9 Ad mala officia adducam, id est,
ego tamen nunquam propter turpe lucrum inhonesti quippiam com-

miserò. 10 Ordo est: *Dum licitum est, ego usæ sum illo*, scilicet
Pamphilo *benigno*, id est, liberali & largo, & *lepido*, id est, jucundo

ac festivo, & *comi*, id est, facili ac suavi. 11 Male, intempestive,
inutiliter. 12 Ex nuptiis Pamphili & Philumenæ, id est, nuptiæ illæ

non in rem meam, mihi incommoda, magnumque mihi attulerunt in-
commodum. 13 Incommodum. 14 Viro scilicet, quemadmodum

ex Pamphilo. 15 Bona. 16 Viri. 17 Mala. Nam (ut Plautus
ait) *Voluptas & Mæror in propinquo habitant*.

*Hæc tot propter 1 me gaudia 2 illi contigisse letum
Etsi 3 hoc meretrices alia nolunt: neque enim 4
in 4 rem nostram,*

*Ut quisquam 5 amator 6 nuptiis letetur: verum
7 æcastor*

*Nunquam animum 8 questi gratiâ 9 ad malas addu-
cam partes.*

*10 Ego, dum illo licitum est, usæ sum benigno & le-
pido, & comi.*

*11 Incommodè mihi 12 nuptiis evênit: factum fa-
teor.*

*At pol me fecisse arbitror, nè 13 id meritò mihi e-
veniret.*

*Multa ex 14 quo fuerint 15 commoda, 16 ejus 17 in-
commoda æquum est ferre.*

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS.

1 Prospi-
ce, pro-
vide, cave.
Pamphilus
multo
gaudio
perfundi-
tur ex

PAM. 1 **V** *Ide, mi Parmeno, etiam 2 fodes, ut
mihi 3 hæc 4 certa & clara 5 at-
tuleris:*

*Nè me in breve hoc 6 conjicias tempus, 7 gaudio hoc
falso 8 frui.*

cognitione annuli, quem olim dederat Bacchidi. Ejusdemque mirificè
laudatur uxor. 2 Si audes, oro, quæso. Verbum blandimenti quid-
dam habens. 3 Quæ dixisti, vel nuncias de Bacchide & mea uxore,
vel indicia de cognitione annuli. 4 Explorata, nihil habentia dubi-
tationis & obscuritatis. 5 Nunciaveris. 6 Præcípites, impellas. 7 Fac,
ut hoc gaudium sit stabile, firmum & diuturnum. 8 Ad fruendum.

PAR. 1 VL

PAR. ¹ Visum est. PAM. ² certo-ne? PAR. certo.

PAM. ³ Deus sum, ⁴ si hoc ita est. PAR. ⁵ verum reperies.

PAM. Mane dum, sodes: timeo ⁶ nè allud esse credam, atque aliud nuncies.

PAR. Maneo. PAM. sic te dixisse opinor, ⁷ invenisse Myrrhinam,

⁸ suum annulum habere Bacchidem. PAR. ⁹ factum.

PAM. ¹⁰ eum quem ego olim ¹¹ ei dedi:

¹² Eaue ¹³ hoc te nunciare mihi ¹⁴ iussit: ita-ne

¹⁵ factum? PAR. ¹⁶ ita, inquam.

PAM. Quis me est ¹⁷ fortunatior, ¹⁸ venustatisque

¹⁹ adeò ²⁰ plenior?

Egon? te pro ²¹ hoc nuncio quid donem? ²² quid? quid? nescio.

PAR. At ego ²³ scio. PAM. ²⁴ quid? PAR. ²⁵ Nihil enim:

Nam ueque in ²⁶ nuncio, neque in ²⁷ me ipso, tibi

²⁸ boni quid sit,

scio. PAM. ego-ne, ²⁹ qui ab ³⁰ Orco mortuum me

³¹ reducem in lucem feceris,

Et Cic. 2. de Orat. In quo tu mihi Deus esse videri. 4 Si verum nuncias de uxore. 5 Reipia cognosces esse verum, quod dico. 6 Quod animi nostri ferantur ad diversa, & non sit illud quod intelligo. Inoperatum enim gaudium somnio simile. 7 Deprehendisse. Repetit Pamphilus nunciata, ne falso intellexerit. 8 Quem filia Philomenae dedit. 9 Sic dixi. 10 Annulum. 11 Bacchidi. 12 Bacchis. 13 De cognito annulo. 14 Bacchis. 15 Scilicet est, id est, ita-ne dixisti? 16 Afferentis est. 17 Felicius, cui felicius & magis ex animi sententia processerunt omnia. 18 Festivitatibus, suavitatis gaudis. 19 Certo. 20 Cui evenit, quod amat. Q. d. Quis amabilius est apud homines? 21 Tam laeto, jucundo mihi: q. d. imo debeo te donare maximis muneribus. 22 Donem? deliberat secum, quare sit etiam donaturus. 23 Quid mihi donandum sit. 24 Donabo? 25 Scio. 26 Reclamatione seu nunciatione mea, quam attuli de uxore. 27 Quia sum servus. 28 Propter quod re aliqua donare me debeas. 29 Qui feceris me, cum essem mortuus, reversum, saluum atque incolumem ab inferno seu à loco tenebrarum in lucem. Q. d. Ego, qui perieram pro dolore, tuo nuncio revixi. 30 Orco inferorum est fluvijs, à Styge palude defluens: ab *ὄρεσσι*, quod est *juramentum*. Nam Di per illum fluvijs & per Strygem paludem jurare solebant. Ponitur etiam pro inferno. 31 *Hic & bas redux*, *reducit* dicitur: in plurali *reducos* dicuntur, qui pericula evaserunt, & incolumes ac salvi in optatos fines redierunt.

¹ Cautum
² me est
diligenter,
provisum
est, ut
sint certa
& clara.
Dixerat
enim
⁵ Pamphi-
lus, *Vide*
mi Parme-
no, &c.
² Anvi-
sum est
sine du-
bitatio-
ne?
³ Feli-
cissimus
sum ut
Deus.
Sic
Heaut.
4. 3.
Deorum
vitam &
depli su-
mus.

1 Indo-
tatum.

2 Inter-
jectio do-
lentis.

3 Imme-
morem
beneficii.

4 Phidip-
pi.

5 Confer-
vatrix à
morte,
quasi fu-
issem mo-
riturus,
nisi mihi
consulu-
isses.

6 Quod
mea ope-
ra serva-
tus sis.

7 Est mi-
hi volup-
tati.

8 His,
quæ facta
sunt re
ipsa effi-
cis, ut ere-
dam tibi.

Sinam¹ sine munere à me abire? ² ab! nimium
³ ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ⁴ ostium.
Me expectat, credo: adibo. BA. salve, Pamphile.

PAM. O Bacchis, ò mea Bacchis, ⁵ servatrix mea.
BA. ⁶ Bene factum; ⁷ et ⁸ volupe est. PAM. ⁹ satis
credam, facis:

Antiquamque adeò tuam ¹⁰ venustatem
ut voluptati ¹¹ obitus, ¹² sermo, ¹³ adventus tuus,
¹⁴ quocumque advenieris,

Semper fiet. BA. at tu castior morem antiquum at-
que ¹⁵ ingenium obtines,

¹⁶ Ut ¹⁷ unus omnium homo te vivat nunquam quis-
quam ¹⁸ blandior.

PAM. ¹⁹ Ha, ha, hæ, ²⁰ tunc mihi ²¹ istud? BA. ²² re-
tine amasti, Pamphile, ²³ uxorem tuam:

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis ²⁴ eam,
quod nossem, videram.

²⁶ Per liberalis ²⁷ visa est. PAM. dic verum. BA. ²⁸ ita
me Dii ament, Pamphile.

PAM. Dic mihi, ²⁹ harum rerum numquid dixi jam
³⁰ patri? BA. ³¹ nihil. PAM. ³² neque opus
est

25

9 Festivitatem ac suavitatem erga me. 10 Conervas ac retines.
11 Occursus. 12 Colloquium tuum. 13 Tua presentia volupta-
tem adferat. 14 In quemcunque locum. 15 Antiquam naturam
retines. 16 Scilicet ^{16a}. 17 Solus. 18 Suavior, humanior, mi-
rior. 19 Interjectiones ridentis. Ridet enim à meretrice sibi attri-
bui blandimenta, quæ potius sunt meretricum. 20 Scilicet ^{20a}, ^{20b},
^{20c}, nempe me esse blandissimum? 21 Quod me non decet, sed
meretricum esse solet. 22 Non sine causa, nec temere, nec inconsul-
te. Proportio est, qua Pamphili amorem collaudat. Ita admittet
honestam commendationem, ut vel hac via conjugum inter se gratiam
conciliat. 23 Philumenam. 24 Philumenam. 25 Quod sciret seu
animadvertissem me vidisse alias. Potuit enim vidisse, cum non nosset.
26 Admodum pulchra, ea venustate, quæ mulieres liberas ac ingenuas
deceat. 27 Postquam veni ad eam. 28 Ut scilicet ex animo dico,
id est, vere. Jurandi modus est. 29 De compressa Philumena, & de
agnito annulo. 30 Lacheti. 31 Dixi patri tuo. 32 Aliquid ha-
rum rerum patri dicere.

Adeo¹ mutito : ² placet hoc non fieri itidem, ut in³ Comædiis,
 Omnia⁴ ubi⁵ omnes resciscunt : ⁶ hic quos⁷ par fu-
 erat resciscere,

⁸ Sciunt : quos non autem⁹ scire æquum est, neque
¹⁰ resciscunt, neque scient.

BA. Imò etiam,¹¹ hoc¹² qui occultari posse faci-
 lins credas,¹³ dabo :

¹⁴ Myrrhina ita¹⁵ Phidippo dixit, ¹⁶ iurijurando
 se meo.

¹⁷ Fidem habuisse, & propterea te¹⁸ sibi¹⁹ purgatum.
 PAM. optime,²⁰ est :

Speroque²¹ rem hanc esse eventuram nobis²² ex sen-
 tentia.

PAR: Here, licet scire²³ ex te, hodie quid sit, quod
²⁴ feci, boni ?

Aut quid istuc est, quod²⁵ vos agitis ? PAM.²⁶ non.
 PAR.²⁷ suspicor tamen.

²⁸ Ego-ne ab Orco²⁹ hunc mortuum ? ³⁰ quo pacto ?
 PAM. nescis, Parmeno.

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta³¹
³² ærumna extraxeris.

placet in hac Comædia omnia revelari, sicut fit in ceteris Comædiis:
 nempe, Philumenam ante nuptias compressam fuisse. ³ Plerumque
 fit. ⁴ In quibus Comædiis. ⁵ Senes, pueri. ⁶ In hac Comædia,
 vel in hac re. ⁷ Decuerat. ⁸ Quid factum sit. ⁹ Quid actum sit.
¹⁰ Cognoscunt ex alio. ¹¹ Factum vel totum negotium de tuis
 moribus. ¹² Quo modo, vel unde. ¹³ Dicam, suggeram. Virg.
 Ecl. 1. Sed tamen ille Deus, qui sit, da Tityre, noli. ¹⁴ Socrus tua.
¹⁵ Suo marito, tuo focero. ¹⁶ Juramento. quo firmavi meam fi-
 dem, me non receptare te. ¹⁷ Credidisse. ¹⁸ Apud se, scilicet
 Myrrhinam. ¹⁹ Excusatum, innoxium, quod mecum consuetudi-
 nem non habueris. ²⁰ Se res habet. ²¹ Reductionem uxoris, &
 occultationem negotii. ²² Ad votum. ²³ A te. ²⁴ Tibi. ²⁵ Tu
 & Bacchis secretius tractatis, loquimini ? ²⁶ Licet tibi hoc scire,
²⁷ Tamen conjicio aliquantulum, quid agatis inter vos. ²⁸ Scilicet
 fui redactum in lucem ? ²⁹ Pamphilum. ³⁰ Quomodo hoc feci ?
³¹ Misera duxeris, eripueris, liberaveris me.

Quantum profuerim tibi. PAR. Imò verò 1 scio, 2 neque hoc imprudens feci. PAM. ego 3 istuc satis scio. PAR. 4 an Et tibi non profui inconsideratus, per imprudentiam, cum non cogitare non prodesse. 5 Te fecisse consulto, ut mihi prodesse. 6 An Parmeno aliquid inconsulte ignoret, quid utile vel opus sit facere? Hæc præterit me, id est, hanc rem ignoro. 7 Ad spectatores hoc dicit. 8 Nesciens me id facere. 9 Consulto, dedita opera seu de industria. 10 Gratulamini Poetæ & actoribus.

F I N I S.

Errata sic corrige.

PAG. 3. lin. 26. lege ultro: p. 4. l. 2. l. simulandas. l. 39. l. Chrysid. In Andriâ. Act. 1. Sc. 1. v. 132. l. siquid. v. 143. l. consilii captet. Act. 1. Sc. 2. v. 1. pro DA. l. SI. v. 2. dele SI. v. 21. l. dari. Act. 2. Sc. 1. v. 16. l. sei. Act. 2. Sc. 2. v. 21. l. cogito. Sc. 3. v. 13. l. dicturum. Act. 2. Sc. 4. v. 5. l. differat te. Act. 3. Sc. 1. v. 20. l. imparatum. Sc. 2. v. 1. que ad sol. v. 3. l. ut lauet. v. 7. l. Deos. v. 39. l. eum ab. Act. 3. Sc. 4. v. 9. l. DA. Quid ais? SI. 19. l. res est. DA. vide &c. Act. 4. Sc. 4. v. 6. in not. 1. l. verbas. Sc. 6. v. 20. sycophantam her. Act. 5. Sc. 1. v. 21. SI. l. credo; Quid facturæ, Dav— Sc. 2. v. 27. l. patrem. Sc. 3. v. 11. l. miserum. In Eunuch. Argum. Mureti l. 1. l. quidam. l. 3. l. Pamphilam infantulam. l. 18. l. Thaidis. l. 30. l. cognosset. Act. 1. Sc. 2. v. 28. l. taceri. Act. 2. Sc. 2. v. 12. l. desit. Sc. 3. v. 20. l. ubi tu ner. v. 55. l. ipsa est. Act. 3. Sc. 1. v. 8. l. quicquid. Sc. 2. v. 34. l. miserieque. v. 35. l. hunc perp. Sc. 5. v. 15. l. nempe. Act. 4. Sc. 1. v. 8. l. cum illo. Sc. 3. v. 5. qui nunc. v. 6. venefico.

Hucusque siqua Menda leviuscula in Notis forsan occurrant quæ curam Typothetarum evaserint, rogandus est benevolus Lector ut suo sibi calamo interlegendum emendet. In reliquis autem Fabulis sequentibus, rarissima (speramus) Errata reperiet.

INDEX EORUM,

Quæ in Textu THERENTIANO, aut in
Notis occurrunt.

A.

A Pro de possum	332	Abstergere vulnera	156
A facundia multum po-		Abstraxi me ab illa	47
test	190	Absumi curâ et sumptu	404
A fratre exire, id est, è demo		Absurdum, quid ?	367
fratris	435	Abusi operam	5
A me exis	229	Accedere alicui	337
A parvis	49	Accessit mihi ad aures sermo	308
A parvulo	8	Accedere ad genua	499
A pueris	327	Accipere conditionem	10
A puero	324	Accipiri non tenditur rete	403
A villa mercenarius	333	Accumbentes olim cœna-	
Abdidit se rus	481	bant	150
Abhinc	461	Actum est	43, 97, 237, 316
Abhorret ab re uxoria	74	Actum agam	306
nuptiis	525	Actum nã agis	410
Abi hinc in malam rem	30	Actutum, pro celeriter	448
Abierunt menses decem	345	Actuarie natus	ibid.
Abire alicunde honesta	149	Acuet satillos atq.	357
Ablativus cum præpositione,		Ad Dianæ sc. templum	318
loco genitivi	60	Ad ingenium redire	292, 472
Ablegandus mihi aliqua		Ad languorem me dedis	
est	302	hoc	257
Abligurire patria bona	109	Ad pilgum vocare	8
Abortus, quid ?	500	Ad rastrores res redit	267
Abradi	403	Ad rem avidior	102
Abripere in ericiatum	70	Ad rem redire	301
Abscedet cito ira	531	Ad ressem res redit	431
Abente nobis	144	Adhibuisse plus paulo	206
Absolvere aliquem	310	Aded res redit	386
Absque eo esset	392	Adelphi	287
Absque una hac foret	517	Adigere aliquem ad infam-	
Abstemius	23	am	295
		Adipiscier his iudicium	410
		Ad	

Adjuro tibi per Deos	62	Ætate ad alia immota fer-	
Adjuvare finis	385	mus	ibid.
Adjuta illis onera	497	Ætatem	151, 249, 327
Admittere turpe quid in se	410	Æthiopia	104
Admittere stultum est, quod		Affabilis esse mediator	303
cavere possis	154	Afficere curâ & solitudine	
Adoriri	254	aliquem	412
Advena	196	Affines	268
Adversari libidini alien-		Affines rerum, quas feri ado-	
jus	484	lescentia	205
Adversari suis	489	Affinitatem effugere	25
Adversatrix mihi es	275	Afflictare se	99
Adversatores	289	Agellum sub urbe locitare so-	
Advertere graviter	235	ras	367
Adulterorum pena	170	Agere, quid ?	321
Adunco naso virgo	281	Agere se	63
Adversum stimulum cal-		Aggravescit morbus	495
care	384	Aggredi aliâ viâ	60
Advocatus	364	Agitare convivium	476
Ædopol	29, 120, 532	Agitur jam mensis septimus	
Ædicula	430	500 non res capitâ agi-	
Ædiles, qui, eorumq; munus	195	tur	428
Ægrè alicui facere	142	Agmen, quid ?	155
Ægrè mihi est	296, 389	Alias res agis	120
Ægritudo hæc abs te mihi ori-		Alicujus rei est	318
tur 484 recens est	313	Alienare aliquem	272
Æmulari	6	Alieniorē ætate quid facere	294
Æmulus, pro rivali	107	Alienus, quis ?	277
Æqua pars amoris	100	Alienus à nostra familia	314
Æquales	118	Aliquid monstri alium	25
Æquè quidquam nunc qui-		Aliud ex alio malum	173
dem	40	Aliud fortasse alio	unii
Æqui bonique facio	256	est	488
Æquior sum illi	40	Alligare illi filium	358
Ære suo emptæ	418	Alligare se furti	159
Æsculapius, quis ?	495	Amabo, Interjectis blandimen-	
Ætas dum tulit	41	tis	102
Ætas integra	10	Amantes, graviter sibi dari	
Ætas sat acuet illos	357	uxorem ferunt	19

Amant

Amantibus omnia suscipiunt	335	Animo morose pariter	38
Amantium ira amoris inter-		Animo obsequi	389
gratio est	50	Animo omissa esse	270
Amare, cui odio sit, stultum	495	Animo otiosa esse	76
Ambigo	219	Animo virili praesentique ef-	
Ambio, Ambire, Ambitus	35	se	456
Amenium baud amantulum		Animum ad uxorem egra-	
inceptio	22	lit	41
Anicorum omnia sunt com-		Animum adducere ad malas	
munia	355	partes	334
Amittere occasionem	140	Animum adjicere ad virgi-	
Amolimini vos hinc	63	nem	103
Amolimur, quid?	ibid.	Animum flectere ubicunque o-	
Amo te magis, quam oou-		pus est	518
los	346	Animum hoc meum percu-	
Amor ipse molestias habet	99	sit	14
Amore abundas	390	Animum inducere	488, 489
Amori quae insunt vitia?	98	Animum reddere	31
Amori operam dare	197	Animum suum ex alterius a-	
Amoris extrema linea	143	nimo spectare	58
Amovebo hunc	333	Animum suum explere	18
Anacharsis dictum de navi-		Animus datus in dubio est,	
gantibus	502	paulo momento huc illuc im-	
Ancillarum grex 209 & eas		pellitur	26
munerari	213	Animus egrotus	39
Andrus, insula maris Aegaei	6	Animus est in patinis	160
Angiporum, quid?	163, 335	Animus illi pendet	305
Anguis decidit per impluvi-		Animus mihi rediit	496
um	433	Animus nisi me fallit	240
Animum comprimere	450	Animus se devinxit cupidita-	
Animam relinquent potius	328	te mala	204
Animam debere	429	Annis obsitus	109
Animam recipere	314	Annona cara est	67
Animi compos	313	Annunciare	332
Animi sublari sunt	509	Annulli usus ad convivia pa-	
Animo comi aut leni esse	266	randa	134
Animo gladiatorio	456	Anus est dum molitur	
Animo male est	343	&c.	238
		Anteire aliquem sapientia	197

INDEX RERUM.

Antevertire alicui	151	Ascendere navem	30
Antiqua fide homo	324	Asia	10
Antiqui homines	ibid.	Asterum vinum	22
Antiquum obtines	73	Assentari alicui	13
Antiquum morem atque in-		Assentari omnia	118
genium obtines	538	Affero manu illam libera-	
Apage te	166	causa	106
Aperire se	57	Affertores	ibid.
Apollinis responsum	62	Astringere fidem	101
Appareant promissa	117	Asymbolus	404
Apparare convivium	de	Asymbolum venire	ibid.
die	369	At, at, Interjectio subitum mo-	
Appellere	5	tum designans 14	timoris
Applicare animum ad deteri-		456	
orem partem	19	Athenis communis omnium	
Applicat se ad patrem	84	libertas fuit	301
Apprime nobilis	170	Athenis lex fuit Solonis, ut	
Apud me vix sum	85	orbæ genere proximis nube-	
Apud me non sum	266, 394	rent, aut qui eas ducere vol-	
Apud nos, i. domi nostræ	202	lent, dotem iis darent, dice-	
Apud te sis	38	rent	342
Aquilarum, senio confecta-		Atbleta olim in palestra nu-	
rum, victus qualis	231	di, & oleo perfusi luffa-	
Aquile senectus	ibid.	bantur	415
Ara	272	Ater canis 433 panis	169
Ara, confugii locus	ibid.	Attēperatē venire	83
Arbitr	229	Attendere animum	450
Arbitrum capere	ibid.	Attēviores ad rem	337
Arbitrum cedo	295	Auica elegātia in eo est	183
Ardeo iracundiā	313	Au, Interjectio consternate	
Argentariam curam alicui		mulieris 68 & dolorem o-	
adimere	451	stendens	145
Argentum fugitivum	246	Avaritia quid facit?	406
Aridus senex	231	Auctor, quid?	6, 472
Arrhabo	238	Auctor his rebus quis est?	344
Arrhaboni relinquere	ibid.	Auctores ne id mihi est?	366
Arridere aliis	111	Auctum damno	241
Arrige aures	84	Aucupium novum	110
Ante tractare aliquem	219	Audacia jocularis	387
		Audire	

Aulire malè	406	Bona abripere	381
Aufer te hinc	366, 422	Bona dicere, disponere	12
Augescit ægritudo	224	Bonâ fide	254
Avidior ad rem	102	Bona perinde sunt, ut illius	2
Aures surdas reddere	215	nimus, qui ea possidet	203
Auribus teneo lapsum	417	Bona natura	117
Auris Memoria consecratur	28	Bonâ veniâ aliquid petere	408
Auspiciâ huc me appuli	72	Bona verba queso	20
Amiores habere	6	Bonæ felicitates	118
Autumare	202	Bruma,	433

F.

C.

B Abylo	364	C Adavera olim cremaban-	
Bacchanalia	200	bantur, & cineres in	
Balneorum privatorum in do-		urna condebantur	14
mibus ditiorum usus	139	Cadaverosa facies	504
Balneorum unktionumque u-		Cæcilius vetus Poeta Comi-	
sus apud veteres quotidiana-		cus	470
nus	404	Cedere ex occulto hostes	157
Balneis egredientes veteres, le-		Cedere sermones	208
ctos intrare, post cenare so-		Cæsius color	504
liti	139	Calces adversum stimulum	384
Beare aliquem	113	Calamitas, quid ?	99, 469
Bellissimum unumquodque car-		Callescere, pro amore inflam-	
pere	358	marî	99
Bellua, de ancilla	148	Calleo pulchrè sensum illius	331
viro	456	Calleo	233
Bellus, unde ?	358	Calliditas, Callidus	ibi
Benè habent tibi principia	411	Canes ad venandum alere	9
Benè audire	379	Canis, convitii nomen	159
Benè est mihi	289	Canis alienus introit in	4
Benignè quid præbere	520	des	433
Beneficio devinciri	221	Cantabat mihi harum mo-	
Bidui est aut tridui hæc solli-		res	210
ciudo	41	Canthara subfarcinata	69
Blandè dicere	361	Canilemam eundem canis	410
Bolus mihi è faucibus creptus		Capere inimicitias ob ali-	
est	246	quem	407
			Ca-

Capillo illam consoldu	144	Cervix, quid?	
Capillus pallus, rejectum,		Cetarii	
Ec.	212	Cibum è flamma petere	
Capitalia flagitia	348	Cicatrices suas ostentare	
Capite in terram statuere	313	Cilicia	
Capiti atq; ætati illorum	494	Circumfusione xii	
Capiti suo aliquid fuere	416	Circumcirculare hac illac	
Capitis periculum adire	60	Circumvallare me tot res	
Caprificus, quid?	335	Citharistria	
Capitare consilium cum	al.	Clam id est	
quo	38	Clanculum mordere	
Capio, quid?	450	quem	
Capus servorum	327	Claudere in aliquem commu-	
Caput huic rei	42	dum	
Caput alicui diminuire	159	Clemens & facilis, ut dissi-	
Caput est colaphis tuber	307	rant?	
Carbo & pruna, ut differ-		Clemens vita	
ram?	358	Clementia nihil est homini ni-	
Carcer, i. carcere dignus	407	lius	
Carendum est tui	222	Cliens	128, 831
Caria, provincia Minoris A-		Coactus inâ voluntate et	59
sie	102	Cadex vel caudex, quid?	261
Carnifex	18, 146	Cælum si ruat	1250
Carpere bellissimum	358	Cæna dubia, quæ?	400
Cavere loco	157	Cogere copias in angustum	205
Causa, quid?	302	Cogitare cum animo	328
Causam dicere	399	Cogitata proloqui	400
Causa liberalis	302	Cogo, quid?	199
Causam fingere	103, medita-	Cabibere se	200
ri	302	Coitio prima aserrima	405
Cautim & paulatim dare	262	Colaphis caput tuber est	307
Cautio est	37, 323	Colaphos infegit mihi	301
Celere consilium reperire	391	Colere aliquem	307
Colla vel cellula, quid?	116	Colere vitam inopem	100
Centurio	156	Colere pietatem	500
Cepis de desiderium loci	475	Colligere stipulam	350
Cerebro dispergere viam	313	Columen familie	400
Cerebrum dispergam	353	Comedenda aliquæ præberent	400
Cervices everse	219	Comiter me adjuvâ	400

Commutare in urbem	421	Conari manibus, pedibus	60
Committator laud sane com-		Concaluit	217
modus	354	Concedere alicui	488
Committatum atque in intro-		Concio	493
mittere	727	Conciliare, quid ?	146
Commisigare alicui caput san-		Conciliare pacem	279
dalo	177	Conciliata male	146
Committere fortunas suas ali-		Conciare turbas	271
cui	54	Conciuerit iram hanc	493
Commodare alicui	528	Conclamare, conclamatum jam	
Commodum tibi in me claudi-		est	120
er, nolo	51	Conclave, quid ?	338
Commotum te jam reddam	78	Concludam me in cellam	333
Commotus in quadam	137	Concludere aliquem aliquo	145
Commouebat istos	251	Concurrunt multa simul	47
Commouit hominem	41	Concurrunt tot versimilia	340
Communia amicorum inter		Conditionem accipere	10
se	355	Condecorare ludos	472
Commutare verba inter se	428	Condonamus te	455
se		Conduplicabo hoc idem tibi	418
Comparandus hic non est ad		Confectus cura	29
illam	147	Conferre culpam in alium	123
Comparare comoda sua ex		animum alio	221
incommodis alterius	56	Conferre exemplum	293
Compedes habende	397	Conficere, quid ?	275
Complecti mediam mulie-		Conficere argentum	447
rem	14	Conficere nuptias	398
Compluresculos dies	481	Conficere pacem in leges si-	
Componere gratiam	507	as	274
Componantur haec cum bona		Conficere virginem	168
gratia	427	Conflingere falsas causas	523
Compos animi vix sum	313	Conflare familiaritatem	160
Composita res est	349	Confligare cum huiusmodi	
Compositio quid facere	438	male	417
Compotrix	22	Consuabimur dictis	269
Compressu eo gravida facta est		Confutare verbis atque	414
virgo	326	Congerere penum in celo-	
Comprimere animam	450	lam	116
Comprimis tibi manus	237	Congerro	278
		Con-	

INDEX RERUM

Congruere ne sentiant nos in- ter nos	219	Coniugia veteres vel in vel sub dio, vel in	219
Conjecturam de se facere	236	vel sub tecto, pro am- pestate, agitabam	219
Conjicere in letitiam ali- quem	213	Convivor, quid ?	219
Conjicere se in pedes	162, 392	Convoluti populi	219
Conjicere se continuò intro	212	Copia, quæ ?	219
Conjicere aliquid	390	Copia mea in angustum	219
Conlacrare	13	guntur	219
Conlocupletare se	210	Copiam mihi facias ejus	316
Conscindere capillo aliquem	144	CORDATI, qui ?	21
Conscius facinoris	389	Cordi mihi sunt nuptie	31
Consequitur eam alienus px- er	521	Cornua in prælio, quæ ?	153
Consilium cum re amisit	110	Corradere alicundo pecu- am	308
Consilium non est	308	Corradere omnia	299
Consobrini, qui ?	306	Corripere se intro	407
Constabilire rem suam	352	Corrumpitur prandium	336
Constringere quadrupedem	78	Corruptela nostram lib- râ	354
Consuescere alicui	344	Crepuit à Glycerio ostium	60
Consulere in longitudinem	270	Crimine se expedire	318
Consulere in aliquo, quid ?	215	Criminari aliquem alieni	163
Consusurrare cum aliquo	227	Crucem in malo querere	421
Contaminare gaudium	135	Cuba, quæ Dea ?	361
Contegere injuriam	501	Cudo, quid ?	253
Contemner abs te	45	Cudo argentum	206
Contenere diem ambulando	534	Cudetur in me faba	111
Conterere operam frustra	394	Cuja est virgo ?	118
Contrahere frontem	357	Culpa in te hæret	483
Contrivui vitam id queren- do	360	Culpam in aliquem confer- re	113
Consortor legum	407	Cum aliquo stare	399
Contumeliam facere	164, 457	Cum maximo	477
Conturbare rationes	164	Cupediæ, Cupedinarii	111
Conveniet numerus	382	Cupere alicui	82
Conventam me esse expetit	523	Cupiens tui	478
Convitiium facere	300	Cupio illi	82
Convivas morari	201	Curare funus	73

INDEX RERUM

Cardatura	117	Decrepiti, qui dicuntur ?	108
Curialis uernula	448	Decrepita anus	368
Cur osus, quis ?	135	Decursio, quis ?	156
Curriculo percurra	251	Decurso jam prope spatio	359
Curulare sursum, deorsum	113	Dedecorare se & familiam	81
Cyprus Veneri consecrata	305	Dedere in pistrinum	20
Cyathos forbillare.	336	Didici opera	162
		Dedo me tibi	81
		Dedo tibi do, ut differant ?	147
D.		Deducere cibum alicui	117
A locum melioribus	419	Defecimus nihilo magis	414
Date mihi vicissim	247	Deservisse adulescentiam	297
Da te hodie mihi	357	Desideri nihil tibi patiar	529
Dabit hic aliquam pug-		Desormis puella uxorum-	
nam	166	me	281
Dabo effectum	107	Defraudare genium suum	381
Damnatum domum ducere	404	Defugere auctoritatem alic-	
Damno auctus est herus	241	jus	323
Danae in gremium imber au-		Defungi, quid ?	95
rens	138	Defungiet cupio in hac re	468
Dare bibere alicui	44	Degere diem in letitia	330
Dare & dedere, ut diffe-		Deferare persancto	530
rant ?	247	Delere ex animo omnes multi-	
Dare fidem	37	eres	115
Dare operam literis	130	Delibuo, quid ?	448
Dare se alicui	133	Delibutu te gaudio reddo ibid.	
Dare supplicium	98	Delictum, quid ?	345
Dare verba alicui	31	Delirare, quid ?	351
Datum est istuc mihi	124	Demensum, quid ?	381
Davus sum, non Oedipus	19	Demissis humeris esse	117
De industria	71	Demulcere caput	234
De grege illo est	318	Deo meo irato relinquitur	384
De integro	7	Deorum vitam adepti su-	
Deamo te	248	mus	248
Debacebatur es	301	Depacisci mortem cupio	290
Debo hoc tibi pro servitio	60	Depexum dare aliquem	269
Decedet ira	509	Depuati operam meam parat	
Decidi de tanta spe	209	pretii	532
Declinatam non esse ab alia-		Derivare inam sententia in se	402
rum ingenio	483	De-	

INDEX RERUM

Derivatio, quid ?	ibid.	Digitis Minervae confectur	
Desidi ibi totum diem	533	Digitato uno fores aperire	
Desiderium Athenarum me cepit	475	Dii nuptiales	
Designatores, Designo	293	Dii bene versant	349, 41
Desistere iuibus	418	Dii prohibeant	
Despoliare aliquem	73	Dii te eradicem	69, 21
Despondere & spondere, ut differant ?	12	Dii vestram fidem	
Daetiores sumus licentiâ	228	Dilapidare bona sua	41
Detrimentum, quid ?	82,	Dilucidè expedire	409
Devincire beneficio	221	Diminuetur tibi cerebrum	334
Devitare malum	55	Dimittere exercitum	160
Deum te facio	331	Dionysia, Dionysius	200
Deus, pro quolibet benefa-		Dionysia agitat	200
ctore	405	Discidit labrum	37
Deus sum	537	Diserucior animi	31
Dextra Fidei consecratur	28	Discus, libertus	100
Dica, quid ?	387	Displiceo mihi totus	270
Dicam tibi scribam	ibid.	Dissolvi me 230 & dissol-	
&	403	vere	429
Dico, edico vobis	171	Disteder me	460
Dico tibi meam operam	382	Distorquere os	146
Dictio testimonii	400	Disturbare nuptias	18
Dictum ac factum, &c.	36,	Diverticulum	145
265		Dividuum face	
Dictum factum reddidi	254	Divinam rem facere	
Dieculam alicui addere	64	Divisa temporibus	
Diei tempus ut est	201	Dixi, quale verbum ?	411
Diem dicere, quid ?	12	Do fidem	180
Diem hunc sumamus bila-		Docta in eodem ludo ad mali-	
rem	311	tiam	482
Dies adimit ægritudinem ho-		Dolent oculi	462
minibus	224	Doleo tuum casum	325
Differor doloribus	327	Dolet mihi tuus casus	ibid.
Differre rumores	190	Dolet hoc mihi	100, 300
Difficultas	328	Dolo malo fiunt hæc	132
Disfluit luxuriâ & lasci-		Dolus malus, quid ?	ibid.
via	268	Dormienti hæc tibi confecturo	
		Deus credis ?	346

INDEX VERBORUM.

Dormire in aurem nostram-	217	Ego meorum solus sum me-	414
Dormiunt, i. securi sunt	251	Ego videro	41
Dos secunda, quæ?	316	Egredi nihil officio suo	414
Ducere aliquem dictis suis	58	Egregium, quid?	41
Ducere domum inopem	401	Ehò, Interjectio admirantis	11
Ducere se foras	510	Ejicere animum patris	269
Duci falso gaudio	18	Elapsus est Hæcchidi	480
Ductare aliquam gratis	416	Elegans formarum spectator	136
Duo cum idem faciunt, hoc li-			126
cet impunè facere huic, illi		Elephantii Indici	126
non licet	356	Elegantia Attica	183
Durare nemo hic potest	333	Emergere	136
Duras dabit	222	Emergere ex malis	50
Duriter se habere	390	Emergi inde non potest	312
Duras fratris partes prædi-		Emissa est manus	446
cas.	130	Emungere argento aliquem	431
		Emoriri risu	137
E.		Enecas me	59
		Enit pro aliquo	414
E Flamma cibum petere	131	Ephebi, qui?	9
E medio excedere	519	Epidicaxomenos Comedia	180
Ere nata melius fieri baud po-		Emisisti, adu, quid?	ibid.
terit	311	Equas alendi cura	9
Ere	509	Eripere aliquem ex crimine	404
Libri hominis voluntatis	150	Erras tota via	116
Edere in aliquem exempla	176	Erubuit: salda res est	342
Edormiscam hoc villi	354	Erumperè gaudium	115
Edulia, quæ Dea apud anti-		Erumperet in nervum	403
quos?	381	Est alicujus rei	318
Effectum dabo	107	Est in proclivis	63
Effectum reddam	63	Evadere, quid?	17
Efferrè dicuntur cadavera	13	Evenit præter spem	60
Effluere, pro palam fieri	102	Eunuchus sua	96
Effringere fores	295	Evolvere se omni turba	150
Effusive foris	437	turbis	445
Egestas me implet	436	Evomam in eum iram	313, 319, 509
Egomel meo indicio miser, qua-		hanc	270
si forex, bodio perii	176	Ex animo alieni velle	270
		Ex	

INDEX RERUM.

Ex animo quid dicere	105	Exolvere se	250	suspitione	37
cere	71, 292	Exonerare metum			407
Ex ephebis excedere	9	Exorare aliquem			107
Ex homine natus	129	Exorator, quis?			470
Ex sententia obligi mihi	247	Exoriri, quid dicatur?			488
Ex usu tibi est	205	Exornatum dare aliquem			269
Ex usu tuo est	181	Exossabitur, ubi ego redie-			ro
Exacta aetate	360	ro			319
Exacta fabula	470	Exossare, quid?			ibid.
Exanimis vel exanimus	14	Expedi hoc mihi			148
Exangere alicui animum	207	Expedi verbo			393
Excerpta, quae?	432	Expedire iram	491	se animum	
Excessu e medio	457	nis			490
Excidere uxore	39	Expedire se crimine	518	et	
Excidere, quid?	ibid.	urba			339
Exclude oculum	458	Expergiscere			341
Excoctam atque atram red-		Experiamur hanc			530
dere	358	Experiri, pro actionem inen-			
Excruciare aliquem	392	dere in iudicio			317
Exercuiat me animi	ibid.	Expetere, quid?			220
Excutere se	424	Expetere amicitiam alien-			
Excutere alicui lacrymas	201	jus			411
Exedent illum assidue	227	Expiscari, quid?			408
Exemplum aliis esse	352	Explere animum alicui			518
Exemplum capis de te	59	Explere voluptatem suam			474
Exemplum, quid?	170	Explicare frontem			357
Exempla in aliquem ede-		Expolita nulla mala re malio-			
re	ibid.	bri			212
Exsequi imperium alicujus	242	Exponere gnatum			240
Exequias Chremeti ire	461	Exporrigere frontem			357
Exerceo, quid?	199	Expostulare injuriam cum a-			
Exercebo te, ut dignus es	336	liquo			57
Exercere sanptum, vel vi-		Expostulare, quid?			ibid.
thum	199	Expromere occulta sua			236
Exercitum dimittere	160	Exprompta memoria			65
Exigere vitam	212	Expurgatu facile non est			489
Exilii ad te	244	Exquirere cruciam			quali-
Eximere scrupulum, quid?	305	bet			530
Eximii neminem habeam	474	Exsculpere verum			149

Ex-

Expectare mortem	562	Facile omnes, cum ualeamus,	
Expectati parentes	294	recta consilia agraui da-	
Exspuere miseriam ex ani-		mus	29
mo	125	Facili patre uti	205
Exspuere, quid?	ibid.	Facilitate nihil homini meli-	
Exstillare lachrymis	457	us	359
Exstinguere alicui animam		Facillimè agere	328
	313	Facilis & clemens, ut disse-	
Extinguere puerum	528	rant?	350
Extinguunt formam	386	Facinus facere	359
Extispices, qui?	433	Facinus illiberale	314
Extorser hominum	407	mauertendum	69
Extrahere ex erumna ali-		Facta, transacta omnia	25
quem	539	Factum uelle	365
Extraneo conditionem ferre		Fallacia alia aliam trudit	
	424		70
Extremâ lineâ amare	143	Falsus animi est	113
Extrudit eò Pamphilum	480	Falsus es	ibid.
Extrudere, quid?	ibid.	Fama, quid?	308
Exsulo domo	140	Familia, quid?	260
		Familia decem dierum	265
		Familiaritas intercessit mihi	
		cum eo	424
		Familiariter, quo sensu?	14
		Familiariter mortem alicujus	
		ferre	13
		Farcimen, quid?	111
		Fartores, qui?	ibid.
		Fatuus	181
		Favilla	358
		Favilla ac pollinis plena	
			ibid.
		Faux est familia nostra	
			179
		Fenestram ad nequitiam pate-	
		facere	228
		Feriri munere quid?	381
		Ferre infortunium	300
		Δα	Fer-

F.

Faba istac in me cude-	
tur	123
Fabricæ, quæ?	233
Fabricam fingere	ibid.
Fabulam inceptat	84
Fabula non sumus	519
Fac periculum	130, 454
Facere fabulas vel Comædi-	
as	5
Facere contumelias alicui	437
Facere versuram, quid?	440
Facessat hæc hinc	428
Facisso, quid?	ibid.
Facinus, quid?	126, 231
Facile agere, quid?	328

INDEX RERUM.

<i>Fervere opus, quid?</i>	133	<i>Fretus volis</i>	180
<i>Festivum caput</i>	308	<i>Frigent hic homines</i>	118
<i>Festus dies hominis</i>	136	<i>Friget totus</i>	459
<i>Fidem habere alicui</i>	52, 106	<i>Frigere quid?</i>	133
<i>Fides, quid?</i>	103	<i>Frons Gexio consecratur</i>	18
<i>Fides, neque iusjurandum illum repressit, neque reflexit</i>	312	<i>Fructi, pro fructus</i>	360
<i>Fidibus scire</i>	103	<i>Frugi, quid?</i>	140
<i>Filiam locare</i>	429	<i>Frugi homo es</i>	369
<i>Finem orationi statuere</i>	476	<i>Frustrari se</i>	95
<i>Firmare dotem</i>	180	<i>Frustrata est nos fides tua</i>	340
<i>Flagitiis nobilitare aliquem</i>	176	<i>Fucatus sermo, quid?</i>	119
<i>Floccifacere aliquem</i>	116	<i>Fucum facere mulieri</i>	ibid.
<i>Floccus, quid?</i>	ibid.	<i>Fucus, quid?</i>	ibid.
<i>Flos, pro vigore etatis</i>	117	<i>Fugam ornare</i>	146
<i>Focus, quid?</i>	160	<i>Fugere laborem</i>	301
<i>Fodere noli</i>	506	<i>Fugiendo miserrimus fui</i>	163
<i>Fœminæ vereri</i>	457	<i>Fugitans litium</i>	427
<i>Fœnerare, quid?</i>	304, 416	<i>Fugitans, quam vim habet at?</i>	ibid.
<i>Fœneratum beneficium tibi dices</i>	416	<i>Fugitans facere</i>	146
<i>Fœres crepuerunt à nobis</i>	240	<i>Funambuli, qui?</i>	469
<i>Foris sapere</i>	267	<i>Functus officium</i>	236, 235
<i>Foro vi</i>	384	<i>Funda, quid?</i>	157
<i>Fors fortuna</i>	447	<i>Fundere verba</i>	352
<i>Fors quod feret, ferendum æquo animo</i>	388	<i>Funditus perire</i>	24
<i>Fortes fortuna adjuvat</i>	393	<i>Fundus, quid?</i>	251
<i>Fortuna, quid?</i>	447	<i>Funus quid, & unde dicitur?</i>	13
<i>Fortune meæ si cō redeunt</i>	393	<i>Furciferi, qui?</i>	55
<i>Forum, locus ab iis causis tractantur</i>	67	<i>Furi se alligare</i>	159
<i>Frangere navem</i>	22	<i>Furum manipulus</i>	156
<i>Fratres, qui?</i>	445	<i>Futile, quid?</i>	54

INDEX RERUM.

G.

Grex, pro alterum turba

191

Gynaecium, quid? 449

Gallina cecinit 433

Gallina in qua domo ca-
neret, superiorem marito esse
uxorem, veteres existima-
runt ibid.

Ganeo 318

Ganeum ibid.

Gannire, quid? 333, 462

Geminabis, nisi caves 299

Genua misericordiae conse-
crantur 28

Gerrae gerrones 278

Gerunt pueri iras inter sese
493

Gestare in sinu 347 in ocu-
lis 125

Gestire, quid? 126

Gladiatores, qui? 472

Gladiatores dare ibid.

Gladiatorio animo ad me af-
fectant viam 456

Gloriare evenisse ex semen-
tia? 254

Gradu suspenso ire 449

Grandis, ad aetatem refertur,
non ad corpus 344

Grandiuscula est 73

Gratiam inire 136

Gratiam parem referre 149

Gratulamur adventum 112

Graviter ferre 488

Gravius in aliquem quid dice-
re 79, 297

Gravius ferre 99

H.

Habeat 80

Habes omnem rem 482

Habet, id est, vulneratus
est 11

Habitus corporis 110

Hareat pugnus in mala 299

Hereditas ad hos redit 480

Harere, quid? 163

Harere in parte apud ali-
quem 179

Hesitare in eodem loco 440

Hariolari 302

Hariolus, quis? 433

Haruspex, haruspices ibid.

Haud muto factum 8

Haud sic auferens 325

Heautonimorumenos 189

Hecyra 469

Helluari, belluo 278

Hercules servivit Omphale
177

Hilarem hunc sumamus di-
em 311

Hilarum facie 351

Hilarus, a, um, Hilaris, e,
ibid.

Hinc ille lachrymae 14

Hoc, age qualis vox? 39

Hoc agere, quis dicatur?
305

Hocine agis, an non 18

Homine imperio nunquam
quid-

INDEX RERUM.

quidquam iniustius	294	Illuclo, quomodo construatur?	169, 152
Homini homo quid præstat?	109	Illum, ut vivant, optant	360
Homo perpaucorum	125	Illuvie immunda	213
num	232	Imber aureus	138
Homo pistrino dignus	294	Imbrus	480
Homo si sis	194	Immeritiſſimus	400
Homo sum; humani à me nihil	139	Immiscricorditer factum	343
alienum puto	386	Immortalitas mihi parva est	87
Homuncio	331	Impedire se nuptiis	412
Horrida virgo	503	Impeditum expedire	55
Hospes, pro amico externo	276	Impeditus, quid?	ibid.
Hostibus hoc eveniat	10	Impellebant me cause le-	503
Huc viciniæ	219	ves	Impellere aliquem ad labo-
Huic mandes, si quid rectè	457	rem	201
curatum velis	298	Impendent te mala	391
Hujus non est verius	106	Impendio, pro multo	138
Hujus non faciam	297	Impensè, pro maximè	126
Hujus quidquid feci	364	Impensè cupere	372
Humanè vix patitur	ibid.	Imperare sibi	111
Hymenæum cantare		Imperium, quod amicitia ad-	
Hymenæus, quis fuit?		jungitur stabilis	291
		Imperior quomodo constru-	
		itur?	314
		Imperire aliquem plurimâ sa-	
		lute	112
		Imperiiri heram malo	314
		Impeirare quid cum gratia	39
		Impingere alicui dicam	411
		Implorare fidem alicujus	327
		Impluvium, quid?	433
		Importunus, quis?	23
		Impotenti animo esse	79
		Imprudens & insciens, ut dis-	
		ferant?	

I.

I N malam rem hinc	454
Ibit ad illud illico	238
Id populus curat scilicet	18
Ignoscentior animus	243
Ignotum est, taciunt est	326
Illicit	120, 271
Ilignis pedibus lectuli	336
Il liberaliter aspernari	407
Illicere in fraudem	81

ferant ?	242	In nervum erumper	403
Impunè optare quid	505	quid In nervum ire	432
habere	163, 175	In oculis aliquem gestare	125
Impuratus ille	410	In ore est omni populo	293
Impurus, quis ?	241	In os laudare	309
Imus, venimus, videmus		In portu navigo	44
	386	In proclivi est	63
In aurem utramvis otiosè dor-		In rem est utrique	49
mire	217	In rem nostram est	476, 487
In clientelam & fidem se		In sinu gestare, quid ?	147
dare	178	In tempore venire rerum cm-	
In commune consulere	49	nium primum est	218
In conspectam mihi dari ge-		In tranquillo est amor meus	
stio	398		178
In diem abire	440	In tuto est omnis res	309
In diem minitari	175	In vado est jam omnis res	
In dubio est via	33		76
In eodem ludo doctæ	483	In viam redire	19
In furum prodire	13	In vina alicujus laudem que-	
In honorem, pro in honore		vere	214
	112	Incendere aliquem	392
In infidiis ero, vel in suspi-		cium,	29
diis	395	Incendor irâ	513
In ipso articulo, quid ?	305	Incensam tibi dabo	452
In ius amulare	454	Incepti est amantium	2
In laxa & benè parte auctâ		Inceptare facinus	231
esse	256	Incertus animi	47
In malam crucem abi	407	Incipit te nova religio	6
In manibus gestavi	334	Incidere, pro in mentem veni-	
In manum dare, quid ?	28	re	3
In manu est tibi	508	Incommodare alicui	
In manu non est mea	522	Incommodè mihi nuptiis eve-	
In manum quid vis dari		nit	53
tibi ?	48	Incurvus & tremulus sen-	
In medio esse, quid ?	316		1
In medio est mater virginis		Inde usque à pueritia	20
ibid.		Indicente me	32
In memoria habeo	8	Indicio de se ipso erit	21

<i>Indiſcens nè nimium ſis</i>	345	<i>Inimicum aliquem habere</i>	105
<i>Indotata virgo</i>	316	<i>Iniqui patris eſt</i>	18
<i>Induci, quis dicatur ?</i>	250	<i>Iniquus præ ſtudio</i>	74
<i>Induciæ, quæ ?</i>	98	<i>Inire gratiam alicujus</i>	364
<i>Induco animum meum</i>	488,	<i>Inire falſam gratiam</i>	213
	489	<i>Initiare infantem</i>	381
<i>Indulgebant ſe</i>	273	<i>Initium verbis beneficium</i>	74
<i>Indulgeo me nimis</i>	108	<i>Injuria, quid ?</i>	ibid.
<i>Indulgere genio, quid ?</i>	381	<i>Injuria una eſt tecum</i>	458
<i>Indulgere veſtitiu</i>	291	<i>Injurium eſt</i>	294, 474
<i>Indulges illi nimium</i>	261	<i>Injuſſu meo</i>	396
<i>Induxerunt me promiſſa e-</i>		<i>Innuere alicui</i>	151
<i>jus</i>	350	<i>Inſanire cum ratione</i>	98
<i>Iners, quis ?</i>	278	<i>Inſcribere ædes</i>	199
<i>Ineſcare homines</i>	304	<i>Inſerere manum in ſinum ali-</i>	
<i>Infamem fieri flagitiis</i>	278	<i>cui</i>	235
<i>Infamiae ea res eſt mihi</i>	41	<i>Inſimulare verum avaritiæ</i>	204
<i>Inſectâ pace</i>	97	<i>Inſimulare aliquem durum</i>	406
<i>Inſeſas ibit</i>	315	<i>Inſiſtere viam, & Inſiſtere</i>	
<i>Inſicias ire, quid ?</i>	ibid.	<i>viâ</i>	115, 393
<i>Infortunium ferre</i>	300	<i>Inſolens, quis dicatur ?</i>	82
<i>Inſra inſimos omnes eſt</i>	131	<i>Inſpicere tanquam in ſpecu-</i>	
<i>Infringere alicui colaphos</i>	302	<i>lum, in vitas omnium</i>	322
<i>Ingenium eſt omnium homi-</i>		<i>Inſtare factum</i>	15
<i>num à labore proclive ad lu-</i>	10	<i>Inſtituere in animum</i>	289
<i>bidinem</i>		<i>Inſtructa pulchrè ad perpiciem</i>	
<i>Ingenium par naſtus eſt</i>	480	<i>illa eſt</i>	226
<i>Ingenium plumbeum, quid ?</i>	263	<i>Inſtructa mihi ſunt in corde</i>	
<i>Ingerere mala multa</i>	57	<i>conſilia omnia</i>	402
<i>Inoluvies, quid ?</i>	169	<i>Inſultare calcibus fores</i>	181
<i>Inhumano ingenio eſſe</i>	164	<i>Integra virgo</i>	479
<i>Inſpicere ſcrupulum alicui</i>	305,	<i>Integraſcit hoc malum</i>	61
	456	<i>Intendenda fallacia in ſenem</i>	230
<i>inimicis iſtud fiet</i>	276	<i>Inten-</i>	
<i>inimicitias ſuſcipere cum ali-</i>	485		
<i>quo</i>			

Imendere, quid ?	ibid.	Ira fugias, ne praeier ca-	
Inter vides	142	Sam	439
Intercessit aegritudo huic gau-		Ira mihi atque huic sis super-	
dio	87	stes	277
Intercipere, quid ?	99	Iter illi erat in Lentum	383
Interdium	331	Iter hac habui	80
Interminata sum tibi	161	Itiones crebrae & mansiones	
Internuncius quis ?	114	diuinae	460
Intertrimentum quid ?	223	Judicat me ex aliarum inge-	
Intervenire, quid ?	66, 321	niis	106
Intervenire de improvise	321	Judicium cras est mihi	119
Intimum aliquem habere		Jugulare aliquem suo gla-	
	103	dio	368
Inimus alicujus consiliis	51	Jugulare aliquem pro murum	
Introrumpere	173	reddere	126
Invenustus, quis ?	24	Juncos	117
Inversa verba	219	Juno, à juvando dicta	43
Inultum auferre	55	Juno Lucina fer opem	ibid.
Involari alicui in oculos	144	&	327
in capillum	163	Jurgare	292
Jocularium malum	70	Jus summum saepe summa est	
Jovis aurei & Danaes fabu-		malitia	256
la	183	Justa injusta	371
Iracundiâ ardere	313	Juvare aliquem consilio	195
Iracundia & ira, ut disse-			
rant ?	492	L.	
Iracundus & iratus ut disse-			
rant ?	ibid.	L Abascit	105
Ira inter eas intercessit	ibid.	L Labefactari, quid ?	132
Iram minue	411	Laborat è dolore	26
Irati egregia descriptio	313	Labore alieno magno paria	
Ire per extensum funem	469	gloria	124
Irritatus ita sum	397	Laborem inanem capere	496
Irruere, quid ?	157, 233	Lacerare aliquem variis me-	
Irruere in aedes alienas	293	dis	313
Istac in me cudetur fa-		Lacrymae illi illico cadunt,	
ba	123	quasi puero, gaudio,	331
Istuc ætatis	197	Lacrymula falsa	98

INDEX RERUM.

Lacrymo gaudio	312	prius, quam fides	410
Lactare aliquem	58	alicujus	412
animos	83	Lepor sive lepus, quid ?	86
Lacus, quid ?	336	Lepus rure es, & pulpatum	126
Ladere, quid ?	378	queris	126
Ladere nulli os	360	Leves homines, qui dicantur ?	518
Lanâ ac telâ vitium queriant	10	Libenter vivere & visitare, quid ?	181
Lanii, qui ?	111	Liber, pro vino	151
Lapis, de homine ignavo & bruto	259, 266, 484	Liberalis causa, & liberali manu asserere	301
Largitas subita	371	Liberaliter servire	8
Largitor dete	367	Liberare fidem, quid ?	101
Latere tecto abscedere	145	Liberos, pro filia	484
Laterem lavare	392	Libertos faciendi ritus apud Romanos	8
Lavandi se in balneo, ac postea ungendi, singulis diebus antequam cibum caperent, veterum erat consuetudo	138	Libertus, quis ?	8
Lavium peccatum venire	457	Libertus ingratus olim in servitutem revocabatur	ibid.
Lecti olim erant exemplares, quos hinc inde deportabant	265	Libido, quid ?	205
Lectorum usus post balnea apud antiquiores	138	Libido multa feri	236
Lectis quot veteres cœnitantes discumberent	198	Licet per aetatem	294
Lectulis stratis antiqui cœnitabant	ibid.	Limis specto	140
Lectos sternere	ibid.	Linca extrema amoris	143
Lectulos jube sterni	310	Linere, quid ?	226
Lemnus, qualis insula ?	383	Lingua hæret metu	172
Lenire alicui miseriam	198	Lingua tua facilem benevolentiamque jam tibi me reddidit	529
Lenitas, quid ?	19	Liquidò jurare	66
Leno impurissimus	384	Lirare, quid ?	351
Lenones suâ lege utuntur, quâ semper commodum est		Litræ, quæ ?	130
		Lites sequi	73
		Locare virginem nuptum	437
		Locitare foras	367
		Loco sibi cavere	157
		Locum	

INDEX RERUM.

Lacum, quoniam abeuntes relin-
quebant, salutandi mos apud
veteres 401

Logi 416

Longinquitas etatis obstat
illi 516

Lorum, lora 300

Loris cur servi caderentur?
ibid.

Lucina unde dicta? 43, 327

Luculenta forma 231

Luculentum, quid? *ibid.*

Ludere, id est, vivere & mo-
veri 319

Ludere aliquem 71, 342

Ludi Megalenses, qui? 1, 90,
184, 465

Ludificari aliquem 455

Ludificatus est virginem 144

Luduntur opera 403

Ludorum genera apud Roma-
nos 1

Ludos facere & præbere 174

Ludum jocumque dices fuisse
illum alterum 115

Ludus, quid? 385

Lupo ovem commisisti 151

Lupum auribus tenere 417

Lupus in fabula 311

Lupus si quem prior viderit,
is repente obmutescere dici-
tur *ibid.*

Luxu perditus 351

M.

M *Accrabo me ibi biduum* 105

Macerare, quid? 519

Maceria, quid? 364

Maestare aliquem infortunio
462

Maculam hanc nos decet effu-
gere 368

Magis ex usu 181

Magnificare se ipsum 488

Magnifice se efferre 249

Magnifice tractare aliquem
234

Magno conatu magnas nugas
dicere 241

Majores, qui? 322

Majuscula est 133

Mala, quid? 299

Mala mens, malus animus
16

Malam rem! abis hinc? 134

Malè audire, quid? 379, 406

Malè audit vulgus mulierum
517

Malè conciliate 146

Malè est animo 343

Malè hoc me habet 40, 85

Maledictis detertere 378

Malum hoc ad salutem conver-
ti non potest 60

Malum, pro Interjectione 156,
313

Mancipia, unde dicta? 113

Mancipium, pro serva puella
ibid.

Aa 5.

Ma-

INDEX RERUM.

<i>Manibus pedibusque omnia ob-</i>		<i>Mille, quid ?</i>	238
<i>nixè facere</i>	16	<i>Mina, quid ?</i>	452
<i>Manipulus furum, quid ?</i>	156	<i>Minerva ex capite Jovis na-</i>	278
<i>Manumittendi à servitute ri-</i>	8	<i>ta</i>	278
<i>mus</i>	8	<i>Minuere consilium suum</i>	518
<i>Mastigia, quid ?</i>	353	<i>iram</i>	411
<i>Matr s omnes filijs in peccato</i>		<i>Misereferat te inopia</i>	277
<i>adjutores</i>	273	<i>Miseriis ferundis natus</i>	333
<i>Mansum oportuit</i>	204	<i>Missa hæc fac</i>	364
<i>Mutare nuptias</i>	51	<i>Missum me fac</i>	60
<i>Me vide</i>	33	<i>Missum te facimus</i>	455
<i>Me indicente</i>	328	<i>Mittas sollicitudinem istam</i>	202
<i>Me tam facio plebem</i>	363		202
<i>Mederi cupiditatis</i>	445	<i>Machis quod solet, scilicet fi-</i>	170
<i>Medicari sibi</i>	85	<i>eri</i>	170
<i>Meditari, quid ?</i>	38	<i>Mole quando reperit, alia</i>	
<i>Meditari causam suam</i>	302	<i>asinarie alia irascentes</i>	20
<i>Meditata mihi sunt omnia</i>	397	<i>Molliri nequit precibus, &c.</i>	416
<i>mea incommoda</i>	313		108
<i>Medium arripere aliquem</i>	1,90	<i>Mollis, quis ?</i>	159
<i>Megalenses luti, qui ?</i>	184, 465	<i>Mollis frontis, qui ?</i>	352
<i>Mediuscula est</i>	496	<i>Molliter te curasti</i>	108
<i>Memini videre</i>	40	<i>Mollities animi ejiciunda</i>	201
<i>Memoriter cognoscere</i>	167	<i>Monitor, pro vocatore ad co-</i>	511
<i>Mensis agitur bis jam septi-</i>	500	<i>nam</i>	25
<i>mus</i>	323	<i>Monstra cur veteres celare so-</i>	145
<i>Mentem vobis meliorem da-</i>	233	<i>liti ?</i>	383
<i>ti</i>	424	<i>Monstri aliquid alunt</i>	95
<i>Mentiri non est meum</i>	305	<i>Monstrum, quid ?</i>	153
<i>Meorum solus sum meus</i>	332	<i>Montes auri polliceri</i>	201
<i>Mercatus, quid ?</i>	195	<i>Monumentum pro sepulchro</i>	494
<i>Mercenarius, quis ?</i>	12	<i>pro literis, &c.</i>	423
<i>Mereo vel mereor te</i>	83	<i>Morari convivas</i>	115
<i>Metui à Chryside</i>	194	<i>Morbis amplior factus est</i>	
<i>Metua, ut subdes boves</i>	343		
<i>Mihi sic est usus, &c.</i>		<i>Morbus me detinuit</i>	
<i>Milem habiat</i>		<i>Mordere, pro obviare</i>	

Mor-

INDEX RERUM

Mordet hoc me	385
More hominum euenit	88
Morem gestum oportuit	304
Morigerari alicui	ibid.
Mors conficta est miseram	437
Mos gerendus est Thaidi	106
Move ociosus te	167
Moue ego istæ, aut cu- ro ?	83
Mulctare aliquem male	155
usque ad mortem	193
Mulier pro homine effami- nato	121
Mulier mulieri magis con- gruet	435
Mulieres adversantur vitis	483
Mulierum natura describitur	208
ingenium	160
Multa ex quo fuerint commo- da, ejus incommoda æquum est ferre	536
Munerariæ ancillas	213
Musica ars, id est, Poe- tica	470
Musici studium pro Poe- tico	190
Mutanda injuria adolescen- tium est	303
Mutitare, quid ?	ibid.
Mustellinus color, quis ?	147
Mutatio fit	510
Mutilare, mutili boves	474
Mutire, quid ?	46
Mutuas operas tradunt	399
Myconius Callidemides	303

N.

Næ, affirmandi parti- cula	160
Narrando male quidvis depra- uari potest	432
Narrare surdo fabulam	206
Nata nunc demum istæ oratio est	355
Natus huic rei	532
Navigare re ipsa incommu- dum est	508
Navigo in portu	44
Nè gravare	367
Nè præter casam	439
Nè quid nimis	9
Natura hominum ita compa- rata est, aliena se melius vi- deant & disjudent, quam sua	219
Nebulo, quid ?	157
Nec, quid me nunc faciam, scio	53
Negligere pecuniam	304
Negotium, quid ?	5
Nemesis, qualis Dea, & cur Rhamnusia dicta ?	84
Nemo, in feminino genere u- surpatur	46
Nemo homo	135
Nepotus quis fuerit, & unde dictus ?	354
Nervos intendas tuos	117
Nervus, quid ?	ibid.
Nihil suave merum est	401
Nihil iam difficile est, quin que-	

INDEX RERUM.

querendo investigari possit	246	Nubentium deductio velum	321, 358
Nihil nisi sapientia es	320	& noctu fiebat	321
Nibili pendere	100, 305	Nugas magnas dicere	341
Nisi me animus fallit	240	Nulli consilii sum	54
Nisi, facere, experiri	436	Nummum mille dare	352
Nobilis, quid?	328	Nullum est jam dictum,	
Nobilitate aliquem flagitiis	205	quod non dictum sit prius	96
	176	Nullus sum.	51
Nobilitatem ex eo sibi natam	532	Nunquam ita quisquam le-	
-scit	85	nè subductâ ratione ad vi-	
Notum in scirpo quaris	512	tam fuit	359
Nolle factum, quid?	299	Nupta meretrici hostis est	192
Nollem factum	456		531
Nolo, volo, &c.	94	Nuptias nimis sanctas face-	
Nomen proficitur solum	399	re.	363
Non causam dico	214	Nuptiales Dii, qui nam?	21
Non sit sine periculo facinus		Nusquam gentium	333
magnum & memorabile			
Non licet hominem esse sepe			
ita ut vult			
Non pœnitet me fame			
Non rete accipiri tenditur			
Non usus factus est mihi			
nunc			
Non usus veniet, spero			
Nostri nosmet pœnitet			
Nova figura oris			
Novitiae puellæ			
Novam animo accidit			
Nox & amor, virumque			
nihil n. odor. ibi. e. suadem			
Nox prima			

o.

O	Calum, à terra, à ma-	
	ria Neptuni!	354
O	festus dies hominis!	136
Ob	rem	419
Ob	firmare se, quid?	180
Ob	firmare viam	505
Ob	gannire, quid?	461
Ob	gannit ei ad aurem	ibid.
Ob	ijcere alicui letitiam nec	
	opinanti.	101
Ob	ire mortem	12
Ob	itus, quid?	538
Ob	lectare se in eo.	190
Ob	lectes te me.	106
		Ob-

INDEX RERUM.

Obnixè	16	Oculos dolere, de quo dictum?	464
Obnoxius uxori sum	492	Oculos pascere	384
Obnoxium & annuntiare, ut differam?	332	Odio tuo me non vincet	448
Obolus pro exiguo pretio	34	Odiosus, quid?	477
Obosurabere istius	262	Odii se	512
Obsecundare in loco 372 alicui	258	Odium, pro molestia	448
Obsequi alicui 16, 74 studiis aliorum	19	Odium tui capis	484
Obserare, quid?	154	Odium ubi me percipis	172
Obserare ostium	ibid.	Oedipus	19
Obsidere domi	348	Offerre injuriam alicui	527
Obsitus pennis annisque	109	Officio suo nihil egredi	434
Obsonare cum fide	369	Olea unguenta	295
Obsanum, quid?	34	Olfacere, pro: deprehendere	321
Obstat, meae voluptati	85	Omen, quid?	20
Obstetrrix, quae?	28	Omissiores ab re	357
Obstinatè operam dare	24	Omissio animo esse	270
Obstupuit animus timore	339	Omnes sibi malle melius esse, quam alteri	40
Obticere à tacere & reticere, ut differat?	161	Omnes, quibus res sum minus secunda, magis sicut nescis qua modo suspiciosi	328
Obtrudi, quo sensu?	25	Omnia prius experiri verbis, quam armis sapientem docet	157
Obiundere, quid?	33, 136, 418	Omnibus nobis ut res danti sese, ita magni aliqua humiles sumus	499
Obiundere Deos: gratulando	263	Omphale, Lydiae reginae	177
Obiurbare	84	Operare aliquem injuria	74
Obviam alicui dari	313	Operare diem	447
Occiduum me, id est, curiam	363	Opera ludatur	407
Oculis id non fert	315	Opera illi vira erat	466
Occupare animum in funambulo	469	Opera pretium est audire	22
Oculi illi dolent 464, parum prospiciunt	436	Operam dare amicis	321
		Opere	

INDEX RERUM.

[illegible]

INDEX RERUM

<i>Palmarium, pro palma dig- num</i>	ibid.	<i>Patriſſas</i>	354
<i>Pando</i>	312	<i>Patrocinari indotatis</i>	455
<i>Eancm atrum vorare</i>	169	<i>Patronum ſibi cupere</i>	163
<i>Pannus obſita</i>	113	<i>Patronus, quis?</i>	155, 165, 178
<i>Par eſſe, quid?</i>	113	<i>Patrudes, qui?</i>	408
<i>Par pari referre</i>	127	<i>Paupertas onus & miſerum, & grave</i>	385
<i>Par pari ut reſpondeas</i>	394	<i>Paululum vobis acceſſu pecu- nie</i>	509
<i>Para puero nutriticm</i>	525	<i>Pauxillulum nummorum</i>	381
<i>Parare ſeſe ita</i>	474	<i>Pax? Interjeſſio ſilentii vel approbationis</i>	312
<i>Paraſitaſter, quid?</i>	353	<i>Pax, Adverbium Comicum</i>	249
<i>Paraſitaſter parvulus</i>	ibid.	<i>Peccando detrimenti nihil fieri poieſt</i>	485
<i>Paraſitica ars olim quaſtauiſi- ſima</i>	110	<i>Peccato mihi ignoſci equum non eſt</i>	326
<i>Paraſitorum genus duplex fuit, & quodnam?</i>	ibid.	<i>Peccatum magnum, at humi- num</i>	345
<i>Parce ac duriter ſe habere</i>	290	<i>Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lu- crum</i>	304
<i>Parere beneficium</i>	164	<i>Pedem aliqua ferre</i>	73
<i>Pares cum paribus facillimè congregantur</i>	223	<i>Pediſſequa</i>	14
<i>Pars æqua amoris</i>	100	<i>Pedum viſa eſt via</i>	403
<i>Parſi perdere</i>	450	<i>Pejore res loco non potius eſt eſ- ſe, quàm in hoc, quo nunc ſua eſt</i>	316
<i>Partes dare alicui</i>	189	<i>Penates, Dii quales, & eos ſalutandi mos apud vete- res?</i>	401
<i>Partes priores apud aliquem habere</i>	103	<i>Pendeſcit animi</i>	251
<i>Parturire, quid?</i>	327	<i>Pendeſ, quid?</i>	200
<i>Partus primus difficilis</i>	23	<i>Penes vos eſt</i>	Psalteria
<i>Parvi pendere</i>	48		320
<i>Pascere oculos</i>	384	<i>Peniculum, quid?</i>	156
<i>Paſſus, unde?</i>	212		Pe
<i>Pater ac dominus hoc inie- reſt</i>	292		
<i>Pater illi in es naturâ, conſiliis ego</i>	296		
<i>Paternum iſtuc baud dedi- ſti</i>	324		

INDEX RERUM.

<i>Penuria civium</i>	324	<i>Perrepere oppidum</i>	348
<i>Pennus</i>	316	<i>Persequi jus suum</i>	298
<i>Per aetatem licet</i>	294	<i>Perscribere argentum</i>	454
<i>Per aetatem non potest</i>	101	<i>Persentiscere</i>	254
<i>Per annos parere non potest</i>	366	<i>Persuadere & suadere, ut dis-</i>	
<i>Per me, id est, me permit-</i>		<i>ferant ?</i>	348
<i>tere</i>	530	<i>Pertendere aliquâ</i>	280
<i>Per me stetit</i>	62	<i>Pertentare aliquem</i>	53
<i>Per tempus advenis</i>	170	<i>Periterrefacere aliquem</i>	17
<i>Perciusus re atroci</i>	498	<i>Pertinax, quis ?</i>	508
<i>Percontumax hic redisti nobis</i>	509	<i>Perturbavi omnia</i>	53
<i>Perculeris jam tu me</i>	122	<i>Perviae aedes</i>	364
<i>Perdotui tandem</i>	104	<i>Pervicaci animo esse</i>	512
<i>Percussus animum</i>	14	<i>Pervicax, quid ?</i>	ibid.
<i>Percussor</i>	44	<i>Pes neque mens satis suum of-</i>	
<i>Peregrè redire</i>	397	<i>ficium facit</i>	150
<i>Peregrina, pro meretrice, &</i>		<i>Pessulum ostio obdere</i>	140
<i>quare ?</i>	15, 43	<i>bus</i>	212
<i>Perfricare frontem</i>	357	<i>Pessumdabunt illa me</i>	392
<i>Perfungi re aliquâ</i>	516	<i>Pessimè in aliquem consulere</i>	225
<i>Peribis, id est, male collocabi-</i>		<i>Petere cibum è flamma</i>	131
<i>tur</i>	107	<i>Phalerata dicta</i>	416
<i>Periculum ex aliis facere,</i>		<i>Phanocrata filia</i>	281
<i>sibi quod ex usu fiet</i>	205	<i>Phasma Menandri, quid ?</i>	94
<i>Periculum facere</i>	50	<i>Pignori oppositus est ager</i>	429
<i>Periculum fame fit</i>	272	<i>Piræum</i>	114
<i>Perliberalis visa est</i>	538	<i>Pistrilla, quid ?</i>	316
<i>Permanet hoc aliquâ ad pa-</i>		<i>Pistrinum, quid ?</i>	20, 53
<i>rem</i>	310	<i>Pitissare, quid ?</i>	216
<i>Pernegare aliquid</i>	95	<i>Placidum quam ovem reddo</i>	331
<i>Pernoctare foris</i>	512	<i>Plagiaria, quis ?</i>	110
<i>Perparcè nimium</i>	41	<i>Planissime prodere alicui fili-</i>	
<i>Perpaucorum hominum homo</i>	125	<i>am</i>	242
<i>Perplexè loqui</i>	160	<i>Plaudite, quid sibi ve-</i>	
		<i>lit ?</i>	

INDEX RERUM.

lit. ?	89, 183, 281, 372,	meo commodo	308
	464	Posteriora non feram	361
Plectar pendens	395	Posterior ipse sentiet	297
Plenus rimarum sum	101	Posthabui mihi omnes res	453
Plumbeum ingenium	263	Potica, quæ Dea ?	181
Plumbeus, de ignavo & obli-	ibid.	Potiri, cum accusativo	360
so		Præ manu aliquid dare	370
Plus agas	194	Præ me contempsi illum	110
Plus millies jam audiui	126	Præ meo commodo	308
Plus hoc facies	108	Præm hujus rabies quæ da-	
Plusculâ supellestile opus est	430	bit	116
Pœnitet flagitii	175	Præbes te haud illiberalem	361
Pot haud paternum istuc de-	324	Præcidere causas omnibus	517
disti			
Polliceri iusjurandum, quid ?	528	Præcipito te hac	335
Pollicitando animos lassare	83	Præcipitem se dare	94
Pollinis ac favillæ plena	358	Præfinito loqui	476
Pompa, quid ? 252 pro comi-	ibid.	Præpediri sumus gaudio ni-	
tau		mo, aut ægritudine	219,
Pone pallio apprehendere	409		230
Popularis, quis ?	380	Præpositam amoris tuo me ha-	
Portamus corpore & animo	32	bes	515
		Præpositum me iri tibi	103
Portare, quid ?	ibid.		
Porticus, qualia & in quem		Præfagire, quid ?	208
usum olim ædificia ?	335	Præfagit mihi animus aliquid	
Porticus apud macellum i-	ibid.	malum	ibid.
		Præfens, absens tu fieri	106
Portitores, qui ?	389	Præfens absensque idem eris	292
Poscere, pro polliceri, sponde-	239	Præfens præfenti sibi iripi cum	
re		videbit	344
Post principia hinc ero	156	Præsentem, absente, in tua	
Postputavi tibi omnia esse præ-		domus mihi patet, postulo	180
		Præ-	

INDEX RERUM.

Præsentî animo fac hæc di-	crevi	268	
cas	155	Pro re aliqua monere	83
Præsidium, quid ?	271	Pro ridiculo ac delectamento	
Præstabilius mihi fuerat,	putare		269
ubivis gentium etatem		Pro se quisque sedulo facie-	
agere, quam huc redire	bant		198
	490	Procarè, procax, proci	206
Præstat mihi hoc	261	Processisti hodiè pulchrè	370
Præstituta dies est tibi	419	Prodeambulare, quid ?	352
Præstolari aliquem & ali-		Prodeambulare huc librum	
cui	172	est	ibid.
Præter etatem tuam hoc mihi		Prodere, quid ?	243
videre facere	193	Prodidisti te	345
Præter æquumque &	bo-	Prodire in funus	13
num	291	Prodire in medium	326
Præter spem evenit	40	Producere aliquem spe falsâ	
Præterit hoc me	540		58
Precario, quid ?	117	Producere diem	336
Precatorem sibi parare	272,	Produci propriè, res venales	
	274	dicuntur	103, 199
Precatores olim servi sibi in		Productores, unde dicti ?	
gravi noxa parare sole-			199
bant, qui dominorum iram		Produce, pro produxisse	334
placarent, ipsosque supplicio		Professores, qui ?	94
eximerent	272	Proficisci in pistrinum rectâ	
Prebendendus est Syrus	229	viâ	53
Prendo hominem solum	427	Profiteri, quid ?	94
Pretii parvi deputare	532	Profiteri nomen suum	ibid.
Pretii maximi homo	362	Profugus, quis ?	232
Prima, quæ ?	359	Profundat, perdat, pereat	
Prima habere	270		296
Primas partes agere	380	Prohibere aliquem domo	411
Primalium	363	Proinde, pro perinde	408
Princeps primarum artium		Prolato non est opus	476
	308	Prologus, quid ?	469
Principia exercitiis, quanam		Prologi officium, quod sit ?	
fiat ?	126		190
Pro re nostra satis esse de-		Prolubium, quid ?	371
			Pro-

Promissa appareant	117	per-	beri retinendi	291
ficere	57		Pudor, passive sumitur	26
Promittere, pro minari	521		Pueri inter sese pro levibus	
Promovere, pro proficere	57.		naxiis iras gerunt	493
	167		Pueros recens natos initianda	
Promovere nuptias	64		mos	381
Propino siue prebeo vobis			Puerorum Aethiopum mini-	
hunc comedendum & deri-			steris deliciasiores weban-	
dendum	182		tur	104
Propitii sunt illi Dii	428		Puerpera, quæ ?	45
Proprium, pro perpetuo	64		Pugiles, unde dicti ?	471
Propter, pro prope & juxta			Pugnam dare	166
	299, 335		Pugnaueris	558
Propter dormire	121		Pugnos in ventremingere	
Prorumpunt se foras	139			458
Prospicere sibi	336, 463		Pugnus in mala habeat	299
Proselare aliquem sevis di-			Pulpamentum queris	126
ctis	394		Pulsare fores	341
Proterrare hinc	125		Punctum temporis	392
Provincia, quid & unde di-			Putare rem ipsam	355, 434
cta ?	330		Putare recte	15
Provincia illa mihi tradita			Putare securitates	303
est	ibid.		Pyrrhus, Epirotarum Rex,	
Provinciam cepisti duram			ejusque in acie ordinanda,	
	383		ducendoque exercitu, peri-	
Protervè iracundus es	309		tia	157
Provolvere mediam in vi-				
am	70			
Proximus sum egomet mi-				
hi	57			
Proximis, pro præteritis	119			
Prudens & sciens, ut disse-				
rant ?	242			
Præna, quid ?	358			
Publicitus	457			
Prudens animus	197			
Prædet, verbum personale	293			
Prædore & liberalitate li-				

Q.

Quadrupedem constringi-	
10	78
Quæsti, pro quæstus	536
Quæstion accipere	10
Quantum est sciret	157
Quantivis pretii homo	77
Quantum potest	122, 452
Quantus quantus nihil nisi	
sapien-	

INDEX RERUM.

Redigere aliquem ad inopi- am	267	Religio est dicere	203
Redigero ad memoriam	408	Religio nova in se incessit	86
Redire ad ingenium	477	Religiose sunt mulieres	243
Redire ad se	56	Religiosus, quis?	ibid.
Redire in viam	19	Relinere, quid?	226
Reditio	146	Relinqui res, quid?	38
Reducem aliquem in patriam facere	222	Reliquia hujus generis re- stant	324
Reduces, qui?	ibid.	Rem cum videas, censes	277
Refellere, quid?	387, 409	Rem divinam facere, quid?	132
Referre aliquem	334	Rem facere, quid?	304
Referre gratiam alicui	123	Rem gerere, quid?	353
Referre denuò fabulam	472	Rem habere cum aliquo cum hospite	525 102
Referri non potest satis pro merito ab illa tibi gratia	404	Rem ipsam præsumus	355
Refert id meà minimè	361	Remedium solus mearum mi- seriarum est	311
Refrixerit res	106	Remedium alicui malo inve- nire	43
Reges & Reginae, pro divi- tibus	104, 383	Remissa ne opus sit vobis, an reducta domum, vosmet vi- dete	322
Regis significata	404	Remittis nullum tempus	193
Regnum-ne hic in possi- des?	300	Remotus est jam propè ab stu- dio, atque ab labore	470
Rei alicujus est	318	Removari alicujus commodum	66 aliquem 116
Rei operam dare	293	Reprehensus, i. resumptus	288
Rei servire	485	Repressi me	340
Rejectus negligenter circum caput capillus	212	Reprobi neque reflexit illum fides	312, 313
Reficere aliquem ab studio ad famem	379	Reprime iracundiam	354
Rejiciet nos	434	Reprimere se	203
Revelabis illi animum	338	Reptare, quid?	348
Relevi dolia omnia	226	Repudiatus repeto	25
Religio, pro metu & nimia cura	85		
Religio Veterum in auspican- dis negotiis seriis	132		

Repu-

INDEX RERUM.

Repudio consilium	66	Reticere, obicere, & tacere, ut differant ?	161
Repudium remittere	454	Retrabere aliquem à studio	378
Resistere	430	Retrabere ad se fugitivum argentum	246
Reputare secum rem recta	41	Retundere alicujus animum	368
Res, pro utilitate	49, 476	Revereri imperium alicujus	396
experientia	359	Reviso, quid ?	38
Res alias agis	120	Revolutum te in eandem vitam denuo video esse	323
Res composita est	349	Rex parasiti quos diligit ?	404
Res est adhuc tranquilla	415	Rex te in oculis gestat	125
Res est in vado	76	Rhamnus	84
Res illa tibi veritas male	301	Rhodus	101
Res nata, quae dicatur ?	311	Ridendo te defessa sum	174
Res omnibus nobis ut damus sese, ita magni atque humiles sumus	499	Ridiculum, quid ?	ibid.
Resarciatur vestis	293	Ridiculum caput	33
Rescindi non potest, quod sit factum legibus	413, 413	Rimarum plenus sum	101
Rescribere, quid ?	434	Ringi, quid ?	204
Rescribi jube rursus argentum	ibid.	Riscus, quid ?	163
Reserare, quid ?	154	Risumemorari	137
Respicere, quid ?	260	Rivales, qui ?	112, 181
Respisco	62	Ruere, quid ? activam habet significationem	314
Respice me in iis secundis	89	Rufa virgo, quae ?	281
Respicere	58 se 193, 266	Rumpere se ambulando	503
Respicit nos	317	Rumpi, qui dicantur ?	ibid.
Restim ducere	350	Rursus prorsum cursari semper	403
Restinguere verba	98	Rus, pro villa rasiica	133
Restituere, & reddere ut diffam ?	152		
Restituere in integram	412		
Restituere rem impediam & perditam	56		
Resupinare aliquem	449		

INDEX KEBRUM

S.

Sacellum, quid? 335
 Sacrilegus, quis? 309
 Sacrilegium, quid? ibid.
 Saxis dictis aliquem prote-
 lare 394
 Sævus & tristis, ut disse-
 rant? 360
 Sapire, quid? 28
 Sal & sales, quid? 181
 Salem qui habet, qui in ie-
 est 125
 Salsamenta hæc fac maceren-
 tar pulchrè 319
 Salva res est 112, 142
 Salus à Romanis, v. i. i. Græ-
 cis pro Dea culta 351 ejus
 ades ibid.
 Salus ipsa se capiat, servare
 prorsus non potest hanc sa-
 miliam ibid.
 Salvare pro adorare 401
 Salutem alicui malo quero-
 re 312
 Samus 101
 Sandallum 277
 Sannio solus servat domi
 136
 Saniusne es? 83
 Sapienti dictum sat est 420
 Satagere rerum suarum 206
 Satago, quid? ibid.
 Satias capiti fieri 192
 Satias jam tenet studiorum
 istorum 516

Satin' amare ex senten-
 tia 298
 Satis sanus? 168
 Satis pro imperio 393
 Satisfaciendi formula, quæ
 fuerit olim? 299
 Satrapa apud Persas qui fue-
 rint, & quod eorum officii-
 um? 226
 Satura atque abria cum in-
 eris 330
 Satur sum omnium rerum
 352
 Saxum volvere, qui dicant-
 ur? 182
 Saxum hoc satis diu jam vol-
 vo ibid.
 Scapulas perdidit 84
 Scelus, pro scelestis 54, 144,
 169
 Scenica fortuna est dubia 470
 Sciens & prudens, ut disse-
 rant? 242
 Scire fidibus 103
 Scirpus, quid? 85
 Scisti mi foro 384
 Scitum hercle hominem 111
 Scitum hoc est 104, 205
 quàm Scitum est? 445
 Scitus puer 84
 Scortari crebrè 204
 Sereatus, quid? 219
 Serapsura, quid? 189
 Serupali, quid? 305, 456
 Serupulum eximere, quid?
 305
 Serupulum alicui injicere ibid.
 & 456

Seru-

INDEX RERUM

Scrupulus unus etiam mihi re-	85	bant 116 in noxa duo ha-	116
scari lites	410	bebant per fugia, aram & de-	381
Secundae res cum sunt maxi-		precatorem	
me, omnes cum maxime		Servorum olim tergum era-	
meditari secum oportet, quo		flagellorum seminarium	470
pacto adversam arumnam		Servorum in pistrino degen-	
ferant	397	um viva imago	10
Secundus, quid?	207	Servos suos Romani ad tra-	
Sedere, proprie dictum de vir-		bem suspensos virgis cade-	
ginibus, quae conditionem non		bant	176
reperiunt	344	Servire commodis vestris	151
Segnitia & socordia, ut diffe-		Si Diis placet	167
rant?	21	Si mihi pergit, quae vult, di-	
Segregatum illum habui	528	cere, ea, quae non vult, au-	
Senectus ipsa est morbus	423	diet	83
nimium ad rem attenta		Sibi vivere	300
357 verocundos facit	461	Sic res est, ut ex	52
unum vitium adfert	357	Silestini turba	324
Senectutis praesidium sibi		Silicernium, quid?	116
boles	477	Similia ecce omnia; omnes	
Sentiet ipse posterius	397	congruunt	308
Senius & squalidus, qui?	109	Similis tui & similis tibi, ut	
Sepulchrum, unde dictum?	14	differant?	270
Sepultus fiam	455	Simulare est hominis	900
Sera, quid?	154	Simulatio mea non est	100
Seria, quae?	226	Simulas, quid?	390
Sermo animi index	220	Sine Cerere & Libero fides	
Sermonem occipere 141 quae-		Venus	151
rere	133	Singularem commemorare	402
Sermones cadere	208	Sobrini, quasi sororini 72, 100,	
Servio commodis matris	508		306
Servi causam orare lege olim		Sobrius non es	70
prohibiti 400 item dicere se-		Socers detrahere	108
stimonium	ibid.	Soccus, quid?	100
Servi in cellis olim habita-		Socors, quid?	21
		Socors ceterarum rerum	306
		Socrus omnes sunt iniquae	489
		Socrus	

Socius omnes uno animo ad-	474	Spoliare, quid ?	474
runt iuratus	483	Si nota indicendi silentium	238, 403
Sodales, qui ?	347	Sponsa domum viri ingressa	41
Solae, pro soli	174	quid fieri soleat ?	41
Solae terrae	457	Spondere & despondere ut dis-	12
Solers, quis ?	130	ferant ?	12
Solide gaudere	87	Stare dicitur Comadia, cum	191
Solidum & succi plenum cor-	117	placit	108
pui	164	Stare sententia	399
Solidum beneficium parere fi-	209, 227	Stare cum aliquo	191, 470
bi	227	Statariam agere	419
Sollicitare, quid ?	485	Stergium, quid ?	181
Sollicitos omnes habui	423	Sternere noctes & dies	62, 63
Solvi vos curis ceteris	88	Stetis per me	263
Solus est homo amico amicus	106	Stipes, quid ?	358
	88	Stipula, quid ?	1010
Solus est, quem diligunt Dii	88	Stipulam colligere	118
	88	Stomachari, quid ?	6
Somniare aliquem	88	Stylus, quid ?	318
Somniat ea, quae vigilans vo-	416	Suadere & persuadere, ut dis-	491
luit	318	ferant ?	128
Somnium, pro re futili	318	Suave meritum	235
Somnum videre, qui dicant-	336	Suavium meritum	158
ur ?	ibid.	Subagilare amicum alienum	359
Somnum hercle ego hac no-	ibid.	Subducere se alicui ratio-	408
ste oculis non vidi meis	176	nem ad vitam	500
	306	Subjice, id est, suggere	313
Sorbicare cyathos	281	Sublati animi sumi	78
Sorbillo, quid ?	136	Sublimem arripere aliquem	137
Sorex, quid ?	304	Sublimem hunc inro rapt	265
Sors, quid ?	ibid.	Sublatum, quid ?	414
Sparsum os, quid ?	38	Subalere, pro resciscere	217
Spectator formarum elegans	16	Suboles nunquid patri ?	66
	304	Subsensi id	Sub-
Spem pretio emere, quid ?	ibid.	Subservire orationi	
Spem pretia non timo	38		
Spem, pro timere	16		
Spem confusa			
Spem mea			

Fela, quid ?	10	Tota erras via	110
Fela ac lana villum quæritare	ibid.	Totus est in amore	336
Temetum, unde dictum ?	13,	Trasitare aliquem non huma-	
	144	niter 196 magnifice	134
Temperant est minus fame ac		Tradunt operæ mutuas	399
rei	399	Tradita est huic provincia	230
Tempus non esse, quid sit ?	141	Tranquilla adhuc res est	415
Tempus ita feri	357	Transcurso opus est in arcem	503
Tempus nullum remittit	193	Transdere, pro tradere	378
Temulentia es	144	Transfegi	442
Tendere, pro pertinaciter con-	con-	Transigant inter se ipsi	500
tendere	141	Transigetur intus	89
Tenet me amor ejus	501	Transmovere in se gloria	124
Tentare sententiam alicujus	427		135
Tentatum adverbis	408	Trepidari, quid ?	493
Tergo pennis pendere	251	Tria non commutabis verba	
Tergum suum in alicujus si-		hodie inter vos	428
dem committere	476	Tribulis, quid dicatur ?	334
Tesseris ludere	149	Triclinium veterum, quale fu-	
Texere telam	212	erit ?	198
Theatri loca, quomodo sua		Tristis, pro invito	142
singulis pro ordine & gra-		Tristis & volentius, in dispo-	
da Romæ attributa fue-		runt ?	360
runt ?	471	Triumphat id seris	124
Thesaurus, pro Comædia	94	Triumpho, si licet me latere	
Thesuros in sepulchris sepe-		recto abscedere	245
lire mot prius fuit seculi		Triumviri monentur verbis	116
	ibid.	Tua quod nihil refert, percip-	
Tibicina, quæ ?	364	Etari d. finis	533
Timida, pro commota ac tur-		Tuber, quid ?	307
bata	143	Tai cavendum erat	222
Tolerare, pro alere	355	Tumulti, pro tumultus	34
Tollere, pro educare	12, 241	Tumultuari audis	495
Tollere animos	509	Tundendo atque odia efficit	
Tollere à medio, quid ?	326		477
Transstrina erat quedam	385	Tundere, quid ?	314
		Turba, pro tumultu & mult-	
			111

INDEX RERUM.

titidine	67	Verba dare alicui	2
Turbas dare	144	Verba frangere mortuo	461
Turpiter se dare cum re aliqua	108	Verba fundere, quid?	334
Tute hoc intristi	402	Verba huc redeunt	104
Tutor facile mores	526	Verba & verbera tibi parata erunt	218
Tutatur indiligenter mei patris bene parata	441	Verbera, quales verbera?	69
		Verberibus prius cadebant extremo supplicio afficienda	10

V.

Verbis meis huc evoca illam	525		
Vacuum tempus dare sibi laboris	195	Verbis solvere	390
Vae, Interjectio qualis?	29	Verbum, pro proverbio & sententia	24, 39, 105, 365
Vagire infantium est	510	Verbum alicui facere	17
Vagitus, quid?	ibid.	Verecundia, quid?	461
Valeat, habeat, vivat, cum illa	80	Vereor, ne quid Andria	47
Valet, atque vivit	224	portet mali	10
Validus, quis dicatur?	305	Verò, est affirmativè respon-	
Varia vestis, quae dicta?	147	denis	31
Vase funili in sacrificiis Deae		Verficolor vestis	147
Veste, cur nisi olim?	54	Versuram solvere	440
Ubiuis gentium aetatem agere	450	Vertere, pro in linguam Latinam transferre, vel de prae- vare	94
Vicordis, quid?	56	Vetus, pro veridicus	39
Vicis, quid?	ibid.	Vestiri nimium indulget	291
Vestis, quid?	155	Veterator, quis?	42, 164
Velle factum, quid id?	512	Veteres nihil aggrediebantur serium, quin Diis prius sacra fecissent	132
Veneficus, quis?	144	Veterosus, quis?	147
Venao, quid?	243	Veternus, quid?	ibid.
Ventulam facere, quid?	139	Via per vulgata patrum	196
Venus friget sine Cerere & vero	151	Viceris	80
Venustatis plenus	337	Vicina & vicinitas, ut dista-	
Verba ad rem conferre	152	ram?	193, 345

Vici.

Usque, notat longinquitatem	129	Ut quisq; suum vult esse, ita	321
loei		est	
Usque, pro affidit	304	Vixit me facili patre	105
Usque occidit	333	Vul foro	384
Usus non veniet, spero	234	Ville miris fuit	432
Usus si veniat	234	Vultus est imago ac sermo ani-	
Usu mihi venit	383	mi	408
Usus mihi sic est	206	Vultus quoque hominum fingit	
Ut, quid denotet?	317	scelus	264
Ut ad pauca redeam 429, 428		Vxor modo nupta noctu dedu-	
Ut est audacia	133	cebatur domum, pretatis sa-	
Ut homo est, ita morem ge-		cibus	52, 268
regit	323	Uxore veras excidia	39

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

F I N I S.

4
1
5
4
2
i.
8
vil
64
N-
2-
88
39